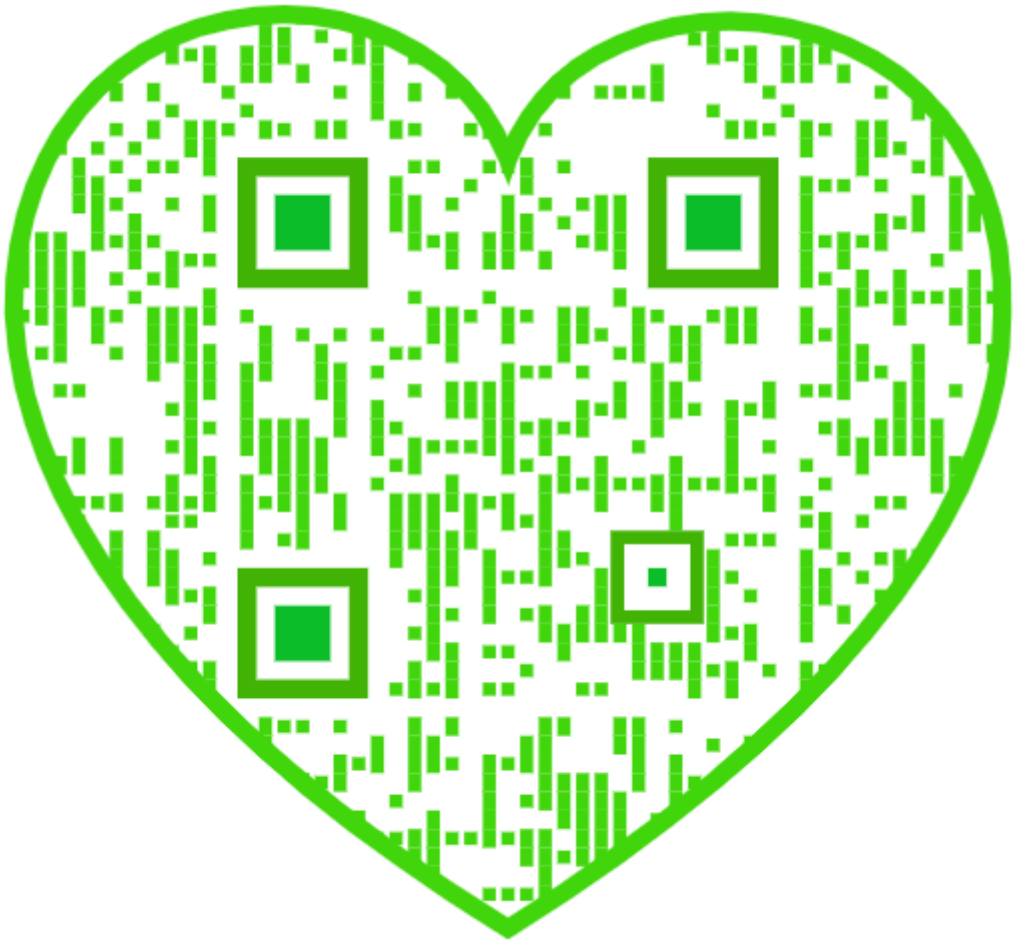
De Vlaamsche School. Jaargang 31

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 31. A. Fontaine, Antwerpen 1885

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010188501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

De Vlaamsche School
1885

Morgenbespiegelingen aan de boorden der Maas.

I.

Hoe lieflijk is 't, langs bosch en beemd te dwalen,
Als de ochtenddamp, die 't aardrijk hield bedekt,
Voor d'ademzucht van 't Zuiden opwaarts trekt.

J. VAN LENNEP.

O **M**aas! gij stuwt uw breede stroomen
Met dartle golving zeewaarts heen;
Bekoorlijk is het aan uw zoomen,
Bedekt met dorpen, weidsche steên
En ruig bemoste vestingmuren;
Met rotsen, steil en scherp en hoog,
Die trotsch den tand des tijds verduren,
Schoon de adelaar er over vloog
Van Rome's onverwinbre scharen.
't Is heerlijk aan uw frisschen vloed,
Waarop het oog verrukt blijft staren,
Waar hij langs burcht en lusthof spoedt,
Langs heuvlen, velden en valleien.
Versierd met wonderschoon gebloemt',
Dat zoete geuren komt verspreiên,
Wen 't ochtendlicht, zacht opgedoemd,
Den witten nevel fluks doet wijken,
En met den nevel 't nachtlijk uur,
Dat telkens vlugger heen gaat strijken
Voor 't hooger stijgend zonnevuur.
De morgenwind ruischt door de boomen

Of over grijze rotsen heen;
Hij liefkoost speelsch uw zilvren stroomen,
En waait het oeverriet dooreen.
De visschen spartlen langs uw' spiegel,
Of duiklen pijlsnel op en neêr
In 't kabbelende golfgewiegel,
Doorflonkerd van de azuren sfeer.
De meerkol klapwiekt in uw waatren,
En spat het kristallijn omhoog;
De schelle vooglenkoren schaatren
In bosch en beemd, aan 's hemelsboog.

Hoe lieflijk galmen hier de tonen
Der kerkklok, die ter metten luidt;
Het mislied van de vrome zonen
Zweeft wonderzoet Gods tempel uit.

De vreugdezang der veldelingen
Galmt onbezorgd, in dorpschen rei,
Langs rotsen en langs heuvelklingen,
In wijngaardloof en op de wei.

Luid rollen langs uw heldre plassen
De klanken van den horen voort -
Wijl vlugge jachtmolossen bassen,
En 't wild omhoog vliegt aan uw boord.

Ver klingelt het geluid der bellen
Van 's landmans paard of 's herders hond,
Die trouw hun meesters vergezellen,
Bij 't krieken van den morgenstond.

't Is schilderachtig aan uw zoomen,
o Maas! die zooveel schoons besproeit;
De dichter dankt u zoete droomen -
Gij hebt zijn hart en ziel ontgloeid,
Waar ge in uw bedding zeewaarts vloeit.

II.

Een nieuwe loopkring is voor heel deze aard begonnen!
Uit kool- en ijzermijn ontsprongen haar de bronnen
Van snelheid, macht en licht.

J. DA COSTA.

Wat forsch gerucht dringt in mijne ooren,
Dat de ochtendgalmen zwijgen doet
En zich van heinde en ver laat hooren?
Wat dichte rook, wat roode gloed
Stijgt naar omhoog uit steenkolommen,
Uit ijzren kraters, zwart en dof?
Wat reeks van onafzienbre drommen
Rijst hier uit ravenzwarte stof?
Geluiden doen ze samentreffen,
Gelijk natuur, in barensnood,
Verschrikkelijk weet aan te heffen
Bij weegeroep, bij ramp en dood,
Wen berg- en rotsgevaart verzinken,
En waatren beider plaats beslaan;
Wen vlammen in dien chaos blinken,
En 's afgronds sluizen opengaan.
Als de aarde schudt bij 't krakend splijten.
En 't dondert in haar ingewand,
Dat asch en steenen op komt smijten,
Bij solferdamp en lavabrand,
Die nederbruist in gloênde stroomen -
Daar alles 't onderst bovengaat
En in die vuurzee om moet komen,
Wat aan haar reuzenkracht weerstaat.
o Grootsch tafreel! gij boeit onze oogen
En rukt ons uit het droomgebied
Door uw verbazend stemvermogen:
Een onbeschrijflijk reuzenlied.

Het is Seraing! dat wereldwonder,
Waar Cockerill den schepter voert;
Waar dampgesis en werktuigdonder
't Geheele landschap fel beroert.
Hier schept de geest een tal gewrochten

Gevormd door kolenvuur en stoom.
Die uit den buik der ijzren krochten
Voortrollen in een woesten stroom.
Naar Oost en West, naar Zuid en Noorden
Spreidt deze werkplaats krachten uit;
Van hier tot Wolgaas - Cadixboorden,
Ja, door geen Oceaan gestuit -
Naar overzeesche koningrijken
Snelt haar verheven industrie,
Als onmiskenbre groote blijken
Van kennis, voortgang en genie.

't Is 't ijzer, 't nutste der metalen,
Dat ver het goud te boven gaat -
't Is 't ijzer, dat zich hier in zalen
Vervormen en verkneden laat.
Geen oorlogstuigen ziet ge smeden
Tot boeien van der volkren nek;
't Zijn vredewapens voor de steden,
Beschermers voor een wreed gebrek,
Die, wat de Hemel moog gehengen!
Den krijg verdrijven van onze aard',
En weren menschenbloed te plengen:
Dit wonder blijft den stoom bewaard.

Hoort! hoe de zware hamers kloppen
Met oorverdoovend slaggeluid;
Ziet! hoe ze plettren de ijzren koppen
Der ketels, bij het stoomgefluit.
Ge aanschouwt gevaarten als kameelen,
Weer andren breed als Behemod -
Waarop Cyclopen daavrend spelen,
Als orgels van Vulkaan, hun God.
Zij zullen dra de zee trotseeren,
Die monsters, breed en hoog en lang -
En 't water door het vuur beheeren,
Bij 't schoonst werktuigelijk bedwang.
Zij voeren morgenlandsche schatten,
Of dringen tot de Noordpool door,
Waar ze ijs en sneeuw uiteen doen spatten
En gletschers klieven op hun spoor.

Hier wrocht men ijzren elefanten,
Die rennen op een tweelingslijn
Van schroeven en metalen spanten,
Langs Maas en Schelde, langs den Rijn,
Naar alle deelen van Europe
Waar 't spoorwegnet zich henen spreidt -
Veel vlugger dan een Antilope,
Nooit moê, hoe ver de tocht ook leidt.
Zij vliegen door de bergspelonken,
Door rotsen en valleien voort,
En spuwen vuur en damp bij 't ronken;
't Is rammlen, gonzen, wat men hoort
In 't bliksemsnelle voorwaarts gieren
Der wagentreinen, overlaân
Met volkren, waren, tal van dieren,
Die met dezelfde heirvaart gaan.

Wat wonder samenstel van raadren
    Verrijst hier voor het duislend oog!
Zij draaien, wijken zacht, of naadren -

Als starren aan den hemelboog.
Zij zagen, snijden, vormen, houwen,
Polijsten 't ijzer glad als staal;
En zonder menschenhand te aanschouwen,
Bewerkt de stoom het hard metaal
Met zaag en mes en scherpe bijlen,
Met nijptang, hamer, boor en schaar,
Met schaaf en beitel, en met vijlen,
Alsof hij smid en draaier waar'.
Zijn kracht vermoeit zich niet bij 't werken,
Want alles leidt hij grif van hand,
Die forsch en juist, in vaste perken,
Het raderleger houdt in stand,
Dat van geen 's menschen gril afhanklijk
Steeds de eigen loopbaan trouw beschrijft,
En voor geen hartstocht ooit toeganklijk,
Zoo stipt als 't zonnestelsel drijft.

Voorwaar 't is grootsch die stoomfabrieken[(1)],
o Maasstroom! aan uw rijken boord;
Van daar vliegt, op hare arendswieken,
De nijverheid, van oord tot oord.
't Genie der hedendaagsche tijden,
Dat wondren door de stoomkracht baart,
Heeft hier zijne altaars, zijn gewijden,
Uit alle deelen van onze aard'.
Het werktuig wrocht met reuzenkrachten,
De mensch gebruikt ze en richt heur' loop;
Hij is beheerscher van de machten,
En lost den Gordiaanschen knoop.
Hij is de geest die 't all' blijft sturen
En waarborgt voor elk ongeval;
Die voedt of bluscht de kolenvuren:
De meester der Vulkandshal.

De toekomst zal het menschdom leeren
Dat de ijzren eeuw de gouden is;
Waar werktuigreeksen zich vermeêren,
Rijst telkens licht uit duisternis.
De menschheid stijgt in rang en waarde;
De vloek, uit Godes mond gedaald:
‘Bewerkt in 't zweet uws aanschijns de aarde’ -
Verdwijnt, hoe meer de stoomkracht praalt.
Zij zwoegt voor 't menschdom, kleedt het beter
Met minder zorg, en voedt het meer;
Zij maakt de gansche woning heeter,
In klein bestek, bij winterweer.
Zij drijft, in mijlen lange buizen,
De heldre koolvuurgassen uit;
Of zweept, bij 't gloeien der fornuizen,
Het water op, dat bruist en spuit.
Die nieuwe kracht schenkt alles leven,
Gelijk de lente-dageraad

(1) De fabriek te Seraing is in drie hoofdwerkplaatsen verdeeld, te weten: die voor de ketels, die voor de locomotieven en die voor alle andere soorten van stoomwerktuigen. *De Vlaemsche school* deelde in 1858, blz. 121, een fraai gezicht op het dorp Seraing in houtsnede mede.

De schepping wekt in bosch en dreven,
En waar het stroomgeklater slaat.

Wat zal zij voor de toekomst worden
Nu alles inzakt en verdwijnt
In godsdienst en maatschaplijke orden -
Nu kerk en staat zijn ondermijnd,
En we in een reeks ruïnen dolen
Van wijsbegeerte en wetenschap,
Rondtastend in die duistere holen,
Bij elken ongewissen stap?
Wat zal de stoomkracht 't menschdom schenken,
Vermoeid van 't dwalen - maar welks geest
Aan vrijheid en aan kunst blijft denken,
Aan hooger doelwit 't allermeest?
Dat wijsbegeerte en godsdienststelsels
Verjeugdigd en verbeterd wenscht,
Ontdaan van goochelaarsvertelsels,
Van ongeloof, dat ons verslenst.
't Is God bekend hoe zij zal werken
Bij d'overgang van onzen tijd;
Wel reiken hare reuzenvlerken
Tot 's aardrijks assen, wijd en zijd -
Doch waar is 't eind van haar vermogen
Op 's menschdoms wisselvallig lot?
Wij duizelen en dekken de oogen:
De toekomst rust alleen bij God.

De hemel doe het in ons dauwen,
Hij luik' den geest als bloemen op!
Verdrijv' het nachtlijk droombenauwen
Als nevels rond der rotsen top;
Als dampen, die in zwarte wrongen
Ontrollen aan de schoorsteenkrocht,
Maar, door den morgenwind besprongen,
Verwaaien in de frissche locht.
Dàn zal de menschheid vroolijk zingen,
Verjongd van geest, gerust van hart;
Geen oorlog zal den vreê verdringen:
De kroonbelangen zijn ontward.
o Levenszonne! kom verschijnen
Zoo schoon als gij, in dezen stond,
Langs Maasstroom, velden, bosschen, mijnen,
Uw stralenglorie spreidt in 't rond.
Daag op! wij blijven u verwachten
Bij kunst, bij kracht en industrie;
Schenk ons en onze nageslachten
Geloof en Hoop - en bij 't genie
De Liefde - 't eêlst van alle machten,
En 't waardst dat elk haar hulde biê.

M.H. DE GRAAFF.

Rotterdam.

Kasper De Crayer, 1584 + 1669.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Reeds in 1858 (blz. 151) liet wijlen onze goede vriend Johan Van Rotterdam(1) eene korte levensschets van den voornoemden uitstekenden historieschilder in de *Vlaemsche school* verschijnen. De Crayer werd daarin gezegd te Antwerpen geboren te zijn den 18n November 1587. Volgens A.P. Sunaert zou hij in 1582 het eeerste levenslicht hebben gezien(2). Beide opgaven zijn onjuist. Het eerste jaartal is wellicht slechts door eene drukfeil onnauwkeurig, want de maand en dag die er bij aangehaald zijn schijnen juist te wezen. De heeren M. Rooses en F.J. Van den Branden drukten verkeerdelijk 1 April 1582(1); maar de heer Van den Branden verbeterde deze opgaaf aan het einde van zijn werk, blz. 1422, waar hij vermeldt, dat Kasper De Crayer den 18n November 1584 ter wereld kwam. Deze dagteekening was destijds voor juist aangenomen door nu wijlen den heer Edm. De Busscher in de *Biographie Nationale* van 1876, die de opzoekingen der heeren P. Génard, ridder L. de Burbure en anderen had nagegaan.

(1) Zie onzen jaargang 1877 blz. 204.
(2) *Beschrijvende Kataloog van het museum der stad Gent.* Gent, E. Vanderhaeghen, 1871.
(1) *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool.* M. Rooses 1879 en F.J. Van den Branden, 1883.

De reisvaart van het spook.

I see a hand you cannot see,
That beckons me away,
I hear a voice you cannot hear.
That will not let me stay.

Een deel van den loop der rivier Wije, tusschen de steden Hereford en Ross, was meer dan twee eeuwen lang gekend onder den naam van ‘de reisvaart van het spook.’ Noch door smeeken, noch door geld, zou men eenen bootsman overgehaald hebben, om na een zeker uur van den avond, dààr eenen reiziger over de rivier te brengen. De wangeloovigheid, die onder de lage standen in omloop was en niet kon vernietigd worden, zegde, dat er omtrent acht ure elken avond eene vrouw gezien werd, die in eene kleine boot van Hereford zeilde naar Northbrigg, een dorpje, omtrent drie mijlen van de stad verwijderd, en waarvan men heden zelfs de ligging niet meer weet aan te wijzen. Het bootje vloog over het water met eene uiterste snelheid, hoe kalm het weder ook was, en zelfs tegen den wind in; hetzelve ontmoeten was rampzalig, en de reizigster, die het bestuurde, landde immer op den oosteroever der rivier, een weinig boven het dorpje, aan. Zij vertoefde daar eenigen tijd, galmde verschrikkelijke schreeuwen uit, stapte dan terug in het vaartuig en keerde op dezelfde wijze terug, doch op een afstand van omtrent eene halve mijl van Hereford, waar de strooming zeer hevig is, verdwenen plotseling boot en vrouw.

Deze zonderlinge overlevering, gelijk meest al de vertellingen van dien aard, steunt op waarheid, zooals de lezer zal zien, die zich de moeite wil getroosten, het volgende verhaal te doorloopen.

Tijdens de onrustige regeering van Eduard II, toen geheel Engeland slechts een enkel tooneel van onwettig geweld uitmaakte, waar de macht immer de zege behaalde over het recht en de vorsten en krijgslieden voor eenige leus in hun schild voerden:

‘Nemen waar zij konden
en houden als zij konden,’

was de stad Hereford in groot aanzien, om den ijver en de vaderlandsliefde harer inwoners. Met eene vaste beradenheid hadden zij zich aangesloten bij de verdedigers van koningin Isabella en van den jongen prins, haren zoon, naderhand den roemrijken koning Eduard den Derde, tegenover den zwakken en rampzaligen monark, die de kroon droeg, en tegen zijne gehate gunstelingen, vader en zoon Spencer. Sir Hugh Spencer, de jonge, was een man met onbetwistbare kennissen, en hij bezat hoedanigheden, die op een tijdstip van minder geweld en persoonlijke vijandigheden, hem tot hooge eereambten hadden kunnen opvoeren, en zijn vaderland tot groot nut verstrekken.

Het misnoegen der koningin en der edelen, die zich bij haar aansloten, bepaalde zich niet bij nuttelooze klachten en ijdele bedreigingen: zij namen hunne toevlucht tot de wapens. De koning van Frankrijk, 's koninginnes broeder, ondersteunde ze met krijgsvolk en met geld; de graaf van Henegouwen, aan wiens dochter, Philippa, de jonge vorst verloofd was, deed hetzelfde. De koning, uit Londen verjaagd, was genoodzaakt met den ouden Spencer, dien hij graaf van Winchester gemaakt had, zijne veiligheid in Bristol te zoeken. Tot in deze stad vervolgd door den graaf van Kent en den graaf van Henegouwen, aan het hoofd eener sterke legermacht, was hij

verplicht naar Wallis te vluchten, den ouden Spencer, als gouverneur van het kasteel van Bristol, achter zich latende. Dit kasteel werd weldra belegerd en spoedig ingenomen, want de bezetting stond tegen den bevelhebber op, en leverde hem in de handen zijner vijanden. Deze eerbiedwaardige edelman, die bijna negentig jaren telde, werd onmiddellijk, zonder rechtsgeding, noch getuigenis, noch beschuldiging, noch verantwoording, door de wederspannige barons ter dood veroordeeld en aan eene galg opgeknoopt. Zijn lichaam werd verder aan stukken gehouwen en den honden voorgeworpen; zijn hoofd werd naar Winchester, van waar hem zijn adellijke titel kwam, gezonden, en daar op eenen paal geplaatst en aan beleedigingen van het gespuis blootgesteld.

Wanneer het nieuws van dit verschrikkelijk geval den jongen Spencer toekwam, bevond hij zich aan het hoofd van een schoon leger, dat zich voor de stad Hereford nedergeslagen had, met het inzicht haar tot de gehoorzaamheid aan koning Eduard te dwingen. Het talrijk leger waarover hij het bevel voerde, had de harten der inwoners met zulken schrik vervuld, dat, in weerwil van hunne genegenheid voor koningin Isabella en van hunnen haat voor Spencer, zij toch lieten blijken, dat, op redelijke voorwaarden, zij zich aan dezen zouden willen overgeven. Hij, van zijnen kant, begeerig de stad te veroveren, zonder nuttelooze bloedstorting, had een wapenstilstand van acht dagen toegestaan, om hun den noodigen tijd te gunnen tot eene beslissing over de voorwaarden op welke zij de poorten der stad voor hem zouden willen openen. Op de rampzalige tijding, die uit Bristol te zijner ooren kwam, twijfelde hij, of hij zijn gegeven woord jegens de belegerden moest houden. De graaf van Kent, opgeblazen door den behaalden zege, zou ongetwijfeld zich spoeden om hem te komen aanvallen en Hereford te ontzetten; en indien hij zich niet meester kon maken van de stad en het kasteel, om er zich in op te sluiten en van daar zijne vijanden te trotsen, zou het lot zijns vaders ook het zijne worden!

De liefste uitspanning der inwoners van Hereford was te dien tijde, evenals nu, kleine vaarttochtjes op hunne schoone rivier te maken. Dit vermaak was bij hen tot zulke gewoonte geworden, dat de schuchterste vrouwen niet bevreesd waren, in een klein bootje, zooals ieder voornaam gezin er een in bezit had, zich op het water te wagen. Op schoone, heldere avonden, als de maan haar zwak licht over de aarde uitstortte, werd de gewone eentonigheid der rivier liefelijk weggenomen door eene menigte blanke zeilen, die de zilveren stralen der maan terugkaatsten, terwijl zachte vrouwenstemmen onder hunne plooien een volkslied aanhieven, gewoon-

lijk loftuigingen vertolkend voor vorst Eduard. of verwenschingen tegen de Spencers en tegen hen die den koning bedorven hadden.

Zoo een heldere avond was het, toen het voorval plaats greep, waarmede dit verhaal een aanvang neemt. De maan schitterde aan een met millioenen sterren bezaaiden hemel; geen vlekje ontsierde de reine diepte des uitspansels, buiten enkele dier lichte, wollige dampen, die rond de koningin des nachts zweven, en eerder haren luister verhoogen dan verminderen. De rivier scheen als een zilveren vlak, en de menigte kleine vaartuigjes, die elkander voorbij schoven, gaven haar een aangenaam, een levendig voorkomen. In een dezer bootjes, dat, dichter dan de overige, zich bij het vijandelijk legerkamp scheen te wagen, zou een bespiedend oog eene rijzige, tengere vrouw gezien hebben; op den oever dien zij naderde, een weinig boven het dorpje Northbrigg, stond een krijgsman, wiens kleeding hem deed kennen als tot het leger van sir Hugh Spencer behoorende.

De juffer stapte aan wal, en de krijgsman snelde haar te gemoet. ‘Dierbare Isabella,’ sprak hij ‘uw edelmoedig, trouw hart, zij gezegend voor deze samenkomst! Ik heb u zoo veel te vertellen, maar mijne tong durft niet alles zeggen wat mij op het harte ligt; en durfde zij, het is echter niet op eenen avond als dezen, zoo helder, zoo schoon, dat zwarte, droeve tijdingen, als de mijne, medegedeeld moeten worden.’ Isabella, die bij hare aankomst, het hoofd op zijne borst had laten zinken, sprong een stap achteruit, en blikte hem aan, vol schrik en verwonderd over de buitengewone treurigheid, welke zijn gelaat bedekte.

‘Wat bedoelt gij, Walter? Zijt gij gekomen om het trouwe hart te breken, dat voor u alleen mij in den boezem slaat? Zijt gij gekomen om uwen eed te breken, - om mij te zeggen dat wij voor altijd moeten scheiden? O! hadt ge mij liever aan de woede der golven overgelaten, toen de dood reeds de helft zijner taak volbracht had, indien ge mij slechts het leven reddet, om mij aan al de ellende ten prooi te laten die met een gebroken hart, met eene geknakte en verradene liefde, gepaard gaan.’

‘Droog uwe tranen, liefste!’ antwoordde de krijgsman, ‘ik ben de uwe, voor zoolang ik leef. Ik kom, om u te waarschuwen voor een zeker, doch onvoorzien gevaar. De wallen van Hereford zijn sterk, de wapens harer inwoners moordend en hunne harten trouw; maar haar uur is geslagen, en de baan van den vernieler, hoewel geheim, gelijkt eenen stroom, die zich eenigen tijd onder de aarde schuil houdt, om verder met meer kracht, en onweerstaanbaarder dan ooit, er wederom uit te schieten.’

‘Uwe woorden zijn duister en schrikaanjagend; maar ik ken geene reden van vrees, en weet geene middelen om aan het gevaar te ontsnappen, indien het wezenlijk bestaat.’

‘Vlucht met mij, vlucht! - beloon mijne liefde, met mij uw hart en uwe hand te schenken, en denk niet langer aan deze grijze wallen, noch aan de inwoners met zielen harder dan ijzer, en harten koud als het water hunner rivier!’

‘O! neen, neen, neen! mijns vaders hoofd is grijs, en ware ik niet ter wereld geweest, al zijne liefde, al zijne hoop ware in het graf mijner moeder begraven geworden! Hij haat u en de zaak, die gij toegenegen zijt. Toen ik hem zegde, dat een vreemdeling zijne dochter uit de golven redde, lichtte hij de hand ten hemel en zegende hem. Ik zegde dat die vreemdeling een aanhanger der Spencers was; hij onderbrak zijne niet voltrokkene zegening en vervloekte hem. Maar indien hij u kende, Walter, uw edel hart en uwe trouwe liefde kende! ik twijfel niet, of tijd en smeekingen zouden hem eindelijk naar de bede zijner dochter doen luisteren.’

‘Eilaas! mijne Isabella, smeekingen zouden nutteloos zijn en de tijd slaat reeds de vleugelen open, zwanger van onvermijdelijke vernieling voor gindsche stad en hare inwoners. Uw vader zal veilig blijven; betrouw daarvoor op mij; en geloof, dat alles, wat ik beloof, ik ook in staat ben het uit te voeren. Maar gij, mijne liefste, gij hoeft dat verschrikkelijk tooneel van den krijg niet te zien, en hoewel ik macht genoeg heb om uw vader tegen mishandelingen vrij te waren, toch zou het gemakkelijker zijn de bloemen op de wallen der stad groeiend tegen de voetstappen der indringers te beschermen, dan u, zoo schoon, zoo zwak, voor geweld en wulpschheid te bevrijden.’

‘Wie gij ook zijn mocht,’ zeide zij, ‘gij bezit eene macht over mijn hart, die aan liefde en dankbaarheid haar bestaan dankt, en die het voor eeuwig aan u hecht; maar liever zou ik mijne hand geven aan den woesten Spencer, besmeurd met het bloed der edelste inwoners van Hereford, dan de zijde mijns vaders te verlaten, wanneer het gevaar zijne grijze haren bedreigt, of mijne geboortestad te ontvlieden, wanneer het verraad door hare straten wandelt, en de beleediging hare wallen nadert.’

Deze woorden werden met zooveel kracht en vurigheid uitgesproken, dat Walter voor een oogenblik met bewondering geslagen stond, en vooraleer hij zijne zelfbeheersching terugkreeg, was Isabella vlug haar bootje weder ingesprongen, en zeilde voor den wind naar Hereford terug. ‘Vervloekt zij mijne verliefde dwaasheid!’ riep hij uit; ‘voor een paar bleeke konen en glinsterende oogen, heb ik misschien een beteren krijgslist verdorven dan er ooit in het brein van den Griekschen Sinon ontstond. Ik moet voort, of dat valsche meisje zal de slapende inwoners wekken om zich te verdedigen, vooraleer het feit voltrokken zij; en toch! kan ik haar aan het woest geweld van schurken blootstellen! Neen, neen! mijne macht is even groot om te redden als om te verdelgen!’ Terwijl hij deze woorden uitsprak, beklom hij haastig de rotsen, die den oever der rivier, waar hij zich bevond, insluiten, en verdween weldra in de woeste bosschen, die de bergkruinen bekleeden.

Wij treden in geene bijzonderheden omtrent de voorvallen die gedurende den nacht plaats grepen. De koningsgezinden hoopte door een onverwachten aanval, en bij middel van inwendig verraad, zich van de stad Hereford meester te maken. Door onbekende wegen echter, waren de inwoners van het

voornemen des vijands ingelicht geworden, en bereid om zijne aanvallen krachtigen weerstand te bieden. Al de straten waren door soldaten afgezet, en eene bende der moedigste en meestberadene, onder bevel van Eustachius Chaudos, Isabella's vader, bewaakte de stadswallen. De strijd was kort, maar allerbloedigst; de aanvallers werden op al de punten teruggeslagen, hunne beste mannen gesneuveld in de grachten achterlatende, en daarenboven vielen er nog tweehonderd als krijgsgevangen, waaronder sir Hugh Spencer zelf, in de handen der stedelingen. De vreugde, even als de wraaklust der overwinnaars, kende geene palen. Deze feestvreugde duurde drie dagen lang; de omliggende streek werd zonder ophouden en zonder wroeging te vuur en te zwaard verwoest, en al de gevangenen moesten op een bijzonder bevel van koningin Isabella als verraders behandeld, en in de openbare plaatsen der stad gehangen worden. Dit bevel werd zonder uitstel en streng uitgevoerd. De koninkl jke krijgers, zonder onderscheid noch van rang, noch van karakter, ondergingen allen den schandelijken dood, waartoe zij gedoemd waren; de straten van Hereford waren met galgen bezet, en de schuchterste en gevoeligste harer inwoners blikten op dit schouwspel met voldoening en zegevierend.

Sir Hugh Spencer, zoowel om reden van zijn hoogen rang, als om den bijzonderen haat, dien iedereen hem toedroeg, werd voor het laatste slachtoffer bewaard. Den dag der strafuitvoering waren de straten met volk gevuld, en de bijzonderste inwoners bekleedden met hunne gezinnen voorbehoudene plaatsen rond het schavot. Zoo groot was de algemeene vreugde, nudat zij hunnen vijand in handen hadden, dat zelfs de vrouwen en dochters der bijzonderste ingezetenen er op uit waren om de straf te zien toepassen op hem, dien zij aanzagen als de grootste oorzaak van al het bedreven kwaad. Isabella was onder dit getal niet, maar haar vader gebood haar ten strengste, het droevig tooneel bij te wonen. Het middaguur naderde, en de klok der hoofdkerk luidde zwaar en plechtig de doodenbede voor den rampzaligen Spencer. De noodlottige stoet naderde de plaats der strafuitvoering. Een strenge, plechtige, zegevierende blik straalde uit de oogen der krijgers, die aan de zijde van het slachtoffer stapten; maar een groot getal der aanschouwers en bijzonderlijk de vrouwen barstten in tranen los, als zij de schoone mannelijke vormen van den gevangene bemerkten, die beter geschikt scheen om aan een koninklijk hof, of aan den arm eener vrouw te schitteren, dan voor het droevig lot, waaraan men hem ging overleveren. Hij ging met blooten hoofde; de blonde lokken golfden weelderig langs de schouders neder, en lieten de juist geëvenredigde, getaande gelaatstrekken zichtbaar voor het oog. Hij droeg de kleeding van het koninklijk leger; eene star op de borst getuigde van zijnen rang, terwijl hij in de hand een klein elpenbeenen kruis hield, dat hij dikwijls en vuriglijk zoende. Zijne houding was beraden en moedig, en als hij op de vreemde en soms bespottelijke houding zijner bewakers blikte, dan kregen zijne gelaatstrekken zelfs eene uitdrukking van lachlust. Het zicht van de galg echter, vijftig voet hoog verheven, scheen hem te verschrikken, want men had hem de schandelijkheid zijner doodstraf verzwegen. ‘En is dit,’ zeide hij, terwijl hij droevig den traan wegveegde, die in zijne oogen opwelde, ‘gij, oproerige honden, is dit de dood, waartoe gij den erfgenaam van Winchester gedoemd hebt?’ Een strenge maar bittere glimlach speelde rond den mond zijner geleiders, maar zij zwegen. ‘O God!’ vervolgde hij, ‘ik hadde glimlachend kunnen sterven, het zij in den veldslag of op de baren der zee, of op den kapblok, die zoo dikwijls met het moedigste en edelste bloed besmeurd werd; maar zóó....’ Zijne ontroering scheen hoe langer hoe meer aan te groeien, doch eene

geweldige wilskracht onderdrukte alle uiterlijke teekens ervan; want de zichtbare voldoening, welke te lezen stond op de donkere wezens die hem omringden en die zich verblijdden over de zwakheid waartoe zij het trotsche hart huns vijands gebracht hadden, die voldoening zijner beulen deed zijne ziel meer lijden, dan zelfs de onteerende dood die hem wachtte.

Toen hij ter plaatse der strafuitvoering kwam, had zijn gelaat weer eene kalme, minachtende uitdrukking, en hij sprong op het schavot, schijnbaar als stelde hij geen belang in wat er ging gebeuren. Op hetzelfde oogenblik klonk een verschrikkelijke kreet aan den kant der zitplaatsen, waar de huisgenooten van Chaudos zich bevonden, en een enkele stond daarna ijlde eene vrouw, met doodsbleek gelaat, verwarde kleederen en haarlokken, het schavot op, en hield den gevangene in hare armen gesloten.

'Walter!' riep ze. 'Walter! is 't mogelijk, dat gij het zijt? O! zij zullen u het leven niet durven ontnemen, u, den moedigste, den beste der menschen! Weg! gij bloed lorstige schurken! gij zult mij van hem niet losrukken. Neen; ik zal hem blijven omarmen, tot dat de dood mijne leden verstijve, en ik daag de wereld uit, ons van elkander te durven scheuren!'

'O Isabella,' zegde hij; 'dit is te veel; ik gevoel mijne ziel bezwijken. Ik had gehoopt, dat dit schouwtooneel uwen oogen zou gespaard zijn gebleven - maar de koudhartige dwingelanden hadden er anders over beschikt. O! verlaat mij, - verlaat mij - het is vruchteloos - onbeschofte schelmen, spaart haar!'

Terwijl hij sprak, rukten de krijgslieden haar met geweld uit zijne armen los, en sleepten haar door de saamgepakte menigte. - 'Vader! red hem!' galmde het, 'want hij redde uw kind! - Walter! smeek hem - hij is goed.' Zij keerde hare blikken naar het schavot, toen zij deze woorden sprak, en zag het lichaam van Spencer in de lucht zwaaien, stuiptrekkend onder de laatste prangen der dood. Een verschrikkelijke schreeuw barstte haar uit het hart, en zij viel gevoelloos in de armen van hen die haar wegbrachten.

Isabella overleefde dit ongeval langer dan een geheel jaar, maar zij bleef zinneloos en hare gezondheid was zoo geschokt, dat men aan hare genezing wanhoopte. Met moeite kon men haar eenig voedsel doen nemen; zij vermeed al hare vorige vrienden en zelfs haren vader, en dagen achtereen kon zij stil

en beweegloos blijven zitten. Een enkel iets was in staat haren geest eenige kalmte terug te geven, en vermits zij zeer behendig was in het varen op de rivier, gaven hare vrienden er aan toe, namelijk zij zeilde van Hereford naar de plaats, waar zij gewoon was haren minnaar te ontmoeten. Dezen tocht deed zij ten slotte iederen avond; maar wanneer zij aangeland was, en eenigen tijd vruchteloos gewacht had, waren de schreeuwen en jammerklachten, welke zij liet hooren, verschrikkelijk en hartroerend. Deze gewoonte was haar eenen avond noodlottig. In stede van naar de gewone landingsplaats een weinig boven de stad te sturen, richtte zij de boot naar eene streek, waar de stroom buitengewoon hevig was. De onstuimigheid der golven overmeesterde hare krachten; het zwakke vaartuigje kantelde om en Isabella zonk in de diepte om nimmer boven te komen.

Dit treurtooneel maakte zulken diepen indruk op den volksgeest, dat het twee eeuwen in de gedachtenis voortleefde. Men zegde, dat de geest van Isabella iederen avond van Hereford naar Northbrigg vaarde, om er haren minnaar te ontmoeten, en de weg, door de spookige reizigster gevolgd om den overkant der rivier te bereiken, kreeg den naam van de ‘Reisvaart van het spook.’

Vrij naar het Engelsch van NEELE's *Romance of history*,
door D. BAETSLÉ.

Kroniek.

Antwerpen. Den 24^{n} December 1884 heeft de gemeenteraad beslist, dat voortaan weer 1 frank intree-geld zal moeten worden betaald voor het bezoeken van de stedelijke museums, waaronder ook het huis van Plantijn. Slechts op Zon-, feest- en Donderdagen zal de toegang vrij zijn.

- In de zaal van den gemeenteraad gaan worden geplaatst de portretten van Willem-den-Zwijger, Maria-Theresia, Joseph II, Karel VI (vader van Maria-Theresia) en Leopold van Oostenrijk. Voor ieder portret wordt 500 fr. betaald. De drie eerstgenoemde worden geschilderd door E. Claus, de twee andere door E. Joors.

- De oranjerie van den Plantentuin gaat worden versierd met de borstbeelden van Linnoeus en De Jussieu; voorts worden in opschriftsteenen van dit gebouw de namen gekapt van de kruidkundigen K. De L'Esluse, M. De L'Obel, F. Van Sterbeeck, R. Dodoens en B. Du Mortier. Eugenius De Plijn maakt de borstbeelden.

- De schilderij, n^{r} 212, voorstellende de *Scheldegod Scaldis*, door Abraham Janssens, in het museum van oude meesters, gaat worden hersteld.

- Emiel Mathieu's *Freyhir* werd den 12^{n} Januari in de Koninklijke Harmonie uitgevoerd en verwierf groote goedkeuring. (Zie vorigen jaargang. blz. 183.)

Brussel. De koningsprijs van 25,000 fr. is uitgeloofd voor het beste en bekronenswaardig werk om bij *de Belgische jeugd kennis en smaak aan te kweeken op het gebied van de oude en nieuwe letteren.* De werken (die) slechts van Belgen mogen zijn voor 1 Januari 1886 in te zenden aan het ministerie van landbouw, nijverheid en openbare werken.

- *Koninklijke academie van België.* De Leuvensche hoogleeraar P. Willems is gekozen tot bestuurder van de afdeeling letterkunde gedurende 1886.

Leuven. De studenten in de rechten vereeren den hoogleeraar J.P.A.H. Staedtler zijn portret, vervaardigd door L. Tuerlinckx.

- De hoogleeraar in Oostersche talen, de hoogeerw. heer F.J. Lamy, wordt door zijne leerlingen en oud leerlingen, ter gelegenheid van zijn 25-jarig leeraarschap, zijn portret aangeboden. geschilderd door J. Janssens, van St.-Nicolaas.

St.-Nicolaas. Den beeldhouwer P. Peeters, te Antwerpen, is de uitvoering opgedragen, voor de St.-Jozefskerk, van twee altaren en eenen predikstoel in ojivalen stijl.

- De bekwame kunstschilder de heer A. De Wilde is gelast met de herstelling van een groot tafereel, getiteld: *De fortuin*, door Arnold Houbraken geschilderd in 1690.

Brugge. De heeren Jul. Collens en Edw. Gailliard zijn benoemd tot bewaarders van het rijksarchief in deze stad.

Hasselt. De heer Henri Sauvenier, schrijfmeester van het St.-Jozefscollege, bekend om zijne merkwaardige pengewrochten, is vereerd geworden met den titel van schoonschrijver van Z.M. Leopold II.

Buitenland.

's-Gravenhage. Bij Johan IJkema zijn de 21^{e} en 22^{e} aflevering verschenen van de *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis;* zij bevatten het vervolg van het hoofdstuk: *Luther en de protestantsche kerkmuziek*, opgeluisterd door de portretten van Ludwig Senfel en van M. Luther, naar de op den Wartburg aanwezige schilderij van Lucas Kranach. Er zijn reeds 193 plaatsneden in deze belangrijke uitgave opgenomen. Onbetwistbaar zal deze Muziekgeschiedenis eene eervolle plaats in iedere bibliotheek bekleeden.

- Het oud-adellijk landgoed Bloemendaal, te Tudderen, bij Sittard, is in 't begin van December 1884 geheel door brand vernield. Het landgoed was vermaard door zijne fraaie muurschilderingen en prachtige zalen in de benedenverdieping. Vele oude schilderijen en andere voorwerpen van waarde werden een prooi der vlammen.

Parijs. Tot leden van de Fransche academie werden den 4^{n} December 1884 benoemd: Victor Duruy, Joseph Bertrand en Ludovic Halevy, ter vervanging van Mignet, J.B. Dumas en d'Haussonville.

- Te Parijs klagen de schilders en beeldhouwers over het weinige dat zij te verkoopen vinden. In 1882 werden er voor 9,693,263 fr. kunstwerken uitgevoerd; in 1884 zal de waarde van dien uitvoer nauwelijks 3 1/2 millioen frank bedragen. Deze vermindering wordt grootendeels toegeschreven aan de buitengewoone belasting, waarmede Amerika de kunstvoorwerpen treft, die in de Vereenigde-Staten worden ingevoerd. (Zie onzen jaargang 1883, blz. 68.)

Freiburg. In deze Badensche stad verschijnt bij den uitgever B. Herder eene *achtste* uitgaaf (met kerkelijke goedkeuring) van dr. Schusters *Bijbelsche geschiedenis des Ouden en des Nieuwen Testaments,* bewerkt door de eerwaarde heeren P. Timmermans en J.H. Wijnen. Het werk beslaat twee deelen; elk deel bevat 160 bladzijden en een groot aantal zeer fraaie houtsneeplaten; het volledig werk, in twee deelen, kost slechts 1 1/2 frank; gecartonneerd fr. 1.80.

Sterfgevallen.

M.J.M. CALISCH, de gekende en te recht hooggewaardeerde uitgever van woordenboeken, is den 31^{n} December 1884 te Amsterdam overleden. Hij werd

geboren den 10^{n} April 1808. Buiten de moeielijke taak van het samenbrengen aller woorden, beoefende de overledene ook de dichtkunst, vooral om in den vreemde de dichtstukken van Nederlandsche schrijvers te doen kennen.

Antwerpsch museum.

TAFEREEL VAN P.P. RUBENS.

Bijgaande plaat is eene k o p e r s n e d e , uitgevoerd naar de rechtervleugeldeur van het tafereel *Christus op het stroo*, door P.P. Rubens, en hetwelk destijds in de Antwerpsche hoofdkerk het graf versierde van J. Michielsen(1). Het beeld der H. Maagd komt, volgens natuurlijke grootte, op paneel voor.

Onze-Lieve-Vrouw is afgebeeld met het kindje Jezus; het kindje Jezus staat op eene soort van leuning; onder zijne voeten ligt een doek; Maria, die zich achter de leuning bevindt, omstrengelt het kind met de rechterhand en steunt het tevens met de linker.

Het stuk is $1^{m}37$ hoog en $0^{m}42$ breed.

Onze plaat is een werk van den heer Jan Cassiers, die, als zoovele anderen, het vak verliet, bij gebrek aan aanmoediging. Dat deze plaatsnijder zich genoopt zag dit

(1) Zie onzen jaargang 1878, blz. 21, waar wij de afbeelding gaven van de linkervleugeldeur, en jaargang 1882, blz. 97, waar het middenstuk voorkomt.

besluit te nemen, mag voor de kunst des te meer worden betreurd, daar zijne werken van meer dan gewonen aanleg getuigden.[2] Onze plaat, die eene g o e d e voorstelling geeft van het door den grooten meester geschilderde ontwerp, bewijst het eenmaal te meer. D.V.S.

> Zoo lang de kunstenaar slechts vermaakt, is hij niets meer dan de knecht van het publiek; eerst wanneer hij het ware, schoone en verhevene voortbrengt, staat hij als meester er boven.
> FERD. HILLER.

Een zothuisbezoek.

De Caza dei Matti is een krankzinnigenhuis, h e t w elk eene groote befaamdheid bezit, niet alleen in Sicilië en Italië, maar zelfs geheel Europa door. Een Siciliaansch edelman, die verscheidene g e s t i c h t e n van dien aard bezocht had, besloot, hevig aangedaan, als hij was, over de slechte behandelingen, welke men er de ongelukkige zieken deed ondergaan, zijn paleis, zijn fortuin en zijn leven aan de g e n e z i n g der krankzinnigen toe te wijden. Vele lieden beweerden, dat de baron Pisani zoo zot was als de overigen, maar deze krankzinnigheid was ten minste eene e d e l e krankzinnigheid.

Baron Pisani was rijk, hij bezat eene prachtige villa, was nauwelijks vijf en dertig jaren oud. Zijne jeugd, zijn paleis en zijn fortuin, alles, wat hij bezat, wilde hij der lijdende menschheid ten offer brengen. Zijn leven werd dit van een ziekenbewaarder, zijn paleis werd in onderscheidene kamers herschapen, en van gansch zijn fortuin hield hij slechts zes duizend franken jaarlijksche rente over.

Hij zelf, zegt een beroemde reiziger, wilde ons vergezellen, om zijn gesticht te gaan bezichtigen. Voor dit bezoek had hij eenen Zondag verkozen, omdat die dag een feestdag voor de verpleegden was.

Wij hielden stil voor een zeer schoon huis, welks uitzicht niets bijzonders opleverde, dan dat de vensters van traliën voorzien waren, en nog moest men zulks weten, om het bij den eersten oogopslag, te bemerken. Deze fraai bewerkte en geschilderde traliën verbeeldden wijngaardranken met druiventrossen en langdradige winde-planten met blauwe klokjes;

(2) Zie de *Vlaamsche School* van 1881, blz. 75.

dat alles was met natuurlijke bloemen en vruchten zoodanig doorweven, dat men de natuurlijke bloemen en vruchten nauwelijks van de gemaakte kon onderscheiden.

De deur werd ons ontsloten door eenen portier, die als een gewoon huisbediende was gekleed; alleen droeg hij, in plaats van de gewone wapentuigen eens krankzinnigenbewaarders, welke in eenen stok en eenen bos met sleutels bestaan, in de eene hand eene fluit en in de andere een bloementuil. Onder het binnentreden vroeg baron Pisani hem, hoe het in huis ging, waarop hij antwoordde, dat alles rustig was.

De eerste persoon, dien wij in den voorgang ontmoetten, was een man die eene vracht hout droeg. Toen hij Pisani ontwaarde, liep hij aanstonds naar hem toe, en zijne vracht hout op den grond plaatsende, nam hij hem glimlachende bij de hand en kuste deze. De baron vroeg hem, waarom hij zich niet in den tuin met de anderen vermaakte; de man antwoordde, dat, daar de winter aanstaande was, hij meende geenen tijd te mogen verliezen, om het hout van den zolder naar den kelder te dragen. De baron moedigde hem daarin aan, waarna de man zijne takkebossen weder op den schouder nam en zijnen weg vervolgde.

Hij was een der rijkste grondeigenaars van Castelveterano, die, wijl hij zich nooit met iets bezig hield, in eene soort van naargeestigheid gevallen was, welke hem inderdaad krankzinnig had gemaakt. Men had hem bij baron Pisani gebracht, die, met hem alleen zijnde, hem had gezegd, dat hij, van baron tot werkman vervallen zijnde, voortaan zou moeten werken voor den kost. De zot van deze woorden geene rekening houdende, had de beide armen over de borst gekruist, en wachtte tot zijne knechten kwamen, om hem, volgens gewoonte, zijn middagmaal te brengen. Maar de knechten waren op het gewone uur niet gekomen; hij begon honger te krijgen, en niettegenstaande had de Castelveteranees zich goed gehouden, en den nacht overgebracht met te roepen, te schreeuwen, op den muur te kloppen en zijn middagmaal te vragen. Alles was vruchteloos geweest, de muren waren doof, en bij gevolg, de gevangene zonder eten gebleven.

's Morgens, om negen ure, was de oppasser hem gaan bezoeken, en de zot had hem op eene trotsche wijze zijn ontbijt gevraagd. De oppasser had hem, op zijne beurt, om geld verzocht, om het in de stad te gaan koopen: de uitgehongerde had in zijne zakken getast, en daar hij niets vond, had hij hem om krediet gebeden. Hierop antwoordde de oppasser hem zoetjes, dat het krediet goed was voor rijke menschen, maar dat men aan personen, zooals hij, in het geheel geen krediet gaf. Alsdan had de arme duivel eens diep nagedacht, en geëindigd met aan den oppasser te vragen, wat hij doen moest, om zich geld aan te schaffen. De oppasser zegde hem, dat, zoo hij hem het hout uit den kelder naar den zolder wilden helpen dragen, hij hem voor twaalf vrachten twee penningen zoude gegeven hebben; dat hij voor twee penningen een brood van twee pond kon koopen, en met dat brood van twee pond zijnen honger kon verzaden. Deze voorwaarde was den ouden rijkaard zeer hard voorgekomen; maar daar het hem eindelijk toch nog harder scheen niet te ontbijten, wanneer hij den vorigen dag niet had gemiddagmaald, was hij den oppasser gevolgd, met hem naar den kelder gegaan, had twaalf vrachten hout naar den zolder gedragen, en twee penningen ontvangen, waarvoor hij een brood van twee pond gekocht had, hetwelk door hem gretig verslonden was geworden.

Van dit oogenblik af, ging alles van zelf. De zot had zich weder aan het houtdragen gezet om zijn middagmaal te verdienen. Daar hij nu zes en dertig vrachten gedragen

had, in plaats van twaalf, was het middagmaal driemaal beter geweest dan het ontbijt. Hij had deze verbetering goed gevonden, en 's anderendaags had hij, na den nacht stil te hebben doorgebracht, zich weder aan hetzelfde werk gezet.

Sedert dien kon men hem van deze bezigheden niet meer aftrekken, welke, zooals wij gezien hebben, tot zelfs op Zon- en feestdagen, zijne liefste uitspanningen waren. En als het hout van uit den kelder naar den zolder gedragen was, bracht hij het terug naar den kelder, en zoo over en weer.

't Was reeds een jaar, dat hij dien arbeid uitoefende, en het naargeestige zijner waanzinnigheid was reeds verdwenen; hij was weder sterk geworden, want zijne lichamelijke gezondheid was, door zijn onverpoosd arbeiden, weder geheel hersteld. Binnen weinige dagen, wilde Pisani eene poging doen, om hem ook zedelijk te genezen, door hem te zeggen, dat men opzoekingen deed naar papieren, welke misschien konden bewijzen, dat de maatschappelijke verandering, waaraan men hem had doen gelooven, eene grove onwaarheid was. Maar hoe ook de man van zijne kwaal ooit genezen mochte zijn, verzekerde baron Pisani ons, dat hij hem niet zou laten vertrekken, dan onder de plechtige belofte, dat hij, waar hij zich mochte bevinden, alle dagen twaalf vrachten hout van den zolder naar den kelder of van den kelder naar den zolder zou gedragen hebben.

Daar al de zotten in den hof waren, ter uitzondering van drie of vier, die men bij de anderen niet durfde laten, omdat het kwaadaardige zinneloozen waren, leidde de baron ons eerst het gesticht door, alvorens ons degenen te toonen, welke het bewonen.

Elke krankzinnige had eene cel, in vroolijken of droevigen trant opgesierd, volgens de luimen van hen, welke er in verbleven. Een krankzinnige, die beweerde dat hij een zoon van den keizer van China was, had in zijne cel een aantal zijden standaarden, met alle soorten van slangen en draken op geschilderd, benevens alle soorten van keizerlijke sieraden, uit verguld papier vervaardigd. Zijne gekheid was zoet en vroolijk en baron Pisani hoopte hem te genezen, met hem eens in een nieuwsblad te doen lezen, dat zijn vader onttroond was geworden, en voor hem en de zijnen afstand van de kroon had gedaan. De andere, wiens zotheid bestond in zich dood te wanen, had een bed in vorm van eene doodkist, waaruit hij niet opstond dan met spookkleederen; zijne gansche cel was behangen met zwart laken, waarop zilveren tranen prijkten. Wij vroegen aan onzen geleider, hoe hij hoopte, dien krankzinnige het verstand terug te geven.

'Niets zoo eenvoudig, antwoordde hij ons; ik zal het laat-

ste oordeel drie of vier duizend jaar vroeger doen plaats hebben. Eens zal ik hem, 's nachts, door den klank van eene trompet, wakker maken, en ik zal een engel tot hem zenden, die hem, uit Godes naam, doet opstaan.' Deze krankzinnige was reeds drie jaren in het huis, en daar hij van dag tot dag beter werd, moest hij slechts nog vijf of zes weken op de algemeene opstanding wachten.

Toen wij uit deze kamer kwamen, hoorden wij een vreeselijk gebrul, in eene nabijzijnde cel. De baron vroeg ons, of wij zien wilden, hoe hij zijne woedende zotten behandelde; wij antwoordden, dat wij aan zijne bevelen waren, zoo hij ons waarborgde, dat wij daarbij geen gevaar liepen; hij begon te lachen, nam eenen sleutel uit de handen des oppassers en opende eene poort.

De kamer, welke wij binnentraden, was langs alle kanten met matrassen bekleed; er waren geene ramen in, opdat degenen, die ze bewoonden, zich niet kwetsen zouden, door het verbrijzelen der ruiten. In eenen hoek stond een bed en op dit bed lag er een man, in het zottenkapootje gewikkeld. Een kwartier geleden, had hij een verschrikkelijken aanval gehad, en de oppassers waren genoodzaakt geweest hunne toevlucht te nemen tot de dwangbuis of kapootje, een uiterste maatregel, die, voor het overige, in het gesticht weinig werd aangewend. De woedende krankzinnige kon dertig of vijf en dertig jaren oud zijn; hij was buitengewoon schoon geweest, had vurige oogen, een gekromden neus en zwarte hoofd- en baardharen.

Toen hij de poort hoorde openen, verdubbelden zijne woeste kreten; maar nauwelijks had hij, het hoofd oplichtende, zijne oogen in die des barons gespiegeld, of zijn woedend geschreeuw veranderde in smartvolle klachten. De baron naderde hem, en vroeg hem, wat hij toch gedaan had, dat men hem zoo had gebonden. Hij antwoordde, dat men hem Angelica had geschaakt en hij Midor had willen dooden. De ongelukkige beeldde zich in, dat hij Roland was; even als zijn patroon was hij woedend waanzinnig.

De baron stelde hem zachtjes gerust, hem verzekerende dat Angelica zeker al spoedig de gelegenheid en het middel zou gevonden hebben, om haren schakers te ontsnappen, ten einde hem te komen vervoegen. Allengskens stelde deze belofte, eenige malen met overtuiging herhaald, den mistroostigen gek zoodanig tevreden, dat hij den baron smeekte hem los te maken. De baron deed hem zijn woord geven, dat hij van zijne vrijheid geen misbruik zoude maken om achter Angelica te loopen: de zot beloofde het hem, met de beste trouw der wereld. Alsdan maakte de baron de gespen los, die den waanzinnige vasthielden, en deed hem het zottenkapootje uit, terwijl hij hem bekloeg over het ongeluk hetwelk hem was overkomen. Deze deelneming, in zijne ingebeelde ongelukken, had haar uitwerksel. Ofschoon vrij, deed hij de minste moeite niet om zich op te richten, maar zette zich neder op zijn bed. Weldra veranderden zijne klachten in zuchten, zijne zuchten in snikken; maar niettegenstaande al dat snikken, werd zijn oog door geen enkelen traan bevochtigd. Sedert een jaar, dat hij in het gesticht verbleef, had de baron alles aangewend, om hem te doen weenen; maar nooit had hij er in kunnen gelukken. Hij was voornemens, hem, te eeniger tijd, Angelica's dood aan te kondigen en hem de begrafenis eener opgevulde vrouw te doen bijwonen: hij hoopte, dat alsdan hem het hart zoude breken, en hij eindigen zou met te weenen. Zoo hij weenen kon, twijfelde Pisani niet of hij was genezen.

In de daar tegenover liggende kamer, was een andere kwade zot, die door twee oppassers in eene hangmat getouterd werd. Tusschen de ijzeren kolommen zijner

vensters, had hij zijne makkers in den hof zien wandelen; hij wilde bij hen gaan; maar daar hij op zijne laatste wandeling bijna een treurgeestigen zot had gedood, die zich bezig hield met droge bladeren op zijnen weg bijeen te zamelen, om ze in zijne cel te bewaren, had men zich tegen zijne poging verzet. Hierdoor was hij zoodanig kwaad geworden, dat men hem in zijne hangmat had moeten vastmaken. De gevangene deed al wat mogelijk was, om zijne oppassers te kunnen bijten en slaakte kreten als een bezetene.

- Wel, vroeg hem de baron, binnenkomende, wat is er? Gij zijt schijnt fel stout vandaag!

De zot aanschouwde den baron en sloeg van zijn gehuil over tot die korte fijne kreten, welke een klein kindje slaakt.

- Zij willen mij vandaag niet laten gaan, sprak hij, zij willen mij niet laten gaan spelen.

- En waarom wilt gij gaan spelen?

- Ik verveel mij hier, ik verveel mij,

En hij begon opnieuw te zuchten en te weenen.

- Inderdaad, hernam de baron Pisani; gij moet u niet vermaken, vastgebonden als gij zijt; wacht, wacht.

En hij maakte hem los.

- Ha! riep de zot, op den grond springende, en zijne armen en beenen uiteenspreidende, ha! nu wil ik gaan spelen.

- Dat is onmogelijk, zegde de baron, want de laatste maal, dat men het u heeft toegelaten, zijt gij stout geweest.

- Wat moet ik dan doen? vroeg de zot.

- Luister, hernam de baron; om u een oogenblik uitspanning te geven, moogt ge de tarentello dansen.

- Ha! ja, de tarentello, schreeuwde de zot, op een vreugdevollen toon, waarin er niets van zijne razernij meer aanwezig was; de tarentello.

- Ga Theresia en Gaëtano voor hem halen, sprak de baron, tot een der twee oppassers, en zich vervolgens tot ons wendende, ging hij voort:

- Theresia is eene kwade zottin, en Gaëtano is een oude meester op de harp, die zijn verstand verloren heeft. 't Is de speelman van het gesticht.

Een oogenblik daarna zagen wij Theresia ons genaken. Twee mannen droegen haar en zij deed ongeloofelijke pogingen om uit hunne handen te ontsnappen. Gaëtano volgde haar statig met zijne harp, maar zonder dat iemand noodig had hem te vergezellen, want zijne waanzinnigheid was niet van lastigen of gevaarlijken aard. Maar nauwelijks had Theresia den baron gezien, of zij snelde in zijne armen en noemde hem vader, terwijl zij hem altemet in eenen hoek van het vertrek

trok, waar zij hem fluisterend vertelde, hoeveel onaangenaamheden men haar van 's morgens af had aangedaan.

- 't Is goed, 't is goed, zegde de baron, ik heb dat alles daar op het oogenblik vernomen, en daarom is 't, dat ik u beloonen wilde, door u een oogenblik uitspanning te verschaffen: wilt gij de tarentello dansen?

- Och! ja, och! ja, de tarentello! riep het meisje uit, zich voor haren danser plaatsende, die zich reeds in beweging gesteld had, en al flikkers maakte, terwijl Gaëtano zijn speeltuig in gereedheid bracht.

- Toe, Gaëtano, toe, presto, presto, zegde de baron.

- Een oogenblik, uwe majesteit, het instrument moet eerst gestemd zijn.

- Hij neemt mij voor den koning, hernam de baron; hij zou te fier geweest zijn, om bij eenen rijke in dienst te treden; maar ik heb hem eersten muziekmeester van mijn orkest gemaakt; ik heb hem den titel van kamerling gegeven en het grootkruis van den heiligen Januarius geschonken, zoodat hij nu zeer tevreden is. Zoo gij hem aanspreekt, heb dan de goedheid hem excellentie te noemen. Wel, meester, hoe verre zijn wij?

- Wij zijn gereed, uwe majesteit, zegde de muzikant, het aria der tarentello aanheffende.

(Wordt voortgezet.)

Boekaanbevelingen.

Gretry, door Ed. Gregoir.

Dit werk vormt een lijvig boekdeel van 400 bladzijden, dat wij sinds lang hadden moeten vermelden, niet alleen om de belangrijkheid van zijnen inhoud, maar ook en vooral om den onwankelbaren moed, dien de schrijver, sinds jaren, aan den dag legt in het opsporen en uitgeven van oorspronkelijke en geschiedkundige bescheiden nopens de toonkunst en het leven en streven van groote toonkunstbeoefenaren van het land. Daardoor heeft hij reeds veel bijgedragen tot de ontwikkeling, de waardeering en de bevordering der toon-, tooneel- en zangkunst. Het boek over Gretry is opgedragen aan de stad Luik; men moet niet denken, dat de heer Gregoir zich bepaalde bij het verzamelen van allerlei bescheiden, uit archieven en boekenverzamelingen opgedaan; nauwgezette beschouwingen, juiste opmerkingen en oordeelingen, die van de uitstekendste kennissen getuigen, verbinden het geheel tot een duurzaam gewrocht. Op het eerste gezicht komt de lezing van het boek nog al zwaartillend voor; maar bij nader onderzoek laat het de beste indrukken. Na lezing van dit werk, mag men zeggen, dat men den handel en wandel van den beroemden Luikenaar kent.

Het boek bevat, behalve een snedig voorbericht, de aanwijzing van den oorsprong der familie Gretry; een overzicht van Gretry's geboorte-, jeugd- en kinderjaren. Voorts behandelt het in eene reeks bont afwisselende hoofdstukken, de volgende onderwerpen: Gretry te Rome, te Geneve; zijn eerste bijval; zijne aankomst te Parijs in 1767; zijne wederwaardigheden aldaar; zijn huwelijk; hulde hem te Luik bewezen in 1780; Gretry bestolen in 1791; brief van Gretry; *Willem Tell;* betuiging in den Gentschen schouwburg ter zijner eer; ontwerp van muziekschool te Luik; benoeming als lid van het Fransch instituut; *Lisbeth-hymne*, gemaakt ter gelegenheid der opening van de Boetkapel; *Anacréon chez Polycrate;* operas gespeeld in 1807; Gretry en zijn

verblijf in de Ermitage te Montmorency; uitvoering van *Reus Antigonus*, te Antwerpen in 1807; de niet opgevoerde operas van Gretry en verschillende werken; de bewerking van Gretry's operas; de instrumentale werken van Gretry; zijne godsdienstige zangstukken; de handschriften van Gretry; de muziek van Gretry in den vreemde; beoordeelingen van verschillende Duitsche geschiedkundigen over Gretry's muziek; uitzicht en karakter van Gretry; zijne drie dochters; Gretry harmonist; Gretry tijdens de Fransche republiek; Gretry als schrijver en wijsgeer; zijne leerlingen; zijne reizen; bijna senator en vereerd met het legioen van eer in 1803; zijne bekroning in de *Opera Comique;* fortuinstoestand; zijne portretten, borst- en standbeelden; onverdraagzaamheid van eenen kunstbeoefenaar; wederinvoering van het oud repertorium; Gretry's partitiën en bijval van zijne muziek in 1804; overlijden van mevrouw Gretry-Grandon; de schoonste dagen van Gretry's leven; hulde hem te Parijs gebracht in 1809; Napoleon en Gretry; ontwerp om Gretry's naam aan eene openbare plaats te geven te Luik; inhuldiging van de Gretryplaats in 1811; een glorierijk jaar uit Gretry's loopbaan; overlijden en begrafenis van Gretry; overlijdens-akte en inlichtingen over zijnen dood; Gretry te Antwerpen, te Brussel en te Luik vereerd; populariteit van zijne muziek na zijnen dood; zijn testament van 1809; vereering in de *Opera Comique*; lof van Baillot; verkoop zijner meubelen; eerste verjaardag van zijn overlijden; inhuldiging van Gretry's hart in 1816; gedenkteeken; zijne lofrede; inhuldiging van de nieuwe tooneelzaal te Brussel; idem te Luik; verjaardag van Gretry's geboorte; vertooningen te Luik in 1822-1823; hulde aan Gretry op het tooneel te Brussel; rechtsgeding over Gretry's hart; briefwisseling; plechtige vertooning in den Feydauschouwburg in 1824; de Odeonschouwburg en Gretry's muziek; bekroning van zijn borstbeeld te Parijs in 1828; Gretryfeest te Luik in 1828; volksfeest te Luik in 1841; oordeel van Barère over den beroemden Luikschen toonzetter; ingenomenheid van het volk met Gretry's muziek; gedichten Gretry aangeboden; werken over Gretry; verschillende beschouwingen over Gretry, enz.

Deze opgave zal ongetwijfeld voldoende zijn om alwie waarlijk belang stelt in den roem en de grootheid onzer landgenoten het boek van den heer Gregoir te doen waardeeren en aangezien de edele toonkunst vele beoefenaars telt, zullen zeker niet weinigen met het werk van den onvermoeibaren schrijver willen kennis maken. De heer Ed. Gregoir heeft een schoon, duurzaam en nuttig gedenkteeken voor Gretry opgericht. Zijn werk is met zorg gedrukt bij Jos. Dirix, Markgravestraat n^{r} 6, te Antwerpen; het kost fr. 10, welke prijs gering is te noemen, wanneer men nagaat, dat men daarvoor een belangrijk geschiedkundig werk bekomt van ruim 400 bladzijden groot formaat.

Antwerpsche reizigers, van de vroegste tijden tot op heden, door J. Staes.

Wij vestigen de aandacht van het publiek in het algemeen en van onze lezers in het bijzonder op het fraaie boekdeel, hetwelk onder den aangehaalden titel reeds eenigen tijd geleden werd uitgegeven door den heer Lodewijk Janssens, dien wij verdienden lof toezwaaien om de zorg, door hem aan de stoffelijke uitvoering besteed. Het boek is met eene nieuwe en duidelijke letter op goed papier gedrukt, in een gemakkelijk formaat.

Van de levensschetsen, in het werk opgenomen, verschenen er eenige in ons tijdschrift. Zeer zeker zullen onze lezers zich dezelve nog met genoegen herinneren.

Het boek van den heer Staes beslaat ruim 500 bladzijden. De Antwerpenaren, over wier reizen in den vreemde door den bekwamen schrijver wordt gehandeld, zijn de volgende: Abraham Ortelius, Jan Van der Linden, Jan Baptist Grammaye, Pieter Van den Broecke, Balthazar Gerbier, Frans Pelsaert, Jan de la Flie, Pieter de Bishoven, J.B. Lunden, Balthazar Moretus, Jan Andries Cobbe, Jan Coenraets, Balthazar Solvyns, kolonel Rottiers, Lodewijk Vleeschouwer, pater Le Grelle, pastoor Visschers, Ch.J. Van den Nest(1), Florent Lysen, Pieter Claessens, Hendrik Verdyen, Jan de Man, Jan Baptist Huysmans(2), Theofiel Verbist, Frans Vranckx, C.F.J. Pieraerts, J.E. Beauvois, Jan K.W. Nauts, dokter J.J.F. Haine, Max Rooses, enz. Buitendien wijdt de heer Staes een hoofdstuk aan verschillende Antwerpsche reizigers, meest schilders, beeldhouwers en plaatsnijders, daar hij het onnoodig achtte, ieder hunner in een afzonderlijk opstel te behandelen. Tot deze laatsten behooren Bartel Spranger, den 21^{n} Maart 1546 geboren; Matthys en Pauwel Bril, in 1550-56 geboren; Jan Roos, in 1591 geboren; Justus Sustermans, in 1597 geboren; Antoon Van Dyck; Abraham Genoels (1640); J.P.A. Tassaert; W. Coebergher; G. Edelinck; Jacob Wemmers; David Haeckx; E. Schelstraete; D. Van Bombergen; P.J.J. Benoit.

Een boek, waarin de lotgevallen van een zoo groot getal personen worden beschreven, kan naar den inhoud natuurlijk wel niet anders dan zeer afwisselend zijn, en dit is met het werk van den heer Staes ook inderdaad het geval. Wij gelooven niet, dat het door iemand onvoldaan zal worden uit de hand gelegd. Het is daarbij in vele opzichten een zeer leerzaam boek, zonder in het minst droog of stroef te zijn. Men weet, voor het overige, dat de heer Staes zich niet licht zal bezondigen aan stroefheid.

In de samenstelling van zijn veelomvattend werk heeft de heer Staes blijk gegeven van groote verdiensten. Het is ons een genoegen dit te mogen aanstippen, onder vermelding dat wij reeds van onderscheidene zijden zeer vleiende getuigenissen nopens de *Antwerpsche reizigers* hebben hooren afleggen.

De prijs van het lijvige boek is fr. 5.

> Veel kleintjes maken één groot. Des morgens één uur vroeger op, dan hebt gij eene maand levens uitgewonnen. P.G.C.

(1) Zie de *Vlaamsche School* 1871, blz. 159.
(2) Zie de *Vlaamsche School* 1862, blz. 70.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen[1].

In onzen jaargang 1883, blz. 146, hebben wij vermeld, dat de bouwmeesters J.J. Winders en F. Van Dyk, met twee leden van het Antwerpsch gemeentebestuur, de heeren E. Allewaert en L. De Winter, naar het buitenland vertrokken waren, om er een aantal museums te gaan bezichtigen, ten einde nuttige aanwijzingen en inlichtingen te verzamelen voor het nieuw museum, hetwelk nu te Antwerpen in aanbouw is, volgens het ontwerp van de twee voornoemde bouwmeesters. Het aan 't gemeentebestuur ingediende belangrijk verslag over deze reis, wenschen wij eene plaats in te ruimen in ons tijdschrift en maken daarmede een begin in deze aflevering.

Frankfort.

's Maandags 3 September 1883 uit Antwerpen vertrokken, was ons eerste bezoek voor Frankfort bestemd, waar het nieuw opgerichte museum, *Staedelsche Institut* genaamd, wel waard was bestudeerd te worden. Gelijkvloers heeft dit gebouw eene uitgestrekte zaal voor beeldhouwwerken: zij wordt langs twee zijden verlicht en ondanks hare breedte, welke niet minder dan $17^{m}60$ is, bestadigen wij dat de verlichting der daarin tentoongestelde beelden zeer voldoende is. Deze uitslag laat ons toe te verzekeren, dat de zalen voor beeldhouwwerken van het aanstaande museum van Antwerpen, onder dit opzicht, niets zullen te wenschen laten, daar deze slechts $9^{m}00$ breed zijn en langs de twee zijden insgelijks licht ontvangen.

De vloering der benedenzalen is in mozaïek, en is zeer wel uitgevoerd door het huis Odorico (van Frankfort en Weenen), hetzelfde huis dat de mozaïeken van het nieuw museum van Amsterdam heeft gelegd en dat zich eene beroemdheid heeft verworven voor zijne werken in gips, 'nabootsing van marmer,' waarover wij later zullen spreken. Het huis Odorico is, volgens de meening van den heer Simon Ravenstein (een der meest geroemde bouwkundigen van Frankfort), zoowel als die van den heer P.J.H. Cuypers, de bouwmeester van het nieuw museum van Amsterdam, onder alle gelijksoortige huizen, datgene, aan hetwelk men best een werk van groot belang van deze soort kan toevertrouwen. In deze vloering, van ingelegden steen, van het *Staedelsche Institut*, hebben wij beweegbare gedeelten opgemerkt: de mozaïeken zijn in ijzeren omlijstingen geplaatst en men kan deze laatste wegnemen. Deze openingen bestaan ook in de zolderingen, ten einde het nederlaten der schilderijen in de kelders mogelijk te maken.

Daar ook de kleur der schildering van muren en plafonds der tentoonstellingszalen niet zonder belang is, hebben wij aanteekening genomen van degene welke gebruikt werd in de verschillige museums, die wij bezocht hebben: wij gelooven,

(1) Zie onzen vorigen jaargang, blz. 122.

dat het nuttig zal wezen, daarvan in het tegenwoordig verslag melding te maken. De muren der zalen voor beeldhouwwerken in het museum van Frankfort zijn *Pompejisch rood*, terwijl de plafonds, benevens de omlijstingen van de deur- en venstergaten, *grijsachtig* (zandsteenkleurig) zijn geschilderd.

De galerijen van schilderijen zijn op de eerste verdieping: daarheen geleidt eene monumentale trap, waarvan de treden 0^m37 breed en 0^m15 hoog zijn. Marmer nabootsend gipswerk is veel gebruikt in deze prachtige trapzaal: de uitvoering is allerbest verzorgd; het marmer is zoo goed nagebootst dat men er zich zou in vergissen.

Alvorens de zalen voor schilderijen binnen te treden, komt men in eene achtkantige zaal, waar de schoonste stukken van beeldhouwkunst, welke het museum bezit, geplaatst zijn. Het denkbeeld om de galerijen van schilderijen te laten voorafgaan door eene eerezaal, waarin merkwaardige gewrochten der oude kunst verzameld zijn, heeft ons zeer gelukkig geschenen en de indruk ervan is waarlijk treffend.

De galerijen voor schilderijen zijn wel ingericht. Hare hoogte is omtrent gelijk aan hare breedte. Voor een museum van niet eersten rang, zooals het *Staedelsche Institut*, schijnt ons eene dergelijke hoogte der zalen voldoende te wezen; dit zou het geval niet zijn voor museums van eersten rang, welke groote schilderstukken bezitten; zooals men verder zal zien, zijn de zalen der galerijen van Dresden, Munchen enz., hooger, dan zij breed zijn.

De zalen van Frankfort zijn 9^m40 breed; hare grootste lengte bereikt 21^m00.

Het stelsel van verlichting, zonder slecht te zijn, is niet van de volmaaktste: in plaats van een plat glaswerk, als dit hetwelk in het oude museum van Antwerpen en in dit van Dresden bestaat, is het dakraam gevormd uit twee schuinsche vakken, welke het voordeel hebben stevig van bouw te zijn; te Weenen echter hebben wij eene beter beredeneerde toepassing van dit stelsel gezien. De dakramen zijn uit *dof* glas, met ruiten van $0^m50 \times 0^m50$; ieder raam staat in eene lijst, om dewelke eene zoogenoemde *Grieksche* teekening op glas gegraveerd is.

Het licht is hier zeer overvloedig, doch een weinig hard; het weerkaatst op de schilderijen, hetgeen een groot gebrek is. De kleine hoogte der zalen is hiervan de oorzaak: de afstand, dien het licht moet doorloopen, om van het dakraam tot de schilderij te komen, is niet groot genoeg om het getemperd of verzacht tot op het tentoongestelde doek te brengen. Hier valt het licht bij 45 graden, recht op de schilderij; te Weenen, zooals men verder zal zien, valt het licht van 45 graden boven de ruimte, voor de schilderijen bestemd: wat de gebrekkige uitstraling belet, welke men te Frankfort vindt.

Dit gebrek kan men ook in het oude museum van Antwerpen waarnemen, waar de hooger geplaatste schilderijen, tamelijk dicht bij het dakraam, te fel verlicht zijn; dit is eene ernstige hindernis, niet alleen voor wat het uitzicht van het tafereel betreft, maar ook voor zijne bewaring: al te helder licht doet natuurlijk nadeel aan de kleur.

Voor de verwarming, gebruikt men het warmwaterstelsel, dat zeer vernuftig aangelegd is. Gewoonlijk vindt men de verwarmingsbuizen, op zekeren afstand van de muren, rondom de zalen geplaatst. Deze schikking heeft drie groote gebreken: 1. de beschadiging der schilderijen, welke, te dicht bij de verwarmingsbuizen geplaatst, gedurig en rechtstreeks door heete lucht bewalmd worden; 2. de groote onaangenaamheid voor de bezoekers, die steeds, hetzij onder zich, hetzij onmiddellijk

voor of achter zich, de verwarmingstoestellen voelen; 3. de opeenhooping van stof op eene en dezelfde plaats, die moeielijk is te reinigen, daar de roosters, welke de buizen bedekken, min of meer tot schoenafkrabbers gebuikt worden.

Wij hebben zooeven gezegd, dat het verwarmingsstelsel van het museum van Frankfort zeer vernuftig uitgevonden was. Inderdaad, men heeft in het midden der zalen kisten in plaatijzer van $2^{m}70$ lengte bij $0^{m}80$ breedte geplaatst, waarin de kronkelende buizen van het verwarmingstoestel verborgen zijn. De kisten zijn gesloten met een versierd traliewerk in gegoten ijzer, dat in eene houten lijst is geplaatst. Deze kisten, waarvan de hoeken afgerond zijn, zijn rondom met sofas bekleed. De buitenkanten der kist vormen de rugleuning; het binnenste bevat het verwarmingstoestel.

In de kleine zalen heeft men een, en in de groote zalen van 21 meters heeft men twee van deze kisten geplaatst: de afmetingen, welke wij zooeven opgaven, zijn ruim voldoende, om al de noodige buizen te bevatten.

De versiering der zalen bestaat uit notelaarkleurig geschilderde beschotten met zwarte versiersels.

De muren zijn in Pompejisch rood geschilderd; de kroonlijsten en hare halzen in grijzen toon, afgelegd met goud.

(Wordt voortgezet.)

Japansche rijtuigen.

Om de reizigers te vervoeren, bedient men zich in Japan van lichte rijtuigen, *jinrihisha* of *couronna* genaamd. Deze rijtuigen, niet ongelijk aan kleine vigilanten, zijn voorzien van twee disselboomen, met een dwarsboom aan den voorkant; ze worden meest altijd door menschen voortgetrokken. Zoodra de reiziger plaats heeft genomen in het rijtuig, springt de looper tusschen de disselboomen, op welker uiteinde hij de handen legt, om het evenwicht te houden, en schiet met gebogen hoofd vooruit. 's Nachts heeft hij eene papieren lantaarn met een licht nevens zich hangen. De man loopt meest altijd alleen. Indien de reiziger wat al te zwaar of de reis langdurig is, wordt het span verdubbeld. Een man blijft op de bovenbedoelde plaats, terwijl een tweede van voren aan een touw trekt of het rijtuig van achteren voortduwt. Deze mannen loopen even snel als een gewoon paard en zijn voldoende om reizen te doen van 40 tot 60 kilometers (8 tot 12 uren ver). Het aantal dergelijke loopers in Japan is zeer groot. Tokio, eene stad van 1,037,000 zielen, telt alleen meer dan 30,000 van de bedoelde loopers.

Oorsprong van den Sint-Pieterspenning.

Het gebruik van den *Sint-Pieterspenning* te betalen, heeft eenen Saksischen oorsprong, en het bleef bij de bewoners van Engeland in gebruik, tot den tijd dat het pauselijk beheer daar niet meer erkend werd. Het voorval, waaraan deze tol zijn ontstaan te danken had, was het volgende: Ethelbert, koning der Oost-Angels, eenigen tijd ongehuwd gebleven zijnde, dacht het eindelijk geradig eene vrouw te nemen. Tot uitvoering van dit ontwerp, kwam hij naar het hof van Offa, koning van Mercia, om diens dochter ten huwelijk te vragen. Queenrid, echtgenoote van Offa, eene wreede, trotsche en bloeddorstige vrouw, die de hofhouding en den luister van den niets kwaads vermoedenden vreemden vorst benijdde, besloot hem op de eene of andere wijze om het leven te brengen, en alzoo meester te worden van zijnen onmeetbaren rijkdom. Om in haar plan niet verhinderd te worden, wist zij haren gemaal, met eene duivelsche kunst, zoodanig om den tuin te leiden, dat het hem onmogelijk was daar iets van te beletten; een lage kerel, Ginsberd genaamd, werd gehuurd, om de moorder van den schuldeloozen prins te worden. De wijze, waarop die hatelijke misdaad volbracht werd, was zoo laf als noodlottig. Onder den koningszetel van Ethelbert was een diepe put gedolven, op wiens bodem de moordenaar plaats nam, en op een gegeven oogenblik werd de heillooze koning, door eene valdeur, in den put nedergelaten; de schrik beving hem zoodanig, dat hij zelfs geenen tegenstand beproefde. Drie maanden nadien stierf Queenrid, en de omstandigheden overtuigden weldra Offa van de onschuld van Ethelbert; om de wroeging zijns harten te stillen, bouwde hij de abdij van Sint-Albaan, gaf een tiende zijner goederen aan den arme en ging ter bedevaart naar Rome, waar hij aan den paus voor ieder huis van zijn koninkrijk een penning gaf, die later ‘Sint-Pieterspenning’ genaamd werd, en door de inwoners van Engeland betaald werd tot 1533, toen Hendrik VIII, niet langer de macht van den paus erkennend, het gebruik afschafte.

Uit het Engelsch tijdschrift: *The Mirror.*
Gent.
D. BAETSLÉ.

Kattenbaard.

Volgens wordt gemeld uit Nederlandsch-Indië, zou daar eene plant ontdekt zijn, die den steen en allerlei nierziekten geneest. De Maleiers heeten haar *Kattenbaard* (Kluus Koetsing), omdat hare bloem veel overeenkomst heeft met de kleinharen van de kat. Zij wordt ook genoemd Down Remoedsong. Zij wordt als thee getrokken en zoo ook gedronken. Men verhaalt van eenen geneesheer, die een meisje behandelde dat erg aan steen en nierziekte leed, zóó zelfs dat men aan haar behoud wanhoopte. De geneesheer gaf het kind aftreksel te drinken van Kattenbaard, met het gevolg, dat het na eenige dagen een steen als een eikel kwijt raakte en zuiver genas. Aldus (gelijk wij hooger zeiden) luidt het bericht. Of het ook waarheid behelst, zal de tijd wel leeren.

> Van niemand kan meer gevergd worden, dan dat hij geeft wat hij heeft.
> H. OORT.

Kroniek.

Antwerpen. De bekwame zilverdrijver A. Jacobs heeft eene zilveren vergulde remonstrans in ojivalen stijl voor de St.- Janskerk van Borgerhout gemaakt.

- De veelbelovende plaatsnijder G.P. Van der Veken heeft het portret van den gewezen minister V. Jacobs op koper gegraveerd en in den handel gebracht.

- De gemeenteraad heeft eene som van 2000 fr. ter beschikking van de Antwerpsche afdeeling van het *Willemsfonds* gesteld, om een kosteloozen Vlaamschen leergang voor Walen in Antwerpen te openen.

- Het gemeentebestuur heeft eene nieuwe straat naar den kunstschilder Ferdinand De Braekeleer genoemd.

- Meester Peter Benoit is benoemd tot officier der academie van Frankrijk.

- Bij P. Buschmann is van den heer G. van Havre een belangrijk werk verschenen, bezorgd door de maatschappij der Antwerpsche Bibliophilen, getiteld *Marques typographiques des imprimeurs et libraires anversois*, eerste deel, 300 blz., versierd met 149 drukkersmerken.

- P. Van der Ouderaa heeft eene groote geschiedkundige schilderij voltooid, die de *Laatste schuilplaats* heet en voorstelt hoe het gezin Mundi, bij de plundering van Antwerpen, den 4^{n} November 1576, door de soldaten van don Geronimo de Roda, eene wijkplaats vindt voor lijf en goed in het klooster van de Claranonnen. Deze schilderij is een merkwaardig gewrocht, die Van der Ouderaa's faam, als historieschilder, zeker zal doen stijgen. De kunstenaar bracht zeer bijzondere en schoone lichtwerkingen te weeg, door middel van brandend afgebeelde huizen. De figuren onderscheiden zich door het natuurlijke van houding en gebaren. Teekening en kleur zijn uitmuntend.

- Voor de bekostiging van Hendrik Concience's praalgraf was op het einde van 1884, in een rond cijfer, 18,000 fr. bijeengebracht. Om de vervaardiging van het gedenkteeken zal eene prijsvraag worden uitgeschreven.

- De ieverige uitgever Lodewijk Janssens, in de Kerkstraat, te Antwerpen, brengt de *Dicht- en prozawerken* van Jan Van Ryswyck onder de pers, bezorgd door des schrijvers zoon, den heer advocaat J. Van Ryswyck, en voorafgegaan van eene door M. Rooses opgestelde levensschets van den dichter. Het prospectus vermeldt, dat aan proza van Jan Van Ryswyck zal worden opgenomen, alles wat geoordeeld werd blijvende waarde te bezitten tusschen zijne redevoeringen, dagbladartikels en berichten enz. De *Dicht- en prozawerken* zullen verschijnen in 50 afleveringen van 48 blz. tegen 50 centiemen.

Brussel. *Koninklijke academie van België.* De beeldhouwer Jos. Ducaju, te Antwerpen, is benoemd tot correspondeerend lid der afdeeling beeldende kunsten en de benoeming van den heer H. Hymans tot werkelijk lid van dezelfde afdeeling is bij koninklijk beluit van 21 Januari goedgekeurd.

- Op den Vlaamschen schouwburg der hoofdstad is groote toeloop voor het nieuw groot drama van Julius Hoste, getiteld: *Waterloo.*

- Het kunstgenootschap *De Distel* schrijft, alleen voor Vlaamsche dichters, eene prijsvraag uit, voor het bekomen van een *Nederlandsch schoolkoor*, hetwelk niet meer dan 100 verzen mag bevatten (*geene* alexandrijnen of rijmlooze verzen). Belooning: 85 fr. De stukken (ongeteekend doch vergezeld van een briefje waarin des schrijvers adres) voor 1 Juni 1885 te zenden aan den heer secretaris De Queker,

St.-Alfonsstraat 21, te Brussel, bij wien het programma, op aanvraag, verkrijgbaar is.

Leuven. Buiten de op blz. 12 vermelde heeren, zullen ook de hoogleeraars P. Alberdingk Thijm (wijsbegeerte en letteren), E. Descamps (rechten) en G. Helleputte (wetenschappen) hun portret ontvangen van hunne dankbare leerlingen. Het portret van den heer Descamps wordt geschilderd door Juliaan de Vriendt.

- De hoogleeraar E.H.J. Reusens is benoemd tot lid der katholieke academie van Rome.

Buitenland.

Amsterdam. Het bovenstuk van het gedenkteeken op de Prins-Hendrikkade tegenover de in opbouw zijnde hoofd-statie, te midden van een hofje, bestemd om het bronzen borstbeeld van prins Hendrik te dragen, is zaterdag 31 Januari op het voetstuk gesteld. Het is een cylinder van donkerrood gepolijst graniet, waarop in gouden letters de jaartallen van geboorte en overlijden van den prins gegrift zijn. Het bovenste stuk rust op een ander van donkeren zwarten steen, dat in twee rondloopende trappen overgaat, welke op het hardsteenen voetstuk zullen rusten, dat een paar treden boven den beganen grond verrijst. De hoogte van het geheele gedenkteeken is zoodanig, dat het borstbeeld ongeveer gelijk met de eerste verdieping der huizen komen zal. De plaats waar het staat, is het gedeelte der Prins-Hendrikkade.

Parijs. In onzen jaargang 1882, blz. 34, hebben wij gewag gemaakt van een proces, door den tooneel- en romanschrijver Alexander Dumas ingespannen tegen den kunstschilder Jacquet, die hem in de gedaante van een Israëlietischen winkelier in een Oosterschen bazar had afgebeeld op eene waterverfschildering, onder den titel van *Een Joodsch koopman te Bagdad*, uit wraak, naar het schijnt, omdat Dumas eene schilderij die Jacquet hem voor zijne verzameling, mits een betrekkelijk kleinen prijs afgestaan had, zou hebben verkocht om er winst mede te doen. Mr. Clery, de advocaat van Dumas, sprak die aantijging tegen. Voor de schilderij, getiteld: *La première arrivée*, die Jacquet aan Dumas afstond, betaalde deze 15,000 fr. aan den schilder. Later verruilde Dumas het stuk voor eene schilderij van Corot. Dumas, bewerende dat niemand hem mag uitschilderen zonder zijn goedvinden, verzocht aan de rechtbank, dat zij Jacquet zou verbieden, den zoogenoemden *Joodschen koopman te Bagdad* ten toon te stellen of te verkoopen, zoolang de hoofdfiguur zijn portret zou vertoonen. Mr. Demange, de advocaat van Jacquet, heeft houden staan, dat Dumas de *Première arrivée* met eene zware winst had verkocht. Hij hield vol, dat de schilder zijn recht niet was te buiten gegaan en vermeldde dat Horatius Vernet, in zijne schilderij, *De inneming der Smala,* een vermogend bankier, over wien hij zich had te beklagen, afgebeeld had in de gedaante van eenen Jood, die een geldkoffertje rooft en daarmede op de vlucht gaat. De heer Bord, substituut van de republiek, maakte de opmerking, dat er rechten zijn, die het maar wijzer is, niet in te spannen. Hij aanzag de handelwijze van Jacquet minder als eene smadelijke bejegening, dan als eene kwaadaardige streek, en verzocht de rechtbank, dat zij er zich zou toe bepalen, aan Jacquet te verbieden, de schilderij publiek ten toon te stellen of ze in *openbare* veiling te brengen. Dienovereenkomstig is door de rechtbank uitspraak gedaan.

Montpellier. De hoogeschool van Montpellier, den 26^{n} October 1285 gesticht, maakt toebereidselen voor de viering van haar 600sten verjaardag.

Sterfgevallen.

PHILIPPUS DE COSTER, geboren te St.-Joris-Weert op 27 December 1806, is den 2n Januari te Lier overleden. In 1835 ontving hij de priesterlijke wijding. Na gedurende eenige jaren leeraar te zijn geweest aan het klein seminarie te Mechelen, werd hij in 1843 benoemd als bestuurder van de rijksnormaalschool voor onderwijzers te Lier. In 1856 werd hij tot de waardigheid van deken van Lier geroepen en in 1881 vierde hij als dusdanig zijn zilveren jubilé. Bij den uitgever J. Van In, te Lier, gaf hij twee werken in het licht: *Elementaire vorming der rekenkundige voorstellingen*, *proef eener methode-leer*, 1855, en *Leesonderricht naar Beneke's zielleer*, *lessen in methodologie.* Hij genoot als opvoedkundige, als priester en als mensch een zeer goeden naam.

JAN BENEDICTUS DE BIE, geneeskundige te Lichtaert, is aldaar den 4n Januari overleden. Hij werd te Westmalle geboren den 3n Februari 1830. Sedert 16 Mei 1859 was hij getrouwd met mejuffrouw Clotildis Caeymaex en zijn echt werd met vele kinderen gezegend. De overledene wijdde het beste gedeelte van zijn vrijen tijd aan de beoefening der Vlaamsche dichtkunst; eenige zijner letterkundige proeven verschenen in de *Vlaamsche School* en zooals wij in onzen vorigen jaargang blz. 106 vermeldden, gaf hij te Herenthals, bij den drukker G.E. Broecx-Heylen, in het licht *Honderd fabelen van de la Fontaine*, *nagerijmd door Ben. De Bie.*

P. CHRISTIAAN ABSTJöRNSEN, de bekwame Deensche schrijver, is den 6n Januari overleden te Christiania, ruim 72 jaren oud.

E.H. VON BAUMHAUER, den 12n September 1820 te Brussel geboren, is den 18n Januari te Haarlem overleden. Rustend hoogleeraar, bediende hij sedert jaren het ambt van secretaris der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen en bestuurde als dusdanig de uitgaven van die vereeniging. Als wetenschappelijk schrijver maakte hij zich verdienstelijk door de uitgaaf van verscheidene werken, waaronder een beknopt leerboek der scheikunde

HENDRIK DOBBELAERE, te Brugge in 1822 geboren, is aldaar den 24n Januari overleden. Hoe verdienstelijk een historieschilder hij ook was, toch kwam hij er toe, om gedeeltelijk van dit vak af te zien en glasschilder te worden. Welk een meester, hij als dusdanig werd, is iederen kunstvriend in België bekend. Prachtig, in den vollen zin van het woord, zijn de glasramen te noemen, die hij heeft gemaakt voor de hoofdkerk, de Lieve-Vrouwekerk der Potterij, de St.-Salvators- en St.-Jacobskerk, het St.-Julianusgasthuis en de kapel van het H. Bloed, te Brugge; voor de Halle, te IJper; het stadhuis van Kortrijk; de St.-Baafskerk, te Gent; de Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen; de Kapellekerk en de H. Kruiskerk, te Brussel; de kerken van Assche, Laeken en St.-Gillis; het stadhuis van Cureghem enz. Ook voor Holland, Frankrijk en Engeland heeft hij een aantal groote glasramen gemaakt. Op het stadhuis, te Brugge, bevinden zich twee van Dobbelaere's schilderijen: *De zeven werken van barmhartigheid* en *Het vinden van het lijk van Karel-den-Stoute op het slagveld te Nancy.* Hij voltrok zijne studiën aan de Antwerpsche academie en in Italië,

JOZEF FRANS WITDOECK, die den 28n Januari te Antwerpen overleed, mocht worden geteld tusschen de bekwame Antwerpsche bouwkundigen en heeft veel en goed in zijn vak gewerkt. Voor vele jaren bestond er gelegenheid om bij hem lessen

van bouwteekening te nemen, namelijk des Zondags; zijne leergangen waren een tijd lang zeer in trek; onder andere verschaften de nabij Antwerpen gelegene buitengemeenten hem talrijke leerlingen. Hij was ook een ervaren landmeter. Den 31^{n} Januari werd hij, na een 10-ure-lijkdienst, in de St.-Jozefskerk, ter aarde besteld op het Kiel onder een grooten toeloop. Hij was den 18^{n} November 1800 te Antwerpen geboren.

Lausanne.

De hier opgenomen gravuur geeft eenen blik op Lausanne, de hoofdstad van het Zwitsersche kanton Waadland, in de nabijheid van het meer van Geneve, bezuiden de Jura-bergen. Op minder dan een kwartier afstands van de stad, aan den noordelijken oever van het meer van Geneve, bezit zij eene

haven, in het dorp Ouchy. Een s p o o r w eg, waarop de w a g o n s doorluchtpersing worden v o o r t g e s tuwd, verbindt de haven a a n de stad. Weinige steden in de wereld, zijn zoo schilderachtig gelegen, als het op drie heuvelen gebouwde Lausanne. Het St.-Franciscus- en het St.-Laurijskwartier, die zich op de meest verhevene gedeelten der stad bevinden, zijn door middel van eene zeer groote boogbrug met elkander in aansluiting gebracht. De overbrugging van de ruimte, tusschen de twee voornoemde plaatsen, op de wijze als zij hier is geschied, verdient, ook in den tegenwoordigen tijd, als een stout werkstuk te worden bestempeld. De schoonste kerk van Zwitserland, is Lausanne's hoofdkerk, in den Gothischen stijl der XIIIe eeuw. In deze kerk bevinden zich de praalgraven van paus Felix V en van lady Stratford Canning, uitgevoerd door A. Canova. Het stadhuis, waarin vele belangrijke oudheden worden bewaard, is een fraai en vrij eigenaardig gebouw. Ook het zeer sterk kasteel heeft aanspraak op eene bijzondere vermelding. Voorts bezit Lausanne een merkwaardig museum, eene hoogeschool, scholen voor de opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen, vele middelbare en lagere scholen, zeer goede kostscholen, waarheen ook van buitenslands vele leerlingen worden gezonden, eene nijverheids-, teeken- en krijgsschool, gestichten voor zinneloozen en blinden, een schouwburg, kazernen enz., alsmede een aantal fabrieken van gouden en zilveren werken, wollen stoffen, leder, papier enz. Van alle Zwitsersche steden, wordt Lausanne het meest door vreemdelingen bezocht. De stad heeft 26,000 inwoners, tusschen welke zich eene vrij groote mate van welstand laat waarnemen, op alle trappen der maatschappij.

Een zothuisbezoek.
Vervolg van blz. 16.

Ofschoon ik het tooverachtige uitwerksel kende, hetwelk dit aria op de Sicilianen heeft, had ik nog nooit iets gezien, gelijk dat, aan wat het bij de twee zotten teweegbracht. Hunne voorhoofden ontrimpelden op den eigen stond, zij deden hunne v i n g e r e n klappen, even als castagnettos en begonnen e e n e n dans, wiens maat

de baron gedurig sneller deed gaan. Na verloop van een kwart uurs, waren zij beide gansch be z w e e t , en n i e t t e g e n s taande gingen zij nog altijd voort en dansten op de m a a t m e t e e n e verbazende juistheid. Eindelijk viel de man het eerst, van vermoeidheid afgemat; vijf minuten daarna zeeg de vrouw neder op hare beurt; men legde den man in zijn bed, en men droeg de vrouw naar hare kamer. Baron Pisani was over hen voor vier en twintig uren gerust. Wat den harpspeler betreft, men zond hem in den hof, om de andere zotten te vermaken.

Alsdan bracht de heer baron Pisani ons in eene ruime zaal, waar de zotten bij slecht weder wandelen. Deze zaal was vol bloemen, en de muren waren overdekt met frescos, die alle de aardigste onderwerpen voorstelden. 't Is vooral daar, dat de goede dokter, die het slag der waanzinnigheid van elken zijner kostgangers in den grond kende, de belangrijkste studiën doet. Hij neemt ze bij den arm, brengt ze nu eens bij de eene, dan weder voor de andere muurschildering, en legt ze aan zijne zieken uit, of doet ze door hen uitleggen. Een dezer muurschilderingen verbeeldde den teergevoeligen paladijn Betolfe, die in de maan het fleschje gaat zoeken, hetwelk het verstand van Roland in zich bevat. Ik vroeg den baron, hoe hij in een zothuis zelve, eene schilderij had durven plaatsen, die der waanzinnigheid was toegewijd. ‘Zeg niet te veel kwaad van deze muurschildering, antwoordde mij de baron, want zij heeft zeventien gekken helpen genezen.’

Van deze zaal begaven wij ons naar den hof, die ook zeer ruim en met hooge boomen beplant is. 't Was hier dat deze ongelukkigen wandelden, en, bijna allen, van elkander afge-

zonderd, de lanen luidruchtig of mijmerend binnentraden, volgens den aard hunner waanzinnigheid. Het voorname karakter der zotheid is het zoeken naar eenzaamheid: bijna nooit zullen twee zotten met elkander redekavelen; en wanneer zij te zamen spreken, volgt elk zijn denkbeeld en antwoordt aan zijne eigene gedachten en nooit op wat zijn medespreker zegt. Nochtans is het zoo niet, wanneer zij met vreemdelingen spreken, die hen komen bezoeken.

De eerste, dien wij ontmoetten, was een jonkman van 26 of 28 jaren, Lucca genaamd. Voor zijne zotheid, was hij een der beste advocaten van Catana geweest. Eens had hij in den schouwburg twist gehad met een Napolitaan, die, bewerende dat Lucca hem eene toegangkaart had gegeven, zich met zijne klacht tot de overheid had gewend.

Daar de wacht samengesteld was uit Napolitaners, die niets anders vragen dan een Siciliër eene poets te spelen, smeten zij Lucca uit het parterre. Lucca, die wist hoe onplichtig hij was, onthaalde den eersten soldaat, die hem bij den kraag wilde vatten, op eenen vuistslag, die den Napolitaan tien stappen van hem deed rollen. Aanstonds vielen al de soldaten op hem aan en tijdens de worsteling kloof men hem het bekkeneel. Hij viel in onmacht en men sleurde hem naar het gevang. Toen 's anderdaags de rechter kwam, om Lucca te ondervragen, was hij zinneloos. Zijne waanzinnigheid was eene zeer dichterlijke. Nu eens waande hij zich Torquato Tasso, dan weder Shakespeare of Chateaubriand. Dien dag noemde hij zich Dante, en langs eene laan, met papier en potlood in de hand wandelende, stelde hij zijn 33sten zang over de hel samen.

Ik naderde hem langs achter; hij was aan de episode van Ugolin, maar zonder twijfel schoot zijn geheugen hem te kort, want twee of drie malen herhaalde hij een deel van eenen versregel, en bleef dan steken, terwijl hij zich op het voorhoofd sloeg.

Ik dacht dat het een uitmuntend middel was, om zijne gunst te winnen, hem de eerste woorden van het volgende vers te zeggen, en toen hij op nieuw met het hoofd schudde en het gesprokene herhaalde, vulde ik den versregel aan.

- Dank u, riep hij uit, dank u; zonder u voelde ik al mijne denkbeelden zich verwarren, ik geloofde dat ik ging zot worden. Ik vroeg hem, of hij de groote dichter Dante was.

- Die ben ik, antwoordde Lucca, wat verlangt gij?

- Uwe kennis maken. Ik ben te Firenze geweest om deze eer te hebben; maar gij waart er niet meer.

- Gij weet dan niet, sprak Lucca kort weg, dat zij mij uit Firenze hebben verjaagd; zij beschuldigden mij, geld van het gemeenebest te hebben gestolen. Dante een dief! ik heb mijn degen en de zeven eerste zangen van mijn dichtstuk opgenomen en ben vertrokken.

- Ik had gehoopt, u tusschen Feltro en Montefeltro, in te halen.

- Zoo, zoo, riep hij, ja, bij Can Grande della Scalla, maar ik ben er slechts een oogenblik gebleven; men deed mij er de herbergzaamheid te duur betalen; ik moest daar met vleiers, weetnieten, slechte vrouwen en dichters leven en welk dichters. Waarom zijt gij langs Ravenne niet gekomen?

- Ik ben er geweest, maar ik heb er slechts uw graf gevonden.

- En ook daar was ik niet meer in. Gij weet, hoe ik er uitgekomen ben, niet waar?

- Neen.

- Ik heb een middel gevonden, om, telkens als ik dood ben, te verrijzen.
- Het is een geheim?
- In het geheel niet.
- Wel dan zou ik niet kwaad zijn, zoo ik het kende.
- Ik zal het u zeggen, 't is gemakkelijk. Op het oogenblik van sterven beveel ik, dat men mijn graf zeer diep, zeer diep moet graven. Gij weet, dat het middelpunt der aarde een overgroot meer is?
- Waarlijk?
- Overgroot. Het water wroet altijd, zooals gij weet. Het water wroet, wroet, wroet tot het bij mij is: alsdan sleept het mij naar de zee. Op den bodem der zee gekomen, leg ik mij neder met de twee hielen tegen twee koraalstruiken. Het koraal groeit, want zooals gij weet, is het koraal eene plant; het groeit, groeit, groeit, dringt in de aderen en maakt bloed; alsdan klimt het al hooger en hooger; het klimt, klimt, klimt tot het het hart raakt, en dan verrijze ik.
- Mijn lieve dichter, zegde de baron, hem in de rede vallende, zoudt gij zoo goed willen zijn, eenen dans voor die arme lieden te spelen?
- Ja wel, lieve baron, hernam Lucca, de viool vattende, welke baron Pisani hem aanbood, ja wel, waar zijn ze, waar zijn ze?

En aanstonds klom hij op eenen stoel.

- Maëstro, sprak de baron tot Gaëtano, die met zijne harp toesnelde; maëstro, een dans.
- Ja, majesteit, zei hij, wijl hij nevens Lucca op eenen stoel klom en hem de *la* opgaf.

En beide begonnen eenen dans te spelen.

Aanstonds kwamen uit verschillende hoeken van den tuin, een twaalftal zotte mannen en vrouwen te voorschijn, allen op zijn zonderlingst gekleed. Onder hen erkende ik bij den eersten oogopslag den zoon van den keizer van China en den gewaanden doode. De eerste droeg eene prachtige kroon van goudpapier op het hoofd, de andere was in een wit laken gewikkeld en trad met lange stappen, zooals een spook betaamt. De overige zotten waren: de mijmerende zot, eene zottin, eene vrouw die zich de heilige Theresia geloofde en eindelijk een jong meisje van twintig jaren, onder wie er verwelkte wezenstrekken, men nog de eerste schoonheid kon ontwaren. Zij ook kwam langzaam aangestapt, eerder voortgesleept dan geleid door eene vrouw, welke over haar het toezicht scheen te oefenen. Zij plaatste zich als de andere in de rij en dedans nam een aanvang.

Gedurende dezen dans, scheen elke danser en danseres werkelijk aan de drukking eener verborgen veder te gehoorzamen, welke hen in beweging bracht, terwijl hun geest elders

verwijlde; deze dans, vroolijk in schijn, was somber in wezenlijkheid; immers alles daarbij was zot, de muziek, de muzikanten en de dansenden; een afgrijselijk schouwspel, dat ons in de diepste plooien der menschelijke zwakheid deed blikken.

Ik verwijderde mij een oogenblik. Ik vreesde waarlijk zelve zot te zullen worden.

De baron kwam tot mij.

- Ik heb uw gesprek met dien armen Lucca afgebroken, zegde hij mij, om te verhoeden, dat hij zich verder zou opwinden. Ik hoop hem te zullen redden; maar wie ik niet genezen kan is de arme jonge zottin, die gij daar ziet dansen. Zie, daar danst zij achterover; 't is hare kwaal die haar overvalt. Nooit zal zij muziek kunnen hooren, nooit zal zij kunnen zien dansen, zonder in hare zotheid te hervallen. - 't Is goed, 't is goed, laat haar gerust, riep de baron de vrouw toe, die haar verzorgde. Mathilde, Mathilde, kom hier, kind, kom.

En hij deed eenige stappen naar haar toe, terwijl het jonge meisje snikkende naar hem toegeloopen kwam,

- Wel, kind, zegde de baron, laat zien, wat is er nog?

- Och, vader, vader! zij willen hunne maskers niet afdoen, zij willen hunne namen niet zeggen dan aan hem, zij sleepen hem naar gindsche kamer, zij zullen hem dooden!

En het meisje viel in de armen des barons. Intusschen dansten de anderen gedurig voort, zonder zich met de smart van het jonge meisje bezig te houden. 't Was een dier tooneelen zooals Hoffman er vertelt, of die men slechts in droomen ziet gebeuren.

***

Het uur was geslagen om te vertrekken, en eindelijk verlieten wij deze plaats, waar een der pijnlijkste schouwspelen, dat der waanzinnigheid, ten tooneele wordt gevoerd.

EINDE.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van bladzijde 18.)

Weenen.

's Zaterdags, 8 September 1883, hier aangekomen, kondén wij slechts 's Maandags, 10, toegang bekomen tot het grootsche museum, dat men in deze hoofdstad bouwt.

De gevels, waarvan het onderste en gelijkstraatsche gedeelte gemaakt is met uitstekende grof behouwen steenen, wat een kenmerk is der Weener bouwkunst, hebben een trotsch uiterlijke.

De bouwmeester van het museum van Weenen heeft onder de ingeving der Italiaansche kunstherbloeiing gearbeid; het groote voorgebouw staat tusschen twee opene vierkante torentjes, in den trant dergene, welke aanvankelijk ook in het ontwerp van ons museum voorkwamen. In het oppergedeelte van elk dier torentjes prijkt een reusachtig zinnebeeld.

Op de opene binnenplaatsen, die zich zeer monumentaal voordoen, zijn de muren met mortel bezet, doch op zulke wijze, dat dit bezetsel natuurlijken steen gelijkt. Dit is overigens eene te Weenen algemeen aangenomene bouwwijze, en de gevels, zelfs de prachtigste, zijn meestendeels met mortel bezet. Voor de uitstekende steenen ondermengt men de mortel met kleine witte keien, welke men in overvloed in het

bed van den Donau vindt. De mortel, voor zulk werk gebruikt, is samengesteld uit twee derde zand en slechts een derde kalk. Bevoegde personen hebben ons verzekerd, dat dit werk zeer sterk is. Wat de gelijkenis met witten steen betreft, deze is zoo groot, dat men zeer dicht bij moet komen om te onderscheiden of de Weener gebouwen slechts bepleisterd of werkelijk uit steen gebouwd zijn. Dit stelsel werd gebruikt voor al de gevels van het nieuwe Parlementshuis, een onmetelijk en statig gebouw, voor den nieuwen *Hoftheater* en voor eene menigte andere aanzienlijke gebouwen.

Nauwelijks is men het museum van Weenen binnengetreden, of men ziet, dat de bouwmeester uitgegaan is van het beginsel, dat er in tentoonstellingszalen geene noodzakelijkheid bestaat voor bouwkundige versieringen, die te veel in het oog vallen, en dit ten nadeele der tentoongestelde gewrochten. Vandaar dat al de tentoonstellingszalen, in een gebouw waar men zeker niet al te spaarzaam moest zijn, om zoo te zeggen ieder bouwversiersel missen.

Waar de heer von Hasenauer, de uitstekende bouwkundige van dit paleis, getracht heeft op den bezoeker indruk te maken, is in het voorportaal. De afmetingen van dit portaal, met een grooten koepel bekroond, zijn waarlijk indrukwekkend; wij hebben slechts over het grof bouwwerk kunnen oordeelen (dit gedeelte van het monument is nog verre van voltooid); doch alles getuigt er van grootschheid en pracht.

Wij denken, dat gelijkerwijs voor het museum van Antwerpen dient gehandeld te worden; zooals eene goed geschrevene voorrede den lezer gunstig stemt voor het boek dat hij gaat lezen, zoo ook moeten de bouw en versiering van het portaal en de zaal De Keyser, bij het intreden, eenen indruk teweegbrengen, waardig van de meesterstukken, welke den bezoeker wachten. Het is dus voor deze twee plaatsen, dat men zal trachten al de pracht te bewaren, altoos, wel te verstaan, zonder de grenzen te buiten te gaan, welke de geldmiddelen, waarover wij kunnen beschikken, ons afgebakend hebben.

Al de tentoonstellingszalen voor schilderijen zijn twaalf meters breed, acht en twintig meters lang. Met uitzondering van eenige galerijen, tegen de gevels gelegen en voor de tentoonstelling van kleine stukken bestemd, worden al de groote zalen langs boven verlicht. Het stelsel van dakramen, en de wijze waarop de inrichting der daken zich daarmede verhoudt, het roltoestel voor de reiniging der dakramen, de voetbruggetjes, welke op de daken zijn aangebracht om ze gemakkelijk te kunnen schoonmaken of herstellen en ze des winters te kunnen ontdoen van de sneeuw, dit alles, in het museum van Weenen, verraadt eene grondige studie van deze verschillige punten. Wij hebben er ter plaatse eene doorsneeteekening van gemaakt.

Het verdient opmerking, dat de dakramen boogvormig zijn, en, wat nergens te vinden is, om te beletten dat het licht

op den zolder zou verloren gaan, in de ruimte tusschen de ramen en het dak, is de bouwmeester op het eenvoudig doch gelukkig denkbeeld gekomen, naast de dakramen ijzeren platen te stellen, in schuinschen stand, welke de ramen in aansluiting brengen met het glazen gedeelte van het dak; het in deze soort van trechter opgevangen licht wordt uitgestraald in een scheefhoek van 45 graden, niet op de schilderijen zelven, maar boven de plaats die zij innemen; daardoor ontvangen de schilderijen steeds een getemperd licht. Met dit stelsel aan te nemen, heeft men niet te vreezen hetzij voor het uitwerksel der zonnestralen, hetzij voor de onaangename afwisseling der wolken, noch voor de schaduw, veroorzaakt door het ijzerwerk van de dakramen, enz.

Ofschoon wij niet konden oordeelen over den uitslag, bij middel van dit stelsel bekomen, vermits het gebouw niet voltrokken was en dus geene schilderijen bevatte, toch schijnt het ons buiten twijfel, dat het, onder alle opzichten, aan de verwachting van den bouwmeester voldoen zal. Overigens geven de verdiensten van dezen laatste ernstige waarborgen: bouwmeester van het nieuw museum van schoone kunsten van het nieuw museum van natuurlijke geschiedenis, van den hofschouwburg, van het nieuwe paleis des keizers, van de Weener tentoonstelling van 1873, gaat de heer von Hasenauer te recht door, voor een der geleerdste en ondervindingrijkste bouwkundigen van Duitschland. Wij willen zeggen, dat wij, met vertrouwen, ons meenen te mogen voegen naar de voorbeelden, welke hij ons gegeven heeft, in een zijner bijzonderste werken: het nieuw museum van Weenen.

De heer von Hasenauer bepaalt de hoogte zijner zalen naar denzelfden maatstaf; uitgaande van het beginsel, dat het dakraam half zoo breed moet zijn als de zaal, zoo zal de hoogte dezer laatste het punt zijn, waar het uiteinde van het dakraam de lijn van 45 graden zal ontmoeten, zoodat, de breedte der zaal voor uitgangspunt genomen, de verhouding van de hoogte 1 1/4 is: eene 12 meters breede zaal zal bijgevolg 15 meters hoog zijn.

Boven de dakramen en voor de reiniging ervan, is er een verplaatsbaar bruggetje van $0^{m}60$ breedte, in welks midden zich eene kleine zitplaats bevindt, waarop de werkman, met den arbeid gelast, schrijlings plaats neemt. Die brug, gaat voor- of achteruit, volgens de beweging, welke de werkman aan het voor zijne zitplaats bevestigde wiel geeft. Het is een toestel, samengesteld uit tandraderen en kan niet beter vergeleken worden dan aan het roer van onze stoombooten. De werklieden, op de brug geplaatst, kunnen, op die wijze en zonder vrees voor ongelukken, alle deelen van het dakraam bereiken, wat de reiniging zeer gemakkelijk maakt en vlug van de hand doet gaan.

Wanneer men de wijze nagaat, waarop dit alles bestudeerd is en de volmaaktheid waarmede al deze onderdeelen ingericht zijn, dan moet worden erkend, dat het Weener museum, in dit opzicht, alle andere museums, die wij bezochten, zelfs die van Dresden, Munchen, Berlijn enz., voorbijstreeft. Daar, is men nog altoos verplicht, met planken en ladders op de daken te zitten, wat onvermijdelijke beschadigingen veroorzaakt.

Om de glazen gedeelten van het dak gemakkelijk buitenwaarts te kunnen reinigen, zijn op de hellingen voetbruggetjes van houten latten aangebracht, bevestigd aan draagstukken, die, opgesloten met bouten, vastgehecht zijn aan het ijzerwerk van het dak. Hierdoor vermijdt men het gebruik van ladders, planken, enz., zoo moeielijk, in den winter, wanneer het noodig is de sneeuw op te ruimen, die, de dakramen

bedekkende, het licht onderschept. Daar het toekomend museum van Antwerpen bestemd is om een leien dak te krijgen,(*) zoo heeft het vermelde punt te recht de aandacht onzer bouwkundigen opgewekt, want een ieder weet, bij ondervinding, dat het kleinste werk, op een schaliën dak, onvermijdelijk herstellingen noodig maakt.

Van op de tinne des museums, dwalen onze blikken over de daken van het nieuwe Parlementsgebouw, welke bekroond zijn door monumentale groepen met vierspannen, enz.; dit beeldhouwwerk is verguld. Uit de inlichtingen, welke wij namen, blijkt, dat deze groepen, in plaats van in brons, wat te groote uitgaven zou veroorzaakt hebben, in gegoten ijzer zijn en later verguld werden.

Wij vermelden zulks, met het oog op de vierspannen, die, te zijner tijd, zullen moeten worden gemaakt, om plaats te nemen op de twee groote portalen van het Antwerpsch museum.

De verwarming en verluchting zijn in het museum van Weenen niet minder bewonderenswaardig ingericht. De uitvinder van het stelsel is de heer professor Böhm, bestuurder van het Rudolfsgasthuis te Weenen. De vervaardiging en het plaatsen der toestellen geschiedden door het huis Haag, van Augsburg.

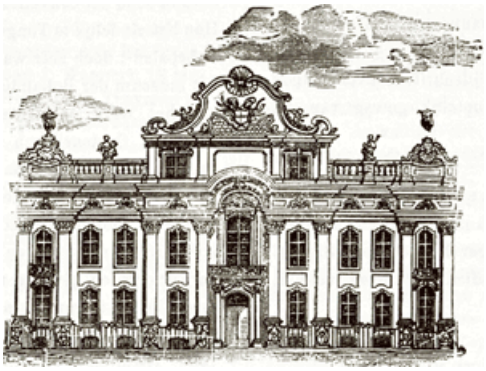
Het stelsel van verwarming en verluchting in het museum van natuurlijke geschiedenis, tegenover het museum van schoone kunsten en naar hetzelfde plan als dit laatste gebouwd, dankt men ook aan de wetenschap van professor Böhm, doch de vervaardigers der toestellen zijn de heeren Kurz en Henneberg, twee befaamde vakkundigen, die huizen te Weenen en te Berlijn hebben, en waarvan laatstgenoemde, de heer Henneberg, bestuurder was van de gezondheidstentoonstelling van 1883.

Men spreekt met den meesten lof over de werken, door de heeren Kurz en Henneberg uitgevoerd; zij ook zijn gelast geweest met de plaatsing der verwarmings- en verluchtingstoestellen in de twee bijzonderste gebouwen der Oostenrijksche hoofdstad: wij bedoelen het nieuw Parlement en het nieuw stadhuis. Eene allervriendelijkste uitnoodiging van den heer eersten burgemeester van Weenen heeft ons de gelegenheid verschaft, dit laatste monument in al zijne deelen te bezichtigen; het is het werk van den uitstekenden bouwkundige von Schmidt en draagt den stempel eener weergalooze grootschheid in de opvatting.

Bij het opbouwen van het museum van Weenen heeft men, zooverre het mogelijk was, onbrandbare stoffen gebruikt: de roosteringen en daken in ijzer, zelfs de halzen der plafonds bestaan uit gebakken steen en zijn met haken op ijzeren tralieramen vastgemaakt.

(*) Er is sedert dien beslist, een *koperen* dak te maken.

Ondanks dit beginsel, waarvan men maar zelden schijnt afgeweken te zijn, heeft men niet geaarzeld de in ijzer gebouwde daken met houten latten te beslagen, welke, op hare beurt, overdekt zijn met koper, dit alles om de zolders dichter te sluiten en het doordringen van stof, des zomers, en ook van sneeuw, des winters, te voorkomen; de vloering der zolders bestaat eenvoudig uit een paar planken rond de dakramen,

PALEIS OP DE MEIR, TE ANTWERPEN.

juist genoeg om den dienst toe te laten; de tentoonstellingszalen voor schilderijen hebben plankenvloeren.

Mozaïek is slechts gebruikt voor de beneden- en de tweede verdieping van het gebouw.

Om middelen, tot uitdooving van ieder begin van brand, bij de hand te hebben, heeft men in elke tentoonstellingszaal eene kleine nis in het metselwerk gemaakt, met eikenhout bekleed, inhoudende eene waterkraan en al het benoodigde om spoedige hulp te verstrekken.

Ook hebben wij het stelsel voor het sluiten der houten ramen van de vensters opgemerkt; het is practisch en het gebruik daarvan moet goedkooper zijn dan dit onzer stangen, in dezen zin, dat, met de laatste te gebruiken, het niet anders gaan kan, dan ze te laten maken met inachtneming van het monumentaal karakter van het gebouw, terwijl het toestel, dat wij te Weenen hebben gezien, in het raam zelf verscholen, hoegenaamd geene uitgave voor pracht vereischt.

Ten zeerste raden wij dus aan, een model dezer sloten uit Weenen te laten komen; zij zijn uitgevoerd door den meester slotenmaker Wilhelm Rossau, Halmgasse, Weenen.

Om het verslag over ons bezoek aan het nieuw museum van Weenen te sluiten, zullen wij nog zeggen, dat het tien tot twaalf millioen frank moet kosten, een cijfer dat echter geene verwondering meer zal verwekken, wanneer men zal vernomen hebben, dat de verwarmingstoestellen alleen, in de kosten voor eene som van zeshonderd duizend gulden, zoowat anderhalf millioen frank, begrepen zijn.

(Wordt voortgezet.)

Een verzonken meer.

Het zoogenoemde Roodvisschenmeer (Red Fish Lake), een meer in eene bergketen van Idaho (in de Vereenigde-Staten van Amerika), dat verscheidene mijlen lang en zeer diep was, is plotseling verdwenen. Het meer lag ongeveer 11,000 voet boven den zeespiegel, was door een dichtbegroeid bosch omringd en voorts omgeven van

graniet- en kalkrotsen. Waar het meer zich bevond, gaapt nu een ontzaggelijke afgrond. Het meer bevatte millioenen roode visschen, welke met het water spoorloos in de diepte verdwenen zijn.

Het paleis des Konings te Antwerpen.

Dit gebouw, hetwelk de Meir te Antwerpen, versiert, en aan welks voorzijde een nieuw ijzeren traliehek gaat geplaatst worden, geheel bewerkt in den trant van het versleten oude hek, werd opgericht volgens de plannen en onder de leiding van den bouwmeester en beeldhouwer J.P. Van Baurscheit(1), in zoogenaamden schelpstijl, of stijl Lodewijk XV, omtrent 1745; de gevel, van grooten Bentheimschen steen, is versierd met keurige sieraden, kindergroepen enz., die een recht keurig geheel vormen. Het paleis bevat eenige ruime zalen, met fraaie schilderingen en beeldhouwwerken.

Het werd opgericht voor rekening van Jan-Alexander van Susteren, heer van 's-Gravenwezel; na dezes dood, in 1764, werd het het eigendom van Jan-Baptist-Augustinus-Jozef de Fraula, heer van Calfenne; in 1777 werd het verkocht voor 72,000 gulden aan Pieter - Jan - Alexander-Jozef, g r a a f R o o s e van Baisy, baron van Bochout, grootvader van den heer de Pret-Thuret. De heer A. Thys brengt in herinnering, dat een der leden van de familie, Jan Roose, te Antwerpen schepen was in 1632, tweede burgemeester in 1634 en 1637, en eerste burgemeester in 1640; hij bewoonde op de Meir het huis hetwelk nu n^{r} 83 is gemerkt en dat, gekocht door zijnen vader, Jan Roose, den 31^{n} October 1600, van Basillio Grassis, ruim twee eeuwen aan dezelfde familie bleef toebehooren(2).

In Augustus 1794, bij den tweeden inval der Franschen, liet de Fransche generaal Souham de gravin weduwe Roose van Baisy voor 150,000 fr. aanschrijven in de brandschatting van 10 millioen.

Daar zij de stad had verlaten, werd haar huis, het tegenwoordige koninklijk paleis, in beslag genomen. Zij overleed den 18^{n} Februari 1798 en bij de verdeeling viel het huis hare dochter Carolina toe, die in 1800 trouwde met Carolus-Franciscus-de-Paula de Brouchoven, graaf van Bergeyck.

In 1812 kocht Napoleon I het van de gravin weduwe van Bergeyck, op naam van het buitengewoon domein der kroon, voor 170,000 fr.

Onder de regeering van koning Willem I, werden er door M.I. Van Brée ontwerpen opgemaakt voor de versiering van het paleis, die door de omwenteling van 1830 zijn ondergebleven. (Zie onzen jaargang 1883, blz. 80.)

Den 26^{n} October 1830 werd het paleis, waar de hertog van

(1) Zie onze jaargangen 1864, blz. 109 en 1876, blz. 17.
(2) Zie: *Recueil du Bulletin de la propriété*, 1874, blz. 93.

Saksen-Weimar zijn hoofdkwartier had, door Belgische vrijwilligers ingenomen.

Den 25^{n} Maart 1831, vergaderde generaal Van der Smissen met een aantal hoofdofficiers in het paleis, om te beraadslagen over de herstelling van koning Willem, welke poging, zooals men weet, de veroordeeling en verbanning van den generaal na zich sleepte.

Het koninklijk paleis behoort thans tot de bezittingen van het Belgische rijksdomein en is dus niet 's konings persoonlijk eigendom. Het is deze omstandigheid, welke Z.M. koning Leopold II heeft doen afzien van zijn aanvankelijk voornemen, om, op zijne kosten, het gebouw te laten versieren met werken van Antwerpsche schilders. Ons tijdschrift maakte destijds (1877, blz. 168 en 1880, blz. 26) beknoptelijk gewag van dit ontwerp des konings.

Kleinooden.

Vergeef het hem niet, den man die u meer dan eens slechten wijn te drinken geeft, want het is erger dan eene beleediging. Breek die kennis onmiddellijk af, indien het leven voor u eenige waarde bezit.

Bemerkt gij bij eene vrouw een half dozijn gebreken, dan moogt ge verzekerd zijn dat zij honderd goede gaven bezit om er tegen op te wegen. Ik acht ze die gebreken hebben, en vrees de gebreklooze vrouwen. Nadert gij eene, die men zegt eene vrouw zonder gebreken te zijn, schrik voor haar als voor eene schoon gekleurde slang. De macht zelf die ze bezit om de gebreken te verbergen welke zij noodzakelijk moet hebben, is reeds eene ernstige ondeugd.

Ik heb nooit een echt achtbaar man een enkelen vinger weten aanbieden; dit is immers een zeker bewijs van een ongevoelig hart; en hij die ongevoelig is, is onbetwistbaar onwaardig, hoewel hij anders hinderloos kunne wezen.

Breek de kennis af met eene vrouw die hare brieven onderteekent met de woorden: ‘Uwe gehoorzame.’

In de tegenwoordigheid van kinderen, handel immer met de uiterste omzichtigheid. Ze letten op alles wat ge doet, en meestal zijn ze wijzer dan ge u wel inbeelden zoudt.

De verstandige mannen zijn ook de gedoogzaamste. Een dwaas heeft te goede gedachten van zijn eigen duurbaar *ik*, en te slechte van de vrouwen, om gemakkelijk bestuurd te worden.

De genegenheid eener vrouw is het wonderbaarste ding der gansche wereld; zij wordt nooit vermoeid, - verzwakt niet, - vreest niets, - verkoelt nimmer. Zij is de naphta gelijk, die niets kan dooven, dan alleen de vertrappende voet des doods.

Gent.

D.B.

Het klooster Bethlehem te Zwolle.

In de verslagen en mededeelingen van de *Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis* is verschenen: *Necrologium van het klooster Bethlehem te Zwolle* door fr. Waltm. Van Spilbeeck. Dit voor de geschiedenis belangrijk stuk is een afschrift van het origineel op perkament, een groot in plano, berustende in de abdij te Tongerloo. Ongetwijfeld hing voorheen (zegt de schrijver) dit geschiedkundig tafereel, ter nagedachtenis der afgestorvene medebroeders, ten toon in eene der conventueele zalen van het Zwolsch klooster. Hoe het eindelijk te Tongerloo kwam, is moeilijk met zekerheid te bepalen; doch zeer waarschijnlijk behoorde het vroeger aan het museum der Bollandisten, dat, gelijk bekend is, met al wat aan het werk der Acta Sanctorum was verbonden, in 1789 door het Oostenrijksch bestuur werd verkocht aan de abdij van Tongerloo, waar dan ook de uitgave der *Acta Sanctorum* werd voortgezet (zie onzen vorigen jaargang, blz. 75).

In vier kolonnen afgedeeld, bevat het *Necrologium*, na eene korte inleiding over de stichting des kloosters, de naamlijst der *priores* en *fratres,* met het jaar van hun overlijden. De eerste kolom is gewijd aan het eerste tijdvak der geschiedenis van Bethlehem, van bij de stichting in 1308 tot aan het jaar 1430. Gedurende dit tijdperk bleef het klooster, volgens de bepaling van den stichter, Bernardus van Vullenhoe of van Vullenhove, deken van Deventer, onderhoorig aan den proost van Bethlehem, bij Doetichem; maar in het laatstgemelde jaar sloot het Zwolsch Bethlehem zich aan bij die kloosters, welke zich met het kapittel van Windesheim lieten opnemen. De *priores* en *fratres* van dit tweede tijdvak zijn in de volgende kolommen aangeteekend; de vierde bevat echter slechts de weinige *fratres*, onder het bestuur van den laatsten prior, Joannes van Zutphen, aangenomen.

Na den historischen titel vertoont eene waterverfschildering eenen man, naakt ter aarde uitgestrekt en op een doodshoofd leunend, achter hem zweeft een lint met een opschrift, schier ten eenenmale onleesbaar geworden. De schrijver heeft enkel de volgende woorden kunnen ontcijferen:

..... INTERID SERMO ..... beneden die kleurenplaat en onder den titel: *vita humana mortis meditatio,* met twee Latijnsche koppelverzen. In de ledige vakken, tusschen de namen en de jaartallen, zijn bloemen geschilderd. De schrijver denkt, dat het handschrift dagteekent van het midden der XVIe eeuw. Al de namen schijnen van dezelfde hand geschreven te zijn; slechts eenige jaartallen, vooral die hooger klimmen dan 1559, zijn door eene andere ingevuld. Bij sommige namen staat alleen 15... Dit schijnt echter de eenige leemte niet te zijn die in het afschrift voorkomt. De tijd, zegt schrijver, deed hier en daar de letters verdwijnen en het vuur verteerde ten deele het perkament op de plooi tusschen de 2^{e} en 3^{e} kolom en aan den bovenhoek der laatste. Dit belet niet, dat het stuk, zooals het thans het licht heeft gezien, hoogst belangrijk is te noemen voor de geschiedkundige opsporingen nopens het Zwolsche klooster en andere gestichten van dien tijd. Voor eenige historische feiten, ter

loops in het *Necrologium* aangehaald, zooals het interdict van Utrecht, de vereeniging van Muis en dientengevolge van Zwolle's Bethlehem bij Windesheim, de pest van 1458 enz., verwijst de geleerde schrijver naar het *Chronicon Windesemensis*, lib. x, cap. XXXIV en cap. XLIV, en het *Chronicon Montis S. Agnetis,* cap. XXVII, door Heribertus Rosweijdus.

Kroniek.

Antwerpen. De prijsvraag tot het bekomen van ontwerpen voor het diploma en eeremetaal van de wereldtentoonstelling (zie 1884, blz. 179), is beantwoord geworden door het inzenden van 10 ontwerp-diplomas (bekroond J. Wagner), 12 modellen van eeremetalen (bekroond C. Wiener). F. Truyman en X. Mellery bekwamen wederzijds een 2^{n} prijs. Keurders waren de heeren N. De Keyser, P. Dens, Joz. Geefs, J. Ducaju, F. Van Kuyck, J. Schadde en (voorzitter) A. Van den Nest.

- De heer K. Verlat legt de laatste hand aan eene kolossale schilderij, den *Kalvarieberg* voorstellende. Uit de schriftuur weten wij, dat, tusschen de leerlingen, die Jezus in het geheim volgden, zich Jozef van Arimathea bevond, een rijk man en geacht lid van den hoogen raad. Tegen den avond trad hij bij Pilatus binnen en verzocht hem om het lichaam des Heilands. Pilatus schonk hem dit. Jozef van Nicodemus, geholpen door Joannes, nam het lichaam van het kruis af, balsemde het met kostbare specerijen van mirre en aloë en wikkelde het in het fijnste lijnwaad. De schilder heeft het oogenblik gekozen. waarop genoemde mannen, Jezus' moeder en andere heilige vrouwen zich gereed maken om het lichaam af te nemen; zij zijn bijgelicht met eene toorts, waardoor een inderdaad treffende indruk wordt teweeggebracht. De schildering is uitstekend en vertoont al de kracht van des meesters paneel. Dezelfde meester voltooide ook dezer dagen een prachtig stuk: *Arenden om eene prooi twistende*, dat sedert dien aangekocht is door den heer J. Vekemans, bestuurder der Koninklijke Maatschappij van Dierkunde. Deze stukken zullen met eenige andere van den uitstekenden schilder op de aanstaande tentoonsteling prijken (zie 1884, blz. 163).

Mechelen. Stads archief is onlangs verrijkt met: 1. een rekeningboek van de stedelijke heelmeesters over 1706-1767; 2. een plan van Mechelen in de XVIe eeuw; 3. vier deelen handschrift van A.J.A. Van den Eynden, (zie 1862, blz. 94), bevattende de zegels van het magistraat van Mechelen.

- Mejuffrouw Maria Anna Tuerlinckx heeft aan het stadsmuseum geschonken: *a.* eene verzameling gedenkpenningen en oude geldstukken, gouden, zilveren en bronzen, bijeengebracht door haren vader Corn. Jan Jos. Tuerlinckx, te Mechelen den 31^{n} Mei 1783 geboren en aldaar den 29^{n} December 1855 overleden; *b.* de borstbeelden van den heer Tuerlinckx en van wijlen den heer Stoffels.

Brussel. Volgens het *Journal des beaux-arts* van 15 Februari zou de heer J. Hollender, Kruisvaartstraat n^{r} 7, te Brussel, eene uit Engeland aangebrachte schilderij van G. Dou in zijn bezit hebben, voorstellende *De aanbidding der wijzen;* het stuk, dat buitengewoon schoon wordt genoemd, is 0^{m}90 hoog en 0^{m}98 breed en bevat 150 figuren.

- 3 Februari kwam Z.M. de koning in den *Cercle artistique*, de aldaar tentoongestelde stukken der kunstschilders E. Charlet, L. Franck en V. Uitterschaut bezichtigen.

Leuven. Het *Davidsfonds* schrijft, tusschen zijne leden, eene prijsvraag uit, voor het zetten van muziek, op gedichten, in een vorigen prijskamp door hem bekroond. Er zullen belooningen van 50 en 100 fr. worden toegekend. De mededingende stukken tegen 1 October 1885 te zenden aan den heer voorzitter P. Willems, Brusselschestraat, te Leuven.

- De heer G. Helleputte, is in de plaats van wijlen L. Van Hollebeke benoemd tot lid van het provinciaal comiteit der monumenten van Brabant.

- Uit de bibliotheek van Jan-Michaël Van Langendonck, gewezen gemeentesecretaris van Leuven en ook bekend om de door hem bezorgde uitgaaf der werken van den Leuvenschen geschiedschrijver Divaeus, zijn voor de stadsarchieven onder andere de volgende handschriften aangekocht: 1. een register van 1369, met aanteekeningen die zeer belangrijk zijn voor de geslachtsopvolging der Leuvensche familiën van de XIVe eeuw; 2. eene kroniek van de priory van den H. Martinus, te Leuven, 1433-1782; 3. een aantal lijsten van oorkonden van het oude schepenschap van Leuven.

- Op de veiling der verzameling van nu wijlen Lieven Hollanders, heeft het stadsbestuur voor het museum van Leuven een tafereel aangekocht, voorstellende: *Rafaël en Fornarina*, geschilderd door L. Mathieu, den voormaligen bestuurder van de academie van schoone kunsten, te Leuven, wiens afbeeldsel opgenomen is in *de Vlaemsche School* van 1862, blz. 137.

- A. Hennebicq werkt aan eene groote schilderij, die de Gothische zaal van het stadhuis zal versieren en voorstelt: *Overbrenging naar Leuven van den te Brussel in* 1379 *vermoorden burgemeester Van der Leyen.*(1) Hennebicqs groote schilderij: *Antonia Van Rosmale*, *den bijbel verklarende*, is in het stadhuis op eene voorloopige plaats bijgezet. Hetzelfde geschiedde met de portretten van zes beroemde Leuvenaars.

St.-Nicolaas. Het *Taal- en letterlievend Genootschap* heeft het gipsmoddel ontvangen van het marmeren borstbeeld van zijn eere-voorzitter, wijlen den heer B.A. Janssens-Smits (zie onzen jaargang 1884, blz. 51). Frans Van Havermaet maakte dit zeer welgelijkend borstbeeld, in marmer, voor mev. Janssens.

- Den stadsbouwmeester Edmond Serrure werd in Januari veel eer bewezen, ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als leeraar in de bouwkunde aan de stedelijke academie. Onder andere geschenken van zijne leerlingen en oudleerlingen, werd hem zijn borstbeeld aangeboden, vervaardigd door den bekwamen beeldhouwer Frans Van Havermaet. Het feest werd vervroolijkt door de goede muziek der *Kunstvrienden.* De jubilaris heeft zijnen vereerders een exemplaar aangeboden van zijn gesteendrukt, door F. Van Loo, uit Gent, geteekend portret.

- In de St.-Jozefskerk is een nieuw steenen altaar opgericht, in Gothischen trant, uitgevoerd door den verdienstelijken beeldhouwer P. Peeters, uit Antwerpen. Het altaar, waarin het beeld van den patroon der kerk prijkt, is buitendien versierd met de volgende voorstellingen: 1. de H. Familie in het huisje te Nazareth; 2. de vlucht naar Egypte; 3. een druivelaar met vogelen, als zinnebeeld der altaargeheimenissen.

Gent. De heer F. Van Loo heeft een zeer welgelijkend portret op steen geteekend van den gewezen minister C. Woeste.

Brugge. Baron Bethune is den heer A. Van den Peereboom opgevolgd als lid van de commissie van monumenten.

(1) Zie onzen vorigen jaargang blz. 123.

Buitenland.

Amsterdam. De gemeenteraad heeft een jaargeld van 800 gl. toegestaan aan den 70-jarigen Nederlandschen geschiedschrijver J. ter Gouw, als erkenning zijner bijzondere diensten

voor de geschiedkundige onderzoekingen op het stedelijk archief,

- De gevel van het voorgebouw der nieuwe spoorwegstatie gaat door den beeldhouwer Eduard Roskam worden versierd met verheven gewerkte voorstellingen van de *Voorbereiding tot de reis*, het *Afscheid,* de *Reis* en het *Wederzien.*

Rotterdam. De 3-jarige tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters zal dit jaar geopend zijn van 31 Mei tot 12 Juli.

- Te Slikkerveer is op de scheepstimmerwerf van de heeren Botthoff en Gravenstein, de kiel gelegd van een groot Rijnschip, bestemd voor de Antwerpsche firma Van Maenen en Van den Broeck, dat den naam van *Hendrik Conscience* voeren zal.

's-Hertogenbosch. Bij de aanstaande viering van den 700sten verjaardag van de stichting dezer stad, wil men een geschiedkundigen optocht inrichten, waarvoor de kunstschilder A.J. Kinderen de teekeningen zou maken, voorstellende: 1. de opkomst van de stad, 2. haar bloeitijd in de XV-XVIe eeuw, 3. haar tegenwoordige toestand.

Haarlem. De regenten van het gesticht hetwelk onder den naam van het Hofje van Berensteyn is bekend, hebben drie meesterstukken van Frans Hals, voor 100,000 fr. verkocht aan het museum van den Louvre, te Parijs, namelijk: 1. het portret van Nicolaas Berensteyn, stichter van het hofje, 2. een vrouwenportret, 3. een groot familiestuk (Berensteyns broeder met zijne vrouw en dezes zuster, zes kinderen en twee dienstmeiden in een landschap). (Zie, in verband met dit bericht, onzen jaargang 1883, blz. 18.)

Parijs. Einde Januari en begin van Februari werden in de roepzaal van Drouot de schilderijen verkocht, nagelaten door baron Beurnouville. Drie Rembrandts, eene *Oude vrouw, Rembrandts vrouw als Pallas voorgesteld* en eene *Waarzegster*, golden 25,000, 12,000 en 6500 fr.; een *Windmolen*, van Ruysdaal, 6000 fr.; *Herbergpolitiek*, van A. Van Ostade, 2280 fr; een *Wijngaardenier*, van D. Teniers, 1700 fr.

- Zooveel schilderingen en teekeningen als men van J. Meissonier bij elkaar heeft kunnen krijgen, zijn onder medewerking van den nu 70 jarigen meester te Parijs tentoongesteld geweest. Aan intreegeld werd van de bezoekers 112,000 fr. ontvangen. De kosten bedroegen 70,000 fr. De zuivere winst van 42,000 fr. werd voor liefdadige doeleinden afgestaan.

- Uit de nalatenschap der schilderes Eva Gonzales, de weduwe van den plaatsnijder Henry Guérard, werden op 20 Februari een 80-tal schilderijen enz. verkocht, onder andere de *Loge in den Italiaanschen schouwburg*, voor 1150 fr. (dit stuk verscheen op de Parijsche tentoonstelling van 1879), de *Slaap*, voor 920 fr. enz.

- Voor de na te noemen handschriften werden op de veiling Baylé, te Parijs, dezer dagen, de volgende prijzen besteed: een brief van 30 Januari 1563, van den H. Carolus Borromeus aan kardinaal Cesare Borromeo, 505 fr.; een briefvan Bossuet over zijne geschillen met Fenelon, 250 fr.; een brief van Franciscus van Sales aan zijne moeder, over zijne reis van Tours naar Rome, 705 fr; een brief van Silvio Pellico aan mevrouw Emilia de Briche, 105 fr.; een brief, van 26 December 1848, van Victor Hugo aan een volksvertegenwoordiger, 100 fr; 45 bladzijden van Georges Sands *Isidora,* 100 fr.

Londen. In deze stad is den 2^{den} Januari eene openbare vergadering gehouden, waarop is besloten, aan de regeering te vragen, dat al de museums des Zondags zouden worden opengesteld. (Zie onzen jaargang 1884, blz. 43.)

Dresden. Een uitstekend tijdschrift, *Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft*, heeft met zijn afgeloopen 45sten jaargang opgehouden te verschijnen. Als oorzaak daarvan wordt genoemd het aftreden wegens ziekte van zijnen stichter en opsteller, dr. Julius Petzholdt, bibliothecaris te Dresden.

Venetië. De gravin Morosini-Gatterburg heeft bij uiterste wilsbeschikking haar paleis met al zijne kunstschatten aan de stad Venetië vermaakt. Dit paleis, dat in de 17e eeuw werd bewoond door den doge Morosini, bevat op de eerste verdieping, onder andere, een 50-tal groote schilderijen, voorstellingen van gevechten, onder de aanvoering van Morosini geleverd; in de feestzaal prijken schilderijen van Bonifazio, Palmo Giovane, Spagnoletto, Tintoretto en anderen; in de kapel, schilderijen van Antonello, Bassano, Bonifazio, Giorgone, Padovanino, Tintoretto; voorts zijn er portretten geschilderd door Lazzarini, Longhi, Palma, B. Strozzi, Tintoretto, enz.; bronswerken; eene prachtige verzameling oude wapens en oud porselein. Erfgenamen van de gravin schijnen echter een rechtsgeding te zullen inspannen, om de making ongeldig te doen verklaren.

Rome. Bij uitgravingen op de via Nationale is een bronzen beeld van 2m30 lengte gevonden. Naar gissing stelt het Philippus V van Macedonië voor.

- In de catacomben van Domitilla en Calista, te Rome, is een kristallen masker, naar gissing uit de 3e eeuw, benevens een aantal lampen met heidensche opschriften uit de 1ste eeuw, opgegraven.

Sterfgevallen.

VICTOR LECLAIRE, de bekwame bloemenschilder, is half Januari te Parijs overleden, 54 jaren oud.

PIETER SCHELTEMA, archivaris van Amsterdam en de provincie Noord-Holland, is in voornoemde stad, waar hij den 5n Juli 1812 werd geboren, den 31n Januari overleden. Hij heeft zich, ook als schrijver van ettelijke geschiedkundige werken, een zeer geachten naam verworven.

JACOB ENGELS, sieraadschilder, voorheen onderwijzer aan de teekenschool van het genootschap *Mathesis Scientiarum Genitrix,* te Leiden, is aldaar overleden op 6 Februari, oud 68 jaren.

AUGUSTINUS-THOMAS MONGE, de uitstekende Fransche bouwkundige, is den 6n Februari te Parijs overleden.

JOZEF-CORNELIS DE CORT, den 9n Februari te Antwerpen overleden, in den ouderdom van bijna 41 jaren, heeft zich op het gebied van den strijd voor de Vlaamsche taalrechten, door veeljarige werkzaamheid, in bijzondere mate, verdienstelijk gemaakt en voorbeelden gegeven, die, van vele zijden, aan de zaak ten goede zijn gekomen. Zeer zeker, zal de nagedachtenis van den diepbetreurden jongen man, wiens uur zoo onverwacht vroeg is geslagen, in achting en eer worden bewaard door allen, die hem hebben gekend.

B.D.H. TELLEGEN, hoogleeraar te Groningen, schrijver van het belangrijk werk over *De wedergeboorte van Nederland*, een van Hollands meest ontwikkelde mannen, uitmuntend door werklust en werkkracht, gewaardeerd en bemind om zijn edel en krachtig karakter, is den 10n Februari overleden.

EDUARD FRANS VALENTIJN ABOUT, een van Frankrijks meest befaamde schrijvers, inzonderheid op het gebied van de romanletterkunde, is den 16n Januari te Parijs overleden. Hij was den 14n Februari 1828 geboren te Dieuze.

LODEWIJK GODARD, de beroemde Fransche luchtreiziger, is volgens een bericht uit Parijs van 20 Februari overleden.

J.J. HAAK, de bekwame Nederlandsche portretschilder, is einde Februari te Zutfen overleden.

De vischmijn te Antwerpen.

TAFEREEL VAN E. FARASIJN.

Het hier afgebeelde tafereel, hetwelk op de Gentsche tentoonstelling van 1883 met goud werd bekroond, zal op de aanstaande wereldkunsttentoonstelling te Antwerpen prijken.

Wij herhalen hier den wensch, met overtuiging uitgesproken in onzen jaargang 1883, blz. 145, dat, namelijk, de zeer fraaie en hoogst getrouwe schilderij het eigendom moge worden van de stad Antwerpen, uit wier bouwkundige geschiedenis zij ons eene eigenaardige bladzijde vertoont.

Men weet, dat de vischmarkt en zoomede de door Farasijn zoo merkwaardig juist uitgeschilderde vischmijn niet meer bestaan. Zij werden afgebroken, om plaats te maken voor de nieuwe Scheldekaaien, die, thans voltooid, het spoor van de gesloopte gebouwen reeds gansch hebben doen verdwijnen.

Wij zijn ervan verzekerd, dat ieder Antwerpenaar, die de schilderij van Farasijn zal zien, onzen hooger vermelden wensch zal bijstemmen. Dit stuk verdient inderdaad te Antwerpen te worden bewaard.

Onze plaat is eene photozincographie, gemaakt naar de teekening van den talentvollen jongen meester.

> Een geleerd werk met vele noten is gelijk aan een prachtstuk, dat een schrijnwerker aflevert, terwijl de krullen er nog bijhangen, het belegsel niet overal vastgelijmd en het politoersel niet ingewreven is.
> H. OORT.

Eene schets uit het Iersche volksleven.

Wij stonden in Juni 18** op de kaai van Cork, om de inscheping van een gezelschap landverhuizers naar Amerika mede aan te zien, welke eene groote stoomboot eerst naar Falmouth moest brengen. De arme menschen waren ongeveer twee honderd sterk en eene talrijke volksmenigte was op de been gekomen, om hun het laatste vaarwel toe te roepen. Het schouwspel was diep treffend en vele der aanwezigen

waren tot schreiens toe bewogen. Oude, zwakke moeders hingen weenend aan den hals harer forsche, krachtige zonen; jonge meisjes klemden zich aan hare oudere zusters vast en zochten die tegen te houden; vaders - oude mannen met sneeuwwitte haren, zaten op de knieën, met opgeheven handen den zegen des hemels over hunne vertrekkende kinderen afsmeekende.

Och, riep een oud moedertje, mij verlaat alles in de wijde wereld, als gij mij verlaat. Waarlijk gij waart mijn eenigste en alles! Och, Denis, Denis, vergeet uwe moeder niet, *avourneen!* Uwe arme, oude moeder, Denis!

En Denis hield zijne moeder in zijne armen, en toen zij van aandoening flauw viel, tilde hij haar met zorg op de kar, die zijn goed had aangebracht, en terwijl hij een meisje kuste,

dat schreiend het paard vasthield, zeide hij: Ik wil u beide laten overkomen, Peggy, in 't begin van 't volgende jaar; en gij zult haar eene dochter zijn, van nu af tot zoolang; en dan *avourneen*, dan zult gij mijne vrouw zijn.

Toen wij weder naar dien kant zagen, had de man de beide vrouwen verlaten en hield Peggy de oude moeder met teedere zorg omvat. terwijl een ander meisje haar een schoteltje met water voor den mond hield en haar aanspoorde, te drinken.

In het gedrang en gewoel der menschenmenigte, die als golven van een troebelen, opgezwollen stroom naar de inschepingsplaats drong, zag men vele soortgelijke tooneelen. Mannen, krachtige en oude mannen, omarmden elkaar als weenende kinderen. Velen der landverhuizers droegen met zorgvuldigheid door 't gedrang kleine herinneringen van hun geboortegrond - als bij voorbeeld den tak van een hun om de eene of andere reden bijzonder lieven hagedoorn, wiens teere bloesems en blaadjes reeds thans half verlept waren, een ruiker veldbloemen of dergelijke meer. Enkelen droegen lange hazelaarstokken, om daarmede de ruimte te omschrijven, waar zij, op vreemde aarde, slapen moesten, om, naar 't algemeene volksgeloof in Ierland, alle venijnig gedierte te verbannen. Een jong meisje zagen wij met eene aardige goudvink in een kooitje - zij en hare zuster waren uit de stad en vertelden ons, dat zij 't kantkloppen geleerd hadden van de zusters uit het klooster, dat zich daar ginder ver zoo statig aan den rivieroever verhief. Vervolgens begonnen zij bitter te schreien en omhelsden elkander, als tot een bewijs, dat zij, hoe treurig 't ook in het vreemde, verre land over de woeste zee wezen mocht, toch onbreekbaar aan elkaar vasthouden zouden.

Op het dek van de stoomboot was minder verwarring, dan men gedacht zou hebben. Het oogenblik der afvaart was nabij, - de politiedienaars hadden velen met geweld van elkaar losgerukt, die nog maar altijd niet tot scheiden konden besluiten, - velen die slecht plaats konden vinden, drongen zich tegen de verschansing, de meesten sprakeloos, maar met zooveel te welsprekender blikken en gebaren naar hunne achterblijvende verwanten gekeerd, welke hun, met hoeden, doeken en handen wenkend, het laatst vaarwel toeriepen. Te midden van het gewoel zaten een blonde knaap en een meisje stil, maar treurig bij eene fraaie, witte, langharige kat, die zorgvuldig in een korf gepakt zat.

Wij gaan naar vader en moeder, zijde de knaap; maar 't spijt mij toch wel, dat wij het lieve oude Ierland moeten verlaten.

Och, Ierland, mavourneen! klaagde een krachtig man, die zijne kinderen vast aan zijne borst klemde, en ben ik het zelf, die u verlaten moet, nadat ik u veertig jaar lang het zweet van mijn aangezicht en de liefde van mijn hart heb gewijd!

Zijne vrouw echter sprak hem met driftige gebaren toe:

- En denk aan uwe belofte, Mogue; denk aan uwe heilige belofte, dat gij mijn gebeente niet in het vreemde land begraven wilt, 't overzenden naar mijne eigen maagschap in Kilerca - dat is mijn troost.

Het laatste oogenblik des afscheids te beschrijven is onmogelijk. Jammergeschrei en gebed, heilwenschen en klachten vereenigden zich in eenen gillenden angstkreet van de zijde der vertrekkenden en der achterblijvenden, tot een muziekkorps op het voordek, St.-Patricksdag opspeelde, om de menschenstemmen te overstemmen.

Wij verlieten het schip en deze dichte schaar welgekleede en volstrekt nuchtere mannen en vrouwen met diepe droefheid en de ernstige vraag, waarom moeten deze

een land verlaten, waar nog zoo vele duizende mijlen vruchtbaren grond onbebouwd liggen?

De plank werd doorgetrokken, de stoomboot geraakte in beweging en verwijderde zich met toenemende snelheid van haren statigen loop. Eenigen, door hun gevoel overmand, stortten op het dek neder; anderen gingen voort naar den oever te wenken en te roepen; de muziek speelde luider; de menigte langs de kaai haastte zich naar een ander punt van den oever, waar men den loop van het schip nog langer volgen kon. Wij hoorden, toen wij gingen, nog eene zwakke, sidderende stem:

'Denis, Denis, vergeet uwe moeder niet, - uwe arme oude moeder!'

De avond, die op dezen onrustigen morgen volgde, was stil en uitlokkend. Wij wenschten de schouwplaats van al die tooneelen nog eens te zien, en reden naar de kaai. Zij was eenzaam en verlaten, tot op enkele verstrooide overblijvers van de vroegere opgewondenheid na. Wij reden door het dorp Douglas, eens beroemd wegens zijne zeildoekfabrieken, en verder tot waar de stroom zich tot eene soort van meer verbreidt, den Laugh Mahon.

(Wordt voortgezet.)

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van blz. 24.)

Koninklijk en Keizerlijk Oostenrijksch museum.

Dit museum, onlangs opgericht, is gebouwd door een der meest beroemde bouwkundigen van onzen tijd, baron Heinrich von Ferstel, op 14 Juli 1883 overleden. Uit bewondering, hebben zijne medeburgers hem reeds een gedenkteeken opgericht, dat ze geplaatst hebben te midden van het best gelukte en eigenaardigste gedeelte van zijn werk. Wij bedoelen die heerlijke trapzaal, van galerijen omringd, een soort van *atrium*, met den fijnsten smaak versierd. En, sprekende van sieraadschildering, mogen wij niet verzuimen, de aandacht te vestigen op de uitstekende wijze, waarop deze kunst te Weenen begrepen wordt. Zoowel in het museum van schoone kunsten, waarover wij vroeger spraken en waarvan slechts de tweede verdieping met sieraden beschilderd is, als in hetgeen dat ons thans bezig houdt, hadden wij proeven voor oogen, die ons bewezen, tot welke hoogte, tot welke volmaaktheid de sieraadschilderkunst te Weenen klimt. Wanneer het er zal op aankomen het binnenste van het museum van Antwerpen te versieren, te tinten, zou het nuttig zijn, uit Weenen al de inlichtingen, de werken welke over het vak handelen, enz., te laten komen: met groot voordeel zouden zij tot gids kunnen verstrekken aan onze sieraadschilders, bij de uitvoering van hun werk.

Het koninklijk-keizerlijk Oostenrijksch museum is een museum van toegepaste kunst; wij moeten dus niet lang over zijne inrichting uitweiden. Bepalen wij ons met te zeggen, dat de hoogte der zalen 1 ¼ maal de breedte overtreft, dat het hoogere ongebruikte gedeelte der wanden behendig gevuld wordt door eene hooge fries, zwierig versierd met behangselnabootsende muurschilderingen en dat het geheel een zeer grootsch uitzicht heeft. De lengte-doorsnede van eene der zalen; de doorsnede in de breedte en het plan van het benedengebouw hebben wij opgenomen, alsook de doorsnede van het dakraam boven het groot atrium, onderdeelen van het ijzerwerk en het algemeen plan der daken boven het atrium.

Op grootere schaal maakten wij de teekening der dakramen in de tentoonstellingszalen: breedte-doorsnede der genoemde ramen; lengte-doorsnede; onderdeelen van ijzerwerk en algemeen plan van een der dakramen.

Dresden.

Den 14^{n} September kwamen wij te Dresden aan; deze stad moest onder zeker opzicht, het hoofddoel onzer reis zijn. Want, het is den bouwtrant der dakramen van de galerijen van Dresden, welken het programma van den prijskamp voor het Antwerpsch museum op bijzondere wijze heeft aanbevolen. Welnu, wij aarzelen niet het te zeggen, van al de museums, die wij bezocht hebben, kunnen wij er geen enkel vermelden, dat op zulke gebrekkige wijze ingericht is als de *Königliche Gemälde Gallerie* van Dresden.

Het licht, in de tentoonstellingszalen, is verre van overvloedig te zijn; zelfs zijn er, waarin het bijna duister is; ten bewijze diene die groote achtkantige middenzaal, welke, naar het voorbeeld van de beroemde galerij der Uffizi te Florence gemaakt, de kostbaarste tafereelen der verzameling moest ontvangen. Wanneer men ze hare bestemming wilde geven, bemerkte men, dat het daarin donker was. Men moest het niet alleen opgeven, de glansrijkste stukken der galerij erin te plaatsen, maar zelfs schilderijen van tweeden rang. Men bepaalde zich erbij, de muren met tapijten met ingewerkte figuren te doen bekleeden.

Deze inlichtingen werden ons verstrekt door den bestuurder van het museum zelve, doctor Karl Woermann, voor wiens groote wel willendheid wij met genoegen den verschuldigden dank betuigen.

Doctor Karl Woermann scheen verwonderd, dat wij de verlichtingsinrichting van het museum van Dresden als model zouden kunnen nemen, daar hij zelve ze tamelijk gebrekkig vond. Hij ried ons aan, tot Berlijn en vooral tot Kassel door te gaan. Te Kassel, zegde hij, is een klein museum, waar het stelsel van verlichting volmaakt is, en beter dan eenig ander, als voorbeeld kan dienen.

Overigens, een brief van den heer schepen Jos. Lefebvre, dien wij te Munchen ontvingen, gevoegd bij andere inlichtingen, welke ons Duitsche bouwkundigen verschaften, kwamen de aanbevelingen van den heer doctor Woermann, aangaande het museum van Kassel, bevestigen: wij zijn derhalve later naar deze stad gereisd, waar wij, inderdaad, een onder alle opzichten belangrijk model hebben aangetroffen.

Wij zegden hooger, dat de verlichting der zalen van Dresden onvoldoende is. De oorzaak daarvan is toe te schrijven: 1. aan de te kleine afmetingen der dakramen, wier breedte minder is dan de helft der breedte van de zalen;

2. Aan het feit, dat het buitenste glazen gedeelte der daken slechts juist de breedte heeft van het onderste gedeelte van het dakraam, hetgeen, rekening houdend van de engte der dakramen, het gebrek nog vermeerdert; want als men aanneemt, dat het licht op 45 graden invalt, komt dit stelsel noodzakelijk de verlichte oppervlakte zeer verminderen.

Overal elders, en namelijk te Weenen, is deze schikking beter begrepen: het buitenste gedeelte van het dakraam overtreft de breede van het binnengedeelte in zooverre als vereischt wordt om eene regelmatige schuinte van 45 graden aan het licht te verzekeren. Wat het licht der zalen van Dresden nog opslurpt, zijn de traliën, welke aan de buitenzijde der dakramen zijn aangebracht, om te beletten dat brandstoffen en gensters, van naburige branden voortkomende, door de dakramen mochten dringen en in de zalen belanden. Een voortreffelijke maatregel, voorzeker, inzonderheid voor het museum van Dresden, dat, niet verre verwijderd van den grooten schouwburg, bij den laatsten brand in dit gebouw, ook in gevaar schijnt te hebben verkeerd; de traliën, evenwel, maken de reeds te weinig verlichte zalen nog duisterder.

De zalen voor schilderijen hebben plankenvloeren en de daken zijn met koperen platen gedekt, op planken genageld, juist zooals men voor het museum van Weenen heeft gedaan. Deze daken liggen echter te plat. Ook zegde ons een der bedienden, dat het bijna ondoenbaar is, de daken schoon te houden, wanneer het sneeuwt. Zooals de museums van Frankfort en Weenen, bezit het museum van Dresden, aan den noordkant, eene galerij van kleine zalen, voor kleine schilderijen, welke door de zijvensters der gevels verlicht worden.

Zooals men verder zal zien in onze beschrijving, zijn al de museums, welke wij bezocht hebben, van dergelijke lokalen voorzien: de museums van Frankfort, Weenen, Dresden, Berlijn, Munchen, Kassel en Amsterdam bezitten zijdelings verlichte kabinetten voor kleine schilderijen.

De hoogte der zalen van Dresden bereikt, op weinig na, 1 1/2 maal de breedte. Wij hebben schetsen genomen van de lengteen breedte-doorsnede van de galerijen van Dresden.

In geene enkele der zalen bestaan er handleuningen, om de schilderijen te beschermen. De bestuurder van het museum vindt, zegt hij, hoegenaamd geen nut aan deze afsluitingen, welke eigenlijk de doeken niet beschermen en, uit een ander oogpunt, zeer lastig zijn voor bezoekers, die bijzonder belang stellen in eene schilderij, welke zij van dicht bij zouden willen aanschouwen, hetzij om de manier van den schilder te bestudeeren, hetzij om het handteeken te ontdekken, enz.[1]

(1) Onzes inziens, is het weglaten van leuningen vóór de schilderijen niet aan te raden. Over het algemeen genomen, zijn zij onmiskenbaar nuttig en dit algemeen nut mag niet worden voorbijgezien ter wille van enkele bijzichtige bezoekers, wier bijzichtigheid zóó sterk zou kunnen zijn, dat zij, onwillens, met de randen van hunnen hoed in aanraking zouden kunnen komen met schilderijen.
D.V.S.

Wat ons het best gelukt heeft geschenen, in het museum van Dresden, zijn de gevels, welke, ofschoon zeer eenvoudig, toch een statig uitzicht hebben, en waarvoor de ontwerper, wijlen de bouwkundige Semper, de werken van den. Venetiaanschen bouwmeester Sansovino tot voorbeeld heeft genomen.

(Wordt voortgezet.)

Eugenius De Pruyssenaere van de Woestijne 1826 + 1864.

De naam van dezen Belgischen reiziger, geboren te IJperen in 1826, verdient eene eervolle plaats op de rol der hedendaagsche ontdekkingsreizers. Zulks in het licht te stellen, ondernam de geleerde Julius de Petit, bewaarder der koninklijke bibliotheek, te Brussel, in eene onlangs verschenen verhandeling.

E. De Pruyssenaere was advocaat, vervolgens lid van het parket van den procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent in 1852, doch liet weldra deze betrekking varen om gevolg te geven aan den zucht, die hem tot de studie der wetenschappen en tot de onderneming van groote reizen dreef. Na een tamelijk lang verblijf in Griekenland, Palestina en Egypte, doorkruiste hij Afrika in alle richtingen. Hij bereisde Abyssinië en den Witten Nijl, hield zich te Khartoem op en doorvorschte de omstreken van Gondokoro. Onze reiziger heeft talrijke schriften nagelaten, die bewijzen dat hij een verdienstelijk natuurkundige was. De heer de Petit roemt sommige van De Pruyssenaere's beschrijvingen als waren het bladzijden uit van Humboldts *Kosmos*, waarmede hij zegt dat zij zegevierend de vergelijking kunnen doorstaan.

De Pruyssenaere sprak en schreef de Nederlandsche, Fransche, Engelsche en Duitsche talen, het oude en hedendaagsche Grieksch, Latijn en Italiaansch, benevens de Arabische taal. Al zijne tochten werden door hem op eigene kosten ondernomen.

Op 15 December 1864, toen hij zich tot eene derde groote reis uitrustte, werd hij te Kartog, bij Khartoem, door eene kwaadaardige koorts aangetast, welke hem, na eenige uren lijdens, in het land bracht, vanwaar niemand terugkeert. Hij liet eene 16-jarige weduwe achter, eene vrijgemaakte gedoopte slavin, die hij onder den naam van Amina Mariam tot vrouw had genomen.

Voor teringlijders.

In het geneeskundig blad van Dublin, wordt door den geneesheer Quinlau de aandacht gevestigd op het nuttig gebruik voor teringlijders, van eene zoogenaamde straatremedie, welke voormaals in Ierland hoog in eere stond. Namelijk: het drinken van een aftreksel van de plant, die den naam draagt van wolbladige toorts, in het Latijn: *Verbascum thapsis.* Eene hoeveelheid van 100 grammen der versche en van 130 grammen der gedroogde bladen wordt in een liter melk gekookt en het daarvan verkregen aftreksel dagelijks gedronken. Voornoemde geneesheer verzekert, dat men daardoor, meer dan door het gebruik van melk alleen, de voeding onderhoudt en de krachten steunt.

Henry Gregoir 1818 + 1853.

De kunstschilder, wiens naam hierboven staat, geboren te Antwerpen op 18 Juni 1818, had eene zekere vermaardheid verworven, toen hij, in het ouderlijk huis te Lier, na eene slepende longziekte, den 25^{n} September 1853 overleed. Hij was, als leerling der Antwerpsche academie, onder de leiding geweest van M.I. Van Breé en G. Wappers en deed ernstige studiën. In 1837 was hij de 5e in het teekenen naar het antiek, in 1838, de 5e in geschiedkundige samenstelling, in 1839, de 6e in het teekenen naar het levend model en de 3e in uitdrukking, in 1840, de 4e in de geschiedkundige samenstelling, de 2e in het teekenen naar 't leven en de 1^{e} in uitdrukking. Hij had in het bijzonder lessen gehad van Wappers, met wien hij in 1839 Parijs bezocht. (Zie 1874, blz. 188.)

Hij bewoonde in onze jeugd het huis n^{r} 1118 thans n^{r} 17 in de Koepoortstraat, te Antwerpen; wij herinneren ons, met weemoedig genoegen, als jonge knaap daar meermalen te zijn geweest, om zijne tafereelen te gaan bezichtigen.

Aan de driejarige tentoonstellingen van Antwerpen, Brussel en Gent werd door hem op zeer gevolgde wijze deelgenomen, zooals blijkt uit de volgende lijst van door hem ingezondene stukken:

1837. *Gallilei in het gevang;*
1838. *Faust*, nachtstuk, *Margaretha's morgengebed;*
1839. *De rust;*
1840. *Beeldstormers in* 1566;
1841. *Het verlegen meisje;*
1842. *Quinten Massijs, smid; Onderwerp naar Schiller; Gilbert Van Schoonbeke het plan van zijn watertoestel aan zijne dochters uitleggende;*
1843. *Faust* en een *portret;*
1844. *Portret;*
1845. *Doop van Clovis;*
1846. *A. Van Dyck en het molenarinnetje van Saventhem;*
1847. *Een Portret; Faust; Rubens met twee leerlingen Rembrandts werkplaats bezoekende;*

1851. *Jong meisje, ontroerd door eenen strijd; Grijsaards wensch;*

1852. *Mijmering daags na het bal; Hollandsch binnenhuis in de* XVII[e] *eeuw; Quinten Massijs, smid.*

Voor het museum van Philadelphia leverde hij twee groote stukken, voorstellende: *A. Van Dyck te Saventhem en de Zaal van het waterhuis te Antwerpen met G. Van Schoonbeke en dezes gezin.* Deze stukken werden hem besteld door een beambte van het bestuur van voornoemd museum, hetwelk door brand was vernield en waarvoor in Europa aankoopen werden gedaan, om de vernielde schilderijen

TEEKENING VAN H. GREGOIR, HOUTSNEDE VAN A. VAN CAUBERGHE.

door andere te vervangen. Hij maakte veel portretten; in 1842, te Marseille verblijvende, schilderde hij er een aantal in die stad.

De schetsen zijner bijzonderste tafereelen zijn nog in bezit van des s c h i l d e r s schoonbroeder, den heer F. Cools, lid van den gemeenteraad te Lier, en van zijnen broeder den heer Eduard Gregoir, te Wijneghem, bij Antwerpen. Hij vormde verschillende leerlingen, waartusschen de heer E. Wauters, de tegenwoordige bestuurder der academie van Lier.

Hij heeft zeer veel op hout geteekend, evenals de heeren N. De Keyser, H. Leys, J. Van Lerius, G. Wappers en anderen, bij de inrichting der houtgraveerschool van H. Brown, aan de Antwerpsche academie[(1)]. De in 1844 verschenen roman van Gaspard de Cort, *Elle était mère*, bevat niet minder dan 50 samenstellingen en teekeningen van zijne hand. De hier opgenomen gravuren zijn aan voornoemd werk en aan *Ambiorix* van denzelfden schrijver ontleend[(2)].

Er bestaat van den jong gestorven schilder een goed gesteendrukt portret, door den heer N. De Keyser geteekend.

De heer Ed. Gregoir bezit een vriendenalbum van zijn overleden broeder, waarvan het titelblad, op hetwelk de dichten muziek- en de beeldende kunst zinnebeeldig zijn voorgesteld, met de pen geteekend werd door den later beroemd geworden

(1) Zie onze jaargangen 1870, blz. 14 en 37; 1883, blz. 164.

(2) Gaspard De Cort, te Antwerpen geboren den 27[n] December 1821 en aldaar overleden op 1 Juni 1847, schreef, buiten de twee hierboven vermelde werken, *Les Gantois en* 1382, en *Le maître imprimeur.*

bouwmeestsr Frans Durlet. Theodoor Van Ryswyck schreef er de volgende regelen bij:

Door kunst en wetenschap, en onverpoosde vlijt;
Herschenkt men 't nageslacht het beeld van vroeger tijd.

Een paar volgende bladzijden, waarop onder andere de handteekens van Jos. Dyckmans en G. Wappers voorkomen, zijn door H. Gregoir met smaakvolle waterverfschilderingen versierd. Zie over H. Gregoir, ook J. Immerzeel, *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders* enz.

H. Gregoir, die tot eene muzieklievende familie behoorde, wijdde zich ook, ter verpoozing van zijn schilderarbeid, aan de beoefening van muziek en zang. Zijn op 29 October 1876 te Brussel overleden broeder, Jozef-Jacobus-Matthias, was muziekleeraar. Zijn broeder Eduard is de bekende verdienstelijke toonzetter en schrijver op het gebied van de geschiedenis der muziek, aan wiens werkzaamheid wij nog in onzen loopenden jaargang, blz. 16, gelegenheid hadden eene welverdiende hulde te brengen.

D.V.S.

Wanneer Robert Walpoole in het hoogerhuis iets wilde doordrijven, vroeg hij zijne vermoedelijke tegenstanders bij zich te eten en liet daarbij de champagne rijkelijk stroomen. ‘Ik heb dit, zeide hij eens in een vertrouwden vriendenkring, van de mandenmakers geleerd, die hunne twijgen eerst bevochtigen om ze buigzaam en alzoo ter bearbeiding geschikter te maken. Ik volg hen na.’

Chronijcke van Ghendt, 1384-1632.

Een hoogst merkwaardig boek kwam dezer dagen van de persen der drukkerij S. Leliaert, A. Siffer en c°, Hoogpoort, 52, te Gent, onder den titel van: *Chronijcke van Ghendt door Jan van den Vivere en eenige andere aanteekenaars der* XVIe *en* XVIIe *eeuw.* Het is de heer F. de Potter die het in het licht gaf naar een handschrift, berustende in het archief van den weledelen heer burchtgraaf Vilain XIIII, te Bazel. Zooals men weet, hebben de heeren F. de Potter en J. Broeckaert reeds de geschiedenis van het land van Waas in hun belangrijk werk: *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen* uitgegeven en het was ter gelegenheid van het onderzoeken van het voormeld archief, dat de heer de Potter de hand legde op een zwaarlijvig handschrift, hetwelk niets minder dan eene uitgebreide kroniek bleek te zijn. Het telde 554 bladzijden in-folio of ongeveer 1,354 bladzijden van het formaat en de letter van het *Memorieboek van Gent*, dat er, voor de 3 deelen, maar 1,164 heeft. Het handschrift

vermeldt een aantal belangrijke gebeurtenissen, inzonderheid uit de veelbewogene XVIe eeuw. Feiten, welke bij de Van Campene's, in de *Ghendtsche geschiedenissen* en in het *Memorieboek* zeer beknopt vermeld zijn, komen er breedvoeriger in voor, alsook menige onbekende. Daarom besloot de heer de Potter tot de uitgave, waartoe hij van den eigenaar bereidwillig oorlof bekwam; het geheel handschrift te drukken kwam hem evenwel ongeraden voor, daar er een aantal gebeurtenissen nagenoeg op dezelfde wijze in beschreven werden als door voornoemde kroniekschrijvers, die blijkbaar voor hunne opstellen zich van dit handschrift hadden bediend. De heer de Potter zegt in zijne inleiding:

'Eenieder kent de *Gentsche geschiedenissen*, 'bij forme van maendtregister' meldende 'wat er aenmerkenswaerdig geschiet is ten tyde van de geusery ende beeldstormery binnen en omtrent de stad Ghendt.' Dit boek viel eenen ongewonen bijval te beurt, als op betrekkelijk korten tijd drie uitgaven belevende, en 't bevindt zich nog heden in elke openbare en bijzondere bibliotheek, waar men de voornaamste geschiedschriften over ons vaderland vereenigt. De eerste uitgave, bezorgd door den Gentschen predikheer Beernaard De Jonghe, verscheen ten jare 1746, in een deel in-12°; zes jaren later, na den dood van den pater, deed Jan Roothaese, pastoor, te Belsele, eenen tweeden merkelijk vermeerderden en verbeterden druk verschijnen en in 1781 kwam de derde uitgave (nagenoeg aan de tweede gelijk), door pater Leonard de Sancta-Maria (in de wereld Frans Demulie). Geschied- en levensbeschrijvers, zegt de heer de Potter, hebben pater De Jonghe aanzien als de steller der *Ghendtsche geschiedenissen*, ofschoon deze kloosterling zorg gehad heeft op het titelblad van het werk te verklaren dat hij de door hem medegedeelde feiten enkel heeft 't' samen gevoegt *uyt verscheyde schriften van eventydige Gendtsche aanteekenaers*, *archiven van cloosters enz.*' En in de voorrede zegt hij, tot het samenstellen zijns boeks het handschrift van De Kempenare (lees: gebroeders Van Campene) en, tot aanvulling of terechtwijzing daarvan, *eventijdige Gendtsche hulpschriften* gebezigd te hebben. Pastoor Roothaese was even rechtzinnig en verklaarde gebruik te hebben gemaakt van drie handschriften, van welke, zegt hij, 'het eerste schijnt geschreven te zijn van eenen sectaris, maar inwoonder van Ghendt en begrypt maer alleenelyk het voornaemste dat er is geschiedt; het 2^{e}, *het gene men meest heeft gevolgt*, is veel wydlooopiger en omstandiger, geschreven van eenen Catholyken, ook Borger van Ghendt, die naukeurig aenteekende het gene hij dagelykx zag geschieden.' Het 3^{e} door Roothaese geraadpleegde handschrift dagteekende van 1660 a 1670 en was een kort uittreksel uit eene lijvige kroniek, meer dan 1,600 blazdijden in-folio beslaande, maar van welke de pastoor van Belsele in 1752 niet wist of ze nog bestond. De Jonghe, vooral Roothaese, schreven dus uit andere boeken over, wat zij meenden beteekenis genoeg te hebben om de XVIe-eeuwsche toestanden te Gent en in Vlaanderen volledig te doen kennen. Die mededeeling, zegt de heer de Potter, was reeds eene groote verdienste, dewijl de kroniek, samen met *die Beroerlicke tyden* van Mark van Vaernewyck en met de Van Campene's *Dagboek*, nagenoeg de eenige bronnen zijn (ambtelijke stukken uitgezonderd) welke de geschiedschrijver voor de kennis der personen en gebeurtenissen van gewicht, gedurende de 2^{e} helft der XVIe eeuw, ten onzent, kan raadplegen.

Waren de uitgaven van De Jonghe en Roothaese belangrijk, nuttig in de hoogste mate, hoeveel wenschelijker ware het geweest, hadde men de aanteekeningen der

eventijdige opstellers, onverminkt, gansch en geheel, door den druk kunnen verspreiden! Het zijn die aanteekeningen, welke de heer de Potter bij den heer Vilain XIIII heeft teruggevonden. De kroniek is voorafgegaan door eenige bladzijden over de '*previlegien*, *costuymen ende usaigen vander stede van Ghendt jnt generale*' en over '*de wet van Ghendt ende hoemen die diveerschelick vermaect heeft by previlegien.*' Het dagverhaal begint in het midden der XVe eeuw en gaat tot 1632. De heer de Potter doet in zijne inleiding opmerken, dat, ofschoon het geschrift blijkbaar van eene hand is, de tekst toch door verschillende geleverd werd, zooals blijkt onder het jaartal 1540, waar men leest: 'Item ick Jan Van den Vyvere, *ooc een van de upscrijvers van dese memoriale gheschiedenissen.....*' De heer de Potter zegt, nog niet te hebben kunnen ontdekken wie deze Jan Van den Vyvere geweest is. Maar de *nalezing* in het boek, blz. 427, bevat belangrijke inlichtingen over Van den Vyvere's naamgenooten. Onder de gebeurtenissen, in de kroniek vermeld, kan men het kluchtige voorval lezen van *Karel V en den Berchemschen boer*, tot heden (voor zooveel aan den heer de Potter bekend is) slechts in één boek gedrukt (*de Heerelycke ende vrolycke daeden van keyser Carel den V, Brussel*, 1711) en beschouwd als een sprookje. Dit geval is dus beschreven in den tijd zelf, dat het zou gebeurd zijn, namelijk als Karel V op 25 Februari 1539 (oude stijl) uit Geut naar Brussel reed, eene reis die inderdaad door het *Memorieboek* (II, 178) en andere oorkonden is vastgesteld. De overeenkomst van de beide kronieken met het verhaal der *Heerelycke en vrolycke daeden*, wat de reis betreft, schijnt het sprookje van *Karel*, *houd de lantaarn*, tot een geschiedkundig feit te verheffen.

Over de geschiedkundige waarde en belangrijkheid van het handschrift wordt door den heer de Potter in zijne inleiding zeer breedvoerig uitgeweid. Wij houden er ons van verzekerd, dat alle liefhebbers van geschiedenis zullen willen kennis maken met het werk waarvan de heer de Potter de uitgaaf heeft bezorgd en waarop wij hiermede de aandacht onzer lezers vestigen. Het lijvig boekdeel van 446 bladzijden is met zeer fraaie letters gedrukt en voorzien van eene alphabetische tafel van familie- en plaatsnamen, enz. Het kost maar 6 frank.

Boven het leven gaat de eer, gaat de waarheid, gaat ook het recht. En hebben wij soms den moed niet, om het leven voor het recht in de waagschaal te stellen, laat ons dan ten minste den moed hebben, om te erkenen: zoo behoorde het toch te zijn.

H.M. DENIER VAN DER GON.

Het Plantenrijk.
Zijne Legenden, Poezie en Symboliek in de algemeene Mythologie en in het Christendom door A.M. Oomen.

Dit boek, dat bij Lodewijk Janssens, te Antwerpen, verschijnt, kenmerkt zich zoowel door zijn ernstigen inhoud als door de verscheidenheid der stof, die er in behandeld wordt. *Het Plantenrijk* is een boek, eenig in zijne soort, en dit niet alleen in de Nederlandsche, maar ook in andere talen, en zal derhalve eene eigenaardige plaats innemen in de algemeene letterkunde.

Bijna zijn gansche leven was het zinnebeeldige der planten 'schrijvers geliefkoosde studie; alles wat hij er over aantrof teekende hij aan, vergeleek het met de natuur, voegde er zijne eigene betrachtingen bij, en alzoo kwam langzamerhand en ongemerkt het boek tot stand, waarvan sommige brokstukken in de *Dietsche Warande* en andere tijdschriften opgenomen, de aandacht tot zich trokken.

In afwisselenden stijl geeft de heer Oomen bij de betrekkelijke beschrijving van elke plant en bloem de saga's en legenden die nog op verscheidene plaatsen, in den mond des volks voortleven. Dichtregelen en spreuken. ontleend aan de beste Nederduitsche en vreemde dichters en schrijvers, maken er als 't ware eene bloemlezing van.

De schrijver verhaalt ons, onder andere, bij zijne behandeling der zoogenoemde Bijbelsche planten, hoe dikwerf en waar er in het H. Schrift melding is gemaakt van iedere dier planten, en in welke bewoordingen de H. Schriftuur zich er over uitdrukt. Evenzoo doorloopt hij de Fabelleer, verhaalt in eene menigte allerliefste dichterlijke legenden en saga's, waarbij die over den *Wijnstok*, den *Bacehustocht* door Indië, de *Wijnliederen*, enz., eene der voornaamste plaatsen innemen.

Te wijdloopig, zegt de uitgever, zou het zijn, in een prospectus al het bekoorlijke op te sommen dat het boek bevat, alleen zij hier nog gezegd, dat het werk, benevens den aantrekkelijken vorm, waarin het is opgesteld en die het tot een alleraangenaamst volksboek maakt, ook nog de hooge verdienste bezit, een geleerd werk te zijn, dat uitermate geschikt is om geraadpleegd te worden door bloemenliefhebbers, zoowel als door natuurkundigen, kunstenaars van allen aard, even als door degenen die het volk onderwijzen en hunne leerlingen aangenaam en nuttig willen bezig houden, terwijl het daarbij een uitmuntend boek is voor de geestelijkheid, uit hoofde der Christene legenden en schriftuurverhalen, die er met zoo veel talent zijn ingebracht. Het plantenrijk verschijnt in 14 daagsche afleveringen van 48 bladzijden, op schoon papieren met nieuwe letter, tegen fr. 0,50 de aflevering.

Geperst glas.

Door den heer F. Siemens is bekend gemaakt, dat hij eene belangrijke nieuwe uitvinding heeft gedaan, namelijk het maken van hard geperst glas, hetwelk zoo sterk en vast is, dat het kan worden gebruikt in de plaats van ijzer en andere roestende metalen. Onder andere, zoo verklaarde hij, kunnen er spoorwegliggers, bouwsieraden en velerlei andere voorwerpen uit vervaardigd worden. Het hard geperst glas is zoo vast, dat er zelfs met diamant geene schrammen kunnen in gemaakt worden. Tot nog toe evenwel, kan het, naar verhouding, niet zoo goedkoop worden geleverd, als ijzer

en staal. De heer Siemens verzekert nochtans, dat dit wel anders zal worden mettertijd. De fabriek van den heer Siemens bevindt zich te Dresden.

Kroniek.

Erratum. Blz. 27, 1e kolom, 30e regel, is eene drukfeil ingeslopen; leest, in plaats van *paneel*, penseel.

Antwerpen. In de academiezaal Venusstraat, waren van 22 Februari tot 1 Maart de volgende studiewerken tentoongesteld: 1. van R. Cogghe, primus van Rome in 1880; *Goede-Vrijdag in de St.-Caroluskerk te Rome;* drie kopieën van portretten van Rubens uit het paleis Pitti, te Florence, 2. van G. Charlier, primus in 1882, een pleisteren beeld van *Daphnis*.

- Den 22n Januari, ten 10 ure 's morgens, kwam er gansch onvoorzien een groote barst in de beroemde schilderij van P.P. Rubens, *Christus aan het kruis*, in het museum van oude meesters; de spleet is sedert dien grootendeels weder dichtgetrokken, wat laat veronderstellen, dat in Januari wellicht wat te fel zal zijn gestookt.

- De Antwerpsche afdeeling van het *Willemsfonds* heeft den Sn Maart, op het stadhuis, aan het gemeentebestuur het door R. Fabri vervaardigde borstbeeld van August Michiels overgedragen, om te worden geplaatst in het lokaal der stedelijke volksbibliotheek. De heeren J. Van Beers en A. Cornette hebben beurtelings het woord gevoerd. De heer burgemeester L. de Wael heeft het welgelijkend fraai bewerkt borstbeelt, met eene dankrede, namens de stad, in ontvang genomen.

Mechelen. Bij beslissing van den gemeenteraad, zal de buiten waartsche-Egmondtstraat voortaan Hendrik Conciencestraat heeten.

Brussel. Voor het rijksmuseum is een tafereel van Nicolaas Maas aangekocht voor de zware som van 60,000 fr.

Leuven. Het studentengenootschap *Met tijd en vlijt* heeft mej. Mathilda Ramboux (de dichteres Hilda Ram) tot eerelid benoemd.

St.-Nicolaas. De kunstschilder Jos. Janssens heeft een goed gelijkend portret uitgevoerd van den heer J. Malou, minister van staat.

- Ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubilé als volksvertegenwoordiger, is den heer S. Verwilghen zijn zeer welgelijkend portret aangeboden, geschilderd door A. De Wilde.

- Den 8n Maart werd in de academie een muziekstuk ten gehoore gebracht, door de koormaatschappij *Vooruit met zelfopoffering;* het onderwerp van dit stuk, waarvoor A. Decastro de woorden en G. Van Vlemmeren de muziek schreef, is ontleend aan de geschiedenis van den Franschen tijd in het land van Waas.

Gent. In het huis op den noordhoek van de Onderbergen-en Zwarte-Zusterstraat, is onder twee andere vloeren, een vloer, vermoedelijk uit de XIVe eeuw, aangetroffen, gevormd uit gekleurde gebakken tegeltjes, waarin afbeeldingen van leliën, leeuwen, wapenschilden, enz. zijn gewerkt. De heer Schellinck zal de tegels op nieuw samenzetten, waarna de vloer eene plaats zal bekomen in het stedelijk museum van oudheden.

Brugge. Het merkwaardig 16e-eeuwsch torentje van St.-Sebastianus-gildehof gaat worden hersteld, met een gemeentehulpgeld.

Kortrijk. In deze stad, in den zoogenoemden Speitoren, is den 1n Maart een museum van oudheden geopend, hetwelk tot bestuurders heeft de heeren J. Van

Ruymbeke, H. Brink, P. Croquison en L. De Geyne; de toren werd in 1873 onder de leiding van laatstgenoemden bouwmeester hersteld.

Buitenland.

Washington. In deze stad is den 11^{n} Februari een torengebouw, 555 voet hoog en hetwelk ruim 5 1/2 millioen frank heeft gekost, als gedenkteeken ter eere van Washington ingehuldigd.

Moeder Benoit.

Mejuffrouw Rosalia Monie, echtgenoote van den heer Petrus-Jacob Benoit, met wien zij den 16n Augustus 1884 hare gouden bruiloft vierde, zooals wij in onzen vorigen jaargang, blz. 122, hebben gemeld, overleed te Wijneghem, den 14n Februari, in den ouderdom van 76 jaren en 2 maanden. Zij werd den 17n Februari in genoemde gemeente begraven. Eene ingetogene vriendenschaar woonde den lijkdienst en de ter-aardebestelling bij. Aan het graf werd door den heer J. de Geyter de volgende afscheidsrede gehouden:

'Verlaten wij dezen doodenakker niet, zonder met eenige woorden afscheid te nemen van het dierbare wezen, dat wij hier te rusten hebben gelegd.

Was het leven dezer vrouw anders dan 't leven van alle vrouwen uit haren stand, in onze Vlaamsche gewesten? Deed zij meer dan zorgen en zwoegen voor 't bestaan; meer dan beminnen en liefhebben naar den drang van heur hart; in hare kinderen het zaad leggen van eerlijkheid en werklust; troosten en opwekken in droefheid en onspoed; lijden, in stilte lijden, meer voor anderen dan voor zich-zelve; strijden tegen de duizende hindernissen en onheilen die gezaaid liggen vóór aller voeten; onvermoeid, als zij die te boven kwam; gelukkig, jubelend, als hare opoffering bijdroeg tot het geluk van hen die zij lief had?

Verschilde zij van d'andere, zoo bewonderenswaardige Vlaamsche moeders in 't algemeen?

Oordeelt, en beslist in uw gemoed, of aan moeder Benoit lof en dank verschuldigd is bij haar heengaan uit deze wereld.

Zij was eene Westvlaandersche, een kind van die zeekust, waar eens Maerlanten en van Eycken leefden; waar vroeger en trotscher dan elders in 't land stadhuizen en tempels werden gebouwd, toon- en tooneelkunst beoefend, en den vaderlandschen grond verdedigd met heldenmoed en heldenbloed.

Vervallen, diep vervallen was het Vlaamsche volk, toen zij meer was dan een kind; maar de vroegere grootheid was in hare familie niet vergeten; die was men ook nog bewust in den huiskring van hem dien zij koos tot gemaal. En in haar warm gemoed, in haar gloeiend hoofd, voelde, zag zij, dat ons vaderland alleen dan weer groot en bewonderd zou wezen, als wij weer ons zelven zouden zijn; als wij weer onze eigene gevoelens, onze eigene natuur in onze werken zouden neerleggen, in *al* onze werken, gelijk onze vaderen het hadden gedaan.

En zij deed het, die edele vrouw! Niet ten aanzien der geheele wereld; neen; eenvoudig en bescheiden, met beperkte middelen, alleen voor hare omgeving, - voor haren huiskring bovenal.

Zij legde 't goede zaad in het hart harer kinderen, verzekerd dat de natuur helpen, dat bloemen en vruchten eruit groeien zouden.

En zoo bewerkte deze moeder allereerst het geluk harer afstammelingen:

Het geluk harer dochter, die, ofschoon in een klooster afgezonderd, met innige blijdschap de Vlaamsche kunst in 't Vlaamsche land herleven weet;

Het geluk van haren zoon, jaren en jaren een banneling in de hei, waar echter zijn verloren woning, door toonkunst en letteren, voordracht en geschiedenis, een oase werd, ginds in die woestijn.

Zoo bewerkte zij 't geluk en den roem van haar derde kind, van Peter Benoit, die niet tusschen vier muren, niet in d'eenzame Kempen, maar in het hart van zijn land optreedt, met d'overtuiging hem door haar ingeplant, en die van millioenen tongen klinken doet: *hij heeft gelijk!*

Zoo heeft deze eenvoudige vrouw, deze voorbeeldige moeder tot de heropstanding van 't Vlaamsche vaderland meegeholpen.

Dat moest gezegd worden, dierbare doode, eer wij voor altijd afscheid nemen van u. En daarom, voer onzen dank, voer den dank van gansch ons volk mede, op uwe reize door d'eeuwigheid.'

De dichter Emanuel Hiel wijdde der overledene de volgende versregelen:

17 *Februari* 1885.

Toen men haar zag ter legersteê,
Het aangezicht vol zoeten vreê,
Gelijkend aan een sluimrend kind,
Dat weet van angsten noch gevaren;
Maar rustig droomt en zuiver mint,
Dan was het of de kinderjaren
Haar weer versierden, toen ze op 't doodbed lag,
Met haren reinen stillen englenlach.

*

Zij was een moeder, oudbedaagd,
Het leven had heur veel gevraagd
Van wilskracht, taaiheid, hert en ziel,
Van moed en arbeid, dagen nachten...
En gaf ze tot ze nederviel,
Haar volle liefde geesteskrachten,
Haar loon is hare kalme, schoone dood,
Voor God verschijnt ze als engel uitgenood.

*

Doch wat zij aan ons Vlaanderen gaf,
Dat zweeft nu eeuwig boven 't graf,
Een hert, met wonderbaren zang,
Een ziel, die schenkt een eigen leven,
En tegen vreemden smaak en dwang,
Ons volk een eigen kunst mocht geven....
Ach, is zij heen van de aarde voor altijd,
Als engel blijft heur ziel ons toegewijd.

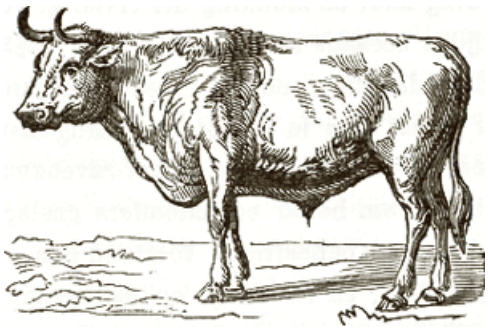
*

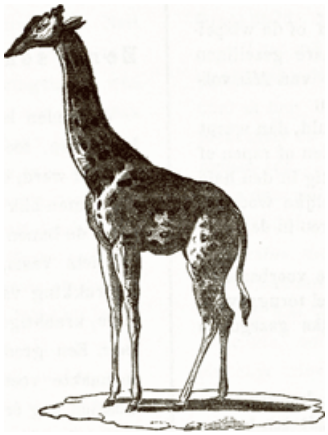
Wij bidden stil... de regen valt...
De doodsklok droef ter kerke schalt!...
Wij weenen... doch een zonnestraal
Verlicht heur graf. Wij werpen aarde
Ten sombren kuil. De laatste maal
Begroeten wij u: O, gij waarde,
Gij, heilige moeder!... Klim ten hemel weer,
Bescherm als engel 't arme Vlaanderen teer.

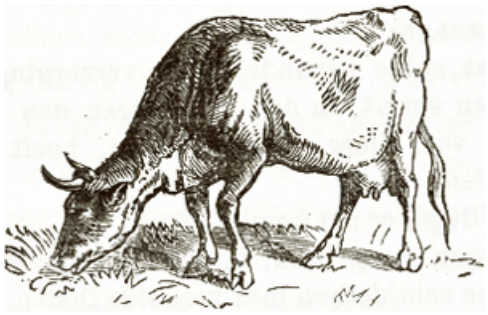
Men spreke het luide uit en zegge het voort: gevloekt zij hij, door wiens schuld het oorlogsvuur ontstoken wordt.
Kapitein F.H. BOOGAARD.

Bezoeken in den dierentuin van Antwerpen, door Hendrik Gobbers.

Het is ons een waar genoegen te kunnen berichten, dat er eindelijk, na 42 jaren wachtens, een gids in Nederlandsche taal verschenen is voor de bezoekers van den Antwerpschen dierentuin. Het boek zorgvuldig gedrukt bij den uitgever E.F. Van Velsen, te Mechelen, bevat omtrent 200 bladzijden

en kost slechts 85 centiemen. Het is opgedragen aan den heer bestuurder Jaak Vekemans die, zooals men weet, met den heer J. Kets, een der stichters was van de Antwerpsche Maatschappij van Dierkunde[1]. De schrijver van het werk is de heer Hendrik Gobbers. Het boek, met een aantal houtsneden versierd, is afgedeeld in 12 hoofdstukken die de volgende titels dragen: 1. Wegwijzer; 2. De ingang; 3. Aan het museum; 4. Het apenpaleis; 5. De koeien; 6. Tot aan de zeeleeuwen; 7. De zeeleeuwen (otaries); 8. Het olifantenpaleis; 9. Uitgang; 10. Panorama; 11. Kindervermaak; 12. Het leeuwenpaleis; 13. Tusschen de vijvers; 14. In het museum en slot. Ten einde onzen lezers een goed gedacht te geven van den trant, waarin de schrijver zijn onderwerp heeft behandeld, nemen wij hier zijn vijfde hoofdstuk over:

(1) Zie onze jaargangen 1880, blz. 190; 1881 blz. 8.

De koeien.

Ik zag wel eens koeien, die statig en fier van de jaarmarkt terugkeerden, die eene medalie rond den hals droegen en met bloemen bekroond waren. Elk zag ze met verwondering aan en ik hoorde het volk met een zekeren eerbied zeggen: '*Het zijn prijsbeesten.*'

Welnu, hetzelfde mag van deze negen koeien bevestigd worden en geene van hen zou moeten vreezen met welk prijsbeest dan ook in vergelijking te komen; negen allerschoonste, bonte koeien, die er trotsch op zijn hare namen aan het publiek te doen kennen.

Inderdaad, wij lezen boven hare koppen: *Sarah, Cora*, *Nana*, *Flora*, *Lily*, *Miss*, *Reine*, *Betzy* en *Jenny.*

Al deze koeien schitteren van zuiverheid, geen plekske vuil is er aan te bespeuren; ook zijn zij het voorwerp der stiptste en aanhoudendste zorgen.

Geen wonder dan ook, dat *Sarah* en al hare gezellinnen van wellust om en weer trappelen, dat zij met den kop schudden en met de horens tegen de ijzeren staven van haren stal wrijven, totdat wij de echtgenooten *Aernouts* in het oog hebben, die haar oppassen met eene nauwgezetheid, welke den uitbundigsten lof verdient.

Daar zijn zij zichtbaar tevreden en schijnen ons te zeggen: 'Wat gij aan ons bewondert is *hun* werk, aan *hen* zijn wij alles verschuldigd.'

Wij zullen zien dat het waarlijk zóó is.

De stal van deze negen voorbeeldige koeien is zoo wat vijftig vierkante meters groot. Ik schat zijne lengte op tien en zijne diepte op vijf meters.

Licht en lucht dringen langs een wijd dakvenster in den stal.

De koeien staan op eene rij nevens elkander, met den kop tusschen twee ijzeren staven. Rond den hals dragen zij een zinken band, die langs den binnenkant afgerond is, opdat zij er zich niet zouden aan bezeeren. Twee kettingskens van een drietal schakels hechten den halsband aan de staven vast, zoodanig nochtans, dat de laatste schakel op en af kan schuiven, volgens dat de koeien met den kop bewegingen naar omhoog of naar omlaag maken.

Nevens elke koe blijven twee staven ledig, opdat de oppassers des te beter tusschen de dieren zouden kunnen gaan, om haar de noodige zorgen toe te dienen.

Vóór die lange rij ijzeren staven, ligt een arduinen bak in den grond, en eenen meter verder, scheidt eene blinkende koperen balustrade met bronzen pilaarkens den stal van het eigenlijke apenpaleis.

Men moet getuige zijn van de zorgen, welke de echtelingen Aernouts aan deze koeien besteden, om er zich eene gedachte te kunnen van maken.

Altijd ligt het stroo dik en zuiver, nooit gelijkt het hier op die verwaarloosde stallen, waar de arme dieren nat staan en om zoo te spreken van mest doorweekt zijn.

Aernouts en zijne goede echtgenoote *Mie* schijnen ook slechts voor deze koeien te leven. Zoodanig gewetensvol, met zulke belanstelling en zulken iever volbrengen zij hunnen plicht, dat zij niet eens bemerken hoe het publiek hen gadeslaat en hunne zorgen prijst.

Een lange, smalle gang stelt den koestal in gemeenschap met eene boerenkeuken, waar een groot fornuis, vaten, kuipen, emmers, enz., tot het bereiden van het voeder der koeien gebruikt worden

Die keuken is voor het publiek gesloten. Er is eene bijzondere toelating van den bestuurder noodig om er in te mogen gaan.

Ik heb die toelating eens bekomen. Nooit vergeet ik de welwillendheid, waarmede *Mie* mij volmondig den uitleg gaf, van al wat in die keuken mijne verwondering opwekte.

Het koperen gerief blinkt er als goud; het staal schittert er als zilver; de houten emmers en de vaten zijn zoodanig wit geschuurd en afgewasschen als waren ze splinternieuw.

De oppassing van negen koeien vereischt zeker veel werk;

dit belet nochtans niet dat *Mie* den vloer van haren gang en hare keuken zorgvuldig zuiver houdt, zoodat men hier waarlijk van den grond zou eten!

Uit deze zindelijke keuken, brengen *Mie* en haar echtgenoot het voeder der koeien in den stal.

De arduinen bak wordt vol gegoten en nu staan *Sarah, Cora, Nana, Flora, Lily, Miss, Betzy*, tot aan *Jenny* toe, te smullen, dat gij er het water in den mond zoudt van krijgen.

En *Mie* houdt een waakzaam oog op alles; naarmate de bak leeg geraakt, vult zij denzelve weer met het malsch gekookte voedsel.

Het gebeurt wel eens, dat de twistzieke *Nana* of de wispelturige *Miss* den kop te ver uitsteken en met hare gezellinen ruzie zoeken; ja! maar dan is eene vermaning van *Mie* voldoende om de ruststoorders tot de rede te roepen.

Als het gekookt eten smakelijk is binnengesmuld, dan werpt *Mie* den koeien nog een greep gesneden wortelen of rapen of een handvol jeugdig gras toe, streelt hen vluchtig in den hals of op de knabbe, spreekt ze met eenige vriendelijke woorden aan, terwijl haar echtgenoot alweer versch stroo in den stal aanbrengt.

Dat zulke behandeling en verzorging schoone voorbeeldige koeien vormt, en dat deze dieren dan ook dubbel teruggeven, wat voor haar wordt gedaan, hoeft nauwelijks gezegd te worden.

Wilt gij er het bewijs van?

Tegen de pilaren, die vóór den koestal staan, hangen twee kleine schilderijen met vergulde lijsten en gij zoudt een boe.... boe.... oe... hooren, moesten wij ons verwijderen, zonder er een aandachtigen oogslag op te werpen.

Het zijn twee getuigschriften, twee diplomas welke de wetenschap aan de koeien van den dierentuin heeft toegekend. Wij lezen: '*Ik heb de melk voortkomende van de koeien uit den dierentuin aan een scheikundig onderzoek onderworpen en besluit dat die melk, zuiver en niet afgeroomd, van extra-hoedanigheid is.*'

Die belangrijke diplomas zijn onderteekend door: 'C. Angenot, doctor in de wetenschappen, leeraar van scheikunde bij het hooger handelsgesticht.'

Dat *Sarah* en hare vriendinnen over die onderscheiding te recht trotsch zijn en dat *Aernouts* en *Mie* die vergulde lijstjes niet zouden laten wegnemen, moet hier voorzeker niet worden bijgevoegd.

Willen wij de melk van deze koeien ook eens aan een onderzoek onderwerpen?

Komt! wij gaan ze proëven.

Wij verlaten het apenpaleis en den voorbeeldigen koestal langs de uitgangsdeur en slaan rechtsaf den hoek in.

Nieuwe verrassing! nieuwe pracht!

Hier krijgen wij eene opene plaats met cementen vloer, een melkhuis, waar; evenals in de keuken van *Mie*, alles van reinheid schittert, en eene sierlijke zaal met biezen stoelen en marmeren tafels te zien.

Op een plakbrief lezen wij: *Melk te bekomen van* 6 *tot* 8 *ure 's morgens, van* 11 *tot* 12 *ure 's namiddags, van* 5 *tot* 6 *ure 's avonds. De kaartjes voor die melk worden aan den ingang van den dierentuin bij den portier afgeleverd. Prijs: de liter* 0.40 fr. *het glas* 0.20 fr.

In die zaal houden meestal de bezoekers stil. Bijna allen zijn van de noodige kaartjes voorzien. Daar rusten zij uit en verkwikken zij zich door een glas van die smakelijke, dikke, voedzame onvervalschte melk.

En met welke beleefdheid, met wat vriendschap wordt u die extra-melk door *Soise* toegediend.

Soise is een type van rechtschapenheid tevredenheid, eenvoud, geluk en welgemoedheid staan op haar helder, blozend gelaat te lezen.

Ieder woord, dat zij tot de talrijke bezoekers richt, is een woord van belangstelling en dienstwilligheid.

Soise zorgt voor haar volk, gelijk *Mie* voor haar vee en wij weten nu bij ondervinding, door *ons* onderzoek, dat het vee welvarend en de melk uitmuntend is.

Vaarwel, brave, gedienstige menschen, wij moeten verder hebt dank en - tot wederziens!.....

HENDRIK GOBBERS.

Eene schets uit het Iersche volksleven.
(Vervolg van blz. 30.)

Wij reden langzaam en verlustigden ons in het bekoorlijk landschap, toen onze opmerkzaamheid door eene oude vrouw geboeid werd, die aan den uitersten rand des oevers stond, met gespannen blik en houding naar de monding der rivier gewend, waar de banen des wijden oceaans zich openen. Hare gestalte had iets vasts, standbeeldachtigs, en de ernstig gespannen uitdrukking van haar gelaat was in overeenstemming met de edele, krachtige trekken, de donkere kleur en het ravenzwarte haar. Een groote doek was om hoofd en schouders geslagen, de naakte voeten duidden een behoeftigen toestand aan. Wij moesten nog eene mijl verder, en toen wij, op den terugweg, weder de plaats voorbijkwamen, stond de vrouw nog daar, in dezelfde houding en den strakken blik nog altijd op de onafzienbare watervlakte gericht. Dit wekte onze nieuwsgierigheid op, en op onze navragen in de nabuurschap ontvingen wij de volgende inlichting.

- Ik ken haar, zeide een oude visscher, sinds vier en twintig jaren, bijna van hare geboorte af, en ik moest daar al bij mij zelf zeggen: Ja, daar staat ge nu, Grace Connell, en een braver meisje heeft nooit met bekreten oogen en zwaar hart op de wijde zee gestaard! - En wat denkt mijnheer wel, dat nu haar kommer is? Och, ja, waar is 't - zooals alle warmhartige menschen - was ze zelden zonder de eene of andere kwelling of zorg. Koude menschen denken alleen aan zichzelven, de warmen, zooals onze Grace, hebben een hart voor de geheele wereld. Nu dan, Grace Connell hoort eigenlijk te Cork thuis, maar haar vader kwam hier wonen, kort na hare geboorte, als weduwenaar en alleen met haar tot kind; hij zette zich in Cork neder en trouwde kort daarop voor de tweede maal. En de stiefmoeder was zeker niet zoo kwaad, als ze doorgaans wel zijn: toen ze stierf - en dat was pas twee jaren nadat ze zijne vrouw was geworden - toen wijdde Grace al hare zorg en liefde aan het kindje, dat de stiefmoeder had achtergelaten en iedereen was verbaasd, dat een zoo jong schepsel al zoo handig met de kleine wist om te gaan. Grace bestuurde haars vaders huishouding, flikte ze net, hield alles zindelijk en aaneen, en vond nog daarbij tijd, om zich met haar kleine zusterke te bemoeien - in zomerkoelte en winterzon wist ze altijd waar het 't liefst was, - en om haar alles te leeren, wat zij zelve kende. Al was het ook niet veel, 't was zooveel als zij kon. Kleine Nell groeide op tot het tegendeel van onze Grace. Een lichtzinnig, maar 't aardigste kind, dat men in Cork met

oogen zien kon. En toch was de hand des Heeren zwaar over beide, want de vader stierf, toen ze beide nog zeer jong waren. Maar Grace hield er haarzelve en de zuster toch wakker bovenop, want zij is bij de hand, zooals dat dan ook zijn moet, in ons oud Ierland. Grace maakte kennis met een knappen, flinken jongen, en daarbij een vluggen werker. Paste Grace op hare zaken, hij deed dat niet minder goed, en iedereen zei dan al, dat zij voor elkander geschapen waren; maar zij besloten niet eer te trouwen, dan als John Carey zijn tijd had uitgediend. Weken verliepen en maanden verliepen en Nell werd alle dagen schooner en knapper; zij kon met zeil en tuig omgaan, eene boot sturen en matroozenliedjes zingen, en was daarbij zoo schuw en zoo trotsch, als ware zij eene prinses geweest. Grace had wel soms een gevoel in haar binnenste dat John niet meer zoo hartelijk tegen haar was, als vroeger wel; maar hij had veel van den drogen koelen Engelschen aard, en dus zette ze zich die gedachte telkens weer uit den zin. Op een Zondag namiddag waren zij, dat wil zeggen Grace en John en Nell, eens daar ginder aan 't water, vlak over de plek waar gij Grace zaagt staan. Grace zat aan 't strand en John bij haar, terwijl Nell daar op de rots omklauterde en zong, als een wilde meerle. Meermaals waarschuwde zij 't kind, zich niet te roekeloos te wagen; maar Nell lachte haar enkel uit en ging nog doller te werk. Grace echter merkte spoedig, dat John, in plaats van naar haar te luisteren, enkel op Nelly lette, en eene zware wolk kwam over beide en zij zwegen.

Plotselijk, toen Nell zich over de rots neerboog, om eene bloem te plukken, stortte zij naar beneden- de rotsen waren steil, en 't water diep, en toen zij toeschoten, werd het meisje reeds door de eb weggedreven en was 't water rood van haar bloed. John was een goed zwemmer, en met een kreet, die Grace zelfs op dat oogenblik door 't hart sneed, sprong hij in 't water en bracht haar na weinige minuten in zijne armen aan den oever: en voordat nog de zon onderging, die op de drie had geschenen, zag Grace wel aan de razende drift, waarmee John bij de nog altijd onmachtige zuster knielde, dat hij deze beminde met de liefde, die hij eens haar had toegezworen.

- Het kon mij niet fel verwonderen, zei Grace later eens tot mijne vrouw, die haar stiefmoeders nicht is; 't kon mij niet fel verwonderen, dat hij zich van mij af en tot haar wendde, want toen ik mij dien avond in den spiegel bezag, nadat ik het jong ding beschouwd had, zooals het daar op ons bed lag, als eene geknakte waterlelie,- toen voelde ik eerst goed, wat onderscheid tusschen ons bestond. En hoe kon ik er kwaad om zijn, dat zij Johns genegenheid had verworven? Ik weet, hoe ze in mijn eigen hart is vastgegroeid. Hebben we ze niet beide om zoo te zeggen met onze handen grootgebracht? En de eenige zorg, die ik in mijn leven hebben zal, dat weet ik, als ik maar eerst wat bedaarder zal geworden zijn, is dat zij toch John niet zoo trouw en oprecht lief hebben kan, als ik.

- Mijne vrouw, vervolgde de oude man, is alles behalve weekhartig, maar zij weende toch als een kind, toen zij Grace zoo hoorde spreken - zoo kalm en verlaten, en daarbij toch met zulk een diep lijden in elken trek van haar goed, trouwhartig gezicht. Den volgenden dag gaf zij John zijn woord terug en alles, wat zij anders nog van hem had; en wat haar in heur besluit meer kracht gaf, dan al 't overige, was, dat zij merkte, hoe Nelly zonder 't zelve te weten, eene soort van kinderlijke neiging voor den jongen man had opgevat. En geen wonder, want John was een zoo knap, flink manspersoon, als ergens op twee beenen loopt. Schoon, hij moet zoo blind geweest zijn als eene zeekrab, dat hij haar boven onze Grace stelde. Mijne vrouw sprak daar eens met haar over.

- Laat mij gerust, zei Grace echter; ieder weet, wat hij te doen heeft, als hij maar ernstig met zijn hart te rade gaat; en daar ik hen beide lief heb, heb ik toch waarlijk in de wereld niets meer te doen en te bidden, dan dat ze samen gelukkig mogen zijn.

Nu dan, na veel overleg, werd anderhalf jaar geleden besloten, dat John naar Australië zou trekken, en als 't daar maar eenigszins met hem lukken wou, zou Nelly met zijne eigene zuster nakomen, en dan zou hij daar trouwen. 't Was vreemd te zien, hoe Grace zich onder dat alles hield en hoe ze zich afsloofde, om alles voor Nelly in orde te brengen. En toen eindelijk brieven van John kwamen, dat Nelly en hare zuster met het naaste schip moesten nakomen, - mijn leven lang zal ik 't gezicht van de arme Grace niet vergeten, toen zij, buiten adem bij mijne vrouw kwam, met den open brief in de hand, - en zij las ons dien voor, van *a* tot *z;* hoe alles hem was meegevallen, wat hij maar bij de hand had gevat, en John haar bad, met Nelly scheep te gaan, en haar noemde, en hoe Grace haast stikte in dat woord, en: ‘Neen, riep zij, dat nooit! Ik wil alles doen, wat ik kan, om haar gelukkkig te maken, tot aan het einde mijner dagen, zooals ik altijd heb gedaan; maar daar leven met hen! God vergeef mij, - zei ze, - dat kan ik niet!’ Wat ik weet, vervolgde de oude man, van 't oogenblik dat Grace den brief kreeg, tot op dezen huidigen gezegenden morgen, waren al hare gedachten maar enkel daarop gericht, hoe zij hare zuster op de beste en gemakkelijkste manier en met al, wat zij gebruiken en wenschen kon, over zee zou krijgen. Ik ben zoo zeker, als ik van dat zonnelicht daar zeker ben, dat dit schepsel van den dag harer geboorte nooit aan zichzelve heeft gedacht - neen, nooit! Gij hebt haar gezien - welnu, ieder doekje, ieder lapje, ieder lintje, dat hare zuster aanstond, heeft zij weggegeven - en waartoe? Om het meisje schooner en liefelijker te maken in de oogen van hem, die haar man had moeten zijn. De beide meisjes te zien, zooals ik ze vandaag gezien heb, Nelly opgeschikt als eene juffrouw, zoodat ieder, die tijd had, naar haar omzag, en de arme Grace, gelijk gij haar daar hebt zien staan, met niets, dan de liefde van allen, die haar kennen, om niet gansch bloot, naakt en verlaten op Gods wijden aardbodem te zijn; - haar te zien, met haar vasten, moedigen geest, zoo rein als Gods adem in den hemel; - haar te zien als eene bedelares in de kleeren, zonder schoenen of kousen aan de voeten, naakt en berooid om den wille van die al haar geluk hadden verwoest! En dan 't afscheid, - hoe zij hare zuster en zijne zuster moed insprak tot op 't laatste toe; en

hoe zij 't schip verder volgde, dan een ander; en toen 't uit haar gezicht verdween, hoe zij uren lang op de plaats stond, waar gij haar vondt, als of zij zich niet losscheuren kon van wat zij toch nooit zal wederzien.

'Laat mij gerust, zegde zij tot mij, toen ik haar toesprak, laat mij nu gerust. Als de dag van heden voorbij is, zult gij

BUITENZIJDE VAN O.-L.-VROUWEKERK (HANDSCHOENMARKT). TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN WIJLEN A. ALPAERTS.

mij niet anders vinden, dan ik altijd was.'

Ja, ja, eindigde de zeeman, er behoort een zwaar lood en eene lange lijn toe, om in de liefde van dit hart den b o d e m te peilen. En geen van ons heeft ooit eene k l a c h t uit haar m o n d gehoord; geen geluid, geen kik; zij is maar altijd geduldig en vriendelijk en liefderijk; schoon ik vrees, dat de worm haar op den duur te diep aan 't h a r t zal knagen. En daar is mijn zoon, die zou haar op de handen dragen, en zij beziet hem zelfs niet! Schoon, wat vraag ik daarnaar? - voegde hij er brommend bij; - G r a c e Connell zal daarom toch altijd in mij een vader vinden.

EINDE.

Met leugens en listen vult men zakken en kisten.
P.G.C.

Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen.

In 1883, blz. 13, gaven wij eene korte maar nauwkeurige aanteekening over de oprichting van den toren en zijne bouwmeesters, en, in 1884, blz. 85, een bericht over het bouwkundig ontwerp ter vergrooting der kerk waarvoor keizer Karel V den eersten steen legde. De werken van herstel werden aan de kerk en den kleinen toren steeds voortgezet en vorderen goed, maar de vrijmaking van den schoonen tempel, door de afbraak van de daartegen aangebouwde huizen, houdt hiermede geen gelijken tred.

Zooals de hier opgenomen houtsnede van wijlen A. Alpaerts[1] aanwijst, is de voorzijde, op de Handschoenmarkt, geheel vrij, ter uitzondering van het ondergedeelte van den kleinen toren, hetwelk, gelijk op de gravuur is te zien, door een breed winkelhuis aan het gezicht wordt onttrokken. Wij kunnen echter melden, dat het Antwerpsch gemeentebestuur dit huis heeft aangekocht en, naar wij vernemen, het inzicht heeft, het reeds binnen eenige maanden te doen verdwijnen. Wellicht zal het reeds afgebroken zijn, vóór het einde van het loopende jaar. De slooping van dit gebouw zal merkelijk bijdragen, om de schoonheid van de kerkzijde Schoenmarktwaarts te bevorderen.

De zuidzijde van de kerk, over geheel de lengte van de Blauwmoezelstraat, bevindt zich al sedert eenige jaren geheel ontdaan van den baksteenen gordel, die, in de gedaante van eene rij leelijke kleine huizen, haar gedeeltelijk onzichtbaar maakte en geheel ontsierde. In laatstgenoemde straat, naast de kerkdeur welke zich over de Turfbrug bevindt, is sedert 7 of 8 jaren eene nieuwe sacristij gebouwd, ter vervanging van de alstoen afgebrokene sacristij der kapel van Onze-Lieve-Vrouw. De afgebrokene sacristij dagteekende omtrent van denzelfden tijd als de bouw der kerk. De nieuwe sacristij, voor dewelke het bouwplan werd geleverd door den heer Eug. Gife, onder wiens leiding ook de werken werden uitgevoerd, is, wat betreft den trant en de hoogte, nagenoeg geheel gelijk aan de oude.

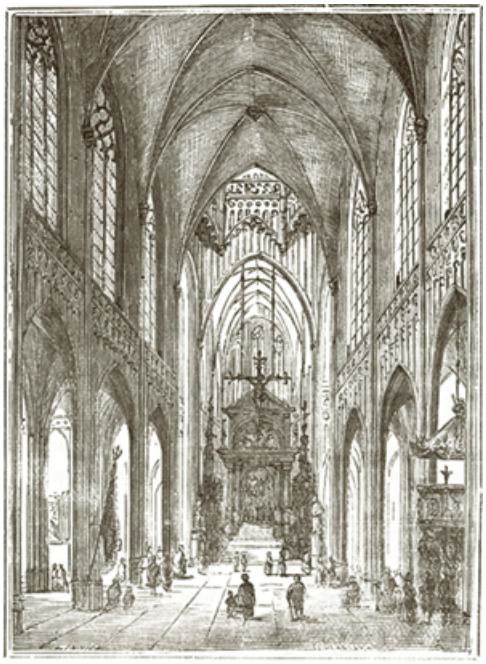
Op de Handschoen- en Melkmarkt, in de St.-Pietersstraat, op het Groenkerkhof en in de Rioolstraat blijven de tegen de kerk aangebouwde huizen nog weg te doen. Het is ons een genoegen te mogen aanstippen, dat het Antwerpsch gemeentebestuur en de kerkeraad deze aangelegenheid niet uit het oog verliezen, maar integendeel vereenigd werkzaam zijn, om haar eene gewenschte oplossing te bereiden, in den kortst mogelijken tijd. Een aantal van de tot afbraak veroordeelde huizen hooren reeds toe aan het gemeentebestuur of de kerk, die, naar gelang er zich gunstige gelegenheden opdoen, met het koopen van huizen voortgaan. Dezer dagen nog, deed de stad Antwerpen, met dit doel, den aankoop van het huis

(1) Zie onzen jaargang 1883, blz. 140.

n^r^ 11 in de Rioolstraat, voor de som van 45,500 frank.

Volledigheidshalve, nemen wij, naast het buitengezicht, ook een binnengezicht van Onze-Lieve-Vrouwekerk, geteekend door Jos. Linnig en gesneden door J. Hemeleer, in dit artikel op.

Wij deelen tevens mede, dat er plan bestaat, de marmeren afsluiting van Onze-Lieve-Vrouwekapel te vervangen door

BINNENGEZICHT VAN O.L.-VROUWEKERK. TEEKENING VAN J. LINNIG, HOUTSNEDE VAN WIJLEN J. HEMELEER.

een ijzeren hek, in den bouwtrant van de kerk bewerkt. Te dezer gelegenheid brengen wij in herinnering, dat, in de XVe eeuw, de kapellen der Antwerpsche hoofdkerk eikenhouten afsluitingen met koperen of latoenen pilaren hadden. Zie desaangaande de bijdrage tot de geschiedenis der voornoemde kerk, in onzen jaargang 1883, blz. 14. Nopens Onze-Lieve-Vrouwekapel vinde hier nog plaats het bericht, dat zij een 5^e^ nieuw door de heeren Janssens en Stalins geschilderd glasraam gaat krijgen, geschonken door mev. de weduwe J.C. Wagemans en voorstellende de *Wijding van het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes*, naar de teekening van den kunstschilder P. Van der Ouderaa, dat op de Antwerpsche wereldtentoonstelling zal zijn te zien.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van bladzijde 32.)

Berlijn.

Den 16^n^ September kwamen wij in de hoofdstad van het Duitsche keizerrijk, welke zeer rijk is aan museums.

Het oude museum van Berlijn is eene der bijzonderste scheppingen van den beroemden bouwkundige Schinkel: ingenomen met den Griekschen bouwtrant, en

nadat hij, gedurende lange jaren, den klassieken grond van Griekenland had betreden, om er de monumenten, tot in de minste bijzonderheden, te bestudeeren en hunne fijne vormen op te nemen, heeft Schinkel een werk geschapen, welks vormen de strenge grootschheid van de schoonheden der oude bouwkunst bijna evenaren.

Dit onmetelijk monument, van 41,083 vierkante voeten gebouwde oppervlakte, bestaat uit kelderingen, eene verhoogde benedenverdieping en eene bovenverdieping. Gelijkvloers bevindt zich het beeldhouwwerk, op de verdieping de schilderijen; in de keldering bevinden zich al de lokalen van het bestuur, de woning van den bewaarder, studievertrekken voor kunstenaars en geleerden aan het bestuur van het museum verbonden, eene zaal voor voordrachten, enz.; eindelijk, plaatsen voor het binnenbrengen van kunstvoorwerpen en, om niet verplicht te zijn, deze langs de trappen te vervoeren, toestellen, om ze naar de verdiepingen op te hijschen, de verwarmingstoestellen, eene stapelplaats voor inpakgoed, enz.

De hoofdgevel heeft 18 Ionische kolommen met twee zware uitstekende hoekpilaren, aan de uiteinden van den grooten zuilengang. De achterwand is versierd met muurschilderingen welke op de bestemming van het monument doelen. Deze frescoschilderingen vonden wij niet zeer fraai; zij zijn overigens in zeer slechten staat van onderhoud.

Wij denken, dat eene effen kleurschildering voor dit statig gebouw veel voordeeliger zou geweest zijn. Aan den voet van de groote buitentrap, staan twee ruitergroepen van groote kunstwaarde; vier ruitergroepen bekronen het hoogste gedeelte van het monument.

Het voorportaal bestaat uit een groot halfrond, meer dan 20 meters hoog, met eene galerij, door 20 kolommen ondersteund.

Gansch de eerste verdieping (galerij van schilderijen) van het museum van Schinkel was in den beginne afgedeeld in kabinetten, welke langs de zijden verlicht waren.

Zulken algemeenen regel kunnen wij niet goedkeuren, want ieder weet, dat, voor wat de zijverlichting betreft, alleen het Noorden goed licht geeft.

Verder, voor tamelijk groote gewrochten, hadden de kleine zalen het gebrek, te beletten dat men het tafereel op eenigen afstand kon bezien en dit gebrek heeft men weldra moeten erkennen, want later heeft men een gedeelte der kabinetten in langs boven verlichte zalen veranderd.

Voorzeker zal het niet zonder belang zijn, Schinkels eigen waardeering te kennen, aangaande zijn stelsel van tentoonstellingen welke in kabinetten zijn afgedeeld. Ziehier wat hij zegt:

> ‘De zalen van de eerste verdieping zijn verdeeld door planken schutsels, welke niet tot aan de zoldering reiken en ook slechts een deel van de breedte der zaal beslagen. Deze schutsels zijn versierd met beschotten en kroonlijsten. Niet alleen, zegt, Schinkel, begunstigt een goed en regelmatig licht, dat de zijvensters verschaffen, de schilderijen welke aan de schutsels zijn opgehangen, maar dit stelsel levert nog andere voordeelen op. Men is, ten eerste, niet, zooals in de meeste museums, verblind door de menigte van kunstgewrochten, welke zich, bij den eersten blik, aan den toeschouwer vertoonen; deze laatste, gedurende den tijd van zijn bezoek, in tegenwoordigheid van een beperkt getal schilderijen geplaatst, zal minder afgetrokken en minder gestoord worden in zijn onderzoek of zijne bewondering; beschouwing en overweging zijn gemakkelijker in eene beperkte ruimte, dan in groote hallen, waar men gedurig gestoord wordt.
>
> Deze kabinetten, gaat Schinkel voort, leveren het groot voordeel op, de verdeeling toe te laten volgens de schilderscholen en volgens den aard der kunstrichtingen, wat zeker in het voordeel der tentoongestelde werken moet zijn.’

Schinkel beschouwt dit stelsel als eene verbetering in de wijze van tentoonstelling.

> ‘De aard van eene tentoongestelde schilderij, zegt hij, mag dien der naburige niet schaden, en de rangschikking der voortbrengselen van verschillende tijdvakken, van verschillige scholen, van verschillige strekkingen, zal eene geschiedenis der kunst uitmaken in een klaarderen, meer uitleggevenden, leerzameren vorm, en bij den eersten oogopslag zal men de tijdstippen van vooruitgang of verval kunnen onderkennen.
> Bovendien is het vastmaken der schilderijen tegen houten schutsels, oneindig beter voor hare bewaring dan tegen muren; en ten slotte, geeft deze wijze van tentoonstellen eene oneindig grootere uitgestrektheid van voetrijen. Desnoods zou men nog schilderijen tegenover de vensters aan de muren kunnen plaatsen, doch deze zouden minder goed verlicht zijn en men zou ze op beweegbare ijzeren tafeltjes moeten plaatsen.
> Daar deze schutsels op vrij grooten afstand van de zoldering en van den gevelmuur blijven, zoo dient opgemerkt, dat het bouwkundig en sierlijk uitzicht der zaal hoegenaamd niet verminderd wordt.’

Dit monument, werd in 1824 aangelegd en in 1830 ingehuldigd.

Ernst Förster, in zijn werk getiteld: *Denkmale Deutscher Baukunst*, *Bildnerei und Malerei*, spreekt met den grootsten lof over de inrichtingen van het museum van Berlijn.

Op de bemerkingen van Schinkel laten wij er eene andere volgen, welke bij ons is opgekomen en ons de meest doorslaande van alle redens schijnt, om de noodwendigheid van eene in kabinetten verdeelde zaal in een museum te wettigen: het is vooreerst zeker, dat kleine, zeer kleine stukjes, zooals de Vlaamsche en Hollandsche scholen er zooveel hebben voortgebracht, verloren staan in groote hallen, welke wij ten volle aannemen voor het tentoonstellen der groote tafereelen, zooals

die van Rubens en van zekere meesters der Italiaansche school. Niet enkel zijn de groote doeken voor kleine schilderijen verpletterend, maar men moet er ook rekening van houden dat deze laatsten niet geschilderd zijn geweest om in zulke ruime plaatsen te worden gehangen, maar wel integendeel dat ze vervaardigd waren voor zijwaarts verlichte vertrekken.

De groote zalen voor schilderijen zijn 9^m60 breed en zoo hoog als breed. Zooals te Weenen, is de breedte van het dakraam gelijk aan de helft der breedte van de zaal. Zooals te Weenen en te Frankfort zijn de verwarmingsbuizen verborgen in rustbanken, in het midden der zalen geplaatst. Wat de versiering der zalen voor schilderijen aangaat, merken wij op, dat de omlijstingen der dakramen in oud goud geschilderd zijn, de fries en kroonlijst in donker groen, doch de versiersels hiervan zijn de eene eene nabootsing van oud elpenbeen, de andere zijn zwart. Het rond loofwerk onder de fries en gansch het beschot zijn zwart. In al de zalen zijn koperen leuningen op 0^m70 van de schilderijen aangebracht; deze leuningen, van 0^m03 middellijn, rusten, 0^m95 boven den vloer, op kleine zuiltjes, insgelijks in koper, van 0^m03 middellijn en op 1^m70 afstand van elkander geplaatst; dwarstangen verbinden deze leuningen aan het beschot en versterken haar.

In de kleine zalen is de afstand tusschen den muur en de leuning slechts 0^m40. De schilderijen worden gehangen aan ijzeren latten, in den wand vastgemaakt, welke latten, 0^m0035 breed en 0^m005 dik, bij tusschenruimten van tien centimeters, gaten hebben, waarin de schilderijen wordt vastgehaakt.

Eene zaal (die der Italiaansche school) heeft *donkergroen* wanden met kleine versiersels in *vuil geel;* de fraaiste zalen zijn die waar de beschotten *ahornkleurig*, het lijstwerk *zwart* geschilderd en de muren met *granaatkleurig* fluweel behangen zijn. Al de deurgaten zijn voorzien van prachtige *olijf*- en *granaat*-kleurige trijpen gordijnen, waardoor het geheele van zulk een zaal een zeer rijk uitzicht bekomt.

Berlijn, dat eene der merkwaardigste verzamelingen van oude beeldhouwwerken bezit, heeft deze grootendeels geplaatst in een afzonderlijk museum, dat met het oude museum, waarover wij zooeven spraken, in verbinding staat.

Het nieuwe museum is het werk van Stüler, een der beste leerlingen van den grooten Schinkel; in navolging van het oude, is het nieuwe museum insgelijks in den Griekschen stijl opgevat.

Het grootste gedeelte van het gebouw bestaat uit onbrandbare stoffen. De vloering der twee onderste verdiepingen is in Venetiaansch mozaïek en die van de eerste verdieping in eikenhout.

De muren zijn bezet met mortel, samengesteld uit kalk en marmergruis (marmorino).

De zuilen der benedenzalen zijn van witten steen, bekleed met eene laag gips, het marmer nabootsende; die der eerste verdieping, van Fransch, Italiaansch en Boheemsch marmer. De treden der trap en de leuningen zijn van grijs marmer uit Gross-Künzendorfer. De verwarming geschiedt met heet water. Een der bijzonderste gedeelten van dit prachtig museum is ontegensprekelijk de Egyptische zaal, waarvan de bouwtrant, zoowel als de sieraadschildering, eene meesterhand verraadt. Deze zaal, welke den vorm heeft van een uitgestrekt atrium, met glas overdekt, is gebouwd om daarin de verschillige Egyptische oudheden ten toon te stellen: in het midden staat een altaar; langs de wanden, staan reusachtige beelden van

koningen van Egypte. Aan deze plaats is eene andere zaal toegevoegd, waar men, in glazen kasten, de belangwekkende geschriften (papyrussen), in Egypte verzameld, ten toon stelt. De bouwtrant dezer zaal is aan dien van Beni-Hassan ontleend.

De muurschilderingen dezer lokalen zijn getrouwe nabootsingen van die der Egyptische oudheid, en werden zorgvuldig opgenomen en uitgevoerd onder het toezicht van professor Lepsius.

Een ander deel van het Egyptisch museum, dat men de historische zaal noemt, bevat beelden van goden, priesters, enz., graf- en gedenkmonumenten, verder glazen kasten met hoofden van mummiën, benevens mummiën van gewijde dieren. Wij spreken vooral over deze zaal, om te drukken op hare prachtige muurschilderingen, welke, in haar geheel, de geschiedenis van Egypte voorstellen.

Naast de Egyptische zaal, heeft men een Grieksch atrium gebouwd. In dit laatste vindt men een aantal afgietsels (in pleister en brons) van beroemde beeldhouwwerken uit Griekenland. Buiten deze Grieksche plaats, zijn er, op de eerste verdieping van het museum, verscheidene zalen, welke voor de tentoonstelling van Grieksche beelden dienen. Deze verschillige vertrekken zijn met onberispelijken smaak versierd: gansch de kleurschildering is, natuurlijk, 'Grieksch;' vooral trof ons het vernuftig gedacht, voor de muurversiering, gezichten van de streken, waar de tentoongestelde beelden gevonden werden, te gebruiken.

Evenals men in de galerij voor schilderijen gedaan heeft, zijn in het museum, waarmede wij ons thans bezig houden, de beeldhouwwerken gerangschikt volgens de plaats, waarvan zij afkomstig zijn, het tijdvak waartoe zij behooren, en voor elke klasse of afdeeling ziet men het land of de puinen, waar de voorwerpen ontdekt werden, afgebeeld: voorzeker een bij uitstek leerzaam stelsel, hetwelk de tentoongestelde gewrochten nog belangwekkender maakt. Deze muurschilderingen, gewrochten van Biermann, Graeb, Pape, Schmidt en Schirmer, vertoonen eerst de Acropolis van Athene, dan het oude Syracusa, het gewijde bosch van Olympia, enz.; voorts bijzondere gezichten van het gedenkteeken voor Lysicrates, te Athene, den tempel van Jupiter te Olympia, den tempel van Jupiter te AEgina, den tempel van Apollo te Phigalia, het altaar van Jupiter Lykaios in Arcadia, enz.

Om het beeldhouwwerk beter te doen uitkomen aan de gedeelten van den wand onder deze muurschildering, heeft men de muren in ouderwetsch rood geschilderd, en, in navolging van hetgeen in Pompeji gedaan werd, heeft men gansch deze kleurenschildering zorgvuldig gepolijst; om eene volkomene eenheid in den toon te bekomen, werd de verf met was toebereid.

De zolderingen, meestal gewelfvormig, zijn versierd met kleine velums, in lichtgele kleur geschilderd, wat eene zeer schoone werking maakt, door de harmonie met het verguldsel van het ijzerwerk van het gebouw.

De eerste verdieping, of verhoogd benedegendeelte van het muséum, bevat ook zalen voor de Romeinsche beeldhouwkunst (deze zijn versierd met eene reeks muurschilderingen in wasverf, welke gezichten uit het oude Rome voorstellen); eene zaal voor het middeneeuwsch beeldhouwwerk, waarin afgietsels van beelden en sieraden uit verschillige kerken van het Noorden van Europa te zien zijn, alsmede een afbeeldsel van het ruiterstandbeeld van Coleone te Venetië, met het prachtig voetstuk erin begrepen, een gedenkteeken dat aanzien wordt als een der schoonste meesterstukken der kunstherbloeiing; ten slotte, verschillige kleine zalen voor de tentoonstelling van nieuwere beeldhouwwerken.

Buiten de twee atriums, waarvan wij gewaagden, bevat dit museum gelijkvloers nog: 1. eene zaal voor oudheden uit het Noorden; wapens, allerhande gerief, juweelen, enz.; de zaal heeft muurschilderingen, die aan onze oude legenden, onze godenleer van het Noorden herinneren; 2. vier groote zalen maken het museum van volkenbeschrijving uit (in hare soort is dit eene der belangrijkste verzamelingen welke men kent); 3. de groote trap, welke zich in het midden van het gebouw bevindt en niet minder dan 38 meters lang en bijna 16 meters breed is. Muurschilderingen van Kaulbach, groote geschiedkundige feiten herinnerende, versieren deze grootsche trapzaal.

De benedenwanden der trapzaal zijn van geelachtig marmorino en de zuilen van *Pavonazetto* uit Carrara, zijnde dit marmer met witten (vleeschkleurigen) grond en donkerpurperen aderen, van zeer schoon uitzicht. De zoldering vertoont bloot haar sterken bouw van ijzeren balken, bronskleurig geschilderd en onderling in kleine vakken afgedeeld.

Op de hoogte van de eerste verdieping heeft men het zicht van die prachtige trap, die gansch in grijsachtig marmer gebouwd is en waarvan de leuningen, in gegoten ijzer, verguld zijn. De twee leuningen van deze trap komen onder eene soort van galerij uit, gevormd door vier draagbeelden, een architraaf ondersteunend, waarvan de uitvoering voltrokken werd volgens afgietsels van de beelden en in den bouwtrant van den zuilengang des tempels van Pandrose, een der drie naast elkander staande tempels welke het Erechtheum der Acropolis van Athene uitmaakten.

Stüler heeft eraan gehouden, in de samenstelling van zijn werk, het hoofdgedeelte van het Pandrosium te lasschen, dat voor het meesterstuk der Grieksche bouwkunst wordt gehouden: niet enkel zijn bouwtrant, maar ook het beeldhouwwerk is allerschoonst; men weet overigens, dat de draagbeelden van het Pandrosium op den eersten rang schitteren, onder de roemrijkste werken der oude beeldhouwkunst.

De deur, beneden den zuilengang, welke de groote trap van het Berlijnsch museum bekroont, en de zuilen der trapzaal zijn insgelijks uitgevoerd naar het model van de groote voordeur en de zuilen van het Erechtheum; met de grootste zorg heeft men daartoe opnemingen laten doen en afgietsels doen maken.

De zoldering van de trapzaal (zoowel het bouwsel als het beeldhouwwerk en de schildering) is uitgevoerd geworden volgens de teekening, door Schinkel gemaakt voor de zolde-

ring der groote zaal in zijn ontwerp van koninklijk paleis der Acropolis van Athene; met in zijn gebouw een deel van het beroemdste werk van Schinkel te brengen, heeft Stüler, zegt men, de nagedachtenis en de begaafdheden van den grooten kunstenaar, die zijn meester was, willen vereeren. Wat daarvan ook zijn moge, deze navolgingen van bouw- en beeldhouwkundige deelen, aan de monumenten der oudheid ontleend, zijn allerbelangwekkendst voor hen die zich met de studie der bouwkunst ophouden, en Stülers denkbeeld, om, in den bouw zelve van zijn museum, geschiedkundige bestanddeelen te gebruiken, geeft aan zekere gedeelten van het monument eene groote kunst- en oudheidkundige waarde.

Het schrijnwerk is grootendeels van noteboomen- en voor een klein gedeelte van palissanderhout.

Tegenover deze twee museums staat de *National Gallerie;* in de fries leest men het opschrift: *Der Deutschen Kunst.* Dit museum is aan de hedendaagsche kunst gewijd en onder de talrijke werken, welke het bevat, hadden wij het genoegen er eenige aan te treffen van onze Antwerpsche school, die daar waardig hunnen rang hielden. Hendrik Leys, met twee tafereelen: *Albrecht Dürer*, *het portret van Erasmus schilderende* (1857), en nog een ander doek (*De preek*) dat den titel draagt van *Holl. Gottesdienst im* 17^{n} *Jahrhunderte;* van Nic. De Keyser een stuk, *De dood van Maria van Medicis,*[2] van Aloysius Hunin, *De opening van het testament*[3].

Dit monument, in den zuiversten en onberispelijksten klassieken stijl opgevat, maakt een diepen indruk. De bouwkundige Stüler, die ook daarvan de bouwmeester is, heeft het op een reusachtig voetstuk geplaatst, zoodat men de groote en statige lijnen van den bouw hoog afgeteekend ziet. Onbetwistbaar is dit een der schoonste gebouwen van Duitschland. De achterzijde van den zuilengang is gekleurd in ouderwetsch rood, met eene hooge fries, gevormd uit loofwerk, waarvan groen en rood de hoofdtonen zijn en welke zich op een gouden grond afteekenen.

Iets boven manslengte, ziet men, ook op de achterzijde van dien zuilengang, een in steenkleur getint half verheven beeldwerk.

Een tuin met studeervertrekken en versierd met fonteinen die een mozaïekvloer hebben, ligt voor dit grootsch gebouw; het geheel wordt omsloten door galerijen met Dorische zuilen, die het monument nagenoeg verbinden aan de twee voornoemde museums.

Het voorportaal heeft kolommen van geaderd zwart marmer: zij zijn uit drie stukken en, eigenaardig genoeg, de voegen zijn bestopt door loofwerk met vergulde paarlen. De ronde gedeelten der voetstukken, alsmede de kapiteelen, zijn verguld.[1]

Zoo het buitenste van het monument onze bewondering wekte, wij vonden, integendeel, dat de verdeeling van het binnengedeelte tot meer dan eene opmerking aanleiding gaf. Men ziet, dat de bouwmeester zich vooral heeft toegelegd op het namaken van een Romeinschen tempel, in zijne getrouwste en onberispelijkste vormen, en dat hij dit ten nadeele van het nuttige gedaan heeft. Van binnen gelijkt

(2) Zie *De Vlaemsche School,* 1855, blz. 60.

(3) Zie over A. Hunin, *de Vlaemsche School,* 1855, blz. 33. De portretten der drie voornoemde meesters zijn in ons tijdschrift verschenen in 1855 en 1863.
D.V.S.

(1) Dit stuk is door den meester voltooid op 15 Juli 1844 en het eerstgenoemde op 20 Februari van het aangegeven jaar; beide zijn aan het museum geschonken door den heer Wagner, van Berlijn.
D.V.S.

het gebouw veel meer op eene kerk, in wier ommegang men een zeker getal kapellen heeft ingericht, dan aan een museum van schoone kunsten.

Gelijkvloers ontvangen al de zalen voor schilderijen het licht langs zijvensters; groote en kleine stukken zijn op dezelfde wijze verlicht.

Op de verdieping, zijn zekere zalen langs boven verlicht, onder andere de groote middenzaal, welke zeer hoog is: de opstand der zaal bereikt meer dan 1 1/2 maal hare breedte.

In al de tentoonstellingszalen heeft men koperen leuningen, ter beschutting der schilderijen geplaatst; overal is de vloering in hout; in het voorportaal ligt een schoone vloer van baksteen.

(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Antwerpen. t' Is van den 8sten tot den 11den Augustus dat het *Internationaal toonkundig congres* te Antwerpen zal worden gehouden. De bijtredingen zijn zeer talrijk. Eene tentoonstelling van werken enz., betrekking hebbende op het congres, zal, terwijl het wordt gehouden, geopend zijn in eene zaal van het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* (Zie voor den beschrijfbrief van het congres, onzen vorigen jaargang blz. 189.)

- Gedurende den tijd van het houden der wereldtentoonstelling zal te Antwerpen, in de Beddenstraat nr 11, dagelijks van 10 tot 5 ure, eene tentoonstelling van nieuwe schilderijen en andere kunstvoorwerpen geopend zijn, welke men ook zal kunnen koopen. Tentoongestelde stukken, die, na verloop van eene maand niet zouden verkocht zijn, worden door andere vervangen. Aan het hoofd dezer belanginboezemende onderneming staan de volgende talentvolle kunstenaars: E. Claus, E. Farasijn, G. Geefs, F. Hens, E. Joors, F. Joris, F. Lauwers, F. Simons en Th. Verstraete.

- Het *Institut Regional des architectes du nord de la France* heeft den heer J.J. Winders tot eere-raadslid benoemd.

- Den heere F. Hoeben, sedert meer dan 12 jaren kapitein der 2e compagnie van het 3e bataillon der burgerwacht, ontving den 15n Maart, vanwege zijne wapenbroeders, zijn borstbeeld in gebakken aarde, vervaardigd door den beeldhouwer F. Joris, die mede tot voornoemde 2e compagnie behoort.

- Wij vermelden met groote belangstelling, dat in de orde van advocaten te Antwerpen, eene zoogenoemde Vlaamsche conferentie is tot stand gekomen. Den 24n Maart werden door twee harer leden, de heeren advocaten Hoefnagels jr. en Eeman, Vlaamsche voordrachten gehouden.

Sterfgevallen.

LODEWIJK HAGHE, den 17n Maart 1806 te Doornik geboren, is den 9n Maart te Londen overleden. Hij was een schilder van talent en tevens een bekwaam steenteekenaar. Hij woonde sedert een groot getal jaren in Engeland. Als goede schilderijen van hem worden genoemd de *Afbeelding van het stadhuis van Kortrijk, Kapucijnen in de vroegmetten*, *De gerechtszaal te Brugge* enz.

Wandelterras op de Scheldekaaien te Antwerpen.

Het hier afgebeelde fraaie wandelterras langsheen de Schelde, op de Rijnkaai, te Antwerpen, nadert zijne voltooiing. De steensnede, voorkomende in onzen jaargang 1883, blz. 173, gaf een voorafblik op dit bouwwerk. De volgende inlichtingen, desaangaande, ontleend aan een verslag van den heer schepen Joseph Lefebvre, voorgedragen in de gemeenteraadsziting van 21 November 1884, zullen goed te stade komen, bij het bezichtigen dezer afbeelding.

Het terras, 300 meters lang, heeft eeene breedte van $10^{m}50$, uit het midden der leuningen gemeten; het is, $5^{m}45$ boven de kaai, aangelegd op balken van plaatijzer met hoekbeslag, gedragen door twee rijen kolommen, staande op 12 meters afstand van elkaar, gelijk de pilaren die de gebinten van de kaaibedekking ondersteunen. Sierlijk en sterk gebouwd, doet het terras, ofschoon eenvoudig ingericht, van op de reede gezien, zich inderdaad vrij schilderachtig voor. Over den vloer, van gegolfd en verzinkt plaatijzer, is eene laag van cement-beton gelegd; het bovenvlak bestaat uit asphalt van Val-de-Travers. Het terras is toegankelijk, aan de Boterrui, bij middel eener helling van ongeveer $0^{m}12$ val per meter, gekasseid met langwerpige steenen en aangelegd tusschen twee eenigszins versierde wangen, in metselwerk van baksteen en arduin; aan de St.-Jansvliet, over de Schaldispoort, bij middel van eene dubbele $2^{m}00$ breede trap, waarlangs eene $4^{m}00$ breede voetbrug boven de kaaibedekking wordt bereikt; in de nabijheid van de voetbrug, verrijst het tot herberg bestemde steenen paviljoen, waaraan ook kelders zijn en dat gelijkstraats kan benuttigd worden als kantoor; de bovenzaal, waarvan de vloer gelijk komt met het terras, zal eene groote gelagkamer geven van $11^{m}30$ bij $7^{m}00$, buiten de belendingen. Onder de helling langs de Boterrui, zijn eenige dienstlokalen, benevens een kantoortje voor den overzetdienst, aange-

bouwd. De gezamenlijke werken waren door den heer stadsingenieur G. Royers, die de plannen leverde, geraamd op 680,000 fr., als: 300,000 fr. voor de eigenlijke kaaibedekking en 380,000 fr. voor het terras met toebehooren. De uitgaaf voor de kaaibedekking vormt een post in de rekening der uitgaven, welke door de stad Antwerpen worden gedaan in overleg met het rijk; daarentegen zal het bedrag der kosten van het eigenlijk terras uitsluitend neerkomen op de gemeente, zonder dat haar aandeel in de zuivere opbrengst der kaaien uit dezen hoofde zal worden vergroot.

Den 15^{n} December 1884 werd tot de aanbesteding van de onderneming der gezamenlijke werken overgegaan. Door de Société anonyme des forges et ateliers de construction de la Biesme, uit Rouffioulx (Charleroi), werd de minste inschrijving aangeboden, ten beloope van 562,570 fr. en de onderneming werd haar voor dien prijs gegund.

Op de twee kolommen, aan den voet der helling van het terras, komen twee uit Bentheimschen steen gehouwen leeuwen, van ongeveer 1 1/2 meter hoogte; de uitvoering daarvan is opgedragen aan den beeldhouwer Peeters, ter stede. De kosten van het maken dezer leeuwen zijn in den aannemingsprijs begrepen; maar de stad heeft den heer Peeters 1400 fr. betaald voor de vervaardiging van de gipsmodellen, op uitvoeringsgrootte.

De wandelterrassen op de Scheldekaaien vormen een in alle opzichten merkwaardig werk, waardoor de schoonheid van de stad Antwerpen zeer wezenlijk en voor altijd wordt bevorderd.

Mollen.

In de koffle-aanplantingen, in Nederlandsch-Indië, lijden de planters sedert eenige jaren groote verliezen, door de belangrijke schade, die aan het gewas wordt toegebracht door zoogenoemde oerets of larven van verschillende torren en andere schildvleugelige insecten, welke vooral worden aangetroffen in mulle, vette gronden. Een desbevoegde, de heer G.W. Couperus, heeft ter bestrijding van het aangewezen kwaad, voorgesteld, mollen, die er in Nederlandsch-Indië niet zijn, daarheen over te brengen van uit Europa. Ter verkrijgging van de noodige mollen, geeft hij den raad, zich tot den bestuurder van het aquarium, te Napels, of tot den dierentuin van Marseille te wenden. Hij gelooft, dat, als de overgebrachte mollen paarsgewijs worden losgelaten in eene streek, waar de luchtgesteldheid ongeveer overeenkomt met die van hun geboorteland, en waar de bodem uit losse, vette aarde bestaat, zij zich daar waarschijnlijk spoedig zullen wennen en vermenigvuldigen. Hij verwacht ook, dat de mol, die in Europa jaarlijks vier of vijf jongen werpt, jaarlijks wellicht meer jongen in Indië zal voortbrengen. Hij zal daar wel meer vijanden in het dierenrijk aantreffen, dan in Europa; maar daar tegenover staat, dat het in Indië geen winter is.

> Men kan met alles lachen en er wordt ook werkelijk met alles gelachen,
> maar eene waarheid laat zich intusschen niet weglachen.
> P.G.C.

Tade Rink.

De eigenaardige onderzeesche wereld, die in eene uitgestrektheid van ongeveer zeventig aardrijkskundige mijlen bij het afloopen van den vloed langs de Steewijksche kust als het ware uit uit de zee opduikt, noemt men de wadden der Noordzee.

Zij bestaan grootendeels uit een vet, dik, zwartachtige slib, dat hier en daar zoo vast is, dat men het bijna droogvoets betreden kan; doch gewoonlijk is het week en taai en bezit zulk eene zuigkracht, dat niet alleen kleine voorwerpen van eenige zwaarte, maar zelfs wrakken van gestrande schepen in betrekkelijk korten tijd door hetzelve verzwolgen worden.

Deze weeke en wijduitgestrekte slibvelden worden door de kust-en eilandbewoners slijkwadden genoemd. Tusschen de grootere waddenvelden vormt de af- en toevloeiende ebbe- en vloedstroom hier breede, daar smalle, hier diepe, daar ondiepe killen of sleuven, die ook bij ebtij altijd met zeewater aangevuld blijven. Dit zijn de wadstroomen, die als een onmetelijk adernet rondom de eilanden en halligen zich uitbreiden en de gemeenschap tusschen deze en de leven en voeding gevende zee steeds gaande houden.

Ten tijde van de ebbe ziet men in deze zwartgrijze glibberige en glinsterende waddenwoestijn niet zelden enkele menschen omdolen, om van het eene eiland tot het andere te geraken.

Slechts lieden die met den bloot gelegden bodem der zee van jongs af bekend zijn, die de kleine waddenstroomen, benevens hunne diepte en richting kennen, en die tevens bijna op de minuut af weten te berekenen, op wat tijd, al naar de richting en de kracht van den wind, de vloed weder opkomen moet, durven het wagen, de wadvelden als voetpaden te gebruiken.

Geoefende lieden van dat, die, gewoonlijk uit nood en om een stuk geld te verdienen, deze altijd gevaarlijke overtochten ondernemen, heeten slijkloopers.

Gewoonlijk zijn het onverschrokken, koelbloedige, koene, ja roekelooze menschen, die van zulk slijkloopen hunne kostwinning maken. Zelfs de ervarenste zijn nooit ten volle zeker van hunne zaak, en verre weg de meesten komen bij plotseling opkomenden nevel, door een omslaan van den wind, door een niet vooraf te berekenen ontijdig opkomen van den vloed, die ten gevolge van een wellicht vele honderde mijlen verre storm op den grooten oceaan de golven rasser van 't westen naar 't oosten drijft, jammerlijk om het leven. Enkelen gaan bij hun omzwerven ook op den buit uit, dien de bodem der zee wel somtijds opwerpt, en vereenigen de eigenschappen van slijklooper en strandroover in één persoon.

Een man van dien stempel was in de laatst vorige eeuw zekere Tade Rink, wiens naam nog tegenwoordig in den mond der eiland- en kustbewoners voortleeft.

In een der diepe duinkommen, waaruit de zuidelijkste spits van het eiland Sijlt bestaat, stond zijne hut. Hier leefde hij stil en afgezonderd, minder van zijn handenarbeid, dan van het goed van gestrande schepen, dat de branding op de kust wierp.

Rink was van der jeugd af niet al te nauw gezet van geweten geweest en maakte volstrekt geene zwarigheid, om zich wat de golfslag hem voor de voeten legde, toe te eigenen, zonder vooraf lang te vragen, of niet licht een ander nader recht en aanspraak daarop had. Hij werd een strandroover.

In die dagen was dat niets vreemds. De meeste onbemiddelde bewoners der Noordzee-eilanden verdienen hunnen kost op dezelfde wijze.

Het strandrecht was een algemeen gebruik, waarover men zelfs openlijk van den predikstoel den zegen Gods afsmeekte.

Tade Rink onderscheidde zich enkel daardoor van honderden van zijns gelijken, dat hij het strandrecht op eene verfijnde wijze uitoefende. Zoo dikwijls de zee hol stond en de geoefende strandroover van een der hooge, spitse duinkegels, die als witte vlammen mijlen ver in zee zichtbaar zijn, een schip op het eiland zag toedrijven, nam hij de noodige maatregelen tot den te plegen roof. Dit dubbelzinnig handwerk oefende Rink vele jaren uit en hij onderhield er zijn gezin door.

Intusschen knaagden de vratige golven gedurig dieper in den onbeschutten duinland van zijn geboorteeiland. Wilde stormen uit het Noord-Westen braken de toppen der duinkegels af, joegen het fijne zand torens hoog in de lucht, dempten de kommen en dalen en gaven binnen weinige dagen en nachten aan de gansche duinstreek een andere gedaante. Ook Tade Rinks hut werd onder de golven van het witte duinzand bedolven en 't laatste overblijfsel zijner dorre velden geheel vernield.

Eenige dagen later klotste en schuimde de groene zee ter plaatse, waar de strandroover meer dan 't vierde eener eeuw gehuisd had. Hij stak dan met de zijnen naar Förh over, waar hij als visscher en geoefend loods en kustvaarder gemakkelijk zijn brood had kunnen verdienen.

Dat nochtans behaagde Rink niet. Aan een lui en daarbij avontuurlijk leven gewend, bezat hij geen genoegzame vastheid van karakter, om zich daarvan los te rukken en een eerlijk bedrijf boven het wilde strandsroovershandwerk te verkiezen. Veeleer begon hij zijne rooverijen voortaan in 't groot te drijven, wat hem tot een even gevaarlijk, als algemeen gevreesd mensch maakte.

Een meester in het hanteeren van het roer, liet hij zich ook door den woedendsten storm niet wederhouden, in zee te gaan. Meende Rink uitzicht op rijken buit te hebben, dan stapte hij in zijn platgeboomd vaartuig en stuurde getroost door de rollende branding in den brullenden oceaan op.

Hörnum Odde, zijne voormalige woonplaats, was ten gevolge van de daar door de springvloeden aangerichte verwoestingen door alle bewoners verlaten geworden. Als eene treurige, akelige zandwoestijn werd het door de eilanders geschuwd en vermeden. Men hield de plaats voor vervloekt. De bijgeloovigheid der strandbewoners bevolkte haar met spookachtige wezens, die zich daar ongestoord hielden en, in stormachtige nachten, door hunne tooverkunsten, de voorbijzeilende schepen aanlokten, zoodat zij op de kust ten gronde gingen.

Tade Rink spotte met al die praatjes. Hij kende geene vrees. Of er spoken of wel de duivel zelf op de golven dansten of wacht hielden op het strand, daar liet hij zich niet aan gelegen. Veel meer vreesde hij de standvoogden, op wie de verplichting rustte, om voor de aan wal gespoelde goederen te waken en zich van de plunderaars meester te maken.

Om nu met deze zoo min mogelijk in aanraking te komen, nam Rink de voorzorg van meestal slechts bij nacht op roof uit te gaan. Het vaarwater kende hij, den storm

vreesde hij niet, zijn scherp oog, dat bij nacht bijna even goed zag als bij dag, was zijn veiligste leidsman. Tade Rink werd zelden door iemand bemerkt, en toch deed hij steeds de beste zaken. 's Nachts, wanneer geen ander zich buiten huis waagde, doorkliefde Rinks smalle zwarte boot de golven, en wie alsdan den koenen schipper met zijne lange fladderende grijze haren bejegende, hield hem voor eene der spookachtige verschijningen, welke de zeeman op alle zeeën, vooral bij hevigen storm, van oudsher zien wil. Tade Rink stuurde alsdan echter zijne boot op Hörnum-Odde toe, welks lichtende duinspitsen hem ook in den donkersten nacht nooit verborgen bleven.

Deze befaamde streek is na lange aanhoudende stormen gewoonlijk met scheepswrakken, strandgoed en soms ook met aangespoelde lijken bedekt; want de uit den oceaan opkomende baren breken zich op de ver in zee uitschietende zandbanken, welke de zeeman wegens den naar land toe meer en meer opklimmende vorm ‘stoepen’ noemt.

Voor onverschrokken schippers was dus, na elken storm, de zuidspits van Sijlt eene vergaderplaats van rijke schatten. Spoelde de zee hun er ook al geen goud en zilver aan, zoo vonden zij er toch kostbare dingen van anderen aard in 't zand bedolven, en als er lijken kwamen aandrijven, ontbrak het den stouten, gewetenloozen man nooit aan buit van allerlei aard.

Tade behoorde tot die menschen, voor wie alles goed en recht is, als het hun maar voordeel aanbrengt. Schroomvallig was hij niet, het geweten viel hem niet lastig en daar hij zich volgens zijne eigene meening, van alle wezenlijk misdadige handelingen onthield, rekende hij zich zelf nog altijd onder de eerlijke lieden. Hij stool en moorde niet, hij viel niemand gewapenderhand aan; hij raapte slechts op, wat hij vond, en dat hij meer vond dan de anderen, rekende hij zich zelf als eene verdienste toe. Alleen aan zijn moed, zijne onverschrokkenheid en zijn vermetel wagen had hij dat geluk te danken.

Jaren lang reeds had hij dit vermetel bedrijf bij de hand gehad, toen het toeval hem onverhoeds een boozen trek speelde.

Een ontzettende storm, die menig wakkeren zeeman voor altijd genoeg zout water had doen drinken, lokte den buitgierigen man, na weken lange vadzige rust, naar de Hornumsche kust.

(Wordt voortgezet).

> Ontneem den mensch het godsdienstig gevoel en gij hebt hem gemaakt tot een wezen, dat gij achten en wellicht ook bewonderen, maar niet van ganscher harte kunt liefhebben.
> Dr. F.G. MASARYK.

Zeeuwsche Zeden.
Geboren worden, trouwen en sterven op Zuid-Beveland.

Onder dezen titel kwam eenige maanden geleden, het volgende zeer lezenswaardig opstel voor in den Middelburgsche courant:

Bij geboorten, huwelijken en sterfgevallen zijn van ouds en bij alle volken min of meer plechtstatige gebruiken in zwang. Meest allen hebben eenen diepen zin, die echter niet altijd gemakkelijk op te sporen is. Sommige er van dagteekenen reeds uit den voor-historischen tijd, en de oudste vindt men ten plattelande. Dus ook in Zuid-Beveland.

Korten tijd na de geboorte van een jongen Zuid-Bevelander gaat de baker, hier ‘minne’ genoemd, rond om famillie, vrienden, buren en kennissen de blijde tijding mede te deelen en de vrouwen te verzoeken den kleine en de kraamvrouw eens te komen zien. Men komt alleen en in groepjes, drinkt anijs, eet kraambeschuit, prijst het kindje, spreekt veel kwaad van de afwezigen en geeft de baker een kwartje. Het huwelijksfeest wordt met meer luister gevierd. Na den ondertrouw worden ook hier tegenwoordig gedrukte huwelijksaankondigingen in allerlei vormen verzonden. Ze worden beantwoord; meest door naamkaartjes. Mede een nieuwerwetsch gebruik, waarvan eenvoudigen al een heel zonderlinge opvatting hebben. Zoo gebeurt het, dat iemand bruid of bruidegom komt ‘fielesteeren’ en tevens zijn kaartje uit den zak opdelft en overgeeft. Weer een ander, behoorende tot de genoodigden, komt ter bruiloft en stelt in eigen persoon daar zijn kaartje ter hand. Hoe duurder, hoe bonter die kaartjes zijn - hoe mooier! Nu, er zijn kostbare, ook wel eens zeer fraaie kaartjes onder de buitengewoon groote hoeveelheid, die een Zuid-Beverlandsch bruidspaar pleegt te ontvangen. Volgens handelaren in het artikel worden nergens meer dure kaartjes verbruikt dan in Zeeland, bijzonderlijk in deze omgeving.

Op de bruiloft komt maag en vriend bijeen. Stappen wij even mede binnen. Versieringen van groen en bloemen treffen wij niet aan, zelfs geen gekroonde bruidegomspijp meer. Bruid en bruidegom zien we onder den spiegel zitten, hunne traditioneele plaats. Over het geheel maakt de kamer, als feestzaal, een zeer ongezelligen indruk op ons, daar vele meubelen en ook de meeste opschik verdwenen is, terwijl lange tafels op schragen, op lang na niet altijd gedekt, en kale, lange banken meer aan een boerenherberg met kermis dan aan een bruiloftszaal doen denken. Het onthaal is gul, maar er wordt nooit anders dan een koud maal voorgezet, niets dan krentenbrood, wittebrood, vleesch en ham met tulband tot dessert. Voor drank is goed gezorgd.

De helden van het feest, die ongemerkt verdwenen waren, komen terug in groot gala. De bruid, zeer netjes gekleed, is tot in de kleinste bijzonderheden in het nieuw uitgedoscht. Waarschijnlijk het zinnebeeld van een nieuw leven, een nieuw beginnen. De bruidegom is insgelijks in nieuwe kleeren gestoken. Aanmerkt de buitensporige lengte van zijn jas. Een jas, die voortaan alleen bij plechtige gelegenheden aangetrokken zal worden. Men tijgt ten raadhuize. Het bruidspaar voorop in gezwinden pas; de overigen langzaam achteraan kuierende zonder orde of regelmaat.

Na het verlaten van het raadhuis of, zoo het huwelijk kerkelijk ingezegend wordt, wat volstrekt niet altijd het geval is, na het verlaten der kerk, komen lieve jonge meisjes, bruidsjuffers zou men ze kunnen noemen, en bestrooien het jonge echtpaar

met kleine stukjes gekleurd papier, klatergoud en pepernoten. In geen gebruik schuilt meer poëzie, dunkt mij, en geen gebruik is wellicht ouder. Bij bruidsjuffers behooren bruidsjonkers.

Welnu laten we eens zoo voorkomend zijn van gindsche stevige boerenjongens als zoodanig te beschouwen. Met een ouderwetsch pistool doen ze thans de lucht weergalmen van vreugdeschoten. Dit blijft echter altijd eene zeer gevaarlijke huldebetooning voor deze ongeoefende schutters. Niet zelden heeft een knaap zich daardoor ernstig verminkt. Het overige van de bruiloft is als overal, waarom wij er over eindigen.

Van eene bruiloft naar een graf. Het is niet opwekkend, maar het is de gewone loop der wereldsche zaken. Nadat het lijk van een Zuid-Bevelander afgelegd is, gaat de aflegger van huis tot huis de treurige tijding rondbrengen. Blijkbaar wordt die echter voor kennisgeving aangenomen, daar het zelden gebeurt dat iemand het in het hoofd krijgt de naastbestaanden te condoleeren. De begrafenis gaat met weinig plechtigheid gepaard. Wanneer het lijk betrekkelijk ver vervoerd moet worden, gebruikt men een gewone huifwagen tot lijkkoets; anders wordt het naar de begraafplaats gedragen. De familie volgt in geregelde orde, daarna de naaste buren, achteraan de dominé. De boeren dragen wederom allen lange jassen en hebben de randen hunner vilten hoeden neergeslagen. Bij de katholieken gaan de vrouwen mede, wat ik zeer behoorlijk vind. Na afloop der begrafenis worden ook de dragers binnen verzocht. Er wordt gegeten en gedronken, doch verre is het er van daan dat men hier nog zou herinnerd worden aan de oude, rumoerige en ergerlijke lijkmalen.

Ten slotte nog een paar eigenaardigheden. Niet alleen worden de luiken gesloten door de familie van den doode, maar ook de buren nemen aan deze rouwbetooning deel. De heele familie dompelt zich in rouwgewaad als overal, doch dat wordt hier zoo overdreven dat zelfs over kinderen een aanzienlijk getal betrekkingen rouw dragen. Een grootvader wordt soms door een honderd personen met dit uiterlijk vertoon van droefheid herdacht.

Het koortsland.

Zoo schijnt men, blijkens het volgende, Italië te mogen heeten. In alle landen, te zamen genomen, worden jaarlijks omtrent 50,000 kilos kinine en kinine-zouten voortgebracht. Van die 50,000 kilos, gebruikt Italië alleen ongeveer 30,000 kilos voor het bestrijden van de koortsen, onder zijne inwoners. De Italiaansche regeering is dan ook al sedert eenige jaren bezig met het nemen van proeven, om kinaboomen in Italië te doen groeien. Tot hiertoe zijn de verkregene uitkomsten nog weinig bevredigend.

Koninklijke Maatschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten te Antwerpen.

De heeren A. Balat, L. Gallait en J. Portaels het ambt van juryleden[1] niet aanvaard hebbende zijn die bij ministerieel besluit vervangen door de heeren A. De Vriendt, E. Picard en C. Van Camp.

Wij laten hier het ons toegekomen *Reglement van inwendige orde* der wereldtentoonstelling voor schoone kunsten volgen.

ART. 1. Te beginnen van den 2n Mei, is de wereldtentoonstelling van schoone kunsten dagelijks geopend van 10 ure 's morgens. Evenwel sluit de besturende commissie haar iederen keer, als eene uitzonderlijke omstandigheid dit vereischt.

ART. 2. De inschrijving bedraagt 1 frank per persoon.
Vijftig centiemen voor kinderen beneden 14 jaar.
Den dag der opening is de prijs voor ieder zonder onderscheid, 2 frank.
's Zondags, na 2 ure, wordt een iegelijk toegelaten voor 50 centiemen, in de maanden Mei, Juni en Juli, en voor 10 centiemen in de volgende maanden.
Er worden geene uitgangskaarten gegeven.

ART. 3. Er worden vaste kaarten afgeleverd, voor al den tijd dat de tentoonstelling duurt, den dag der opening inbegrepen, te weten: 1. Abonnementskaarten van 10 frank. 2. Kaarten voor tentoonstellende

(1) Zie onzen vorigen jaargang blz. 197.

kunstenaars. Deze kaarten zijn volstrekt persoonlijk.
Wie eene vaste kaart in zijnen naam heeft, bekomt slechts toegang op vertoon van deze kaart, bekleed met zijne handteekening. Hij is gehouden zijne handteekening in een daartoe bestemd boek te schrijven, telkens als dit wordt gevorderd.
Vaste kaarten, door niet daarvoor ingeschrevene personen aangeboden, worden ingetrokken, zonder uitkeering van den prijs en onverminderd de wettelijke vervolgingen. Voor verlorene kaarten zijn geene andere verkrijgbaar. Het bedrag van den abonnementsprijs wordt nooit teruggegeven.

ART. 4. Bij aanvragen om vaste kaarten van abonnement of voor kunstenaars, behoord eene portretkaart van den aanvrager te worden overgelegd. Zijn naam, met voornamen en adres, moet leesbaar geschreven staan op de achterzijde der portretkaart.
Deze kaart door de besturende commissie voor gezien geteekend en gestempeld, dient als vaste toegangskaart. De aanvrager zelve moet haar komen afhalen en onderteekenen.

ART. 5. Vaste kaarten van abonnement of voor tentoonstellende kunstenaars worden rechtstreeks aangevraagd bij de besturende commissie, met de na te noemen uitzondering.

ART. 6. Tentoonstellers uit landen door commissarissen vertegenwoordigd, zenden hunne vraag en portretkaart aan deze commissarissen, die daarvan eene dubbel opgemaakte lijst aan de besturende commissie laten toekomen.

ART. 7. Vaste kaarten worden afgeleverd aan het lokaal van de wereldtentoonstelling voor schoone kunsten, in de Kunstlei, te beginnen van den 24^{n} April tot den 1^{n} Mei, van 2 tot 4 ure namiddag, en te rekenen van den 20 Mei, op de uren dat de tentoonstelling open is.

ART. 8.	In de zalen mag niet worden gerookt en het is verboden tentoongestelde voorwerpen aan te raken.
ART. 9.	Met vergunning van het staatsbestuur, houdt de maatschappij eene verloting van daartoe aangekochte Belgische en vreemde tentoongestelde kunstgewrochten. De loten kosten 1 frank en wie er een aantal te gelijk neemt, krijgt volgens de bijzondere voorschriften der loterij, een afdruk van door de maatschappij uitgegevene platen.
ART. 10.	Bezoekers hebben zich te gedragen naar het tegenwoordig reglement, naar het algemeen reglement van de tentoonstelling en voor de beschikkingen en maatregels die verder mochten worden genomen.
ART. 11.	In overleg met 's rijks algemeenen commissaris, kan deze verordening worden gewijzigd naar den eisch der omstandigheden.
ART. 12.	Een nader bericht zal doen kennen, op welken voet de leden der maatschappij worden toegelaten.

Antwerpen, 10 April 1885.
Voor de besturende commissie:
De Secretaris. PIETER KOCH.
De Voorzitter, JAC. CUYLITS.
Gezien:
'*s Rijks algemeene commissaris*, A. GRAAF D'OULTREMONT.

Een nieuw voedingsmiddel.

Tot voor korten tijd, werd het zaad van den katoenboom, waaruit nu eene goede olie wordt getrokken, als afval weggeworpen. Volgens eene mededeeling, onlangs in de Parijsche academie van wetenschappen gedaan, kan met dit zaad nog iets anders en wel iets meer worden gedaan. Een geleerde, de heer Sace, schrijft namelijk, dat het zaad van den katoenboom een uitmuntend meel oplevert. Hij zegt, dat het des te geschikter is voor de bakkerij, daar het volstrekt onnoodig is, het te beslagen met melk. De heer Sace drukt de overtuiging uit dat dit smakelijk eetbaar meel, eens eene groote rol onder de menschelijke voedingmiddelen zal spelen.

Schuimende melk.

Door den fabricant Ahlborn, te Hildesheim, is een toestel uitgevonden en in den handel gebracht om schuimende melk te bereiden. De Landbouw-courant doet opmerken, dat deze uitvinding de aandacht schijnt te verdienen van melk-inrichtingen in steden. De zoogenoemde schuimende melk is afgeroomde melk, die verzadigd wordt met koolzuur. In het warme jaargetijde, verkrijgt men daardoor een verfrisschenden en tevens voedzamen drank. De schuimende melk wordt verkocht in spuitwaterflesschen; zij moet aangenaam en frisch smaken en ruim zes weken lang uitnemend goed blijven.

> Wie zich geheel en al van elke dwaasheid wil onthouden, is des te zekerder een dwaas, naarmate hij het minder meent te zijn.
> P.G.C.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van bladzijde 44.)

Munchen.

20 *September* 1883. Munchen bezit twee zeer merkwaardige galerijen; de nieuwe Pinacotheek en de oude Pinacotheek.

Het is de nieuwe Pinacotheek, welke wij het eerst bezochten.

De gevels van dit monument zijn zeer alledaagsch; de binnenbouw is echter belangwekkender. De groote zalen zijn $12^{m}80$ breed, terwijl hare hoogte wel 1 1/2 maal hare breedte bereikt.

Het stelsel van dakramen is hetzelfde als te Frankfort, doch het licht is hier oneindig zachter, hetgeen wij aan de meerdere verhevenheid van de dakramen toeschrijven.

De bouwtrant en de versiering der zalen zijn nog al gelukkig.

De sieraadschildering der groote kroonlijsten is in matte tonen behandeld.

De muren zijn met ouderwetsch rood papier behangen.

De vloering bestaat uit planken.

De zalen, welke op den noordelijken zijgevel uitgeven, zijn afgedeeld in kabinetten, zooals in al de museums, waarover wij reeds gesproken hebben. De zuiderzijkant bevat eene reeks kleine zalen, welke langs boven verlicht zijn.

Oude Pinacotheek.

Dit gebouw, door L. von Klenze, den bouwmeester van den Koning van Beieren opgericht, werd in 1826 aangelegd en in 1836 voltooid. De bouw levert buitenwaarts niets merkwaardigs op. Daarentegen is de binnenverdeeling zeer wel gelukt: op de eerste verdieping, waar de zalen voor schilderijen zijn, vindt men negen achtereenvolgende groote zalen; aan den noordkant (zijgevel), eene reeks van 23 kabinetten, door groote zijvensters verlicht. De verschillige scholen zijn zaalsgewijs verdeeld; in de groote zalen plaatst men de groote stukken; in de daarbij behoorende kabinetten, de kleine schilderijen van eene dezelfde school.

Op deze wijze, zijn al de tafereelen (groote of kleine) van eenen meester altijd verzameld en worden zij niettemin verlicht naar hunnen eisch.

De breedte der groote zalen is $11^{m}35$ en hare lengte verschilt van $13^{m}40$ tot $18^{m}50$ en $22^{m}90$, welke de grootste is. De deuren tusschen de zalen zijn maar $1^{m}75$ breed.

De hoogte der zalen is iets minder dan 1 1/2 maal hare breedte.

De zijzalen, langs den zuiderzijgevel, zijn geschikt als eene soort van loggia, met vijf en twintig bogen; zij geven uit op eenen tuin. De groote galerij is bewonderenswaardig versierd, naar het model der loges van Rafael, welke men in het Vaticaan te Rome aantreft. Op den muur, tegenover deze bogen, is eene reeks muurpilaren met paneelen of volle vakken herhaald, waarin men onderwerpen heeft geschilderd, betrekking hebbende op de geschiedenis der schilderkunst, van de middeleeuwen tot onzen tijd.

Deze schoone frescoschilderingen zijn het werk van Cornelius.

De vorm van het dakraam is nog al zonderling; het hooger gedeelte is plat en gesloten, om tot lichtweerkaatser te dienen, zoodat het licht langs de zijden binnendringt.

Met het oog op het ongerief, dat de sneeuw anders kon veroorzaken, is het stelsel goed bedacht; maar het uitzicht van dit glazen hok, zonder platte glazen zoldering, laat veel te wenschen over. Het stoort de bouwkundige harmonie; al verkreeg men ook door dit stelsel eene onberispelijke verlichting, wat niet het geval is, nog zou men het niet mogen aanbevelen zooals het te Munchen uitgevoerd is, want het is niet voldoende aan zekere practische noodwendigheden of nuttigheidsbehoeften te gemoet te komen; de aangewende middelen moeten ook met de vereischten van een goeden en wetenschappelijken bouwtrant overeenstemmen.

Maar de onooglijke inrichting is ook om eene andere reden onaanneembaar: het in de zalen verspreide licht is al te overvloedig en heeft het gebrek op de schilderijen te flikkeren en te weerkaatsen.

Het gemis aan een tweede, plat glaswerk, en de richting van het licht in aanmerking genomen, zoo is de zaak genoegzaam te begrijpen. Sedert lang, overigens, heeft het bestuur van het museum zulks ingezien, want de nieuwe zalen, welke men bij de oude heeft gevoegd, zijn met platte glazen zolderingen gebouwd en de verlichting is er veel beter. Dit is ook de meening van den heer bewaarder, met wien wij een onderhoud over dit onderwerp hadden.

De vloering der zalen bestaat eenvoudig uit eene laag cement en is in zulken staat van verval, dat met zich veeleer in eene schuur dan in een museum zou wanen.

Gansche stukken van die vloering zijn gebarsten en op meer dan eene plaats zijn brokken cement geheel verdwenen. Er zijn oogenblikken, dat men wezenlijk op puinen stapt. Het verwarmingsstelsel is ook slecht ingericht: de buizen zijn in den muur geplaatst en de gaten tot verwarming bevinden zich in de beschotten, juist onder de schilderijen. Al spoedig bemerkte men, welke verwoesting, onvermijdelijk, op zulke plaatsen moest verricht worden door deze openingen, langs waar de warmte in de zalen dringt, want boven elke opening is men verplicht geweest koperen hoeden te plaatsen, om de daarboven hangende schilderijen te beschutten.

De versiering der zalen is ook zeer slecht begrepen. De kroonlijsten hebben sieraden van Griekschen vorm die verguld zijn, en die, uitlossende op witten grond, eene hinderlijke uitwerking teweegbrengen voor de schilderijen en, voorts, over het geheel, een onaangenamen indruk maken.

De muren, waaraan de schilderijen hangen, zijn ouderwetsch rood gekleurd; het beschot is marmerkleurig geschilderd.

Internationale tentoonstelling van schoone kunsten.

Wij hebben ons verblijf in München te nutte gemaakt, om eenen oogslag te werpen op de groote internationale tentoonstelling van schoone kunsten, welke te dien tijde aldaar open was.

Het daar gebruikte verlichtingsstelsel was zeer goed beredeneerd. In plaats van gewone dakramen, in het midden der zalen, waren daar in de kroonlijst, friesgewijs, lichtscheppingen aangebracht; het midden der zoldering was ondoorschijnend. In een woord, gansch het tegenovergestelde van gewone dakramen. Deze lichtscheppingen, zoo dicht bij de muren geplaatst, beletten alle terugkaatsing op de tentoongestelde tafereelen, daar het licht, onder eenen hoek van 45 graden, niet zoover doordringt, dat het op de schilderijen valt.

Het stelsel, te Munchen in voege, is door middel van een velum toegepast, en ofschoon dit bouwkundig bruikbaar zij, toch ware het verkieslijker, het meer met de bouwkunst strookend stelsel van Weenen aan te nemen. Wij denken inderdaad dat het aanbrengen van openingen rond de zolderingen der zalen, om het middelste te kunnen dichten, noch zeer voldoende zou wezen voor het uitzicht, noch zeer logisch uit het oogpunt der bouwvormen.

(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Brussel. In de senaatszitting van 26 Maart heeft de heer minister A. Beernaart, op eene aanbeveling van baron De Coninck, om de Belgische bankbriefjes in de twee talen te drukken, geantwoord: ‘Ik ben, wat mij aangaat, zeer gunstig aan het denkbeeld om de twee talen op gelijken voet te zetten; niets verhindert, dunkt mij, om hier te doen zooals in Oostenrijk, waar men niet alleen de bankbiljetten, maar de titels der openbare schuld in de verschillende talen van het keizerrijk opstelt. De zaak zou tusschen de bank en het staatsbestuur te regelen zijn.’ Wij hopen dat het al spoedig moge geschieden.

- N^{r} 22 van de *Illustration Européenne* bevat een welgelijkend portret van kapitein Hanssens, een onzer landgenooten, onlangs overleden in den Congo. In hetzelfde nummer komen een paar gezichten uit Congo voor, benevens eene studie over deze streek.

Villers. Volgens wordt gemeld, zou het laatste overblijfsel van het kerkgewelf der oude abdij van Villers, bezweken en geheel uiteengevallen zijn. (Zie over deze abdij *de Vlaemsche School,* 1857, blz. 153.)

Gent. De Landbouwmaatschappij van Oost-Vlaanderen schrijft eene prijsvraag uit voor het bekomen van verhandelingen (in het Vlaamsch of Fransch) over: 1. *de teelt van de rijkste suikerbeet*, 2. *over de vlasteelt in Oost-Vlaanderen.* De schrijvers der bekroonde stukken bekomen ieder 500 fr. en 50 exemplaren van hun werk, hetwelk het eigendom der maatschappij wordt. De stukken, met een verzegeld naambriefje, vóór 1 Maart 1886, in te zenden aan den voorzitter der maatschappij, Brabantdam 5, te Gent, waar het programma verkrijgbaar is.

- De heer F. Van Melle, wiens voorouders deel uitmaakten van de nering der Gentsche vleeschhouwers, heeft de volgende inschrijvingsboeken afgestaan aan het stadsarchief: 1. *Oorkondenboek van de vleeschhouwersnering*, *begonnen in* 1534, *en bevattende het afschrift van akten van de* XIVe *tot de* XVIe *eeuw;* 2. *Register bevattende de namen van dekenen en gezwoornen*, *akten rakende de vleeschkramen*, *beschikkingen enz.*, *over de jaren* 1496-1515; 3. *Register*, *aan de*

vleeschhouwersnering gegeven door Adriaan Borluut, *om er jaarlijks in te schrijven den naam van den overste*, *met zijn wapen*, *alsook de namen van gezwoornen*, *ouderlingen*, *over de jaren* 1718-1792.

Brugge. Sedert onze laatste vermelding in 1884, blz. 92, deed het museum der Maatschappij van Oudheidkunde de volgende aanwinsten: 2 schoone sleutels der XVIIIe eeuw, afkomstig van de oude St.-Jorisgilde; Spaansch geweer der XVIIe eeuw; albasten plaat, versierd met het hoofd van St.-Jan Baptist, XVe eeuw; een slot in den stijl van Lodewijk XV; een eikenhouten gebeeldhouwde beddebak, met eene fries waarop draken en sieraden zijn afgebeeld, anno 1678; een gebeeldhouwd koffer uit de XIVe eeuw; 2 groote schoorsteenmantels met wapenschilden van 1506 en 1558 en 11 geprente steenen der XVIe eeuw; een schip, *De Maegt van Ghendt*, wijgeschenk van de Vrije Schippersgilde der stad Gent, anno 1674; 3 koperen kandelaren uit de XVIe en 2 dito uit de XVIIe eeuw; een balkslof met de wapenschilden der familie Van der Buerse, van Brugge, XVe eeuw; eene verglaasde aarden schotel van Thourout, 1759; eene ijzeren haardplaat uit de XVIIIe eeuw en 7 oude gewichten; een gouden muntstuk van keizer Lodewijk IV (1314-42), dat tot model diende voor de goudstukken van Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen, gevonden in de vliet aan de Augustijnenkade; oude muurtegels enz. De heer V^t^. Steyaers, bewaarder van het museum, schonk een fraai traliewerk in geslagen ijzer uit de XVIIe eeuw; de heer Ad. Merlin, 3 hardsteenen zetels, stijl Lodewijk XIII, van het jaar 1619, waarschijnlijk afkomstig uit de kerk van Damme.

Namen. Verschenen bij de w^e^ F.J. Douxfils: *Une fleur cacheé. La bienheureuse Christine du Christ*, *religieuse du monastère de Rethirs, de l'ordre de Prémontré,* par I.V.S., O.P. Dit boekje is bewerkt naar den Vlaamschen tekst, gedrukt in de XVIIe eeuw; de schrijver verklaart in de voorrede, dat hij liever den oorspronkelijk Latijnschen tekst tot leiddraad zou hebben genomen, maar hierin belet te zijn geworden, doordien hij hem vruchteloos in het land en in den vreemde heeft gezocht.

Buitenland.

's-Gravenhage. Van Boers' *Geïllustreerde muziekgeschiedenis* zijn bij den heer uitgever Johan IJkeman de 23^e^ en 24^e^ aflevering verschenen. Zij behelzen het vervolg van het op onze blz. 12 vermelde hoofdstuk met de volgende fraaie houtsneden: het titelblad uit het in 1524 verschenen Wittenbergsch *Geistliche Gesangk Buchleyn;* afbeelding van Sethus Calvisius; 3 vedelspelende figuren, naar beeldwerken der XIVe eeuw uit de hoofdkerken van Aken en Keulen; de vedelaar uit een Duitschen doodendans der XVe eeuw, een doedelzakspeler, naar A. Dürer, van 1514; Neurenberger stadspijpers, van denzelfden meester, naar de muurschilderingen in het stadhuis te Neurenberg, wapenschildhouders met bazuinen. Voormelde afleveringen ontleenen een uitzonderlijk belang aan de daarin voorkomende doorwrochte verhandeling over Johannes en Andreas Gabrieli, Palestrina en de klassieke muziekscholen in Italië, opgeluisterd met houtsneden naar taferelen van Frans Van Mieris, Giorgione Veronese en Carlo Saraceno; voorts een gezicht op het stadje Palestrina; Palestrina's portret en *Tenebrae factae sunt*, in muziek van Giovanni Pierluigi da Palestrina; de afbeelding der Sixtijnsche kapel. enz. enz.

Amsterdam. Dr. C.J. Hansen, stadsbibliothecaris te Antwerpen, hield den 16n Maart, in de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen, te Amsterdam, eene door het talrijk opgekomen publiek met groote belangstelling gevolgde voordracht over *Klaus Groth en de Dietsche beweging*.

Schiedam. De uitgever H.A.M. Roelants heeft een nieuwen druk in het licht gegeven van Julius de Geyters bewerking van den *Reinaart-de-Vos* in Nieuwnederlandsch. Aan het werk heeft de schrijver, als voorrede, eene belangrijke verhandeling toegevoegd over de *Regels van den middeleeuwschen versbouw in Dietsch en Duitsch met onderzoek naar de quantiteit*

in Oudduitsch en Gothisch. Het boek, een paar honderd bladzijden beslaande, groot octavo-formaat, is bij den uitgever met veel zorg en op hdndpapier gedrukt. Prijs: fr. 5.25.

Weenen. De verkoop van Hans Makarts nalatenschap heeft 156,000 gl. opgebracht. Er werd buitendien voor 20,000 gl. goeds ingehouden.

Leipzig. De prachtige Guarnerius-viool van den Leipziger concertmeester Ferdinand David werd na diens dood voor eene som van 17,000 mark door Wilhelmj overgenomen. Zij is nu voor denzelfden prijs in het bezit gekomen van professor Zajic, leeraar aan 't Straatsburger conservatorium.

Pest. Het Hongaarsche rijksmuseum heeft aan den hertog van Aumale eene kleine schilderij afgestaan, een werk van Beret, uit het jaar 1782, voorstellende den hertog van Orleans Philips-Egalité met zijnen zoon den hertog van Chartres, die later als koning Lodewijk-Philips over Frankrijk heeft geregeerd, beide te paard gezeten en in Engelsche jachtkleeding. Deze schilderij maakte voormaals deel uit van de verzameling Esterhazy. Het Hongaarsche rijksmuseum ontving van den hertog van Aumule in ruil eene schilderij van Girolamo da Libic en een stuk van Rembrandt.

Tunis. Bij opgravingen, op de plaats waar eens het machtige Oud-Karthago stond, werd onlangs eene nog in goeden staat verkeerende steenen waterleiding aangetroffen van ruim 500 meters lengte. Uitgravingen, in denzelfden omtrek verricht, leidden tot de ontdekking van een 20-tal Phenicische graven uit het eerste tijdperk, Phenicische vazen en Etruskische aarden kruiken. Men vond ook een lang Latijsch opschrift, waarin is vermeld van welken tijd de stichting van Karthago's heete baden dagteekent.

St.-Petersburg. Er is spraak van de uitgaaf van eene groote menigte brieven en andere stukken (men zegt 8000 in getal) van Peter-den-Groote.

Sterfgevallen.

FELIX STAPPAERTS, de bekende Fransch-Belgische schrijver, oud leeraar van oudheidkunde aan de academie van schoone kunsten te Brussel, lid van de academie van België, is in de eerste dagen van Maart te Brussel overleden, 77 jaren oud.

KAREL EBERT, als landschapschilder beroemd, is volgens een bericht van 10 Maart te Munchen overleden.

KAREL DESLYS, de bekende Fransche roman- en tooneelschrijver, is in de eerste helft van Maart overleden, 74 jaren oud.

LEO BEAUVALLET, de vruchtbare Fransche tooneelschrijver, is volgens een bericht uit Parijs van 23 Maart aldaar overleden.

HIPPOLIET NICAISE, gewezen consul-generaal van België te Hong-Kong, in Syrië en Algerië, is den 25^{n} Maart te Brugge begraven. Hij was te Brussel, waar hij metterwoon was gevestigd, overleden en bereikte slechts den ouderdom van 43 jaren. Zijn vermogen, hetwelk begroot wordt op 1½ millioen frank, heeft hij vermaakt aan de stad Gent, om hoofdzakelijk voor den behoeve van het onderwijs te worden gebruikt. De overledene, die getrouwd was met mejuffrouw Meynne, van Brugge, laat geene kinderen achter.

ALFRIED DE POOTER, advocaat, vroeger te Antwerpen gevestigd, is den 26sten Maart te Geeraardsbergen overleden, 39 jaren oud. Hij betoonde zich steeds een voorstander van de Vlaamsche zaak.

Mgr. F.J.J.C. SCHWARZENBERG, prins kardinaal en aartsbisschop van Praag, wiens door J. Swerts geschilderd portret in het Antwerpsch museum van hedendaagsche meesters prijkt, is op 28 Maart te Praag overleden, 76 jaar oud.

Kornelis Musius.

De stad Delft ging des 26n Juli 1572 tot de staatschen over. De prins van Oranje, Willem de Zwijger, nam zijnen intrek in het Sinte-Agathaklooster. Rijk voorzien van prachtige gebouwen en belangrijk schilderwerk van den Kennemer meester Heemskerk, verstrekte het kloostersticht den vorstelijken bezoekers der stad tot gewone verblijfplaats. Het waardigste sieraad des huizes was nu echter de eerbiedwaardige en grijze priester, met het bestier der godgewijde maagden belast. Heel de letterwereld kende den rechtschapen Musius en had zijne vrome en dichterlijke zangen toegejuicht.

Kornelis Muys of, naar den meer gebruikten vorm, Musius, zoon van Joannes en van Elisabeth van Wouw, was, den 13n Juni 1500, te Delft geboren; na het eerste onderricht in de letteren, aan de school van Joannes Nardenus, in zijne geboortestad genoten, voltooide hij zijne studiën in talen en wijsbegeerte aan de hoogeschool van Leuven. Sinds eenigen tijd leeraarde hij in eene school van Gent, toen de leiding eeniger jonge edellieden van Vlaanderen op het gebied der letteren, hem werd toevertrouwd. Naar Leuven wedergekeerd, vertoefde hij er eenige jaren, zijnen tijd deelend tusschen de zorgen, aan zijne kweekelingen verschuldigd, en de studie der godgeleerdheid. Hij bezocht hierna Atrecht, Parijs, Poitiers. Dowaai, niet eene streek verlatend, zonder de achting en de vriendschap der befaamdste geleerden gewonnen te hebben. Te Poitiers gaf hij eenige zijner Latijnsche dichtwerken in druk, als zijn: de *Onderwijzing der christelijke vrouw*, naar het laatste hoofdstuk van Salomons Spreuken (1536); *Lierzangen en Psalmen* (1536); de *Afbeelding der lijdzaamheid;* de *Vergankelijkheid des tijds en de onsterfelijkheid der geheiligde zangen* (1536). Een boekje over *de Grafsteden van Erasmus* verscheen te Leuven (1536), en de *Lof der eenzaamheid* werd gedrukt, te Antwerpen, bij Plantijn (1566). Voorts heeft men van hem verschillige lof- en lierzangen en een gebedenboek, na 's mans overlijden, in 1582, te Leiden uitgegeven. Steeds klinkt zijne lier zuiver en klaar, den geest verheffend, de ziel tot zuivere, edele, ja heilige gevoelens stemmend. Musius was voornemens naar Italië door te reizen, toen het schielijk overlijden van Joannes Colmannus het Sinte-Agathaklooster van zijnen overste beroofde.

Op den wijzen raad van eenige beschermers en vrienden des kloosters, die den geleerden, voorzichtigen en godvruchtigen Musius kenden, verkozen hem de zusters tot hunnen bestierder. Den 12n Maart 1538 trad de nieuwgekozene in bezit van het hem opgedragen ambt, en hij vervulde dat met voorbeeldigen ijver gedurende 34 jaren en 9 maanden, zijne snipperuurtjes wijdend aan de oefening der dichtkunst, van eenieder geacht om zijne aangename gezelligheid, om zijne vrome godsdienstigheid, om zijne onbaatzuchtige liefde. Een enkele trek schildert ten overvloede 's mans milddadigheid: een zijner vrienden begiftigde hem bij testament met eene voortreffelijke huizing; Musius verkocht ze terstond na diens overlijden, en verdeelde het bedrag tusschen de kerk, de gast- en de weeshuizen, niets voor zichzelven behoudend. De kloosteroverste,

tezelfdertijd liefhebber der schoone kunsten, telde verscheidene voorname schilders en plaatsnijders onder zijne vrienden en was nauw verbonden met Marten Heemskerk, die Sinte-Agathaklooster met talrijke tafereelen versierde en, twee jaar voor Musius' overlijden, 's mans beeltenis schilderde. Heemskerk liet dezelfde beeltenis door Filips Galle in eene zilveren plaat snijden, waar hij zijnen vriend en begunstiger mede vereerde. Hij was - zegt een tijdgenoot, van Musius sprekend - hij was een man van een zeer schoon, lang en voortreffelijk postuur, hebbende een sterk en welgemaakt lichaam; zijn wezen scheen eenige strengheid te verbeelden, waar echter in uitscheen eene liefelijke vriendelijkheid en eene gemeenzaamheid, die ieder aangenaam voorkwam.

Zoo een man was hij, die in 1572 den Zwijger te gast kreeg. Had Willem van Oranje eerbied en achting voor den huisheer, zulks was het geval niet met sommigen zijner aanhangers. Eens ter tafel genoodigd, moest Musius allerlei bittere lasteringen, scheldwoorden en spotternijen hooren, voornamelijk van Willem van der Mark, heer van Lummen, welke het hem dreigend lot lieten vermoeden. Te nauwernood echter konden zijne vrienden hem er toe overhalen, om in de vlucht zijn behoud te zoeken. Hij week derhalve naar den Haag, maar werd er verraden en door de Geuzen gevangen. De prins van Oranje, zijne aanhouding vernemend, deed hem in vrijheid stellen en ontbood hem bij opene brieven naar Delft terug. Zulks misnoegde uitermate Willem van Lummen, die, reeds gebeten op den Zwijger, des priesters verderf zwoer; tezelfdertijd zou hij en zijne verontwaardiging tegen Oranje lucht geven, en zijnen haat der geestelijkheid den teugel vieren, en, zoo 't hem gelukte, zich aan de schatten des kloosters rijk maken.

Op eene ijsslede van den Haag Delftwaarts keerend, wordt de vrome Musius door den dweep- en bloedzuchtigen van der Mark opgevangen, geboeid, naar Leiden gevoerd, en daar in een burgerhuis te recht gesteld. De tijding der inneming van Spaardam, door de Spanjaards op de Haarlemmers veroverd, verhaastte het noodlottig uiteinde. Nutteloos had een Calvinistisch predikant geijverd om den martelaar tot geloofsverzaking over te halen. Kan Lummen de ziel niet rooven, geene folteringen, hoe barbaarsch ook, zal hij sparen om het geheim der plaats, waar de schatten van Sinte-Agathaklooster geborgen zijn, af te persen. IJzingwekkend zijn de tormenten, welke de eerbiedwaardige Musius te verduren had. Het mangelt ons aan gevoeglijke woorden om te verhalen, hoe men eerst den halfnaakten lijder met achter den rug geknevelde handen, met toegebonden mond, op eene ladder uitrekte, en hem eene ontzaglijke hoeveelheid water de ingewanden tot barsten toe inspoot. De geleerdheid, de onbevlekte faam des mans, de grijze haren, die hem den schedel sierden, vonden geene genade bij de onmeedoogende beulen. Op de eerste beproeving volgt weldra eene tweede. Met dunne touwtjes aan de uiterste teenen wordt het lichaam tegen de ladder opgehaald; maar door de zwaarte helt het lichaam naar beneden, de snijdende koorden rukken de teenen af, en het hoofd ploft ten gronde. De wreedheid der beulen is niet ten einde. Zij kappen de andere teenen en de vingeren af, en, eindelijk, ten negen ure 's avonds, wordt de schrikkelijk verminkte ter strafplaats gevoerd, waar de galg een einde zou stellen aan de tormenten des lijders. De kiesche pen schrikt terug voor de beschrijving der schandige onteeringen, na 's mans overlijden, door het dierlijk boevenrot het lijk aangedaan. Zoo stierf Musius den 10^{n} December 1572.

Volgens sommigen bleef Willem van Oranje niet vreemd aan den moord van Musius, en was hij daarover eensgezind met van der Mark. De feiten en beider gemoedsgesteldheid, zegt Estius, schijnen echter die veronderstelling tegen te spreken. Wat daar nu ook van zij, het verdient aangemerkt te worden, dat in hetzelfde Agathaklooster, ten deele het Prinsenhof geworden, twaalf jaren later (10 Juli 1584), de Zwijger viel onder het verraderlijk lood van Balthasar Geerarts.

F.W.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van bladzijde 51.)

Kassel.

Den 26^{n} September stapten wij af in Kassel, waar, volgens de inlichtingen, welke men ons gegeven had, een nieuw gebouwd museum bestond, welks aanleg voor uitmuntend doorging.

Dit monument, niet zeer groot, doch zeer grondig bestudeerd in zijnen aanleg, werd in 1877 voltooid: het is een der schoonste bouwgewrochten, welke men in Kassel aantreft. Het werd ontworpen en uitgevoerd door baurath en professor von Dehn-Rotfelser.

De bouwmeester heeft voor dit monument al de nieuwe verbeterde stelsels aangewend; evenzeer buiten- als binnenwaarts, en ook onder het opzicht der verlichting, is dit gebouw eene geschikte bewaarplaats te noemen voor de schatten welke het bevat en die niet minder zijn dan 1500 schilderijen, waaronder 29 van Rembrandt, een aantal van Rubens, Dürer, Van Dyck, Jordaens, Guido Reni, Titiaan, enz.

De bouwtrant is Grieksch; de zeer eenvoudige gevels zijn uitmuntend van karakter. Zij zijn deels in witten steen, deels in rooden baksteen gebouwd.

De hoofdgevel, waar zich de ingang bevindt, is versierd met de beelden van Rubens en Rembrandt, in nissen aan de eerste verdieping geplaatst.

In de zijgevels bevindt zich een voorgebouw, met beelden, nagemaakt naar die van het Erechtheum van Athene (tempel van Pandrose). Deze beelden zijn uit witten, eenigszins grauwachtigen steen gehouwen en steken prachtig af bij den roodachtigen steen der gevels. Het voorportaal is zeer rijk bewerkt, grootendeels met gips, bij nabootsing van marmer. De muren zijn versierd met rood gipswerk, de kleur der muurpilaren is grijs met donkergeel dooraderd, de treden van de trap zijn van zwart wit dooraderd marmer. Op het portaal der verdieping versieren 8 prachtige wit marmeren beelden de leuning van de trap.

Deze beelden, gewrochten van Carl Echtermeier, van Dres-

den, stellen Griekenland, Rome, Frankrijk, Duitschland, Italië, de Nederlanden, Spanje en Engeland voor.

De leuning van de trap is van grijs marmer. De deuren zijn van geboend noteboomenhout. De zuilen der trapzaal zijn versierd met geel gipswerk, rood en bruin dooraderd. Het sieraadbeeldhouwwerk der paneelen, geel geschilderd, ter nabootsing van gebakken aarde, heeft een Pompejisch rooden achtergrond.

De dakramen dezer trapzaal hebben dof geelachtig glas, met roodachtige teekeningen; dank aan de keus dier kleuren, wordt geheel deze bewonderenswaardig welgelukte versiering warm en schitterend van toon. Treedt men de zalen voor schilderijen binnen, dan heeft men voor zich, vier achtereenvolgende zalen, drie van $11^{m}00$ en eene van omtrent $18^{m}00$ lengte; zij zijn $8^{m}50$ breed en staan met elkander in gemeenschap bij middel van poorten, die $1^{m}80$ breed zijn. De hoogte der zalen is omtrent aan hare breedte gelijk.

Het onderste gedeelte van het dakraam is volgens hetzelfde stelsel als die in het museum van Frankfort gemaakt; het vormt twee schuinsche vakken, van $4^{m}00$ oppervlakte. De schuinte bereikt $0^{m}35$; het middelste is aan den dekbalk verbonden door een versierden priemstijl. De balken zijn eigenlijk ijzeren liggers, waartegen geschilderde en vergulde sieraden aangebracht zijn. Zooals te Frankfort, stroomt het licht het museum van Kassel overvloedig binnen; hier echter heeft de bouwmeester zijn verlichtingsstelsel ondersteund met gordijnen, die op den zolder voor de lagere dakramen worden geschoven; deze gordijnen loopen op ijzeren roeden en komen in beweging bij middel van tegen den muur geplaatste krukken of draaiers.

Zonder die gordijnen, zou men hetzelfde ongemak hebben als te Frankfort, dat is te zeggen, eene onaangename terugkaatsing op de schilderijen.

Voor een museum, niet uitgestrekter dan dit van Kassel, gaat het verschuiven van gordijnen misschien niet gepaard met eenige ernstige hindernis; maar voor groote galerijen schijnt het ons toe, dat men zulke verwikkelingen moet vermijden; daarom verkiezen wij het stelsel van Weenen, dat ons alle waarborgen schijnt op te leveren.

Het binnengedeelte der dakramen heeft dof effen glas, $0^{m}54$ breed en $0^{m}004$ dik. Het buitenste gedeelte heeft groote ruiten van ruw en dof glas. Om te beletten, dat de ijzeren liggers der dakramen mochten plooien, heeft men daaronder kleine betimmeringen aangebracht. De halzen der zolderingen zijn gemetseld: zij bestaan uit kleine welfsels, die de ijzeren liggers ondersteunen. Tusschen de halzen en den rand van het ondergedeelte des dakraams, zijn luchttrekkers ingezet. Bijna tegen de nok van het dak, heeft men dit verluchtingsstelsel insgelijks toegepast; op iedere helling van het dak bevindt zich een opengewerkte band; deze banden bestaan uit zinken platen met doorboorde versiersels.

Die verluchting was echter, op verre na, niet toereikend: ook heeft men ze trachten te verbeteren, door het aanbrengen van een aantal kleine vensters.

Voor het wegleiden van het tegen het glas afloopende water, zijn er langsheen al de dakgordingen kleine zinken goten aangelegd. IJzeren leuningen, bronsgroen geschilderd, houden de toeschouwers op een zekeren afstand van de schilderijen.

De verwarmingsbuizen liggen aan de zijden der zalen, op $2^{m}00$ afstand van de schilderijen; onbetwistbaar is het stelsel van Frankfort en dat van Weenen veel beter.

De houten muurbekleedingen zijn alle geschilderd; de zwart geverfde deuren hebben groote vergulde sieraden; haar lijstwerk is zwart en groen. De houten

beschotten bootsen groen marmer na en hebben zwarte lijsten. De kroonlijsten en halzen zijn met veel smaak versierd.

Al de wanden der zalen voor schilderijen zijn behangen met papier van Pompejisch roode kleur; het papier vertoont kleine, bijna onzichtbare versiersels.

Aan gansch den noordelijken zijgevel is eene reeks van kabinetten voor kleine stukken ingericht, volgens het stelsel dat beschreven werd voor de museums waarvan reeds gewaagd is.

Langs den zuiderzijgevel bestaat eene lange loggia, welke als een meesterstuk van stijl mag doorgaan. Zij is ongemeen smaakvol beschilderd: van uit de vensters heeft men een verrukkelijk uitzicht op den Vogelsberg, het Hainergebergte en op de dorpen Ober- en Niederzwehren.

(Wordt voortgezet.)

J.-L.-Wertheim-album.

In onzen jaargang 1882, blz. 179, vermeldden wij het ontijdig afsterven van den uitstekenden Nederlandschen letterkundige Jacob Leo Wertheim. Wij wezen te dier gelegenheid op de groote verplichtingen, die het Nederlandsch tooneel aan den ontslapene heeft, ten bate van hetwelk hij aan het einde zijns levens nog een loffelijk werk verrichtte, door een kapitaal van 5700 gl. te bezetten aan de Amsterdamsche tooneelschool. Ten behoeve van dezelfde school, is thans een album bijeengebracht, hetwelk eerlang in het schoollokaal te Amsterdam zal worden tentoongesteld. Het prospectus van dit album, dat den naam van Wertheim-album voert, is bij de uitgevers geb. Binger, te Amsterdam, verschenen. Aan dit stuk is ontleend de volgende belangrijke hoewel beknopte beschrijving van het album, welks bezichtiging ruimschoots waard is dat men daarvoor eene reis naar Amsterdam onderneme:

> ‘Op den 18^{den} Augustus 1882 ontviel aan de Nederlandsche letterkunde een talentvol man, die eene eerste plaats onder hare beoefenaars zou hebben ingenomen, indien hem een langer leven ware gegund. Uitermate bescheiden, was Jacob Leo Wertheim slechts in den kleinen kring zijner warme vrienden bekend; wat het vaderland van hem had mogen verwachten, getuigen de geschriften in proza en poëzie, die in het vorige jaar het licht hebben gezien. Hij paarde een rijke fantaisie aan edele gedachten, en wist de scheppingen van zijn geest mede te deelen in de keurigste vormen. Wie bezat de gave der vertolking, gelijk hij, die ons Coppée's *Grève des forgerons* en Theuriets *Jean Marie* zóó wist weer te geven? Met hart en ziel had hij zich aangesloten bij de mannen, die de handen ineen sloegen tot verheffing van het Nederlandsch tooneel. Het secretariaat van de Amsterdamsche tooneelschool

kon aan geen beter handen worden toevertrouwd dan aan de zijne, en geen gevoeliger slag kon die jeugdige instelling treffen, dan zijn dood. Maar hoe kort hij ook voor den bloei dier school gearbeid heeft, zijn naam zal aan haar steeds verbonden blijven. Het fonds, gesticht ter opleiding van jonge lieden voor het Nederlandsch tooneel, is een blijvend teeken van zijn hooge waardeering der schoone kunst.
In 1883 besloot de Amsterdamsche vereeniging Schlaraffia, onder de zinspreuk "*in arte voluptas*", ten voordeele der tooneelschool een openbare bijeenkomst te houden, geheel aan de kunst gewijd. Allerlei voorwerpen van kunst en smaak werden bijeengebracht voor eene groote tombola, bij die gelegenheid te houden. Een voor dit doel ingezonden handschrift bracht het eerelid van Schlaraffia, de heer W.D.Th. Van Werkhoven, op het denkbeeld, om voor hetzelfde doel een album te verzamelen. Met instemming van de commissie voor het *Wertheimfonds* werden uitnoodigingen gericht aan allen, die door hun stand in de maatschappij, door hunne bijzondere verdiensten en als beoefenaars van kunst, wetenschap en letteren, in zulk een album niet mochten worden gemist. Hoewel het een Nederlandsch karakter moest dragen, mocht toch de vreemdeling niet ontbreken. Onder zoovele tijdgenooten, behoefden zij niet te worden uitgesloten, wier werkzaamheid reeds tot het verleden behoorde. Door de onvermoeide inspanning van den ontwerper, werd binnen twee jaren eene verzameling van bijna 500 bladen bijeengebracht, die door de kunstvaardige hand van den heer A. Grevenstuk, zóó werden ingericht, dat het geheel een monument vormt, den medewerker en den naam van Wertheim waardig. Aan allen, die tot de samenstelling medewerkten, zij een woord van dank gebracht. Doch allermeest brengen wij hulde aan den heer Van Werkhoven, die uit hoogachting voor den ontslapene en uit liefde voor de tooneelschool zulk een reuzenarbeid ondernam, en geen poging onbeproefd liet om dit album te maken tot wat het geworden is. Zijne onverdeelde toewijding verdient aller waardeering.

Over den inhoud van het album behoeft weinig gezegd te worden, het spreekt voor zichzelven. Een deel der albumbladen is gewijd aan de nagedachtenis van J.L. Wertheim. Hiertoe behooren die van de heeren A.C. Wertheim, prof. B.J. Stokvis, H. Binger, H. De Veer, A.T.J. Reiger, Josephine De Groot, Maurits De Vries, Rosa de Vries, van Os, Eug. Manuel, Em. Hiel, Ernst Possart, Carl Heyman en W.J. Hofdijk. Elk blad getuigt van warme vriendschap, oprechte waardeering en diepen rouw over zijn vroegtijdigen dood.
Het doel van het album gaf aan velen de woorden in de pen, die zij met eigen hand hier neerschreven. Philippe, graaf van Vlaanderen, en de minister J. Heemskerk Az. spraken hunne beste wenschen voor de tooneelschool uit en brachten haar hunne hulde. F.H. Witkamp bezong haar in een gedicht. Mev. Kleine-Gartman geeft eene *les uit rijpe ervaring*. L. Bouwmeester ontboezemde eene verzuchting, begrijpelijk zoowel als gerechtvaardigd. Busken Huet laat Hooft uit zijne Nederlandsche historiën een woordje over het tooneel zeggen, en L.A.J. Burgersdijk schrijft een

fragment uit zijn meesterlijke vertaling van Shakespeare. J.N. Van Hall wijdt een gedicht aan den tooneelspeler, en vrouwe Courtmans-Berchmans richt het woord tot eene tooneelkunstenares. “De kunstenaar, zegt de begaafde tooneelspeelster Cath. Beersmans, “moet bezitten eene ziel die gevoelt, een hart dat bemint, een hoofd dat begrijpt, en een wil die van geen rusten weet, want kunst vordert leven, liefde en onverdeelde toewijding.” Over het tooneel en de tooneelspeelkunst spreken ook J. Neumann, N. Judels, C.N. Wijbrandts, M.A. Perk, O.G. Smit, Joh. Gram, Multatuli, P. Fredericq, Ed. Van Bergen, Th. Coopman, C. Coquelin, Adèle Godoy, Gey van Pittius, en de hoogleeraren Donders, Buys Ballot, A. Pierson en J. Ten Brink hunne denkbeelden uit.

Voorts is bij de meeste bladen met een woord aangegeven, wat zij bevatten. Slechts van enkelen konden wij den geheelen inhoud mededeelen, omdat de omvang van dezen wegwijzer binnen zekere grenzen beperkt moest blijven. Wij hebben in die afgedrukte bladen echter geene bloemlezing willen geven, maar eenvoudig eene proeve van den rijkdom en de beteekenis dezer verzameling, waardoor tevens de waarde van den catalogus voor de belangstellende bezoekers van de tentoonstelling kon worden verhoogd.

Men vindt in het album handteekeningen of bijdragen van de volgende vorstelijke personen: Willem III; prins Hendrik en prins Frederik; koningin Emma; kroonprins Alexander; groothertogin van Saksen-Weimar Sophie; vorstin von Wied, Maria; Wilhelm, vorst van Wied; Sophie, koningin van Zweden en Noorwegen; Gustav, kroonprins van Zweden en Noorwegen; Victoria, kroonprinses van Zweden en Noorwegen; Leopold II, koning van België, welke schrijft; “Zeer genegen voor de Nederlandsche tooneelkunst, schrijf ik mijnen naam in het album ten voordeele van het tooneelfonds, met mijne wenschen voor de jonge leerlingen der Amsterdamsche tooneelschool;” Philippe, graaf van Vlaanderen; Elisabeth, keizerin van Oostenrijk; Elisabeth (Carmen Sylva), koningin van Rumenië; Georg I, hertog van Saksen-Meiningen; Maximiliaan, hertog van Beieren; prins Roland Bonaparte; Cosmo III de Medicis; hertog van Aumale.

De catalogus bevat niet minder dan 494 nummers en de verzameling is de bezichtiging overwaard. Schilders, graveurs, beeldhouwers, kunstenaars, letterkundigen, wetenschappelijke mannen, geleerden, toondichters, tooneelspelers en zangers, vindt men in deze fraaie verzameling vertegenwoordigd.

Generaal Verspijck, luitenant-generaal van het Nederlandsch-Indisch leger, schrijft: “Het Atjehsche volk moge door zijne wreedheid en trouwloosheid ons afschuw inboezemen, zijne vaderlandsliefde, moed en hardnekkigheid wekken ieders eerbied op. Wanneer ooit ons vaderland bedreigd mocht worden, is het te hopen, dat het Nederlandsche volk zich even opofferend, aaneengesloten en volhardend toone.”

Er zijn niet minder dan 221 teekeningen of waterverfschilderingen.

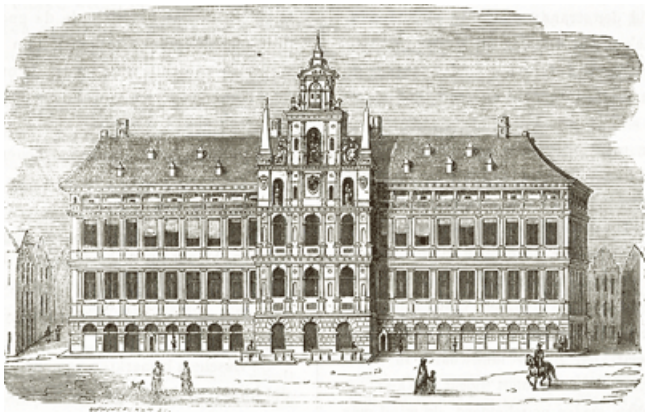
Prof. dr. Jac. Moleschott te Rome schrijft: “Naast en na de bouwkunst is de tooneelkunst voor alle volksklassen het meest toegankelijk. Zij oefent onder alle kunsten op den minst beschaafde de grootste aantrekkingskracht. Daarom rust op den tooneeldichter de grootste verantwoordelijkheid.”

Prof. dr. C.W. Opzoomer, Utrecht: “De echte speler vertoont u overal denzelfden mensch en is juist daarom voor de meest verschillende rollen geschikt. Nergens verloochent hij die eenheid van ons geslacht, die gij voortdurend voor oogen moet hebben, opdat het u mogelijk zij in hem den spiegel uwer eigen deugd en zonde te aanschouwen; maar hij weet er telkens de fijne trekken mee te vereenigen, die aan het bepaalde karakter, waarin hij optreedt, toebehooren, die ieder op zichzelf zonder beteekenis schijnen, maar te zamen de juiste, de sprekende uitdrukking vormen.’

De mensch sterkt zich in zijn geloof door de toestemming van anderen en in zijne gezindheid door de nabijheid van gelijkgezinden.
P.G.C.

Boekaankondiging.
Anvers et ses faubourgs.
Guide d'Anvers; histoire et description de ses monuments, par L. Kintsschots.

Onder dezen titel verscheen ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling te Antwerpen, in den boekhandel van F.

HET STADHUIS TE ANTWERPEN.(1)
TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Beerts, zoon, op de Katelijne vest, n^r^ 64, te Antwerpen, een inderdaad belangrijk werk. Het werd gedrukt door de *Augustinusvereeniging*, ter drukkerij van heeren Descleé, De Brouwer en c^ie^ (Brugge-Rijssel), wier uitgaven wij reeds gelegenheid hadden met lof te vermelden in onzen jaargang 1882, blz. 112, naar aanleiding van wat daarvan was ingezonden op de kunstnijverheidstentoonstelling te Rijsel. De hoogst verzorgde uitvoering verraadt veel smaak en kennis en strekt tot eer aan den heer L. Cloquet, die er zich mede heeft belast. Mogen druk en papier naar waarheid goed worden genoemd, de houtsneden, welke het boek versieren, zijn zeer fraai, zooals men kan zien uit de aan het boek ontleende hier opgenomen gravuur van het *Antwerpsch stadhuis.* In het boek komen voor: de *zaal Leys* in het stadhuis, waarvan men de muurschilderingen beschreven vindt in onzen jaargang 1870, blz. 97; de *Beurs;* het *Steen*, buitenwaarts gezien van aan de Werf; de *Voorgevel van het Steen;* het *Vleeschhuis; de Opene plaats* en eene *Zaal op de* 1^e^ *verdieping in het huis van Plantyn; het oud maagdenhuis;* 3 *huizen* in de Leemstraat; de *Pomp van Quinten Massys;* het *Gerechtshof;* de standbeelden van *Quinten Massys* en *P.P. Rubens; O.-L.-Vrouwekerk*, *Zegel* van O.-L.-Vrouwekerk, *O.-L.-Vrouwetoren* met *grondplan*, *Toren der Jezuïetenkerk*, wapens, zinnebeelden, beeldletteren enz. Het boek bevat, buiten de vermelde, 12 groote houtsneden, voorstellende de nieuwe kaaien, de bijzonderste kerkelijke en wereldlijke gebouwen der stad, eene fraaie stadskaart en het grondplan der wereldtentoonstelling met een aantal nuttige inlichtingen voor de bezoekers. De heer Kintsschots legt veel eer in met de wijze, waarop hij zijn boek heeft bewerkt, hetwelk zoozeer uitmunt, wij drukken op het woord, door volledigheid als bondige duidelijkheid. Over het geheel

(1) Voor den bouw van het stadhuis en voor den bouwmeester, zie onzen jaargang 1880, blz. 148, en voor de binnenverbouwing 1882, blz. 18 en 1884, blz. 27, 139, 105 en 165.

genomen, mag men zeggen, dat er niets in vergeten is. Stellig zal deze wegwijzer in Antwerpen de betrouwbaarste, de beste en de aantrekkelijkste zijn, die er tot nog toe bestaat. Wij vreezen niet, dat wij te veel zeggen, door zulks te schrijven. Integendeel: wij houden er ons van overtuigd, dat deze getuigenis zal worden b i j g e s t e m d, zonder eenig v o o r behoud, door al wie op de hoogte is van de zaak en k e n n i s m a a k t met het h o o g s t verdienstelijk werk van den heer L. Kintsschots, wien onverdeelden lof en dank mag worden toegezwaaid, om de voortreffelijkheid waarmede hij zich k w e e t van de gansch niet gemakkelijke taak, waarmede hij zich heeft gelast. Hij, niet minder dan zijne stadgenooten, mag tevreden zijn, over de verkregene uitkomst, want hij heeft een werk geleverd, dat voor de geschiedenis van Antwerpen eene blijvende waarde heeft en als dusdanig zal worden bewaard. Wij hopen dan ook, dat er al spoedig eene Nederlandsche overzetting van verschijnen zal. De prijs van den *Guide,* die 300 blz. tekst bevat, is slechts fr. 3.00.

De verzamelingen Van der Straelen - Moons - Van Lerius.

***Zie onzen vorigen jaargang, blz.* 153.**

De catalogus der oudheden, 3e afdeeling, 8e deel der veilingen, is verschenen. Hij behelst 62 bladzijden zeer fraaien druk; er zijn 700 loten: porselein, glaswerk, oude meubelen, beeldhouwwerken in hout, marmer en gebakken aarde, gedreven zilverwerken, glasschilderingen, waaiers, schelpen enz. Deze zullen ten overstaan van de heeren notarissen A. Van Dael en L. Leclef, openbaar verkocht worden den 1n en 2n Juni, van 11 ure 's morgens tot 1 uur 's namiddag, ten sterfhuize der familie Moons-Van der Straelen, lange-Nieuwstraat, te Antwerpen, nr 44, thans het eigendom van mev. weduwe Theodoor van Lerius geboren Moons, die het bewoont. De catalogus is opgesteld door de heeren P. Génard en A. Goovaerts, geholpen door den heer Clementinus Van Cauwenberghs. Het boek is evenals de vorige deelen zeer belangrijk.

Tade Rink.
(Vervolg van blz. 46.)

Als gewoonlijk, roeide hij, met omwonden riemen en in 't holle van den nacht over, bereikte behouden het strand der eenzame zandwoestenij en vond spoedig, wat hij zocht. Hier en daar, in eene diepe holte der hooge zandheuvels, had de zee een lijk uitgeworpen. Rink schudde de lijken naakt uit; ook gaarde hij nog andere aangespoelde goederen op en was daarmede bezig tot het aanbreken van den morgen.

Met buit zwaar beladen, wilde hij zijne boot weder bestijgen, om aan de waakzaamheid der strandvoogden te ontsnappen, die insgelijks met het krieken van den dag dit strand plachten te bezoeken. Tot zijn niet gering verdriet, had nochtans de opkomende vloed zijn vaartuigje losgerukt en ver in zee gedreven.

Na dit ongeluk zat er niets voor hem op, dan 't zij een misschien bloedig gevecht met de hem in den weg komende strandvoogden te bestaan of zijn met moeite opgegaarden buit goedwillig prijs te geven. Tot geen van beide had Rink lust.

Snel beraden, ging hij dus weder de duinen in, zocht eene afgelegene plaats op en begroef hier zijnen roof met groote zorgvuldigheid. Vervolgens wischte hij zijne voetstappen zoo goed mogelijk uit, beklom den naasten duinheuvel of zoogenoemden blinkérd en begaf zich dieper landwaarts in, waar zijne tegenwoordigheid minder de aandacht moest trekken.

De hemel was intusschen weder opgehelderd, de wind was omgeslagen, gelijk aan deze kusten zoo dikwijls geschiedt, en toen de zon zich ten ondergang neigde, breidde zich een gloeiend purper over het onmetelijk vlak uit.

Een paar Friesche schippers in de Wiedingsharde waren met het tij naar den vasten wal teruggekeerd en thans bezig, hunne netten aan den dijkrand voor hunne woningen te drogen en op te hangen. Toen zij hun werk gedaan hadden, lieten zij, naar zeemansmanier, nog eens hunne oogen over het wijde pekelveld gaan.

De vloed was reeds zeer ver afgeloopen en had de wadden, zoo ver het gezicht reikte, bloot gelaten. Desniettegenstaande meenden de visschers te bespeuren, dat zich iets op die glibberige vlakte bewoog. Eene gestalte, reusachtig groot, door de stralen van de ondergaande zon verguld, zweefde als eene schim over het zwartachtig slijkveld.

Op 't eerste oogenblik dachten de Friezen, dat zij eene bovennatuurlijke verschijning zagen; doch hun scherp oog overtuigde hen toch al zeer spoedig, dat werkelijk een menschelijk wezen zich op het wad bewoog en dat zijne reusachtige grootte enkel aan de breking der lichtstralen in den nevelachtigen dampkring was toe te schrijven, die bij avond meest over den bodem der zee trilt.

De visschers redeneerden er thans over, wie de man wel wezen mocht.

De een wilde een bekenden turfgraver in hem erkennen; de andere beweerde, dat het een oesterdief was, die van 't Hondje, de groote oesterbank niet ver van Sylt, eene vracht naar huis was gaan halen.

Dit laatste gevoelen had ook de meeste waarschijnlijkheid voor zich. Toen namelijk de raadselachtige persoon aan de laatste kil kwam en die niettegenstaande de lage ebbe onoverkomelijk vond, merkten de nieuwsgierige visschers, dat de onbekende iets zwaars op beide handen droeg en dit op de hoogste plaats van het wad nederlegde. Naar hun oordeel, kon dit niet anders dan een met oesters gevuld net zijn.

Uit het onrustig en, naar het scheen, onzeker heen en weer loopen van den onbekende, merkten de visschers op den dijk, dat de breede en diepe gleuf hem verhinderde, het vaste land te bereiken. Dat beangstigde de goedhartige menschen, want daar onbedriegelijke teekenen hun zeiden, dat de vloed reeds weder in aantocht was, moest de ongelukkige verlatene door de telkens hooger en geweldiger opzettende baren onvermijdelijk weggesleept worden.

Zij poogden hem dus door teekenen de richting aan te wijzen, die hij nemen moest, om over de wadden, nog voor volzee, aan wal te komen.

Was het nu echter, dat de ongelukkige deze seinen niet begreep, of dat hij de bewegingen der mannen aan het strand niet vermocht te onderscheiden, genoeg. hij stoorde er zich niet aan. Intusschen bewees zijn gansche doen, dat hij met overleg en omzichtigheid te werk ging.

De visschers bemerkten namelijk, tot hunne groote verbazing, dat hij ieverig bezig was, om al, wat op het wad slechts eenigermate hard en vast was, te hoop te dragen en op het hoogste punt daarvan een kleinen heuvel op te werpen. Zij konden er niet langer aan twijfelen, of de verlatene moest hoop hebben, op deze wijze den ondergang te ontgaan. Met de macht van het water bekend, haalden de Wiedingers nochtans over zulk eene, volgens hunne vaste overtuiging, geheel nuttelooze poging de schouders op en deden in stilte een gebed voor den armen man. De invallende duisternis maakte aan hunne waarnemingen ook spoedig een einde.

In de stellige verwachting, van den volgenden morgen een lijk aan het strand te zullen vinden, zochten zij hunne achter den dijk beschut liggende woningen op.

(Wordt voortgezet.)

Brandnetels.

Een der jongste takken van nijverheid, welke men aan het vindingrijk vernuft der 19de eeuw te danken heeft, is zeker de meer en meer op den voorgrond tredende brandnetelbewerking. Vroeger, evenals asschepoetster vertrapt en verschopt, is de onaanzienlijke brandnetel plotseling eene plant van gewicht geworden, toen men de kunst vond om uit hare vezels zoowel dikke kabeltouwen als de fijnste kant te vervaardigen. Reeds in vroeger eeuwen trok die plant de aandacht, door de taaiheid, den glans en de wonderlijke fijnheid harer vezels. Men beproefde ze op allerlei wijzen te bewerken, maar al die pogingen mislukten door de groote bezwaren, die aan het spinnen verbonden waren. Alleen meent men dat de Chineezen de kunst reeds langen tijd verstaan hebben. Zij maakten er papier, touw

en fijnere stoffen van, maar in Europa bleef de zaak rusten, tot het eindelijk den Engelschen en voor korten tijd ook den Duitschers gelukte de verachte brandnetel zoo te bereiden en te spinnen, dat zij een zijde-achtig, glanzend en bijzonder sterk garen opleverde.

De eerste Duitsche fabriek werd in het jaar 1880 te Dresden opgericht, en daar wordt nu de brandnetel na eene uiterst ingewikkelde voorbereiding en behandeling, voor allerlei stoffen geschikt gemaakt. Zoo groot is zelfs de splitsbaarheid der vezels, dat men er draden maakt, welke, bij een gewicht van 1 kilogram, eene lengte hebben van 100,000 meters. Maar tegelijkertijd maakt men er kabels van, sterker dan de Russische hennep ze kan geven. De Engelsche regeering heeft er in hare arsenalen de proef van laten nemen. Zonder ze te draaien, nam men een gelijk aantal hennep- en neteldraden, welke met gewichten bezwaard werden. Het Russisch fabrikaat brak reeds bij een gewicht van 80 kilogram, terwijl het andere eerst bezweek, toen het 120 kilogram moest dragen. En ook nam men de proef met gedraaide kabels. Een netel-kabel ter dikte van 12 centimeters die uit 132 draden bestond, droeg een gewicht van 200 centenaars, terwijl een Rus van gelijke dikte reeds bij de helft van het gewicht bezweek.

Het grootste gedeelte van de grondstof, welke in de fabriek wordt verwerkt, komt uit China. In groote hoeveelheid wordt het zoogenaamde Chinagras, tusschen bamboesstokken tot groote balen geperst, uit het hemelsche rijk ingevoerd. De stengels zijn sterker en veel langer dan die van de Europeesche brandnetel, welke dan ook alleen voor fijnere stoffen kan gebruikt worden. Maar natuurlijk gaat die invoer met groote bezwaren gepaard, daar het vervoer zeer kostbaar is. Vandaar dat reeds op verschillende plaatsen proeven genomen zijn met het aankweeken der Chineesche plant. De daarmede verkregen uitkomsten zijn niet ongunstig en daarbij hoopt men ook, dat de Europeesche brandnetel zich beter zal ontwikkelen, zoodra zij niet langer als onkruid wordt behandeld, maar men zich met zorg op hare aankweeking en veredeling gaat toeleggen,

Daarom hebben reeds verschillende deskundigen zich met die zaak bezig gehouden. ‘De planten, aldus schreef de bestuurder van den plantentuin te Berlijn, moeten in het voorjaar gepoot worden. Zoodra men ze goed kan onderscheiden, steke men de netels met de schup uit den grond en brenge ze naar een lossen, omgespitten bodem over. Ook kan men met de ploeg voren trekken ter diepte van 16 centimeter, en ze daarin plaatsen, doch men zorge vooral, dat de planten goed aangedrukt en begoten worden, daar de aarde zich vast moet zetten tusschen de wortels.’

Overigens is het aankweeken van brandnetels niet moeielijk, daar zij op alle grondsoorten gedijen. In het wild vindt men ze zoowel in de bosschen en op vette landen als in zand- en moerasgronden. Evenwel houdt men het voor het best, om de brandnetels te pooten in een zwaar gemesten grond. Wel is waar ontwikkelen zij zich in het wild ook zeer krachtig, maar dan vervullen de afvallende bladeren en stengels de plaats van mest, hetgeen natuurlijk niet geschiedt wanneer zij geoogst worden.

De oogst moet plaats hebben, zoodra de brandnetels beginnen te bloeien, omdat dan de vezels nog fijn en buigzaam zijn. Men snijdt ze vlak boven den wortel af, bij voorkeur in de vroegte, wanneer de dauw er nog op ligt, want dan zijn de haartjes nog vochtig en kwetsen niet. De afgesneden stengels blijven dan 24 uren op het veld liggen om te drogen, waarna de bladeren er af worden gestroopt. In dien toestand

worden die stengels nog gedurende 14 dagen gedroogd, terwijl daarentegen anderen aanraden ze tot bundels te binden, in 't water te leggen en dan eerst te drogen.

Zoodra de stengels in de fabriek zijn afgeleverd, begint eerst 't moeielijke werk, daar zij achtereenvolgens met twaalf verschillende werktuigen moeten kennis maken, vóórdat de draden voor de bewerking gereed zijn. Eerst krijgen zij een dampbad, om hun gomachtige stoffen kwijt te raken en worden dan met zwavel en chloor behandeld, waardoor zij eene helder witte kleur en zijde-achtigen glans krijgen.

Kroniek.

Antwerpen. De afdeeling voor Nederlandsche letterkunde in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, heeft den 18^{n} April den heere C.J. Hansen een feestmaal en een geschenk aangeboden, ter gelegenheid van zijn 25-jarig lidmaatschap der voornoemde afdeeling, aan wier hoofd hij sedert 10 jaren als voorzitter staat.

Brussel. 30 Maart hebben HH. MM. de koning en de koningin de opening bijgewoond van de 25ste jaarlijksche tentoonstelling der Koninklijke Belgische Maatschappij van Waterverfschilders.

- In de eerste dagen van April bezochten HH. MM. de koning en de koningin, en HH. KK. HH. de graaf en de gravin van Vlaanderen het werkhuis van L. Gallait, in de Paleisstraat, te Schaarbeek, ter bezichtiging van de door den meester geschilderde portretten van koning Leopold I en koningin Louiza-Maria, welke sedert dien werden geplaatst in de zittingzaal van den senaat.

- Bij koninklijk besluit van 9 April zijn in de Leopoldsorde bevorderd of benoemd: *officier:* L. de Taye, bestuurder van de academie, te Leuven; A. Marinus, oud-bestuurder van die van Namen; C. Piot, rijksarchivaris te Brussel, *ridders:* L. Blomme, provinciaal bouwmeester, te Antwerpen, D'Hoop en Devillers, rijksarchivarissen te Gent en te Namen; A. De Wilde, bestuurder van de academie te St.-Nicoiaas; J. de Petit, koninklijk bibliothecaris; P. Dubois, bewaarder van het natuurkundig museum, te Brussel: F. Laureys, leeraar aan de academie te Brussel; C.P. Du Mont, F. De Potter en P. Geiregat, letterkundigen, de eerste te Antwerpen, de twee anderen te Gent.

- De 5-jarige prijs van 5000 fr., voor Vlaamsche letterkunde, is met 5 tegen 2 stemmen toegewezen aan Jan Van Beers' *Rijzende blaren.* De 2 stemmen werden uitgebracht op *Een klaverken,* van mej. Hilda Ram. (Zie 1884, blz. 161 en 168.)

- 17 April heeft de koninklijke academie van België kennis genomen van het verslag der jury gelast met de aanwijzing der beste werken van volksonderwijs in 1884-85 verschenen. De prijs uit het fonds De Keyn is bij verdeeling toegewezen aan de volgende werken: E. Discailles, *Willem De Zwijger en Marnix van St.-Aldegonde*, L. Fredericq, *Anatomie et*

Physiologie humaines; mej. V. Loveling, *Verhalen voor kinderen;* Mac Leod, *Leiddraad bij het onderwijzen der dierkunde.*

Leuven. Het door ons op blz. 20 vermelde portret van den hoogleeraar Ed. Decamps, wordt op koper gegraveerd door den plaatsnijder W.P. Van der Veken, te Antwerpen.

St.-Nicolaas. Den 13^{n} April hield de afdeeling van het *Davidsfonds* eene plechtige vergadering in het lokaal het *Kruis*, op de Grootemarkt, ter aanstelling van haar nieuwen voorzitter in den persoon van den heer A. Janssens-De Schrijver. De opkomst was zeer talrijk. De vergadering was voorgezeten door den hoogleeraar P. Willems, algemeen voorzitter van het *Davidsfonds,* die in eene treffende toespraak de verdiensten herdacht van den diepbetreurden overleden voorzitter van de Waassche afdeeling, den heer L. Janssens-Smits. Hij verwelkomde daarna den nieuwen voorzitter, van wien hij zegde overtuigd te zijn, dat de beste verwachtingen mochten worden gekoesterd. Nadat de heer I.J. De Beucker eene opwekkende en zeer toegejuichte rede, met de hem eigene welsprekendheid, had gehouden, droeg de heer Lodewijk De Koninck een gedicht op Karel-den-Goede en een ander ter eere van den heer L. Janssens-Smits voor; beide stukken van den bekwamen dichter maakten een diepen indruk. Het schoone feest werd besloten met eene dankrede van den heer A. Janssens-De Schrijver.

Gent. Het stadsarchief heeft de volgende handschriften aangekocht: *a. Rekeningen van St.-Jans- en St.-Pauwelsgodshuizen*, *over de jaren* 1543-1564; *b. Rol van renten*, *schuldig aan Jacob*, *leenman van St.-Pieters*, *te Maelte* (nu Maalte-Brugge); *c.* Testamentboek ofte generatyeboek van Justus Billet (1638); *d. Geslachtlijsten en aanwijzingen, verzameld door Justus Billet.*

Brugge. In den laatsten tijd zijn weer werken ondernomen tot herstelling of herbouwing van eigenaardige gevels in oud-Vlaamschen trant, namelijk onder de leiding van de bouwmeesters L.J. Delacenserie, Oscar De Breuck en René Buyck. Achter St.-Gillischoor wordt heel eene rij dergelijke huizen hersteld. Ook in de Carmerstraat worden herstellingswerken uitgevoerd. In het Genthof, nevens het huis van den heer Leun en in aansluiting met den ouden gevel van dit gebouw, worden twee andere gevels opgetrokken, die door een slank en sierlijk torentje aan elkander zijn verbonden.

Buitenland.

Amsterdam. Uit de nalatenschap van wijlen den stadsarchivaris P. Scheltema is voor 1200 gl. aan de stad te koop aangeboden eene schilderij van J. Micker, voorstellende den platten grond van Amsterdam, na de tweede uitlegging of vergrooting, met al de toen bestaande gebouwen. Burgemeester en wethouders hebben dit aanbod toegeslagen.

Dordrecht. Op de veiling der verzameling Suermondt te Amsterdam zijn voor het Dordsch museum de volgende schilderijen aangekocht: A. Calame, *Bergstroom* en B.C. Koekkoek, *Kleefsch landschap.*

Parijs. In de school van schoone kunsten is eene tentoonstelling geopend van werken van Eug. Delacroix.

- De Fransche schilder Louis David, die lid van de conventie was, woonde de zitting dezer vergadering bij, toen de tijding kwam, dat Marat in het bad was doorstoken. Op verzoek zijner medeleden, begaf hij zich terstond naar Marats woning, om nog een portret te maken van den 'vriend des volks.' Dit schilderstuk, Marat in het bad voorstellende, met het verzoekschrift dat Charlotte Corday hem had aangeboden in de hand, werd door David aan de conventie geschonken, maar kwam later weder in zijn bezit. Na zijn dood werd het verkocht, maar in 1860 werd Davids kleinzoon er eigenaar van en het bleef sedert dien in zijn bezit. Nu is dezer dagen te Parijs eene tentoonstelling van portretten gehouden en daarop kwam ook eene afbeelding voor van *Marat in het bad,* toebehoorende aan den heer Terme. Volgens den catalogus zou het stuk door L. David zijn vervaardigd. De kleinzoon van David kwam tegen die omschrijving op. Hij beweert bezitter te zijn van de echte schilderij en vordert nu in rechten, dat zou veranderd worden in 'naar L. David.' De rechter zal dus hebben uit te maken, welk van beide stukken echt is, dan wel, of - gelijk de gedaagde beweert - David hetzelfde onderwerp tweemaal heeft geschilderd.

Southampton. Uit deze stad vertrekt den 18^{n} Mei naar Paramaribo, de Nederlandsche reiziger dr. H.F.C. Ten Kate jr., om een onderzoekingstocht naar de binnenlanden van de Nederlandsche kolonie Suriname te ondernemen. Voor deze onderneming verleende de prins Roland Bonaparte zijn geldelijken steun en schonk de Duitsche reiziger dr. Emiel Ribeck, te Halle a/Saale, 3000 mark.

Sterfgevallen.

RIDDER ALFRED DE KNYFF, landschapschilder, ridder van de Leopoldsorde en het Legioen van Eer, geboren te Antwerpen en sedert vele jaren metterwoon te Parijs gevestigd, is aldaar overleden op 23 Maart, 66 jaren oud. In het rijksmuseum te Brussel zijn van de Knyff twee stukken aanwezig: *De verlatene kiezelgroef* en het *Bosch Stolen.* Op de laatste Antwerpsche driejarige tentoonstelling prijkten van hem twee tafereelen: *Het dorp Chaslepont* en *Zicht in Vlaanderen.* Het eerste werd aangekocht voor het museum van werken van hedendaagsche meesters te Antwerpen, waar het te zien is.

FRANS JOSEPH DUPONT, den 1sten April te Antwerpen overleden, werd den 7^{n} Maart 1828 te Luik geboren. Hij was sedert een groot getal jaren metterwoon in de Scheldestad gevestigd en bewoog zich op het gebied der kunst in velerlei richting, waartoe zijn beroep als lichtteekenaar hem gemakkelijk aanleiding gaf. De uitgaaf van het tijdschrift *La Fédération artistique* werd door hem in de laatste jaren bezorgd en de kunsthandel, dien hij sedert vrij langen tijd dreef, had eene zeer groote uitbreiding genomen, evenwel zonder rijke vruchten af te werpen voor den nochtans nooit onwerkzamen ondernemer, die met nagenoeg alle kunstschilders vriendschappelijke betrekkingen onderhield en over wiens afsterven velen zullen rouwen.

VERSTRAETE-YSERBYT, een bekwaam letterkundige, sedert 1830 medeopsteller van den *Standaard van Vlaanderen*, is in het begin van April te Brugge overleden, 69 jaren oud.

JOANNES JOZEF PEETERS, de deken der Antwerpsche beeldhouwers, die onder andere de eerste meester van wijlen Jan Van Arendonck was, is te Antwerpen, Arendstraat n^{r} 50, overleden, den 8^{n} April, ruim 81 jaren oud. Ontelbaar zijn de houten heiligen beelden, de altaren en kerkmeubelen, door hem gemaakt, ook voor

Holland. Hij was weduwenaar van Isabella Mathieux, en den 11n April, na een 9-ure-lijkdienst in de voorloopige H. Norbertuskerk, werd hij op het Kiel ter aarde besteld.

CONSTANTINUS ROSETTI, als dichter en staatsman uitmuntend door groote bekwaamheden, is volgens een bericht van 8 April, te Bucharest, zijne geboortestad, overleden. Rumenië verliest in hem een zijner beroemdste mannen.

WALTHER GOETHE, een kleinzoon van den grooten dichter, is volgens een bericht uit Leipzig overleden op 16 April, oud 68 jaren. Deze laatste afstammeling van Goethe, wiens huis hij te Weimar bewoonde, was een uitstekend muzikant. Hij bezat een aantal nagelatene schriften van den dichter, die nu waarschijnlijk zullen uitgegeven worden, ofschoon de bezitter hebbe beweerd, dat zij daartoe minder geschikt waren.

Victor Driessens.
1820 -- 1885.

België's grootste tooneelkunstenaar is Zaterdag, den 4^{n} April, omtrent 9 ure 's morgens, in zijne woning. Van Straelenstraat n^{r} 14, te Antwerpen, overleden, aan de gevolgen der beroerte, die hem Woensdags te voren, den 1^{n} April, had getroffen, op het tooneel van den Vlaamschen schouwburg, te Antwerpen, terwijl hij de rol van Jan Renaud vervulde, in het stuk, voor titel voerende: *Een beroemd proces*.

Het beknopt programma van deze droevig heugelijke vertooning luidde als volgt:

> 'Nederlandsche schouwburg van Antwerpen, onder bestuur van den heer F. Van Doeselaer.
> Woensdag 1 April, ten voordeele van de gezusters Elisa en Philomena Jonkers, met medewerking van den heer Victor Driessens: *Een beroemd proces*, groot drama in 6 afdeelingen, waaronder een voorspel in 2 afdeelingen, naar het Fransch. Begin 7 1/2.'

Aan den afloop van het derde bedrijf, wanneer Jan Renaud (Driessens), die, na volbrachten 15-jarigen straftijd, uit de galei is ontslagen, zijne dochter terugvindt, kwam de beroerte den met kracht en opwinding spelenden tooneelist zoo plotseling treffen, dat hij, alvorens de bezinning te verliezen, nog nauwelijks den tijd en het vermogen had, om zijnen medespeler, den heer De Somme, die de rol van Chamboran vervulde, stamerende toe te roepen: 'Chamboran, Chamboran, pak me!' Werkelijk ving de heer De Somme den roemruchtigen kunstenaar bezwijmd in zijne armen op.

Eene aderlating, die, zonder tijdverlies, door den geneesheer A. Cavenaile, in den schouwburg, werd bewerkstelligd, bleef zonder heilzaam uitwerksel en tegen 11 ure werd de bewustelooze lijder naar zijne woning overgebracht, terwijl de vertooning - wat voorzeker hoogst bevreemdend mag worden genoemd - voortgezet en ten einde gebracht werd, met den heer Frits Bouwmeester, als plaatsvervanger van Victor Driessens.

Kort voor den aanvang van het noodlottig derde bedrijf, waarin hij zijne laatste rol zou spelen, had de heer Driessens, achter de schermen, aan mejuffrouw Philomena

Jonkers gezeid, dat hem de oogen op ongemeene wijze schemerden, dat hij als een floers voor het gezicht had.

Helaas! zonder zijne bezinning nog te hebben herkregen, is de uitstekende kunstenaar, omtrent 36 uren nadat hij ongesteld was geworden, de eeuwigheid ingegaan.

Zijn dood is voor de Nederlandsche tooneelspeelkunst en inzonderheid voor Vlaamsch-België, een onmetelijk verlies.

Victor Driessens was een tooneelkunstenaar van den eersten rang, dien zelfs de grootste buitenlandsche schouwburgen ons mochten benijden. Aan zijn veelomvattend kunstvermogen paarde hij bovendien eene scherp geteekende eigenaardigheid, welke zijn spel onnavolgbaar en in bijzondere mate aantrekkelijk en boeiend maakte. Niemand, hoe dikwijls een zelfde stuk ook werd gegeven, was Driessens ooit moede gehoord of gezien. Zelfs onwillens, gevoelde men zich door hem medegesleept. Er ging eene inderdaad overweldigende bezieling van hem uit, waaraan zelfs de koelste, de meest onverschillige toeschouwers zich niet wisten te onttrekken.

De uitstekende kunstenaar bereikte den ouderdom van 65 jaren. Hij werd den 6^{n} Mei 1820 te Rijssel, uit Antwerpsche ouders, geboren.

In onzen jaargang 1865, blz. 157, drukten wij een overzicht van de moeielijke en roemrijke loopbaan, die hij tot alsdan had afgelegd. Aan het hoofd daarvan, plaatsten wij zijn welgelijkend door Jos. Nauwens uitgevoerd portret.

Sedert dien bleef Driessens onafgebroken, met nooit versaagden moed en onverflauwd talent, als tooneelkunstenaar werkzaam, in den uitgebreiden kring, dien hij zich had geopend sedert hij niet alleen te Antwerpen en elders in België, maar ook in verscheidene steden van Holland was gaan optreden.

Bij zijne ter-aardebestelling, op Dinsdag, 7 April, ten 2 ure namiddag, kon, eenmaal te meer, op de minst ondubbelzinnige wijze worden waargenomen, hoeveel hoogschatting en genegenheid Victor Driessens genoot.

Uit alle wijken en kwartieren, ja uit alle straten der groote stad, evenals uit de voorsteden Borgerhout en Berchem, togen de menschen bij scharen naar het sterfhuis, en toen de lange, onafzienbare stoet zich op weg stelde naar de begraafplaats, bevonden zich, voor het minst, 50,000 mannen en vrouwen, van iederen leeftijd en uit alle standen der samenleving, met treffende ingetogenheid, achter de lijkkist, die door tooneelisten van den Vlaamschen schouwburg op de schouders werd gedragen. De heeren Jan Van Beers, voorzitter van den tooneelraad, F. Van Doeselaer, bestuurder van den Vlaamschen schouwburg te Antwerpen, E. Hendricx, bestuurder van het nationaal tooneel te Brussel, Fauconnier, bestuurder van het nationaal tooneel te Gent, Willem Van Zuylen en Dirk Haspels, tooneelisten uit Rotterdam, Gilles Naza, tooneelist uit Parijs, P. Billiet, E. Van Bergen en H. Van den Bosch, letterkundigen, gingen als slippendragers naast de met kronen versierde kist.

De treurmarschen spelende muziek der Antwerpsche burgerwacht ging aan den stoet vooraf.

De eerste, achter het lijk, trad de schoonzoon van den gestorvene, de heer H. Verstraete, de tweede man van de

tooneelkunstenares mej. Elisabeth Catharina Driessens, wier eerste echtgenoot, de tooneelist D.J. Coryn, zooals men weet, den 28n Augustus 1878 overleed.

Achter de nabestaanden van den overledene, kwamen de stedelijke overheden.

Het mannelijk en het vrouwelijk personeel van den Vlaamschen schouwburg, in rouwkleeding, vermeerderd met een aantal tooneelisten, uit het binnenland en uit Holland gekomen, om de lijkplechtigheid bij te wonen, bevond zich mede vooraan in den stoet.

Nagenoeg al de Antwerpsche maatschappijen en sommige uit Borgerhout, Brussel, Hasselt enz., waren met hare vaandels en standaarden opgekomen.

De ter-aardebestelling geschiedde op het Kiel. Aan het graf voerden onder andere de volgende heeren het woord: J. Florus, namens den tooneelraad, F. Van Doeselaer, H. Van den Bosch, E. Van Bergen, E. Hendricx, Wannyn, uit naam van het Vlaamsch tooneel van Gent, Julius Judels, W. Van Zuylen, D. Haspels, L. Bouwmeester, Simais, namens de Brusselsche tooneelmaatschappij *De Noordstar,* Grader, namens de Amsterdamsche maatschappij *Apollo.*

Er is in Antwerpen eene commissie tot stand gekomen, welke zich ten doel stelt, ter eere van Victor Driessens een gedenkboek uit te geven en voorts werkzaam te zijn, om gelden bijeen te brengen, ten einde hem een eeregraf te stichten en in den voorgang van den Vlaamschen schouwburg zijn standbeeld te doen verrijzen. Deze commissie bestaat uit de heeren Ferd. Van der Taelen, F. Gittens, Em. Rosseels, E. Van Bergen, P. Billiet, F. Van Doeselaer, Reiners-Bisdom en J. Van Ryswyck. Het Antwerpsch gemeentebestuur, hetwelk zich reeds zoo voorkomend had getoond om voor den roemruchtigen tooneelkunstenaar een eigen begraafgrond in te ruimen, heeft buitendien eene bijdrage van 1500 fr. toegezegd, om de vervaardiging van het aan Driessens toegedacht standbeeld te helpen bekostigen.

De beeldhouwer Egidius-Hyacint Melot,

geboren te Antwerpen den 16den Augustus 1817, stierf den 19n April in het gasthuis te Schaarbeeck. Hij was een hoogst verdienstelijk kunstenaar, iemand van wien men mocht zeggen, dat hij in de wieg werd gelegd om beeldhouwer te zijn en die inderdaad een beeldhouwer is geworden, in den vollen zin van dit veelbeteekenend woord. Hij heeft een aantal werken geleverd, die metterdaad bijdragen tot den roem van de vaderlandsche beeldhouwkunst in onzen tijd en dan ook den naam van hunnen maker zullen vereeuwigen. Hij werkte met zooveel vlugheid als zekerheid, zonder ooit tot middelmatigheid af te dalen. Onder zijne behandeling, kwamen klei en steen als tot bezieling. Groote onderscheidingen vielen hem evenwel niet ten deel. Hij was al in de vijftig, voordat hij in de Leopoldsorde werd benoemd, nadat hij, in 1869, het gouden eeremetaal had bekomen op de driejarige tentoonstellng van Brussel. Hij werd evenmin rijk, ofschoon de bestellingen hem niet ontbraken, en tot overmaat van ramp, dwong hem eene oogziekte, de laatste jaren zijns levens werkeloos en ledig door te brengen.

In de stad Brussel treft men van Melot, onder andere, de volgende werken aan: *De Zomer*, eene steenen groep, aan den ingang van het Park, Paleizenplaats; - de beelden der heiligen Jacobus, Andreas en Joannes, boven op den gevel der Kaudenbergkerk; - twee draagbeelden aan de zijden van den Muntschouwburg; -

dergelijke beelden aan het gebouw der Nationale Bank; - eene kindergroep, *Spes Patria,* aan het Paleis der Academiën en, in dit paleis, de zinnebeelden van de Grieksche en Romeinsche kunst; - een aantal, draag- kinder- en borstbeelden aan en in het lokaal van het muziekconservatorium; - de zinnebeelden der vrijheid van godsdienst, van vereeniging, van drukpers en van onderwijs, in het Paleis der Natie; - eene kindergroep, als verzinnelijking der kunsten, op de tinne der Beurs; - de steenen beelden van Pepijn van Landen met zijne gade, van Hendrik, hertog van Brabant, en van Joanna van Frankrijk, ten stadhuize; - een bronzen beeld, als voorstelling van de kunst, aan den voorgevel van het Paleis der Beeldende Kunsten; - het marmeren borstbeeld van B. Du Mortier, in den Plantentuin.

Het door de Henegouwsche gemeente Hornu voor Degorges-Le Grand opgericht bronzen standbeeld, werd door Melot gemaakt. Voor de gemeente St.-Joost-ten-Noode vervaardigde hij een marmeren borstbeeld van haren burgemeester Gilon.

Tusschen Melots inzendingen op driejarige tentoonstellingen vermelden wij: in 1845, een *Ruiterstandbeeld van Z.M. Leopold I* en eene *H. Cecilia* in pleister; in 1866, een *Bacchus als kind* en een *Knaap*, twee marmeren borstbeelden.

In het bijwezen van eene schaar vrienden en vereerders, werd Melot den 22^{n} April op de begraafplaats van Schaarbeek, ter aarde besteld.

Tade Rink.
(Vervolg van blz. 58.)

Het behoeft nog nauwelijks te worden gezegd, dat de raadselachtige slijklooper, dien de Friesche visschers hadden gezien, niemand anders was, dan de onverschrokken Tade Rink.

Toen hij zijne boot bij de duinen van Hörnum niet meer vond, begreep hij dadelijk, dat slechts langs omwegen eene terugreis naar zijne tegenwoordige woonplaats mogelijk was. Hij berekende daarbij, als ervaren zeeman, dat, zoo het geluk hem diende, zijn vaartuig ook wel aan 't strand van Föhr aandrijven kon, want hij kende den duur en de kracht van den vloed- en ebstroom, tusschen de beide eilanden Stijlt en Föhr, zeer nauwkeurig.

Rink hield zich dus ook maar niet lang op Stijlt op, waar hij, buitendien, niets had te zoeken.

De eb was reeds begonnen, toen hij het strand bij Keitum bereikte, en zonder zich lang te bedenken, volgde hij den terugwijkenden vloed. Met vluggen tred repte hij zich over de glibberige wadden voort. Waar het wad in slib overging, nam hij een koenen sprong te baat. Zoo zou hij zijn doel, de Wiedingharde, voor het weder opkomen van den vloed bereikt hebben, indien hij, wegens de vele killen en gleuven, niet zoo telkens een aanzienlijken omweg had moeten nemen.

Toen de oostelijke kil voor hem lag, zag hij aan de beweging van het water, dat het reeds vloed was. Het vasteland was derhalve niet te bereiken.

Rink zag een zekeren dood in de golven voor oogen, als hij

niet, op eenig wijze, raad wist te schaffen, om zich tegen den aandrang van den vloed te beschutten. Hoe hij dit beproefde, hebben wij reeds aangeduid.

Het plan van den koenen avonturier gelukte volkomen. Tade Rink bouwde zich op het wad een kleinen berg, waarover de zee wel heen spoelde, doch zonder hem, buiten een nat pak kleederen, eenige schade toe te voegen. Hij lachte over de beangste schippers op het strand, wier bewegingen hem geenszins ontgingen, en nam zich voor, hun door de daad zijne erkentelijkheid te betoonen.

Den volgenden morgen haastten de visschers zich, den dijk te beklimmen en uit te zien, hoe 't wel met den slijklooper mocht zijn afgeloopen. Het was nog halve eb en 't wad slechts ten deele overstroomd.

Zoo ver het oog reikte, was echter nergens een menschelijk wezen te ontdekken. Daarentegen onderscheidden de Wiedingers nog zeer duidelijk de overblijfsels van den kleinen berg van steenen en schelpen, dien Rink den avond te voren had opgebouwd. Dood kon die dus zeker niet wezen.

Terwijl zij, daarover sprekende, van den dijk naar het strand afdaalden, zagen zij duidelijk in de vette klei ingedrukte voetstappen, wier richting een van den zeekant landwaarts opgaanden wandelaar verried. Nieuwsgierig volgden zij die en, ziedaar, ze liepen regelrecht op de weideplaats hunner paarden aan. Toen zij die betraden, ontbrak het beste paard. In plaats daarvan, vond men een stuk horen, een stuk van 't handvatsel van een mes, waarop de naam ‘Rink’ duidelijk te lezen stond.

Bij 't lezen van dien naam, gingen aan beide Wiedingers de oogen open en een paar niet zeer malsche: ‘Donder en bliksem, de kerel heeft ons bestolen!’ ontvoeren onwillekeurig hunne lippen.

De dolle Rink, gelijk het volk den slijklooper noemde, draafde onderwijl op zijn gestolen paard, als een heer, op het eiland Föhr, zijne tegenwoordige woonplaats, toe. De nauwelijks kenbare wegen over het wad, die hij van de Wiedingharde gevolgd was, schrikten hem niet af; hij had ze wel honderdmaal betreden en thans, nu hij een paard onder het lijf had, achtte hij zich volkomen veilig. Rink kwam zonder verderen tegenspoed op het eiland aan, gaf het geroofde paard de vrijheid weder en stapte op de noordelijke kust het strand langs, zijn scherp oog bestendig op den zeestroom gericht houdende, die, tusschen Stijlt en Föhr, ook bij laag tij, nooit afloopt.

De ervaren schipper had zich niet misrekend. Met den terugkeerenden vloed bespeurde hij, op den bewogen waterspiegel, een donker voorwerp, dat met snelle vaert op hem toedreef. Dat het eene boot was, kon hem niet ontgaen, en dat die boot hem toebehoorde, daarvoor bestond alle waarschijnlijkheid. Gesteld echter ook, dat dit niet zoo geweest ware, zoo bleef Rink toch altijd aan zijne beginselen getrouw en verklaarde alles, wat door 't zeewater aan land gespoeld werd, zonder lang bedenken, voor zijn eigendom. Om niet al te lang op de bewegingen van het vloedtij te moeten wachten, waadde Rink den wassenden waterstroom te gemoet. Ditmaal zou zijn vermoeden bewaarheid worden. De boot behoorde hem werkelijk toe. Lachend beurde hij zich er in, en, daar hij alles in de beste orde vond, greep hij het roer, hijschte een zeil op, keerde en stuurde even als den dag te voren weder op de duinwanden van Hörnum aan.

Gelukkig bereikte de dolle Rink, na zonsondergang, de woeste duinspits van Stijlt, waar hij ditmaal zijne boot met groote voorzichtigheid in eene veillige kleine haven vastsjorde.

Onder de bescherming van den nacht ging hij vervolgens in de duinkloof, waar hij zijne vroeger geroofde kostbaarheden verborgen had, en groef ze op. Hij was daar juist mede klaar en wilde zich aan boord van zijn vaartuig begeven, toen hij menschenstemmen op niet verren afstand hoorde. Luisterend bleef hij staan, bedekt door een vooruitspringenden duinkegel. Weldra vertoonden zich ook in 't grauw van den nacht twee personen, die dicht langs den zoom van het witte brandingschuim over het zand voortstapten. Aan den ingang van de kloof bleven zij staan, wisselden eenige woorden en kwamen recht op hem aan.

Daar Rink niet weten kon, of deze beide onbekenden, misschien, even als hij, op strandroof, dan of zij, mochten het strandvoogden zijn, op lieden van zijn slag uit waren, zoo voelde hij volstrekt geen lust om met hen in aanraking te komen. Eene list moest hem uit zijne verlegenheid redden. Haastig hing hij een paar der buit gemaakte kleedingstukken op eenen staak, dien hij toevallig onder zijn bereik vond. Deze kleederen, door den wind bewogen, konden in de verte en in de donkerheid zeer goed voor een zich bewegend menschelijk wezen gehouden worden. Daarbij bootste de dolle Rink nog misleidend natuurlijk eerst het knorren en daarna 't blaffen van een grooten hond na. Een en ander maakte de naderenden opmerkzaam. Zij bleven staan, keerden vervolgens werkelijk om en verdwenen aan het strand.

Rink lachte hen overmoedig na, op den toon van den in deze streek voorkomenden vogel, de lachmeeuw. Toen hij alle gevaar geweken zag, raapte hij al zijne schatten bijeen, pakte ze in de boot en stak welgemoed naar Föhr over, dat hij ook gelukkig bereikte.

Na dit met zeldzame koelheid en tegenwoordigheid van geest volbrachte feit, leidde Tade Rink een tijdlang een heerenleven van zijn buit gemaakten schat. Hij had vooreerst voor zich en de zijnen overgenoeg en liet den schoorsteen van den morgen tot den avond rooken. Hoe lang dit duurde, weten wij niet te zeggen; alleen zijne laatste ongeloofelijk koene schoon weinig roemrijke daad, is tot de nakomelingschap overgekomen.

(Wordt voortgezet.)

Koude

wil men nu in Amerika gaan verkoopen op denzelfden voet als stook- en lichtgas. Er is daartoe in Nieuw-York eene maatschappij opgericht. Haar doel is, *koude* te leveren aan al wie ze mochten noodig hebben, ter verkoeling en verfrissching van gasthuizen en huiskamers, zoowel als aan brouwerijen, slachterijen, hotels, restauraties, vischhuizen enz. Wat er eigenlijk wordt geleverd is *samengeperst ammoniak-gas*. De uitzetting van dit gas, in daarvoor geschikte toestellen, verschaft de noodige koude.

Aan Pieter Geiregat.
Heildronk ter gelegenheid zijner benoeming tot ridder der Leopoldsorde.

Wat is schooner om te aanhooren,
Dan de teedre kindermond,
Voor wien gij de liefste maarkens,
Ja, de wijste lessen vond?
Wat is zoeter om te voelen
Dan het moederlijk gemoed,
Dat ge weet zoo mild te stichten
Door verhalen wonderzoet.
Wat is heerlijk boven alles,
't Is de geest des koenen mans,
Dien ge weet door kunst te boeien,
Vol van Vlaamschen dichterglans!
Wat is rijker af te luistren
Dan des volkes minnend hert,
Dat ge door uw blijde spelen
Moedig troost in leed en smert.
Kind en moeder, man en Vlaming
Voegen hunne stemmen saam,
Om u, dichter, toe te juichen,
Luid te zeegnen uwen naam.
Komt u thans het kruis versieren,
Lang verdiende vorsteneer,
't Volk komt met zijn liefde u vieren,
Die verdient gij evenzeer!
Broeders, hoog het glas geheven,
Vlaandren schonk hij schat op schat....
Klinkt en drinkt: de dichter leve!
Heil den ridder Geiregat

EMANUEL HIEL.

Gent, 18 *April*.

Mei.

Volgens men beweert, stamt het woord Mei af van het Latijnsche Maius - van den wortel May - dat groeien beteekent. De Romeinsche jongelingschap placht in de lentemaand naar buiten te gaan en die maand door te brengen met dansen en springen ter eere van Flora, de godin van vruchten en bloemen.

Roestvlekken in marmer

kunnen, volgens een Duitsch wetenschappelijk tijdschrift, daaruit worden verwijderd op de volgende wijze: Een weinig klei wordt met zwavelammonium tot eene dunne pap aangeroerd en op de vlek gebracht, zonder haren omvang te overschrijden. Na 10 minuten wordt de pap afgewasschen. Is dan de plaats nog eenigszins roodachtig, zoo wordt andermaal pap op de vlek gebracht, na 5 minuten afgewasschen en, na droging, vervangen door een deeg van witte bolus en eene oplossing van cyancalium,

een deel op 4 deelen water. Is, na een half uur, nog groenzwarte kleuring merkbaar, dan moet de behandeling met cyancalium worden herhaald.

Kloosterzegels.

In de twee laatste eeuwen, zoo schreven wij voordezen, vindt men algemeen op het zegel des kloosters, of het kloosterwapen, of den patroon der kerk, of het een en ander[1]. Dit zegel is toepasselijk niet alleen voor de twee laatste eeuwen, maar in het algemeen voor het conventszegel der abdijen van Premonstreit. In de Antwerpsche Sint-Michielsabdij vertoont gedurende verscheidene eeuwen het kloosterzegel de beeltenis van den aartsengel Michiel; sinds de 17e eeuw is er ook een zegel in gebruik met het wapen der abdij ingesneden[2]; te Tongerloo wordt geen ander conventszegel aangetroffen, tenzij met het beeld der H. Maagd, de patrones der kerk[3]; te Postel vindt men, althans in de twee laatste eeuwen, gestadig het Postelsch wapen, drie molenijzers van sabel op zilver[4]; meer dergelijke voorbeelden zouden we kunnen aanhalen, den gestelden regel wettigend ten opzichte van de abdijen der orde van Premonstreit hier te lande.

Is er spraak van abdijen van andere orden, dan dient het zegel gewijzigd te worden. In de orde van Citeaux namelijk

heeft de willekeur minder vrij spel in de keuze eens kloosterzegels. Volgens eene verordening van 1350, is het voor de Bernardijner kloostergemeenten een algemeene regel van de H. Maagd in hunne zegels af te beelden. De eerw. heer M.V.S. in het onlangs verschenen werkje: *Sceaux et armoiries de l'abbaye de Soleilmont*, *de l'ordre de Citeaux*, toont ons de toepassing

(1) Wapenschild der abdij van Postel. Vlaamsche School, 1877, blz. 17.
(2) Zie P. Génard. Verhandeling over S. Michielsabdij.
(3) Zegels der abdij van Tongerloo. Vlaamsche School, 1880.
(4) Wapenschild der abdij van Postel. Als hierboven.

diens regels in het zegel der genoemde vrouwenabdij. De heilige Maagd is er afgebeeld, op eene bank zonder rugleuning zittend, met het goddelijk kind op den linkerarm en eenen bloemtuil in de rechterhand. Dergelijk eene voorstelling treft men aan in het zegel van Alne, eene mannenabdij van dezelfde orde van Citeaux.

Zooals men kan opmerken in onze

studie over de zegels der abdij van Tougerloo, hebben de zegels der kloosteroversten oudtijds meer een ambtelijk dan een persoonlijk karakter, en worden eerst later, door het insnijden der wapens van de betrekkelijke prelaten, eigen aan den persoon. Den zegelnavorscher van Soleilmont, wiens schrijven aanleiding gaf tot ons artikel, mangelde het aan bewijsstukken om daar het gebruik van ambtelijke zegels te bevestigen. Daarentegen zijn er van jongere tijden eenige persoonlijke voorhanden, en onder deze dat van mevrouw Jacoba de Colnet. De hier medegedeelde plaatsnede maakt eene beschrijving onnoodig.

Buiten de twee voornoemde, hebben vele abdijen een derde zegel dat gemeen is en aan het convent en aan den kloosteroverste; z u l k een gemeenschappelijk zegel zagen wij te Tongerloo in gebruik; men treft het ook aan in Sint-Michielsabdij te Antwerpen. Een tegen z e g e l van Soleilmont, waar de naamletter S en een abtelijke staf dooreengestrengeld in voorkomen, is, als blijkt uit het randschrift, van denzelfden aard.

Eerlang verwachten we het tweede gedeelte der belangrijke studie van den eerw. heer M.V.S., dat nog handelen moet over de wapenschilden der abdij van Soleilmont. Die kleine bijdragen zijn den oudheidkundige welkom; vroeg of laat zullen zij hem in staat stellen eene algemeene verhandeling over de Belgische zegel- en wapenkunde op te maken.

F.W.

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen.
(Vervolg van bladzijde 55.)

Amsterdam.

Den 23^{n} October begaven wij ons naar Amsterdam, om daar het in aanbouw zijnde museum te bestudeeren. Het is het werk van eenen bouwkundige van grooten naam:

den heer P.J.H. Cuypers, bouwmeester en opziener van de koninklijke museums der Nederlanden.

Het *rijksmuseum* van Amsterdam is prachtig te midden van het *Vondelpark* gelegen, juist tegenover eene groote straat, zoodat men reeds van uit de verte, den aanblik geniet van het ook door zijne verscheidenheid schoone gebouw. Het is opgevat in den ouden stijl van de Nederlandsche kunstherbloeiing der XVIe eeuw. Naast het voorgebouw verrijzen twee groote vierkante torens: tusschen deze twee torens is er gelijkvloers een openbare doorgang, eene soort van overdekte straat, welke toelaat het binnenplein over te steken, zonder het gebouw te moeten rondgaan. Op het tijdstip van ons bezoek, diende deze doorgang als ingang voor de internationale tentoonstelling.

De gevels van het museum van Amsterdam zijn gebouwd uit witten steen en baksteen, op een grondwerk van blauwen steen of arduin. De achtergrond der half verhevene beeldwerken, welke de gevels versieren, is verguld; in verscheidene groote monumenten van Weenen heeft men ook zulk verguldsel gebruikt, waardoor het beeldhouwwerk prachtig uitlost en zich ongemeen rijk voordoet.

De indiepingen der iets minder dan halfronde vensters zijn versierd met zeer fraai tichelwerk, uit de fabriek der firma Van Hulst, te Harlingen (Friesland).

Gewoon, als wij zijn, slechts museums te zien en ons voor te stellen in de gedaante van weidsche, statige gebouwen, zoo maakte het monument van den heer Cuypers aanvankelijk niet den verwachten indruk op ons. Doch zonder het te weten gewent men er zich aan en wanneer de toeschouwer van uit het *Vondelspark* die schilderachtige omgeving van bevallige puntgevels gadeslaat, al die torentjes en torens, al die vlieten en hangbruggen welke het *rijksmuseum* omringen en die Amsterdam tot eene der eigenaardigste steden van Europa stempelen, dan begrijpt hij weldra, dat ieder museum, in een anderen trant opgevat dan degene, welke, over het geheel, de gebouwen van de stad kenschetst, misplaatst zou geweest zijn op de plek, waar het zich bevindt. Dat heeft de heer Cuypers ten volle begrepen en gedurende de zoo belangvolle uren welke wij met hem hebben doorgebracht, heeft hij ons hoogst welwillend de beginselen verklaard, die hem tot gids bij de opvatting van zijn werk hadden gediend; hij ontwikkelde ze met die warmte van overtuiging, welke den uitstekenden Nederlandschen bouwkundige eigen is.

De heer Cuypers was zoo goed, ons zelf tot leidsman te verstrekken gedurende ons bezoek in het prachtig gebouw, dat hij ontworpen en waarvan hij het werk bestuurd heeft. Ook zijn wij aan zijne dienstvaardigheid het bezit van talrijke teekeningen verschuldigd, die ons in staat stellen, het merkwaardig gebouw ook in zijne onderdeelen te bestudeeren. Wij kwijten ons slechts van onzen plicht, met hier onze diepgevoelde dankbaarheid aan den voortreffelijken kunstenaar uit te drukken.

Het binnenste van het museum van Amsterdam bevat twee groote overdekte pleinen van 38^{m}96 lengte en 29^{m}61 breedte, zeer doelmatig voor het gebruik. Voorloopig had men er de tentoonstelling van volkenbeschrijving ingericht en later zullen zij de plaatsing toelaten van groote bouw- en beeldhouwwerken, in navolging van hetgeen in de school van schoone kunsten te Parijs bestaat, alwaar men tot zelfs stukken van natuurlijke grootte uit Grieksche tempels heeft kunnen plaatsen, en ook naar het voorbeeld van het museum van

Berlijn, waar de Egyptische zaal, in de gedaante van een atrium, zeer schoon, zeer aangenaam en zeer practisch is.

Hierdoor bekomt het plan iets onverwachts, dat de eentonigheid breekt; in deze atriums, door bouwtrant, versiering en vorm verschillende van alle andere tentoonstellingszalen, komt de bezoeker rust en ontspanning zoeken, na eene lange wandeling door de zalen voor schilderijen.

De volgende tentoonstellingszalen voor schilderijen bevinden zich op de eerste verdieping: eene groote middenzaal, 67^{m}61 lang, 19^{m}82 breed; aan de zijden dier zaal heeft men op 10 meters afstand en over eene diepte van 5 meters afscheidingen aangebracht, waardoor zoovele kleine zalen in de groote zaal gevormd worden. Hierdoor heeft de heer Cuypers getracht of de gedachten van Schinkel na te volgen of er voordeel uit te trekken. Over deze verdeeling hebben wij bij de beschrijving van het museum van Berlijn uitgeweid en het is dus overbodig hier nogmaals deze uitleggingen te herhalen. De voornoemde zalen zijn langs boven verlicht.

Het middengedeelte van de groote zaal is 14^{m}50 hoog: de kleine bijzalen van 10^{m}00 × 5^{m}00 hebben eene hoogte van 9^{m}50; van uit de groote zaal, komt men in vier zalen van 28^{m}86 lengte bij 10^{m}10 breedte; verder zijn de rechter- en linkervleugel van het monument afgedeeld in omtrent vierkante zaaltjes van 10^{m}22 × 9^{m}77.

De heer Cuypers wees de hoogte van al deze zalen, de breedte van het dakraam en zijne ombuiging aan in eene teekening, die hij ons gaf, en welke zeer duidelijk is; van de aslijn der zaal en ook van het midden der muurhoogte, voor de schilderijen bestend, trekt men eenen cirkel, langs het onderste en bovenste uiteinde van deze oppervlakte loopende. Het bovenste gedeelte van den cirkel geeft de ronding der glazen zoldering aan. Van uit hetzelfde middelpunt een halven of kwart cirkel trekkende, waarvan de radius gelijk is aan de helft van de breedte der zaal, zoo zal het aanrakingspunt des cirkels met de rechte lijn, uit het middelpunt van den cirkel opgetrokken, de plaats aanduiden, waar het dakraam zijnen oorsprong neemt. en bijgevolg ook de breedte van dit dakraam afbakenen. Wanneer men de schikking dezer zalen goed nagaat, dat wil zeggen, de hoogte der schilderijen, die der zalen, de plaatsing der dakramen, dan blijkt het weldra, dat de heer Cuypers van een geheel, ander beginsel uitgaat dan dat der bouwmeesters van de museums van Weenen en Dresden, en dat zijn stelsel veel gelijkt aan dat hetwelk te Frankfort en Kassel werd verkozen.

Te Weenen, te Dresden en in de tentoonstelling van Munchen heeft men willen voorkomen, dat het licht van 45 graden rechtstreeks op de schilderijen zou vallen, terwijl men te Frankfort, te Kassel en te Amsterdam het zoodanig heeft geschikt, dat het licht rechtsreeks op de tentoongestelde stukken uitstraalt, met dit verschil echter, dat te Kassel velums worden gebruikt, om de onvolkomenheden, die het stelsel mochten aankleven, te verbeteren.

Naar hetgeen in alle museums, welke wij bezocht hebben, gedaan is geweest, heeft de heer Cuypers in het zijne, langs den noordgevel, eene reeks van tien kabinetten van 5^{m}78×5^{m}10 aangebracht, voor het plaatsen van kleine schilderijen; deze kabinetten worden door de groote vensters van den hoofdgevel verlicht; de scheidsmuren, aan beide kanten, staan schuins, om niet maar alleen strijklicht op de schilderijen te krijgen. Deze kabinetten zijn zoo wat 7^{m}00 hoog.

Al de buitenmuren zijn dubbel, zulks wil zeggen, dat men in het metselwerk eene ruimte heeft gelaten, om het doordringen van ziltigheid in de zalen te beletten.

De dakramen hebben mat glas en lijsten van gegraveerd glas.

De ruiten der daken, $0^{m}008$ dik, zijn van half wit glas. Daar, waar de dakramen op den bovenmuur de zalen komen te rusten, heeft men luchttrekkers geplaatst, tusschen het rechte en het boogvormig gedeelte, dat is tusschen de rechte lijn en den boog van het segment.

De tentoonstellingszalen zijn in mozaïek gevloerd. De heer Cuypers had bij voorkeur houten vloeren willen leggen in de zalen voor schilderijen, doch de hoogere overheid heeft vermeend zijne zienswijze niet te moeten aannemen. Hetzelfde is gebeurd met de beschotten; geene houten bekleedsels zijn geduld geworden; zij werden vervangen door bezetsels van zwart gepolijst gips, uitgevoerd, evenals de mozaïeken, door het huis Odorico, van Weenen-Frankfort.

Wij moeten verklaren, dat deze mozaïekvloeren en het gemis van alle houtwerk een vrij droevigen indruk maken. Het is te Amsterdam alleen, dat wij zulke groote voorzorgen tegen brandgevaar ontwaarden: wij zijn het met den heer Cuypers eens, om ze overdreven te noemen. Het strookt, voor het overige, weinig met de genoemde voorzorgen tot wering van brandgevaar, dat de opperverdieping van het museum aan eene teekennormaalschool werd ingeruimd.

De daken van het museum van Amsterdam zijn met schaliën (stelsel Fourgeau) gedekt. Het schijnt, dat dit stelsel, zoo het al zekere voordeelen oplevert, ook wel zijne nadeelen heeft, want de afwezigheid van dakberd laat des zomers het stof en 's winter de sneeuw op de zolders binnendringen.

Al de ramen hebben beweegbare waterlijsten, eene gemakkelijke inrichting voor de verluchting; in de zalen zijn de vensters tamelijk hoog boven den grond geplaatst, zoodat de luchttrekkers boven manshoogte komen.

Er is voorgenomen, de zalen te stoken met heete lucht. Wij vinden dit stelsel niet aanbevelenswaardig.

In de nabijheid van het museum staat de woning van den bestuurder, een zeer schoon gebouw, samengesteld uit 5 of 6 vertrekken op iedere verdieping en zeer eigenaardig ingericht, Deze woning is opgetrokken in denzelfden stijl als het museum.

(Wordt voortgezet.)

Vlekkenwater.

Het Nederlandsch tijdschrift De Huisvrouw zegt, dat men op de volgende wijze een uitmuntend water kan verkrijgen, voor het wegnemen van vetvlekken uit wollen stoffen: Men lost 20 of 30 gram gepoederde borax in eene halve flesch kokend water op; daarna giet men dit water, koud geworden, op fleschjes, om het aldus te bewaren, tot men het noodig heeft.

Boudewijn de ijzeren arm.
A° 837-870.
Romance.

Ah! vous serez à lui....
Allons! qu'est-ce qu'une couronne?
Vous gagnez le bonheur si vous perdez le trône.

VICTOR HUGO.

I.

't **I**s feest aan Koning Karels hof
Voor al zijn baanderheeren,
Nu 's Vorsten dochter bruiloft viert,
Naar vaderlijk begeeren.

Naar Engeland trekt Judith heen
Met Edelwulf haar gade;
Dààr wenscht het volk een Koningin
Vol gratie en genade.

't Is feest; muziek en zang en dans
Doorklinken al de zalen,
Ter eer der schoone Koningstelg,
Die als Vorstin zal pralen.

De citer speelt, de harptoon ruischt,
De minstreels doen zich hooren;
De jonkvrouw, aller hulde waard,
Weet ieder te bekoren.

De luchters stralen, hel van glans,
Op al de feestgenooten;
't Geschitter doet de bruiloftsvreugd
Van 't Fransche hof vergrooten;

Fluweelen dos, brokaart, juweel
En kostbre parelsnoeren
Versieren 't feestend eedlental,
Dat hier den toon blijft voeren.

't Gebloemte geurt met zoeten reuk
De hooge gasten tegen;
Zijn wonderschoone kleurenpracht
Prijkt heerlijk allerwegen.

De wijnen vonklen als kristal
In groote feestbokalen;
De spijzen dampen geurig op,
Uit fraai gedreven schalen.

Een ieder juicht, verblijd van geest,
Wie zou den wijn niet smaken,

Die 't feestgenot ten toppunt voert
En aller hart doet blaken?

Helaas! wie de eer der feestpraal geldt,
Zij juicht met niemand mede;
Maar schijnt bedroefd, en slaakt bedrukt
Een stille zielebede.

Wat deert de jonkvrouw, schoon en goed,
Voor levenslust geboren?
Stierf soms haar valk, haar hakkenij,
Of heeft ze een hond verloren?

Geen hazewind, geen paard, geen valk
Doet Judith telkens zuchten;
Het weidsch gevierde trouwverbond
Moet onze jonkvrouw duchten.

Een edel ridder, zwart van oog,
Beminnelijk van zeden;
Van oogbekoorbren lichaamsbouw,
Met ijzersterke leden;

Een dapper krijgsman, wijd beroemd
In alle vreemde Staten -
Is Boudewijn, is Vlaandrens heer,
Die haar deez' echt doet haten.

Haar maagdlijk harte klopte fel,
Door liefdedrift bevangen;
Zij mint den ridder; hij alleen
Vervult haar zielsverlangen,

En Boudewijn met d'ijzeren arm
Beminde Judith weder;
Maar ach! geen koninklijk vazal,
Hoe dapper ook en teeder -

Verwerft een kroonprinses tot bruid.
Tot Koningin verheven;
Des bluschte hij zijn liefdevuur,
Geen voedsel mocht hij 't geven.

't Is feest aan Koning Karels hof
Voor al zijn baanderheeren,
Nu 's Vorsten dochter bruiloft viert,
Naar vaderlijk begeeren.

't Is feest; muziek en zang en dans
Doorklinken al de zalen,
Ter eer der schoone Koningstelg,
Die als Vorstin zal pralen.

II.

De morgenzon steeg luistrijk op;

Haar zilvren stralen zonken
Op 't uitgestrekt Lutetia[1],
Welks torenspitsen blonken.

En Koning Karels goede stad
Werd aan den dag hergeven;
In huis en straat, op markt en plein
Week dra de rust voor 't leven.

Ook in het vorstelijk paleis
Was ieder op de beenen;
De schoone Judith stond gereed:
Zij trok met Edwulf henen.

Zij dacht aan 't lieve vaderland,
Aan allen, die haar minden;
Aan 't oord waar hare jeugd ontvlood
Te midden van haar vrinden.

(1) Oude benaming van Parijs.

Helaas! die landstreek zoo geliefd,
Waarop ze 't oog liet rusten -
Verdwijnt weldra in 't blauw verschiet
Voor nevelige kusten.

Geen gouden kroon, geen purperdos,
Die Judith beide wachten;
Geschenken, praal noch eerbetoon
Vermochten 't leed verzachten.

Zij treurde en zuchtte diep bedroefd,
En stortte een vloed van tranen;
Zij klaagde bij haar juffrenstoet,
Die haar tot kalmte manen.

Vast drukt zij allen aan haar hart
En zoent ze fel bewogen;
Zij snikte een allerlaatst vaarwel
Met rood bekreten oogen.

Haar Boudewijn, zoo teêr bemind,
Liet ze even droevig achter;
Zij dacht aan hem, en hij aan haar:
Dit stemde 't zielswee zachter.

De ridder doolde in 't somber bosch,
Hij zocht de stilste lanen;
En aan zijn onverschrokken oog
Ontwelden weemoedstranen.

Vol moed, gelijk een man betaamt,
Wil hij het lot trotseeren;
Naar roem gestreefd! om 't zieleleed
In 't strijdgewoel te weren.

Met Lodewijk de Stamelaar,
Dauphin van Frankrijks krone -
Toog hij naar 't Ottomansch gebied,
En streed er voor Gods zone.

Dààr vocht hij, onder Stambouls muur
En Adrinopels wallen,
Met ridderlijken leeuwenmoed,
Dààr deed hij velen vallen.

III.

Een reeks van jaren vloden heen
Sinds 't feest van Koning Karel -
Waarop zijn dochter bruiloft hield,
Zij, Frankrijks schoonste parel.

Als weduwvrouwe weergekeerd:

Vorst Edwulf zag ze sterven -
Zou thans Navarra's heer haar hand,
Naar Karel wil, verwerven.

Zij mijmerde over Boudewijn,
Bij 't wandlen in de dreven
Van Senlis hoven, waar ze vrij
Haar minwee lucht kon geven.

't Was voorjaar, - en de lentezon
Blonk door de groene blâren;
De zefir strooide bloesems rond
Op Judiths donkre haren.

Zij vlijdde zich op 't oevergras
Der heldre waterstroomen;
't Bekoorlijk hoofd rustte in haar hand:
De peluw harer droomen.

De stilte heerschte waar ze lag,
Beschaduwd door de twijgen;
De bloemen geurden wonderzoet
Bij haar droefgeestig zwijgen.

‘Ach! waarom toog haar Boudewijn
Naar verre, vreemde landen?
En waarom had de Godheid niet
Vereenigd beider handen?

Dacht hij aan haar, als zij aan hem?’
Dit vroeg ze bij het peinzen;
‘Zou hij, vazal, voor 't mingevaar
Met 's konings dochter deinzen?’

Bemoedigd straalt haar loddrig oog,
Zij voelt haar hartwee sussen -
Ja! in een zaalgen liefdedroom
Haar lippen vurig kussen.

Maar hoor! wat dof en hol gerucht
Komt hare mijmring storen?
Een hoefslag dreunt de dreven door
En klatert haar in de ooren.

Staâg scherper klinct het drafgeluid,
Wie mag de ruiter wezen?
Navarra's Vorst, haar bruidegom,
Wiens komst zij heeft te vreezen?

Doch eensklaps houdt de hoefslag op,
De ruiter schijnt te pozen;
Wellicht een vreemdling - of misschien...
Wat deed de vrouwe blozen?

En opgeruimder zonk haar hoofd
Op hare handpalm neder;
Zij droomde, in zoete mijmerij,
Van haren minnaar weder.

Daar kraakt een tak, daar schuift een voet,
Waar Judith is gelegen:
Men nadert zacht - zij staart in 't rond,
Een pelgrim treedt haar tegen.

De breede rand van 's vreemdlings hoed
Houdt zijn gelaat verborgen;
Een krusefix hangt aan zijn zij,
Vertrooster voor de zorgen.

Een grove pij omhult het lijf,
Een staf rust in zijn handen;
Een schelpensnoer hangt om zijn hals,
Hij komt uit verre landen.

Zij rijst omhoog - de pelgrim knielt -
Een brief biedt hij der vrouwe;
Zij lost het lint en leest het schrift
Van 's ridders liefde en trouwe.

Hij meldde, in ongesmukte taal,
Wat hem sinds jaren deerde;
Hij had de jonkvrouw reeds bemind
Toen Edwulf haar begeerde.

Thans smeekt hij vurig om haar hand, -
Zij moge 't pleit beslissen
Of wedermin zijn beê verhoort,
Dan of hij haar moet missen.

Maar Judith kust ontroerd den brief -
De pelgrim, diep bewogen,
Ontschiet aan 't momkleed - Boudewijn
Staat eensklaps voor hare oogen.

Hij prest de schoone vrouw aan 't hart,
Wier hoofd zijn schouder drukte;
Zij kussen als twee vlammen doen -
Wie was de meest verrukte?

IV.

De Koning zat, vol pracht en praal,
Op zijnen vorstenzetel,
Want Lodewijk en Boudewijn,
Die ridders zoo vermetel -

Zij keerden uit den strijd terug
In afgelegen streken;
Hun dapperheid en ridderdeugd
Was glorierijk gebleken.

Zij bogen diep voor Frankrijks heer,
En moesten hem verhalen
Al de avonturen op hun tocht,
En al hun zegepralen.

Met zedigheid, als ridders past,
Deed elk zijn feiten hooren;
Voor Karel ging van hun verhaal
Geen enkle daad verloren.

Hij prees hun moed en wijs beleid,
In opgewonden woorden,
Ten voorbeeld en tot doelwit aan
Voor allen die hem hoorden.

Hij sprak: ‘begeer een gift van mij

Voor 't geen gij hebt bedreven;
Mijn zoon behield, in 's vijands land,
Door u, o held! zijn leven.

Eisch vrij! al wat uw hart begeert
Zal Frankrijks Koning schenken;
Verklaar uw wensch in ronde taal -
Ik koester geen bedenken.'

En Boudewijn sprak tot den Vorst:
'Wilt ge iets uitstekends geven
o Koning! schenk me Judiths hand
Voor wat ik heb bedreven.

Zij mint mij, en ik min haar weêr,
Koom ons geluk bekronen;
Dit wenscht mijn ridderhart alleen,
Zóó zult ge vorstlijk loonen.'

De Koning fronste zijn gelaat
En sprak, in drift ontstoken:
'Gij richt uw wenschen al te hoog,
Gij hebt te stout gesproken.

Gij zijt vazal van Frankrijks kroon,
Vazal zult ge eeuwig blijven;
Mijn dochter past eens Konings zoon -
Ik wil uw trots niet stijven.'

En Judith sprak: ''k min hem alleen
o Vader! wil mij hooren;
Eens volgde ik uw verlangen op:
Mijn liefde moest ik smoren.

Ik heb geleden om uw keus,
De Godheid brak mijn banden;
Geen diadeem heb ik gewenscht,
Geen macht noch groote landen.

Mijn hart bemint den Vlaamschen held,
Zijn Koninklijke daden;
Gij moogt als Vader en als Vorst
Mijn bede niet versmaden.'

'Verhoor die beê!' sprak Karels zoon.
'Hij hoedde kloek mijn leven;
Ik smeek u, ik! de hoop der kroon -
Wil hem mijn zuster geven.'

Vergeefs gesmeekt, vergeefs gebeên -
De vorst bleef onbewogen;
Trotsch rees hij van zijn zetel op,
Onttrok zich aan hunne oogen.

De hofstoet zag verlegen rond,
Geen hunner durfde spreken.
Maar Boudewijn verloor geen moed,
Hem zag men niet verbleeken.

Hij fluisterde zijn Judith toe:
‘'k Word d'ijzeren arm geheeten -
Stel u gerust, en wil dien naam,
Melieve! niet vergeten.’

V.

Het maanlicht scheen met zachten schijn
In Senlis hoven neder;
De sterren kaatsten wonderschoon
In 't effen water weder.

De nachtegaal zong in het bosch
Met harmonievol fluiten;
Een koele wind bewoog het loof:
't Was zielsbekoorlijk buiten.

De bloemen geurden kwistig rond
In weiden en waranden;
En alles zweeg - want alles sliep
Op 't slot en de ommelanden.

Maar plotsling werd de rust verstoord -
Wat ridselt door de boomen?
Wat ziet men met een vluggen tred
Behoedzaam veldwaarts komen?

Zijn 't geesten, die in 't nachtlijk uur
In Senlis stille dreven,
Te midden van het dichtst geboomt',
Door 't rustig landschap zweven?

Zij spoeden als gejaagden voort,
Met staâg versnelde schreden,
Langs parken, vijvers, laan, priëel, -
En slaken schietgebeden.

Daar springt een slot, daar knarst een deur, -
Fluks wordt ze weêr gesloten;
Twee paarden staan ten tocht gereed
Voor beide reisgenooten.

Twee ridders springen in den zaâl:
Één met gespierde lenden;
Met gitzwart oog en fier gelaat,
De schrik van 's vijands benden.

En de andre: slank als 't oeverriet,
Verrukkelijk van vormen;
Met lichtblauw oog en heldren blik:
Een hemel zonder stormen.

't Was Boudewijn, 't was Vlaandrens heer
Met Judith, Karels dochter;
Ze ontvluchtten zaâm het Fransch gebied -
En beider hart klopt lochter.

Zij renden in gestrekten draf,
Bij heldren sterreluister,
Waar Luna 's schijnsel beider vlucht
Verlichtte in 't nachtlijk duister.

De nachtegaal verhief zijn zang
En floot de schoonste tonen:
De bloemen spreidden zoetren geur
Uit glinsterender kronen.

Het beekje vloeide vlugger voort
In zoet gestemde accoorden.
En 't ruischend riet van stroom en kil
Sprong dartler langs de boorden.

De paarden vlogen in galop,
Met losgelaten toomen, -
Door weide, moesland, heg en steg.
Langs dorp, kasteel en stroomen.

Geluk op reis! naar 't Vlaamsch gebied, -

Met Cupido's geleide;
Dat Hymen op het graaflijk slot
Het minnend paar verbeide.

VI.

De morgen brak te Senlis aan,
De zon straalde in de dreven
Der slotwarand, waar bloem en kruid
Met nieuwe pracht herleven.

Het vischje dartelde in den vliet,
Het zangkoor in de boomen;
De hazewind sprong door het park,
Waar Judith placht te komen.

Het frissche lusthof geurde en blonk
Van zwaar bedauwde rozen.
Hoe scherp de hazewind er zocht, -
Geen Judith kwam er poozen.

De schrikbre maar doorklonk het slot
En drong den Vorst in de ooren:
'Vrouw Judith vlood met Boudewijn!
Het Hof heeft haar verloren.'

De Vorst ontstak in felle drift
En riep tot zijn vazallen:
'Op! ridders, op! rent spoorlangs heen -
Doet uwe horens schallen!'

De ridders sprongen vlug te paard
En renden ijlings henen.
Doch niemand achterhaalde 't paar,
Reeds sporeloos verdwenen.

En Karel zwoer een duren eed:
Geducht zou hij zich wreken!
Hij riep zijn baanderheeren op,
Zelfs uit de verste streken.

Een leger, schrikverwekkend groot,
Toog naar de Vlaamsche landen;
't Zou Vlaandrens heer in kluisters slaan,
Zijn ridderslot verbranden.

Maar Boudewijn verloor geen moed -
Met al zijn onderdanen
Trok hij den vijand te gemoet
Met wapperende vanen.

En bij 't Eligiusgebergt'
Verwierf de held victorie!
Het Fransche leger stoof uiteen, -
Vermeldt de landshistorie.

Geen zege hielp, de vete bleef, -
Men kwam den Vorst bestoken
Een tweeden veldtocht aan te gaan:
De neêrlaag dient gewroken!

De Bisschop van het machtig Reims
Had hem dien raad gegeven;
Hij-zelf trok met zijn leger meê,
En zal den held doen sneven.

Hij deed den ridder in den ban
Met 's ridders onderzaten; -
Doch legers, tiranniek geweld
Noch banvloek mochten baten.

De held versloeg des Bisschops macht,
Verdreef zijn legerbenden,
En liet naar 't Fransche grondgebied
De zegevanen wenden.

De Koning sidderde op zijn' troon
En zond een' vredebode,
Die d'overwinnaar zeer gedwee
Tot wapenstilstand noodde.

En Boudewijn gaf blij gehoor
Aan 's Konings vroed begeeren;
Hij dacht, als een voorzichtig held:
Het krijgsgeluk kan keeren.

VII.

De vrede schonk den ridder rust.
De stilte deed hem peizen
Aan 's Bisschops banvloek, die hem deert, -
Naar Rome wil hij reizen.

Des trok hij met zijn Judith heen,
Om aan den Paus te smeeken
Den ban, die hun geluk verstoort,
Door zijn gezag te breken.

De Paus verhoorde 's ridders beê,
En toonde zich genegen
Den hoog vergramden Franschen Vorst
Tot zachtheid te bewegen.

Gezanten met zijn zegengroet
Zond hij naar Karels staten;
Zij pleitten voor 't ontvloden paar -
Dat pauslijk pleit mocht baten.

Een eerestoet ontving hen weidsch
Met jubelende kreten; -
De vetegrieven had de Vorst
Vergeven en vergeten.

VIII.

't **I**s weder feest aan Karels hof
Voor al zijn baanderheeren,
Nu 's Konings dochter bruiloft viert,
Naar vaderlijk begeeren.

't Is feest; muziek en zang en dans
Doorklinken al de zalen.
Ter eer der schoone Koningstelg,
Die als Gravin zal pralen.

Want Karel schonk den Gravenrang
Den ridder en zijn zaten,
Bij 't vrij en erfelijk bezit
Der toebedeelde staten.

Wel vijftien dagen achtereen
Hield Frankrijks Vorst tornooien;
Hij schonk hem Sint-Donatusleen -
Aan Judith kostbre tooien.

Hij bood hem 't zwaard van Frankrijks kroon,
Dit moest de dappre dragen
Als Kampioen van 't Fransch gebied -
Om 's Konings troon te schragen.

Meer rijke giften gaf de Vorst,
Opdat de zoen gebleke;
En 't echtpaar toog blijmoedig heen
Naar 't graaflijk Haerlebeke.

M.H. DE GRAAFF.

Rotterdam, 1885.

Aanteekeningen.

Bladz. 67.

Een dapper krijgsman, wijd beroemd
In alle vreemde staten -
Is Boudewijn, is Vlaandrens heer,
Die haar deez'echt doet haten.

Boudewijn, houtvester van Vlaanderen, beminde heimelijk Judith, dochter van Karel den Kale, Koning van Frankrijk. Als vazal van dien machtigen Vorst, scheen hij het geluk te moeten derven zich met de prinses in den echt te verbinden, om wier hand Edelwulf of Etelbald, Koning van Engeland, bij haren vader met een gunstig gevolg aanzoek had gedaan, schoon tegen haren zin, daar zij Boudewyn insgelijks heimelijk beminde wegens zijne dapperheid en persoonlijke bevalligheden.

Oudegherst schrijft van hem: ‘Il estoit de haute stature et avoit le teint un peu brunet, le corps membru et nerveus, et néant moins merveilleusement dispost et agile, et surtout estoit bien à cheval: il avoit le parler amiable et éloquent, pensant bien à ce qu'il debvoit dire, devant le pronuncer. Il n'aymoit pas la vengeance, sinon en tant qu'il estoit de besoing de l'exécuter sur les meschantz, pour satisfaire à la réputation de sa grandeur, ou (pour mieux dire) au debvoir que son estat et dignité requerroyent; ayant surtout en hayne mortelle les flatteurs, parce que un prince ne peult avoir pire ennemy que un flatteur.’

Bladz. 68.

Met Lodewijk de Stamelaar,
Dauphin van Frankrijks krone -
Toog hij naar 't Ottomansch gebied,
En streed er voor Gods zone.

‘Corts daer naer (ik heb dit vertrek van Boudewijn, als het meest gepaste oogenblik, na het huwelijk van Judith met Edelwulf doen plaats vinden) zo traek Boudewyn d'Isere, die forestier van den lande van Vlaenderen, over in heidenesse met Loys die Stammerare, die Dolphin van Vranckerijcke, doende daer zulcke prouesse ende zo groote faicten van wapenen int conquesteren van die steden van Constantinople en de Andrinople, dat men van dierghelijcke noyt en hoorde, in zulcker wijs dat hij daer metsdien overal vermaert ende bekent wiert voor die alderclouckste, vroomste ende vaylgeantste prince van ghleee kerstenhde, ghelijck hij ooc in der waerheyt was.’

Despars, *Cronycke van Vlaenderen.*

Bladz. 68.

Als meduwvrouwe weergekeerd:
Vorst Edwulf zag ze sterven -
Zou thans Navarra's heer haar hand,
Naar Karel wil, *verwerven.*

‘Anno VIIILVIII, zo sciet van dezer werelt die coninck Edelwulf van Inghelant, die vrau Judith getraut hadde, sconincx Caerles dochtere van Vranckerycke, maer en hadder gheen hoirie bey ghehadt.’ - Sinds dit afsterven en hare terugkomst waren er omstreeks vier jaren verloopen, ‘toen zij in treyne was van corts anderwarf jeghens haren wille ende danck, bij den bevele als voren, de bruyt te wordene met den Coninck van Navarre.’

Als boven.

Bladz. 69.

- Boudewijn
Staat eensklaps voor hare oogen.

‘Ende die orloghe gheent zijnde, zo keerde hy met den voornoemde Dolphin weder te Vranckerycke waert, ende commende binnen der stede van Senlis, vant daer die scoone vrau Judith, svoorzeits Dolphins zustere, daar hij tanderen tijde zeer amoureux of gheweest hadde ende noch was, ende zy insghelijcx ooc van hem.’

Als boven.

Bladz. 70.

En Karel zwoer een duren eed:
Geducht zou hij zich wreken!
Hij riep zijn baanderheeren op,
Zelfs uit de verste streken.

‘Maer als die coninck Caerle van Vranckerijcke, svoorzeits vrau Judiths vadere, deze nieumare (de schaking der prinses door Boudewijn) verhoorde, zo wiert hij met ytnemende groote gramscepe omsteken, en de zwoer dat hyt eer lanck wreken zoude, ofte in die wille sterven. Dienvolghende, zo vergaerde hij een eyrcracht, het dan van hondert duysent mannen, daar mede dat hy te Vlaenderen waert quam omt gheele landt teeneghadere plat af te loopene, te bedervene ende te niete te doene, by den quaden boosen raedt van heer Anselmus van Framont, die eerdsbisscop van Riemen, metsgaders ooc van den voorscreven Coninck van Navarre, die welcke wel meende zelve die naerste gheweest thebbene van vrau Judith voor zeit.’

Als boven.

Bladz. 70.

Hij deed den ridder in den ban
Met 's ridders onderzaten -

‘Ende die eerdsbisschop voorzeit traek met hemlieden tot onder die stede van Ryssele, niet alleene omt landt teeneghadere te bedervene ende te verwoestene, maer omme bovendien ooc den forestier Boudewyn met alle zijne subjecten ende onderzaten in den ban, ofte in verwatene te stellene, ende inder eeuwicheid te vermaledijdene, uit crachte van zekere decreet, statuut en de ordonnantie, wylent jeghens die omtschakers ghemaect, bij den paeus Gregorius, die eerste van diers name, inhoudende aldus: Zo wie eeneghe jonghe dochter ofte wedewe, teen en wyve stelen zal, dat hy voor een heidensch verwaten mensche voortan gherekend ende ghehouden zy: si tientes ei, anathema sint.’

Als boven.

Bladz. 71.

De vrede schonk den ridder rust.
De stilte deed hem peizen
Aan 's Bisschops banvloek, die hem deert, -
Naar Rome wil hij reizen.

‘Ende tjaer daer naer, gheduerende noch den bestande, daar hier voren of vermoent staet, zo track Boudewyn d'Isere, die forestier van Vlaenderen, met vrau Judith, zynder huysvrau, te Roome waert, tot den paeus Nicolaes, die eerste van dier name, die welcke hem, tzijnen odmoedeghen verzoucke, absolveerde van der excommunicatie ban ende verwatenesse daer hij inne ghecommen ende ghevallen was by der middele als voren; ende confirmerende zyn huwelick met vrau Judith voorzeit, zant voort twee legaten van den stoel van Roome met hem nederwaert, te wetene: den bisschop Rhodoalt van Porty ende den bisschop Jan van Ficode, omme

wijt zijnder name intercesseurs ende middelaers van paeyse te wesene, tusschen hem ende Caerle de Caluwe, die coninck van Vranckerijcke, zijnen scoonvader.'

Als boven.

Bladz. 71.

Een eerestoet ontving hen weidsch
Met jubelende kreten; -
De vetegrieven had de Vorst
Vergeven en vergeten.

'Le roi de France consentit enfin à l'union de sa fille avec le chef de la dynastie flamande, et les noces de Baudouin Bras de Fer et de Judith furent solenneliement célébrées à Auxerre en 863. C'est ainsi que le sang de la célèbre famille hasbanaise ou carlovingienne donna naissance à une maison qui doit régner pendant longtemps sur une partie de la Belgique.'

M. Meunier, *Histoire de la Belgique.*

Bladz. 71.

Want Karel schonk den Gravenrang
Den ridder en zijn zaten,
Bij 't vrij en erfelijk bezit
Der toebedeelde staten.

'Pour donner à sa fille une position digne de sa haute naissance, Charles le chauve accorda à Baudouin tout le pays situé entre l'Escaut, l'Oise, la Cauche et l'Océan, c'est-à-dire, le territoire des anciens Morins avec son fameux port de Boulogne; le pays des Atrébates ou l'Artois dont Arras était la capitale; et le pays des Ménapiens *(pagus mempiscus ou menapiscus*) avec les cantons qui s'y rattachaient sur l'Escaut) et la Lys, tels que le pays de Flandre (*pagus flandrensis*, anciennement, *littus saxonicum*) dont Bruges était la capitale, le comté de Gand (*pagus gandensis*), le pays de Courtrai, celui de Tournai et autres. La principauté de Baudouin comprenait donc, d'après les divisions modernes, toute la Flandre belge et hollandaise située entre l'Escaut et la mer, les départements du Nord, du Pas-de-Calais et une partie de celui de la Somme.

C'est cette vaste étendue de pays qui forma le comté de Flandre, dont Baudouin fut le premier souverain.'

Als boven.

Bladz. 71.

Hij schonk hem Sint-Donatusleen -

'Die coninck deedt bij heer Ebo, die eerdbisscop van Riemen, ghereet maken dat helich weerdich lichame van mijnheere St.-Donaes, wijlent insghelijex ooc eerdbisscop van Riemen, ende die zuene van een edele poortere van Roome, die Cornelis hiet, bij vrau Lucinia, zijnder huysvrau, daer mede dat hij den voornoemde Boudewyn, zijnen scoonzuene, tzijnen vertreckene beghiftede ter meerder carroboratie ende confirmatie van den paeyse voorscreven, metsghaders ooc van alt ghuene datter meer of dependeert ende annecleeft. Die grave van Vlaenderen ontfinck deze heilighe reliquien zeer danckelick met grooter eere ende weerdicheit ende keerende daer mede zeer blijdelick tzijnen lande waert, schanck die O.L.V. Capelle te Brugghe, die welcke hij ter causen van dien grootelicx dede vermeerderen, vauteren ende vernamen.

Tghuene dat hij der an maecte is nog ten daghe van hedent die choor van der Cathedrale Kercke van mijnheere St.-Donaes, die men doen ter tijt universelick ende over al die vadere ofte die verzekeraere des paeys hiet, omme die cause ende redene voren verhaelt.'

Despars, *Cronycke van Vlaenderen.*

Houtsteen.

Sedert een paar jaren wordt in Amerika kunstmatige *houtsteen* gemaakt. Een ingezetene uit Jowa, met name Gilman, is er de uitvinder van. Deze steen, dien men in Amerika *lumber* noemt, wordt bij groote blokken vervaardigd, die, al naar men het verlangt, in min of meer kleine stukken worden verdeeld. Voor het maken van den houtsteen gebruikt men een deel zuiver leem (niet gemengd met zand), een tot drie deelen zagemeel van harsachtig hout en eene hoeveelheid water. Dit wordt te zamen tot eene pap geroerd en uit die brei perst men de blokken met daartoe ingerichte werktuigen. De blokken worden vervolgens gedroogd en in een tot den hoogsten graad gestookten oven gebracht, waardoor het zagemeel in het leem verbrandt en een lichte sponsachtige steen overblijft, die zich laat bewerken als hout; hij kan namelijk gezaagd, doorboord en geschaafd worden, maar is onbrandbaar en heeft nauwelijks de helft van het gewicht der gewone metselsteenen. Een gevolg daarvan is, dat de gebouwen, uit dezen steen opgetrokken, minder zware grondvestingen noodig hebben dan gebouwen die van gewonen baksteen zijn gemaakt en daardoor minder kosten.

De slechte is nooit slechter, dan wanneer hij zich vroom voordoet.
P.G.C.

Germania.

In onzen jaargang 1879, blz. 137, hebben wij eene steensnede opgenomen, die het Duitsch nationaal gedenkteeken van den

HOUTSNEDE VAN G. HEUER & KIMSE X.A. TE BERLIJN.

Niederwald in zijn g e h e e l te aanschouwen geeft, zooals h e t zich voordoet, langs de voorzijde gezien. Wellicht herinneren onze getrouwe lezers zich nog de fraaie plaat, door C. T'Felt geteekend en op steen gesneden. O n z e medewerker, nu wijlen S. Mayer, had er eene bondige beschrijving van het trotsche gedenkteeken aan toegevoegd. Wij hadden b e r e i d s gelegenheid o m naar de voornoemde plaat en beschrijving te verwijzen, toen wij, in onzen jaargang 1883, blz. 188, gewag maakten van de inhuldiging, die, zooals bekend, den 28^{n} September van dat jaar plaats had met eene inderdaad ontzagwekkende plechtigheid, i n h e t schoonste gedeelte van het prachtige Rijndal.

T e n vervolge van dien, zal het onzen lezers zeer zeker aangenaam wezen, hier eene groote afbeelding aan te treffen van het 11 meters hooge en 40,000 kilos zware bronzen Germaniabeeld, hetwelk het gedenkteeken bekroont.

Het beeld, een meesterlijk gewrocht, van Johannes Schilling, is voortreffelijk opgevat en met zeldzame volmaaktheid uitgevoerd. Deskundigen roemen het als een van de beste beeldhouwwerken uit onzen tijd, die Europa heeft aan te wijzen. Statig laat Germanje's schutsvrouw de linkerhand op het reusachtig heldenzwaard rusten, terwijl zij met de rechterhand de omlauwerde keizerlijke kroon hoog opgeheven houdt. Zij blikt uit in de richting van den Rijn en de Vogeezen.

Zoowel van nabij als op afstand, en zelfs op zeer grooten afstand, maakt het trotsche gedenkteeken, over zijn geheel, en het opperbeeld in het bijzonder, een treffenden, overweldigenden indruk, niet slechts door het reusachtige van de afmetingen, maar ook en niet het minst door de juiste en smaakvolle overeenstemming die tusschen al zijne deelen bestaat en de buitengewone kunstwaarde van het werk.

De goede werking van het gedenkteeken wordt natuurlijk en dit wel in niet geringe mate bevorderd door de weergaloos schoone omgeving waarin het zich bevindt.

De hier voorkomende fraaie houtsnede danken wij aan den heer hoofdopsteller van de *Gartenlaube.*

Gedenkteeken van de Spaansche furie, *door G. Geefs, beeldhouwer, en F. Van Dyk, bouwkundige.*

Den 2n Mei is te Antwerpen op de Gemeenteplaats, vóór den Vlaamschen schouwburg, waar vroeger de Kipdorppoort verrees, het door G. Geefs en F. Van Dyk gemaakt gedenkteeken der Fransche furie, zonder plechtigheid, ontbloot(1). Het bestaat uit een vierkant steenen voetstuk, waarop zich een kleine zuil van gepolijst rood Schotsch porfier verheft, die het opschrift van voornoemde poort: *Auxilium suis Deus*, te lezen geeft. Op den zuil staat het levensgroot gegoten rood koperen standbeeld der maagd van Antwerpen, met eene vlag in de linkerhand. Koperen paneelen aan de vier zijden van het voetstuk bevatten zijwaarts hooggewerkte afbeeldingen van de oude Kipdorppoort en van het straatgevecht tusschen Alençons ridderen en de Antwerpsche burgerij, tusschen welke laatste de uit de geschiedenis bekende bakker Peeter Valck zich bevindt, die zich van zijnen schietpaal bedient als van een geducht wapen en zwaar gewond werd. Een opschrift in het voorpaneel herinnert aan de gebeurtenissen, die tot de stichting van het gedenkteeken aanleiding gaven. Het luidt als volgt: *Ter herinnering aan de zegepraal*, *ten jare* 1583 *alhier bij de Fransche furie door Antwerpens burgers op hertog van Alençons krijgsbenden behaald*, 1883. Het achterpaneel voert de namen van in het gevecht gesneuvelde burgers. Luidens de *Corte verclaringe ghedaen by borgemeesteren*, *schepenen ende raedt der stadt van Antwerpen nopende den aenslach teghen deselve stadt aengericht den* XVII *deser maent January* M.D.LXXXIII, *stylo novo*, waren er 'van de vrome ende goede borgerye, ontrent de tachentich gebleven, behalve de ghequetste, ende daeronder de collonel Vierendeels, de capiteynen Balthasar Thas ende Reynout Michault, Jaspar den Hoemaker, sargeant maior van het collonelschap van joncker Philips van Schoonhoven, heer van Waenroy, buyten-borgemeester.' Volgens de lijsten, opgemaakt door het stedelijk bestuur, bleven er niet 80, maar 99 burgers dood; er waren, buitendien, een groot aantal gekwetsten, 'wyens namen wel bekent zijn, hoewel zij, om alle emulatie te schouwen, niet en worden genoemt.' De burgers maakten tusschen 1400 en 1500 gevangenen en er sneuvelden 1500 Franschen, die, zoo luidt de schriftstelling, 'ghetelt ende begraven zijn.' Naar het schijnt, werden de gesneuvelde soldaten van Alençon in de nabijheid der Kipdorppoort begraven. De ingezetenen, wier namen door het gedenkteeken worden vereeuwigd, zijn de volgende:

Adriaenssen, Adriaan; Aertsens, Hendrik; Allemans, Lenaard; Bacle, Nicolaas; Beselaer, Nikolaas; Bloemaert; Lucas; Boel, Augustijn; Bonecam, Michiel; Borgmeesters, Hans; Boudewijns, Gildis; Brant, Jacob; Cambri, Jeroen, Carels, Peeter: Casens, Hans; Christiaensen, Hendrik; Crillaert, Adriaan; Dalbora, Prosper; De Bassij, Huibrecht; De Cleermaecker, Hendrik; De Clerck, Michiel; De Coste, Jacob; De la Porte, Lodewijk; De Linelle, Jan; De Meester, Bernard; De Puceau, Alaard: Derckens, Jacob; De Schepper, Gillis; De Vos, Nicolaas; De Vriese, Reinier; De Wattijn, Jan; De Witte, Cornelis; Drinckmans, Cornelis; Du Weele, Robrecht; Elinckx, Peeter; Fruijt, Nicolaas; Gaillet, Andries; Geerbrecht, Hendrik; Gillis, Kerstiaan; Hagens, Hendrik; Heyns, Frederik; Hoet, Hans; Hulst, Frederik; Jacobssen, Hendrik; Kelders, Hans; Kempeneere, Hendrik; Kerstiaensens, Lodewijk; Liebrechts,

(1) Blz. 50, in onzen jaargang 1884, drukten wij verkeerdelijk F. Truyman, in plaats van F. Van Dyk.

Willem; Lievens, Hans; Lingeman, Geeraard; Lodewijckx, Willem; Maes, Jacob; Michault, Reinout; Minuict, Salomon; Monelli, Peeter; Moneterte, Antoon; Morimont, Hans; Moyses, Rogier; Muys, Geeraard; Oes, Pauwel; Padieu, Samuël; Parmentier, Nicolaas; Partou, Filips; Reynders, Reinier; Roelants, Reinier; Rijff, Willem; Scheppers, Nicolaas; Schrijvers, Christoffel; Scrijer, alias van Solinghe, Geeraard; Segers, Koenraad; Sindeler, Kasper; Smolders, Godevaard; Smolders, huisvrouw van Godevaard; Sweerts, Kasper; Tasse, Balthazar; Thomas, Hans; Thoms, Godevaard; Vaeselinck, Fremijn; Van Amstel, Nicolaas; Van Cleve, Hans; Van den Berghe, Hans; Van den Venne, Marten; Van den Vondel, Hans; Van der Beke, Barbara; Van Elen, Jacob; Van Everbroeck, Hans; Van Eyndhoven, Balthazar de jonge; Van Gemeren, Antoon; Van Goorl, Hans; Van Hoeswinckel, Everaard; Van Huysenborch, Jan; Van Mol, Frans; Van Mol, Margaretha; Van Nieuwercken, Abraham; Van Obbergen, Peeter; Van Remonde, Christoffel; Van Utrecht, Hendrik; Verbruggen, huisvrouw van Cornelis; Verhoeven, Adriaan; Verwerft, Matthijs; Vierendeels, Adriaan (kolonel); Wissel, Everaard.

Een optred en een ijzeren tuin voltooien het fraaie gedenkteeken, dat den makers tot eere strekt en een stadssieraad mag worden genoemd. Alles te zamen, in een rond cijfer, heeft het 30,000 fr. gekost.

Het onlangs verschenen deel van het *Antwerpsch archievenblad*, uitgegeven onder de leiding van den heer stadsarchivaris P. Génard, bevat een aantal belangrijke bescheiden over den aanslag, door den hertog van Alençon den 17^{n} Januari 1583 tegen de stad Antwerpen gepleegd, onder andere den tekst der bovengenoemde *Corte verclaringe*, de lijst der gesneuvelde burgers, inlichtingen over het verleenen van pensioenen aan de nagelatene betrekkingen der gesneuvelden enz.

De hen.
uit een twintigtal zedeleerende kinderdichtjes.

Kadiet, kadiet,.....
Zoo dreunt het in het hoenderhok;
Het haantje kraait, de hen is blijde,
En kondigt kaaklend t' allen zijde
En rechts en links dat zij een ei
In 't mollig nestje nederlei.
Haar is 't een moederlijk genoegen,
Er iedren dag een bij te voegen,
Gij telt er tien en meer weldra,

En nu aan 't broeden; vroeg en spa,
Het donzig lijfje nederstrekkend,
Verspreidt zij warmte, leven wekkend,
Terwijl zij wakend de oogjes slaat
Op al wat bij het nestje gaat.
Komt nu Cuculus ondertusschen,
Om zijnen lust op roof te blusschen,
Of Milvus, buitend langs de baan,
Dan is al gauw alarm geslaan
Bij 't angstig heen- en wederloopen.
De vijand naakt, die leeft van stroopen
En hunkert meest op hoendrenbuit.
De klok strekt hare wieken uit,
Om, met het klapprend vleuglenslagen,
Den roover van het nest te jagen.
Zoo zorgt, zoo waakt zij dag en nacht
Totdat de ontkieming is volbracht.
Met moedertrots ziet zij nu weder
Op 't hupplend volkje, dat zoo teeder
liefderijk wordt opgevoed,
Voor roof beschermd, voor ramp behoed.

Handelt als de hen, o kinderen!
Wil u iemand ooit verhinderen
Op de baan der leerzaamheid,
Die naar ware kennis leidt,
Zorgt dien booze weg te jagen;
Zoo plukt gij in later dagen,
Als gij groot geworden zijt,
Blijde vruchten uwer vlijt.

KAREL DELMOTTE.

Gent

Als ick kan.

Dezes krings eerste tentoonstelling van het jaar werd gehouden van 3 tot 7 Mei. Waarschijnlijk ten gevolge van de driejarige kunsttentoonstelling, was zij minder goed voorzien dan de vorige. Er waren, onder andere, van F. Adriaensen twee verdienstelijke landschappen; W. Albracht, een vrij onaantrekkelijk *Binnenhuis;* K. Boland, goed voorgestelde *Honden;* L. Brunin, *Dominospel* en *Na het eten*, twee verdienstelijke stukken; L. Boschmans, twee portretten die loffelijk mogen worden vermeld; E. Chappel, uitmuntende *Bloemen*; C.J. Bos, eene niet genoeg afgewerkte schilderij; Castel Ebert, een landschap en zeestuk; L. Delehaye, een *Gezicht in het huis van Plantijn;* P. Delgoffe, een *Bloemtuil* en een portret; P. De Wit, *Strandgezichten;* E. Gorge, *Gekheid en wijsheid;* Fr. Hanno, puike *Oesters;* H. Luiten, *Gewikt en gewogen*, *De repetitie* en een zeestukje; K. Mertens, eene goed getroffene *Binnenplaats te Baesrode;* J. Rosier, *De weduwe van den schilder* en een portret; H. Rul, *Moeras te Rosendaal* en *Winteravond*, voor welke beide stukken groote lof mag worden toegezwaaid aan den veelbelovenden schilder; J. Van Snick, pittig getroffene *Blokmakers;* voor A. Van Beurdens bekwaamheid als beeldhouwer pleitten

welsprekend zijne *Kunstenmakers* en *Veehoeder*. Laatstgenoemd stuk, in gebakken aarde, en een der twee landschappen van Adriaensen werden voor de verloting aangekocht, terwijl een landschap van Rul en een *Binnenhuis* van Mertens aan des krings aanmoedigende leden in etsing zullen worden uitgedeeld.

Ter nagedachtenis van mev. Elisa Basse geb. Mather.

Ach, vonden schoonheid, liefde en goedheid
Op aarde 't welverdiende loon,
Dan hadde 't lot, vol weelde en zoetheid,
Uw hoofd bekranst met de englenkroon,
Want gij waart minzaam, goed en schoon!

*

Doch moet de geur der bloem verdwijnen
Als schoonheid, die zoo snel vergaat,
Steeds blijft de glans der goedheid schijnen
Als liefde, die nooit stille staat,
En zweeft ver boven haat en smaad.

*

Waart ge eene dochter mild en teder,
Verblijdend beeld, een hemeldroom!
Als vrouwe klopte uw herte weder,
Uw man beminnend vast en vroom;
Als moeder waart ge een liefdestroom.

*

Klonk daar, waar Schelde en Dender dwalen,
Uw smartgevoel uit 's herten grond;
Als 't vloeiend lied der nachtegalen
Stroomde ook uit uwen lieven mond,
De Vlaamsche keurzang rein en rond.

*

Ach, zijt gij thans van de aard verdwenen,
Met liefde deedt ge uw vromen plicht.
Ach, hoort ge ons met uw kindren weenen,
Dat van uw hemelsch aangezicht
Een straal van hoop ons hert verlicht!

*

Want u gedenken, steeds gedenken
Zal de eedle vriendschap t' allen tijd
En komt de dood ter ruste ons wenken,
Dat eeuwig 't weerzien ons verblijd,
Daar, waar gij in den lichtglans zijt!

EMANUEL HIEL.

Mei 1885.

Verzamelingen
Van der Straelen - Moons - Van Lerius.
(*Zie blz.* 57.)

De 3e catalogus der boeken, 1e afdeeling, is verschenen. Hij behelst 394 bladzijden zeer fraaien druk, gaande tot nummer 6287. De boeken zullen ten overstaan van heeren notarissen A. Van Dael en L. Leclef openbaar verkocht worden van 6 tot 11 Juli, van 10 ure 's morgens en van 3 ure 's nammidag, ten huize van mev. weduwe Theodoor van Lerius. De catalogus is opgesteld door de heeren A. Goovaarts en P. Génard. Het boek is evenals de vorige deelen zeer belangrijk.

Kooplustigen, die de veiling niet kunnen bijwonen, kunnen in volle vertrouwen hunne bestellingen doen aan den uitstekenden boekhandelaar J.B. Schoepen, Pandstraat, nr 16, te Antwerpen, die met de leiding der veilingen is gelast.

De verkooping van oudheden, porselein enz, uit de voormelde nalatenschappen Van der Straelen-Moons-Van Lerius (zie blz. 57), heeft 17,500 fr. opgebracht.

Kroniek.

Antwerpen. *Drukfeilen.* Een paar zinstorende drukfeilen zijn in de vorige aflevering, artikel: *Kloosterzegels*, ingeslopen. Regel 4, in plaats van: *Dit zegel*, leze men: *Die regel;* regel 17, in plaats van: *dient het zegel*, leze men: *dient de regel.*

- Voor het *ontwerp-praalgraf van H. Conscience* (klei- of pleistermodel van omtrent een meter hoogte) schrijft het hoofdcomiteit eene prijsvraag uit; slechts Belgische kunstenars mogen mededingen. De lijkkelder, ter begraafplaats van het Kiel, waarop het gedenkteeken zal verrijzen, is $5^{m}15$ lang en $3^{m}75$ breed. Aard en hoogte van het gedenkteeken zijn onbepaald, maar er wordt verlangd dat het zij 'grootsch van uitzicht, Vlaamsch en vaderlandsch van karakter.' Boven het opschrift moet een kruisbeeld worden aangebracht. Het gedenkteeken behoort te zijn van arduin, graniet, brons of eene andere even duurzame bouwstof, ter voldoening van de jury, die grootendeels uit kunstenaars zal bestaan. Bij onvoldoenden uitslag, zal een wedstrijd kunnen worden geopend tusschen de makers van de drie best gekeurde ontwerpen. Het gedenkteeken mag niet meer kosten dan 20,000 fr. De ontwerpen in te zenden *vòòr* 1 *October* 1885, in de museumzaal der Venusstraat, te Antwerpen, vergezeld van een gesloten naambriefje, dat op de buitenzijde dezelfde kenspreuk moet voeren als het ontwerp draagt, waarbij het behoort. Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar bij het comiteit, in het huis van Plantijn, Vrijdagschemarkt, te Antwerpen.

- Door den bekwamen beeldhouwer Jaak De Braekeleer is voor den heer H. Foulon een uitnemend schoor, vrouwebeeld van Carrarisch marmer voltooid, voorstellende eene uit het bad getogene op het gras neergezetene jonge vrouw, die, opgeschrikt door eenig gerucht en als beducht voor onbescheiden oogen, zich metterhaast in haar lijflinnen wikkelt. Dit hoogst bevallig gewrocht, hetwelk voor titel voert: *De verrassing*, is een van de belangrijkste en keurigste werken, die J. De Braekeleer nog heeft geleverd, iets wat voorzeker niet weinig gezegd is. Er wordt zelfs beweerd, dat hij nog nooit iets schooner maakte.

- Het nieuw ijzeren traliehek aan het paleis, waarvan wij op blz. 25 gewaagden, is geplaatst en uitgevoerd door den befaamden ijzerwerkmaker De Smet, van Brussel.

- Bij koninklijk besluit van 23 April zijn de heeren P. Benoit, ridder L. de Burbure, E. Fetis, F.A. Gevaert, A. Samuel, A. Le Roy en A. Wagener benoemd als leden van de jury voor de toewijzing van den prijs van Rome in den muzikalen wedstrijd.

Brussel. Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van ijzeren-wegen in België, hetwelk in Augustus 1885 zal worden gevierd, is er sprake van te Brussel eenen optocht te houden, waarin een overzicht zou worden gegeven van de geschiedenis der middelen van vervoer.

- Uit erkentelijkheid voor zijne medewerking aan de studie der ontwerpen, welke de nu door Ferdinand de Lesseps ondernomen doorgraving der landengte van Panama beoogden, beeft de regeering der republiek Columbia, waartoe, zooals men weet, die landstreek behoort, den Belgischen ingenieur Cazenave, te Brussel, een gouden gedenkpenning vereerd.

- Bij koninklijk besluit van 5 Mei is de 3-jarige prijs van Fransch-Belgische tooneelletterkunde toegewezen aan den heer Laurentius De Coninck, voor zijn tooneelspel *La question d'Occident.*

De door ons op blz. 59 vermelde tentoonstelling van waterverfschilders had plaats in het Paleis voor Schoone Kunsten, in de zalen van het 1e verdiep, langs den kant van het museum. Zij bevatte 281 nummers, waartusschen twee groote teekeningen van wijlen L. Haghe (zie blz. 44); van X. Mellery, *De H. Barbara in de kolenmijnen te Frameries;* C. Meunier, *Mijnwerkers;* verder zeer verdienstelijke werken van: F. Binjé, E. Claus, C. Dell'Acqua, M. Hagemans, Heigel (Munchen), A. Hennebicq, E. Hoeterinckx, A. Hubert, C.A. Lanneau, A. Mauve, D. en P. Oyens, A. Pecquereau, K. Rochussen, G. Simoni, H. Stacquet, W. Roelofs, A. Sembach, E. Smits, V. Uytterschaut enz.

Gent. De stedelijke tooneelcommissie heeft zich andermaal tot het gemeentebestuur gewend met het rechtmatig verzoek, in de stad Gent een behoorlijken Vlaamschen schouwburg te bouwen.

Buitenland.

Zwolle. Den 14en April vierde de uitstekende tooneelkunstenares mev. Kleine-Gartman haar 50-jarig tooneeljubilé en nam tevens afscheid van het tooneel, hetwelk zij in deze stad eene laatste maal betrad in het stuk *Juffer Serklaas.* Veertien in het wit gekleede juffrouwen kwamen haar, onder het strooien van bloemen, een prachtigen ruiker aanbieden. Mev. J. Kleine-Gartman maakt, ten afscheid, eene omreis in Holland; in 10 hoofdplaatsen namelijk treedt zij voor het laatst op in de hoofdrol van Schimmels *Juffer Serklaas*, welk stuk alsdan telkens ten haren voordeele wordt opgevoerd.

Sterfgevallen.

KARL STIELER, de bekwame Beiersche dichter, is omtrent half April te Munchen overleden, 34 jaren oud.

MARCUS MONNIER, in de Fransche letterkunde met roem bekend, als geschied-, tooneel- en romanschrijver en dichter, is volgens een bericht van 17 April overleden te Geneve, waar hij hoogleeraar in buitenlandsche letterkunde was. Hij werd te Florence in 1829 uit Fransche ouders geboren en bracht een goed deel zijns levens in Italië door.

RUDOLF VON EITELBERGER, de oprichter en gedurende lange jaren bestuurder van het museum voor kunst en nijverheid te Weenen, is aldaar overleden den 18en April, oud 68 jaren.

F.J. REGNIER, als tooneelkunstenaar en schrijver gunstig gekend, is volgens een bericht van 25 April, te Parijs overleden, waar hij den 1n April 1807 was geboren.

EDUARD PETRUS RIGELÉ, den 14en Januari 1824 te Antwerpen geboren, is aldaar den 1en Mei overleden. Hij was voorzitter van de afdeeling Fransche letterkunde in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, leeraar aan het stedelijk atheneum, lid der tooneelcommissie, raadslid der koninklijke maatschappij van hofbouwkunde, resideerend lid en gewezen secretaris van de Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten. Bij zijne teraardebestelling, op het Kiel, den 3en Mei, werden redevoeringen uitgesproken door de heeren F. Malchair, prefect van het atheneum, A. Wauwermans, namens de afdeeling van Fransche letterkunde van

het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* te Antwerpen en E.M.O. Dognée, van Luik, namens de *Union littéraire belge*, waarvan Rigelé een der stichters was.

Mev. ELISA BASSE, naar haren familienaam Mather, van Engelsche ouders te St.-Pierre-lez-Calais geboren den 9^{n} April 1833, is te Antwerpen overleden op 9 Mei. Zij bracht hare jeugd te Dendermonde door, waar zij zich als dichteres deed kennen. Een aantal harer verzen werden opgenomen in de *Gazette van Dendermonde* en in onderscheidene tijdschriften. Een drietal liederen van haar, werden door Peter Benoit op muziek gezet. Wij geven op blz. 75 een gedicht, door Em. Hiel aan de gestorvene gewijd.

Stadsplakkaat.

TEEKENING VAN F. VAN KUYCK, DRUKKERIJ DER GEBROEDERS RATINCKX.

Zaterdag, den 2^{den} Mei, ten 2 ½ ure, werd de Antwerpsche wereldtentoonstelling plechtstatig geopend in het bijwezen van HH. MM. den koning en de koningin, Z.K.H. prins Boudewijn, HH. KK. HH. den graaf en de gravin van Vlaanderen, de ministers, de leden van de wetgevende kamers, den gouverneur der provincie Antwerpen, den burgemeester,

schepenen en leden van den gemeenteraad van Antwerpen, gezanten en consuls van vreemde mogendheden, den aartsbisschop van Mechelen en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders, hooge staatsambtenaren, opperofficieren van het leger en de burgerwacht, voorname vreemdelingen en een uitgelezen publiek, waarvan de kleine helft uit prachtig gekleede dames bestond.

Toen de vorstelijke personen, in de groote feestzaal, die prachtig met bloemen en planten was versierd, onder een rood fluweelen troon, met gouden sterren bezoomd, hadden plaats genomen, werd door 1300 stemmen, onder de leiding van Peter Benoit, een welluidend welkomstkoor aangeheven, voor titel voerende: *Domine salvum fac,* en waarvan de uitvoering allerbest afliep.

Aan den heer Victor Lijnen, voorzitter van het uitvoerend comiteit, was de taak beschoren, de plechtigheid in te leiden met eene redevoering, die wij eene plaats inruimen, omdat zij een niet onbelangrijk geschiedkundig overzicht geeft van wat er werd gedaan om de groote onderneming tot stand te brengen en daarbij op zeer aanschouwelijke wijze de tentoonstelling zelve schetst. De rede van den heer Lijnen, die met veel aandacht werd aanhoord, luidde als volgt:

> ‘Bij het openen dezer tentoonstelling, tot welke wij, nauwelijks 15 maanden geleden, namens de stad Antwerpen, al de volkeren der wereld uitnoodigden, is het de plicht van het uitvoerend comiteit, den koning zijne gevoelens van innige dankbaarheid te betuigen.
> De wereldtentoonstelling van Antwerpen, vandaag met zooveel glans ingehuldigd, was uiterst nederig in haren oorsprong. Het ontwerp, aangebracht door bijzondere onderneming, vond in geheel Antwerpen een gunstig onthaal.
> Terwijl de laatste hand wordt gelegd aan de herbouwing onzer kaaien en de voltrekking onzer haveninrichtingen, kwam het ons gepast voor, den vreemdeling uit te noodigen, zich te komen overtuigen van de deugdelijkheid onzer haven en hare belangrijkheid voor den wereldhandel.
>
> Om dit doel te bereiken was de weg duidelijk afgebakend. Er moest een van die groote internationale wedstrijden worden uitgeschreven, waarin, als in eene bewonderenswaardige begripsverbinding, de scheppende kracht van wetenschap en arbeid uitschitteren zou.
> De onderneming was groot en zwarigheden van allen aard stonden hare uitvoering in den weg.
> Kampend met de moeielijkheden van het begin en met de vrees die rondom ons oprees, wendden wij ons vertrouwend tot den verlichten vorst, wiens zorg zich over alles uitstrekt wat kan bijdragen tot de ontwikkeling van handel en nijverheid.
> Uwe majesteit, sire, gewaardigde zich, hare hooge en machtige bescherming aan ons pas begonnen werk te verleenen. Door die ondersteuning gesterkt, hebber; wij ons onversaagd aan de onderneming gewijd.
> Nu wij uwe majesteiten en uwe koninglijke hoogheden, hier omgeven zien van de vertegenwoordigers van zooveel verschillende landen, van de ministers en de leden onzer wetgeving, de groote staatslichamen, de

mannen van beteekenis in nijverheid, handel, wetenschap en kunst, en van die volksmenigte, welke uit alle deelen van het land en den vreemde is opgekomen, gevoelen wij onze dankbaarheid voor uwe majesteit nog grooter worden. Het land, sire, zal met ons de getuigenis afleggen, dat, dank aan de medewerking die uw majesteit ons heeft gelieven te verleenen, onze oproeping begrepen en gunstig onthaald werd.
Wij betuigen dezelfde gevoelens van eerbiedige erkentelijkheid aan Z.K.H. den graaf van Vlaanderen, die zich gewaardigde het voorzitterschap van het Belgisch comiteit aan te nemen en die ons voortdurend door bewijzen van de levendigste belangstelling aanmoedigde.
De regeering des konings heeft ook niet geaarzeld ons in onze pogingen bij te staan. Plechtig brengen wij hulde aan de beleidvolle en krachtige bescherming, die zij ons heeft verleend.
De eerste stap was de inrichting van het Belgisch comiteit, samengesteld uit voortreffelijke mannen, die ons de medewerking der nijveraars en kooplieden des lands hebben verworven.
De welwillendheid der buitenlandsche regeeringen danken wij voor een goed deel aan de benoeming tot algemeen commissaris van een man, die aller genegenheid bezit en België reeds op verschillende tentoonstellingen heeft vertegenwoordigd.
Dat het ons toegelaten zij, insgelijks onze dankbaarheid te betuigen aan het gemeentebestuur onzer stad en aan den burgemeester, die van eerst af aan zich het eere-voorzitterschap van ons comiteit heeft laten welgevallen en alle pogingen voor het welslagen van ons werk heeft ondersteund.
De Belgische en de buitenlandsche drukpers verdient mede onzen warmsten dank; zij heeft heinde en ver de oproeping verspreid, die wij tot alle volkeren richtten; zij stelde tevens het door ons beoogde verheven doel in het licht.
Aan die toewijding, welke hare bezieling vond in de schoone kenspreuk: "*Eendracht maakt macht*" zijn wij het welslagen verschuldigd, waarop wij in deze plechtigheid mogen wijzen.
De overdekte ruimte, 70,000 vierkante meters groot, welke wij aanvankelijk als voldoende hadden berekend, bleek dit weldra niet te zijn. De gebouwen zijn moeten uitgebreid worden over eene oppervlakte van 100,000 vierkante meters. Dit cijfer bewijst meer dan genoegzaam hoe belangrijk de tentoonstelling is, die staat geopend te worden.
Tusschen de groote volkeren heeft *Frankrijk* het eerst de uitnoodiging van ons land beantwoord door eene bijtreding, die de onmiddellijke en algemeene goedkeuring der openbare overheden erlangde. Het Fransche volk zelve gaf ons een nieuw bewijs van zijne aloude en duurzame vriendschap, door ons een aanzienlijk getal zijner voortbrengselen te zenden, die in de nijverheidshallen en in de galerij der werktuigen meer dan 20,000 vierkante meters beslaan, zijnde een vijfde gedeelte van de overdekte ruimte. Frankrijk heeft, door een wonderschoon paviljoen, in de hovingen opgericht, ons een waar en schilderachtig afbeeldsel van den bouwtrant en den rijkdom zijner talrijke koloniën voor oogen gesteld.
De andere groote volkeren van Europa hebben aan België niet minder schitterende bewijzen van vriendschap gegeven.

Van de tentoonstellingscommissie in *Engeland* maken deel uit de lords mayors der voornaamste steden, wetenschappelijke beroemdheden, uitstekende leden van het parlement, hoofdambtenaars, groote kooplieden en fabrikanten.
In *Duitschland* hebben gewestelijke comiteiten zich bij de eerste oproeping gevormd te Berlijn, Keulen, Mentz, Mannheim; onze consuls, de bestuurders der nijverheid en zelfs gewone inzenders schenen als het ware onderling te wedieveren in toewijding en onbekrompenheid. Die vereenigde of persoonlijke pogingen werden edelmoedig en krachtig gesteund door een bijzonder comiteit, welks afgevaardigde zich inderdaad onvermoeibaar heeft getoond. Dank zij al die mede-

werking, al dien goeden wil, bezet Duitschland hier eene plaats, dezer groote natie waardig.
Oostenrijk, welks faam op het gebied van kunst en nijverheid voortdurend grooter wordt, heeft niet minder ieverig gearbeid om zijnen roem in ons midden gestand te doen. De innige band, die er bestaat tusschen de twee regeerende families, heeft veel bijgedragen om de Oostenrijksche tentoonstelling te doen gelukken. Z.M. keizer Frans-Joseph, Z.K.K.H. aartshertog Rudolf schonken haar hunne hooge bescherming en Z.K.H. aartshertog Karel-Lodewijk aanvaardde het eere-voorzitterschap van de te Weenen ingerichte commissie.
Italië, dat ook met rappen voet den weg des vooruitgangs betreedt, deed voor ons eene keus tusschen zijne merkwaardigste voortbrengselen.
Rusland heeft zich niet bepaald bij eene toetreding van overheidswege; maar liet zich vertegenwoordigen door het grootste gedeelte van de voortbrengselen zijner in toenemenden bloei verkeerende nijverheid.
Laat ons tusschen de staten van Europa, die ons hunne kostbare medewerking verleenden, in de eerste plaats *Nederland* vermelden; wij tellen dàar vrienden, broeders, die wij hoogachting en innige genegenheid toedragen. Wij heeten hen welkom, even als onze broeders uit het groothertogdom *Luxemburg.*
Spanje, Portugal met hunne koloniën, *Zweden* en *Noorwegen, Denemarken*, *Zwitserland*, *Turkije*, *Servië, Rumenië*, *Griekenland* en het vorstendom *Monaco* hebben insgelijks onze oproeping beantwoord.
Gansch Europa heeft in 1885 te Antwerpen willen zijn.
En niet alleen Europa betoont zich voor België zoo welwillend; gelijke bejegening viel ons in *Amerika* ten deel en dit wel van wege de *Vereenigde-Staten, Canada, Brazilië*, de *Argentijnsche Republiek*, de republieken *Uruguay, Paraguya*, *San-Salvador* en *Haïti.*
Het uiterste Oosten, *Azië*, zendt ons weefsels, juweelen, smaltwerken, kramerijen en tooverachtige voortbrengselen uit Indië, China en Japan.
Afrika zelve is niet alleen vertegenwoordigd door *Egypte*, *Tunis* en *Algerië*, maar ook door *Liberia,* den eersten vrijen Negierstaat.
En als om deze toenadering van volkeren nog beteekenisvoller te maken, toont ons de heer Ferdinand de Lesseps zijne werken, ondernomen met het doel om de onderlinge betrekkingen te vergemakkelijken: het kanaal van *Suez* en het kanaal van *Panama.*
Tot al de volkeren, groote en kleine, tot allen die ons met hunne medewerking vereeren, zeggen wij uit den grond des harten: hebt dank!
Weest welkom, op den gastvrijen Belgischen grond, in onze aloude stad Antwerpen. Mogen allen, die hebben bijgedragen tot deze indrukwekkende ontvouwing van wat het vernuft en de vlijt van den mensch vermogen, voor hunne inspanning en toewijding worden geloond!
Mogen de volkeren, broederlijk vereenigd, eens de verbodswetten afschaffende, vreedzaam samenwerken om de algemeene welvaart te bevorderen.

Mogen de voortbrengers in de oude en nieuwe wereld, bazen en werklieden, door dezelfde belangen geleid, elkaar zonder wangunst gaan beschouwen als leden van dezelfde samenleving.
Het zij mij vergund tot dergelijke blijde verwachtingen op te wekken, van aan den oever der Schelde, van uit deze groote havenstad, die voor alle volken openstaat.
Zij mogen, trouwens, niet ijdel worden genoemd. De conferentie van Berlijn heeft dit overtuigend bewezen. Immers, sire, berust de groote onderneming waarmede uwer majesteits naam onafscheidbaar zal verbonden blijven, op hetzelfde vreedzame denkbeeld: vrijheid en eendracht! Handelsvrijheid voor allen, en toepassing der regels van het recht en de wetten der rechtvaardigheid op de onderlinge betrekkingen der volkeren.
Sire, mevrouw, koninklijke hoogheden,
Aan uwe majesteiten verzoekende, de inhuldiging der wereldtentoonstelling van Antwerpen te willen voorzitten, kunnen wij niet beter onze gevoelens vertolken dan door het aanheffen van den kreet, die in de harten van alle Belgen besloten ligt, en met ons door alle vrienden van den vrede en den vooruitgang, tot welke natie zij ook behooren, zal worden herhaald: Leve de koning! Leve de koningin! Leve de koninklijke familie!'

De koning en de koninklijke familie hebben deze redevoering staande aangehoord. De spreker werd door Z.M. in hartelijke bewoordingen dank gezegd.

Nu kwam de heer Peter Benoit aan het woord, in dezen zin, dat, onder zijne leiding, de door hem getoonzette feestzang van Jan Van Beers ten gehoore werd gebracht door niet minder dan 1500 uitvoerders. De uitvoering was hoogst verdienstelijk. De muziek van den heer Benoit heeft een zeer diepen indruk gemaakt en werd algemeen op de meest vleiende wijze beoordeeld, niet het minst door HH. MM. en de verdere leden der vorstelijke familie, die herhaalde keeren het sein gaven voor de warme toejuichingen die den bekwamen meester zoo ruimschoots als welverdiend ten deele vielen. De toonzetter en de dichter werden ten verzoeke van Z.M. aan de koninklijke familie voorgesteld. Het fraai gedicht van den heer Van Beers luidt als volgt:

O Land van Maas en Schelde!
O bloem en vruchthof, lustwarand,
Die, bij Europa's westerstrand,
Eens prachtvol aan de zee ontwelde:
Hoe wreed, helaas! hebt gij geboet
Voor al die pracht, in naamloos lijden,
Toen dwinglandij, van alle zijden
Opdagend, u, met ijzeren voet
Vertrapte en smachtte in stroomen bloed!

En hier, waar 't hoogtijdslied der vrijheid
Thans galmt in volle zieleblijheid,
Hier zag het volk eens uit den grond,
Het vreeslijk dwang- en moordslot rijzen,
Dat eeuw aan eeuw rouw en afgrijzen,
Wijd zou doen spoken in het rond!

Waar zijn ze thans, die sombre wallen?
Waar, 't levensmachtend krijgsgeweld,
Dat Antwerps harte hield bekneld?

Waar zijn ze thans? - Gevallen!
Door vrijheids hand geveld!

Zie, in het ronde!...
Waar 't oorlogsbrons
Eeuwen vernieling en dood verkondde,
Woelt en krioelt nu te allen stonde
Vlijtig gewriemel en levensgegons!

En dok bij dokken,
Tintlend van zonnigen vredeglans,
Wenken en lokken
Al de volken der aarde thans,
Met vroolijk vlaggengewiegel,
In hun veiligen waterspiegel!

En zie! - alom,
Bij feestgeschal en klokgebom,
De bodems binnenloopen,
Uit Oost en West, van Zuid en Noord,
Om op den wijden, nieuwen boord
De schatten saam te hoopen
Van ieder waereldoord!

Sluit open de reuzenhallen,
Die Antwerps zorg aan kunst en vlijt,
Op d'oever harer Schelde wijdt,
Dat 's waerelds volken er allen
Toestroomen van wijd en zijd!

Weer is 't hier strijd! Maar geen strijd van vernieling,
Die de aarde met puin en lijken dekt!
't Is de strijd, die leven, bezieling,
Die zedenbeschaving
Bij lijfsontslaving,
Die broederliefde bij welvaart wekt!

Zegen den Geest, die de stoffe verovert,
De eindlooze ruimte doorpeil en trotseert,
't Woeden van stormen en baren beheert,
Wat op of onder de aarde verkeert.
In schatten van weelde hertoovert!

Zegen den Geest, die almachtig beveelt:
‘Water en vuur, mij zult gij slaven!
Zon, word mijn maler en teeken mijn beeld!
Vuur, dat mijn hand aan den hemel ontsteelt,
Leer, als een knecht, op mijn wenken te draven,
Wees mij de zon, die mijn nachten doorgloort,
En bliksem mijn woord
Van 't een naar 't ander waereldoord!’

Zegen den Geest, die de idealen,
In 't eeuwig en eindeloos Zijn geteeld,
Omkleed met Schoonheids schitterstralen,
Doet uit de hemelen nederdalen,
Aadmen en leven in 't logge beeld!

Zegen! zegen! zegen!
't Heilig werk dat over de aard,
Als Gods zonneschijn en regen,
Overvloed en weelde baart!
't Late kunstvlijt, handel bloeien,
Burgerdeugd en eendracht groeien,
Op der vaadren vrijen grond!

't Brenge 't rijk van recht en rede,
Broedermin en eeuwigen vrede
Eindelijk mede.
Voor het gansche waereldrond!

Voor de omwandeling van de vorstelijke personen in de tentoonstellingszalen begon, werd nog eene redevoering uitgesproken, door den heer ridder de Moreau, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, waarna Z.M. de wereldtentoonstelling geopend verklaarde.

To be or not to be.

I.

Wat roemt gij op uw vaadren,
o volk van Vlaanderland?
Zij streden voor hun rechten;
gij kust den slavenband.

Zij hielden hoog in eere
de aloude moedertaal;
gij laat die laf bespotten
door Franskiljon en Waal.

Zij knakten Frankrijks hoogmoed
in menig heldenstrijd;
gij hebt te dwaas uw liefde
den Franschen bluf gewijd.

Zij werden soms verwonnen;
doch beurden fier het hoofd;
gij kruipt in 't stof gebogen,
van geesteskracht beroofd,

Verbastring knaagt uw leden;
toch blijft gij doodbedaard.
Wat zijt gij laag gezonken,
o volk, en diep ontaard.

II.

En echter, zoo gij wildet,
hoe spoedig week de nacht!
Aan u behoort de toekomst;
aan u behoort de macht.

De Leliaards van heden
zijn immers maar zoo stout,
omdat gij de oogen afwendt
en bang ten gronde schouwt.

Durft gij het hoofd verheffen,
de vrijheidsmorgen daagt,
en 't ‘al wat Walsch is valsch is’
heeft Vlaandren schoongevaagd!

Maar neen, hoe zoudt gij 't wagen!
Almachtig is het Fransch,
en op de Waalsche pijpen
danst gij den apendans.

Zoo wijd is 't schoon verleden!
De toekomst is zoo zwart!
Wie wekt een Artevelde?
Wie spreekt u moed in 't hart?

III.

o Volk, waar wilt gij komen?
Gij dwaalt nu reeds zoo lang,
Naar 't Zuiden richt ge uw stappen:
Daar ligt uw ondergang.

Nog kunt gij wederkeeren.
Zie toe waarheen gij gaat!
Laat Fransche spraak en zeden;
nog is het niet te laat.

Gedoog geen taalmiskenning,
geen vreemde meesters meer;
en Vlaandren zal herleven
in grootheid als weleer.

Hoe laat ge u zoo verdrukken!
Hoe zijt gij zoo verblind!
Mijn volk, nog kunt gij kiezen;
maar doe uw keus gezwind!

Wilt gij als Vlaamsche volksstam
nog eeuwen voortbestaan,
of bij 't verrotte Frankrijk
voor eeuwig ondergaan?

LEONARD BUYST.

Brussel 1885

Tade Rink.
(Vervolg van bladzijde 63.)

Er waren, na 't laatst vermelde avontuur, jaren verstreken en de slijklooper had intusschen al menig ander waagstuk ondernomen en altijd met bewonderenswaardig geluk ten einde gebracht. Met wat hij op die wijze verdiende, hield hij zich en de zijnen den mond open.

Een lange en zich door volslagen windstilte onderscheidende zomer evenwel, waarin er voor den dollen Rink niets te verdienen viel, putte zijn vooraad geheel uit, en toen de herfst in 't land kwam, waren armoede en gebrek bij den strandroover troef.

Dit ongunstig weder maakte Rink bitter verdrietig en bijna ware hij, om met de zijnen niet van honger te sterven, tot het wanhopig besluit gekomen om, even als andere eerlijke lieden, door werken den kost te zien te verdienen. Daar kwam de natuur hem nochtans andermaal te hulp. De gezichteinder geraakte met dreigende grijze wolken bezet, wilde rukwinden, die door zijn van ham en spek ontblooten schoorsteen bulderden, kondigden hem als voorafgezonden boden de naderende herfststormen aan. Rink haalde ruimer adem. Hij maakte zijne boot klaar, zag lang uit naar alle hemelstreken, en nadat hij wist, van welken kant het ras opkomend stormweder naar alle waarschijnlijkheid het sterkst en aanhoudendst woeden zou, stak hij nog voor den avond in zee en stuurde tusschen de halligen door in het Zuiden op.

Tade Rink was den dag te voren over de wadden naar Anrum gewandeld, om daar in de duinen, tot voeding voor de zijnen, een paar konijnen te vellen. Dit werk strookte beter met zijnen aard, dan een gewone burgerlijke arbeid, daar het eenige overeenkomst met strandroof had. Gedurende zijne jacht, beklom Rink eenige der hoogste duinspitsen van dat eiland en ontdekte met zijne ongemeen scherpe oogen, dat vele schepen naar de mondingen van Weser, Elbe en Eider onderweg waren. De wind was stevig, blies naar 't Noord-Westen en verzekerde den schepen eene goede en snelle vaart, als hij niet plotseling omsloeg. Dit was nu echter weinige uren later geschied. Hij kromp gestadig meer naar het Westen en sloeg reeds den volgenden morgen onder hevige rukken geheel naar 't Zuid-Westen om. Daarbij kon in de eerstvolgende twee etmalen van al de vele schepen geen enkel de Elbe of Weser bereiken, doch was er uitzicht, dat sommige, bij opzettenden storm, door den zwaren,

terugrollenden vloedstroom aangegrepen, op de zandbanken zouden vervallen, die voor de mondingen der Eider, langs de buitendijken en om de Oost-Friesche eilanden, de zee vervullen. Daarop bouwde de slijklooper thans zijne baatzuchtige, misdadige plannen.

Reeds den volgenden morgen ankerde Rinks boot op eene zandbank buiten 't eiland Pellworm. Van hier uit, kon hij al het water ten Westen der Sleeswijksche kust uitmuntend overzien en kwam elk op de oude en nieuwe Hewe, de Eider, Elbe en Weser koers houdend schip in den kring van zijn loerend oog.

De bewoners van het genoemde eiland hielden den eenzamen schipper voor een robbeslager, daar hij op de wadden omdobberde, zonder iets anders uit te voeren, dan rond te zien en de schelpdieren uit het slijk op te visschen. Tegen den avond van dienzelfden dag werd de wind al heviger en de lucht dik door den daarin hangenden zwaren mist. Er viel niet meer aan te twijfelen, of denkelijk nog voor middernacht zou een zuidwesterstorm met al de in dit jaargetijde gewone woede losbreken en lang duren.

Tegen het vallen van de schemering maakte Rink zijne boot met alle voorzichtigheid vast; vervolgens verliet hij die en sloop, onder bedekking van den vochtigen zeedamp, naar het eiland.

Waren de bewoners van Pellworm nachtbrakers geweest, dan zouden zij eene gedaante hebben kunnen zien, die, als eene schim, over de dijken en door de smalle, glibberige wegen, tusschen hunne velden, sloop en verdween, bij den ouden plompen bouwvalligen toren, die nog tegenwoordig bestaat en ver in zee te zien is, waar hij de voorbijzeilende schepen tot baken dient.

De halligmannen, die, om zoo te zeggen, slechts van de genade der zee leven, zijn bij stormen de opmerkzaamste waarnemers nu van den hemel, dan weder van de baren, die tegen de grondvesten hunner huizen donderend aanklotsen.

Op eenige der naast om Pellworm gelegene halligen merkten de bewoners tegen middernacht met verbazing op, dat, juist boven het genoemde eiland, eene schitterende vlam oplichtte, waarvan de weerschijn, mijlen ver, op de stormachtige zee zichtbaar was.

Deze hoog opslaande vlam maakte in de verte volmaakt de vertooning van een bakenvuur, en wie niet zeer nauwkeurig met de ligging der Friesche eilanden bekend was, moest haar, van uit zee, voor een zoodanig licht houden.

Den halligbewoners kwam dit nooit geziene licht hoogst bevreemdend voor, waarom eenigen het van naderbij wilden gaan onderzoeken.

Uit hunne waarnemingen bleek genoegzaam stellig, dat de raadselachtige vlam op den trans van den ouden kerktoren te Pellworm opsloeg en juist op het punt aangebracht was, waar haar roodachtig schijnsel de schuimende waterdeiningen der Westzee verlichten moest. Van het ontstaan en de oorzaak van dit zonderbaar lichtvuur wist natuurlijk niemand rekenschap te geven, en 't lag ook niet in den aard van dit volk, zich daarover lang het hoofd te willen breken.

De storm groeide intusschen tot een orkaan aan. Het gehuil in de lucht, het ruischen en rollen der zee verzwolg elk ander gedruisch. Op zee kon zich ook de vermetelste loods niet wagen, en buitendien ware dit ook dwaasheid geweest, daar

mennoch noodschoten vernam, noch ook in de zeer dikke lucht vaartuigen bemerkte, die vreemde hulp noodig hadden.

(Wordt voortgezet.)

Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum van Antwerpen. (Vervolg en slot van bladzijde 66.)

Het verslag besluit met de volgende voorstellen ten opzichte van het Antwerpsch museum:

A. - Het museum te verdeelen in groote zalen voor groote schilderstukken, en in kleine zalen voor kleine paneelen bestemd.
Al de zalen langs boven te verlichten, zonder uitzondering. Ofschoon wij de kabinetsgewijze tentoonstelling, welke wij te Frankfort, Weenen, Dresden, Munchen, Kassel en Amsterdam hebben aangetroffen, zeer goed vinden, denken wij, de invoering van dit stelsel in het nieuw museum van Antwerpen niet te moeten aanraden, en wel om de volgende beweegredenen.

1. Het getal onzer kleine schilderijen is veel te gering, om eene reeks kabinetten te kunnen bekleeden; wij bezitten inderdaad slechts 113 stukken, welke minder dan 50 centimeters hoog zijn. In de voornoemde steden, waar men zeer belangrijke verzamelingen van kleine schilderijen der Hollandsche en der Duitsche school bezit, is het invoeren van het stelsel der kabinetten niet alleen gelukkig, uit het oogpunt eener goede tentoonstelling, maar het is ook noodzakelijk, daar het groot getal schutsels of afsluitigen de beschikbare ruimte zeer vergroot;
2. De invoering van kabinetten zou ons beletten onze schilderijen volgens de tijdvakken te rangschikken, zooals wij nader voorstellen te doen;
3. De zijzalen van ons museum zijn $9^{m}00$ breed; de kabinetten zouden dus zeer diep zijn en het ware te vreezen dat zij in het achterste gedeelte niet genoeg licht zouden krijgen;
4. Het aanleggen van kabinetten met zijverlichting zou strijden met de bepalingen van het programma, volgens hetwelk al de zalen haar licht langs boven zullen ontvangen;
5. De kabinetten zouden belangrijke veranderingen doen brengen aan de plans, welke door het stads- en staatsbestuur reeds zijn goedgekeurd;
6. Het invoeren dier kabinetten, waarvoor men gemetselde muren zou moeten maken, zou beduidende versterkingen voor de benedenverdieping vergen; voorts zouden de lijstwerken, houten bekleedingen, kroonlijsten, deurgordijnen, enz., welke er in de kabinetten zouden noodig zijn, de uitgaaf merkelijk verzwaren;

B. - De schilderijen volgens de scholen of de tijdvakken te rangschikken, om aldus, in dezelfde zaal, de stukken, welke tot dezelfde school of tot hetzelfde tijdvak behooren, bijeen te hebben.
De rangschikking der schilderijen in een museum, zooals dit van Antwerpen, is in onze oogen van het grootste gewicht.
In ons tegenwoordig museum heeft de inrichting der zalen niet toegelaten, de schilderijen op eene redematige wijze ten toon te stellen. Al de stukken waren er ondereen, zonder inachtneming van school of tijd: in eene zelfde zaal, vindt men schilderijen van Rubens, van Otto Venius, van M.I. Van Bree en van F. De Braekeleer. Nevens Quinten Matsys, ontmoet men J. Jordaens, Frans Floris, enz.
Groote en kleine schilderijen hangen bij elkander, tot groot nadeel der laatste.

In het nieuw museum zal de rangschikking der schilderijen gansch moeten veranderd worden en wij hebben gedacht dat het van belang was, eerst en vooral de zalen van het nieuw museum op zulke wijze in te richten, dat het plaatsen van de stukken naar vaste regels mogelijk werd gemaakt. Onder dit opzicht gelooven wij, dat, in ons museum, de schilderijen op de volgende wijze zouden kunnen worden gerangschikt: 1. De gothieken; 2. De school tusschen de gothieken en Rubens; 3. Rubens (eerezaal); 4. De andere schilders van de school van Rubens en van het volgende tijdvak; 5. De galerij der godshuizen, ingeval er beslist wordt, dat de schilderijen aan de bestiering der godshuizen toebehoorende, vereenigd moeten blijven;(1) 6. De hedendaagsche schilders; 7. De academiekers.

C. - Het stelsel van dakramen uit het nieuw museum van Weenen aan te nemen.

D. - Te verwarmen met heet water, zooals te Weenen, Frankfort en Berlijn, bij middel van verwarmingsplaatsen in het midden der zalen en door sofas verborgen.

E. - De zalen voor de tentoonstelling van schilderijen te bevloeren met vochtverdrijvende plankenvloeren, hout op asphalt, naar het gebreveteerd stelsel van Damman en Cassard.

Was geteekend: Ev. Allewaert, L. De Winter, J. Jac. Winders, bouwkundige, F. Van Dijk, bouwkundige.

Kroniek.

Antwerpen. Eene commissie, samengesteld uit de heeren A. Cornette, P. De Mont, Max. Rooses, F. Jos. Van den Branden en Jan Van Ryswyck, heeft, onder dagteekening van 16 Mei, een open brief uitgegeven, waarbij in het licht wordt gesteld, dat het Vlaamsche land de meeste ingenomenheid heeft betoond met ‘de dubbele hulde, dezer dagen van regeeringswege aan Jan Van Beers gebracht, door zijne bekroning in den vijfjaarlijkschen prijskamp van. Nederlandsche letterkunde en zijne benoeming tot briefwisselend lid der koninklijke academie van België,’ en voorts het denkbeeld wordt vooropgezet, om den dichter van *Jongelingsdroomen*, *Gevoel en Leven, Rijzende Blâren* enz., ‘in passenden vorm, een welverdiend bewijs van de genegenheid zijner vrienden, van de vereering zijner bewonderaars aan te bieden.’ Dit plan zal ongetwijfeld ingang vinden bij het publiek, tot hetwelk de

(1) Zie onzen jaargang 1884, blz. 20.

commissie, die haar ledental nog merkelijk wil uitbreiden, eerlang eene oproeping rekent te doen.

- Voor rekening van de stad Antwerpen is te Parijs, op eene veiling, voor 570 fr., de oudste brief gekocht, dien men van Petrus Paulus Rubens kent. Hij dagteekent van April 1607 en werd door den grooten schilder van uit Rome geschreven aan den minister van den hertog van Mantua, om hem eene afkorting te vragen op de som, die hij van den hertog te

goed had. Het stuk, in de Italiaansche taal gesteld, zal met de andere brieven, die men van Rubens bezit, in het Rubens-bulletijn in druk worden gegeven.

Brussel. De *prijskamp voor toonzetting* wordt den 20n Juli te Brussel geopend. Zij, die verlangen mede te dingen, kunnen zich aan het ministerie van landbouw, nijverheid en openbare werken laten inschrijven tot den 11n Juli, onder overlegging van stukken waaruit blijkt dat zij Belgen zijn en den 20n Juli minder dan 30 jaar oud zullen wezen.

- 14 Mei heeft de trekking plaats gehad van de loterij der tentoonstelling van schoone kunsten van 1884. Wij geven hier de lijst der winnende nummers, met den naam van den maker van elk gewonnen stuk en het nummer van den catalogus: Nr 878, H. Stacquet, 1181; nr 886, L.O. Roty, 1362; nr 3987, C. Mertens, 600; nr 4317, V. Uytterschaut, 1205; nr 5609, F. Binjé, 1001; nr 6121, C. Koepping, 1106; nr 7246, mej. E. De Vigne, 275; nr 8057, C.M. Meunier, 611; nr 9583, V. Van Hove, 906; nr 12893, C. Koepping, 1107; nr 13367, Is. Meyers, 620; nr 13432, T. Baron, 35; nr 15358, A. Braekevelt, 1229; nr 17196, E. Namur, 1352; nr 22132, F. De Beul, 200; nr 22351, G. Eilers, 1062; nr 24205, C.L.G. Delsaux, 255; nr 25599, J. Dillens, 1278; nr 26060, J. Impens, 439.

Leuven. Op 4 Juni is aan den hoogleeraar Mgr. Lamij, sinds 25 jaren voorzitter van het Maria-Theresia college, feestelijk zijn portret aangeboden, geschilderd door J. Janssens, uit St. Nicolaas, nu te Antwerpen metterwoon gevestigd. Dit portret is reeds gegraveerd door F. Lauwers.

Roeselare. Bij De Seyn-Verhougstraete gaan de volledige dichtwerken van Emanuel Hiel in het licht verschijnen. De eerste reeks zal bestaan uit drie deelen, en bevatten: *Historische gezangen en liederen*, opgedragen aan Z.M. den koning der Belgen, *de Waarheid in het leven* en *Werkmansliederen.* De uitgaaf zal plaats hebben in het formaat der *Gedichten*, verschenen bij Brockhaus, te Leipzig; er zal worden gebruik gemaakt van zeer zwaar, getint, sterk gesatineerd papier, opzettelijk voor deze gelegenheid vervaardigd; titel en omlijsting in kleuren; omslag in best perkament, versierd met beeldletters, friezen en titelprenten. Proefprospectussen worden op aanvrage gezonden. De prijs bij inschrijving is 10 fr. Voor Nederland 5 gulden, voor Duitschland 9 mark, bij inschrijving; buiten inschrijving kost elk deel afzonderlijk 4 frank (gl. 2.00, mark 3.50). De 500 eerste inschrijvers ontvangen kosteloos des dichters portret, in koollichtdruk, uitgevoerd bij gebroeders Géruzet, te Brussel.

Buitenland.

Utrecht. Bij den uitgever Broesei is verschenen: *Wandelingen in de provincie Antwerpen*, door A. Perk, verduidelijkt met schetskaarten.

Marseille. Mej. Dosne, de schoonzuster van A. Thiers, heeft aan de nationale academie der wetenschappen, letteren en kunsten, te Marseille, het huis ten geschenke gegeven, waar Thiers geboren is. Het werd onlangs verbouwd en zal dienen tot zetel der academie, die bovendien een kapitaal heeft gekregen, waarvan de rente zal strekken om een jaarlijkschen zoogenoemden Thiersprijs van 4000 fr. uit te loven.

Londen. Een vrouweportret van den Engelschen schilder Gainsborough, uit het laatst van de vorige eeuw, heeft op eene veiling te Londen, in 't begin van April, 260,000 fr. opgebracht.

- Bij een begin van brand, in het museum van schilderijen, in Bestwood Hall, te Nottingham, op het laatste van April, zijn een aantal schilderijen vernield, waaronder een kostbaar portret van Nell Swynn.

Rome. In deze stad, nabij de Salava-poort, is eene rondvormige grafstede ontgraven, destijds opgericht ter eere van een Romeinschen prefect, wiens naam Licilius was.

Sterfgevallen.

W. HILLER, de uitstekende pianist en bekwame toonzetter, geboren te Frankfort in 1811, is volgens een bericht uit Keulen van 11 Mei, overleden.

LOUIS-CHARLES-AUGUSTE STEINHEIL, kunstschilder, geboren te Straatsburg, is te Parijs overleden den 19^{n} Mei, 71 jaren oud. Zijn vak was vooral glas- en muurschildering; ook muntte hij uit in bouwkunde, vooral wat het teekenen betreft van monumentale poorten. De hoofdkerken van Straatsburg, Tours, Auxerre hebben hem hare prachtige glasschilderingen, die van Bayonne, Straatsburg, Pau en O.-L.-Vrouwe van Parijs hare muurschilderingen te danken. Steinheil was de schoonbroeder van den beroemden kunstschilder J. Meissonier.

Mev. DAVID geb. MARIA DE SAFFRON, als romanschrijfster befaamd onder den naam van Raoul de Navery, is omtrent 18 Mei te Parijs, overleden, 54 jaren oud.

ALPHONSE MARIE DE NEUVILLE, de beroemde Fransche slagveldschilder, geboren te S^{t}.-Omer (Pas-de-Calais), is te Parijs op 19 Mei overleden.

VICTOR HUGO, Frankrijks wereldberoemde dichter, is den 22^{n} Mei overleden. Hij werd in 1802 te Besançon geboren, uit een grafelijk geslacht. Reeds op 15-jarigen leeftijd onderscheidde hij zich, naar aanleiding van eene uitgeschrevene prijsvraag, door de inzending van een gedicht over de heilzaamheid der studie (*Les avantages de l'étude*) en tusschen 1819 en 1821 werd hij door de academie der bloemspelen te Toulouse, wegens bij haar ingezonden oden, driemaal met goud bekroond. Wat hij als knaap, als jongeling beloofde te worden, een uitstekend dichter namelijk, is hij geworden, in den vollen zin van het woord. Naar den maatstaf van alle eeuwen, en vergeleken aan de voortreffelijkste dichters die ooit hebben geleefd, mag hij metterdaad groot worden genoemd. Zijn roem, die zich reeds in 1822 vestigde, toen het eerste gedeelte zijner *Odes et Ballades* van de perskwam, is sedert dien onophoudelijk aangegroeid. In 1831, toen zijn meesterlijk bewerkte geschiedkundige roman *Notre-Dame de Paris* verscheen, hadden zijne werken, waaronder de *Orientales* en ettelijke dramas, hem bereids aan de spits van de Fransche letterkunde geplaatst. Tot zijne latere meest beroemde werken behooren *Les feuilles d'automne, Les chants du crépuscule*, *Voix intérieures, Les rayons et les ombres, Les châtiments, Les contemplations, La légende des siècles, Les misérables, Les chansons des rues et des bois*, *Les travailleurs de la mer, L'homme qui rit, L'art d'être grand-père* enz. enz. Hij werd den 1^{n} Juni met vorstelijken praal te Parijs begraven, ofschoon, volgens zijne wilsbeschikking, de kist, die zijn stoffelijk overschot bevatte, op den lijkwagen der armen werd vervoerd. Naar aanleiding van zijn dood, heeft de Fransche regeering een in zijne soort geweldigen maatregel genomen, door namelijk te beslissen, dat de kerk van de H. Genoveva te Parijs, aan den goddelijken dienst zou worden onttrokken

en weer, zooals bereids in 1791 en 1830 was geschied, gebruikt worden als een eeretempel voor roemruchtige landzaten. Dienovereenkomstig werd Victor Hugo's lijk bijgezet in de tot een zoogenaamd Pantheon verdoopte kerk van de H. Genoveva (zie over het *Pantheon* onzen jaargang 1869. blz. 149). Victor Hugo, die een op 6 millioen begroot vermogen achterlaat, en daarvan 50,000 fr. voor de behoeftigen der stad Parijs heeft afgezonderd, had in zijn testament verklaard, dat hij, hoewel aan God geloovende, niet van kerkgezangen gediend verlangde te zijn, maar een iegelijk om een gebed voor zijne ziel verzocht.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten.

TEEKENING VAN HET DIPLOMA DER MAATSCHAPPIJ, DOOR WIJLEN F. DURLET, HOUTSNEDE DOOR ED. VERMORCKEN.

Den 2^en^ Mei, denzelfden dag dat de wereldtentoonstelling ontsloten werd, waar al de beschaafde volkeren der aarde de rijke voortbrengsels der nijverheid uitstallen, had ook de opening plaats van de kunsttentoonstelling, door de Maatschappij ter Aanmoediging der Schoone Kunsten ingericht. De gewone lokalen werden verlaten, en de kunststukken bijeengebracht in een tot dit einde opgetimmerd gebouw, in de nabijheid van het nijverheidspaleis, in de Zuiderlei. (Zie blz. 49.)

Het zeer doelmatig ingericht gebouw, dat aan het gemeentebestuur ongeveer 200,000 fr. kost, behelst een vijftigtal zalen die onder opzicht van verlichting niets te wenschen laten. Van het voorportaal, waarnevens de bureelen zijn en de kleederbewaarplaatsen, komt men in eenen pandhof waar te midden van planten en bloemen het wel gelukt bronzen beeld van Georgius Geefs prijkt: *Leonidas in de Thermopylen de soldaten tot de worsteling aanwakkerend.* Het model werd in 1876 op de 3-jarige tentoonstelling van Antwerpen bekroond en behaalde te Brussel en te Parijs, het gouden eeremetaal.

Boven de poortbogen van den hof ziet men in 16 ronde beeldsteden borstbeelden van de volgende beroemde beeldhouwers, uitgevoerd door A. Van Beurden: J. Van Mildert 15.. + 1638; A. Collijns de Nole XVIIe eeuw; F. Duquesnoy 1594 + 1646; A. Quellin de oude 1609 + 1.668; S. Van den Eynde XVIIe eeuw; A. Quellin de jonge 1625 + 1700; L. Fayd'herbe 1617 + 1697; F.H. Verbruggen 1655 + 1724; L. Delvaux 1695 + 1778; W. Pompe 1703 + 1719; N. Godecharle 1750 + 1835; J.F. Van Geel 1756 + 1830; J.B. De Bay 1779 + 1863; W. Geefs 1805 + 1883; J.B. De Cuyper 1807 + 1852; E. Simonis 1810 + 1882.

Sinds de laatste driejarige tentoonstelling ontnam de dood aan de Maatschappij ter Aanmoediging der Schoone Kunsten, de volgende harer vaste leden:

F. De Brackeleer (zie 1883, blz. 101), F.A. De Bruycker (zie 1882, blz. 208), W. Ellerman, J. Pinson, J.F. Witdoeck (zie blz. 20). De vier eerste zijn vervangen door de heeren; H. De

Braekeleer, J. Nijs, A. Stalins en D. Van Spilbeeck. De plaats van den bouwkundige J.F. Witdoeck bleef open; het afsterven van den heer Ed. Rigelé, die secretaris was in 1867, bracht den 1n Mei eene tweede gaping in de rij. (Zie blz. 76.)

Voor de commissie van plaatsing waren den 20n April de volgende heeren genoemd: J. Cuylits, voorzitter; voor de *schilderkunst:* P. Clays, J. Coosemans, F. Lamorinière, H. Schaefels, K. Verlat en E. Wauters; bijgevoegde leden: A. De Vriendt en V. Lagye; *beeldhouwkunst:* J. Ducaju en C.A. Fraikin; bijgevoegde leden: P. Drion en Joz. Geefs; *bouwkunde:* P. Dens en J. Pauli; *plaatsnede*: J. De Mannez en J.B. Michiels. De heer K. Dumercy vervulde het ambt van secretaris.

Om bij tijds met de pronkzalen in gereedheid te zijn, had de besturende commissie in de laatste dagen zich als het ware verdubbeld; desniettegenstaande was de inrichting niet volledig toen het uur der opening geslagen was. Op gezegden dag werd de plechtige inhuldiging gedaan, ten 6 ure, door den koning, den graaf van Vlaanderen en prins Boudewijn. De heer J. Cuylits, omringd door de leden der besturende commissie, ontving zijne majesteit en drukte zich uit als volgt:

‘Sire,

De groote eer is mij ten deel gevallen, U, in naam van al mijne medeleden der Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten, onzen dank aan te bieden voor de welwillendheid, die uwe majesteit en de koninklijke familie aan den dag legt, door deze inhulding te komen doen.

Het is de eerste maal, dat België de natiën uitnoodigt tot een dier vreedzame wedstrijden, waar zij naar lauweren van geest en talent komen dingen; zij hebben talrijk den oproep beantwoord en ik ben gelukkig te mogen zeggen, dat, niettegenstaande eenige betreurenswaardige onthoudingen, België waardig zal vertegenwoordigd zijn.’

Z.M. antwoordde:

‘Gij weet, mijnheer de voorzitter, welke mijne gevoelens zijn jegens de kunst- en handelsstad, die het eerste gedacht van die groote onderneming heeft opgevat.

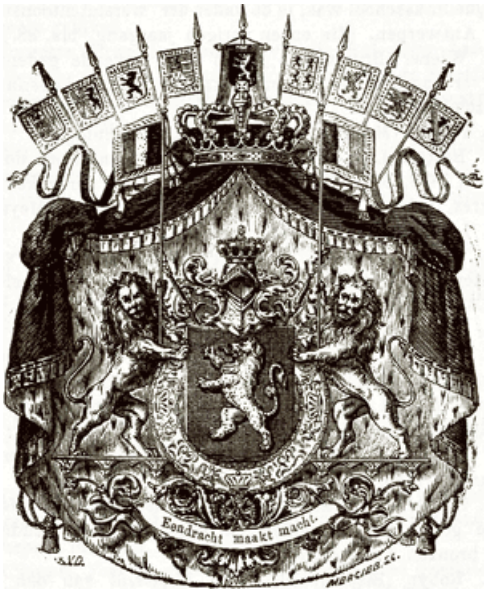
Ik ben gelukkig uwe pogingen met goeden uitslag bekroond te zien. Ik ben zeer gevoelig voor de welwillende woorden, die gij ten opzichte der koninklijke familie hebt gelieven te bezigen.’

Hiermede traden de koning en zijn gevolg binnen, en een aantal personen bestormden den ingang, zoodanig, dat al de genomene maatregelen verijdeld en het dienstdoende personeel letterlijk overrompeld werden. De koning doorliep de zalen; in de Nederlandsche afdeeling, die de eerste van allen in regel was, hadden de zeesoldaten van de *Marnix* en de *Castor,* de twee te Antwerpen liggende Nederlandsche oorlogschepen, post gevat; zij presenteerden het geweer op het geroffel der trom. De koning was zeer getroffen over dit eerebewijs vanwege Z.M. Willem III en drukte zijne hooge tevredenheid uit aan den Nederlandschen gezant, baron Gericke van Herwijnen.

Het was ongeveer 7 ure toen de koning en zijn gevolg de tentoonstelling verlieten om zich naar het feestmaal te begeven dat het gemeentebestuur der koninklijke familie aanbood in de groote zaal der Koninklijke Harmonie.

Werpen wij thans eenen blik in de tentoonstellingszalen.

Belgische afdeeling.

In de Belgische afdeeling zijn er in het geheel 702 kunstwerken aangenomen; 1850 werden door de juryleden niet aanvaard; dat er, tusschen de geweigerde, stukken waren, die met eere op de tentoonstelling zouden geprijkt hebben, behoeft geen betoog. Vele oude kennissen, elders aangetroffen, doen hier weder dienst.

Wij hebben de overtuiging dat de keurders gewetensvol hunne taak hebben volbracht; wij hopen maar dat de al te groote strengheid, waarmede zij die volvoerden, niet ontmoedigend zal werken, en goede gevolgen moge hebben voor de toekomende tentoonstellingen.

Wat er ook van zij, in het algemeen moet België niet onderdoen voor de andere landen, op de tentoonstelling vertegenwoordigd. In 1880 zegden wij, dat op de halve-eeuw-tentoonstelling vele werken van verdienstelijke schilders ontbraken en men derhalve geene nauwkeurige gedachte kon maken van al hetgeen ons land in dit tijdverloop voortbracht; hier geldt dezelfde opmerking. Op het gebied der schilderkunst vooral zijn de afwezigen talrijk, en onder hen zijn mannen, die eenieder met ons betreuren zal niet aan te treffen. Wij noemen: H. Baudin, J. Bellemans, E. De Block, J. Delin, J. Dyckmans, L. Gallait, A.J. Heymans, J.B. Huysmans, P. Kremer, V. Lagye, F. Pauwels, J. Platteel, J. Portaels, J. Rosseels, J.B. Van Rooy, F. Vinck enz; allen kunstbeoefenaren van naam, wier werken ongetwijfeld grooteren luister aan de Vlaamsche school zouden hebben bijgezet.

De eereplaats is hier, even als in het paleis voor schoone kunsten te Brussel, aan de beeldhouwkunst gegund. In de vier pandgangen zijn de volgende werken tentoongesteld van:

E. Colinet[1]. *Portret in medaillon.* Deze beeldhouwer, die

(1) Zij, bij wier naam geene plaats is vermeld, zijn metterwoon te Antwerpen gevestigd. Zie verder den Vlaamschen catalogus der tentoonstelling voor de adressen.

sinds eenige jaren in Amsterdam gevestigd en er bestuurder der Quellinusschool was, is de vader der wereldtentoonstelling van Antwerpen. (Zie onzen vorigen jaargang, blz. 38.)

K. Wiener (Brussel), de sedert jaren gekende gedenkpenningvervaardiger heeft eene lijst met 40 gedenkpenningen ingezonden.

K. Würder (Mechelen). Lijst met gedenkpenningen.

F. Baetes. Lijst met eeremetalen, waartusschen de door ons in 1873, blz. 75, medegedeelde van het aardrijkskundig congres, volgens de bekroonde teekening van H. Meyer.

V. Lemaire (Gent). Lijst met zeer fraaie *cameeën.*

H. Le Roy (Gent). *Hero,* een naakt maar niet schoon pleisterbeeld, en *twee portretten*, een pleisteren borstbeeld van L. Cabel en dat van een Gentschen rechtsgeleerde.

E.J. Cantillon (Brussel). Marmerborstbeeld.

F.J. Joris. *De drijftol,* een zeer fraai marmerbeeldje; marmeren borstbeelden van P. Benoit en dr. E. Passenbronder, alsook een goed gelijkend portret van den dichter J. Van Beers in pleister.

J.A. Laumans (Laeken). *Lichaamsoefening*, verdienstelijke bronzen groep.

A. Hambresin (Schaarbeek). *De visscherin* en het *Veldmeisje*, twee goede pleisterbeelden en eene gelukkige studie van een bronzen *Vrouweborstbeeld.*

L. Robyn (Elsene). Pleisteren *borstbeeld* van den advocaat P.B.

H. Pickery (Brugge). *Eerste gedacht*, een pleisterbeeld op natuurlijke grootte, dat van veel ervarenheid getuigt.

J. Pecher. De sedert lang gekende marmeren borstbeelden van wijlen de heeren J. Van der Linden en J. Van Lerius, alsook dat van V. Lagye, in brons.

E.F. Lefever (Schaarbeek). *Lady Macbeth*, pleisterbeeld.

L. Dupuis. *Krijtverkoopster*, reeds in 1884, blz. 185, door ons loffelijk vermeld, nu aangekocht voor de verloting; er zijn van denzelfden beeldhouwer twee goed gelijkende pleisterborstbeelden, de portretten der heeren J. Ducaju en Vervoort.

A. Desenfans (Brussel), *Het meertouw*, pleisterbeeld, verleden jaar te Brussel gezien.

H. Jacobs (Brussel). *Narcissus* en een *Studiekop* in pleister.

E. Namur (Schaarbeek). *Angelica* en *Asschepoetster*, in brons, en een gebronsd pleisterborstbeeld van wijlen den kunstschilder H. Van der Haert (1794 + 1846), geboren te Leuven en te Gent overleden, waar hij bestuurder der academie van schoone kunsten was sinds 1841.

G. Geefs. *Leander stervende op den oever van den Hellespont,* puik marmerbeeld, eigendom van het Antwerpsch museum (zie 1882, blz. 200), het door ons op blz. 84 vermelde Leonidasbeeld en een goed bronzen borstbeeld van J. Lagae.

J. Kuypers (Brussel). *Hallali* (het ree geveld), pleistergroep, en *Slavernij*, marmerbeeld eener slavin (zie 1882, blz. 195).

P. Braecke (Brussel). Goed gelijkend bronzen borstbeeld van den heer D. Cox.

J. Dillens (Brussel). *De gerechtigheid*, destijds uit Rome gezonden, nadat de meester, in 1877, den eersten prijs behaald had in den grooten prijskamp voor beeldhouwkunst; beeldwerk voor den gevel van het gesticht der *drie Alicen te Uccle* en een model van een welgelukt *grafbeeld* in pleister.

J. De Rudder (Brussel). *Het nest*, fraaie pleistergroep, die in marmer zal gemaakt worden, en een bronzen beeld, getiteld: *De waarheid.*

R. Fabri. Het goed gelijkend marmerborstbeeld van wijlen den heer A. Michiels (zie blz. 85).

F. Deckers. *De goede Samaritaan*, half verheven beeldwerk, in marmer, voor een gedenkteeken, dat te Antwerpen in de S^{t}.-Carolus-Boromeuskerk staat opgericht te worden voor wijlen den wetsdokter J.H.A. Van Kerckhoven, bekostigd bij openbare inschrijving onder het eerevoorzitterschap der heeren A. Berré en Th. Smekens, procureur des konings en voorzitter van de rechtbank van 1^{en} aanleg te Antwerpen.

J. Lambeaux. *Antigonusbeeld* voor de fontein, welke te Antwerpen op de Grootemarkt gaat worden geplaatst (zie 1884, blz. 42); *De kus*, bronzen groep uit het Antwerpsch museum, *Worstelaars*, bronzen groep, *Marmerborstbeeld* en een *Phantasiekop* in marmer, toebehoorende aan den heer L. Van der Kelen, burgemeester te Leuven.

L. Mignon (Schaarbeek). *Stierentemmer*, breed opgevatte en goed bewerkte pleistergroep; *Ruiterstandbeeldje* in brons, Z.M. Leopold II voorstellende; dit beeldje versiert zaal II der Belgische afdeeling, waar ook het goed gelijkend bronzen borstbeeld staat van den heer L. de Wael door E. Van der Linden, alsmede de bronzen vaas, getiteld *Andromeda*, van A. Bogaerts.

K. Samuel (Brussel). *Meisjeshoofd*, in gebronsd pleister.

K. Brunin (Schaarbeek). Borstbeelden in pleister en in brons van mej. E. Beernaert en den heer G.A. Lanneau, waterverfschilder; *Diana*, verzilverd brons en een goed pleisteren *sieraadbeeld*, palmen en lauweren voor de overwinnaars uitreikende.

F. Van Havermaet (S^{t}.-Nicolaas). *De rust*, fraai pleisterbeeld.

P. Comein (Brussel). *Jaloerschheid*, pleistergroep, als uitdrukking vooral welgelukt.

L. Cambier (Schaarbeek). Bronzen borstbeeld van T. Charbonier.

J. Ducaju. *De vriendschap,* eene schoone groep van Parisch marmer, *De vreugde* en *Het boschkneutertje*, fraaie marmerborstbeelden, en eene *Eva*, in pleister.

A. Cattier (Brussel). Pleistermodel van een deel van het gedenkteeken van Malcher, uitgevoerd voor Brazilië: *voetstukbeeld.*

C.A. Fraikin. *Na het zeebad,* dat wij verleden jaar te Brussel zagen; *De slapende liefdegod* en een zeer fraai marmerborstbeeld, na overlijden uitgevoerd. Het eerste der twee voornoemde marmerbeelden staat in zaal 10.

J. Lagae (Brussel). Levensgroot pleisterbeeld, *Abel* voorstellende.

A. Van den Kerckhove, bijgenaamd Nelson (Schaarbeek). Een bronzen en een pleisterborstbeeld.

A. Schoonjans (Londen). *Geredde schipbreukelingen*, breed behandelde pleistergroep.

J. Willems (Mechelen), *Baadster*, een welgelukt marmerbeeldje.

E. Fiers (Brussel). *Eerbaarheid*, een zeer keurig bewerkt marmerbeeld.

A. Van Beurden. *Te vroeg gewekt* en *De les* zijn twee welgelukte bronzen groepen, waarvan de eerste reeds is aangekocht voor de verloting; eene goede keus van wege de heeren der besturende commissie, met de aankoopen gelast. *De eerste pijp* en het portret van den heer C.J. Bal zijn verdienstelijke marmerborstbeelden.

J.B. Martens (Parijs). Zeer lief marmerbeeldje, eene *nimf* voorstellende.

G. Beaujean (Luik). *De nijverheid*, het model van het gevelbeeld dat het gebouw der nijverheidsschool van Luik versiert.

D. Duwaerts. Model van het borstbeeld van wijlen den beeldhouwer L. Delvaux (zie blz. 84), dat reeds in brons in het rijksmuseum te Brussel is geplaatst.

G. Van den Kerckhove (Brussel). Model van het door het

staatsbestuur bestelde beeld, een *Wapenmaker* voorstellende, bestemd voor den Kleinen-Zavel te Brussel (zie 1833, blz. 185).

K.J. Van Oemberg (Bergen-Henegouwen). *De verloofde*, marmerborstbeeld.

E.L. Geerts (Brussel). Lijst met eeremetalen.

De paarden, van T.J. Vinçotte, prijken in zaal 10. Deze grootsch behandelde groep zou, onzes dunkens, winnen aan waarheid, als de jongeling iets of wat gekleed ware.

*

Nu gaan wij over tot de schilderkunst en volgen den catalogus, om niemand te vergeten, want er zijn ditmaal geene slechte schilderijen, zelfs geene middelmatige, in deze afdeeling aangenomen.

L. Abry blinkt uit met zijne geestige voorstellingen van het soldatenleven, zooals: *De portretten hunner hoogheden, Op wacht*, *Een zoon van goeden huize* en *De tapperij in de kazerne.* De zoon van goeden huize is een recruut die eene provisie appelen medebrengt, welke in de kazerne zeer welkom schijnen te zijn. *Op wacht* is aangekocht voor de verloting.

E. Agneessens (Brussel). Vier portretten, waarvan dat van den beeldhouwer M. ons het meest bevalt. De *studie* naar de natuur is zeer fraai, maar hoort hier niet te huis. *In den schouwburg*, is ook zeer verdiensteiijk; nog een stuk, in den catalogus vermeld als het eigendom van den heer J. Portaels, is niet aanwezig.

D. Anten (Hasselt). *Moeras in den omtrek van Hasselt.*

L.J. Antonissen (Parijs). *Het portret der oudjes,* eene geestige voorstelling van een schilder op den buiten.

J. Anthony. Portret van des schilders moeder, dat verleden jaar te Brussel zulken grooten bijval had, is hier minder goed geplaatst, waardoor de achtergrond te donker voorkomt.

L. Artan (Brussel). *Het staketsel te Vlissingen* en *Een storm in de Noordzee* (Blankenberghe), zijn twee goede schilderijen. De laatste hoort toe aan den heer J. Verhas, kunstschilder te Brussel.

A. Asselbergs (Brussel). *Wintermorgen te Genck, Brabantsch dorp*, *De rotskloof Long-Rocher te Fontainebleau*, *De Kasba in Algiers* getuigen van ernstigen vooruitgang.

T. Baron (St.-Servais bij Namen). *De avond in het Maasdal, Grasplanten in het hoogland van Haspegouw,* een fraai herfstgezicht, '*s Morgens in de heide* en *Binnengezicht van een bosch,* zijn zeer verdienstelijk.

K. Baugniet (Sèvres). *Grootmoeders feest* en *Asschepoetster;* laatstgenoemd keurig stuk, rijk van kleur, is voor de verloting aangekocht.

Mej. E. Beernaart (Brussel). *De wilgen; Weide te Domburg; Oosterbeeksche heide; De beek* en de *Kempische heide*, goede natuurgezichten, maar niet genoeg afgewerkt.

H. Bellis (Brussel). *Visch en schelpdieren*, puik geschilderd.

K.H.D. Bolands *Luistervinken* zagen wij verleden jaar in *Als ick kan;* het stuk hoort toe aan den heer Alf. Schippers. *In twijfel* is ook niet te misprijzen.

K. Boom. De *Strijder van 't jaar* 30 is welgelukt; in een landelijk binnenhuis, waar eene vrouw bij den koeketel staat, die over het vuur van den haard hangt, zit een oude ziekelijke man, die aan een meisje, wellicht zijne kleindochter, zijn eerekruis als gediende van 't jaar '30 toont.

A. Boudry (Kortrijk). *Oude jonkmans*, zijn goed getypeerd en schijnen zeer gelukkig, ofschoon het er bij hen niet weelderig uitziet.

H. Bource. *Voorlezing van het evangelie des Zondags op zee*, *aan boord van eene Hollandsche vischschuit*, is vol christelijk gevoel; *Moederzorg, Hercules en Omphalia* en *De herstelling der netten* zijn allen 's meesters faam waardig; het laatste stuk is voor de verloting aangekocht.

A. Bourlard (Bergen), bestuurder der academie van schoone kunsten aldaar, zond enkel een *Mansportret* ten voeten uit, dat goed moet gelijken.

A. Bourotte (Brussel). *Twee weezen*, die wat hoog hangen.

A. Bouvier (Brussel). *Zeestuk*, *Een arm van de Schelde in Zeeland* en *Heideveld in Morbihan* getuigen voor de kunstvaardigheid dezes schilders.

L. Brunin. *Bij den dierenopzetter* is eene goede voorstelling, *De verfwrijver* hebben wij reeds in 1884, blz. 187, als zeer verdienstelijk vermeld en behoort nu den heere Verellen-De Marbaix, te Antwerpen.

C. Cap. *Jan Klaas*, op de 3-jarige tentoonstelling van 1879 door Z.M. den koning der Belgen aangekocht, en *Allerkinderendag te Antwerpen*, twee aangename schilderijen die dan ook te recht veel bijval genieten.

J. Capeinick (Schaarbeek). *Oude kunstvoorwerpen*, vast door een degelijken oudheidkenner verzameld; zij zijn met veel kennis uitgeschilderd.

Mej. E. Capésius (Elsene-Brussel). Frisch geschilderde *krieken.*

J. Carabain (Brussel). Zijn *Gezicht op de Erbe-Piaza te Padua* geeft een goed gedacht van den buiten in Italië.

E. Carpentier (Cuerne bij Harlebeke). *Episode uit den opstand der Vendeeërs* (zie 1879, blz. 117), nu toebehoorend aan het Antwerpsch museum.

E. Chappel. *Voor de vasten* en *Visch,* beide goed geschilderd.

E. Claus. *Een voorbijvarend schip*, een allerliefste stuk, dat verleden jaar te Parijs veel bijval had en gekocht werd door den hertog van Camposelice; *Als de koekoeksbloemen bloeien* en een tamelijk goed getroffen portret van eene juffrouw te paard

P.J. Clays heeft een half dozijn schilderijen, allen om ter schoonste, wellicht te schoon om geheel waar te heeten, namelijk: *De Theems 's avonds* (omstreken van Londen); *Stille Zuiderzee* (Holland); *De Theems 's nachts; De reede te Dordrecht; Amerikaansche schepen met stil weder op de Schelde* en *In Zeeland.* Deze vier laatste stukken zijn het eigendom der heeren H. Berg en c^{ie}.

T.J. Cleynhens. Twee oude kennissen: *Eene foor in de* XVIe *eeuw* en een *Kruisboogschutter* uit het zelfde tijdvak.

F. Cogen (Brussel). *Weduwe en weezen te Katwijk*, eene gevoelvolle voorstelling aan Holland ontleend.

R. Cogghe (Roubaix). Deze gewezen primus van Rome in 1880, leverde niets dan zijne twee eerste afzendingen, verleden jaar te Brussel gezien (zie 1884, blz. 141).

D. Col. *Op uwe gezondheid*, het puik geschilderd stuk, dat, in 1883, op de Gentsche tentoonstelling was en nu aan den heer Maubourguet toebehoort; *Eene flesch van het jaar* 1811, geschilderd in 1879, hoort toe aan mev. de gravin Van der Stegen, te Antwerpen; *Scheerdag*, sedert 1873 toebehoorend aan het Antwerpsch museum; *Terugkomst van de jacht,* eene keurige nieuwe schilderij van den geestigen kunstenaar, voorstellende een welhebbend burger man uit het begin dezer eeuw, die zich zijne jachtlaarzen laat uittrekken door zijne dienstbode, in zijn voorhuis, terwijl zijne echtgenoote belangstellend aantreedt om naar den afloop der jacht te vernemen,

welke niet geheel mislukt mag worden genoemd, daar de heer Nemrod eene kwakkel heeft geschoten.

(Wordt voortgezet.)

Glaspapier.

Er wordt bericht dat een Japanner Sahashitta geheeten, onlangs een eigenaardig zoogenoemd glaspapier heeft uitgevonden, dat uit de vezels van Japansche waterplanten bereid wordt. Het papier moet zeer sterk en zoo doorzichtig zijn, dat het zeer goed, in vensters, glasruiten kan vervangen.

De landengte van Panama.

Blz. 76 maakten wij melding van de onderscheiding, aan den Belgischen ingenieur Cazenave ten deele gevallen, voor zijne medewerking aan de bereiding van het ontwerp van uitvoering der doorgraving van de landengte van Panama. Aangaande deze reusachtige onderneming van Ferd. de Lesseps, den doorgraver van de landengte van Suez, geeft een Duitsch deskundige, de heer A. Supan, eene reeks belangrijke bijzonderheden in een tijdschrift van zijn land. Wat hier volgt, is daaraan ontleend.

Het denkbeeld om de landengte van Panama door te graven en aldus een weg van verkeer te openen tusschen den Atlantischen Oceaan en de Groote Stille Zuidzee, is eigenlijk niet van de Lesseps'vinding, wiens verdiensten daardoor niets hoegenaamd worden verminderd. Een viertal eeuwen geleden, kort na de ontdekking van Amerika, werd het gedacht van deze doorgraving reeds geopperd.

De nieuwe waterweg zal de reis van Liverpool naar San-Francisco 44 ten honderd, die van Valparaiso omtrent 24% en van Nieuw-Zeeland 9% korter maken.

Er moet 120 millioen kubieke meters grond weggeruimd worden, waarvan 80 millioen kubieke meters uit rotsgrond bestaat. Op het einde van het jaar 1884 was 10 millioen kubieke meters grond afgegraven.

De nieuwe waterweg wordt uitgevoerd volgens het ontwerp van den luitenant ter zee Luciaan N.B. Wijse. Hij moet voor de scheepvaart geopend zijn in 1899, maar de Lesseps beweert dat hij wellicht vóór het jaar 1890 zal gereed komen.

De kosten zijn geschat op 780 millioen franks; in ronde cijfers twee milliards.

De waterweg zal 75 kilometers lang zijn; in de vlakte zal hij eene breedte hebben van 56 meters, in het heuvelachtig gedeelte van 22 meters. Op vijf plaatsen evenwel zal de breedte tweemaal zooveel bedragen, om aan de schepen toe te laten elkander gemakkelijk te kunnen voorbijvaren. De bochten, in het kanaal, hebben ieder, ten minste, 2 kilometers straal. De diepte is bepaald op 8 1/2 meters.

Het eerste gedeelte van het kanaal, tusschen de baai van Limon tot nabij Ahorca Logarto, zijnde eene lengte van 20 kilometers, strekt zich uit over een moerassigen grond of poldergrond. Hier zijn de graafwerken gemakkelijk.

De volgende 24 kilometers, van Logarto tot Matachin, is de grond rotsachtig, als bestaande grootendeels uit tufsteen. Hier zal men voor den waterweg gebruik maken van de bedding der rivier Rio Chagres.

Van Matachin tot Rio Grande, een afstand van 20 kilometers, is de grond gevormd van zeer harde rotsen en leisteen en verheft hij zich, ten minste over de helft van de voornoemde lengte, tot 100 meters boven het vlak der zee. Op Cerro Culebro bereikt deze hoogte 102 meters. Hier zal men springmijnen moeten doen werken. Tusschen Emperedor en Culebra treft men schier niets dan heuvelklingen en bergrijen aan.

Voorbij Rio Grande is de grond weer laag en los. Daar wordt een havendok aangelegd van 600 meters lengte, hetwelk zich tot ver boven Colon uitstrekt.

Te Panama en Colon wordt eene groote haven aangelegd. De haven van Colon, 2000 meters lang, 500 meters breed en welke op 9 meters diepte moet worden gebracht, is al grootendeels gemaakt.

In de nabijheid van het kanaal ligt een ijzeren-weg, die door de maatschappij van de doorgraving, welke hem noodig had voor het aanvoeren van bouwstoffen enz., aangekocht is voor 85 millioen frank. Voor dezen ijzeren-weg, welke zal blijven bestaan, zullen over het kanaal twee draai- of schuifbruggen worden gelegd, die met

waterwerktuigen zullen worden geopend en gesloten. (Dergelijke werktuigen zijn in de haven van Antwerpen toegepast aan verschillende bruggen, waaronder de schoone schuifbrug van den guil der zeesluis van Kattendijkdok.)

Aan de doorgraving der landengte van Panama werken 20,000 arbeiders, meerendeels negers; iedere werkman verdient tusschen 7 en 10 frank daags. Aan arbeidsloon wordt jaarlijks ruim 60 millioen frank uitgegeven.

Volgens eene berekening van den heer Levasseur, zal de betonning van de schepen, die zullen gebruik maken van den nieuwen waterweg, jaarlijks 7 1/4 millioen ton bedragen. Gesteld, dat men 15 frank recht per ton heft, zoo zou de jaarlijksche opbrengst ruim 108 millioen frank bedragen. De kosten van het onderhoud van het kanaal zijn geschat op, 3 millioen frank per jaar.

Hersteld oud glasraam in O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen.

Wij geven hierbij eene afbeelding van het door ons in 1880, blz. 199, vermeld glasraam uit de Antwerpsche hoofdkerk, hetwelk in dat jaar te Brussel op de landstentoonstelling prijkte. Zooals wij reeds deden opmerken, bevindt zich dit raam in de kerk geplaatst tegenover het oudste en tevens prachtigst gekleurd raam hetwelk men in Antwerpen heeft aan de wijzen, dat namelijk uit de S^{t}.- Antonius- of Besnijdeniskapel (zie onzen jaargang 1879, blz. 90 en 195).

Een 30-tal jaren geleden, in den eersten jaargang der *Vlaemsche School*, blz. 194, vestigde de heer P. Génard de aandacht op de glasramen van voornoemde kapel en ondernam de studie voor hare herstelling, die, jaren daarna, werd uitgevoerd door de heeren P. Van Ouderaa, A. Stalins en A. Janssens. Op het laatst herstelde raam zijn afgebeeld Philips de Schoone, koning van Spanje, aartshertog van Oostenrijk en hertog van Bourgondië en zijne gemalin Joanna van Castillië, onder eenen troon, gezeten op eene knielbank, vergezeld van hunne patronen; in het bovendeel: de Zaligmaker en de heiligen Jozef, Andreas en Jacobus; hooger, de letteren P. en J.; de wapenschilden van Bourgondië, Oostenrijk en Spanje; vuurslagen en keien, de kenteekenen van het Gulden Vlies; op wimpels staat te lezen: *Qvi vovldra ie le vevl* en *Celt ung amende;* aan de zijkanten en den onderenkant van het raam bevinden zich des aartshertogs 16 kwartieren, te weten: Oostenrijk, Milaan, Massovia, Litthauen, Portugal, Lancaster, Aragon, Albuquerque, Bourgondië, Beieren, Portugal, Lancaster, Bourbon, Berry, Bourgondië, Beieren.

De hier medegedeelde houtsnede werd begonnen door nu wijlen J. Hemeleer en voltrokken door Ed. Vermorcken, leeraar aan de koninklijke academie van schoone kunsten te Antwerpen.

Tade Rink.
(Vervolg van bladzijde 82.)

Deze ontzettende storm duurde drie dagen en drie nachten, en, elken nacht, na elf ure, begon op den westelijken trans van den Pellwormer toren, het raadselachtig vuur te lichten en zijne roodachtige stralen over de Noordzee uit te schieten. Voor het aanbreken der morgenschemering ging het onverklaarbaar licht regelmatig uit, zonder dat iemand zijn ontstaan of zijn verdwijnen wist te verklaren.

Toen het onweder begon te bedaren, vertoonden zich spoedig de sporen der vreeselijke verwoesting, die het aangericht had.

Scheepsgoederen van allerlei aard, gescheurd touwwerk, planken, stukken van verschansingen, kisten, tonnen en vaten spoelden op halligen en eilanden aan land.

Bij dit treurig gezicht juichten de meesten dezer eilanders, want God had kennelijk het strand gezegend om hen door den langen winter te helpen.

Jong en oud ging nu op weg, wierp zich in de booten en stuurde op de banken los, die zich voor de wadden der Friesche eilanden wit blikend in zee uitstrekken.

Ook de strandvoogden gingen scheep, om wanordelijkheden voor te komen en van het strandgoed nog zooveel mogelijk te bergen, wat toenmaals eene even gevaarlijke als ondankbare taak was.

Te midden van al de verschrikking der losgelaten elementen en terwijl honderden jammerlijk te gronde gingen, blonk het verweerde gezicht van een mensch van onmiskenbare vreugde.

In een veiligen schuilhoek, op het eiland Pellworm, wachtte Tade Rink, vol blijde verwachting, de woede van den herfststorm, alsmede den uitslag zijner duivelsche list af, want hij was het geweest, die drie nachten de wijdlichtende vlam op den ouden toren ontstoken en tegen 't eerste schemeren van den dag weder uitgebluscht had.

Zijn plan, bij dit vloekwaardig werk, was volmaakt goed berekend. Het steunde op de meestendeels slechts aan de kustvaarders in de Westzee bekende sterke rugwaartsche beweging van den vloedstroom, die vreemde schippers en bij stormachtig weder genoegzaam altijd misleidt.

Een nieuw bakenvuur op eene onbekende plaats moest deze misleiding volkomen maken en de verbijsterde schippers reddeloos op de breede, voor Eider en Hewer ligggende, zandbanken drijven, waar zij, aan de woede der verbolgen zee prijs gegeven, binnen korte uren, met man en muis, te gronde gingen.

Tade Rink zag met innerlijke zelfvoldoening het eerste wrakgoed door tot rust komende baren aan land spoelen. Onverwijld greep hij het roer zijner boot en stuurde het lichte vaartuig met reuzenkracht door de nog altijd vrij hol gaande zee. Daar hij de eerste op de plaats was, viel hem een rijke buit ten deel. Wel bij de twintig ten deele reeds gebarsten of door stortzeeën half gesloopte rompen en wrakken van gestrande schepen lagen op de banken. Vele der ongelukkige zeevaarders moesten omgegekomen zijn, want hier en daar in het vette slib, zag men de lichamen van verdronkenen liggen.

Rink hield onder deze slachtoffers zijner duivelsche geslepenheid een rijken oogst, daar hij slechts wat van de meeste waarde en het lichtst te vervoeren was zich toeëigende en naar zijne boot bracht. Zijne hebzucht en roofgierigheid hielden hem hier nochtans langer op, dan geraden was, zoodat de stoute roover door de overige eilanders, die thans van alle kanten op de gestrande schepen toekwamen, niet onopgemerkt kon blijven.

In die nog vrij wat woester tijden gold vooral bij berging van het gestrande goed het beginsel van het vuistrecht nog. De sterkste en vlugste behield gewoonlijk het veld en de zoodanigen, die anderen voorkwamen, zagen de later verschijnenden niet met al te vriendelijke oogen aan.

Rink stond als strandroover of toch ten minste voor een mensch bekend, die niet altijd op de eerlijkste wijze aan den kost kwam. Vele der toekomende visschers van de eilanden erkenden hem thans, en daar de boerenvoogden door onderzoek bij de oude kerk te weten waren gekomen, dat de een of andere waaghals bij den muur moest zijn opgeklommen, om het door vele eilanders bemerkte vuur op den trans aan steken, viel bij sommigen de verdenking dadelijk op den ouden slijklooper. Dat vermoeden werd nagenoeg zekerheid, toen de oude Rink zich nu ijlings uit de voeten zocht te maken en voor allen toeroep doof scheen te zijn.

Uit ergernis daarover en wijl de eilanders met grond vermoedden, dat de Föhringer hun het beste reeds voor den neus weggeknapt had, begonnen eenigen der stoutsten den wegzeilende te vervolgen. Rink was nochtans al een eind ver en bij zijne bedrevenheid in de hanteering van 't roer zelfs voor zeer geoefende roeiers niet gemakkelijk in te halen. De ebbe dreef met geweldige kracht de uitmuntend gebouwde boot op den wadstroom zeewaarts, en daar eene kleine bries den roover nog ter hulp kwam, zoo hadden de vervolgers weinig kans, om hem in te halen. Desniettemin zagen zij van hun plan niet af. Ze schenen er behagen in te vinden, den ouden vos eens duchtig te jagen en in de klem te brengen. Voor het overige hadden ze niets anders in den zin, dan om hem, kregen ze hem, zijn buit af te nemen en dien onder hen te verdeelen.

Rink zou ook hoogst waarschijnlijk zijnen vervolgers ontsnapt zijn, indien hij zijn vaartuig niet te snel voort had willen drijven. De proef nemende, om het in eene smalle gleuf te brengen, ten einde langs korteren weg, de westkust van Fohr te bereiken, stuurde hij niet voorzichtig genoeg. De pijlsnel vooruit schietende boot raakte op den grond en bleef dadelijk in het vette slib onwrikbaar vast zitten. Tade

Rink begreep, dat hij, of veel tijd zou moeten besteden, om haar weer vlot te krijgen, of dat hij het weder opkomen van het hooge water afwachten moest. 't Een was zoo ondoenbaar als het andere, want zijne vervolgers waren hem dicht op de hielen en konden reeds na weinige minuten bij hem zijn. Nu ontwaakte de gansche stoutheid des vermetelen mans in de borst van den oude. De wadden lagen uren wijd van water ontbloot voor hem. Met anderhalf uur was het lage eb en 't eerste kwartier van de maan strooide door de vliegende wolken zilveren tinten over de gevaarvolle glibberige wadsporen uit.

'Er zit niets anders op!' mompelde Rink, raapte knarsetandend de lichtste en kostbaarste stukken van zijnen roof bijeen, kapte met zijne korte bijl een gat in den bodem zijner boot en sprong op het wad, dat hier nog een voet hoog met water bedekt was. Met sprongen had de vermetele grijsaard het droge wad bereikt, dat, tamelijk vast, den ijlings vluchtende zeer goed dragen kon. Evenwel, Rinks uur had geslagen en de dood en met hem de vergelding breidde reeds zijne donkere vlerken over hem uit.

In de haast van het vluchten miste de geoefende slijklooper namelijk het rechte pad. Hij bemerkte dat eerst, toen het reeds te laat was en hij den bodem al meer en meer onder zijne voeten voelde wijken. De ongelukkige was op eene dier plaatsen geraakt, waar het slib der wadden in rottend moeras overgaat en niettegenstaande zijne taaie vettigheid toch alles inslokt. Hij zonk al dieper in het slijk weg. Zijn roepen, eindelijk zijn wanhopig geschrei maakte zijne vervolgers slechts tot stomme toeschouwers zijner machtelooze inspanningen. Reeds na verloop van een uur was de slijklooper tot onder de armen in het wad weggezonken. Lang echter zagen de eilanders van verre, nog de wilde bewegingen van den armen man tot ten laatste zijne stem verstomde en slechts nog de lange grijze haren van den wegzinkende in den bleeken maneschijn over de donkere vlakte heen en weer fladderden.

EINDE.

Aan den dichter.

Zing voor de hemelsche teedere klaarheid
die in de blikken der lievende lacht!
zing voor de glorie der edele waarheid
die der bezielende schoonheid betracht.

Zing als de stonden van heil u betoovren,
zing als de sterre van vreugde u beschijnt!
zing als de dood, om een' ziel te veroovren,
klopt aan uw' deur wijl de zonne verdwijnt.

Zing voor de kracht die u steeds heeft geschonken
kalmte in gevaren en moed in 't verdriet;
zing als ge 't water der smert hebt gedronken,
roost den bedrukte met 't zalige lied,

Zing als't gemoed voor de goedheid gestemd is,
zoet is 't gezang, dat de deugdzame baart;
zing als uw hert door den wrevel beklemd is,
jaag dan uw lied als een' storrem op de aard.

Zing en bestaat men uw' naam te vergeten,
breekt men uw leven door 't lasteren af,
zing en bewaar steeds een rustig geweten
houdt niet de waarheid uw lied uit het graf?

ELISA MATHER.

Dendermonde, 1863.

Kroniek.

Antwerpen. Hendrik Gobbers, de schrijver van het door ons op blz. 37 aanbevolen werk, heeft vanwege de Koninklijke Maatschappij ter bescherming der dieren te Brussel, een zilveren eeremetaal bekomen.

- In de Zuiderlei is een diorama zichtbaar gesteld, voorstellende de *Beschieting van het kasteel en de stad Antwerpen* geschilderd door Joseph Van Genegen.

Brussel. De koninklijke academie van België heeft de verhandeling bekroond *Over de toepassing der regels van de Latijnsche en Grieksche metriek op de Nederlandsche poëzie*, van den heer Jan Van Droogenbroeck (J. Ferguut).

- In den prijskamp voor Vlaamsche en Fransche gedichten, geschikt om op muziek te worden gezet door de mededingers naar den prijs van toonzetting, is niet een stuk bekroningswaardig geoordeeld. Het gedicht *In 't Elfenwoud* werd, behoudens daaraan te brengen wijzigingen, als het beste erkend.

- In de boekerijzaal der advocaten, in het paleis van justitie te Brussel, is het door ons in onzen vorigen jaargang, blz. 157, vermelde borstbeeld, geplaatst van den advocaat E. Dequesne, vervaardigd door Karel Van der Stappen, ter gelegenheid van het 50-jarig ambtsjubilé van den heer Dequesne.

Maldeghem. In het naburig gehucht Donck zijn bij ontgravingen gemetselde grondvestingen aangetroffen, naar gissing voortkomende van een kasteel, hetwelk eertijds zou hebben gestaan op de plaats, waar later de abdij van Soetendale werd gebouwd.

Buitenland.

's-Gravenhage. De koninklijke bibliotheek heeft van het gemeentebestuur van Harderwijk twee handschriften uit de oude papieren van die gemeente ten geschenke ontvangen. Het eene heeft tot titel: *Liber monialium conventus Sancte Agnetis apud Hardewicenses*, en bevat gebeden en gezangen, in het klooster der H. Agnes te Harderwijk gebezigd. Het andere, in een octavo hoornen band, draagt het jaartal 1503, en is samengesteld uit voorschriften ter opleiding van de schooljeugd, eene *tabula diversis catholicam vivendi regulam tradens*, twee brieven van Johannes Van Schoonhoven enz.

Amsterdam. De heer A. Pierson, leeraar aan de Amsterdamsche hoogeschool, gaat eene reis ondernemen naar Klein-Azië en Griekenland, met het oog op de ontgravingen, in verschillige streken gedaan. De reis zal worden uitgestrekt tot aan Sardes, terwijl de hoogleeraar in den herfst Mijcene, Sparta en de vlakte van Olympia zal bezoeken.

- Half Juli vertrekt de heer Daniël de Lange naar Londen met de dames Gips, van Rennes, Esser en Veltman en de heeren Rogmans, Jebak, Messchaert en Sendries, om er eene reeks voordrachten van oud-Nederlandsche muziek te

geven. Onder andere werken zullen ten gehoore worden gebracht stukken van Sweelinck, des Près, Ockeghem, Hollander, Clemens non Papa, Orlandus Lassus, Obrecht enz.

- Mev. de weduwe J.M. Van Gelder geboren Nijhoff en hare kinderen hebben aan het rijk, ter plaatsing in het rijksmuseum te Amsterdam, ten geschenke gegeven de geheele verzameling medailles en penningen, draagteekens enz., en de bibliotheek van werken over de penningkunde, nagelaten door wijlen den heer P.H. Van Gelder, te Velp. Buiten de boeken, telt deze belangrijke verzameling 8454 nummers.

- Onder bevel van den luitenant ter zee 2de klasse J.H. Calmeijer, gaat eene wetenschappelijke onderzoekingsreis naar het eiland Nieuw-Guinea worden ondernomen. De regeering leent daartoe een schip en geeft eene jaarlijksche bijdrage van 10,000 gl.

Roermond. In nieuwsbladen komt het bericht voor, dat de heer notaris Theunissen, in deze stad, eene tot nog toe onbekende merkwaardige schilderij van P.P. Rubens zou bezitten.

Middelburg. Te Westdorpe, in den zoogenoemden Oostenrijkschen polder, werden in Februari 14 gouden muntstukken opgegraven, dagteekenend uit de eerste helft der 14^{e} eeuw. Op de eene zijde van 7 stukken stond: Wenceslaus × Johana × Dei × Gra × Brab. Duces. Op 2 stukken: Lodevicus × Dei × Gra ×Com×des×Fland. Op 2 andere stukken: Carolus×Dei×Gra×Francoru × Rex. Op 1 stuk: Johanes × Dei × Gratia Francoru × Rex. En op 2 stukken: Edward × Dei × Gra × Rex × Angl.

Weenen. In het naburige Döling werd in 't begin van Mei de uit 56 schilderijen bestaande verzameling van den bouwmeester Joseph Bösch publiek verkocht. Zij bracht 200,000 Oostenrijksche guldens op. De belangrijkste schilderij was een levensgroot kniestuk van Rembrandt (anno 1632), voorstellende den penningmeester eener Amsterdamsche gilde, met de rechterhand op de borst en de linkerhand op den geldbeugel. Dit portret, getiteld de *Schatmeester*, werd voor slechts 33,200 gl. toegewezen. Van A. Van Ostade werden drie stukken verkocht. Een daarvan, de beroemde *Dans in de schuur* (1652), uit de verzameling van prins Demidoff, te San-Donato, gold 22,100 gl. Een tweede, *Rookers en bakspelers in eene herberg* (1656), 18,000 gl. Voor een *Ruiterkamp*, van Ph. Wouwermans, werd 21,000 gl. betaald; de *Schutters*, van D. Teniers (Vlaamsche boeren die naar de schijf schieten), 16,000 gl.; een mansportret van Frans Hals, 14,000 gl.; eene *Verrijzenis*, van A. Van Dyck, 10,600 gl. Voorts waren er stukken van P.P. Rubens (aan hem toegeschreven), Albert Cuyp (een keurig vrouweportret), Pieter De Hooghe, Hondecoeter, Van der Heijden, Bakhuizen en andere Nederlandsche en Vlaamsche meesters.

- Bij de op onze blz. 52 vermelde verkooping der nalatenschap van Hans Makart, bracht het laatste groote stuk van den schilder, *Lente*, 16,000 gl. op. De eerste schets van den *Intocht van Karel V te Antwerpen* werd voor 3000 gl. toegewezen aan eenen bankier.

Florence. In deze stad, in de zalen der Laurenziana, zijn 2000 boekdeelen handschriften geranschikt, die de regeering van Italië voor 575,000 fr. heeft gekocht uit de beroemde handschriftenverzameling van lord Ashburnham. Het grootste gedeelte dezer geschiedkundige papieren werd ruim eene halve eeuw geleden uit de archieven van Italië gestolen en voor grof geld aan den voornoemden Engelschen verzamelaar verkocht, die er niemand inzage liet van nemen. Er bevinden zich 34

handschriften van Dante bij, alsmede een getijboek van Sinibaldi, uit den jare 1485; voor dit laatste heeft lord Rosenbery 175,000 fr. aangeboden. Tusschen de aangekochte niet in Italië ontvreemde stukken, is eene groote partij papieren die betrekking hebben op de jeugd van Napoleon I, onder andere 50 schoolschriften, eenige door Napoleon geschrevene romantische verhalen, een overzicht der geschiedenis van Korsika, van Napoleons hand, zijne door Lodewijk XVI geteekende aanstelling als kapitein, zijn eerste paspoort, aan Napoleon gezonden brieven enz. Als het merkwaardigste van al de gekochte stukken, wordt een Plinius uit de 9de eeuw genoemd, die aan een Medicis heeft toebehoord. Voor de papieren aangaande Napoleon heeft lord Rosenbery aan Italië 50,000 fr. geboden; maar er wordt ondersteld, dat zij zullen worden verruild tegen stukken betreffende Italië, die door de Fransche regeering uit de verzameling van Ashburnham, met andere oorkonden, schijnen aangekocht te zijn.

Sterfgevallen.

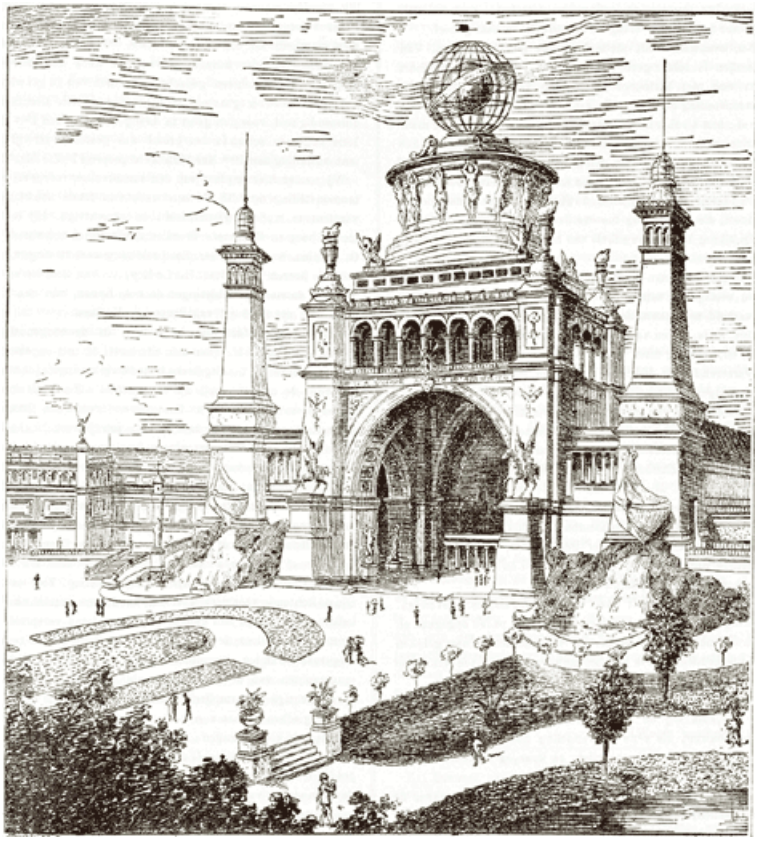
B. DRIEGHE, gewezen substituut van den procureur des konings te Brussel, voor eenige jaren rechter benoemd te Siouth, in Egypte, is den 16n April te Caïro overleden. Hij was geboren te Gent en deed zijne studiën aan de hoogeschool dier stad; hij behoorde tot de voorstanders der Vlaamsche zaak. Hij heeft in zijne jeugd eenige Vlaamsche gedichten geschreven.

MARIA Dremillette, die, onder den naam van Marie Cabel, zich als zangeres eene Europeesche vermaardheid won, is te Parijs, volgens een bericht van 24 Mei, overleden. Zij was te Luik in 1827 geboren. Haar vader, een gewezen ruiterij-officier van het Fransche leger, was een begaafd muzikant. De leermeester, die haar in de zangkunst opleidde en bekwaamde, was de befaamde Georges Cabu, die de echtgenoot zijner leerlinge werd.

KAREL Rogier, de op 27 Mei ten 2 ure 20 minuten in zijne woning Galileistraat, te St.-Joost-ten-Noode, overleden staatsman, die een der grondleggers van het tegenwoordige België was en zich door groote bekwaamheid en werkzaamheid onderscheidde in de hooge waardigheden, die hij gedurende zijne lange loopbaan in 's lands dienst bekleedde, werd in het jaar 1800 te St.-Quentin (Frankrijk) geboren. Hij deed zijne studiën te Luik. Van toen hij nauwelijks het doctoraat in de rechten had verworven, trad hij als staatkundig schrijver op. Hij hanteerde de pen met groote vaardigheid. In 1827 liet hij te Brussel in twee deelen een werk verschijnen, getiteld: *Mémoires de Don Juan Van Halen*, *écrits sous les yeux de l'auteur.* Hij gaf ook een tweevoudige *Manuel électoral* uit en schreef een aantal verzenstukken. Gedurende zijne lange staatsmansloopbaan, betoonde de overledene zich als het ware onafgebroken een stelselmatig vijand van de Vlaamsche zaak. Voor de kunst en hare beoefenaars heeft hij zich verdienstelijk gemaakt. Hij stichtte in 1849 het *Volksmuseum* en men dankt hem de met platen versierde uitgaven der *Belgische grondwet*, geteekend door Victor Lagye, op hout gesneden door de heeren A. Pannemaker, Ed. Vermorcken en anderen, in 1852. *De Vlaemsche School* heeft in 1861, blz. 133, Rogiers portret gegeven, in zijne hoedanigheid als eerevoorzitter van het toenmalig kunstcongres, waaraan onder andere werd deelgenomen door de heeren J. Alberdingk Thijm, H. Conscience, J.A. de Laet enz. Karel Rogier is na een plechtigen lijkdienst 's middags in de Ste.-Gudulakerk te Brussel (waarvan het land

de kosten op zich nam), te St-Joost-ten-Noode den 1^{n} Juni begraven. Er gaat voor den overledene een standbeeld worden opgericht in de hoofdstad.

De wereldtentoonstelling van Antwerpen.

HOOFDINGANG TEGENOVER DE ZUIDERLEI.

In aansluiting bij wat reeds door ons werd medegedeeld betrekkelijk deze merkwaardige tentoonstelling, is het ons een groot genoegen te mogen aanstippen, dat zij al meer en meer naar waarde wordt geschat en recht wordt gedaan.

Van sommige zijden, werd het in den aanvang voorgesteld, alsof het welslagen van de groote onderneming aan vrij wat twijfel onderhevig was en, in ieder geval, volstrekt niet onverdeeld zou mogen worden genoemd.

Er waren er, die het lieten voorkomen, alsof de tentoonstelling niet onopmerkelijk, ja zelfs fraai mocht worden

geheeten, wanneer men haar slechts van enkele kanten beschouwde. Maar zij beweerden, dat niet alles, ja dat slechts betrekkelijk weinig te prijzen en luttel te roemen viel, wanneer men haar overzag en samenvatte in haar geheel.

Nu, evenwel, wordt niets dergelijks meer vernomen. Van vitterijen is schier geen spoor meer te vinden. Nergens hoort men nog met klein- of minachting van de Antwerpsche tentoonstelling gewagen. Veeleer is het tegenovergestelde het geval: niet slechts in Antwerpen, niet slechts in België, maar heinde en ver, in alle landen van Europa, in de nieuwe en oude wereld, overal wordt met den hoogsten lof over haar gesproken. De meest bevoegde mannen erkennen zonder voorbehoud, dat zij tot de voortreffelijkste en rijkste wereldtentoonstellingen behoort, die er tot nog toe werden ingericht en dan ook de vergelijking met geene enkele van hare oudere zusters hoeft te vreezen.

Wij gelooven, dat het inderdaad zeer moeielijk zou zijn, zich eene veelzijdiger uitstalling van gewrochten der menschelijke nijverheid te denken, dan men op deze tentoonstelling te zien krijgt. Er is, in den volstrekt onbeperkten zin des woords, van alles en, wat nóg meer zegt, van alles is er het beste.

Vereerend voor België - wij willen met het afleggen van die getuigenis niet vertoeven - is de uitnemende plaats die de voortbrengselen van de nijverheidsinrichtingen en de ambachten van ons klein land op de wereldtentoonstelling bekleeden. Onze nijverheidsmannen en ambachtslieden hebben zich metterdaad onderscheiden. Zij staan bij niemand achter, hoe veelvoudig en uiteenloopend ook de vakken mogen zijn, waarin zij optreden. 's Lands aloude faam wordt in ieder vak voortreffelijk door hen gehandhaafd. Blijkbaar hebben zij er zich toe gezet, om, te dezer gelegenheid, aan landzaat en vreemde eens te toonen wat zij kunnen en - hunne werken spreken het uit - zij kunnen veel.

De vooruitgang heeft onze werkers niet slapende gevonden. Moedig en vastberaden, zijn zij de nieuwe paden opgegaan en hebben zich beïeverd om met de vlugsten ten minste gelijken tred te houden. Dit is hun heil geweest, want inzonderheid op het gebied van de nijverheid, is stilstand achteruitgang.

Wat al verbeteringen, hoeveel volmaaktheid krijgen wij niet te zien, als wij de duizenderlei nijverheidsvoortbrengselen aanschouwen, die eene omwandeling door de zalen der tentoonstelling ons in bonte rijen, te kust en te keur, voor de oogen toovert!

Lieten de Belgen zich niet onbetuigd, de Franschen, de Engelschen, de Oostenrijkers, de Italianen, de Duitschers en de Hollanders hebben niet minder hun best gedaan. De Fransche afdeeling is bij uitstek merkwaardig. Hare uitstallingen geven een eerbiedwekkend, tot bewondering overhellend denkbeeld van de groote en edele werkkrachten waarover Frankrijk kan beschikken. Verder te gaan, schijnt wel niet mogelijk te zijn.

Het lokaal van de tentoonstelling is op zulke wijze ingedeeld, dat de inzendingen, over het geheel genomen, goed en voordeelig zijn kunnen uitgestald worden.

De meesters van den reusachtigen bouw, G. Bordiau, Dierickx, Galatin, Semal en Van Reeth, verdienen als waarlijk kundige mannen te worden genoemd. Zij hebben daarbij in de volvoering van hunne overstelpend zware taak eene werkzaamheid en een iever betoond, waarmede alleen de onvermoeidheid der aannemers van het werk kan worden vergeleken. Om zich een gedacht te vormen van de gezwindheid, waarmede er gearbeid is, behoeft men zich slechts de omstandigheid voor den geest

te brengen, dat er den 1sten Mei 1884 nog geen schup in den grond was gestoken, terwijl de tentoonstelling den 1sten Mei 1885 werd geopend! (Zie blz. 77.)

Wij nemen hier de plaat van den smaakvollen voorgevel der tentoonstelling op, die als een werk van fraaie bouwkunst verdient te worden gewaardeerd en vereeuwigd. Hij is 65 meters hoog en 60 meters breed en strekt zijnen bouwmeester G. Bordiau waarlijk tot eer. Het beeldhouwwerk is uitgevoerd door de heeren L. Dupuis, H. Le Roy, A. Van Beurden en J. Weyns; de sieraadschilderingen door A. Lynen, van den koninklijken schouwburg van Brussel, en H. Baes.

Langs den hoofdingang komt men in de zoogenoemde galerij van Leopold II, waar men allereerst, de met ongemeene kunstvaardigheid in uitgelezen hout bewerkte ingelegde vloeren van de maatschappij *La construction industrielle* (oude firmas Tasson en Washer en Damman en Cassard), te Brussel, aantreft, benevens ander zeer schoon schrijnwerk, namelijk schoolmeubelen; verder ongemeen fraai en smaakvol behandelde werkstukken van eikenhout, waartusschen echt beelderige schoorsteenmantels, van den befaamden H. Zech, te Mechelen, die ook prachtmeubelen in de rechts aanpalende galerij heeft, waar zich mede zeer schoone vloeren van ingelegd hout van J. Obozinski en c° (Brussel) bevinden. De firma Snyers-Rang en c° stelt eene volledig bemeubelde zaal ten toon in den trant van den tijd der kunstherbloeiing. Zeer aardig zijn de lichtende voorwerpen (sloten, kandelaars, huisnummers, belknoppen, die, in het donker geplaatst, licht verspreiden), tentoongesteld door de firma Nemitz, van Parijs; zeer keurig toegeruste wanden zijn, onder andere, versierd met schoone muurtapijten van de firma Brackenié & c°, te Mechelen, die hare prachtige muurtapijten inzond welke voor de zaal van den Belgischen senaat zijn bestemd; deze tapijten bevatten de volgende voorstellingen: de *Aartshertogen Albertus en Isabella bij Rubens*, *Philips de Goede Oostersche gezanten ontvangende* en de *Doop van Philips van Artevelde*, naar de geschilderde modellen van W. Geets. De muurtapijten uit de fabriek van Ingelmunster zijn niet minder keurig. Als de kostbaarste vermelden wij die waarop met zeldzame volmaaktheid is afgebeeld *Philips de schepenen van Brugge ontvangende*, benevens de zeven tapijten van verschillende afmetingen naar tafereelen van D. Teniers en een groot *landschap.* Zeldzaam schoon is het vaatwerk, en zijn de keurige voorwerpen van smaak en de vloer- en muurtegels, uit de beroemde fabrieken van Boch, te La Louvière, in Henegouwen. Eene bijzondere vermelding mogen wij wel niet onthouden aan het sierlijk houten gebouwtje, behagelijk opgesmukt met verglaasde tegeltjes en

ruiten van geschilderd glas, door den bouwkundige Larabre, van Brussel, opgericht voor de Belgische verzekeringsmaatschappij *Assurances belges.*

Tusschen de merkwaardige uitstallingen in de voornoemde galerij vermelden wij ter loops nog de volgende, in de orde zooals zij ons voorkwamen bij onze omwandeling: het drukwerk van de *Economie financière*, te Brussel, en van den polytechnischen boekhandel van Baudry en c° te Parijs en te Luik; de werken van kleurendruk der firma gebroeders en zuster Gouweloos, te Brussel; boekbinderswerken van L. Claessens (Brussel); nogmaals eene uitgelezene verzameling vloer- en muurtegels van de *Association des produits céramiques*, gevestigd te S^{t}.-Ghislain; boek- en ander drukwerk, ook platen, zwart en in kleuren, van Ad. Mertens (Brussel); de smaakvolle en velerhande voortbrengselen der wereldberoemde fabriek van speelkaarten en gekleurd papier Antoon Van Genechten, te Turnhout; de ijzeren werken van J. Gignez (Brussel). H. Mathieu, een der mededingers in den prijskamp voor het eeremetaal der wereldtentoonstelling (zie blz. 27), heeft zijn pleisteren model tentoongesteld. Het wit goed van E. Lefebvre (firma *Grande maison de blanc*), te Brussel; de kerkgewaden, uitmuntend door hun goudborduurwerk, van J.B. Van Severen-Vermeulen, te S^{t}.-Nicolaas; de op zijden doeken geborduurde letteren (Vlaamsche verzen), van Alfons Bertels, te Antwerpen; C. Morrens (Antwerpen), kunstrijk bewerkte met smeltglas ingelegde tooisieraden; de manshoeden van C. Van Veckhoven; de vrouwenhoeden van Malherbe en Kissel (Brussel); de waaiers van C. De Nayer (Brussel); de tafelkleeden en tijken, van C. De Pootere (Kortrijk); de kanten van C. Berbigette, G.H.L. Christiaensen, J. Van Bombergen, alle drie te Antwerpen; van de gezusters Van der Plancke en Van de Zanden-Goemaere (Kortrijk); Hendrickx-Schaloigne en A. Gillemon de Cock (Brugge); Cools-Reyniers (Lier); Delodder-Lobelle (IJseghem); gezusters Van Ouwenhuysen (Leuven); R. Begeren (IJperen); Slock-Verkest (Wijngene); Stroobant-Bogaerts, J. Everaert en zusters, Fanny Robyt (Brussel); borduursels en gordijnen van A. Lavalette; tapijt- en borduurwerken van Dujardin-Lammens (Brussel); de gemaakte bloemen van de w^{e} Lairein, J. Lairein en L. Druant (Brussel) en van mej. Lambotte (Antwerpen); de pluimen van A. Stordeur, Marie Demoulin, Worms & c^{e}, G. Janssens (Brussel); naaizijde van Ch. Thys (Brussel); de kleedingstukken van het huis M. Vaxelaire-Claes en Hirsch en c° (Brussel); de schoeisels van allerlei aard en soorten, ingezonden door A. Dauby (Leuven) en A. Bücker en Frans zoon (Brussel); tapijt- en borduurwerken van L. Piret (Brussel); koord borduur- en passementwerk van Hanssens-Hap (Vilvoorde) enz.

Van de *Compagnie des bronzes* zagen wij hier: een *Waterbak*, nagemaakt op een oorspronkelijk Japansch model, alsook werken van de volgende beeldhouwers: L. Mignon, *Stierentemmer,* waarvan het groot model op de kunsttentoonstelling in pleister aanwezig is, *Buffel*, *Romeinsche stier*, en twee borstbeelden: *Ragazzo Israelita* en eene *Oude Italiaansche vrouw*; P. De Vigne's *Domenica*, die in marmer de trapzaal van het Antwerpsch museum versiert, *Poverella*, een arm slapend meisje met viool, welke twee beelden ieder op twee verschillende grootten zijn ingezonden, evenals het vrouweborstbeeld *Volumnia*; J. Willems, *Gildezot*, standbeeldje, en 3 borstbeelden: een *Grappenmake*r, een *Hofnar* en *Pedrolino;* J. Lambeaux, een naakt *Esopus*beeld en *Conscience*'s borstbeeld; Carrier-Belleuse, *De onnoozelheid door liefdegodjes geplaagd;* A. Hambressin, *De visscherin* (zie blz. 86); K. Van der Stappen. 2

borstbeelden: *David* en wijlen de kunstschilder *E. Sacré;* J.E. Boehm, *Portret*, *Paard met groom* en standbeeld van den admiraal *Francis Drake*; E.F. Lefever. *Asschepoetster;* E.M. Namur, een *Meisjes* en een *Jongenshoofd* en *Asschepoetster*; P. Comein, *Winter*, *Klein moedertje* en *Bestraffing;* A. Morau, *Visschersjongen*, standbeeltje; J. Lagae, *Herderskop* en een *Dronken slaaf;* J.B. De Keyser, *David voor Saül spelende*, dat wij in 1881 te Brussel op de 3-jarige tentoonstelling in pleister zagen en toebehoort aan Z.E. sir Savile Lumley, gezant van Engeland te Rome; E. Van der Linden-Van Rijswijck, *Willie*, jongensportret; Collin, *Rozenkroon*, *Pioenvaas*, *Heulbloemvaas,* L. Ludwig, *Kind met eene geit.*

Eene afbeelding, aan de eigenlijke tentoonstelling en dit wel aan de Belgische afdeeling ontleend, ruimen wij op bladzijden 96-97 eene plaats in; zij stelt voor: het zinnebeeld van den groothandel, naar het ontwerp van den bouwmeester Eug. Geefs, secretaris der Maatschappij van Antwerpsche Bouwmeesters, opgericht door de Antwerpsche Maatschappij voor Handel, Nijverheid en Scheepvaart, met behulp van kunstmatig opgestapelde monsters van allerlei koopmansgoederen in kisten en kassen, vaten en tonnen, bussels en balen, zooals ze te Antwerpen aankomen. Het geheel beslaat een honderdtal vierkante meters ruimte en is 15 meters hoog. Daar op prijkt het door Joz. Geefs in 1863 gemaakte beeld van de stedemaagd, die de kluisters der Schelde verbreekt. Aan de wanden der doorgangen van het gedenkteeken zijn gedrukte verzamelstaten vastgehecht, die een overzicht geven van den loop der handelsbeweging van Antwerpen sedert het jaar 1830. Deze belangrijke stukken werden samengesteld door den heer Harry Peters, secretaris van de Maatschappij voor Handel, Nijverheid en Scheepvaart. De plaats, waarop zich deze reusachtige handelstropee bevindt, is het kruispunt der groote galerijen.

(Wordt voortgezet.)

Eene blinde koe.

Het Deensch tijdschrift Nationaltidende haalt het volgende geval aan. Op eene boerderij van het eiland Funen was eene koe blind geworden, door ziekte. Toch liet men haar met het ander vee op de weide. In den beginne verdwaalde zij nog al eens in grachten en greppels; maar weldra bespeurde men, dat eene andere koe de gewoonte aannam, zich steeds bij de blinde te houden, en voorop te gaan, als zij zich nabij eene gracht bevonden. Zoowel bij den gang naar, als bij de terugkomst van de weide liep de ziende steeds naast de blinde. Eens 's morgens, toen het vee naar de weide werd gebracht, was de blinde, hare gezellin missende, op den weg blijven staan loeien; weldra kwam de geleidster, die zich vooruit bevond, aangeloopen tot bij de blinde en likte haar de oogen, waarna zij beide den weg opgingen naar de weide.

G.A. Bredero.

Gerbrand-Adriaanszoon Bredero, nopens wiens leven en werken wij in onzen jaargang 1875, blz. 109, eene beknopte aanteekening gaven, ter gelegenheid van zijn aldaar overgenomen zomerliedeke: *'t Sonnetje steekt tijn hoofjen op,* werd den 1n en 2n April eervol en

ZINCOGRAPHIE NAAR DE TEEKENING VAN E. GEEFS (zie blz. 95).

feestelijk herdacht in de stad Amsterdam, waar hij den 16n Maart 1585 werd geboren en den 23n Augustus 1618 overleed.

Zooals wij in onzen bovenaangehaalden jaargang reeds zeiden, verwierf zich de jong gestorvene Bredero, gedurende zijn kortstondigen leef- en werktijd, een gevierden naam als blijspeldichter, onder andere met zijne stukken de *Spaansche Brabander* en *Het Moortje.* J. Van Vloten schrijft over hem in zijne beknopte geschiedenis der nieuwe letteren: 'Bij de spraeckmakende gemeente-zelf ging hij voor zijn geest- en levensvol Hollandsch te markt, en bracht haar in zijn blij - en kluchtspelen op de planken.' In onzen tijd worden zijne stukken zoomin nog opgevoerd als gelezen. De vraag: wat mag de oorzaak zijn, dat een blijspeldichter als Bredero thans schier vergeten is en een Molière in eere voortleeft, beantwoordt een schrijver in een der Amsterdamsche bladen op de volgende afdoende wijze: 'Bredero heeft zijn kracht niet gezocht in het teekenen van karakters, in het belichamen van eenig afgetrokken denkbeeld; hij heeft het plaatselijke, het

eigenaardige van zijn tijd, van zijn stad en van zijne omgeving gehuldigd, maar toen die tijd, die stad en die omgeving veranderden en ten laatste in niets meer geleken op wat zij geweest waren, verviel de belangstelling, het punt van aanraking, de reden van bestaan.' Ter gelegenheid van Bredero's 300ste gedachtenisviering, werd zijn *Moortje* in den Amsterdamschen stadsschouwburg opgevoerd. De hoogleeraar Jan ten Brink hield eene gedachtenisrede en uitstekende Nederlandsche tooneelisten droegen deelen uit stukken van Bredero voor. De feestviering, die zeer aantrekkelijk was en metterdaad in bijzondere mate aangenaam mocht worden genoemd, liep met een gezelligen maaltijd af. In de universiteitsbibliotheek te Amsterdam was eene op den gevierde betrekking hebbende tentoonstelling ingericht, waarvan een catalogus in 24 bladzijden druks is uitgegeven. Er verscheen ook een *Brederoo-album;* uitgevers geb. Binger, te Amsterdam. Dezelfde uitgevers zijn te wege, Bredero's werken op nieuw in druk te geven. Wij vestigen hiermede de aandacht op deze belangrijke uitgaaf.

PAULINE LUCCA, de beroemde tooneelkunstenares, zond o n l a n g s haar portret aan een harer vereerders te Berlijn. Onder het portret had zij eigenhandig de volgende woorden geschreven: *Den heer X*, *ter herinnering aan aangename uren. Pauline Lucca.*' Na de ontvangst van het portret was het eerste werk van hem, die het had gekregen, het naar eenen vergulder te brengen, om het te doen inlijsten. Acht dagen later werd het hem teruggebracht, zeer fraai ingelijst, maar.... het onderschrift was er afgesneden. Hij snelde naar den inlijster, om hem opheldering te vragen, en kreeg van den man ten antwoord, dat hij het gekrabbel van onder dit portret weggesneden en in zijn vuur gegooid had, omdat het in de lijst leelijk zou hebben misstaan!

G.A. Van Swieten tuinbouwschool.

In Holland, hetwelk eene uitmuntende rijkslandbouwschool bezit, bestond tot nog toe geene tuinbouwschool. In deze leemte is thans voorzien door de mildheid van eenen ingezetene. Ruim vier jaren geleden, verloor de gepensioneerde majoor van het Nederlandsch leger

HOUTEN BEELD UITGEVOERD DOOR JOZ. GEEFS IN 1863.

F.H.L. Van Swieten zijn eenigen zoon die een ieverig en reeds bekwaam beoefenaar der kruidkunde was. Ten aandenken van den overledene, wiens gedachtenis zij vermeenden op geene waardigere wijze te kunnen vereeren, hebben de troostelooze ouders eene tuinbouwschool gesticht. Zij staat aan den weg van de gemeente S t e e n w i j k naar V l e d d e r, in de provincie Overijsel, op een uitnemend veld, waarlangs een frissche stroom loopt, wiens helder water naar den vijver op het terrein der stichting wordt gevoerd. Het gebouw is in eenvoudigen stijl opgetrokken en op degelijke wijze samengesteld. Aan de voorzijde is een breed terras met onderscheidene bloembedden op een ruim grasplein.

In den gevel zijn twee gedenksteenen ingemetseld. De eene bevat het wapen der Van Swietens, de andere dit opschrift: ‘Gerard Adriaan Van Swieten tuinbouwschool gesticht tot duurzaam aandenken aan Gerard Adriaan Van Swieten, geboren den 1sten September 1860, overleden den 1sten Augustus 1881, eenige zoon en kind van F.H.L. Van Swieten, oud-majoor der kavallerie, ridder, en vrouwe A.E. Van Swieten, geb. Groesbeek. ‘De woning is ruim en gezellig.

Het schoollokaal bevat 12 zitplaatsen voor leerlingen, die voor hunne lessenaars zitten op matten stoelen. Een vertrek heeft eene aandoenlijke bestemming. Daar bevinden zich de meubels, de platen en de boekerij van den gestorvene. Niet alleen de gelden voor de stichting der school, maar ook het kapitaal voor eene vaste jaarwedde van 1250 gl., voor den leeraar-bestuurder, werden geschonken door den heer F.H.L. Van Swieten, die hiermede een voorzeker hoogst verdienstelijk en in alle opzichten loffelijk werk heeft verricht. De heer Ide is aangesteld als leeraar-bestuurder van de school.

Miereneieren.

Eenieder kent de zoogenoemde miereneieren, die geene eieren zijn, maar de larven of poppen der mieren, omgeven van een vlies, en welke eene gezochte spijs zijn voor vele vogelen. Vrijdags en Zondags treft men gewoonlijk een tiental of meer buitenlieden op de vogelenmarkt te Antwerpen aan, die zoogenoemde miereneieren verkoopen, per liter en minder of meer. De verzamelaars van miereneieren in het boschrijk gedeelte van Mark, in de Pruisische provincie Westfalen, waar de mieren ongemeen talrijk zijn, gaan zeer vernuftig te werk, om zich die gemakkelijk aan te schaffen. Is er een groote mierennest gevonden, waarin zich zoogenoemde eieren bevinden, dan worden rond dit nest gaten van eene vuist grootte in den grond gemaakt en het nest overhoop geworpen. In elk gat plaatst men een boomblad. De opgeschrikte mieren reppen zich uit alle macht om hare jongen in veiligheid te brengen, iets wat zij wanen te doen, door de larven of poppen, in de wandeling eieren geheeten, naar de gaten over te brengen, die zij rond het vernielde nest aantreffen. De arme beestjes helpen de menschen, die hen komen berooven; want de verzamelaar der m i e r e n e i e r e n heeft nu nog slechts de geringe moeite te doen, om ze uit de door hem gemaakte gaten te komen opzamelen.

De metaalopbrengst

der Vereenigde-Staten van Amerika was in 1884 als volgt:

Goud	26,256,542	dollars.
Zilver	45,799,069	dollars.
Koper	6,086,252	dollars.
Lood	6,834,091	dollars.
	84,975,954	dollars.

Cf. te zamen, ongeveer 425 millioen franken.

Koninklijke academie van schoone kunsten te Antwerpen.

Van 3 tot 6 Mei waren de in de afzonderlijke werkplaatsen en de voor de prijskampen gemaakte werken tentoongesteld:

S c h i l d e r k u n s t , leeraar K. Verlat. W. Albracht[1], *Gestald paard;* L. De Meutter, *Portret van mej. Lili* (Chineesch hondje); J.B. Van Riet (Schelle), *Voor den arme* en een *Juffrouweportret;* L a n d s c h a p s c h i l d e r i n g , leeraar J. Van Luppen. F. Brosens, *Na den regen*, *Herfstgezicht*, *Oevers der Schelde* en *Winteravond;* F. De Bruyn, *Omstreken van Merxem;* J. De Pooter, *Omstreken van Antwerpen; Maanlicht;* F. De Vadder (Brugge), *Herfstmorgen* (omstreken van Diest); F. Havelaerts (Broechem). *In de heide* (omstreken van Nijlen), *Morgen;* C. Thile (Tiflis), *Eikenbosch in de Ardennen* en *Morgen in een bosch;* E. Verdonck, *Morgen*, *Te Antwerpen, Keuken* en een *Kelder.*

B e e l d h o u w k u n s t , leeraar Joz. Geefs. J. Anthone (Brugge). *Portret*, borstbeeld in gebakken aarde; F. Gusse (Brugge), idem; A. Van Beurden, *De les*, groep in gebakken aarde, *Kinderportret*, idem.

T e e k e n i n g , k u n s t e n e n a m b a c h t e n , leeraar A. Schoy. A. Aerts (Mechelen), *Paneel voor eene zaal van den staf der burgerwacht* (stijl Vlaamsche kunstherbloeiing); F. Augusteyns, *Paneel van eene handelskamer,* Vlaamsche stijl.

K o p e r s n e d e , leeraar J.B. Michiels. W. Van der Veken, drie portretten, waartusschen dat van den gewezen minister V. Jacobs. H o u t s n e d e , leeraar Ed. Vermorcken. D. Verest, *Zicht van een oud kasteel.*

Wat een groot deel van de aantrekkelijkheid dezer tentoonstelling uitmaakt, zijn de bloemen, vruchten, wild en bijhoorigheden, uitgevoerd in de klasse van sieraadschildering, die de hoogst verdienstelijke leeraar Lucas Schaefels nog altijd kosteloos waarneemt[2]; wij zagen er stukken van: F. Augusteyns, R. Baseleer, J. Blom, L. De Laet, E. Derickx, F. Mortelmans, A. Rotti. J. Van de Roye, A. Van der Schelden (Kortrijk), W. Van Put en H. Van Kalderkerke.

*

Den 17^{n} Mei ten l uur had in de Harmonie de prijsuitdeeling plaats, onder voorzitterschap van den heer ridder Ed. Pycke, gouverneur der provincie, naast wien plaats hadden genomen de heeren L. de Wael, burgemeester, J. David, generaal der burgerwacht, J. Nauts, schepen, J. Cuylits en L. Mertens, leden van den gemeenteraad, A. Reypens, lid der bestendige deputatie, F.A. Van Cauwenbergh, burgemeester van Lier en E. Wauters, bestuurder der teekenschool van Lier, P. Genard, graaf A. Le Grelle, baron H. Van Havre en D. Van Spilbeeck, leden van den bestuurraad en van

(1) Zij, bij wier namen geene geboorteplaats is vermeld, wonen te Antwerpen.
(2) Zie onzen jaargang 1882, blz. 67.

het academisch lichaam, alsook verscheidene leeraren der academie met den dd. bestuurder Joz. Geefs aan het hoofd.

De heer G. Kempeneers, regent der academie, gaf lezing van het verslag over den toestand van de academie en de museums in het afgeloopen jaar, waarin onder andere voorkomt dat het hedendaagsch museum verrijkt is met het marmeren borstbeeld van wijlen F.J. Stoop, gemaakt door Joz. Geefs, en waarvan wij gewaagden in onzen vorigen jaargang, blz. 27.

Door den heer Ph. Rombouts, griffier, werden de namen afgeroepen der volgende bekroonde leerlingen:

TEEKEN- EN SCHILDERKUNST. H o o g e r o n d e r w i j s , Figuur. Prijs van uitmuntendheid. C. Geerinck (Zele); *Geschiedkundige samenstelling:* J. Van Leemputten (Werchter); *Schildering naar 't leven:* V. Anthonis; idem naar een *gekleed man:* W. Wilson (Londen); idem naar eene *gekleede vrouw*: W. Mac George (Castle Douglas); *Teekening naar het leven*: V. Anthonis; *Uitdrukking:* P. Van Engelen (Lier); *Ontleedkunde:* J. Van Leemputten; idem *Spieren:* dezelfde; *Doorzichtkunde*: C. Geerinck; idem, *Gekleurde krijtteekening:* dezelfde; *Schoonheidsleer en letterkunde:* F. Proost; *Geschiedenis:* dezelfde; *Kleedij en oudheidkunde:* C. Geerinck.

TEEKENKUNST. M i d d e l b a a r o n d e r w i j s ., Prijs van uitmuntendheid: A. Briët (Madioen, Java); *Geschiedkundige samenstelling:* A. Briët; *Teekening naar het pleister:* A. Davies (Lernerust Engeland); *Uitdrukking:* J. Mees (Hingene); *Ontleedkunde:* A. De Jong (Tilburg); idem *Spieren:* A. Briët; *Doorzichtkunde*: F. Havelaerts (Broechem); idem met gekleurd krijt: E. Van Hove; *Geschiedenis:* A. Briët; *Kleedij en oudheidkunde:* dezelfde.

O v e r g a n g s a f d e e l i n g . Prijs van uitmuntendheid. K. Van Havermaet; *Teekening naar het pleister*, *Proportiën* en *Doorzichtkunde:* dezelfde;

L a g e r o n d e r w i j s , *Figuur:* Prijs van uitmuntendheid: J. Seppenwolden (Breda): *Teekening naar het pleister*: dezelfde; *Proportiën*: K. Claessens; *Doorzichtkunde*: F. Schrovens (Berchem); 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: A. Quintiens (Brussel); *teekening naar het pleister*: J. Van de Roye; *Geschaduwd hooft:* A. Quintiens; *Proportiën*: E. Weyts; 3e afd., *Figuur in omtrek:* J. Van Vaerenberg; 4e afd., *Hoofd in omtrek:* L. Bernaerts; 5e afd., H. Van Meerbeeck.

LANDSCHAP- EN DIERENSCHILDERING. H o o g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. De Pooter; *Samenstelling:* E. Verdonck; *Schildering naar de natuur*: J. De Pooter; *Dierenschildering:* C. Thile (Tiflis, Rusland); *Schets:* F. Havelaerts; *Doorzichtkunde*, *lijnteekening* en met *gekleurd krijt*: dezelfde; M i d d e l b . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: F. De Bruyn; *Samenstelling van landschap*: A. Terneu; *Schildering naar de natuur*: F. De Bruyn; *Dierenschildering* en *Schets*, dezelfde; *Doorzichtkunde*: idem met *gekleurd krijt*: H. Moons.

BEELDHOUWKUNST EN BOETSEERING. H o o g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Baetes; *Geschiedkundige samenstelling:* dezelfde; *Boetseering naar het leven:* L. Baggen (Geleen, Holland); *Uitdrukking*: dezelfde; *Ontleedkunde:* J. Baetes; idem *Spieren:* L. Baggen en H. S'Jongers; *Schoonheidsleer en letterkunde;* H. S' Jongers; *Geschiedenis:* J. Baetes; *Kleedij* en *oudheidkunde:* L. Baggen.

BOETSEERING. M i d d e l b . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Dupon (Ichteghem); *Boetseering naar het pleisteren beeld:* dezelfde; *Uitdrukking:* A. Pierre; *Ontleedkunde:* J. Dupon; *Spieren:* E. Jaspers (Deurne); 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: *Boetseering naar het pleister*, *Uitdrukking*, *Ontleedkunde*, *Geraamte en Spieren:* E. Van Hoydonck. Deze leerling bekwam 136,5 van de 140 punten aan deze afdeeling toegestaan.

L a g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Janssens; *Naar het pleister:* dezelfde; *Proportiën:* L. Meersman (Stekene); 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: M. Loncke (Beest, Holland). *Boetseering naar het pleister:* dezelfde; *Proportiën:* J. Putte (Berchem). H o o g e r o n d e r w ., *Sieraden:* E. Joosen; M i d d e l b . o n d e r w ., F. Van Gorp; L a g e r o n d e r w ., 1e afd., E. De Bruyn; 2e afd., F. Murat.

BOUWKUNST. H o o g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: A. Geenen (Deurne); *Samenstelling van gedenkteekenen:* A. Geenen en P. Van Boxmeer (Mechelen); *Karakteristieke samenstelling:* A. Geenen; *Ogivale samenstelling;* dezelfde; *Monumentale:* dezelfde; *Vergelekene bouwkunst:* P. Van Boxmeer; *Schoonheidsleer en letterkunde:* N. Gérard;

M i d d e l b . o n d e r w ., 1e afd., J.B. Van Bouchout (Lier); *Bouwing:* E. Dobbeleers; *Samenstelling:* J.B. Van Bouchout; *Vergelekene bouwkunst:* M. De Braey; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: J.B. Van Bouchout; *Bouwkundige doorzichtkunde:* A. Van de Walle; *Standteekening:* dezelfde; 4e afd., Prijs van uitmuntendheid: J. Temmerman (Temsche); *Steensnede*: R. De Bruyn (Lier); *Schrijn- en timmerwerk:* J. Temmerman; *Meetkunde:* J. De Backer (Mortsel) en E. Mathieu (Borgerhout); L a g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Wilryck; *Orden:* dezelfde; *Meetkunde*: dezelfde en K. De Block; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: E. Capouilliez; *Orden:* A. De Leeuw; *Meetkunde:* E. Capouilliez.

SCHEEPSBOUWKUNST. L a g e r o n d e r w ., hebben tentoongesteld: J. Kennes (Hoboken). F. Slichting en A. Wüst.

TEEKENING OP KUNST EN AMBACHT TOEGEPAST. H o o g e r e afd., *Sieraadschildering;* Prijs van uitmuntendheid: J. Verbaet; *Samenstelling*: dezelfde; *Doorzichtkunde:* H. D'Aes; L a g e r e afd., Prijs van uitmuntendheid: F. Mortelmans; *Samenstelling*, dezelfde; *Doorzichtkunde:* J. Deckers.

TEEKENKUNST. M i d d e l b . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: K. De Naeyer; *Teekening naar het pleister:* dezelfde; *Doorzichtkunde:* W. Pouillon; *Sieraden:* J. Karnas; 2e afd., L. Mortelmans; 3e afd., L. Arekens; 4e afd., J. Baeckelmans (Deurne); 5e afd., F. Van Sanden;

GRAVEERKUNST. H o o g . o n d e r w ., Plaatsnede naar schilderij; Gouden eeremetaal: F. Brant; M i d d e l b . o n d e r w ., K. Raffel; *Plaatsnede naar prent:* E. Naets.

HOUTSNEDE. M i d d e l b . o n d e r w ., A. Mortelmans; L a g e r o n d e r w ., hebben tentoongesteld, J. Alpaerts en K. Kobrob.

Kroniek.

Antwerpen. Verschenen: de 4e aflevering, 5en jaargang, van het *Album der Antwerpsche etsers*, bevattende van: F. Lauwers, een uitmuntend portret van den kunstschilder F. Van Kuyck; mev. A. Elsen, *Camelias*; K. Boom, *Grijsaard;* K. Mertens, *Drijver;* J. Guiette, *Octobernacht;* H. Seghers, *Reede van Antwerpen.* In de 5 eerste jaargangen van dit merkwaardig *Album* komen etsen voor van H.K.H. de gravin van Vlaanderen 2; mev. Alf. Elsen 4; mej. Good (mev. Seth) 1; mev, Rolin-Jaequemyns 2; L. Abry 3; C. Boom 3; H. Van der Borcht 1; G.J. Bos, 1; L. Brunin 2; C. Cap 3; Th. Cleynhens 1; F. Cogen 2; F. Crabeels 2; A. Danse 2; A.

Elsen 6; E. Farasijn 1; W. Geets 2; J. Guiette 6; F. Van Kuyck 5; F. Lamorinière 6; F. Lauwers 7; E. Leemans 2; W. Linnig z^{n}; J. Van Luppen 2; C. Mertens 1; L. Meyers 1; J, B. Michiels 8; R. Mols 1; E. Nicolié 2; K. Ooms 2; H. Schaefels 5; L. Schaefels 2; H. Seghers 5; J. Thielens 1; W. Van der Veken 2; P. Verhaert 6; J. Verhoeven Bal 2; K. Verlat 6; Th, Verstraete 3.

- Verschenen bij J. Boucherij: *Rondom leelijk,* een boeiend verhaal van Edward Ipers, dat zich aangenaam laat lezen en bij den schrijver, op wien wij groote verwachtingen voor onze letterkunde bouwen, smaak en geest van opmerking verraadt.

- *Praalgraf voor Conscience* (zie blz. 76). Den 5^{n} Juli heeft de commissie met 7 tegen 5 stemmen besloten, ook ontwerpteekeningen voor de prijsvraag aan te nemen.

- Verschenen bij L. Beerts, Oude-Koornmarkt, n^{r} 21: *Het vrije leger*, *Belgische krijgstraag*, door P. Vermeire, provinciaal raadslid van Oost-Vlaanderen. In dit boek over een belangrijk staatkundig vraagstuk, zijn de redevoeringen opgenomen, desaangaande in den senaat uitgesproken den 16^{n} en 18^{n} Juni door de heeren J. Van den Bemden en E. Van Put.

- Op eene veiling, gehouden ten overstaan van den deurwaarder Jan Dirickx, kocht de heer Roland Bauduin onlangs eene schilderij, die opgegeven was als een stuk van Jan Van Beers en ook den naam van dezen schilder droeg. Na de toewijzing, ontstond bij den kooper een zoo groote twijfel over de echtheid van het stuk, dat hij, desaangaande geene waarborgen kunnende verkrijgen, zich tot de rechtbank van koophandel wendde, om den koop te doen breken, op grond, dat hij misleid was geworden omtrent den aard van het door hem gekochte voorwerp, vermits de schilderij, alhoewel doorgaande voor een stuk van Van Beers, *geen* stuk van Van Beers was. Gedurende het proces is gebleken, onder andere door de getuigenis van den schilder, dat het stuk de kopie was van een stuk van Jan Van Beers, op grooter schaal gemaakt dan de oorspronkelijke schilderij, en dat de heer Van Beers de kopie had ‘overzien,’ bij- en afgewerkt, waarna hij zelve er zijnen naam had op geplaatst. De rechtbank, bij vonnis gegeven den 7^{n} Juli, heeft de verbreking van den koop *niet* toegestaan.

Brussel. *Koninklijke academie van België.* Programma van prijsvragen:

1. Hoedanig was de houding van de vorsten der Nederlanden opzichtens het land van Luik in de XVIe eeuw?
2. Hoedanig was in Vlaanderen, vóór de verheffing van Guido van Dampierre, de staatkundige invloed der groote steden en op welke wijze werd hij uitgeoefend?
3. Geschiedkundige verhandeling over de Fransche letterkunde in België van 1800 tot 1830? (Te raadplegen de boekerij, door baron de Stassart aan de academie vermaakt.)
4. Verhandeling over Jan Van Boendale, in den aard van het boek van dr. J. Te Winkel, getiteld: *Maerlandts werken beschouwd als spiegel der* XIIIe *eeuw.* (Leiden, 1877.)
5. Welken invloed oefent de verbruiksbelasting uit op den verkoopprijs der belaste dingen? In andere woorden, tot hoeverre wordt de verbruiker door deze belasting gedrukt? (Met behulp van de staathuishoudkundige oorkonden de uitkomsten nagaan en waardeeren van de waarnemingen welke desaangaande in den laatsten tijd hebben plaats gevonden in de verschillende landen en meer bijzonder in België.)

Voor de vragen n[1] 2 en 3 zijn belooningen van 800 fr., uitgeloofd; voor iedere andere vraag, 600 fr. De handschriften, gesteld in de Vlaamsche, Fransche of Latijnsche taal, naamloos, doch vergezeld van een gesloten naambriefje, vóór 1 Februari 1886, vrachtvrij in te zenden aan den heer secretaris J. Liagre, in het paleis der academieën.

Prijsvraag voor 1888. Een overzicht leveren van de burgerlijke en staatkundige instellingen van België gedurende den tijd die verloopen is tusschen de kroning van Pepijn den Korte en de bekrachtiging van de erfelijkheid der leengoederen door Hugo Capet, in Frankrijk en door Koenraad de Saliër, in Duitschland.

Gent. Mej. Idalia Huys heeft aan de hoogeschool met groote onderscheiding examen afgelegd als candidaat-apotheker.

Brugge. Er is een aanvang gemaakt met de verbouwing der voorgevels van de spoorhalle, volgens de teekeningen van den bouwmeester H. Beyaert.

- De heer Van Damme-Van den Berghe, pottenbakker, laat in de Smedestraat een huis bouwen in den Brugschen trant der xv^{e} eeuw, volgens de teekening van den bouwmeester J. Coucke.

Buitenland.

Amsterdam. De commissie van toezicht op de rijksacademie van beeldende kunsten heeft de volgende onderwerpen vastgesteld voor een half verheven beeldwerk of een beeld, waaruit de mededingers voor den aanstaanden wedstrijd kunnen kiezen: 1. *Stroom,* 2. *Velleda,* 3. *Ruth*, *aren lezende* (beelden), 4. *Daniël in den leeuwenkuil*, 5. *Charon*, 6. *Eliëzar en Rebecca* (half verheven beeldwerken). De kampers zijn: Pier Pander, L. Stracké en H.J. Teixeira de Mattos.

- Dr. Gerard A. Heineken heeft zijne hoogst belangrijke verzameling penningen en munten, betrekkelijk de geschiedenis van Amsterdam, aan de stad geschonken.

- De schildering van Giron, (vermeld in onzen jaargang 1883, blz. 145, is te Amsterdam tentoongesteld voor het publiek. Zij is 6^{m}50 breed, 4^{m}50 hoog. In nummer 927 van de Amsterdammer wordt er de volgende beoordeeling van gegeven; 'Voor de Magdalena-kerk te Parijs is een oogenblik van opstopping; eene bloemenleurster staat er met haar karretje de sierlijke rijtuigen in den weg, die, meer dan een naast elkaar, een zwaren omnibus voorbij moeten. In eene opene koets is eene dame in kostbaar, licht middagtoilet gezeten. Op de voorbank troont haar juffershondje en ligt een kostelijke bos seringen, die een bewonderaar haar heeft toegezonden. Juist nu het oogenblik van vertraging voorbij schijnt, wordt het rijtuig opgehouden door eene schamel gekleede vrouw, die vergezeld is van haren man en hare kinderen. In de *dame* uit de koets heeft zij hare zuster erkend. Zeker heeft het gedrag dier zuster in den huiskring tranen gekost, want van opgekropten wrok getuigen de woorden, die zij de onverschillige in het rijtuig toevoegt. Deze luistert niet en kijkt in de lucht. De koetsier houdt zijne zweep gereed; hij begrijpt alles; het tooneel is zeer hinderlijk voor *Madame.* Rond de beide zusters toont zich geene nieuwsgierige menigte, maar het bedrijvige leven van Parijs: de bloemenverkoopster die eene dame gerieft; aan den anderen kant de omnibus; en verder rijtuigen van den eenen en van den anderen kant. Tusschen de rijtuigen door, weet een kwajongen zijn wagen vooruit te brengen en op den achtergrond, ter zijde, rijdt een officier. Niet alles in de schilderij is even onberispelijk - hier en daar is iets houterigs in de talrijke beelden en figuren; ook is de buitentoon niet volkomen; maar daartegenover staat eene wezenlijke volmaaktheid in teekening en kleur der hoofdfiguren, eene groote zorg besteed aan vele onderdeelen en zoo uitermate veel leven, dat werkelijk dit stuk zeer belangwekkend mag genoemd worden.'

Breda. De rederijkerskamer *Vreugdendal* heeft een tooneelwedstrijd uitgeschreven voor tooneelgezelschappen, rederijkerskamers, enz., uit Zuid- en Noord-Nederland, welke zal aanvangen in October aanstaande en gesloten worden in Januari 1886. Voor het drama worden drie prijzen uitgeloofd: 1. een gouden eeremetaal en 400

gulden; 2. gouden eeremetaal en 200 gl.; 3. verguld zilveren eeremetaal en 100 gl. Voor het blijspel: 1. gouden eeremetaal en 200 gl.; 2. verguld zilveren eeremetaal en 100 gl. De vertooningen zullen Zondags en om de 14 dagen plaats hebben.

Haarlem. In het bijwezen van de gemeenteoverheid, vele letterkundigen en kunstenaars, benevens een belangstellend publiek, werd den 7^{n} Juli de gedenksteen ontbloot, die door toedoen van den Haarlemschen kunstenaarskring geplaatst is aan het sterfhuis van Willem Bilderdijk. Er werd ook een bezoek gebracht aan Bilderdijks graf in de groote kerk, waar de heer Beets eene indrukwekkende redevoering aan den onsterfelijken dichter wijdde.

Parijs. Er is 212,000 fr. gekomen van den verkoop der door Bastien Lepage nagelaten schilderstukken en teekeningen (zie 1884, blz. 180). (Op de nu geopende 3-jarige tentoonstelling te Antwerpen, bevinden zich van voornoemden schilder twee portretstukken en eene schilderij getiteld *Het hooi.*

Londen. Omtrent half Juli werden te Londen de nagemaakte oude handschriften verkocht, door M.W. Shapira nagelaten. Zij brachten eenige weinige ponden sterling op. (Zie onzen vorigen jaargang., blz. 30.)

Keulen. Men is tot de ontdekking gekomen, dat de gewitte muren en pilaren van den Keulschen dom oorspronkelijk beschilderd zijn geweest met fraaie heiligenbeelden, loofwerk en draperijen, in den trant der oud-Keulsche schilderschool, zooals in de middeleeuwen meest in alle kerken het gebruik was. Er wordt over gedacht, om de laag witsel af te nemen, in de verwachting, dat de oude schildering, die daarachter is verborgen, min of meer goed bewaard moge zijn gebleven.

Weenen. Eerlang zal eene nateekening in druk verschijnen van den geschreven tekst van den papyrus, toebehoorende aan den aartshertog Reinier, en welke een gedeelte bevat van een evangelie. De geleerden Bickel en Wessely hebben het stuk met groote zorgvuldigheid onderzocht; uit den vorm der letters en de manier der afkorting van de woorden trekken zij het besluit, dat het handschrift afkomstig is uit de 3de eeuw na Christus, zoodat het wel het oudste stuk van dezen aard zou zijn, tot nog toe bekend. In het Duitsche tijdschrift voor katholieke godgeleerdheid heeft de hoogleeraar Bickell, te Insbruck, eene grondige studie aan den zoogenoemden *Fayumischen papyrus* gewijd.

Venetië. De making, aan de stad Venetië, door de gravin Morosini-Gatterburg, van haar beroemd paleis met zijne merkwaardige kunstverzamelingen, is, overeenkomstig den eisch van de erfgenamen, door het gerecht ongeldig verklaard. Het alles zal dus zeer waarschijnlijk eerlang worden verkocht. (Zie onze blz. 28.)

Calcutta. Onlangs gaf lord Dufferin, de onderkoning van Engelsch-Indië, zijn portret ten geschenke aan den emir van Afghanistan. Het was geschilderd door een in Indië gevestigd oud-leerling der Antwerpsche academie, F.A. Philips, aan wien, te dezer gelegenheid, verscheidene bestellingen werden gedaan door voorname Afghanen.

Sterfgevallen.

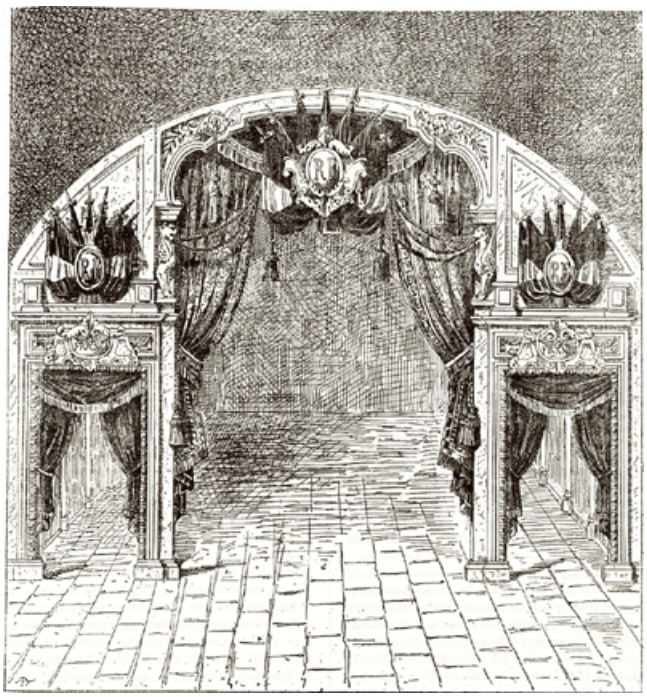
KARL CAUER, de beroemde Duitsche beeldhouwer, is te Kreuznach overleden omtrent 20 April.

SUZANNA WARNER, in 1818 te Nieuw-York geboren, de schrijfster van den in zijn tijd beroemden roman *De wijde wijde wereld*, en van vele andere verhalen, is overleden in de tweede helft van April.

PAUL hertog van NOAILLES, lid van de Fransche academie, schrijver van een *Essai sur St.-Cyr* en eene *Histoire de M*^{me} *de Maintenon,* geboren in 1802, is in de laatste dagen van Mei te Parijs overleden.

WILLEM DIERCKX, eigenaar der onder de firma Brepols en Dierckx zoon beroemde Turnhoutsche fabriek van gekleurd papier, gewoon papier, speelkaarten enz., is te Turnhout overleden op 2 Juni, 23 jaar oud,

De wereldtentoonstelling van Antwerpen.

PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DE TEEKENING VAN DEN HEER BOULANGER. (Zie blz. 103.)

(Vervolg van blz. 95.)

Terugkeerende naar den hoofdingang der Leopoldsgalerij, treffen wij uitstallingen aan van schoone koffers en andere reisartikelen van Michel oudste (Brussel); schoeisels, van F. Brenu (Luik) en Crochon-Plamont (Iseghem); van A. De Clerck & c^{ie} (Deinze), schoone zijden stoffen; F. Denys (St.-Nicolaas), sjaals; passementwerk van E. Tromont (Brussel); Porsschelle-Delalau (Brussel), beddegoederen; van het huis Royer-De France, waaiers; P. Gocvaerts (Antwerpen) en K. Buyens (St.-Nicolaas), goudborduurwerken en kerkgewaden; G. Vannubbel (Brussel), uniformen en andere kleedingstukken; H. Weyland (Brussel), kleederen die geen regen doorlaten enz.; Caussenville Jr. en Roche en c^{ie} en Mariotte & c^{ie} (Brussel), waskaarsjes en lucifers; V. Gouar (Brussel), bronzen en andere deursloten; C. Nias (deze firma bestaat in de hoofdstad sedert 1845), papieren; Colin & c^{io} (Brussel), briefomslagen enz. (de vertegenwoordiger van dit huis te Antwerpen, woont in de Rubensstraat n^{r} 9); H. Dandois en de gebroeders De Vestel (Haeren),

uitgelezen schoon blauwsel; A. Charlier (Antwerpen), zeer schoon marokijnwerk.

Eene bijzondere vermelding verdienen de geschilderde sieraadpaneelen van Ch. Lebrun, van Gent, waarvan het hoofdonderwerp aan den wijnoogst is ontleend.

Eene andere merkwaardigheid van de Leopoldsgalerij is de zeer schoone zaal met veranda, die de wapenmaker H. Pieper, van Luik, links van den ingang, er heeft ingericht; de smaakvolle behangsels en meubelen voor die zaal werden geleverd door J. Limbosch & c^{ie}, van Brussel; alles, in dit vertrek, verdient in oogenschouw te worden genomen, stuk voor stuk, de sierlijk bewerkte wapens niet het minst.

In den rechterzijbeuk dezer galerij zagen wij alarmbellen van Jean Louis Petit (Brussel), die in alle landen gebreveteerd zijn, en de schier onafmeetbare spiegels der vereenigde spiegelfabrieken *Ste.-Marie* van *Oignies*, *Floreffe*, *Roux, Courcelles* en *Auvelais.*

Geschilderde nabootsingen van hout en marmer, om de beste kenners te bedriegen, worden tentoongesteld door Cluytens-Suetens, van Mechelen; E. Pichot (Brussel) stelt eene volle zaal steen- en kleurendrukken van allen aard ten toon.

Prachtig bewerkte meubelen werden ingezonden door A. Cosyns, wed. Van Inthoudt, Hendriekx en zoon, L. Scheffermeyer, allen te Mechelen; H. Staes, te Brussel, en E. Van Herck zoon, te Antwerpen zonden oude herstelde meubelen, waarbij vooral opmerkzaamheid verdienen, een scribaan met schildpad en koper belegd en eene andere fraaie pronkkast, beide in den stijl Lodewijk XV, toebehoorende aan den heer E. Osterrieth, te Antwerpen. Voorts merkten wij op: van meubelwerk, puikstukken in den stijl der kunstherbloeiing van L. Stynen (Borgerhout); buffetten, van L.A. Verwimp; eene schoone ingelegde eikenhouten tafel en andere meubelen, van C.P. Slaets; eene in eikenhout gebeeldhouwde pendule, versierd met een beeld van de Belgische maagd, van J. Weyns; een prachtig buffet, eene pendule en 2 kassen van E. Van der Schueren; laatstgenoemde inzenders wonen te Antwerpen.

Fraaie biljarts hebben wij aangetroffen van de heeren C. Toulet en E. Wouters, te Brussel, en A. Smulders, te Antwerpen.

Wij zagen schoone marmeren schouwen, kolommen, pendules enz. van I. Geers, C. Sermon, J. Joostens, J. Noeninckx, A.L. Stilten, te Antwerpen; J. Raes (Gent); G. Pieters-Saman (St.-Nicolaas); De Villers en c^{ie}, gebroeders Bronchain, V. Denis, L. Evrard, A. Lauwers, L. Boucneau, allen uit Brussel en uit Brussels voorsteden; J.A. Stroobant (Vilvoorde); L. Pette (Bergen); Masson-Leblois (Basècles); P.J. Baudelet (Escozijn); de Bruges-de Gerpinnes (Mettet); P.J. Bayot (Namen); Naamlooze Maatschappij van Merbes-le-Château; F.R. Mullie-Dusaucois (Basècles); gebroeders Guaux (Bouffioulx); A.F. Guilmain (Hoei); G. Janotte (Roisin); J. Cornelis (Oostende).

Kerkmeubelen in ojivalen stijl van: Hoeken en G. Jansen, uit St.-Truiden; een goed bewerkten biechtstoel, van Ch. Van Roey, te Vorsselaar; gestoelten, van P. Peeters (Antwerpen); een predikstoel, van gebroeders Goyers, te Leuven; een fraai kruisbeeld, van H. Dupont, te Antwerpen.

Kerksieraden, als kelken, monstransen, kandelaren enz., van P. Goyers, A. Beelarts-Van Leur, P. Festraets (Mechelen); A. Bourdon-de Bruyne en K. Michielsens-Lobert (Gent); een koperen altaar, eene reliquieënkas en een altaar voor de S^{te}.-Gudulakerk te Brussel, naar de teekening van L De Curte, een met smeltglas versierden kelk van mgr. Van den Berghe, pastoor van de S^{t}.-Jozefskerk, te

Antwerpen, en vele andere voorwerpen in het door P. Veranneman in Vlaamschen stijl beschilderde beluik van L. Van Rijswijck, van Antwerpen. J. Wilmotte en zoon, te Luik, zonden benevens vele kerksieraden en een koperen altaar, kandelaren, lampen, lichtkronen, enz. Aan het einde van den rechterbeuk der galerij Leopold II bevindt zich ook een prachtig magazijn van bronzen beelden, pendules, candelabres, lichtkronen en lichters, ingezonden door het huis H. Luppens en c^{ie}, te Brussel; naast de voornoemde voorwerpen, zijn ook talrijk uitgestald fraaie koperen, marmeren en porseleinen prachtvoorwerpen, van gebroeders Van Donck, te Brussel. Aan de overzijde, links, bevindt zich eene uitstalling van gedreven en geslagen huishoudelijke koperwerken van K. Michiels, Hopland n^{r} 44, te Antwerpen.

Eene eigenaardigheid, die hier dient vermeld te worden, zijn de gedroogde takken, planten en bloemen tusschen ruiten en spiegels geplaatst, ingezonden door mev. Frederika de Zualart (Brussel). Wezenlijke kunstwerken in ijzer leverden P. Schrijvers, *Hulde aan Antwerpen*, Wauters-Koeckx, traplantaarns enz., beide te (Brussel); L.P. Van Boeckel, sieraden; L. Forneville, die niet alleen eene prachtige verzameltafel, juweelkoffertjes enz., maar zelfs pendules in ijzer inzond. Van den reeds befaamden kunstsmid L. Wuyts zagen wij een boom op de natuur nagebootst. Forneville en Wuyts zijn twee Antwerpenaren, maar de laatste woont thans te Hoogboom, onder Capellen.

Prachtvuren, in soorten, met elkaar wedieverend in schoonheid, werden tentoongesteld door de w^{e} Blondiau (Bergen), L. Ramboux, F. Roeyackers, L. Vermeren, te Antwerpen, A. Toussaint en A. Van de Wiele (Brussel).

In den linkerbeuk der Leopoldsgalerij zijn uitnemend schoone lichtbeelden en door lichtdruk verkregene platen tentoongesteld, benevens een aantal toestellen voor lichtdruk en dergelijke. Tot de Antwerpsche inzenders behooren: J. Maes, L. Bennert, Jos. Dirks, J. Grewel, G. Hermans, L. Van Neck, A. Storms, G. Raynaud; tot de Brusselsche: A. Cadot, H. Colard, A. Moriau, Dupont, J. Gantz, gebroeders Geruzet, G. Hofmans; andere inzenders: J. Keymeulen-Pettens (S^{t}.-Jans-Molenbeek); A. Gilles-Ledoux (Namen); H. Zegyen (Luik).

In de nabijheid prijken een reusachtige spiegel van de naamlooze maatschappij van Moustier-sur-Sambre en een zich zelve opwindend uurwerk van C. Tillière en Lust, te Brussel.

Daarnevens, een gedeelte van eene zaal, met eene prachtig gebeeldhouwde eikenhouten schouw en met Boch-tegels bezette muren, van J.F.E. Mareska, te Brussel, volgens de teekening van den bouwmeester Th. Fumière, uit dezelfde stad.

Dan volgen uitstallingen van speelkaarten en gekleurde papieren, van L. Biermans (Turnhout); papieren, registers en

schrijfgerief, van Jos. Roeder & c^{ie} (Antwerpen); een aantal fraaie kassen met schoeisels van allen aard, van Jorion-Risselin (Courcelles), De Coene-Mortier en Th. Clement-Thange, beide van Iseghem; de Vereeniging der meesters schoenmakers van Herven; E. Van der Linden, E. Boeckstijns, de Vereenigde Meesters, F. Horemans-Van Vlorop, J. Schrey, Coenen-Van Everbroeck, François, L. Van Zoom en G. De Vetter, allen te Antwerpen; A. Selleslagh (Eykevliet-Puers); Lebègue (Brugge); A. Goffin (Leuven); J. De Hannart (Lier); J. Korb, E. en C. Van Marcke en Ed. Wulfaert, te Brussel; E. Wenes-Debreu (IJper); G. De Ridder (Gent); de Naamlooze Maatschappij *Tannerie Minérale* (Bergen).

In de volgreeks, sluiten zich bij de laatstvermelde uitstallingen, in bonte afwisseling, de volgende aan: knoopen, voor alle denkbare kleedingstukken, zoo afwisselend van fatsoen, als van kleur en gehalte, ingezonden door H. Nehm & c^{ie}, te Laeken; passementwerk, van F. Breda, te Brussel; wandelstokken, regenschermen, hoofddeksels en zoo overstelpend veel voorwerpen van dagelijksch gebruik, dat zelfs aan eene opnoeming bij afdeelingen niet te denken ware; eene bijzondere vermelding mogen wij evenwel niet onthouden aan de zeer merkwaardige verzameling hoeden, uit verschillende tijdperken nagemaakt door den hoedenmaker J. Wynen zoon, te Antwerpen.

En wat een rijkdom aan kleedingstukken bevat deze tentoonstelling niet! Ieder geslacht, iedere leeftijd, iedere stand vindt hier zijne gading. Inzenders van uniformen hebben vóór hunne uitstallingen groote ledepoppen geplaatst die als soldaten zijn uitgedoscht.

Niet ver van deze uitstallingen, bevindt zich het levensgroot wassen beeld van Z.M. Leopold II, in generaalsuniform ingezonden door den heer A. Castan.

Wij zagen tusschen ettelijke fraaie snijwerken, eenige smaakvolle ivoren gebouwtjes van H. Bellens, en een kleinmodel van den dom der Invaliden te Parijs, door V. Dierckx, beide van Antwerpen. J.B. Christiaensen en Papillon, uit dezelfde stad, stelden schoon bewerkte biljartsbollen en stokken, pijpen, sigarenkokers enz. ten toon.

Van Karel Erkens, uit Antwerpen, vermelden wij met verdiende ingenomenheid tafereelen van menschenhaar, echt kunstig en hoogst smaakvol vervaardigd.

Aan het uiteinde der Leopolds galerij is de hoofdingang der Fransche afdeeling, waarvan wij op blz. 101 de bouwkundige afbeelding geven; het ontwerp is van den bouwmeester Boulanger, de sieraadschildering van Ouri, twee te Parijs gevestigde in hun vak uitmuntende en befaamde mannen.

Aan de rechterzijde van den kruisbeuk verrijst onder een inderdaad fraaien troonhemel de veldgodin Ceres, omgeven van de keurig verpakte monsters Peru-guano en andere uitnemende meststoffen, naar de best gebleken stelsels toebereid, uit de Engelsch-continentale guanofabriek, welke voormaals werkzaam was onder de firma Ohlendorff. Deze machtige onderneming is in geheel Europa en ook buiten ons werelddeel zeer gunstig gekend, vanwege de voortreffelijkheid harer waren: met vervalsching laat zij zich niet in; de guano, die zij levert, wordt op het woord verkocht; de kooper heeft nooit te vreezen dat hij zal misleid worden, omtrent de hoedanigheid van de meststoffen, hem door deze fabriek geleverd, die te Burcht, nabij Antwerpen, in de beste omstandigheden, op zeer grooten voet is ingericht; zij beslaat er meer dan 7 hectaren grond. De onderneming bezit eene dergelijke inrichting te Londen en

heeft kantoren te Antwerpen, te Rotterdam, te Hamburgen te Emmerich a/d Rijn. Naast de monsters guano, zijn een aantal zeldzaamheden uitgestald, die in de Peru-guano wordenaan getroffen, zoo als versteende eieren. Er zijn ook prachtige stalen vlas en gerst tentoongesteld, dit jaar met Ohlendorffs opgeloste Peru-guano gewonnen.

Van de Antwerpsche diamantsnijverheid mag onder alle opzichten, zonder voorbehoud hoegenaamd, worden gezegd, dat zij op de wereldtentoonstelling glansrijk is vertegenwoordigd, zoowel voor wat betreft den handel in diamant, als voor wat de bewerking, het slijpen en klieven en het zetten van dit kostbaarste aller edelgesteenten aangaat. Diamanthandelaars en diamantslijpers halen eer van hunne inzendingen; er zijn vele merkwaardig groote en schoone diamanten, steenen van het zuiverste water, zooals men het noemt. En wat eene kunstvaardigheid is niet betoond in het klieven, slijpen en zetten van de fonkelende steenen! De belangrijkste der Antwerpsche diamantsuitstallingen is die van den heer L. Coetermans-Heinrich; maar om wel te kunnen nagaan *hoe* belangrijk en rijk die uitstalling is, moet men haar met eigen oogen gaan zien. Hare beschrijving zou eenige kolommen druks vereischen. Belangrijk ook zijn de inzendingen van L. Latinie en de gebroeders Wauters, van Antwerpen.

E. Anthony's juweelen en kleinooden mogen worden vermeld tusschen de fraaiste zaken, die de juweliers op de tentoonstelling hebben ingezonden. Het zijn halssnoeren, armbanden, doekspelden, oorslingers, ringen enz. met brandschilderwerk of smeltglas versierd, naar den trant en den smaak, zooals destijd in eere waren bij onze voorouders en die er metterdaad goed uitzien. Bestellingen voor die keurige juweelen krijgt de heer Anthony dan ook genoeg.

De maatschappij Liebig, zoo beroemd als zij is en hoe gewild haar fabrikaat ook moge zijn, geheel de wereld door, kon zich ter gelegenheid van deze internationale tentoonstelling bezwaarlijk onbetuigd laten. Zij heeft dit dan ook niet gedaan; met behulp, onder andere, van hare met vleesch-extract gevulde potjes, richtte zij in de tentoonstelling een fraai en kostbaar gedenkstuk op, waarboven het borstbeeld van den scheikundige Justus von Liebig prijkt.(*)

Op de plaats, waar Liebigs gedenkstuk prijkt, ontwaart men het Romaansch monumentaal altaar van wit marmer en brons, met massief koperen tabernakel, kandelaren en andere sieraden, gemaakt door den heer Modest Verlinden, geboren van Turnhout en te Antwerpen wonende in de Nachtegaalstraat n^{r} 38. Het is bestemd voor de nieuwe in Romaanschen stijl

(*) Zie over J. von Liebig de *Vlaamsche School* van 1833, blz. 189, en over de fabrieken van vleesch-extract, onzen jaargang 1871, blz. 117.

gebouwde kerk van Wattrelos, bij Roubaix, en heeft eene waarde van 60,000 fr. 't Is een zeer schoon gewrocht, hetwelk de bedrevenheid van zijnen maker alleszins tot eere strekt.

De naamlooze maatschappij van het Delta-metaal stelt allerlei fraaie voorwerpen ten toon, gemaakt van het voornoemd metaal, hetwelk is of schijnt te zijn eene soort van koper dat gemakkelijk wordt verwerkt en sterker dan ijzer wordt genoemd, terwijl het, naar het uiterlijke, geheel aan goud gelijkt. De van dit metaal vervaardigde keukengerieven en prachtstukken hebben op de tentoonstelling veel beziens.

In de nabijheid bevindt zich eene verzameling voorwerpen van kristal en porselein, voor wier vervaardiging zilverzand van verschillenden oorsprong is gebruikt. De voorwerpen zijn afgedeeld, volgens de streken, waaruit het zilverzand werd gehaald, hetwelk als grondstof voor hunne vervaardiging werd gebruikt. Het daardoor veroorzaakte onderscheid, in het gehalte der stukken, is belangrijk om te worden nagegaan.

De handelaren in tabak en sigarenfabrikanten hebben gewedieverd om hun belangrijk vak eene zijner waardige plaats op de tentoonstelling te doen innemen. Onder andere zijn te vermelden de sigaren van de Antwerpsche huizen Carlos Van den Driessche en c^{ie}; H. Grewel; de Turksche tabak der vereeniging Osmanié, te Brussel, in Antwerpen vertegenwoordigd door den heer A. Pauwels, die een zeer lief gebouwtje heeft opgericht; de fijne sigaren, ook voor den uitvoer bestemd, van de heeren Charles en Henri van de Vin & c^{ie}, te Antwerpen; de sigaren en tabak van den heer J.F. De Cock, van Mechelen, en van den heer Ch. Van Zuylen, van Luik; de sigaren en tabak van den heer Cornelius Craen, van Antwerpen, die een smaakvol gevaarte heeft opgericht, samengesteld uit sigarenkisten en tabak in bladeren; de keurige sigaren der heeren J. Van Damme & c^{ie}, van Antwerpen; de in Antwerpen van ouds beroemde tabak van het bij alle Antwerpsche rookers in goeden reuk staande Antwerpsch huis P.J. De Beukelaer.

Indrukwekkend en eigenaardig is de kolom, die de sigarenfabrikanten heeren gebroeders Tinchant, uit Antwerpen, zich in de Belgische afdeeling lieten oprichten en waarvoor de Antwerpsche beeldhouwer R. Fabri het portret van Julius Cesar en de andere fraaie beelden maakte, terwijl de beschildering van deze nijverheidstropee aan den sieraadschilder Karel Albert, van Brussel, was opgedragen.

José Tinchant y Gonzales.

Dat de heeren Tinchant zich de Romeinsche keizersspreuk; *ik kwam*, *ik zag en overwon*, toeëigenden, vindt zijne verklaring in deze voorspoedige omstandigheid,

dat zij hunne te Antwerpen in 1875, met 10 werklieden begonnen zaak, thans met 700 werklieden drijven. Gebroeders Tinchant hebben slechts twee bijzondere merken voor sigaren, het nevenstaande: *Veni*, *Vidi*, *Vici*, en het hier vorenstaande: *Honni soit qui mal y pense.*

Deze sigaren maken zij uit tabak van hunne eigene planting op Havana.

Tusschen de groote Antwerpsche sigarenfabrikanten, die de tentoonstelling verrijkten met belangrijke en senoone inzendingen, nemen de firma Louis Tinchant en de heer E. Sannes eene eervolle plaats in.

Achter de Oostenrijksche afdeeling is ter eere van de tabak in soorten, van gebroeders Pelgrims, van Brussel, een recht aardige 10 meters hooge praalboog opgericht, die zoowel door zijne afmeting, als om zijne smaakvolle samenstelling, monumentaal mag worden genoemd, al bestaan zijne bouwstoffen dan ook uitsluitend en alleen uit roltabak, in karoten verpakt, tabak in bladeren, tabaksvaatjes enz. Er zijn buitendien een groot getal van de tot de tabaksnijverheid behoorende inzenders, die door de fraaiheid van hunne uitstallingen uitmunten. Wij noemen tusschen de inzenders: J. Agelasto, De Wit-Joris, J. Dierckx, J.H. Geeraerts, C. Grewel, J. Van Damme & c^{ie}, Hynen-Sterckx en c^{ie}, C. Peeters, C. Pradon, E. Lannes, A. Stein en c^{ie} (Antwerpen); A.A. Brassart, E. Carette, J. Eram, vrouw E. Ressort. mev. Salzedo (Brussel); G. Cappellen-Verzijl (Leuven); J.F. De Cock (Mechelen); F. De Moor (Geeraardsbergen); E. Lamouline (Virton); Thomas, Philippe (Buldessarts); Plaideau oudste zoon (Meenen); Poulain-Devaax (Bergen); A. Roger (Oburg); Van der Wegen en Verfaille (S^{t}.-Nicolaas).

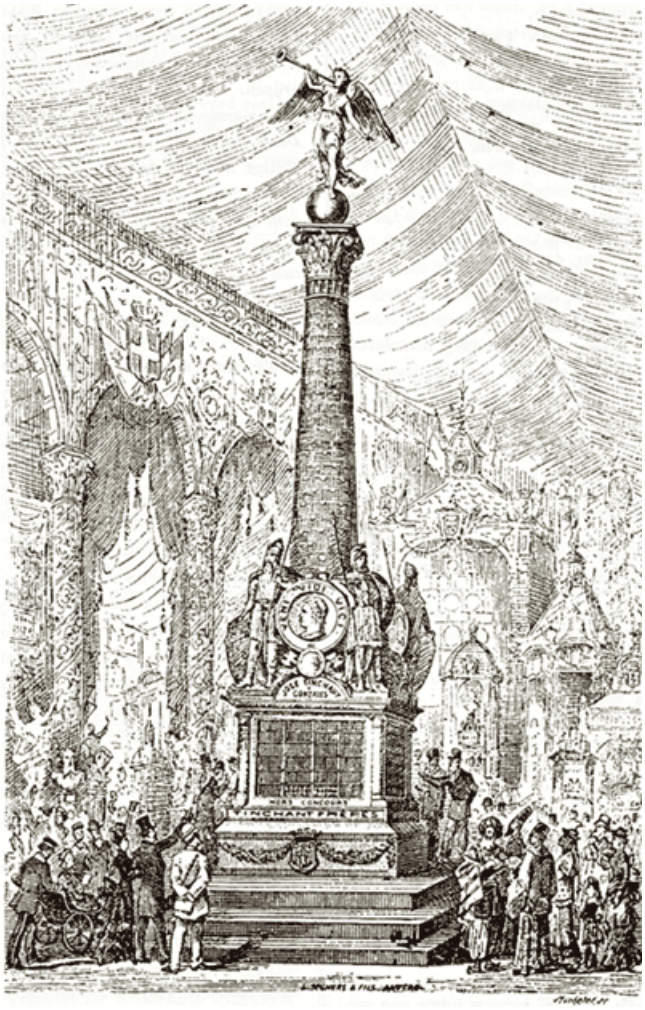
Eene bijzondere vermelding mogen wij niet onthouden aan de zoo smaakvolle als rijke uitstalling van voorwerpen uit de fabriek van tapijten, gordijnen en garnierstoffen van den heer Janssens-De Decker, te S^{t}.-Nicolaas.

En tusschen de inzendingen van metalen voorwerpen, zullen de keurige tafel- en verdere huisgerieven, armbanden, doekspelden en allerlei andere stukken en versierselen, met groote volmaaktheid uit nikkel vervaardigd, van Otts Wiskemann, te Brussel, zeker de aandacht van iederen bezoeker en inzonderheid van ieder bezoekster hebben getrokken..

De maatschappij van prof. dr. Kemmerich, te Ste-Helena in Zuid-Amerika heeft eene prachtige uitstalling *vleesch-extract* in een schoon gebouw, in den hof der tentoonstelling opgericht.

Zooals wel van zelve spreekt, maakt België's kolennijverheid een goed figuur op de wereldtentoonstelling. Al de vaderlandsche kolenvalleien, Bergen, Charleroi, Luik enz., lieten zich vertegenwoordigen. Er is eene vrij goede nabootsing van eene kolenmijn gemaakt, waarin men afdaalt langs eene trap, zich bevindende in het binnenste van eene zuil, bekroond met het bronzen beeld van een mijnwerker, die zich in het midden van de ruimte verheft, welke voor de uitstalling van de kolennijverheid is afgezonderd. Alles, wat tot het gebied van de steenkool behoort, is hier voorhanden: allereerst, de steenkolen zelven, in alle soorten, met aanwijzing van de plaatsen

harer herkomst; dan de velerlei werktuigen en voorwerpen, die in en aan de mijnen worden gebruikt, de mechanieken en wagons zoowel als de lamp, het houweel en de hamers der

WERELDTENTOONSTELING VAN ANTWERPEN. BELGISCHE AFDEELING. UITSTALLING VAN DE SIGARENFABRIEK DER GEBROEDERS TINCHANT.

mijnwerkers. Wat men hier te zien krijgt, is inderdaad u i t n e m e n d belangrijk. Niet te vergeten, dat eene gansche reeks kolenbrokken voorhanden zijn, waaraan men zich met eigene oogen kan overtuigen, d a t steenkool het versteende hout is van planten en boomgewassen uit den overouden tijd: in de bedoelde kolenbrokken ontwaart men duidelijkbladeren, varens, stengels enz. Zij, die niet verlangen in de n a g e m a a k t e mijn, onder den b e g a n e n g r o n d van het tentoonstellingslokaal, af te dalen, kunnen zich voor dit gemis eenigszins schadeloos stellen door de b e s c h o u w i n g van een zeer fraai hooggewerkt plan van eene kolenmijn in al hare deelen. *Nota bene:* wij zouden wel willen, dat dit hooggewerkt plan in de nijverheidsschool of het handelsgesticht van Antwerpen kon belanden. Er zijn ook vele geteekende plannen, lichtbeelden en andere afbeeldingen, benevens gedrukte stukken, betrekkelijk de kolennijverheid tentoongesteld. Opmerkelijk is een schoorsteenmantel, uit regelmatig gevormde vierkante steenkoolstukken gevormd, die, op eenigen afstand, geheel het voorkomen hebben marmer te zijn. Desgelijks is een van gefatsoeneerde klompen steenkool gemaakte praalboog opgericht.

Fraai is ook het kleinmodel van een stoomtuig voor mijngebruik, vervaardigd door den heer Ambrassart (Bergen).

Ook dit stuk ware zeer goed geschikt om bij het onderwijs in eene nijverheidsschool dienst te doen.

Wordt voortgezet.

Brood van eikels.

Een tijdschrift uit San-Francisco gaf onlangs eene b e s c h r i j v i n g van de w i j z e , waarop de Amerikaansche I n d i a n e n , de zoogenoemde roodhuiden, hun brood uit eikels bereiden.

De eikels worden eerst tot moes gestampt en dan in den grond gestopt in kuilen of putten, die als vaten dienen. D a n zet men dit deeg onder water, hetwelk h e e t wordt gemaakt, d o o r er gloeiende steenen in te werpen. Deze o n d e r d o m peling heeft voor gevolg, dat het v l e e s c h der e i k e l s zijne bitterheid verliest. Als het deeg een tijd geweekt heeft, wordt het uit den kuil gehaald en op eene rots uitgespreid, om te drogen. Wil men het g e b r u i k e n , dan wordt het nogmaals met water beslagen en tot dunne koeken gekneed, die voor een vuur worden gebakken. De schrijver verzekert, dat dit vreemdsoortig brood *zoet* en *smakelijk* is.

> Wetboeken, kunnen enkel toonen wat als recht *geldt*, niet wat recht *is*.
> B.H.C.K. VAN DER WIJCK.

Van de Distel
Lied gewijd aan dit kunstgenoodschap te Brussel.

Nemo me impune la cessit.

Men ziet de distel bloeien,
Als de oudste plant van 't land,
Ter duin, waar golven stoeien,
Ter hei, in 't stuivend zand.
Ze wuift de paarsche bloemen,
Zoo fier door wind en weer,
Ze is 't wapen, luid te roemen,
Ons wapen, ja, onze eer!

Indien u ontrouw griefde,
Draag distel op uw hert:
Getrouw kiemt weer de liefde,
Ze bloeit door strijd en smert.
De distel groeit in 't lijden,
Ze buigt de kruin nooit neer...
Wij groeien in het strijden.
Ons wapen is onze eer!

O, beeft gij allen, kwaden,
Wanneer ge boozes doet...
De distel zal 't verraden,
Ze wreekt 't onnoozel bloed.
Ach, hoort ze Vlaandren kermen,
Ze stelt zich ruw te weer...
Ons wapen zal 't beschermen,
Ons wapen is onze eer!

Wee hem, die haar belastert,
Ze tilt den zilvren kop,
Verwerpt den laffen basterd
En drilt hem voort als top.
Op! disteliers, geklonken!
Verdrijft het hartezeer,
Den distelwijn gedronken!
Ons wapen is onze eer!

Hee, is de distel steeklig,
Ze is fier als 't Vlaamsch gemoed:
Met boozen ruig en heeklig,
Met braven mild en goed...
Ons doel: de vrijheid roemen,
De tale, Vlaandrens weer,
Bij geur van distelbloemen!
Ons wapen, ja, onze eer!

Het hoofd vol idealen
Van kunstvlijt, liefde en licht;
Het recht doen zegepralen,
Dat is ons Vlaamsche plicht.
En moeten wij bezwijken,

Dan bloeit in rouw, doch teer.
De distel op onz' lijken...
Ons wapen, ja, onze eer!

EMANUEL HIEL.

Brussel 1885.

De geboorte van den koning van Rome te Rozendaal gevierd. 1811.

Den Franschen adelaar, die heel Europa deed beven, was een zoon geboren. Over heel het keizerrijk werden van ambtswege, ter gelegenheid van de geboorte van den koning van Rome, vreugdefeesten voorgeschreven. Bij toeval, viel dezer dagen ons het gedrukt plakkaat onder de hand, waarbij de *Maire* van Rozendaal de plechtigheden regelt, welke aldaar zouden plaats grijpen. Niets ontbreekt er: klokkengelui, wapperende vlaggen, algemeene verlichting, plechtige optocht der gilden, *Te Deum*, prijsschieting, banket met *toepasselijke touasten;* de vlijtige maire heeft niets vergeten. Of ook de uitnoodiging bij de onderhoorigen geestdriftig onthaald werd, daaraan kan men met reden twijfelen. Het stuk is in twee talen gedrukt op groot in-plano. Wij denken onze lezers aangenaam te zijn, met den Vlaamschen tekst hier mede te deelen.

OPENBAARE VREUGDE BEDRYF TER EERE VAN DE GEBOORTE VAN Z: M: DE KONING VAN ROME.

Wij *Maire* der Stad en Gemeente van Rozendaal en Nispen: Gezien hebbende de verordeningen van ZIJNE MAJESTEIT onze DOORLUGTIGE SOUVERYN, behelzende dat de HERSTELLING van HAARE MAJESTEIT DE KEIZERIN, zoowel als de Geboorte van ZIJNE MAJESTEIT de KONING van Romen op Hoogstdeszelfs Doopdag, zynde den 2^{den} Juny aanstaande in de geheele uitgestrektheid van het Fransche Rijk moet gevierd worden met alle die pragt en luister, de welke men met regt kan verwachten van getrouwe onderdanen die prys weten te stellen op het voordeel van zulk eene heuglyke gebeurtenis:

Gezien den brief van de Heer Sous Prefect van het Arrondissement van Breda van den eersten dezer lopende maand aan allen de Heeren Maires tot dat einde geschreven:

Nodigen diensvolgens Onze Mede Ingezetenen bij dezen uit, om den voornoemden 2^{den} Juny met allerhande gepaste Vreugde bedryven door te brengen:

En daar by overwegende, dat het in agt nemen van een regelmatige order, het geschiktste middel is, om dat feest op eene waardige wyze te vieren.

Besluiten.
1.

Op Zaterdag den 1sten Juny zullen in den namiddag ten zes uren de Vlaggen van de Toorens van Rozendaal en Nispen, van de Openbaare Gebouwen, van de Molens en van de Schepen die in de Haven leggen, worden uitgestoken, het luiden der klokken zal als dan het Feest tegens den volgende dag aankondigen.

2.

Op den Feestdag zullen 's morgens van zes tot zeven, en van elf tot twaalf ure alle de Klokken geluid worden en des avonds zal het gelui der klokken van negen tot elf ure het signaal van het begin en het einde zijn van een algemeene verligting der huizen, waartoe alle de Inwoonders van deze stad verzocht worden bij deze, ten einde bij zulk een denkwaardig tijdsgewricht derzelver gevoelens van verkleefdheid aan ZYNE MAJESTEIT den KEIZER aan den dag te leggen.

3.

's Morgens ten elf ure zal een plegtig *te Deum* gezongen worden in de Roomsch Catholyke kerken van Rozendaal en Nispen:

De Heeren Pastoren en Capellanen worden verzogt om daartoe de nodige toebereidsels in derzelver kerken te willen doen vervaardigen, en de Burgerlijke en Militaire Autoriteiten benevens de Gildens uitgenoodigd, om naar een plechtige optogt daarbij tegenswoordig te zijn.

De Heer Predikant van de Hervormde gemeente word verzogt om een redevoering op het feest toepasselijk te willen houden vergezeld met Gebeden en Gezangen volgens het kerkgebruik van die gemeente.

De Meester van het Joodsch kerkgenootschap word ook uitgenodigd om op die dag een plegtige godsdienst oeffening te houden, volgens het gebruik van derzelver synagoge.

4.

Om twaalf uren zal aan het huis van den Armmeester Meesters[(1)] tarwenbrood en kaas, en om vier uren in den namiddag aldaar Bier ten voordeele van de behoeftige ingesetenen worden uitgedeeld.

5.

Om drie ure nademiddag zal het Gild van St.-Sebastiaan, als gemeenlijk deszelfs openbare schutters oeffeningen op de Pinxterdagen volbrengende, den koningsvogel schieten, vergezeld met alle de plegtigheden bij zulk eene gelegenheid gebruikelijk. De Heer Maire zal op zijn eige kosten aan de kraag van het Gild een schild vereeren, waarop eene beschrijving, toepasselijk aan deze plechtigheid van het feest en tot eere van die den vogel afschiet zal gegraveerd zijn.[(2)]

6.

De volgende dag zullen alle de overige Gilden van St.-Joris van Rozendaal, van St.-Jan, van St.-Joris van Kalsdonk, van St.-Joris van Vroenhout, van St.-Ambrosius, van St.-Joris van Nispen, en van St.-Christoffel van Nispen, het zy op derzelver Doelen, of op de wip, zoo als ook het Gild van St.-Sebatiaan, drie pryzen schieten. Den heer Maire zal aan den hoofdman van ieder Gild twaalf Francken doen uitreiken, om daar uit de kosten der pryzen naar de verkiezing van ieder gild te bepalen.

(1) In den Franschen tekst: Corneille Meesters.
(2) Zie over den zilveren kraag van gemeld Gild *De Vlaamsche School*, 1877, blz. 191.

Op die dag zal ook een vriendelijke Maaltijd worden gegeven, buiten de kosten der gemeente, alle de onderscheidene autoriteiten van deze stad zullen daarby genodigd worden ten einde met toepasselyke Touasten en betamelyke vrolykheid de viering van dit plechtig Feest te gedenken.

En ten einde hier dan niemand onwetendheid voorwende en een iegelyk zig daar naar gedrage zal deze worden gedrukt, afgekondigd, aangeplakt en aan de Geestelijke, Burgerlijke, en Militaire Autoriteiten worden gedistribueerd.

Gedaan op den stadshuize van Rozendaal den 13 Mei 1811.

De Maire voornoemd.

G.W. PANNEBOETER.

De grootste diamant.

Het Nederlandsch weekblad voor diamantsnijverheid deelt mede, dat een onlangs in de Kaapsche mijnen gevonden diamant van 475 karaat, te Amsterdam gaat geslepen worden, en dat hij, in zijne soort de grootste ter wereld, alle andere overtreft in witheid van kleur. De diamant, die de Groote Mogol wordt geheeten en zich in de keizerlijke schatkamer van Perzië bevindt, weegt geslepen, slechts 280 karaat. De Orloff, die de spits van den keizerlijk Russischen schepter vormt, weegt 195 karaat. De Koh-i-noor, eigendom van de koningin van Engeland, woog, in zijn eersten vorm en Indisch slijpsel, 116 1/2 karaat, en na in den briljantvorm overgeslepen te zijn, weegt hij 102 3/4 karaat. De Regent, een der Fransche kroondiamanten, weegt thans 136 1/3 karaat. Men was gedurende twee jaar bezig dezen steen te slijpen en gebruikte daarbij voor 200,000 frank aan diamantpoeder. De Ster van het Zuiden, als ovale briljant voortreffelijk geslepen, weegt 125 7/16 karaat. Daar de kunst der diamantbewerking tot een zeer hoogen trap van volmaaktheid geklommen is, en veel van eene goede leiding en ervaring afhangt, zoo kan men aannemen, dat de nieuw ontdekte groote steen veel minder dan zijne voorgangers, aan gewicht zal verliezen, dat zijne bewerking spoediger zal van de hand gaan en er alle kans bestaat, dat hij de grootste geslepen diamant der wereld zal blijven.

Het krimpen van hout.

Volgens een tijdschrift wordt in Sardinië het volgende middel gebruikt tegen het krimpen en scheuren van hout. Hout dat voor spaken van rijtuigen en wagens, van deuren, ramen enz. moet dienen, wordt gedurende 8 dagen in eene goed verzadigde pekel van keukenzout gelegd, waarna het de hevigste zonnewarmte en alle onguurheden van het weder zonder nadeel schijnt te kunnen onderstaan. Dit verdient beproefd te worden voorzeker.

Zacht gietijzer.

In een vakkundig blad wordt medegedeeld, dat in eene gieterij te Melbourne door een toeval is ontdekt, dat gietijzer na afkoeling door de indompeling in een mengsel van keukensiroop en water, zoo zacht wordt, dat men er gaten in boren en draad in kappen kan, even gemakkelijk als in smeedijzer.

Verroesting van ijzer en staal

kan, volgens een Oostenrijksch tijdschrift, worden voorkomen door de voorwerpen, bij middel van een penseel of borstel, te bestrijken met eene oplossing van zwavel en geest van terpentijn. De oplossing moet er warm opgebracht en het voorwerp dan nog verhit worden.

Kroniek.

Brussel. *Koninklijke academie van België.* 4 Mei heeft de klasse der letteren, den heer J. Gantrelle tot lid, den dichter Jan Van Beers en Gustaaf Frédérix, opsteller van de *Indépendance belge*, tot briefwisselende leden benoemd. Als bijgevoegde leden: Nicolaas Beets, ridder von Hoefler, te Praag, Sully Prudhomme, te Parijs, en Marco Minghetti, te Rome.

Buitenland.

Napels. De uit de XVIe eeuw dagteekenende S^{te}.-Annakerk is den 28^{n} Juli afgebrand.

Sterfgevallen.

W.J.C. RAMMELMAN ELSEVIER, de bekwame archivaris der stad Leiden, den 28sten Maart overleden, 75 jaren oud, heeft zich niet slechts in zijne ambtsbetrekking hoogst verdienstelijk gemaakt, maar zich buitendien ook doen kennen als een bekwaam geschiedvorscher, door de uitgaaf van zeer vele verhandelingen, die voor Holland in het bijzonder belangrijk mogen worden genoemd. Over de Elseviersche drukkers, tot wier afstammelingen hij behoorde, schreef hij een zeer gewaardeerd boek. Als eene bijzonderheid uit zijn leven vinde hier de vermelding plaats, dat hij in 't jaar '30 als officier onder het bevel van generaal Chassé tot de verdedigers van het kasteel van Antwerpen behoorde.

JOHANNES HENRICUS SCHOLTEN, den 17n Augustus 1817 te Vleuten geboren, is den 10n April te Leiden overleden. Gedurende eene reeks van jaren was hij in laatstgenoemde stad hoogleeraar in de godgeleerdheid. Hij mag, met het volste recht, tusschen de grootste verstanden worden gerangschikt, die gedurende deze eeuw in Europa hebben geleefd. Tot zijne belangrijkste werken behooren: *De leer der hervormde kerk; De vrije wil; Geschiedenis der christelijke godgeleerdheid; Geschiedenis der godsdienst en wijsbegeerte.* Als mensch onderscheidde hij zich door eene zeldzaam geëvenaarde deugdlievendheid en eene beminnelijkheid die hem aller harten won, terwijl hij tevens was een man van karakter en onkreukbare goede trouw.

ERNST JOACHIM FÖRSTER, als kunstschilder, geleerde en schrijver over de schoone kunsten met roem bekend, is den 29n April te Munchen overleden, 75 jaren oud. Hij was lid der academie van Antwerpen.

W.C.D. OLIVIER, rechter te 's-Gravenhage en aldaar den 21n Mei plotselings overleden, 62 jaren oud, was een uitnemend staatkundig schrijver, die daarbij over een zeldzaam keurigen stijl beschikte. Aan zijne medewerking heeft de *Arnhemsche Courant* voor een goed deel de faam te danken, welke dit blad in Holland geniet.

GARUCCI, de geleerde pater Jezuïet, den 10n Mei te Rome overleden, wordt geteld tusschen de bekwaamste penning-en letterkundigen van Europa.

WILHELM CAMPHAUSEN, kunstschilder, leeraar aan de academie, te Dusseldorp, geboren den 8n Februari 1818, is aldaar op 18 Juni overleden. Hij muntte uit in het geschiedkundig vak en koos de meeste zijner onderwerpen in de geschiedenis van Engeland en die van Frederik II.

ALEXANDER MARCHEGAY, oud departementsarchivaris van Maine-en-Loire, is den 3n Juli gestorven te Les Roches Daritaud, 73 jaren oud. Hij was in zijn vak een groot geleerde. De uitgaaf van vele belangrijke oude archieven werd door hem bezorgd. Daarbij vermelden wij in het bijzonder de brieven van de prinses Louiza de Colligny.

CHARLES LABBÉ, genre- en landschapschilder, is op 6 Juli gestorven te Algiers, waar hij sedert 1881 de nationale school voor schoone kunsten bestuurde.

HENDRIK WAELPUT, de bekwame Vlaamsche toonzetter, den 26n October 1845 te Gent geboren, is aldaar den 8n Juli overleden. Hij begon zijne studiën aan het conservatorium van Gent, was leerling van K. Miry en, later, te Brussel, van E. Fetis en C.L. Hanssens; hij behaalde aan het conservatorium der hoofdstad in 1867 den

prijs van Rome met de cantate *Het woud* (gedicht van Karel Versnayen). Onder andere door hem op muziek gezette stukken noemen wij de *Pacificatie van Gent;* de cantate *H. Memlinc; Stela*, lyrisch drama; *Jeugd en liefde; In de duinen*, een zestal liederen, echte parelen; een paar puike *Symphoniën* en een wonderschoon *Concerto* voor fluit, alsook een zangspel in twee bedrijven, *De Duivelshoeve*, hetwelk den 24n Maart 1865 te Gent werd gespeeld, Waelputs lijkdienst had den 10n Juli, ten 10 ure, plaats. Op het kerkhof, werden redevoeringen uitgesproken door de heeren Peter Benoit, die den jong gestorven meester in zijne loopbaan schetste en hem hulde bracht voor zijn kloekmoedig strijden ten bate der Vlaamsch vaderlandsche toonkunst en hem de onsterfelijkheid voorspelde; Bruyneel, namens de Gentsche *Melomanen*, die de kunstzegepralen van Waelput opsomde; Vandersyppen, namens het orkest van den Gentschen Franschen schouwburg; François, namens den heer Fl. Van Duyse, die in de onmogelijkheid was de begrafenis bij te wonen, en namens de Gentsche *Association des artistes musiciens;* Van Gheluwe, bestuurder van de Vlaamsche muziekschool te Brugge, die Waelput ook als Vlaamsch kunstenaar schetste; P. Fredericq, namens de Vlaamsche vrienden van Waelput, die te Gent en elders niet rechtstreeks tot de muziekwereld behooren.

ERNEST HELLO, de befaamde Fransche katholieke schrijver, stierf omtrent half Juli in Bretagne.

CHARLES-VICTOR BROUTY, de bekwame bouwkundige, geboren te Chevreuse, is half Juli te Parijs overleden.

ADOLF GUGEL, kunstschilder, is half Juli te Munchen overleden.

AUG. VERA, hoogleeraar in de wijsbegeerte te Napels, is volgens een bericht van 18 Juli aldaar overleden. Hij was geboren te Amelia den 4den Mei 1813. Hij maakte naam als schrijver van verscheidene wijsgeerige werken en was gedurende een aantal jaren als leeraar werkzaam in Frankrijk en Engeland.

LEOPOLD VAN DE WATER, die te Antwerpen het Nationaal Tooneel hielp stichten en in 1853 deel uitmaakte van het tooneelgezelschap, waarin hij zeer verdienstelijk de minnaarsrollen speelde, is den 20n Juli te Brugge overleden, 58 jaren oud. Hij werd den 23n Juli begraven. Aan zijn graf werden vier redevoeringen uitgesproken. Al sedert vele jaren had Van de Water afscheid genomen van het tooneel.

HUBERTUS BRIALMONT, een van België's bekwaamste werktuigkundigen en die, als ingenieur, gedurende ruim eene halve eeuw aan de maatschappij Cockerill verbonden, groote verbeteringen in het maaksel der stoomwerktuigen heeft gebracht, is den 20n Juli te Seraing overleden, 78 jaren oud.

ROSALIA CASTRO, de uitstekende schrijfster, die de nieuwere Spaansche letterkunde heeft verrijkt met de meesterlijke *Canteres Gallegos* en de onovertroffen *Follas novas*, is volgens een bericht van 22 Juli te Padron, nabij La Coruna, overleden.

XAVERIUS graaf VAN DEN STEEN VAN JEHAY is den 24n Juli te Brussel overleden. Hij schreef, in de Fransche taal, verscheidene belangrijke oudheidkundige werken, hoofdzakelijk betrekking hebbende op het oude prinsdom Luik. Als dusdanig bezit zijne *Beschrijving van de oude hoofdkerk van S*t*.-Lambertus*, onder alle opzichten, eene blijvende waarde. Nauwelijks eenige maanden voor zijn dood gaf hij een zeer aantrekkelijk boek in het licht, onder den titel: *Souvenirs d'un jardinier centenaire.*

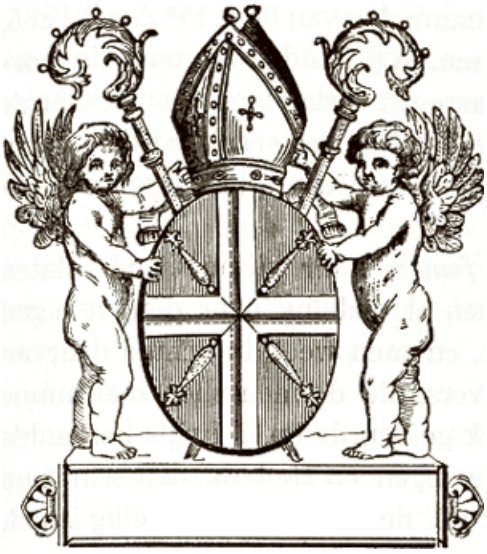
JOHN SYER, waterverfschilder, is volgens een bericht van 25 Juli op 70-jarigen ouderdom overleden te Exeter.

MILNE-EDWARDS, de beroemde wetenschappelijke onderzoeker van de menschelijk-dierlijke natuur, is volgens een bericht van 29 Juli, te Parijs overleden. Hij was te Brugge in het jaar 1800 geboren, uit Engelsche ouders

PIETRO TOMGIANI, een uitstekend toonkunstenaar, is einde Juli te Napels gestorven, 75 jaren oud.

ADOLF ROCHER, de bekwame Fransche letterkundige, is te Parijs overleden, 79 jaren oud.

Lijkplechtigheid van prelaat J.-Chrys. Van der Sterre. 1652.

Uit eene kroniek of dagboek der Sint-Michielsabdij, te Antwerpen, in 't Latijn geschreven door prelaat Norbertus Van Couwerven, ontleenen wij de volgende bijzonderheden over de lijkplechtigheid, gehouden na het overlijden van Van Couwerven's onmiddellijken voorzaat, Joannes-Chrysostomus Van der Sterre. Zij schenen ons niet zonder belang, deels omdat zij eenen man aangaan, die niet zonder beroemdheid is in de geschiedenis der Antwerpsche letteren, deels omdat zij ons een gebruik dier tijden doen kennen, thans niet meer in zwang in Antwerpen, namelijk het houden eener lijkstatie na de reeds gedane teraardebestelling van den aflijvige. Het dagboek verhaalt als volgt:

De hoogwaardige J.-Chrys. Van der Sterre, te 's-Hertogenbosch geboren, abt van St.-Michiels en vicaris-generaal der orde, overleed godvruchtiglijk, te midden der gebeden en tranen zijner zonen en medebroeders, in den avond van 28 Juli 1652, na bediend te zijn van al de sacramenten der H. Kerk, in het 62e jaar zijns ouderdoms, het 44e zijner professie, het 39e zijns priesterschaps, het 23e zijns prelaatschaps.

Den 29en Juli van 's middags tot 's avonds werd het lijk op een praalbed, in de groote zaal der abdij, voor het openbaar tentoongesteld. Het was gekleed in abtelijk gewaad met eene koorkap van zilverlaken, doorweven met gouden bloemen, en met mijter en staf; rondom brandden er witte waskaarsen. Heel de zaal, even als de trappen en de voorzaal, was behangen met wit laken, op hetwelk, bij de lijkplechtigheid, allerzijds het blazoen van den abt werd vastgehecht; bij het hoofd van het lijk stonden op eene tafel zilveren kandelaren met kaarsen en een kruis te midden.

Daar men voor besmetting vreesde, werd het lijk den 30en Juli heel vroeg, ten drie ure, zonder andere plechtigheid, dan die in de standregelen der orde voor eene namiddagbegrafenis is voorgeschreven, - namelijk met kruis- en kandelaardragers, wierooker en den prior in zwarte koorkap - langs het voorplein, de spreekplaats en den kloosterpand ter kerke gedragen door zes priesters, en in de kapel van O.-L.-V. voor het altaar ter aarde besteld in het graf van den abt Christiaan Michiels. De deken van IJperen, broeder van den afgestorven abt, volgde alleen het lijk.

Den 31[en] Juli, ten 3 ure namiddag, ging de lijkprocessie uit, langs de abdijpoort bij het voorplein, en doorliep de korte-Vliersteeg, de korte- en de lange-Ridderstraat, de Steenhouwersvest, den Oever en de Kloosterstraat, om langs de groote poort de kerk in te treden. De stoet was samengesteld als volgt:

Vooraf gingen, onder hunne betrekkelijke kruisen, de kloostergemeenten der bedelende orden; iedere pater droeg eene niet brandende kaars van wit was van een pond; zij namen die kaarsen mede naar hun klooster, en iedere gemeente kreeg daarenboven voor die aanwezigheid 24 gulden. Eerst kwamen de paters Minimen van den H. Franciscus de Paula; 2. de PP. Beggaarden; 3. de PP. Augustijnen; 4. de PP. Minderbroeders; 5. de PP. Predikheeren.

Op de bedelende orden volgden de heeren kapelanen en de kleine kanunniken, insgelijks met gedoofde kaarsen van 't gewicht als hierboven.

Hierna kwamen de eerw. heeren kanunniken van Sint-Michiels met brandende kaarsen, en na hen de eerw. heeren kanunniken der cathedrale, eveneens met kaarsen.

Dan volgden de dekens en leden der schermersgilde van Sint-Michiel, 60 man in getal; ieder droeg eene brandende toorts van wit was. Voor deze verschijning kregen zij 120 gulden, en de knaap der gilde twee patakons.

Achter deze, droegen jonge kloosterlingen van Sint-Michiels de pontificale kleederen, en drie dienstboden in rouw het blazoen van den prelaat, in de navolgende orde: Een eerste droeg de zijden schoenen, een andere de zijden kousen op een kussen, een derde en een vierde, ieder eene der *tunicellae*, op eenen draagstok gehangen, een vijfde den staf en een zesde den mijter; ten laatste volgden de dienstboden met het blazoen.

Hierop volgden de zes oudste priesters der abdij met de lijkbaar, overdekt met een wit laken met wit linnen kruis. Na de uitvaart bleef deze baar gedurende zes weken in de O.-L.-V.-kapel uitgestald, en heel de kapel en het altaar bleven behangen met wit laken, met een wit kruis en het wapen van den abt op het altaar.

Achter de lijkbaar en opgeleid door eenen stafdrager volgde eerst de broeder van den overleden abt, de zeer eerw. heer Willem Van der Sterre, deken der cathedrale van IJperen, en aan zijne zijde de hoogw. heer Ambrosius Capello, beroemde bisschop van IJperen. Ten tweede, Hendrik Gerardi, neef van den afgestorvene, en aan zijne zijde de eerwaardigste heer Judocus Gillis, abt van Sint-Bernards.

Hierna volgden twee aan twee, de heeren Norbertus Verschuyl en Norbertus Gerardi, kloosterlingen van Sint-Michiels en neven des overledenen, met eenige andere bloedverwanten; de heeren burgemeesters en de leden van het magistraat, daartoe uitgenoodigd; voor hunne verschijning ontvingen zij eenen maaltijd van 200 gulden ten stadhuize; - al de heeren aalmoezeniers in tabbaard, uitgenoodigd; voor de tegenwoordigheid kregen zij 48 gulden; - de kapelmeesters van het H. Sacrament; zij kregen 25 gl. voor de tegenwoordigheid en 6 gl. voor de doodschuld; - de kapelmeesters van O.-L.-V. kregen voor het bijzijn 25 gl.; - de kerkmeesters van Sint-Andries met 4 tabbaarden, die voor de tegenwoordigheid kregen 48 gulden.

Dan volgden al de vrienden en geburen van het klooster.

Aan het broederschap der Besnijdenis werd betaald voor de tegenwoordigheid 12 gl.; aan het broederschap van den H. Antonius, voor de doodschuld 6 gl.; de kerk van Santvliet voor het gelui van 9 dagen ontving 6 gulden.

Als de stoet de kerk was ingetreden, werden de vigiliën plechtig gezongen door de kloosterlingen, in het bijzijn van het magistraat der stad, het kapittel der kanunniken, de bedelende orden en eene menigte van het volk. Daags nadien, 's morgens, ten 10 ure, zong de prior de plechtige mis *Requiem* met muziek, en daaronder hield de hooggeleerde heer Macarius Simeomo, kanunnik der abdij, S.T. lic. en lector, eene lijkrede, die in druk werd uitgegeven.

F.W.

In den vreemde.
aanteekeningen op eene reize door spanje en portugal.
I.

Wanneer men Frankrijk achter den rug heeft en te Irun zijn reisgoed door de tolbeambten heeft laten nazien, is Burgos, de voormalige hoofdplaats van Oud-Castilië, de eerste stad van eenig belang welke men in Spanje aantreft. Groot is ze niet en sterk bevolkt evenmin; wij gelooven niet dat er veel meer dan 20,000 inwoners verblijven. Het is dus eigenlijk maar een stedeken.

Het was ten 5 ure namiddag van den 14^{n} April 1885, toen wij er aankwamen. Wij hadden Bayonne 's morgens, bij een fellen plasregen verlaten en vonden hier de zon terug; evenwel was het er veeleer koud dan warm en wij konden zeer goed onze winterkleederen verdragen.

In de voornaamste *fonda,* waar wij ons hadden laten heenvoeren, kloeg men al dadelijk over den weinigen toeloop van toeristen, en men weet de schuld daarvan aan de dagbladschrijvers, die de menschen met hunne niet zelden al te sterk gekleurde

en dikwijls herhaalde berichten over aardbevingen en cholera, den schrik op het lijf jagen. Wat er ook de reden van zij, stellig is het, dat wij op gansch onze reis slechts zeer weinig toeristen hebben ontmoet; in sommige *fondas* waren wij, buiten de handelsreizigers, met ons beide de eenige.

Burgos ziet er op verre na niet welvarend uit; wel integendeel! Maar er is eene buitengewoon prachtige hoofdkerk, eene der schoonste van geheel Spanje, en die kwamen wij zien. Ongelukkiglijk is zij rondom door allerlei morsige huisjes ingesloten, zoodat men van haren uitwendigen bouw schier niets te zien krijgt, dan hare twee slanke drie honderd voet hooge torennaalden. Maar treedt men in de kerk, en is uw oog eens aan het halfdonker gewend, dat wij op onze reis door Spanje, in al de tempels hebben aangetroffen, dan wordt men ruimschoots daarvoor vergoed. Er is inderdaad een overvloed van - wij zouden haast zeggen te veel! - beeldhouwwerk, en zeker niet middelmatig. Men ziet, dat daar mannen hebben geleefd, die in al het verhevene der kunst waren ingewijd, al zijn hunne namen dan ook niet tot ons gekomen. Wij zagen er onder andere eene deur met halfverheven beeldhouwwerk, tooneelen uit den bijbel voorstellend, welke ons aan de kostbare bronzen deur der doopkapel van Florence denken deed. In het koor toonde men ons het waarlijk prachtige gestoelte, van eene bewonderenswaardige bewerking, kunstig en schoon en waaraan veel tijd en geld moeten zijn ten koste gelegd. Het hoog altaar staat niet alleen langs voren, maar insgelijks aan den achterkant, tot boven toe vol heiligenbeelden. En om den koepel te versieren, hebben bekwame meesters met den beitel gewedijverd; er is geen plaatsje onverlet gebleven: tot boven in het gewelf is het een net van loofwerk, bloemen, bladeren en takken, het alles op eene grillige, doch bekoorlijke wijze dooreengevlochten.

Rondom in de kerk vindt men een groot getal kapellen, schier allen met kostbare marmeren praalgraven van prelaten en edellieden. De sierlijkste dezer graven zijn, zonder tegenspraak, degene van den connetable Pedro

Velasco en zijne vrouw, alsmede dat van den aartsbisschop Luïs de Acuna.

Aan schilderijen van voorname meesters is evenmin gebrek. In de sacristij zagen wij een *Ecce Homo* en een *Christus aan het kruis* van Murillo, eene *Magdalena*, welke aan Leonard da Vinci wordt toegeschreven, enz. Kortom, als men al het schoone wilde aanteekenen dat deze kerk bevat, zou men ten minste een paar weken te Burgos moeten verblijven, en dat lust ons niet. Ook bepalen wij er ons toe, dit alles ter loops te beschouwen, en, bij onze terugkomst in de *fonda,* eenige notas op het papier te werpen.

Al die kostbaarheden steken zeer sterk af met het overigens armoedige stadje, waar, behalve de hoofdkerk, weinig meldenswaardig te zien is. Op de *Ayuntamiento,* of het raadhuis, worden nog eenige gebeenten bewaard van den Cid en zijne echtgenoote senora Ximena, zoo befaamd in de Spaansche gedichten en door Corneille's meesterlijk treurspel. Volgens ons bescheiden oordeel, hadde men beter gedaan, die beenderen in het graf te laten rusten, dan ze hier te laten zien aan alwie er een pezeta voor over heeft.

De andere kerken boezemen geen belang in, evenmin als het museum, waar men eenige voorwerpen uit de afgeschafte kloosters heeft samengebracht.

Buiten de stad zijn wij een paar nog bestaande kloosters gaan bezichtigen. In dat van *las Huelgas reales,* een vrouwenklooster, zijn schoone koninklijke graven, welke echter verre overtroffen worden door het sierlijke albasten praalgraf van Juan II en zijne gemalin Isabella van Portugal, dat wij, op drie kwartuurs afstand van Burgos, te zien kregen, in *la Certuja de Miraflores,* een oud kartuizerklooster, waar nog een twintigtal monniken, tot aan hunnen dood mogen verblijven. De pater, die er ons rond leidde en alles aanwees, was zeer vriendelijk en gespraakzaam. Het kloosterkerkje is niet groot, doch het bezit een overheerlijk altaar, en bovengemeld praalgraf, ongeveer twee meters hoog, is een wezenlijk meesterstuk, waarvan elk plaatsje, hoe klein ook, voor het schoonste beitelwerk is benuttigd: wapenschilden en arabesken, vogelen en dieren, apostelen en evangelisten, met allerlei tusschen door slingerende versiersels. Dit alles is bekroond met allerliefste zinnebeeldige figuurtjes, waaraan ongetwijfeld jaren lang kundige mannen hebben gewerkt. Jammer dat van sommige dezer beeldjes het hoofd is afgerukt. Waarlijk, de kerels die zich aan zulk vandalenwerk hebben schuldig gemaakt, verdienen een brandmerk.

Valladolid, de tweede stad in Spanje waar wij bleven vernachten, is veel grooter dan Burgos; maar, volgens onze aanteekeningen, hebben wij er slechts zeer weinig belangrijks gezien. De menschen zijn er over het algemeen slordig gekleed, en velen ontmoet men er in de straten niet, zoodat wij genoodzaakt waren aan den eerste den beste naar den weg te vragen.

Schoone kerken zijn er niet; op onze wandeling door de stad liepen wij er verscheidene binnen. Eene vooral had onze aandacht getrokken: de *Antigua,* een kerkje dat van de XIe eeuw dagteekent; binnen in was het onbeduidend.

Wij brachten een paar uren door in het museum, hetwelk vooral goed voorzien is van allerlei soorten van heiligenbeelden, uit de vernietigde kloosters der provincie herkomstig. Ook bewaart men daar een aantal oude graftomben, kerkgestoelten, en buiten dit hangen er eenige honderde schilderijen, meest alle zeer middelmatig. Men wees er ons twee of drie aan, onder andere eene *Hemelvaart der H. Maagd,* als van

Rubens zijnde. Kunstkenners betwijfelen of die stukken wel echt zijn. De oplossing van dit vraagstuk laten wij aan meer bevoegden over; eene opmerking slechts willen wij maken: bijaldien al de schilderijen, welke wij, op onze verschillende zwerftochten, van dien grooten Antwerpschen meester te zien kregen, inderdaad door hem zijn vervaardigd, moet hij ten minste een paar honderd jaren hebben geleefd.

Ten onzent schildert men gewoonlijk de Spanjaarden af als een wreed, onhebbelijk volk, van kop tot teen gewapend en altoos gereed om u aan te randen, uit te plunderen en een verraderlijken steek toe te brengen. Van dit alles is geen woord waar; wij hebben integendeel overal beleefde en zelfs gedienstige menschen gevonden. Wel is waar, is het volk er fier van aard, en de meest hulpbehoevende *caballero,* in zijnen tot op den draad versleten mantel gewikkeld en met een ouden vettigen hoed op het hoofd, beziet u in het voorbijgaan met een trotschen blik, alsof hij van keizers en koningen afstamde; maar wanneer men hem met het beleefde *senor* aanspreekt, wordt hij zeer vriendschappelijk. Een hunner, tot welken wij ons hadden gericht om eene inlichting te vragen, vergezelde ons door de gansche stad. Onder andere wees hij ons het huisje aan, waar Christoffel Columbus den laatsten adem uitblies, en een ander, even klein, waar Cervantes, de befaamde schrijver van *Don Quijote,* eenigen tijd heeft gewoond. In dit laatste bewaart men nog voorwerpen van dit tijdstip voortkomstig, en het standbeeld van den man staat op een voetstuk, vlak voor het huisje. Cervantes zag er ons deerlijk mager uit.

Onze vriendelijke wegwijzer trok onze aandacht ook op enkele schoone oude gebouwen, met sierlijke voorgevels, namelijk het vroegere klooster van *San Pablo,* dat in latere tijden herhaaldelijk tot vergaderplaats aan de wetgeving heeft gediend; verder het oud college *San Gregorio,* waar thans de bureelen van den gouverneur zijn gevestigd. In het paleis, of beter gezegd het groote

huis daarnaast, is Philips II geboren, de vorst die in de XVIe eeuw zulke bloedige rol in onze vaderlandsche geschiedenis heeft gespeeld. Het gebouw der voorheen zoo te recht gevreesde inquisitie dient nu nog tot gerechtshof, maar ‘om den geloove’ worden er Goddank! geene menschen meer gevonnisd. De *Plaza de la Constitucion* is eene schoone groote plaats, rondom met zuilengangen omzoomd, waaronder men allerhande winkels - voorname evenwel niet - en ook eenige koffiehuizen vindt.

LIEVEN BAUWENS.

Wij bezochten insgelijks het *Campo Grande,* waar weleer de brandstapels voor de slachtoffers der inquisitie werden opgericht, en waar de nog bestaande gevels getuigen zijn geweest van hunne folteringen en wanhoopskreten. Het was tijd dat er aan die barbaarschheid een einde werd gesteld; ook het voormalige dweepzieke Spanje heeft de gewetensvrijheid gehuldigd. En, wonderlijke ommekeer van zaken! schier al de kloosters zijn er vernietigd; en zij waren er zeer talrijk: te Valladolid alleen telde men er zeventig! Maar of die sluiting aan Spanje veel voorspoed heeft bijgebracht, is ons niet gebleken.

Evenals te Burgos, is te Valladolid de Fransche taal omtrent teenemaal vreemd; hoogst zelden ontmoet men iemand, welke u in die taal antwoorden kan. Zij, die naar Spanje gaan, zonder ietwat de spraak van het land te kennen, zijn dus waarlijk te beklagen.

Antwerpen.

J. STAES.

Een zetwerktuig.

Er wordt gemeld, dat een volmaakt letterzetwerktuig is uitgevonden door den heer Lagerman, hoofdingenieur van de alom bekende Zweedsche lucifersfabriek te Jonköping, dezelfde vernuftige man die voor zijne fabriek een werktuig heeft vervaardigd, waarmede dagelijks een millioen lucifersdoosjes worden gereed gemaakt. Met het nieuwe zetwerktuig kan een bekwaam zetter ruim 7000 letters per uur zetten; met de hand zet hij er gemiddeld maar 1500. Het werktuig van Lagerman zou derhalve

den arbeid van vier letterzetters verrichten. Het is 2 ½ meters hoog, 2 meters en 60 centimeters breed en kost 2050 fr.

Lieven Bauwens 1769 + 1822.

In onzen vorigen jaargang, blz. 164, hebben wij gemeld, dat er plan bestond om in de stad Gent een standbeeld voor den beroemden Lieven Bauwens op te richten. Dank aan de pogingen van eene kleine schaar ievervolle mannen is aan dit ontwerp uitvoering kunnen gegeven worden[1]. Het standbeeld werd gemaakt naar het model van nu wijlen P. De Vigne-Quyo.

Te dezer gelegenheid heeft de wakkere Vlaamsche advocaat m^{r}. Odilon Périer een belangrijk boek over den stichter van de Vlaamsche katoennijverheid laten verschijnen bij den heer Ad. Hoste, uitgever, in de Veldstraat, n^{r} 49, te Gent.

Den heer Périer stonden bij zijnen arbeid uitmuntende bescheiden ten dienst.

Allereerst zij vermeld, dat de heer Odilon Périer eigenlijk in familiebetrekking tot Lieven Bauwens staat. Bernard-Paul de Pauw, de broeder van 's heeren Périers moederlijken grootvader, was de echtgenoot der eigene zuster van Lieven Bauwens. Hierbij voegt zich de omstandigheid, dat Frans-Augustinus de Pauw, de echtgenoot der moederlijke grootmoeder van den heer Périer, Lieven Bauwens vergezelde op de tochten, die hij naar Engeland ondernam, eerst om zich in zijns vaders ambacht als huidvetter en leerlooier te bekwamen en vervolgens om achter het geheim van de spinwerktuigen te komen.

De heer Périer heeft een voortreffelijk gebruik gemaakt van de bronnen van inlichting, die hij zoo ruimschoots voor de hand had.

In een kort bestek, heeft hij eene lange en inderdaad veelomvattende reeks zakelijke en betrouwbare berichten over Lieven Bauwens tot een aangenaam lezend geheel te zamen gebracht en dusdoende een levensverhaal ontworpen, waarin wij het beeld van den Gentschen nijverheidsman op echt aanschouwelijke wijze geschetst vinden.

(1) Het comiteit bestond uit de heeren K. de Hemptinne, fabrikant, voorzitter; C. Verhaeghen-de Naeyer, bankier; J. de Hemptinne, fabrikant, volksvertegenwoordiger; G. Parmentier, fabrikant; K. Pickaert, voorzitter der Gentsche kamer van koophandel; E. de Nobele, advocaat; Van de Casteele-Dubay, fabrikant, leden; L. de Hemptinne, penningbewaarder en M.C. Abel, secretaris, allen te Gent.

Het fraai gedrukte boek is buitendien versierd met de twee hier opgenomen portretten van Lieven Bauwens en Frans-Augustinus de Pauw.

Wij zwaaien den heer Odilon Périer verdienden lof toe, voor zijn welgeslaagden arbeid. Lof en dank.

Onzen lezers raden wij aan, het boek van den heer Périer te koopen. Wij zijn er van verzekerd, dat het van 't begin tot het einde hunne belangstelling zal gaande maken.

Om een voorsmaak te geven

FRANS-AUGUSTINUS DE PAUW.

van den inhoud, ontleenen wij daaraan wat hier volgt.

L i e v e n - J a n B a u w e n s werd den 14^{n} Juni 1769 te Gent geboren, uit Joris-Jan Bauwens en Joanna Theresia Van Peteghem, wier echt met niet minder dan 8 dochters en 5 zonen was gezegend. Vader Bauwens stond aan het hoofd van eene uitgebreide leertouwerij; maar de Vlaamsche leertouwers hadden toen een zwaren strijd te voeren tegen de Engelsche, die, beter toegerust dan de Vlamingen, er naar streefden om hen zelfs van de Vlaamsche markten te verdringen. Vader Bauwens en zijne zonen namen voor, den 17 jaren oud geworden Lieven naar Engeland te zenden, om te trachten, daar op de hoogte der Engelsche leerlooierij te geraken. De jongeling ging scheep.

Na de voornaamste leerlooierijen te hebben bezocht van Warwickshire, van Staffordshire en van verscheidene andere graafschappen, waar men arbeidde volgens de laatste uitvindingen op 't gebied der scheikunde, liet Lieven Bauwens zich als eenvoudig werkman opnemen in de huidvetterijen en leertouwerijen van Underschell en Cox. Weldra had hij in het vak zooveel kennis en ondervinding opgedaan, dat hij naar Gent terugkwam en er eene huidvetterij op de Engelsche wijze stichtte, die wellicht de schoonste en volledigste was van geheel Europa. Hare voortbrengselen vonden zelfs op de Engelsche markt een ruimen aftrek.

Na zijns vaders dood, deed Lieven Bauwens de huidvetterij en leertouwerij aan zijne jongere broeders over, om zich geheel te kunnen wijden aan de verwezenlijking van een denkbeeld, hetwelk hem gedurende zijn verblijf in Engeland opgekomen

was, namelijk de overplanting van de katoenspinnerij met behulp van mechanieken, op den Vlaamschen grond.

In het jaar 1797 begaf Lieven Bauwens zich weer naar Engeland. Ditmaal was hij vergezeld van zijnen vriend en bloedverwant Frans-Augustinus de Pauw, die toen pas 24 jaar oud was en in meer dan eene omstandigheid, blijken had gegeven van een scherp vernuft.

Zijn eerste verblijf in Engeland, hetwelk 3 jaren had geduurd, had hem volkomen vertrouwd gemaakt met de Engelsche taal die hij zoo goed en vloeiend sprak als een geboren Engelschman.

Hij liet zich als werkman aannemen in eene der voornaamste fabrieken van Manchester en studeerde er ieverig de inrichting en het samenstel van de werktuigen. Allengs knoopte hij verbindingen aan met werklieden, die hem plannen en teekeningen wisten te verschaffen, zoodat hij zich na verloop van tijd in staat gesteld zag, om, in Engeland zelve, zekere werktuigen te laten maken.

‘Doch thans (zoo luidt het in 't belangwekkend verhaal van den heer Odilon Périer) thans zou het laatste en misschien het gevaarlijkste gedeelte aanvangen der koene onderneming van Lieven Bauwens: het overbrengen naar het vasteland van de met zooveel zweet en goud betaalde voorwerpen.

Men ondernam eindelijk de afreis.

Frans de Pauw werd vooruit gezonden naar Londen, met de plannen.

Eenigen van de te Manchester aangeworven werklieden vertrokken, onder de hoede van James Kenyon, en zij kwamen gelukkig de douanelijn over en, kort daarop, te Hamburg aan, met een gedeelte der werktuigen, zorgvuldig verborgen in balen van allerlei aard.

De andere wevers, benevens een aantal mechanische toestellen, werden ingescheept naar Londen, onder de leiding van een tweeden meesterknecht dien Lieven Bauwens met goud had overladen en in welken hij al zijn vertrouwen stelde.

Bauwens reisde dezen achterna met het overige materieel, niet zonder vrees, ditmaal, juist omdat het beslissend oogenblik nakend was.

En die vrees was niet ongegrond, want wanneer hij

te Londen aankwam, werd hij al dadelijk gewaar dat er zich een onweder boven zijn hoofd samenpakte: het zou weldra losbarsten.

Inderdaad, toen de meesterknecht was aangekomen te Gravesend, eene kleine havenstad aan den mond der Teems, verried men hetzij uit angst, hetzij uit winstbebejag, de “belangen” van Bauwens, - en de mechanische toestellen werden door de politie aangeslagen en bijna al de werklieden aangehouden.

Bauwens, die ze naar Gravesend had gevolgd, kon zich maar met de meeste moeite uit de voeten maken; hij kwam naar Londen terug, verwittigde de Pauw van het gebeurde, verborg de aldaar nog berustende werktuigen in verschillende magazijnen en nam dadelijk zijne schikkingen om aan de politie te ontsnappen en het vasteland te bereiken.

Frans de Pauw die zijnen intrek had genomen bij den heer Thompson, Cheapside, werd bespied, bewaakt, ja de woning waar hij zich ophield werd heel en al afgezocht, doch men ontdekte er niets dat verdacht voorkwam.

Waar dan bevonden zich de plannen door Lieven Bauwens te Manchester met zooveel moeite, ten prijze van zooveel goud verkregen?

Waren ze vernietigd? Goddank, neen!

In Thompson's huis woonde eene negerin en deze, met de verknochtheid, de blinde trouw die het negerras dikwijls kenmerkt, verborg de dicht ineengewrongen kostelijke stukken onder aan in de stoelen, tusschen de biezen. Ze waren gered en de Pauw met hen!

Frans de Pauw kon dan ook, eenige weken nadien, van daar weg; hij kwam zonder verderen hinderpaal te Gent aan; doch, ten gevolge van al de doorstane vermoeinissen en aandoeningen was zijne gezondheid diep geknakt.

Middelerwijl was Lieven Bauwens, na allerlei gevaren getrotseerd en een deel van zijn fortuin verspeeld te hebben, er in gelukt zijne Engelsche wevers te Hamburg te vervoegen.

Hij zelf verhaalt hoe hij werd aangeklaagd bij den Engelschen gezant lord Crawford. - “Deze, schrijft hij, gaf kennis van het gebeurde aan zijne regeering en wendde, doch nutteloos, alle mogelijke stappen aan om mij en mijne werklieden aan te houden; wij konden hem gelukkig in allerijl ontvluchten.” Dit was 't begin van 1798.’

Tot welken bloei, Lieven Bauwens, in zijn vaderland teruggekeerd, de werktuigmatige spinnerij wist op te voeren, moet men, met al de daarbij behoorende omstandigheden, in het werk van den heer Odilon Périer zelve nagaan.

Wij sporen onzen lezers nogmaals aan, om dit maar niet te verwaarloozen, verzekerd als wij zijn, dat zij ons daarvoor dank zullen weten, als voor een goeden wenk.

Volledigheidshalve zullen wij uit het werk van den heer Odilon Périer hier nog de volgende regels aanhalen betreffende den jongen man, die Lieven Bauwens bij zijne vermetele ondernemingen in Engeland getrouw ter zijde stond.

In 1804 trouwde Frans de Pauw met Maria-Anna-Isabella-Josepha Eeman, dochter van Jacques Eeman, griffier van het markiezaat van Lede, enz., en van vrouwe Maria-Anna de Seille. Doch de ziekte, waarvan hij de kiem in Engeland had opgedaan, ondermijnde hem langzaam. Op aanraden der familie ging hij naar buiten wonen en hij vestigde zich te Lede. Weldra werd hij tot de waardigheid van meier benoemd,

maar hij stierf reeds den 18n November 1807, twee dochters nalatende, waarvan de eene, Paulina-Francisca-Augustina trouwde met den heer Frederik Périer, secretaris der stad Dendermonde(1), en de andere, Maria-Bernardina, met den heer Leo van Lare, consul in Belgischen staatsdienst.

De watergraaf en Pier-Jan-Claas.

Den 5n Maart van 't jaar 1117 stond de brouwer uit de Struifstraat, te Gent, aan zijne poort, de straat in te staren. Hij was een dikbuikig, kloek gebouwd man, wiens roodkleurige wangen voor de deugdelijkheid van zijn bier, en wiens ernstige en goedhartige gelaatstrekken van veel levenswijsheid en eene goede inborst getuigden. Zijn dagelijksch verkeer in de kroegen en tapperijen van Gent, had hem met duizende menschen in kennis gebracht, en allen hadden hem als een vroom en deftig burger leeren hoogachten. Zijn uitgestrekte handel, en de dagelijksche uitstapjes welke daarvan onafscheidelijk waren, hielden hem steeds op de hoogte van alles, wat er in de goede stad omging; ook werden hem dikwijls geheimen bekend gemaakt, omtrent zaken waarvoor men zijn wijzen raad inriep.

Op den gezegden dag, zag hij een zijner goede bekenden tot hem naderen, wiens vlugge stap, stijve gebaren en betrokken gelaat reeds van op eenigen afstand lieten raden, dat hij een ontroerd gemoed in zich omdroeg.

- Wel, Brijce, jongen! riep de brouwer, wat scheelt er dan? Gij verkeert niet in uw gewonen toestand! Wat is er gebeurd, vriend?

- Zwijg, brouwer, ik ben volstrekt uit mijn lood geslagen. Sedert eenige dagen, loopt mij alles tegen; ik kan geen recht bekomen voor de verongelijking die mij is aangedaan, en eindelijk is het nu zoo ver gekomen, dat ik bepaald op weg ben naar Deinze, waar graaf

(1) Zie over F. Périer, *De Vlaamsche School,* van 1873, in welk jaar hij in de maand Mei te Dendermonde overleed.

Boudewijn, uit zijn kasteel van Wijnendaal, is aangekomen, om recht te doen. Hem, ga ik mijn toestand voor oogen leggen.

- Ho, ho, Brijce, kom binnen, jongen; 't is een uiterst gewaagde stap dien gij gaat doen; zulke zaken zijn er niet naar om er zoo maar op straat over te spreken; treed binnen en vertel mij eens wat er gaande is met u.

- Ik wil wel eenige oogenblikken binnen komen; maar tracht niet om mij van mijn plan te doen afzien, want dit ware vruchtelooze moeite.

De twee mannen traden in huis, en toen zij in eene binnenkamer neergezeten waren, hervatte de brouwer:

- Welaan, Brijce Coppens, zeg mij nu eens nauwkeurig, alles wat er is voorgevallen en wat u heeft doen besluiten om u tot den gevreesden graaf te wenden. Gij zijt hier bij een trouwen vriend van wijlen uw braven vader, en gij weet, dat een geheim in mijnen boezem uitgestort, daar heilig bewaard blijft.

- In weinige woorden, zoo luidde het antwoord, is de zaak als volgt: Ik bezat twee bunderen weide aan den oever der Leie. De loop van de rivier is veranderd, en daardoor heb ik een bunder land verloren, die aangeslibd is bij den anderen oever, bij het land van den watergraaf. Te vergeefs heb ik tot nu toe gevraagd om mijn eigendom terug te bekomen; de watergraaf aanziet en behandelt den aangeslibden grond als of hem die rechtens toebehoorde.

De brouwer bedacht zich eene wijl en gaf toen het volgende bescheid:

- Het is niet mogelijk uw land terug te bekomen; schijnbaar heeft de watergraaf het recht aan zijne zijde. Gij bezat twee bunderen weide aan den rechteroever der Leie. De Leie verandert haren stroom en ontneemt u een bunder. Matthias Brower maakt er zich meester van, zich steunende op het recht dat den gelande het eigendom toekent van alles wat bij zijn erf aanslibt.

- Ja, maar er heeft hier geene natuurlijke aanslibbing plaats gehad. Ik bezat twee bunderen weide op den rechteroever der Leie; nu heb ik een bunder aan den rechter- en een aan den linkeroever. Ik zal u bewijzen, dat de stroom maar van richting veranderd is, nadat de watergraaf wilgen en staken geplant had, op den hoek van een klein stuk land, hetwelk hij bezit, recht over het mijne; die hinderpalen zijn het, welke den loop van den stroom hebben afgewend. Ik vorder nog bovendien, als schadeloosstelling voor de nieuwe bedding welke de rivier zich op mijn eigendom heeft gegraven, dat het oude rivierbed aan mij wordt afgestaan en de rechtmatigheid van dien eisch zal men mij wel niet kunnen betwisten.

- Ge zult geen recht verkrijgen, zei de brouwer; vergeet niet, vriend, dat de schout en de rechters van Gent allen vrienden zijn van Matthias. En ik heb gehoord, dat uwe verloofde, Melania Gierts, gevangen is genomen. Om haar terug te hebben, zeg het maar recht uit, Brijce, zoudt gij ongetwijfeld graag van al uwe andere eischen afzien.....

- Dit moet ik niet of zal ik niet, verklaarde Brijce. Hare schaking is de wraakroependste euveldaad welke immer plaats greep. Zijn de Gentenaren dan ook laten geworden? Zijn wij dan geene onderdanen van graaf Boudewijn den Zevende meer? Zijn onze wetten vernietigd? Is de heerschappij van de overheid vervallen? Wat! Melania vaart met eene boot, om de vischfuiken van haren vader, die krank te bed ligt, te gaan ledigen, iets wat zij nog nooit gedaan had; zij vergist zich van fuik, en bij misgreep neemt zij eenige ponden visch uit de voorbehouden wateren van den watergraaf! Indien het eene misdaad is, dat hij haar straffe met eene boete of haar

rechters geve! Maar neen, omdat hij wist dat zij mijne verloofde was, wilde hij mij vrees aanjagen, en nu dat hij hare schoonheid bemerkt heeft, wil hij haar verleiden om ze mij te ontnemen; ik ben er van overtuigd; en gij denkt dat ik zulken hoon zal verdragen? Neen, neen, dan ware ik geen echte Gentenaar meer.

- Maar, Brijce, jongen, wat gaat gij doen?

- Wat ik ga doen? Wel, aangezien men mij geen recht laat wedervaren, ga ik den graaf in persoon spreken. Boosdoeners alleen hebben van hem iets te vreezen. Machtige heeren heeft hij ter dood doen brengen, omdat zij arme lieden bestolen hadden; afpersingen, door openbare ambtenaren gepleegd, heeft hij altijd gestreng gestraft. De kleinen worden door hem even hoog gewaardeerd als de grooten; daarbij is hij een edeldenkend man. Zij hebben zijn huwelijk met zijne nicht Agnes van Bretagne, hoewel hij haar teederlijk beminde, nietig verklaard, en ofschoon hij nauwelijks 25 jaren oud is, gaat hij toch geene andere echtverbintenis aan.

- Welnu, Brijce, God en Sint-Pieter nemen u onder hunne hoede! Moge uwe reis gelukkig afloopen!

Brijce Coppens ging beraden de baan op, welke naar Deinze geleidt, waar inderdaad graaf Boudewijn aangekomen was, om er eenige misbruiken te doen eindigen. Naar het voorbeeld van Karel den Groote, wiens heldenbloed hem in de aders vloeide, doorliep hij onophoudend zijne staten van Vlaanderen, in alle richtingen, opbeurende wat dreigde ten onder te gaan, de misdaden straffende, aan allen recht doende, streng en zonder genade.

Te Deinze aangekomen, begaf Brijce zich onmiddellijk naar de woning van den schout, waar de graaf zijnen intrek had genomen. De vorst had zich juist aan tafel gezet, om het middagmaal te gebruiken; desniettegenstaande werd de jonge veefokker onmiddellijk binnengeleid, want Boudewijn wilde, dat ook de geringste zijner

onderdanen, die recht verzoeken kwam, om het even op welk uur, op elke plaats waar hij zich bevond, rechtstreeks en terstond voor hem werd gebracht.

Bij het zien van den jongen vorst, met zijn ernstig voorkomen en harden blik, als volksvriend geliefd, ondanks zijne strengheid, voelde Brijce zich toch een weinig ontsteld.

De graaf gebruikte zijn middagmaal gansch alleen.

- Wat hebt ge mij te vragen? zoo wendde hij zich met bedaarde stem tot den Gentenaar.

- Recht, sire! antwoordde Brijce Coppens.

- Zit neer! hernam de graaf, met den vinger eene eikenhouten voetbank aanwijzende.

De jongeling gehoorzaamde, en zijne vastberadenheid terug winnende, deed hij al het ongelijk, hem aangedaan, onomwonden aan Boudewijn kennen.

De vorst luisterde naar dit verhaal, zonder den spreker eene enkele maal in de rede te vallen, en toen het geëindigd was, bleef hij eenige oogenblikken zitten nadenken.

- Ik heb reeds eenige klachten over den watergraaf vernomen, zegde hij; indien het waar is, wat ge mij daar hebt voorgehouden, zoo zal de straf weldra volgen; maar indien ge mij bedrogen hebt, zult gij evenmin straf ontgaan.

- Ik onderwerp mij aan dat rechtvaardig besluit, sire.

- Het zij zoo; u zal recht gedaan worden. Bevind u morgen, om elf ure, voor de poort van den watergraaf; tot dan toe, leg ik u de meest volstrekte geheimhouding op.

Brijce Coppens maakte een gebaar vol eerbiedige goedkeuring, verliet den vorst en keerde terug naar Gent, waar hij tamelijk laat in den nacht aankwam. Hij legde zich te bed, zonder een woord tot iemand te spreken, en 's anderendaags morgens, niettegenstaande de nieuwsgierige vragen van den brouwer uit de Struifstraat, uitte hij geen enkel onvoorzichtig woord.

Ten elf ure bevond hij zich aan de poort van des watergraafs woning, toen hij een man op een zwaar Veurne-Ambachtsch paard gezeten, zag aankomen. Van uit de verte gezien, had de ruiter het voorkomen van een jongen landbouwer, doch toen hij nader gekomen was, zag Brijce onder het pand van zijn rok, eene zware wapenbijl hangen, en weldra herkende hij den edelen graaf van Vlaanderen, gekomen om zijn woord gestand te doen.

Boudewijn sprong zwierig van zijn paard, en klopte luidruchtig aan de poort, die weldra door een dienstknecht werd geopend. De graaf nam uit zijnen beugel een stuk geld ter waarde van omtrent een gulden en stak het in de hand van den dienstknecht, zeggende:

- Dit is voor u. Vreemd aan de stad, zou ik gaarne uwen meester spreken, over zaken welke van zijn rechtsgebied afhangen.

De dienstknecht keerde in de woning terug, doch verscheen eenige oogenblikken later om te zeggen dat zijn meester de watergraaf aan tafel zat en zich op dat uur voor niemand, noch om welke zaken het ook wezen mocht, wilde stooren.

- Neem die twee stukken, sprak de graaf, andermaal in zijnen geldbeugel tastende, en ga terug bij uwen meester, om hem te zeggen dat ik van het Genthof kom, een vorstelijk eigendom; dat de dijk van Baasrode bijna is doorgespoeld, dat er terstond hulpmiddelen moeten aangeschaft worden, en ik niet wachten kan.

De knecht, door de milddadigheid van den vreemdeling gewonnen, ging zich van de boodschap kwijten, maar hij kwam nog haastiger terug dan de eerste maal.

- Mijn meester heeft geantwoord, zegde hij, dat de dijk geduld moet hebben, dat gij binnen twee uren moogt terugkeeren, en indien gij hem nog langer kwelt, hij zijne twee doggen op u zal loslaten.

- Hij heeft dat gezegd? vroeg de graaf. Welnu, hier zijn drie geldstukken, die ik u geef, om mij nog eens dienst te bewijzen. Ga, zeg aan den watergraaf Matthias Brower, dat ik Pier-Jan-Claas ben.

Nauwelijks was deze naam voor den watergraaf uitgesproken, of hij kwam geheel ontdaan en als zinneloos aangeloopen. Deze schrikwekkende benaming van Pier-Jan-Claas, die naderhand door het Vlaamsche volk zoo verwonderlijk toegepast werd, was de geheime toenaam waaronder Boudewijn met de Bijl zich aan zijne ambtenaren kenbaar maakte, wanneer hij als rechter tot hen kwam. Hij vertrouwde zijn paard aan den dienstknecht toe, welke hem als boodschapper gediend had en door Brijce vergezeld trad hij de woning van den watergraaf binnen.

- Ik bemerk, zoo sprak hij op een harden toon, dat de klachten, welke ik over uw gedrag ontving, gegrond zijn; gij hebt valsche rekeningen van waterbetalingen gemaakt; de overstroomingen, welke u verrijkt hebben, zijn door uw slecht bestuur der sluizen veroorzaakt geworden; weduwen en weezen, hoewel gij wist dat zij onder mijne bijzondere bescherming stonden, hebt gij van hunne goederen beroofd. Wat mij betreft, ik verontschuldig u; maar de diefte, welke gij tegenover dezen jongeling gepleegd hebt, zal u niet vergeven worden. Ge weet, welke straf de wetten toepassen op roof zonder gevaar, zooals door u is begaan. En nu, doe het jonge meisje komen, dat gij door onbillijk geweld in uwe gevangenis gekluisterd houdt.

- Sire, smeekte de lafhartige watergraaf, door eene stuiptrekkende vrees bevangen, zij heeft eene misdaad gepleegd.....

- Welke misschien door eene geldboete kon gestraft worden. Dat zij hier kome, wij zullen haar ondervragen.

De dienstboden van den watergraaf begonnen nu te

beseffen, dat zij den geduchten graaf Boudewijn voor zich hadden en zij spoedden zich om hem te gehoorzamen.

Melania kwam te voorschijn: zij was bleek en door weenen afgemat; een blijde traan welde in hare oogen op, toen zij haar verloofde ontwaarde, die zij besefte dat haar kwam redden.

Boudewijn zelve was getroffen door de zedige houding van het meisje en de schoonheid harer gelaatstrekken.

- Spreek zonder vrees, kind, zoo wendde hij zich tot haar; gij zijt vrij, gij gaat met uwen verloofde vereenigd worden en recht zal u wedervaren. Maar, zeg eens, welke voorwaarden stelde de watergraaf op uwe vrijlating?

Het bleek gezicht van het meisje kleurde zich met eene vurig roode tint; zij wendde hare blikken ten gronde en aarzelend antwoordde zij:

- Sire, ik durf het niet zeggen.

- Het zijn dus schuldige voorstellen, welke hij u deed? Wat hebt gij in te brengen om u te verschoonen? vroeg de graaf, zich tot Matthias Brower wendende.

De gansch ontstelde watergraaf zeeg op zijne knieën.

- Och, sire! riep hij uit, zult gij eene menschelijke zwakheid straffen? Ik ben bereid alles te herstellen.

- In der waarheid, ja, gij zult het herstellen! riep Boudewijn uit. Gij hebt geene erfgenamen; welnu, van heden af, hooren al uwe goederen aan dit meisje toe. Uwe woning zal geslecht worden, en een openbare weg zal over uw onteerd slot worden aangelegd. Dit als herstel. Maar gij noemt menschelijke zwakheid, wat ik met den naam van wandaad bestempel. Biecht uwe zonden, want de rechtspleging gaat aan u worden voltrokken.

Dit zeggende, ontknoopte Boudewijn zijnen rok van dik laken en haalde er een sterk koord van onder te voorschijn, hetwelk hij aan de dienstboden overhandigde.

Tevens werd op Boudewijns bevel een monnik gehaald, om den veroordeelde de biecht af te nemen.

Toen dit geschied was, werd de watergraaf, op een teeken van graaf Boudewijn, door zijne eigene dienstboden opgehangen.

Al de omstanders waren door vrees bevangen, en eene huivering van afschrik doorliep aller lichaam. Zoohaast de graaf den gehangene zijn laatsten adem had zien uitblazen, steeg hij te paard en reed weg.

Brijce en Melania waren van hunne verslagenheid nog niet hersteld, toen Jozef Barth, de nieuwe watergraaf, reeds aankwam, en de jonge bruid, volgens de bevelen van den vorst, in bezit stelde van de goederen van Matthias Brower, zijne woning deed slechten en er een openbaren weg doortrok, welke de gedaante eener galg bezat. Deze weg heette later de Watergraafsstraat.

Vrij omgewerkt naar het Fransch door D. BAETSLÉ.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.

De voorzitter der inrichtingscommissie van de wereldtentoonstelling, de heer Victor Lynen, gaf den 11^{n} Juni een eigenaardig feest, waar ongeveer 400 gasten - onder verschillig opzicht uitstekende personen van Antwerpen en Brussel en aanzienlijke vreemden - op genoodigd waren. De uitnoodigingskaart vertoonde bijgaande bevallige

teekening van Frans Van Kuyck. De vertegenwoordiger van het Milaneesch blad *Il Secolo,* ridder Jozef Corona, woonde het feest bij en deelde er zijnen l e z e r s de v o l g e n d e levendige beschrijving van mede, welke, wij twijfelen er niet aan, hier denzelfden bijval zal genieten als haar aan gene zijde der Alpen te beurt viel:

‘Er was dus spraak - zoo schrijft hij - van een gecostumeerd landfeest, waar men te voren reeds wonderen van vertelde. De genoodigden, de dames vooral, moesten gecostumeerd zijn. Men verbeeldt zich derhalve gemakkelijk hunne bekommerdheid. De heeren zelf hadden er genoeg op na te denken; de meesten toch losten de moeielijkheid allereenvoudigst op, en besloten in zwarten frak zich aan te bieden.

Frans Liszt, sinds eenige dagen ter stede, had, volgens zijne gewoonte als hij te Antwerpen komt, zijnen intrek genomen in het grootsch paleis van den heer Lynen. Ter eere van den grooten meester was het avondfeest van 11 Juni ingericht.

Rond 9 ure togen honderde rijtuigen naar de Leopoldslei, waar reeds eene menigte nieuwsgierigen had post gevat.

Een uur en nog meer duurde de voorbijtrekkende rij der genoodigden, die boven de groote trap door den heer en mevrouw Lynen ontvangen werden.

In de groote zaal, met den besten smaak versierd en vol van kostbare voorwerpen en oude meubelen, wemelden boerinnen dooreen van alle landen, Romeinsche en Noorweegsche, Russische en Spaansche. De kleederen, door lieve dames en juffers gedragen, teekenden zich vreemd af op den donkeren achtergrond.

Het diplomatisch korps was goed vertegenwoordigd. Onder andere gezanten bij den koning der Belgen gemachtigd, zag men dien van Italië, markies Maffei; de heer Legrand, minister van koophandel in Frankrijk, was eveneens aanwezig.

Eene beweging van nieuwsgierigheid loopt door de menigte. Liszt is binnengetreden; eenieder, de vrouwen vooral, willen hem de hand drukken.

Wij bieden hem hier

FRANZ LISZT.

aan, zooals de inrichter van het kunstgedeelte van het feest en de maker van al de bijgaande verbeeldingen, de talentvolle heer Van Kuyck, hem teekende.

In den uitgestrekten hof moest het feest gevierd worden; allen daalden er heen.

De hooge boomen, de bloemstruiken, het park met hunne duizende schitterende lichtjes, gaven aan het geheel een phantastisch, een bekoorlijk gezicht. Eenige groote electrieke lampen hadden den nacht in dag veranderd. Op den achtergrond was een sierlijk tooneel opgeslagen.

Eenieder reikhalsde om den doek te zien opgaan. De muziek speelde toch zoo opwekkend en vroolijk.

Daar schalt de bazuin. Het is een teeken.

De electrieke lampen gaan uit. Bij een tweede geschal wordt de doek opgehaald. Een ruiter gebiedt aan eene koningin, van eenige dames gevolgd, den schoot te openen. Deze is vol rozen. Electrieke stralen verlichten de levende vertooning. Dit duurt slechts een oogenblik, want het paard, door het licht verblind, begint te steigeren, en de juffers, die de groep volmaken, zijn met schrik bevangen.

Vraagt gij naar uitleg? Men zal u zeggen, dat de groep, ter eere van Liszt samengebracht, het mirakel der rozen verbeeldt. De H. Elisabeth, koningin van Hongarië, trok iederen dag haar paleis uit, den schoot beladen met brood, dat zij den arme uitdeelde. Dat zag haar echtgenoot met geen goed oog, en hij verbood het. Zekeren dag te paard uitgegaan, ontmoette hij de koningin, met den schoot naar gewoonte gevuld. Hij gebood, hem open te doen. De H. Elisabeth gehoorzaamde, maar de brooden waren in rozen veranderd.

De electrieke lampen werden opnieuw ontstoken en nu begon het uitdeelen van ververschingen en het bezoek aan de verschillige spijs- en dranktafels, in de verschillige deelen van den hof en in de voorzaal geplaatst.

Wat al fraaie costumen en schoone mevrouwen!

BOERIN VAN DOMBURG.

Eene boerin van Domburg, mejuffer I s a L a m o r i n i è r e , dochter van den uitmuntenden landschapschilder, eene lieve blonde, wordt bijzonder opgemerkt.

Eene allerliefste Bernerin, mevrouw Gabriella Goemaere, echtgenoote des voorzitters van het internationaal drukperscomiteit, met zilveren kettingen en platen behangen, draagt in de haarlokken, op de borst

BERNERIN.

en in de hand kunstig gevlochten tuiltjes van *edelweiss*.

Maar hoe schoon en bevallig die molenarin, heel in het wit, met breeden vilten hoed, waar een zilveren windmolen

HOLLANDSCHE MOLENARIN.

is aan vastgehecht!

Wij zouden niet eindigen, wilden wij al de andere schoonen, in Vlaamsche en Hollandsche kleederen, opnoemen. Wij merken echter nog eene prachtige Russische op.

Ook onder de mannen zag men belangrijke costumen van Hollandsche en Zweedsche boeren en visschers; er waren zelfs verscheidene Romeinsche en Calabrische.

Een nieuw trompetgeschal riep het gezelschap naar het tooneel. Wederom werden de electrieke lampen uitgedoofd en een prachtig, levend tafereel verwekte eene losbarsting van toejuichingen bij de aanschouwers. Evenals het eerste, was het eene schepping van schilder

Van Kuyck. Hij wilde de stad Antwerpen verbeelden, steunend tegen de Wereldtentoonstelling, de Belgische vlag ten hooge verheffend en de bevriende volkeren, ieder onder de schaduwe zijner eigene banier, kronen toereikend. Ter zijde steken twee Famen de bazuin op, en aan den voet zitten een mijnwerker en een zeeman, nevens twee schildknapen die het wapen van België vasthouden.

De stad A n t w e r p e n

ANTWERPEN.

staat op haar wapen en roept allen het *Welkom* toe. Overschoon, volmaakt is heel de samenstelling, en de uitvoering onverbeterlijk. Tot viermaal toe wilden de toeschouwers de groep herzien, en op nog meer zouden zij hebben aangedrongen, ware het geoorloofd geweest langer misbruik te maken van de onbeweegbare houding der dames.

Wij verlangden de portretten mede te deelen van al de gegroepeerde personen, maar zijn genoodzaakt ons bij eenige te bepalen. Hier hebt gij de stad Antwerpen. Mevrouw Van Huffel was aangeduid om ze te verbeelden en men kon geene gelukkigere keus doen, om een denkbeeld te geven van eene der rijkste steden van Europa.

ITALIË.

Hoe lief was Italië, op zijn Romeinsch gekleed, met de koninklijke kroon op het hoofd en eene vaas in de rechterhand, terwijl de linker de vaderlandsche vlag op den schouder hield. Wij zijn dankbaarheid s c h u l d i g aan mejuffer Julius Pécher om ons zoo bevallig verbeeld te hebben.

Rusland was schitterend van

RUSLAND.

goud en edelgesteenten. De Moskovische kroon rustte op het lieve blonde hoofd van mejuffer Emma Lynen, dochter van den heer des huizes. Bevalligheid en majesteit waren voortreffelijk in haar vereenigd.

Spanje was verbeeld door juffer de Wael, dochter van Antwerpens burgemeester. Eene tweede dochter Pécher vertoonde Frankrijk. Mevrouw Everaerts verbeeldde Duitschland; mevrouw de Harven, met den sluier van Schotland, Engeland; juffer Havenith, Oostenrijk; en mevrouw Janssens, Holland.

Mejuffers Dhanis stelden de twee Famen voor. De mijnwerker en de zeeman waren de heeren V.A. Lynen en Maurits Joostens, en de schildknapen Karel Lamorinière en Willie Lynen.

De groep der dames kon niet beter samengesteld worden, en doet eer aan de kunst van den talentvollen Van Kuyck.

De vertooningen zijn ten einde evenals het landfeest, gewijd aan al de volkeren in Antwerpen samengestroomd; weldra volgt eene reeks van volksdansen, te beginnen van de Napolitaansche Tarantella tot den Hongaarschen dans.

En men danst, men danst, men danst zoo gezwind als 't maar mogelijk is, tot dat het straks weer dag wordt, en dan nog zou men hebben willen voortspringen.

De gedachtenis van dit feest, zoo aantrekkelijk en zoo

prachtig, onder alle opzichten, zal niet gemakkelijk uit het geheugen gaan; de heer en mevrouw Lynen mogen er te recht fier over zijn.'

In andere nummers van *Il Secolo* komen merkwaardige artikels over Antwerpen van denzelfden schrijver voor, opgeluisterd met schetsteekeningen, tijpen, enz., welke hij hier ontmoette; hij vergat zelfs de Antwerpsche

garnaalverkoopster niet. Wij danken langs dezen weg den geachten schrijver voor de welwillende mededeeling dezer en andere geestige plaatjes die wij bij gelegenheid zullen opnemen.

Manilla-papier.

Al sedert geruimen tijd maakt men in Amerika *papieren* beddespreien en *papieren* beddelakens, op groote schaal. Zij worden vervaardigd van twee of meer vellen zoogenoemd Manilla-papier, waartusschen, tot meerdere sterkte, hier en daar smalle gegomde banden zijn aangebracht. Daarna wordt de sprei of het laken aan de kanten gezoomd met lint of band, om het inscheuren te voorkomen. Buitenwaarts wordt het papier met schoone figuren bedrukt. Deze spreien en lakens, die er zeer fraai uitzien, laten zich zeer gemakkelijk gebruiken en kosten heel weinig. Vouwen en plooien doet men er uit verdwijnen met een gewoon strijkijzer. Aangezien het papier een

slechte warmtegeleider is, zoo voorkomt zulk een deken of laken de uitstraling der warmte beter nog dan eene wollen sargie, terwijl het daarbij zeer licht is.

De kleine postiljon.

De onlangs overleden gravin Anna van Merane, weduwe van aartshertog Johan van Oostenrijk, was eene postmeestersdochter en haar huwelijk kwam tot stand, doordien zij eens als postiljon dienst deed. Het voorval wordt op de volgende wijze door de Duitsche bladen verteld.

Vele jaren geleden kwam aartshertog Johan, broeder van keizer Frans van Oostenrijk, op het kantoor van den keizerlijken postwagendienst te Aussee, een Oostenrijksch marktvlek, in Stiermarken, en verlangde dadelijk paarden en een rijtuig voor een tocht naar het eenige uren vandaar verwijderde stadje Bruck.

Groote ontsteltenis was er het gevolg van, want men had wel paard en rijtuig in voorraad, maar de postiljon was smoordronken en niet wakker te krijgen.

De postmeester Jacob Plochl liep handenwringende op en neder en toen zijn bevallig dochtertje hem beproefde te troosten, voegde hij haar zuchtend het verwijt toe: ‘Meisje, meisje, waarom zijt ge geen jongen geworden! Dan hadt ge zijne hoogheid nu naar Bruck kunnen brengen!’

‘Daar is maar een jas en een paar laarzen toe noodig, vader,’ zeide het meisje, ‘wacht maar, dat zal ik u bewijzen,’ en daarop snelde zij heen.

De vader bleef voortjammeren, toen eensklaps een flinke kleine postiljon voor hem stond. De man dacht dat de hemel een mirakel had gedaan, maar al spoedig bleek hem, dat hij met zijn dochtertje te doen had.

‘Stil, vader,’ riep de schalk, ‘ik zal den vorst naar Bruck rijden, niemand zal te weten komen wie ik ben.’

De koets werd te voorschijn gehaald, de paarden werden ingespannen en de postiljon beklom den bok.

‘Sakkerloot,’ zeide de aartshertog, ‘dat is een kleine postiljon.’

‘Klein maar wakker,’ antwoordde de postmeester.

‘Zoude hij zijn werk goed doen?’

‘Uwe hoogheid zal uitmuntend rijden.’

De kleine postiljon blies op den hoorn en het rijtuig snelde weg. De aartshertog kon zich maar niet herinneren ooit met het kereltje gereden te hebben, dat hem toch zoo bekend voorkwam; hij begon een gesprek en verbaasde er zich over dat hij zulke verstandige en juiste antwoorden kreeg. Toen de kleine de zweep greep, verwonderde hij zich over het nette blanke handje en kwam op de gedachte dat hij onmogelijk met een gewonen postiljon te doen kon hebben.

Zou de kleine koetsier soms het vroolijke dochtertje van den postmeester zijn, daar zoo druk over gesproken werd? Het bleek al spoedig dat het vermoeden juist was, en weldra zat de postiljon bij den reiziger in het rijtuig, terwijl de paarden, die den weg kenden, lustig, onbestuurd doordraafden.

‘Was uwe hoogheid met den kleinen postiljon tevreden?’ vroeg de postmeester later.

‘Ik heb nog nooit zoo goed gereden,’ antwoordde de vorst.

Anna Plochl had op het reisje naar Bruck het hart van den vorst veroverd, met wien zij eenigen tijd later in het huwelijk trad.

Volgens een ander verhaal, heeft de hertog bij gelegenheid van een landelijk feest het eerst met het schoone meisje kennis gemaakt en was hij toen dadelijk verliefd

op haar geworden. Zooveel is zeker, dat de herinnering aan dat feest door een gedenksteen wordt bewaard, die het opschrift: '*19 Juli 1819*' draagt. Zelfs het kleinste kind te Aussee weet, wat die dagteekening beteekent.

Een nieuw kleefmiddel.

De Indische Mercuur vermeldt een nieuw kleefmiddel dat in bindkracht en zuiverheid zelfs de Arabische gom zou overtreffen. Het wordt verkregen door melk door azijnzuur te doen stremmen, en het veerslag van caseïne, nadat men het eerst met schoon water heeft afgewasschen, in eene koud verzadigde boraxoplossing op te lossen. Dit geeft dan eene heldere, nog al dikke vloeistof, die zich door groote bindkracht en sterken glans onderscheidt. Dit kleefmiddel wordt inzonderheid aanbevolen aan hen, die galanteriewaren vervaardigen, zoomede aan schrijnwerkers en schilders.

Boekaanbeveling.

Onder den titel: *Anvers port de mer,* hieronder vermeld, is bij den uitgever E. Guyot, Pachecostraat n^{r} 12, te Brussel, een

ANVERS PORT DE MER. LICHTSTEENDRUK VAN E. GUYOT, NAAR EENE TEEKENING VAN L.A. NEETESONNE.

veelomvattend hoogst belangrijk werk verschenen, aan de stad Antwerpen en hare haven gewijd. Het mag, in den waren en vollen zin van het woord, de havengeschiedenis van Antwerpen worden genoemd, in het verleden en het heden. In omvang, volledigheid en juistheid streeft het alle werken, die tot nog toe hetzelfde onderwerp hebben behandeld, zeer ver voorbij. Daardoor is het dan ook het meest vertrouwbare van alle dergelijke werken, iets wat voorzeker als een groote eeretitel mag worden beschouwd.

Het werk is afgedeeld in de volgende hoofdstukken, waarvan wij de titels hier aanhalen, omdat daarmede een beknopt overzicht wordt gegeven van den rijken inhoud van het boek.

Hoofdstuk I. *Beschrijving van den loop der Schelde:* waterloozing van de rivier. - Snelheid van den vloed. - Tijen. - Geschiedkundige beschouwingen over de veranderingen der Schelde. - De reede van Antwerpen. - De scheepvaart. - Het vaarwater. - Het loodswezen.

Hoofdstuk II. *Geschiedenis van Antwerpen:* De oorsprong en de opvolgende uitleggingen der stad. - Vergrootingen van Antwerpen. - Uitbreiding der haveninrichtingen van Antwerpen.

Hoofdstuk III. *Wegen van verkeer te land en te water:* Wanneer zij werden aangelegd. - Bevaarbare wegen.

- IJzeren spoorwegen.

Hoofdstuk IV. *Algemeene beschrijving van de dokken en kaaien:*

Sluizen. - Bruggen. - Kaaimuren. - Goederen-loodsen.

Hoofdstuk V. *Wijze van beheer der haven:* Belastingen en scheepvaartrechten. - Verordeningen. - Tarieven. - Gebruik van de kaaien en goederenloodsen. -

Verschillende bewerkingen.

Hoofdstuk VI. *Beloop van scheepvaart en handel:* Statistieken. - Vergelijking met de buitenlandsche havens.

Zooals men kan nagaan uit deze zeer beknopte opgaven, zegden wij niet te veel, toen wij hooger van het werk de verklaring aflegden, dat het hier een veelomvattend en belangrijk boek geldt.

Wij dringen op deze verklaring andermaal aan, want het is onder dit karakter dat het boek vooral verdient te worden in het licht gesteld.

Wij hebben hier te doen, wij herhalen het, met eene wezenlijke *Geschiedenis van de haven van Antwerpen,* en dit wel eene geschiedenis die op dezen naam onverdeeld aanspraak heeft.

Dit werk heeft eene inderdaad blijvende waarde. Het is een standaardwerk.

De inhoud is daarbij toegelicht en voor vakkundigen en niet-vakkundigen verduidelijkt door een groot getal afbeeldingen, grootendeels van ijzeren werktuigen, bruggen, kaaien, dienstlokalen, enz. Er komen ook stads- en rivierkaarten in voor, benevens een fac simile van een gezicht op Antwerpen in 1647, naar eene teekening die op het stedelijk archief te Antwerpen berust.

De platen zijn merkwaardig fraai en met recht uitnemende zorg uitgevoerd. Zij verhoogen de waarde van het boek in zeer ruime mate.

De stellers van het boek zijn de heeren G. Royers, stadsingenieur van Antwerpen, Em. De Keyser, ingenieur, bestuurder van de Naamlooze Maatschappij van het Zuiden van Antwerpen, Paul De Wit, stedelijk onder-ingenieur te Antwerpen en C.-G. Haenen, onderoverste van het bureel der openbare werken te Antwerpen.

Het werk: *Anvers port de mer,* opgedragen aan den heer L. de Wael, burgemeester van Antwerpen, beslaat 318 blz. groot formaat en is zeer schoon gedrukt.

Prijs: fr. 7.50.

In den vreemde.
aanteekeningen op eene reize door spanje en portugal.
II.

Het was een aangename stond, toen wij op Vrijdag 17 April, het eerste daglicht zagen schemeren; wij hadden gansch den nacht in den spoorwegtrein doorgebracht, die ons van Valladolid naar het Escuriaal voerde, waar wij 's morgens rond 5 ½ ure aankwamen. Wij waren dus vroeg te been, vroeger zelfs dan het ons lustte; maar wij waren in de nabijheid van een gebouw, dat, volgens de bewering van sommige Spanjaarden, als het achtste wereldwonder moet worden aanzien.(1)

Er woei een afgrijselijke stormwind, zoo hevig en fel dat wij ons slechts met moeite konden staande houden en gelukkig waren eene schuilplaats te hebben gevonden, tot dat een rijtuig ons naar eene der *fondas* van het dorp bracht, waar wij naar hartelust mochten uitrusten en ontbijten. Men ziet dus wel, dat het alles geen louter pleizier is, zelfs niet op eene speelreis.

Wat is het Escuriaal? Is het een koninklijk paleis, een museum, een pantheon, eene kerk of een klooster? Het is dit alles te zamen, en dat het een onmetelijk groot gebouw is, kan men hier uit afleiden, dat de oppervlakte niet minder dan 39,000 vierkante meters beslaat. In 1557 begonnen, duurden de bouwingswerken negentien jaren voort en de bouwkosten bedroegen vijf millioen dukaten, dat is ruim vijf en vijftig millioen franks. De sombere Philips II deed het bouwen, naar men verhaalt, ter wille eener belofte aan den H. Laurentius, van welken heilige hij in den veldtocht tegen de Franschen, te Saint-Quentin, eene kerk had laten plat schieten. Het is teenemaal in eene soort van bastaardgraniet opgetrokken, vier verdiepingen hoog en staat daar, langs drie zijden door het gebergte omsloten, in eene woeste, onvruchtbare landstreek. Van uit de verte gezien, is het indrukwekkend door zijne grootte, doch het heeft wel iets van een bolwerk met zijne vier torens en ontelbare kleine vensters, welke tot schietgaten zouden kunnen dienen.

Van dicht bij wordt de indruk iets gunstiger. Wij gaan eerst vooral naar de kerk; de voorgevel is, bezijden de inkompoort, met kolossale, doch eenigszins ruw gekapte

(1) Zie *De Vlaamsche School,* 1874, blz. 151.

beelden versierd. Van binnen gezien, is de kerk veel grooter dan men ze van buiten wanen zou. Buitengewoon dikke granieten pijlers steunen het met frescos beschilderde gewelf. Evenals in Sint-Pieters te Rome, is hier alles op eene reusachtige schaal uitgevoerd. Kosten werden er niet gespaard; doch er is meestal gebrek aan wezenlijken kunstzin en vooral aan goeden smaak.

Er werd juist eene mis gecelebreerd, toen wij er rond 9 ure binnen traden; maar er waren geene menschen, en men liet ons vrijelijk rondwandelen. En dit is nog wel het beste dat men er doen kan, want men voelt er zich hoegenaamd niet tot godsvrucht genoopt; er is daar niets dat uwen blik verheldert of uw gemoed verblijdt, integendeel! Al wat u omringt, al wat gij er ziet, maakt u ijskoud, en als gij daar lang moest verblijven, liept ge wellicht gevaar, uw hart insgelijks in eenen granietklomp te zien veranderen.

Boven op het twintig treden hooge hoofdaltaar ziet men van weerszijden het tabernakel, de meer dan levensgroote bronzen vergulde beelden van keizer Karel V en Philips II. Beide zijn in knielende houding, als baden ze voortdurend den Allerhoogste voor al het door hen bedreven kwaad. Inderdaad, zij hebben wel vergiffenis noodig! Naast keizer Karel knielen zijne vrouw, keizerin Isabella, zijne dochter en zijne zuster, terwijl Philips II door drie zijner vier vrouwen en door zijnen ongelukkigen zoon Don Carlos wordt gezelschap gehouden. Die beeldengroepen, hoe schoon ook, zijn daar zeker niet op hunne plaats.

De sacristij en de kapittelkamer bevatten een grooten voorraad kostbare kerk- en priestergewaden. Wij zagen er ook talrijke schilderijen van Italiaansche en Spaansche meesters, waarvan de beste echter sinds lang naar het koninklijk museum van Madrid zijn overgebracht. Niettemin is er nog veel zienswaardig achtergebleven.

De linkervleugel van het Escuriaal maakt het eigenlijke paleis uit. De portier of toezichter die er ons rondleidde, rookte gerust zijne cigarette en scheen er zich niet om te bekommeren, al viel de asch op den schoonen parketvloer. Vele der zalen zijn met sierlijke tapijtwerken behangen, naar schilderijen van Goya en Teniers vervardigd.

De bibliotheek van het Escuriaal is vooral rijk aan handschriften, Arabische, Perzische, Grieksche, Hebreeuwsche, Latijnsche, enz. Men toonde er ons eenige, met prachtig geïllumineerde figuren en beeldletters. De oudste dezer handschriften dagteekenen van de IXe eeuw; alle zijn uitmuntend bewaard.

Het klooster, waar vroeger tot omtrent 200 paters van de orde der Hieronymieten verbleven, is sinds lang gansch verlaten. Wij liepen in eenige cellen; de wanden waren heel eenvoudig wit gekalkt. In de wandelgangen zijn de muren vol frescos. Van sommige waren gansche gedeelten afgeblot; andere waren beschadigd, doordien zekere domkoppige reizigers niets beters te doen hadden gevonden, dan hunne namen dwars door de schildering heen te schrijven. Wilden zij op die wijze hunne herinnering tot het nageslacht doen overgaan, dan zijn ze glad verkeerd; ze hebben enkel het bewijs van hunne dwaze verwaandheid geleverd.

In de kerk had men ons, in het gestoelte, de plaats aangewezen, waar Philips II, zoo lang hij loopen kon, tusschen de kloosterlingen kwam neerzitten. Daar dicht bij had hij zijne eigene cel, eene armoedige, met kalk gewit en slecht gemeubelde kamer, nog volkomen in denzelfden staat zooals hij ze gebruikte, en van waar hij, met het openschuiven van een raamke, in de kerk op het hoog altaar zag en de mis bijwoonde. Wij zagen er den lederen zetel waarin hij zat, de tafel, waarop hij zijne bevelen teekende, den stoel waarop hij zijn door het podagra verlamd been rusten liet. Hier bracht hij zijne laatste levensjaren in ontbering en versterving door; hier deed hij boete voor zijne wandaden; hier stierf hij. Men zegt, dat hij in zijnen doodstrijd, den blik vol afgrijzen angstig afwendde, als wilde hij het zicht ontwijken van de schimmen zijner talrijke slachtoffers, die dreigend rondom de sponde waarden, waarop hij lag te zieltogen. Het is zeer wel mogelijk, dat de wroegingen van zijn ontwaakt geweten hem allerhande spookbeelden voor het oog tooverden en hem beletteden in vrede te sterven.

Door eenen bediende, met fakkellicht, vergezeld, daalden wij af in het pantheon of de grafkelders van het Escuriaal. De voornaamste kroft is achtkantig en ligt vlak onder het hoog altaar van de kerk. Tegenover de trap staat een klein zwart marmeren altaar en de wanden zijn met verschillend kostbaar marmer bekleed. Langs weerszijden het altaar zijn de half grijs marmeren doodkisten in nissen boven elkander geschaard, links die der koningen en rechts die der koninginnen van Spanje. Bovenaan staat de kist, welke het stoffelijk overschot van keizer Karel bevat; daarop volgt degene, waarin Philips II ter ruste is gelegd, wel te verstaan als hij rusten kan na al het kwaad dat hij heeft bedreven, na al het onnoozel bloed dat hij heeft doen vergieten, na al de euveldaden waarvan wij, Nederlanders, nog de herinnering hebben bewaard.

Vervolgens bracht men ons in een anderen, doch veel eenvoudigeren grafkelder, waarin de lijken rusten der Spaansche koninginnen, welke aan hare echtgenooten geene afstammelingen hebben geschonken. Die plaats draagt den niet heel dichterlijken naam van *el Pudridero,* welken wij best door *mestpoel* vertalen. Waarlijk, die Spaansche benaming is niet al te beleefd!

Eenige jaren geleden, bij gelegenheid van een vorstelijk bezoek, werd de doodkist van keizer Karel geopend. Men was benieuwd om te weten, hoe er het stoffelijk overblijfsel uitzag van den man, die, drie eeuwen geleden, schier de halve wereld onder zijn gebied had en wiens macht de overige halve wereld sidderen deed. Het

eens gebalsemde lijk lag daar nog gaaf, maar gansch verdroogd, de tijd had er maar weinig schade aan toegebracht: alleen het tipje van den neus was verdwenen.

Ons bezoek in het Escuriaal had een halven dag geduurd. Om de verschillende gedeelten ervan te bezichtigen, heeft men ook telkens andere gidsen noodig, welke niet altoos op hunnen post worden gevonden, ofschoon ze, na u te hebben rondgeleid, elk eene goede fooi verwachten. Niemand hunner wist ons te zeggen, hoe lang het geleden was sedert er nog een vorst of vorstin van Spanje had verbleven. Stellig is het Escuriaal alles behalve eene aanlokkende koninklijke verblijfplaats. De landstreek is er uitermate onvruchtbaar, en zoo eenzaam en treurig als men het zich zou kunnen inbeelden, Men ziet er bijna geen plantengroei, maar integendeel veel rotsgrond, steenbergen en groote afgebrokkelde steenklompen. En het was juist die plek, welke Philips II uitkoos, om er zijn paleis te bouwen; en het was daar dat hij zijne beste levensjaren doorbracht. Dit alleen duidt zijn somber menschenhatend karakter aan.

In den namiddag zegden wij het Escuriaal vaarwel, stapten in den spoortrein en reden naar Madrid, dat er nagenoeg twee uren rijdens van verwijderd is.

Antwerpen.

J. STAES.

Velen geroepen, weinig uitverkoren.

Uit Duitschland wordt bericht, dat de academiën van schoone kunsten er zooveel toeloop hebben, dat hij voor de anders niet kleine lokalen, *te* groot blijkt te zijn. De academiën van Berlijn, Dresden, Dusseldorp, Karlsruhe, Kassel en Munchen zien zich verplicht leerlingen te weigeren, daar zij niet weten, waar ze te plaatsen. Men is dan ook van zin, als voorwaarde om op de academiën als leerling te worden toegelaten, voortaan een moeielijk examen te doen afleggen. Te dezer gelegenheid wordt in herinnering gebracht, dat de Berlijnsche hoogleeraar Schrader heeft uitgerekend, dat 17 van 100 leerlingen van academiën er in gelukken om kunstenaar te worden, maar dat slechts 3 van 100 zulke kunstenaars zich eenen naam maken.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.

Glasschildering.

Dit vak, hetwelk op de wereldtentoonstelling voor schoone kunsten niet is vertegenwoordigd, ofschoon het in het algemeen reglement was begrepen, kan hier op aantrekkelijke wijze nagegaan worden in zijne kracht.

In de BELGISCHE AFDEELING zagen wij onder andere de volgende fraaie stukken: J. Beernaert (Gent). Een glasraam, bestemd voor de kapel der kostschool Nieuwbosch, te Gent, *Het bezoek* voorstellende; voorts: kamervensters.

F.F. Billen (Schaarbeek). Gedeelten van kerk- en huisramen.

N. Bouckaert (Gent). Twee glasramen met beelden en verschillende paneelen glasschildering.

J.B. Capronnier (Brussel). Drie vensters voor de lijkkapel van Wijkersloot, te Schalwijk, in Holland; een venster met heiligenbeelden voor Engeland; verder huiskamervensters in den stijl der Vlaamsche kunstherbloeiing.

S. Coucke (Brugge). Een venster in den stijl der XIIIe eeuw met de figuren van de HH. Franciscus van Assisi en Dominicus, en een verglaasd muurpaneel, waarop *Adam en Eva in het aardsch paradijs.*

A.J. De Keghel (St.-Joost-ten-Noode). Een fraai op glas geschilderd portret.

J. Dobbelaere (Brugge). Vier sieraadpaneelen naar den trant van den tijd van Hendrik II.

Driesen-Toussaint, naamlooze maatschappij (Brussel). Vensters voor eene kapel in den stijl der kunstherbloeiing en paneelen met wapenschilden.

A. Glineur (Brussel). Een paneel in blauw glas; eene Venetiaansche lijst; een gegraveerde spiegel, verzilverd en geschilderd, en een paneel in den stijl van den tijd van Lodewijk XIII.

L. Pluys (Mechelen). Een gedeelte van een glasraam met de voorstelling van den *Slag van Sevilla*, het *H. Hart van Jezus* en *medaillons* in Vlaamschen stijl.

Stalins en Janssens (Antwerpen). Een groot glasraam in den ojivalen stijl van het 3^{e} tijdvak, bestemd voor de Antwerpsche hoofdkerk en waarvan wij gewaagden op blz. 41, voorstellende de *Wijding van het beeld van O.-L.-Vrouw van Lourdes* door wijlen Z.E. den kardinaal V. Deschamps, aartsbisschop van Mechelen, bijgestaan door de geestelijke en wereldlijke bestuurders van voornoemde kerk, waartusschen wij als goed kennelijk afgebeeld vermelden mgr. Sacré, wijlen den advocaat J. Jacobs, den heer Ullens enz. Van dezelfde glasschilders zijn nog te vermelden: een glasraam in den ojivalen stijl van het 2e tijdvak, bestemd voor de kerk van Kleef, in Rijn-Pruisen, voorstellende *De kerkleeraars*; een glasraam voor de kerk van Braine-le-Comte, de *Kroning van Maria* voorstellende; twee glasramen in den Vlaamschen stijl der kunstherbloeiing en een paneel met zeer fraaie medaillons in den trant van D. Teniers enz. uitgevoerd door Frans Gons.

De St.-Lucasschool (Gent) heeft in hare bidkapel op de tentoonstelling, zeer fraaie proeven van glasramen.

In de FRANSCHE AFDEELING. E. Haillard (Parijs). Huisramen en het portret van een kardinaal.

J. Mangen (Parijs). Huisramen en gedeelten van kerkvensters.

G. Magnidas (Bois-Colombes-Seine). Glasramen voor eene kapel en uitstekend op glas geschilderde portretten. In het maken van dergelijke portretten munt deze firma uit.

Reyen (Parijs). Glasramen en cameeën met smeltglas of brandschilderwerk fraai versierd.

DUITSCHE AFDEELING. E. von der Vorst (Munster). Een zeer schoon kerkraam, voorstellende: *De Verrijzenis,* benevens zeer verdienstelijke kapel- en huisvensters.

Dr. H. Oidt Mann en c^{ie} (Linnich bij Aken). Twee kerkramen met heiligenbeelden en een kamervenster.

OOSTENRIJKSCHE AFDEELING. C. Geyling (Weenen). Een glasraam met de figuren der *Drie koningen*, in den ojivalen stijl van het tweede tijdvak.

In den catalogus der Belgische afdeeling vinden wij nog glasschilderingen vermeld van F. Comère, J.D.Ch. Fontana, L. de Contini en E. De Mets, die wij niet aantroffen.

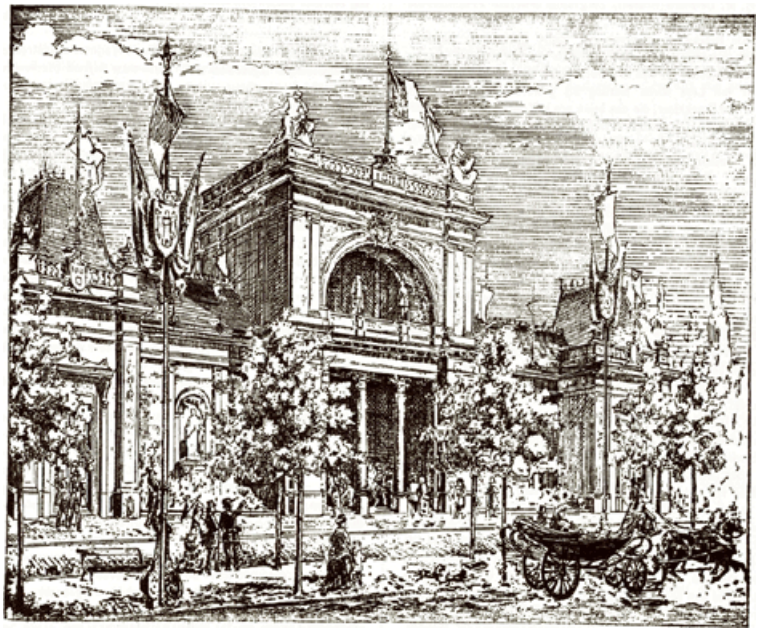
De belangrijkste glasschilderingen op de wereldtentoonstelling zijn die der heeren Stalins en Janssens en het zal derhalve niemand verwonderen dat hun het diploma voor het gouden eeremetaal is toegekend.

Kroniek.

Antwerpen. De heer Lallemand heeft aan het museum van het Steen eene Egyptische mummie afgestaan, die van uit Alexandrië naar Antwerpen gaat worden overgebracht.

- De Rubens-commissie heeft onlangs lichtbeelden laten maken van 20 schilderijen van Rubens uit het museum der academie te Weenen, 10 dergelijke schilderijen uit de verzameling van Lichtenstein te Weenen en 5 uit de galerij van 't Belvedere. Buitendien liet zij lichtbeelden maken naar 60 teekeningen die de Albertina-verzameling te Weenen en 8 teekeningen die het museum te Stockholm van den grooten Vlaamschen meester bezitten.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. (Vervolg van blz. 87.)

PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DE TEEKENING VAN DEN HEER F. TRUYMAN, ONDER HET BESTUUR VAN DEN HEER G. ROYERS.

Mev. M. Collart (Etterbeek-Brussel) heeft 4 in warme kleuren geschilderde stukken, die ons wat ros voorkomen: *De plas van Schavaes*, een herfstmorgen; *De bronnen van Schavaes*, *bij zonsondergang*; *Binnenplein van het Neerhof te Beersel* (Brabant), aangekocht voor de verloting; *Eene koe onder een afdak.*

G. Colsoulle, *Een stal van binnen gezien*, dit zeer verdienstelijk stuk werd mede van de eerste aangekocht voor de verloting.

J.T. Coosemans (Brussel) is over het algemeen grootsch in zijne behandeling; daarvan getuigen de volgende stukken: *Een weg in de heide* (Genck); *Het bosch van Fontainebleau* (Marlotte); *De woudbeek* (Aywaille); *De oude berkeboomen van Genck* (in de Kempen); *De oude eik van Bellecroix* (bosch van Fontainebleau); *De heide van Genck; Dormoir* (in het bosch van Fontainebleau), aangekocht voor de verloting; *Het Zoniënbosch te Groenendael* (een herfstgezicht); *Winterdag in de Kempen*, sedert 1879 het eigendom van het Antwerpsch museum.

G. Coppieters (Brussel). *De terugkomst van de vischvangst* zagen wij verleden jaar te Brussel.

F. Courtens (Brussel). *Sleepdienst op de Schelde; Koolakker; Terugkomst van het lof.* Dit laatste is het belangrijkste; wij vermeenden dat het door het staatsbestuur verleden jaar op de Brusselsche tentoonstelling was aangekocht.

F. Crabeels. *De koewachtster* en de *Kempische koeien* zijn nog altijd te onduidelijk en te weinig afgewerkt.

G. Croegaert (Montmartre-Parijs). *Onderduiken* is eigenlijk eene aanschouwelijke zorgvuldig geschilderde soort van zwemles.

A. Dandoy (Namen). *De rotsen te Profondville* zijn niet alleen droog als onderwerp, maar ook als kleur.

A. d'Anethan (Parijs). *Eerste communicanten*, is eene zorgvuldig bewerkte schilderij te noemen.

L. Dansaert (Ecouen-Seine-en-Oise). Dezes *Diplomaten*, ofschoon niet nieuw, zijn goed getypeerd.

F. De Beul (Schaarbeek). *De verbroken kluister*, stelt een schaap voor, dat van den band is losgebroken.

H. De Beul (Schaarbeek). *De kudde van Boendael,* eene

schilderij die verleden jaar te Brussel met eere prijkte.

Mej. M. De Bière (Brussel). Zorgvuldig bewerkte *Vruchten en bloemen*; het stuk: *Muziek*, is ook niet te verleggen.

A. De Braekeleer (Borgerhout). *Eene boerderij*, *buitenwaarts gezien*, eene zeer wel gelukte voor de verloting aangekochte schilderij, die aan de kleurenpraal doet denken der eerste manier van Leys wiens leerling hij geweest is even als zijn neef H. De Braekeleer, die ons bijna een half dozijn oude kennissen laat zien als: *De waterverfschilder,* het eigendom van den heer A. Vauthier; *De spinster,* van den heer Lequime; *Het oude Loodshuis te Antwerpen,* sedert 1882 in het Antwerpsch museum; *De schilderijenliefhebber*, van den heer Perlot; *Het feest* en *De zeeman*, van mev. Couteaux te Brussel.

E. De Jans' *Schafttijd van metsers* (zie 1884 blz. 160) is voor de verloting gekocht; hij heeft onk twee goede *mansportretten.*

G. De Jonghe (Brussel). *Het nieuwe pronkstukje* is zorgvuldig bewerkt en *Godvruchtigheid* wijs behandeld.

D. De Keghel (Gent). Een keurig vruchtstuk: *Toezending van druiven.*

Mej. M. De Keyser, de dochter van den rustenden bestuurder van de Antwerpsche academie, ontwikkelt zich al meer en meer tot eene bekwame schilderes. Hare schilderij *Mignon* kenmerkt zich door degelijkheid van kleur. Het stuk werd ook al spoedig verkocht.

Nic. De Keyser stelt de kapitale schilderij ten toon, waarvoor hij de modellen in Spanje ging bestudeeren: *De Goede Week te Sevilla.* Dit jongste gewrocht van den 72-jarigen meester is een waar puikstuk, zoo om zijne indeeling, als door de onberispelijkheid van teekening en schildering. Er mag van gezegd worden, dat het ons den uitstekenden schilder in al zijne kracht vertoont. Al de figuren leven, hunne houding en beweging zijn scherp en volkomen natuurlijk uitgedrukt. Gaat men de wezenstrekken, de koppen met eenige nauwkeurigheid na, zoo blikt u duidelijk, uit ieder van hen, een eigenaardig ik tegen, als ware elk figuur metterdaad een portret. De kracht en de waarde van het geheel worden daardoor in buitengewone mate bevorderd en het is voor een goed gedeelte aan die omstandigheid te wijten, dat de schilderij zooveel aantrekkelijkheid uitoefent op den toeschouwer. Zij straalt voelbaar levenswarmte uit. En met hoeveel juistheid is alles, aan de omvangrijke voorstelling, ook tot in de minste onderdeelen, behandeld! Enkele partijen van het tafereel zouden sommigen, naar wij hoorden, minder net en fijn hebben willen bewerkt zien. Onder andere de kleedij der bedelaars. Die opvatting moge te verdedigen zijn uit eenig opzicht, er is van uit een ander oogpunt ook veel tegen aan te voeren. Hetzelfde geldt voor de kleur. Is zij te schel? Valt op de schilderij een kletterend licht? Wij zijn niet van dit gevoelen. Vooreerst is Spanje met helderder daglicht gezegend dan onze gewesten; daarbij het tafereel is pas geschilderd. Na verloop van eenigen tijd, zal voor den toon en de kleur dezer schilderij dezelfde tempering intreden, welke reeds waar te nemen is aan De Keysers prachtige muurschilderingen in de trapzaal van het museum. Van die laatste tafereelen beweerde men eveneens in 1872, toen zij voltooid waren, dat zij te hel en te flikkerend waren. Laat hen, die er destijds zoo over dachten, de schilderingen in het museum opnieuw gaan bezichtigen: hun oordeel zal heel wat anders luiden. Wij wenschen zeer, dat de *Goede Week te Sevilla* voor Antwerpen bewaard blijve; het zou onder alle opzichten eene aanwinst voor het museum zijn. Van den heer De Keyser bevat de tentoonstelling nog een zeer schoon *Christushoofd*

en eene Spaansche bedelares, in den catalogus vermeld als eene studie, onder den titel: *Heidin van Triana.*

Van wijlen A E.K. de Knyff (zie blz. 60) zijn drie aantrekkelijke schilderijen ingezonden: *De tuin van Alfred Stevens* en twee landelijke gezichten, waarbij een het zeestrand te aanschouwen geeft, bij het losbreken van eene zware regenbui.

Graaf J. de Lalaing (Brussel). *De oorspronkelijke jager* is de voorstelling van een voorhistorischen jager in eene spelonk gezeten op den wortel van een boom, aan den boord van knoestige gewassen; de man is reusachtig van gestalte en omgeven door een aantal reusachtige dieren; hij wijdt zijne aandacht aan het spannen van zijnen boog. Het licht schuift in halve tonen strijkelings over den jager en zijne dieren, en doet hunne huid zacht uitkomen op den donkeren achtergrond, die ons wat raadselachtig voorkomt. Het stuk vol schoone hoedanigheden is eene phantasie; aangekocht voor het rijksmuseum te Brussel. Het *Ruiterportret* zagen wij verleden jaar te Brussel, alsook het hier aanwezige *Mansportret.*

A. De Lathouwer. *De kriekeboom* zagen wij reeds vroeger.

E. Delpérée (Luik). *In familie* is eene zeer goede huiselijke voorstelling, even als het stuk getiteld: *Het gebed.*

C.W. Delseaux (Brussel). Het goed getroffen *Gehucht Rijkboom*; de schoone schilderij hoort den heere Brunard toe.

F. De Mertens (Marseille). *Gemma de heidin* heeft veel bijval op de tentoonstelling.

C. De Nayer (Brussel). Een wel gelukt: *Stilleven.*

E. De Pratere (Brussel). Vijf zeer verdienstelijke schilderijen, namelijk: *De Boomgaard, des morgens*; *Rustende ploegpaarden*; *Schapen*; *Ploegpaarden in het Veurne-Ambacht*, die wij verleden jaar te Brussel zagen, en *Thinking it over*, ezels die het eigendom zijn van Z.M. den koning der Belgen.

L. Derickx. Eene gewetensvol bewerkte schilderij getiteld: *Te Nispen*, eene gemeente in Noord-Brabant onder Rosendaal. Dit stuk verdient voor de verloting te worden aangekocht.

E. De Schampheleer (Brussel). *De laatste schoone dag in den herfst* is een ernstig bewerkt tafereel, rijk aan goede hoedanigheden. Hetzelfde mag gezegd worden van de twee Hollandsche landschappen: *Weiland te Overschie* en *Gezicht bij Zalt-Bommel.*

Mej. E De Vigne (Gent) bracht keurig geschilderde *Herfstbloemen* ten toon.

A. De Vriendt (Brussel), de talentvolle historieschilder, is op de tentoonstelling door twee uitmuntende tafereelen vertegenwoordigd: *Paus Paulus III voor Luthers portret* en *Karel VI aan het kaartspel met zijnen hofnar.* Over de samenstelling kan de lezer oordeelen naar de medegedeelde plaatsneden, vervaardigd naar teekeningen van den meester. Het eerste stuk is voor het Antwerpsch museum aangekocht; het zal eene goede aanwinst zijn voor de verzameling onzer moderne meesters, ofschoon wij liever het tweede zouden gekozen hebben.

J. De Vriendt (Brussel) betreedt insgelijks het geschiedkundig terrein. Best gelukt is *De nachtwaak bij Ste.-Cecilia's lijk*, het eigendom van mev. E. Van Overloop, en overtreft onzes dunkens *De laatste dagen der H. Maagd te Jeruzalem*, ofschoon ook dit laatste stuk door kleur en gevoel eere doet aan het penseel van den kunstenaar.

P. De Wit. De tentoongestelde *Vischschuiten*, *De Schelde*

te Esquanaffles (eigendom van den heer E. Verellen, te Antwerpen), en *Herfstavond* zijn verdienstelijke schilderijen te noemen

A. Dillens (Brussel) leverde een goed bestudeerden *Paardekop.*

Mej. M. Dumont (Gent). Het door de kunstenares tentoongestelde *Zeestuk* is aangenaam en verraadt een geoefend penseel.

A. Elsen. De *Herfstmorgen*, ofschoon wat stroef van kleur, is een goed behandeld doek.

E. Farasijn. De verschillende eeremetalen, dezen kunstenaar toegewezen, namelijk op de driejarige tentoonstelling te Gent, in 1883, op de kunsttentoonstelling van Amiens, in 1884. op de wereldtentoonstellingen van Sydney (1879) en van Melbourne (1880), waren herhaalde en welverdiende huldebewijzen van bevoegde rechters aan het talent van den schilder, aan wiens *Vischmijn te Antwerpen in 1882* hier op de tentoonstelling te recht eene eereplaats werd gegund. Deze onderscheiding staaft het gunstig oordeel dat wij vroeger er over streken (zie blz. 29). Het stuk is aangekocht voor het Antwerpsch museum.

G.F.P. Fichefet (Quiévrain) stelt andermaal de keurige *Aardappelenrapers uit de omstreken van Namen*, verleden jaar te Brussel gezien, ten toon, en voegt bij in deze zending een goed getroffen portret.

J. François (Brussel). Het *Bosch- en drasland*, door den schilder ingezonden, is, naar onze meening, voor verbetering vatbaar.

L. Frederic (Brussel) is door vier belangrijke werken vertegenwoordigd. *De Kerstdag in het godshuis* is uitmuntend van waarheid en uitdrukking; die grijsaards rond de koffietafel zien er waarlijk gelukkig uit onder het gastvrij dak, dat hunne laatste jaren tegen gebrek beschermt. Er komen prachtig geschilderde typen voor in het stuk, door den heer W. Mosselman de Francquen aangekocht. In het vleugelstuk, de *Legende van den H. Franciscus* voorstellend, en te Antwerpen in 1882 reeds tentoongesteld, is veel talent te vinden in het landschap, waarin de verschillende feiten zich ontrollen. *De voddenwijven* bevallen ons minder. *De doode boer*, eveneens een vleugelstuk, komt al te zwart van kleur voor; wellicht heeft eene min gelukkige plaatsing schuld aan den nadeeligen indruk; er ligt anders een allerbest getroffen gevoel van smart, dat medelijden opwekt, in de drievoudige voorstelling: de rechtervleugel vertoont den doode op het sterfbed uitgestrekt; in het middelstuk houdt men de nachtwaak bij den haard, en de aanschouwer hoort straks het geprevel der biddende lippen en het gesnik van de weduwe en van de nabestaanden, rond het vuur geschaard; op den linkervleugel wordt de lijkkist weggedragen. Buiten lacht de natuur, terwijl de weduwe, ofschoon gelaten in haar lot, met een tranend oog den rouwstoet volgt, die de helft harer ziel wegvoert. Men ziet hier, hoe de eenvoudigste gegevens aan een waar talent volstaan ter bewerking van een oprecht kunststuk.

F. Gaillard (Brussel). *De Gudulaplaats te Brussel* genoot reeds verleden jaar een verdien ten bijval in de hoofdstad.

W. Geets (Mechelen). Van dezen meester hebben wij de *Bezwering van Joanna de zinnelooze*, sinds 1876 het eigendom van het Antwerpsch museum, en bijgevolg gekend; alsook *De vereenigde edelen bij Margaretha van Parma,* eene schets, op het 10e der ware grootte, van een der modellen voor de muurtapijten van den Belgischen senaat, welke in de koninklijke fabriek H. Braquenié en c^{ie} te Mechelen vervaardigd worden. Eenige tapijten, door dit huis uitgevoerd naar teekeningen van

den voortreffelijken bestuurder van de Mechelsche academie van schoone kunsten, worden in de Nijverheidtentoonstelling aangetroffen.

T. Genisson (Namen) stelt enkel het goed portret van zijnen kunstbroeder Kegeljan ten toon.

T. Gerard (Laeken). De *Waggelende overheid*, een aardig genrestuk, en de *Aankoopen* werden verleden jaar te Brussel gezien. Het *Verplichtend onderwijs* scheen ons min gelukkig van kleur.

Mej. H. Gevers geeft een zorgvuldig bewerkt *Vrouweportret* te aanschouwen. Men roemt algemeen het portret van den heer J. Cuylits, door E. Godding geschilderd; dit bevalt ons echter minder dan het stuk van mej. Gevers.

J. Goethals (Brussel). Het *Strand* en de *Duinen te Haarlem* getuigen van studie en vordering. Door aanhoudende vlijt groeit de schilder tot een voortreffelijken meester.

J. Guiette heeft, buiten fraaie etsen, op de tentoonstelling: *Sneeuw in het woud* en *De Eiermarkt te Antwerpen*, twee tafereelen vol goede hoedanigheden.

M. Hagemans penseelde met veel waarheid en natuurlijkheid het *Vertrek der vischschuiten.*

F. Halkett (Brussel). *In het mastenbosch* is een drievoudig vleugelstuk, tot treurnis stemmend, dat ons veel minder bevalt dan de *Doode boer* van Frederic. Hier geldt het eene borstzieke, hare laatste dagen nabij, en een hulpmiddel tegen de verterende kwaal in de terpentijnlucht van het mastenwoud zoekend. *De wandeling, Het bezoek* en de *Herinnering* vertoonen haar in drie verschillige toestanden. *Het portret van des kunstenaars vader*, goed geschilderd, schijnt ook goed te gelijken.

E. Hamman (Parijs) vertoont ons *Rubens aan Maria van Medicis de ontwerpen aanbiedend van de zoogenoemde* '*Galerij van Medicis.*' Gelijk gekend is, deed baron de Vicq, gezant van den aartshertog Albertus en van de infante Isabella, het voorstel dit veelomvattend werk aan Rubens op te dragen. Deze schilderde de 21 tafereelen, thans in den Louvre te Parijs, in 1621 te Antwerpen, bijgestaan door de bekwaamsten zijner leerlingen, maar had vooreerst te Parijs, onder de oogen der koningin, al de schetsen in grijsschildering gemaakt. - De uitvoering van dit onderwerp verwekt de belangstelling niet, die de naam van den vorst der Antwerpsche schilderschool doet vermoeden. In het werkhuis van Rubens zou de heer Hamman denkelijk te zwak geoordeeld zijn geworden om mede aan de groote taak te werken. *Het gezin in het werkhuis* van denzelfde, en het eigendom van des schilders broeder P. Hamman, komt ons wat bont van kleur voor.

A. Hannoteau (Brussel) vertoont *De oude Joanna,* die niet zonder verdiensten is.

L. Hendrix, een van de weinige meesters die zich wagen op het godsdienstig gebied, waar eens de oude Vlaamsche school hare prachtigste lauweren plukte, verschaft ons het genoegen een zijner puikstukken te zien: *Onze-Lieve-Vrouw, St.-Jan en de H. Emilius*. Ja, zóó zouden, met hetzelfde christelijk gevoel, met dezelfde fijn getoetste penseeling de besten der middeleeuwsche kunstenaars, de onvolmaaktheden huns tijds daargelaten, het onderwerp vertolken. Baron Bethune is de gelukkige bezitter van dit kunstjuweel.

F. Hens. *De overzetboot aan het Vlaamsch-Hoofd,* te Antwerpen, is getrouw weergegeven.

L. Herbo (Brussel). *Psyche* is een bevallig stuk, aan het museum van Doornik toebehoorend.

EEN VOORBIJVAREND SCHIP, zie blz. 89.
TAFEREEL VAN E. CLAUS, PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR EENE HOUTSNEDE VAN F. MEAULLE, GETEEKEND DOOR H. MEYER.

J.A. Heyermans. *De liefdadigheid* is een zeer fraai bewerkt, *Het onweder* een gevoelvol huiselijk tafereel. Buiten buldert het orkaan; middelerwijl is de echtgenoote van den zeeman met hare beangste kinderen in de nederige, maar zindelijke woning aan het bidden voor het behoud en de gelukkige wederkomst van het hoofd des gezins.

E. Hoeterickx (Brussel) geeft ons een kijkje in *Eene straat te Londen,* waaraan leven noch geest ontbreekt.

H. Houben brengt, evenals Heyermans, ons in de woning eens zeemans, op het eiland Marken. *Het eerste kind* zijne moeder tegenlachend, en waar de vader, zonder de pijp neer te leggen, minzaam op neerblikt, is eene voortreffelijke schilderij, mogelijk een weinig te bontkleurig.

A. Hubert (Brussel) verkiest het soldatenleven, ernstiger beschouwd, schoon niet beter getroffen dan Abry het doet. Welgelukt zijn de *Kanonniers te paard*, vooruit in batterij, en de *Belgische gidsen*, op weg om voeder.

Van wijlen E. Huberti (zie 1880, blz. 137) zijn twee stukken aanwezig: *Betrokken weder te Wilryck,* eigendom van het rijksmuseum, en *Veen in de Kempen,* sinds 1882 in het Antwerpsch museum bijgezet.

J. Impens (Schaarbeek). Goed geschilderd zijn de *Rustende werkman* en de afbeelding van een *Vlaamsch binnenhuis.*

L.A. Jacobs (Dendermonde). Is *Een moeras* wel geene aangename voorstelling, zij is toch goed door den schilder begrepen en uitgevoerd. *'s Morgens omstreeks Schoonaarde* van H. Janlet (Brussel) telt onder de fraaie schilderijen der tentoonstelling, en niet min verdienstelijk, niet min zorgvuldig bewerkt zijn de *Herfstmorgen* en het *Gezicht uit de Ardennen* van J. Janssens. Het schoon *Vee* van H. Jochams (St.-Gillis-Brussel) is met talent geschilderd.

E. Joors. De bijval, dien het portret van den kunstschilder H. Schaefels algemeen verwerft, is goed verdiend. Uiterst fijn gepenseeld is het *Lokaas,* of, beter gezegd, de juffer die vooraleer te paard te stijgen en den rit aan te vangen, hare honden een suikerbeetje toereikt. Het *Waterwild* en *Bij den vischverkooper* zijn evenzoo uitmuntend, schoon het laatste stuk min voordeelig geplaatst zij.

F. Keelhoff (Brussel) brengt ons andermaal op den buiten en vertoont *Een herfstgezicht uit Limburg* en goed geschilderde *Berkeboomen omstreeks Niel.*

J. Lambeaux. *De weduwe* en *De schilderijenkenner* zijn twee verdienstelijke tafereelen, den heere De Brouckere, te Brussel, toebehoorend.

F. Lamoriniere, wiens roem sinds lang gevestigd is en die onder onze landschapschilders uitmunt, heeft ons een twaalftal zijner puikstukken te zien gebracht, namelijk: *Mastenbosch te Putte* (Holland); *De gemeente Calmpthout*; *Eikenbosch* (herfst); *Vijver te Putte; In Vlaanderen* (eig. van den heer Jos. Isenbaert); *Sneeuw*, *omstreeks Calmpthout; In het bosch te Putte* (aangekocht voor de verloting); *Bosch te Domburg* (eig. van Z.M. den koning der Belgen); *Walcheren*, uit het Antwerpsch museum; *Poel*, uit het rijksmuseum te Brussel; *De slechte weg te Domburg; Avond in de heide te Putte.* De twee laatste tafereelen zijn geschilderd met gesmolten amber.

J. Lampe (Brussel). *Najaarszomer* is eene genoeglijke voorstelling.

KAREL VI AAN HET KAARTSPEL MET ZIJNEN HOFNAR, zie blz. 126.
TAFEREEL VAN A. DE VRIENDT, PHOTOGRAVUUR NAAR 'S MEESTERS TEEKENING.

Van wijlen E.F. Leemans (zie 1883, blz. 19) is de *Zomeravond* bij maanlicht, ontleend aan het Antwerpsch museum, waar het stuk sinds 1882 te huis hoort.

A. Le Mayeur (Boschvoorde) vertoont in een fraai morgengezicht de *Visschershaven te Oostende*, en geeft daarbij eenen *Opkomenden storm*, die het opmerkzaam oog des schilders tot eere strekt.

W. Linnig (jongste). *De rooker* laat onder opzicht van uitvoering niets te wenschen, maar zou men van een gewezen leeraar in de schilderkunst niet te recht iets belangwekkender hebben mogen verwachten?

W. Linnig (de oudste). *Eene keuken,* waar een meisje met kool te snijden zich onledig houdt, het eigendom van den heer A. Passenbronder, schijnt ons wat al te donker van kleur, maar is zeer goed gepenseeld.

T. Lybaert (Gent) beoefent met welgelukken de godsdienstige kunst en de geschiedenis. In het eerste vak hebben wij *Onze-Lieve-Vrouw en het kindje Jezus,* allerfijnst geschilderd naar den aard, maar zonder de gebreken van het gothieke tijdstip; met gevoel, met geloof en liefde zijn de moedermaagd en het goddelijke kind behandeld. In het geschiedkundig vak wordt ons vooreerst eene episode *Uit den Boerenkrijg* voorgesteld. Na het gevecht van Herenthals, werden de gewapend opgevangen patriotten voor den vorm voor den krijgsraad gebracht, en vervolgens overgeleverd aan een piket republikeinsche soldaten, die in last hadden hen dood te schieten, naar gelang zij buiten de rechtzaal verschenen. Er klopt een hart in de borst van die Kempische patriotten, en hunne fiere houding steekt wonder wel af tegen de brutale gezichten der bloeddorstige en vrijheidmoordende republikeinen. De schilder bewerkte onze dunkens al te zorgvuldig het roode gebouw, waar de krijgsraad in zetelt, en dat te veel ruimte op het doek beslaat. Er is meer leven in het stuk aan de geschiedenis van Grenada ontleend en *De opene plaats van het Alhambra, na de slachting der Abencerragen*, verbeeldend. ‘Teruggekeerd in Grenada, zoo luidt de geschiedenis, met alles wat zij op den vijand hadden buit gemaakt, werden de Abencerragen in Boabdils paleis toegelaten, een voor een, om het loon hunner dapperheid te ontvangen, maar zij vonden er hun dood; zij werden gewurgd of onthoofd en hunne lijken opgestapeld op eene binnenplaats van het paleis.’ Dit is het indrukwekkend onderwerp, door den kunstenaar met een oprecht talent vertolkt.

K.E.R. Maes (Contich bij Antwerpen) bracht *Een betwist stuk* ten toon, welks goede hoedanigheden wij niet zullen betwisten.

A. Marcette. *De Guldenberg te Antwerpen*, den heere A. Passenbronder toebehoorend, schijnt de voorkeur te verdienen boven het *Zeestuk.*

A. Markelbach (Brussel) levert goede historische typen in *Eene Vlaamsche gilde in vredestijd,* XVIIe eeuw, en in den *Tinnegieter* uit de XVIe eeuw (zie 1884, blz. 142). Er ligt veel onderscheiding in het portret van graaf de G.

L.K. Massaux (Brussel). Goed getroffen zijn de *Rustende koeien aan de Schelde;* de twee stukken van J. Mayné (Elsene-Brussel), *De twist en De korenpikker* genieten verdienden bijval.

F. Meerts (Brussel). *De wachtzaal 3e klasse*, met hare gelukkige verscheidenheid van allerhande typen, van werklieden en soldaten, van jong en oud, verdient als schildering in de eerste klasse te pronken. De eigenaar J. Lannoy vergunt ons ander-

maal, gelijk te Brussel in 1884, het genoegen het meesterlijk tafereel te bewonderen.

X Mellery (Laeken). *Een dorp in de Ardennen* doet zich goed voor; de *Openbare veiling in de* XVIe *eeuw* daarentegen, alhoewel niet slecht van samenstelling, mishaagt door den vuilen, zwarten toon, die straks belet da zaken te onderscheiden. *De Romeinsche koppen* zijn zeer schoone studiën, maar die als dusdanig, naar onze bescheidene meaning, op de tentoonstelling niet te huis hoorden.

K. Mertens vond koopers voor zijne drie tentoongestelde werken, een teeken dat zijn talent aan den eisch der kunstkenners weet te beantwoorden. De *Plaatdrukkerij* werd aangekocht voor de verloting. *In de smidse*, in ons tijdschrift reeds gunstig beoordeeld in 1884, werd gekocht door den heer Kremer te Antwerpen en de *Jachtherinnering*, door den heer Flecken.

K. Meunier (Brussel), alhoewel zijne onderwerpen aan de verschilligste streken en handelingen ontleenend, is van zekere eentonigheid niet vrij te pleiten. *De lossende stoomboot in de haven van Antwerpen* is eene goede voorstelling; de *Tabaksfabriek te Sevilla* werd onlangs, mits 8000 fr., het eigendom van het rijksmuseum; verder hebben wij nog de niet slecht gelukte *Ophaling in eene kolenmijn* in Luikerland, en den *Geborsten smeltkroes* in de glasblazerij van Val-St.-Lambert.

Mej. G. Meunier (Brussel). De *Bruidsherinnering* en *De Mandolina* zijn twee keurig uitgevoerde stillevens.

I. Meyers verwekt eenen genoeglijken indruk door zijne malsche *Oevers van de Schelde.*

R. Mols, de gekende schilder van stadsgezichten, brengt ons stedewaarts terug, en vertoont de *Bourgognekade te Bordeaux*, de *Reede van Antwerpen*, aangekocht voor de verloting, en een gezicht van *Dordrecht*, drie verdienstelijke tafereelen.

J.L. Montigny (Tervueren) vermeidt zich liever in het landleven. Aan de *Ploegpaarden*, aangekocht door den heer Ed. Oppenheim, te Brussel, werd onzes dunkens, een al te fijn penseel gebruikt. De *Novemberavond te Tervueren* is vol waarheid (voor de verloting bestemd); *De kar* en het *Span van den houtkooper* dragen de algemeene goedkeuring der toeschouwers mede.

F. Mortelmans, een veelbelovend leerling der academie van Antwerpen, vergast ons op een goed geschilderd *stilleven* met wild en gevogelte J. Nauwens, de bekwame Antwerpsche schilder van stillevens, voegt er, tot nagerecht, *Fruit en wijn* bij, dat, zorgvuldig bewerkt, grooten bijval aantreft.

P.J. Neuckens (Brasschaat, bij Antwerpen). De *Herinnering van het bal*, eene juffer bij lamplicht de piano bespelend, is een van de beste werken des schilders en door den kunstschilder H. Bource waardig geoordeeld om in dezes galerij te pronken.

K. Ooms. *De sledevaart* met familieportretten, geeft stof aan de hekelzucht der paardenkenners, die, het aloude *Ne*, *sutor, ultra crepidam* gedachtig, onvolmaaktheden in het voorgespannen ros aantoonen. Zij zouden de spreuk willen terugkaatsen en den schilder zeggen, dat het niet genoeg is een voortreffelijk portretschilder te zijn, om zich ook aan paarden te verstouten, die eene bijzondere studie vereischen. In hoeverre die kritiek gegrond is, zullen wij niet beslissen, maar bekennen dat heel het werk voortreffelijke hoedanigheden bezit. Het portret van mevrouw de Bosschaert gelijkt uiterbest, dat van mevrouw Spruyt vooral is goed geschilderd.

A. Pastur (Ter Hulpe in Brabant). Het gezicht '*s Morgens in de Kempen* schijnt ons al te dor van schildering en bevalt ons oneindig minder dan het Brabantsch tooneel *Na den winter* van E.T.B. Plasky (St.-Gillis, Brussel).

C. Petit (Brussel). Een allerliefst tafereeltje is *Eene les in het koorddansen*, waar men een bevallig kindje in beweging brengt.

A. Plumot. Volgens de gewoonte van den schilder zijn *Het uitgaan van den stal* en de *Bouwval der abdij van Villers* met de meeste zorg afgewerkt.

E. Portielje. *De treurige terugkomst* voorspelt ons eenen goeden schilder te meer uit dit kunstenaarsgezin. Zij is waarlijk treurig, de terugkomst van den zeeman, die weldra de dood zijns kinds zal vernemen; de moeder wil hem de droevige waarheid verbergen, terwijl de grootvader met beklemd gemoed op zijnen zoon neerziet. Heel die vertooning is meesterlijk behandeld.

G.J. Portielje. *Tijdens de verwisseling* brengt ons terug naar den tijd, toen de diligence het voornaamste voertuig der reizigers was. De allerbest getypeerde voorstelling werd voor de verloting aangekocht, en wij wenschen hem op voorhand geluk, dien het gelukkig lot zal bevallen.

J. Quinaux (Brussel) vertolkte met een kunstig penseel den indruk van een opmerkzaam oog in de *De vijvers van Hinghene*, bij Bornhem, gelegen, en in *De Ambleve*, nabij Aywille, verkocht aan burggraaf Ed. de Grimberghe.

E. Quitton. Heel geestig is *De eerste minnebrief* voorgesteld, en veel geduld schijnt er gebruikt bij het *Stilleven.* Het eerste stuk is aangekocht door den heer J. Chojnovski, van Kiew.

H. Robbe (St. Joost-ten-Noode) schildert meesterlijk *Bloemen en vruchten*; in hetzelfde vak van *Bloemen* geniet T. Robie (Brussel) eene welverdiende beroemdheid. Mej. A. Ronner (Brussel) brengt ook aan de godin Flora kunstig bewerkte *Bloemen en bijhoorigheden* ten offer.

F. Roffiaan (Elsene) geeft prachtige landschappen, kortom meesterstukken, te zien in *Het Königsmeer* van Opper-Beieren, en in *De bergengte van Findalenbach*, nabij Zermatt, Hoog Waliserland (Zwitserland).

P.E.H. Rul is onder onze jonge landschapschilders een der meest belovende. *Het uitdoen van boomen in Februari* is eene goed gelukte schilderij, die dan ook voor de verloting werd aangekocht. *Een vijver te Merxem*, even zorgvuldig bewerkt, vond eveneens al spoedig eenen liefhebber namelijk in den heer P.P. Stoop, bouwkundige te Antwerpen.

Wijlen E. Sacré. Eene *Algerische spinster* en een paar portretten, in de tentoonstelling aanwezig, doen te recht het vroegtijdig afsterven van dezen kunstenaar betreuren. (Zie onzen jaargang 1882, blz. 208).

H. Schaefels. *Sint-Annagodshuis*, den heere Leo François, te Antwerpen, toebehoorende, en *De Algesiras in den slag van Trafalgar*, uit het Antwerpsch museum, zijn onzen lezers bekend (zie 1879, blz. 118; 1882, blz. 167). *Het sneuvelen van Nelson*, in denzelfden slag van Trafalgar, onderscheidt zich door dat gemak van samenstelling en door die kunstige groepeering, welke het eigen karakter zijn van den meester. Laatstgemelde episode is beschreven als volgt: ‘Kenbaar aan zijne eereteekenen en doordien bij hem de bevelen werden gehaald, waadde Nelson in het bloed zijner strijdmakkers, toen van uit de kruissteng der *Formidable* een schot viel, hetwelk hem tusschen den schouder en den hals kwam treffen. Als door eene onzichtbare hand geslagen, stortte hij op het dek, voorover, in het bloed. Drie matrozen

en de kapitein Hardy, die hem met hun lichaam dekten, snelden toe, om hem op te beuren. Hij had zich reeds bediend van de hem overblijvende goede hand, om op de knieën te gaan zitten. “Vriend, zoo sprak hij tot Hardy, 't is met mij gedaan; dezen keer zijn de Franschen Nelson de baas.” - “Ik wil het niet hopen,” luidde het antwoord. - “Er is geen hoop meer, hervatte Nelson, de kogel heeft mij de ruggegraat doorboord.” Ofschoon doodelijk gewond, behield de vlootvoogd nog kracht genoeg, om aan Hardy en andere aanwezige officieren bevelen te geven.’

L. Schaefels, de verdienstelijke en onvermoeibare leeraar der Antwerpsche academie van schoone kunsten, stelde een prachtig, breed gepenseeld *stilleven* ten toon, dat voor de verloting werd aangekocht.

J. Schellekens (Aalst) slaagde goed in zijn tafereel der *Oevers van de Schelde,* en de *Bloemen* van F. Seghers (Elsene) zijn fraai te noemen.

A. Serrure (Schaerbeek). *Beweeg niet meer!* met die woorden maant de schilderes, door den schilder op het doek gebracht, haar model tot beweegloosheid aan. Buiten een paar portretten stelt E. Siberdt een *Boekliefhebber*, reeds vroeger met genoegen gezien, ten toon; het stuk werd aangekocht door den heer William L. Thornton, te Chislehurst J.F. Simons (Brasschaat) leverde een keurig *Landschap* en *De wolf en het schaap.*

E. Slingeneyer (Brussel). *De laatste dag van Pompeji*, een groot tafereel, wordt op de volgende wijze beschreven: ‘Den 23^{n} Augustus van het jaar 79, des namiddags omtrent een uur (onder de regeering van Titus), doemde boven den Vesuvius eene ongemeen groote wolk op, in de gedaante van een Italiaanschen pijnboom, die zich tot eene aanzienlijke hoogte verhief en als een weelderig bladloof vertoonde. Een onderaardsche wind scheen haar aanvankelijk met onstuimigheid voort te drijven en te steunen; daarna bezweek zij onder haar eigen gewicht, verwijdde zich en spatte uiteen; wat er viel, was nu eens wit, dan weder zwartachtig en ook asch- en aardkleurig; er bevonden zich gloeiende steenen onder. Deze vuurregen viel niet in eens, maar bij vlagen, zoodat de meeste menschen het wisten te ontvlieden. Pompeji's bevolking werd geschat op 40,000 zielen. Tot nog toe zijn slechts een 500 geraamten aangetroffen. Er blijft nog veel te ontgraven.’ - Breed geschilderd, is die bont gemengde volksdrom, voor den storm van lava en vuur heenvluchtend; veel uitdrukking is er op die beangste wezens te lezen; de schildering schijnt ons echter wat al te decoratief en de academieke teekening is al te gevoelig. In den *Wapenmaker* vindt men het bedreven penseel van den talentvollen schilder terug.

J. Sluyts-Horta. Voor eenen liefhebber-kunstenaar mogen de *Bouwvallen* van *Villers-de-stad* en de *Omstreken van Ronsse* goed gelukt heeten; beide gezichten werden door den heer W.L. Thornton aangekocht.

E. Smits (Brussel) heeft een keurig stuk, *De nieuwe ring* getiteld.

K. Soubre (Luik). *De herstellende zieke*, vol gevoel en zorgvuldig uitgevoerd, brengt ons de *Weduwe*, op de laatste driejarige tentoonstelling bewonderd, terug in het geheugen. De heer J. Chojnovski van Kiew is er de gelukkige bezitter van geworden.

J. Stallaert (Brussel). *De waaier* is eene schoone schilderij, rijk aan kleuren.

A. Stevens (Parijs en Brussel). Deze beroemde meester schilder heeft even als F. Lamorinière een dozijn schilderijen die allen van een waardig penseel getuigen, namelijk: *Eene wees*, eigendom van Z.M. den koning der Belgen; *Eene pijnlijke*

zekerheid behoort den heer Van Praet te Brussel; *Hooge tij* is van den heer H Defour; *Voor Havre*, van den heer Dutfoy; *Behaagzucht*, van den heer Ernest Brugman; *De Brief*, van den heer Wimenet; *Volle maan*, zeestuk, behoorende aan den heer Leroux; *Portret van August Montrosier*, eigendom van den heer Montrosier; *Eene zeenimf*, van den heer Dekens; *Een vurige zang* en *Bloemen* behooren den heere Goethals; *Voor den spiegel.* Zijn al de werken van Stevens voortreffelijk, wat de uitvoering betreft, men betreurt des te meer met reden, dat er meermaals zoo weinig gedachte in de gekozene onderwerpen ligt. Die afwezigheid van zedelijke en verheffende begrippen trof ons herhaalde keeren bij het doorloopen der kunstgalerijen. Al te zeer vergeet de moderne kunstschool dat hare roeping edeler is, dan voor een ongenblik het oog te streelen.

J. Stevens (Brussel). In den *Morgen te Brussel* hebben wij het dierentafereel, dat sinds 1853 in het rijksmuseum te Brussel prijkt.

J. Stobbaerts heeft sedert eenige jaren oneindig gewonnen in toon en kleur. De *Antwerpsche beenhouwerij* is een der schoonste stukken der tentoonstelling, ten minste als men vrede heeft met realistische voorstellingen. De koe ligt stevig gebonden ter aarde; twee beenhouwers zitten op het dier neergehurkt; de eene houdt den kop vast, de andere doorsteekt den nek, waar golven bloeds uit neerstroomen. Niet heel aangenaam, gelijk men ziet, schoon meesterlijk geschilderd, is de vertooning. Van denzelfden schilder heeft men nog de volgende onderwerpen: *Keuken van een dierenaanbidder*; *Hondenscheerder*, eigendom van den heer Leo Lequime; *Juli of de eerste wagenhooi; Het verlaten van den stal*, uit het Antwerpsch museum.

F. Stroobant, (Brussel). *De Dyver* en *De Royavliet*, twee al te zorgvuldig uitgevoerde stadsgezichten van Brugge.

Mej. M. Stroobant, *Voorjaarsoogst* is met veel liefde bewerkt.

A. Struys (Mechelen) is niet gelukkig met zijne *Droomerij*, waar wij den veelbelovenden schilder van *Misschien*! te vergeefs in zoeken.

F.T. Verlinden (Brussel). *Na 1793* is goed geschilderd; het *Treurdicht*, eene harpspeelster in rouw, stemt niet tot begeestering; *De wildstroopers* zijn niet onverdienstelijk.

H. Timmermans. De *Werkplaats in eene sigarenfabriek* is onder opzicht van kleur eene goed gelukte schilderij.

K. Tschaggeny legt zich toe op de studie van paarden, en hij slaagt er goed in, als de *Paardenmarkt te Tongeren* bewijst, even als het *Trekpad*, waar een koppel van het edele dierenra met voerman op te zien zijn.

Th. Tscharner (Veurne) verlustigt zich liever bij zee en bracht op doek *Het strand der Panne bij laag water.*

L. Tytgadt (Gent). De mandolierspeelster, *Elya* getiteld, werd voor de verloting aangekocht; dit zegt genoeg ten voordeele der verdiensten van het werk.

F.M. Van Acker (St.-Gillis, Brussel). De roode-koolenhof *Op den buiten* is goed afgebeeld, maar vorderde zeker wel niet veel geestesinpanning.

F. Van Damme (Brussel) geeft een niet slecht gelukt *Gezicht uit Holland*, en Mej. C. Van den Broeck (Parijs) eene goed geschilderde *Moskee in Algiers* te aanschouwen.

E. Van den Bussche (Brussel). De gewone voortreffelijke hoe-

HET UITDOEN VAN BOOMSTAMMEN IN FEBRUARI, zie blz. 130.
TAFEREEL VAN P.E.H. RUL, PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DES SCHILDERS TEEKENING.

danigheden van 's kunstenaars penseel zijn te vinden in het tafereel *Mejuffrouw de la Vallière bij de Karmelieternonnen*, voorgesteld naar de beschrijving van Sainte-Beuve: zonder het einde van haar proeftijd af te wachten, liet zij zich den dag harer intrede het hoofdhaar afsnijden.

K. Van den Eycken (Brussel). *De rondreizende kunstenmakers* uit het apen- en hondengeslacht en eene *Jacht* zijn voortreffelijk getypeerd.

E. Van der Haegen (Brussel). *Het tooverteeken*, een onderwerp ontleend aan het *Oude strafrecht in Vlaanderen*, door J.B. Cannaert, is eene verdienstelijke samenstelling, maar niet bevallig, zooals men gereedelijk zal oordeelen volgens de beschrijving: ‘Zekere Adriana Schepens, huisvrouw van Pieter Claeys, molenaar in den watermolen te Gent, door buurvrouwen als eene heks aangewezen, werd naar aanleiding van dien gevangen gezet. Volgens het gebruik, had zij allereerst eene schouwing van den beul te onderstaan, die, eenige vlekken op haar lichaam vindende, dezelve voor duivelsteekens hield. Dien ten gevolge werd zij overgeleverd aan de rechters, die haar de naaldproef lieten doorstaan, in den folterkelder van het kasteel, den 19^{n} Oct. 1601.’

H. Van der Hecht (Brussel). De *Molen van Sint-Lievens-Hautem* en *Een boomgaard in de lente* zijn keurige tafereelen.

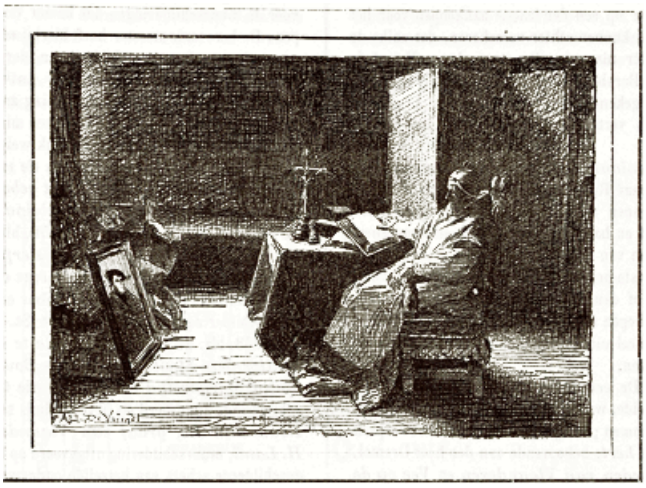
P. Van der Ouderaa. *De laatste schuilplaats, tijdens de Spaansche furie.* Don Geronimo de Roda, die, lid van den raad van state, zich sedert de gevangenneming van dit college tot landvoogd der Nederlanden had opgeworpen, gaf den 4^{n} November 1576 bevel, om Antwerpen te plunderen. Des geweldenaars troepen, samengesteld uit Spaansche, Italiaansche, Engelsche, Duitsche, Fransche en Waalsche regimenten, namen de stad stormenderhand in en verwoestten haar te vuur en te zwaard. In die gruwelijke omstandigheid, waaraan den naam van *Spaansche furie* is gegeven, toen de groote koopstad weerloos was overgeleverd aan teugelooze soldaten, lieten de kloosterorden niets onbeproefd om de ingezetenen bij te staan. Door het beleid van de Claranonnen werd het gezin Mundi, herkomstig uit Douai, gered. De schilder vertoont ons het gezin, verscholen in het klooster der Franciscanernonnen De moedige kloosteroverste, met geloof gewapend, springt onversaagd het bloedgierig krijgsvolk

te gemoet, dat weldra verschrokken de hielen keert. Heel de voorstelling met het licht der brandende stad op den achtergrond, is hoogst dramatisch. De *Familieportretten*, getrokken op het oogenblik dat de kinderen bij het zilveren jubelfeest aan het ouderenpaar hunne gelukwenschen aanbieden, zijn allerschoonst samengesteld, en *De proeflezers ter drukkerij van Plantijn,* voortreffelijk geschilderd. Het laatstvermeld tafereel werd verkocht aan den heer Felix Grisar. *De mondzoen*, sinds 1879 in het Antwerpsch museum (zie 1879, blz. 117), is onzen lezers bekend.

A. Van der Syp (Brussel) biedt een frisch geschilderd *Seringentuil* aan.

H. Van Hagendoren geeft *Een hoek uit Werchter* te zien.

A. Van

PAUS PAULUS VOOR LUTHERS PORTRET, zie blz. 126.
TAFEREEL VAN A. DE VRIENDT, PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR 'S MEESTERS TEEKENING.

Hammée (Brussel). *Campenhout, ten aanhoore van vrienden, voor het eerst de Brabançonne zingende in het koffiehuis Cantoni, 1830.* Eene oude kennis, die op de landstentoonstelling van 1880 voorkwam.

E. Van Hove (Brugge). *De inventaris*, met veel zorg naar den trant der oude meesters bewerkt, doch wat al te stroef, is het eigendom van den heer O.D., wiens echtgenoote door denzelfden meester in portret aanwezig is. *Galilei* en *Margaretha Van Eyck* komen ons ook wat hard van schildering voor.

V. Van Hove (Vilvoorde). *Ophalia* geniet algemeenen bijval.

F. Van Kuyck (Hoboken). Wij hadden van den kundigen schilder iets belangrijkers verwacht, dan *Het hooien in den polder. 's Morgens in de heide*, van C. Van Leemputten (Brussel), zou beter afgewerkt kunnen zijn. F. Van Leemputten (Schaarbeek) brengt ons andermaal het stuk *Aan de Nederschelde*, verleden jaar te Brussel gezien, onder het oog, en voegt daarbij *De kaai te Doel.*

J. Van Luppen. *Tusschen St.-Amandus en Baasrode, Gezicht in het bosch van Pailhe* (Condroz), zijn als naar gewoonte twee uitmuntende schilderstukken.

Van wijlen J.-B. Van Moer (zie onzen vorigen jaargang, blz. 180) ontmoeten wij hier *De kapel van den H. Zeno in de St.-Marcuskerk te Venetië*, waarvan de heer L. de Haas de gelukkige bezitter is.

H. Van Seben (Elsene). *De kunstenaar* en *De omstreken van Arnhem* (Holland), twee lieve tafereelen.

J. Van Severdonck (Schaarbeek). *Van der Meulen bij het beleg van Kortrijk*, eene goede geschiedkundige schilderij.

H. Van Soom, die gedurig vorderingen maakt, toont ons eene *Noorweegsche fjord*, die wel voor de verloting mocht worden aangekocht.

A. Velghe (Kortrijk). Twee keurige stillevens: *Druiven met toebehooren* en *Perziken en druiven.*

E. Verdyen (Brussel). *De oogst*, een verdienstelijk landschap, bevalt ons beter dan *Juli*, waar eene juffrouw met hond en zonnescherm in een graanveld tot voorstelling dient.

A Verhaeren (Brussel). *Vlaamsch binnenhuis, In eene werkplaats* (aangekocht voor de verloting) en *Het tusschenribstuk,* zijn drie zeer kleurige en aangename schilderijen.

P. Verhaert. *De plaatsnijder*, naar gewoonte des schilders, schoon van kleur, is aangekocht voor de verloting; *De muzikant,* eene parel van schildering, is het eigendom van den heer E. Huybrechts.

F. Verhas (Brussel). *De laatste van zijn stam* is eene adellijke voorstelling die het *Sic transit gloria mundi* onwillens op de lippen brengt; het is immers te vreezen, dat met dergelijke opvoeding de edele spruit niet oud worden zal. Met zulke afgezonderde en als 't ware fluweelen opvoeding is de mensch niet leefbaar.

J. Verhas (Brussel). *Wandeling op het strand,* eene wandeling op ezels te Heyst-aan-zee, is eene schilderij die eene plaats in het Antwerpsch museum verdient en ongetwijfeld bekomen zal.

I. Verheyden (Schaarbeek). *Houtzagers in het Zoniënbosch* en *Wildstroopen 's winters* zijn niet genoeg afgewerkt; een paar *Portretten* doen van dezen schilder meer verwachten.

Wijlen A.J. Verhoeven-Ball (zie 1882, blz. 108). *De voorraad van het Groot-Hotel.*

K. Verlat. Deze beroemde meester is de zondenbok van velen, wier werken niet werden aangenomen. Zijn *Golgotha* (zie blz. 27) levert hun daartoe eene gelegenheid, doch meest al het gehekel gelijkt niet slecht op onmachtige ijverzucht; *Hulde aan de koningin der bloemen,* eene voorstelling van frisch geschilderde bosch-, water-, veld- en heidebloemen, waarvan de heer V. Lynen de gelukkige bezitter is; *De oester en de pleiters*, een meesterstuk, toebehoorende aan den heer Raap; *Arendengevecht,* eigendom van den heer J. Vekemans; *Tijdige hulp*, eigendom van mev. Florent Joostens; *Bekwaamheidskiezers,* door ons vermeld in 1884, blz. 105, als aangekocht door den heer Arnold de Pret; *De verkoop van eene oude schilderij,* bij ons op de vermelde bladzijde onder den naam van: *Mundus vult decipi* aangekondigd, is het eigendom van den heer baron

Henri van Havre; *Het eerste christengezin,* een echt puikstuk van christenzin, behoort den heer B. De Vleeshouwer, te Antwerpen. Rond ons hoorden wij beweren dat *Mundus vult decipi* eene scherts is van den schilder op een der laatste aankoopen voor het Antwerpsch museum. Wij kunnen echter verzekeren, dat zulks de bedoeling van den schilder niet was. *De stem des volks* of de triomf der dwaling, waar Barabbas boven Jezus verkozen wordt, is aan onze lezers algemeen gekend.

E. Vermeulen (Boom) vertoont ons een eiland in Opper-Egypte: *Philoe.*

Th. Verstraete, *Beukenlaan*, een herfstgezicht, genomen in het park van den heer graaf Reusens, te Brasschaat, is een fraai schilderstuk, dat veel winnen zou als het eenigszins gestoffeerd was. *Januari* is treffend en hartroerend, door de eenvoudigheid der voorstelling: te midden van de sneeuw gaat een priester, in allerhaast geroepen, de laatste heilige sacramenten toedienen, waarschijnlijk aan de moeder of den man van de vrouw, die over den weg zou kunnen willen vliegen om maar spoedig hare woonst te genaken. Dit droevig tooneel uit het familieleven is goed gevoeld en meesterlijk teruggegeven.

A. Verwee (Brussel). De eenvoudig getitelde schilderij: *De wilgen*, vertoont eene weide, waar wilgen staan en meesterlijk gepenseelde dieren in voorkomen; aangekocht voor het Antwerpsch museum; *Het stervende hert,* behoorende aan den heer Dremel, *Weilanden in het Noorden van Vlaanderen* en *Vee op de weide* vereeren dezen dierenschilder van eersten rang.

J. Wagner. *Op het terras*, dat wij verleden jaar te Brussel zagen, bevalt ons hier veel minder.

G. Walkiers (Brussel) heeft ons een goed portret gemaakt van de *Regentiestraat te Brussel.*

E. Wauters (Brussel). Een tiental schilderijen, waartusschen de meesterlijk geschilderde portretten van mev. Somzée. Gaëtano Somzée, Albertus S., Joanna V.d.C., heer Daye, mev. Janlet, mev. V.d.B.C en heer A.V. de C., alsook zijne gekende puikstukken: *Caïro bij de brug van Kars-el-Nil*, aangekocht voor het Antwerpsch museum, en *De groote moskee te Tanger* (Marokko).

F. Willems (Parijs) geeft ons vier zeer schoone schilderijen te bewonderen: *Een pasgeboren kind*, eigendom van den burggraaf de Grimberghe, *De uitgang, Herfst* en de *Geheime brief.*

Wij zagen, buiten de reeds gemelde, nog portretten door: W. Albracht; A. Delfosse; K. De Kesel (Gent); G.F.P. Fichefet (Quiévrain); G. Genisson (Namen); L. Herbo (Brussel); J. Janssens (St.-Nicolaas); A. Lacroix (Brussel); E. Lambrichs (Brussel); L.J. Lebrun (St.-Joost-ten-Noode); D. Mergaert (Brugge); mej. C. Mingers (Brussel); J.M. Nissen (Luik); L. Philippet (Luik); K. Pirmez (Brussel); A. Thomas (Brussel); G. Van Aise (Gent); J. Van Beers; H. Van den Eede (Brussel); V. Van Dyck (Schaarbeek); A. Van Hammée (Brussel); P. Van Havermaet; J. Vindevogel (Gent); J. Vreuls (Luik).

Teekeningen, waterverfschilderingen, enz.

Rechts van den inkom, langs den pandgang, komt men in zaal 11, waar men de volgende teekeningen van den beroemden historie- en godsdienstigen schilder G. Guffens aantreft: *De dekens en kooplieden van het Hanzenverbond plaatsen hunne*

oorkonden en vrijbrieven in het archief van St.-Michielsabdij te Antwerpen, 1315 (zie 1880, blz. 155); *Geeraard Mercator; Christophorus Columbus; Europa met zijne bijzonderste voortbrengselen,* de *Landbouw* en de *Wolhandel; Afrika:* eene *Struisvogelenjacht* en eene *Leeuwenjacht* (zie ons tijdschrift van 1865 en 1866); deze teekeningen dienden voor de muurschilderingen der kamer van koophandel te Antwerpen. De beroemde meester heeft hierbij een ontwerp in vier deelen gevoegd, om de muurschilderingen der kamer van koophandel opnieuw te maken in eene zaal der Antwerpsche Beurs, waartoe het gemeentebestuur zijne toestemming zou verleend hebben, maar wat onuitgevoerd bleef omdat de heer minister Rolin-Jaequemijns eene geldelijke bijdrage van het rijk weigerde. Verder: *Christus; Jezus komt bij Joannes in de woestijn om gedoopt te worden* (zie 1865, blz. 173); *Het gebed op den berg; Jezus de zieken genezende; Jezus geblind en mishandeld door de soldaten van Caïphas* (zie 1870, blz. 17); *Jezus voor den grootpriester Caïphas*; *Jezus sterft aan het kruis; De evangelisten* Joannes, Lucas, Marcus en Mattheus; *De apostelen* Paulus, Simon, Thomas, Jacobus en Bartholomeus; allen in muurschilderingen uitgevoerd in de St.-Joriskerk te Antwerpen (zie 1868, blz. 25); *Blijde intrede te IJperen, in 1384*, *van Philips-den-Stoute*, *hertog van Bourgondië*, *en zijne gemalin Margaretha van Maele* (zie 1882, blz. 152), muurschildering uitgevoerd op het stadhuis te IJperen; *Vertrek van Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen (1202)*, *naar het H. Land*, muurschildering uitgevoerd op het stadhuis te Kortrijk; geschilderde schets van hetzelfde onderwerp; *De overbrenging van de arke des verbonds naar Jeruzalem*, teekening der schilderingen uitgevoerd in de H. Jozefskerk, te Leuven; *Jezus' geboorte* en *De verrijzenis*, in muurschilderingen uitgevoerd in de kapel van het kasteel Minley, in Engeland; *De H. Alphonsius van Liguorio*, uitgevoerd in de H. Jozefskerk te Brussel; *De H. Maagd en het kindje Jezus* met twee heiligen, in muurschildering uitgevoerd in de kapel van graaf H. de Liedekerke, te Celles; *Echtvereeniging van Raymondus van Pierrepont met Walburgis*, *burggravin van Antwerpen* (*1225*)*; De eerste Witte-Donderdag*, *in St.-Julianus-gasthuis te Antwerpen, 1303; Op eene verhevenheid*, *voor het stadhuis, in 1515, ten overstaan van burgemeester Gerard van den Werve*, *legt prins Karel, de latere keizer van dien naam*, *den eed af*; *De burgemeester Arnold van den Werve, omringd van de schepenen*, *van de vertegenwoordigers der voornaamste handeldrijvende volken in Europa*, *en in het bijwezen der stedemaagd, opent in 1531 te Antwerpen de koopmansbeurs; Schepen Jan van de Werve sneuvelt den 4*n *November 1576, terwijl hij gedurende de Spaansche furie, met eene schaar burgers, het stadhuis verdedigde*, tafereelen uitgevoerd in eene zaal van den baron Van de Werve van Schilde, te Antwerpen; deze 6 meesterlijke teekeningen zijn dezer dagen in phototypie verschenen bij W. Otto, te Dusseldorp. De HH. Hieronimus, Augustinus, Gregorius en 3 kerkvaders, in muurschildering uitgevoerd in de O.-L.-Vrouwekerk, te St.-Nicolaas.

De overige teekeningen en waterverfschilderingen hangen in zaal 9 en daartusschen hebben wij de volgende fraaie waterverfschilderingen aangetroffen, te weten:

F. Coenraets (Brussel). *Het handelsdok te Brussel* en 3 zeer welgelukte *Gezichten uit Namen*, verkocht aan den heer O. Peltzer, te Brussel.

A. De Coster (St.-Joost-ten-Noode). *Portret van des schilders zuster*, toebehoorende aan den heer J. Portaels.

P. De Coster (Elsene). *Op den buiten.*

K. Ecrevisse (Haybes-Ardennen). *Landschap uit Ardennen.*

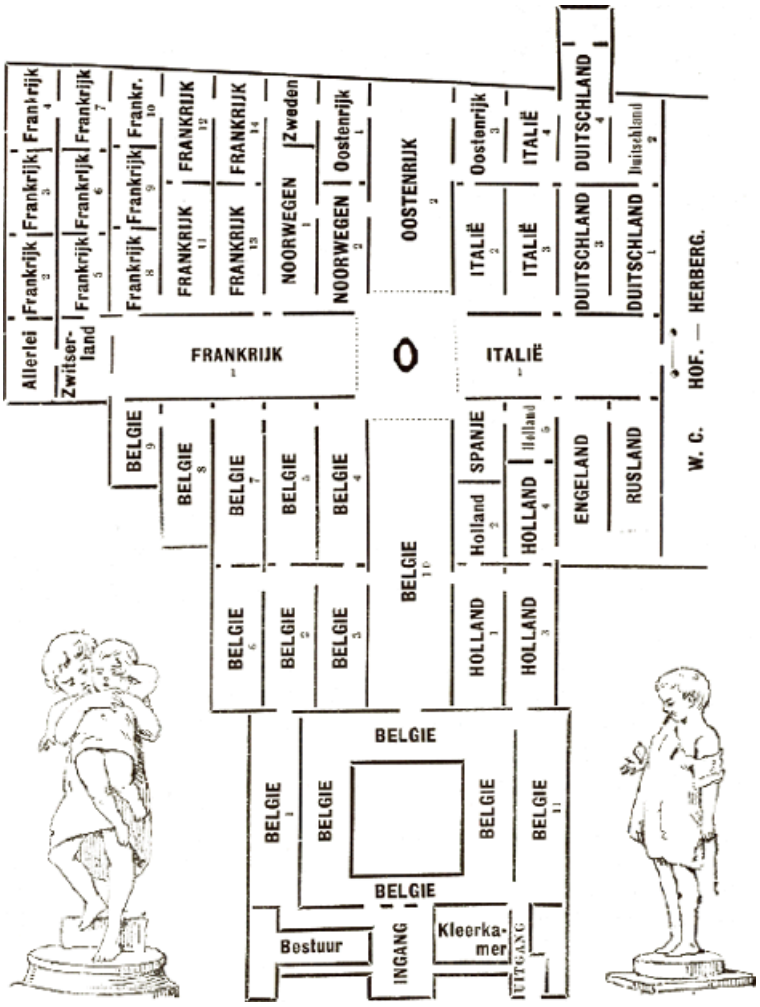
E. Elle (St.-Joost-ten-Noode). *De winter te Droogenbosch.*

M. Hagemans, *Lage tij,* en P. Hermanus (Brussel), *Schuiten te Heyst hare zeilen drogende.*

E. Hoeterickx (Elsene). *De Waterloobrug te Londen.*

X. Mellery (Laeken). *Jonge meisjes van het eiland Marken* (verkocht) en een geteekend ontwerp van *Diploma.*

L. Mundeleer (Elsene). Fraai landschap, getiteld: *Te*

PLAN EN VERDEELING DER LOKALEN. A. VAN BEURDEN, zie blz. 86.
F.J. JORIS, zie blz. 86.

Droogenbosch en *Bloemen.*

A.E. Pecquereau. *Marktdag op de Grootemarkt te Antwerpen* en een welgelukt *Gezicht te Dordrecht.*

J. Petit (Elsene). *Vendôme.*

J.A. Pioch (Brussel). *Vischschuiten*, verkocht aan den heer S. De Schrijver, te Brussel.

Mej. M. Puraye-Donnet (Schaarbeek). Lijst met vier *miniaturen op ivoor*, waarvan er eene, de kleinste, gestolen is op de tentoonstelling.

A.F. Schoy (Brussel). *Vierzijdige zegepoort, ter gelegenheid der landsfeesten van* 1880 *te Brussel*, opgericht ter plaatse van de voormalige Schaarbeekschepoort.

F. Seghers (Elsene). Goed weergegeven zicht uit de *Omstreken van Napels.*

H. Seghers. Een uitnemend welgelukt *Strand van Scheveningen* (stormweder), aangekocht door graaf Pallfy, van Weenen (zie blz. 140).

H. Stacquet (Brussel). *Het staketsel te Oostende*; *Landschap in Ter Hulpe*; *Zeestuk*; *Portret van des schilders vader*; *Binnenhuis* en *Landschap te Schaarbeek.*

P. Themon (Namen), *Op de Maas* en *Binnengezicht* (Try Collin), en L. Titz (Brussel), *De pluk der appelen.*

V.D. Uytterschaut (Brussel). *In het Zoniënbosch* en *Landschap te Abcoude* (Holland).

A. Van der Syp (Brussel). *De voetweg in het dal van Josaphat* (Schaarbeek).

Tusschen de voornaamste teekeningen tellen wij die van A.M. Danse (Bergen), *De waschvrouw*, en eene lijst met portretten; J.A. Demannez (Brussel), *Het studiekabinet van Erasmus*, naar H. Leys, en de *Oostersche*, naar J. Portaels, door hem reeds op koper gegraveerd.

Mev. J. Godart-Meyer (Schaarbeek). *Hollandsch landschap.*

F. Lauwers. *O.-L.-Vrouw met de harp*, naar de muurschildering van Andreas del Sarto, uit het museum te Florence, en een uitmuntend levensgroot en goed gelijkend met kool geteekend portret van den volksv e r t e g e n w oordiger Edw. Coremans.

A.J. Le Pas (Jupille bij Luik), *Een boer met een kruiwagen*; W. Linnig, J^{r}., *Het berghuis*, behoorende aan den heer A. Passenbronder.

J.B. Meunier (Brussel). *Troonsafstand van keizer Karel*, naar L. Gallait.

J.B. Michiels. *De Blinde*, naar J. Dyckmans.

J.M. Nisen (Luik) heeft verschillende welgelukte portretten ingezonden.

P. Raoux (Brugge). *O.-L.-Vrouwshoofd*, naar Memlincs Onze-Lieve-Vrouw met den gouden appel, uit het St.-Jansgasthuis te Brugge, meesterlijk teruggegeven.

L. Rorcourt (Brussel). *Gezicht aan de vijvers te Virelle.*

Mej. À. Roszmann (Gent). *Macheline* en *Elzasserin.*

L. Seghers. Portret van dezen sinds vele jaren gunstig gekenden penteekenaar en zijne echtgenoote.

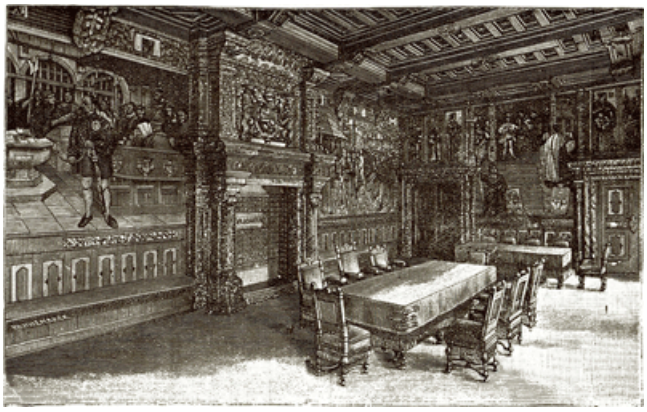
Gravuren, etsen en steendruk.

Antwerpsche Etsersvereeniging (zie bladzijde 99).

Vereeniging der Waterverfschilders en Etsers te Brussel.

Lijst, bevattende van: Edgar Baes, *Herinnering van de*

Marne en het *St.-Jans-vuur.* Lionel Baes, *Vijvers van Groenendaal.* Em. De Munck, *Kasteel van Havré* (Henegouwen); *Kasteel van Ravenstein* (Brussel); *Slotkapel* (Acoz); *In het park* (Acoz); *Monaco*; *Ventouxberg* en de *Waterleidingen van Carpentras*; *Kapel in het bosch van Montplaisir* (Acoz); *Aan de Duivelspoort te Maastricht.* F. Jasinski, *De rooskleurige*

DE ZAAL LEYS OP HET ANTWERPSCH STADHUIS. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN J. PANNEMAKER.

dame, naar A. Stevens; A. Numans, *Gezicht van Dordrecht*; *Het portret,* naar L.G. Brillouin (zie 1881, bladz. 187); *De brug van Bercy* (Parijs). P.E.M. Parmentier, *Ossen*, naar A. Verwee.

G. Biot (Brussel). *Aglaïa*, naar A. Cabanel.

F. Brant. *De communie van den H. Franciscus van Assisi*, naar P.P. Rubens, uit het Antwerpsch museum.

Th.J. Cleynhens. Lijst met verschillende proefafdrukken.

A.M. Danse, *Portret van Rubens*, naar hemzelve; *Biddende kloosterling*, van de orde van Premonstreit, naar Memlinc (zie *de Vlaemsche School 1859,* blz. 89); *Bedelaar,* naar E. Wauters; *Marteling van den H. Petrus*, naar Titiaan.

J.A. Demannez. *De weduwe*, naar F. Willems, en *Romeo en Julia,* naar Ch. Jalabert.

F. De Meersman (Elsene-Brussel). *OEdipus en Antigone*, naar het tafereel van J. Stallaert, in bezit van Z.M. den koning der Belgen; *Mignon,* naar J. Portaels.

J. Dujardin (Bergen). *De lezeres,* naar X. Mellery; *Portret van Jan Karel De Cordés*, naar Rubens; *De knaap der St.-Lucasgilde*, naar M. De Vos, in het Antwerpsch museum (zie *de Vlaemsche School*, 1856, blz. 73).

A Elsen. Lijst met vijf etsen, getiteld: *Berkeboomen*; *Wilgeboomen*; *Fontainebleau*; *'s Avonds* en *het Schijn.*

G. Fraipont (Parijs). *Belofte*, naar Vinea, fraaie ets, en twee steendrukpenteekeningen: *Het ongeluk*, naar Dagnan-Bouveret, en *De afspanning de la Botte*, naar Vinea.

L.J. Greuse (Bergen). *Sint-Jan,* naar een half-verheven beeldwerk van Donatello.

J. Guiette. Lijst met verschillende proefafdrukken.

F. Lauwers. *De ontroostbare*, naar het tafereel van F. Verhas, dit jaar door de Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten aan hare inschrijvers afgeleverd; *Zegepralende intocht* van Hendrik IV, te Parijs, naar de oorspronkelijke schilderij van P.P. Rubens, uit de Uffizi-galerij te Florence (zie de *Vlaamsche School* 1880, blz. 15); *Het O.-L.-Vrouwebeestje*, naar A. Stevens, uit het rijksmuseum ter Brussel.

J.B. Mennier. *Portret van P.P. Rubens,* naar de schilderij, door hemzelve geschilderd voor de Uffizigalerij te Florence.

J.B. Michiels. Vier paneelen uit de zaal Leys, op het Antwerpsch stadhuis (zie de *Vlaamsche School*, 1870 blz. 97); *De kruisoprichting,* naar P.P. Rubens, begonnen door wijlen Erin Corr; *Christus tusschen de moordenaran*, naar P.P. Rubens; *De vernielde kluis*, naar L. Gallait.

A J.F. Minne (Parijs). *Portaal van O.-L.-Vrouwekerk* te Belhem; *Maagdelijk bosch* in Amerika; *Het oordeel van Salomo*, uitmuntende houtsneden.

C. Tichon (Bergen). *Honden op loer,* naar Van den Eyck.

W.P. Van der Veken. *Martina Plantijn,* naar P.P. Rubens; *Portret van den heer V. Jacobs*, lid der kamer van volksvertegenwoordigers; *Portret van den heer dokter De Baisieux,* hoogleeraar te Leuven.

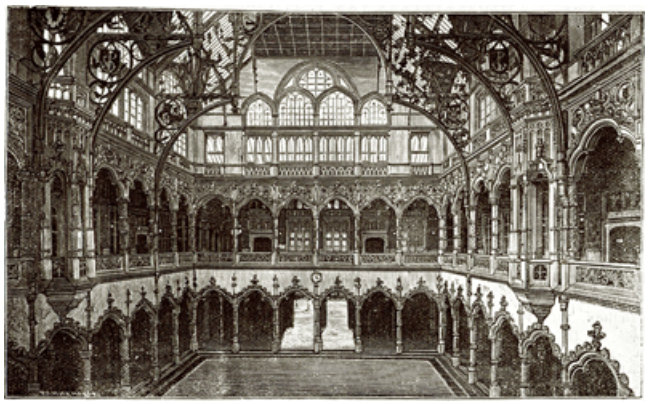
F. Van Loo (Gent). Uitmuntende steendrukprenten: *Onhandigheid*, naar D. Col; *De leeuw*, naar F. Verhas; *Het bezoek van den geneesheer bij Italiaansche boeren*, naar E. De Jans; *Paardenmarkt te Izolock in Hongarië*, naar O von Thoren; Portretten, naar L. De Winne, en dat van den heer Woeste.

M. Vermeiren. *Christus gekruist*, naar A. Van Dyck, waarvan *de Vlaemsche School* in 1861, eene welgelukte penteekening gaf van H. Meyer.

E. Vermorcken. Deze verdienstelijke leeraar der Antwerpsche academie voor schoone kunsten heeft eene lijst met verschillende welgelukte proefafdrukken van houtsneden ingezonden, die zijn talent alle eer aandoen.

Bouwkundige teekeningen.

Om die te zien, moet men terugkeeren naar zaal 11. Het getal tentoonstellers is niet groot, derhalve zullen wij ze allen vermelden. Van L. en H. Blomme zagen wij de uitmuntende teekeningen van het *Jongensweezenshuis*, gebouwd te Antwerpen in de Durletstraat, en van de te bouwen *Parochiekerk van S^{t}.-Willebrords*

DE KOOPMANSBEURS TE ANTWERPEN. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN J. PANNEMAKER.

te Antwerpen, in ojivalen stijl der XIIIe eeuw; het plan van een *Gemeentehuis* voor Borgerhout, in den stijl der kunstherbloeiing.

E. Carpentier (Beloeil). Eene in aanbouw zijnde *Parochiekerk* te Spa, vol verdiensten.

H. Coenraets (Brussel) toont ons een eigenaardige *Ontwerp-ingang van eenen tunnel.*

E. Dieltiens. Lijst met de volgende lichtbeelden van gebouwen te Antwerpen uitgevoerd: *Meisjesweezenhuis*, *Oudemannenhuis*, *Gebouw der waterwerktuigen* (Antwerpen-Zuid) en het plan van een *Stadhuis*, in doorzicht.

A. Dujardin (Oostende). *Plan van eene villa*, in aanbouw op den zeedijk te Oostende, met een kleinmodel in pleister.

P.-P.-J. Saintenoy (Brussel). *Ontwerp van een stadhuis* in den Vlaamschen stijl der XVIe eeuw. Plannen van grondmuur, kelders, benedenverdieping, dakwerk, hoofdgevel, achtergevel, zijgevels, enz., alles ter schaal van 0^{m}02 per meter.

J. Schadde. De oorspronkelijke plannen van de *Spoorhalle* te Brugge en lichtbeelden en teekeningen van 8 kasteelen in Oost- en West-Vlaanderen onder zijne leiding hersteld en gebouwd, waartusschen zeer merkwaardige.

A.F. Schoy. Algemeen plan tot herstelling van de kerk van *O.-L.-Vrouw van den Zavel*, te Brussel. Zooals men weet, diende deze kerk, opgericht tusschen 1400 en 1549, voor de Fransche omwenteling, tot kapel aan de gewapende gilden van Brussel en hoorde toe aan den koninklijken eed der kruisboogschutters. Keizer Karel in 1512, Margaretha van Oostenrijk in 1518, Willem de Zwijger, prins van Oranje, in 1564, de infante Isabella in 1615, aartshertog Leopold in 1651 en de keurvorst van Beieren in 1698 schoten den vogel van den klokketoren der kerk en werden koningen en koninginnen van den grooten eed der Brusselsche kruisboogschutters uitgeroepen. Plannen van hoofd-, zij- en achtergevels, schaal van 0^{m}01 per meter; plan van het in

uitvoering zijnde groot portaal (westzijde); uitgewerkte studie met lichtbeelden van den toestand voor 1872. Schaal van $0^{m}05$ per meter.

F. Smet. *Ontwerpsynagoge* voor de Israëlietische gemeente te Antwerpen.

F. Truyman. Ontwerp voor de herstelling van het *Steen* te Antwerpen (10 ramen) en een hooggewerkt model in pleister dat uitgevoerd ongetwijfeld de algemeene goedkeuring zou bekomen.

L. Van Arenberg (Leuven). *Gevel der Lambertuskerk bertuskerk te Heverle*, gebouwd in 1879, en een model van een *Huisgevel*, te Leuven opgericht.

H.J. Wiertz. *Ontwerp voor eene muziekschool.*

Openbare gebouwen.

Tusschen deze vermeldt de catalogus alleen de volgende werken te Antwerpen uitgevoerd: P. Dens, *Vlaamsche schouwburg* op de Gemeenteplaats; *Het slachthuis; Het huis van Plantijn tot museum veranderd; Atheneum* (zie 1883, blz. 177); *Binnenverbouwing van het stadhuis*, uitgenomen de zaal Leys, die J. Schadde tot bouwmeester had en waarvan wij hier op nevensgaande bladzijde een gezicht mededeelen.

G. Geefs & F. Van Dyk. *Gedenkteeken der Fransche furie* (zie onze blz. 74).

L. Hendrix. De drie eerste en de vier laatste tafereelen van den *Kruisweg in de O.-L.-Vrouwekerk; De veertien statiën van den kruisweg in de St.-Jozefskerk.* De andere zijn zooals men weet van Frans Vinck.

F.J. Joris. *Standbeeld van H. Conscience* (zie 1883, blz. 120).

J. Pecher. *Gedenkteeken van J.F. Loos*, ingehuldigd in 1875, en waarvan wij verder eene kleine houtsnede mededeelen.

J. Schadde. *De Beurs*, ingehuldigd in 1872 en waarvan wij hier eene houtsnede opnemen, ontleend aan den door ons op blz. 57 aanbevolen *Guide d'Anvers*, van den heer L. Kintsschots, gedrukt in de Augustijnsche drukkerij van Desclée, De Brouwer & c^{ie}.

Belooningen.

De op 29 Juli te Brussel vergaderde aannemingsjury maakte de volgende lijst van kunstrechters op, die bij koninklijke besluiten van 4 en 9 Augustus werden benoemd (staatsblad van 7 Augustus en 1 September):

Schilderkunst. Leden: N. De Keyser, E. Fetis en J. Robie; bijgevoegde leden: A. Cluysenaer, J. Delin en A. Van den Nest (deze laatste heeft bedankt). *Beeldhouwkunst.* Lid: W. De Groot; bijgevoegd lid: Joz. Geefs. *Bouwkunst.*

GEDENKTEEKEN VAN J.F. LOOS, zie blz. 137.
TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Lid: J. Janlet; bijgevoegd lid: P. Dens. *Graveerkunst.* Lid: J.B. Michiels; bijgevoegd lid: J. Demannez.

Den 6^{n} Augustus werden benoemd de heeren E. Slingeneyer, K. Verlat en C. Van Camp ter vervanging van de heeren N. De Keyser, J. Robie en A. Cluysenaer die hadden bedankt.

De heeren K. Dumercy en A. Donnet vervulden het ambt van secretaris.

De vreemde afdeelingen waren als volgt vertegenwoordigd:

Duitschland. H. Deiters, H. Kaulbach, Schelsinger en Demerlein.

Oostenrijk. E. Felix, S. L'Allemand.

Frankrijk. A. Cabanel, Bailly, W. Bouguereau, E. Guillaume, L. Flameng, J. Meissonier.

Engeland. Bruze-Joy, E.A. Grattan.

Nederland. E.J. Boks.

Italië. G. de Sanctis, Fabj-Altini, ridder Mazzucchi.

Noorwegen. P.A. Petersen, G. Münthe.

Rusland. J. Klever, E. Colinet.

Spanje. Arim.
Zwitserland. J. Ducaju.

Eeremaaltijd.

Volgens een oud en goed gebruik, bood de Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten op 15 Augustus den heeren juryleden een eeremaaltijd aan, in de wandelzaal van het gerechtshof, voor deze gelegenheid prachtig toegerust en opgesmukt met planten, bloemen enz. Op den achtergrond prijkte een vaandel van gouden laken met het schild der maatschappij: WT JONSTEN VERSAEMT. Om de drieledige tafel schaarden zich een 100-tal gasten, waartusschen beroemde kunstenaars van het land, uit Frankrijk, Duitschland en andere landen.

De dischkaart, netjes en keurig in goud en kleuren gedrukt bij de heeren Bellemans, miste den kunststempel, welken zij vroegertijds steeds droeg, toen zij wijlen den talentvollen Frans Durlet en later P. Dens en H. Meyer door de handen ging.

Aan het nagerecht bracht de heer voorzitter Jac. Cuylits een heildronk uit op Z.M. den koning Leopold II en de hoofden van de ter plaatse vertegenwoordigde bevriende volkeren. Sprekers woorden werden hartelijk toegejuicht.

De beroemde kunstschilder J. Meissonier, voorzitter van de jury, wijdde in sierlijke taal een heilwensch aan de stad Antwerpen, Rubens' bakermat, en bracht op gelukkige wijze de feesten van 1877 in herinnering.

De heer Th. Smekens, daarna het woord voerende, zegde ongeveer het volgende:

> 'MIJNHEEREN,
> Namens de Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten, heb ik de eer den juryleden een heildronk te brengen.
> Wel geducht is die eer, want ik ben niet in staat om in woorden hunner waardig te zeggen, hoeveel hartelijke bewondering wij koesteren voor die schaar uitgelezene mannen, gekozen tusschen de eerste kunstenaars niet slechts van ons land, maar van gansch Europa.
> Ik zal het dan ook maar niet beproeven, en er mij toe bepalen, om, naar het voorbeeld van onzen voorzitter, u voor te stellen, hun een blijk te geven van onze diepgevoelde dankbaarheid.
> In de ruimste mate zijn wij hun dit verschuldigd. Verlieten zij niet huis en land, zich onttrekkende aan geliefde werkzaamheden, om hier heel eene week te komen keuren en raad slagen, bij eene weersgesteldheid die verre van aangenaam was? En welk loon is hun daarvoor wedervaren?
> Gij weet het, Mijnheeren, en aan die het niet weten, kan de weerklank dezer zaal het leeren: ieder pleiter heeft vier en twintig uren tijd om zijne rechters te verwenschen. En een kunstenaar die tentoonstelt, behoort mede onder de pleiters; zijn werk is zijn advocaat; het pleit voor hem in zoo overtuigde taal, dat hij zijn proces er zou mogen om winnen; maar er is in ieder gewoon rechtsgeding eene verliezende partij en in kunstgedingen staan de kansen nog slechter: van tien bekroningen, daar verdiend, is er nauwelijks eene te begeven.
> Groot is dan ook het getal misnoegden, die, in hun verbolgenheid op de jury, zich soms het meest verbeten toonen op den keurder die hun werk

heeft voorgestaan en verdedigd, zonder dat hij er mocht in gelukken zijn oordeel te doen bijtreden door zijne medeleden.
Zij, die zich de ondankbare taak lieten welgevallen, om keurmeester te zijn, hebben dan ook metterdaad alle aanspraak op erkentelijkheid.
Verzekerd mogen zij zijn, dat die erkentelijkheid onverdeeld bij ons bestaat en dat zij zal blijven voortleven in ons gemoed, met de herinnering aan de aangename uren die hun verblijf in ons midden ons heeft geschonken.

En wanneer zij, te huis, onzer eens weder voor den geest roepen, laat hen dan bedenken, dat er in het land van Rubens harten zijn, die warm voor hen kloppen.'

De gemoedelijke taal van den geachten spreker maakte een zichtbaar gullen indruk op alle aanwezigen en niet het minst op hen, die het voorwerp waren van zijnen lof.

Na hem voerde nog het woord de heer Jos. Delin, die hulde bracht aan de beroemde aanwezige kunstbeoefenaren, in den persoon van den heer J. Meissonier, voorzitter van de jury.

Ridder G. de Sanctis, commissaris der Italiaansche afdeeling voor schilderkunst, dronk op den bloei en voorspoed der maatschappij, en het welzijn van haar waardigen voorzitter, den heer Jac. Cuylits.

De heer ridder A. von Lindheim, afgevaardigde voor Oostenrijk, dronk op de Antwerpsche vrouwen.

Het feest liep omtrent middernacht af.

Belooningen.

1e Afdeeling. Klasse 1 en 2. *Schilderkunst, teekeningen, waterverfschilderingen enz.*

Vroeger behaalde eeremetalen: A. Achenbach, te Dusseldorp; W. Bougereau, Parijs; H. Canon, Weenen; L. Knaus, Berlijn; F. von Lenbach, Munchen; J. Meissonier, Parijs; A. Morot, idem; Ch. Müller, Weenen; L. Passini, Venetië; L.G. Pelouze, Parijs; A. Stevens, J. Verhas en E. Wauters, Brussel.

Eeremetalen: A. Achenbach, Dusseldorp; H. von Angeli, Weenen; L. Bonnat, Parijs; L. Comerre; idem; F. Lamorinière, Antwerpen; F. Leighton, Londen; V. Makoffski, Rusland; O. Merson, Parijs.

Eeremetalen 1e klasse: V. Brozik, Parijs; J.T. Coosemans, Brussel; A. Corelli, Rome; A. Glaize, Parijs; H. Gude, Berlijn; J. Israëls, 's-Gravenhage; J. Le Blant, Parijs; L. Loefftz, Munchen; F. Schommer, Parijs; A. Verwee, Brussel; G.F. Watts, Londen.

Eeremetalen 2e klasse: F. Courtens, Brussel; W. Firle, Munchen; J. Georges-Bertrand, Parijs; A. Gordigiani, Florence; L. Gros, Poissy (Seine-en-Oise); Holmberg, Munchen; P. Maso, Spanje; H.W. Mesdag, 's-Gravenhage; R. Russ, Weenen; J. Stobbaerts en P. Van der Ouderaa, Antwerpen.

Eeremetalen 3e klasse: P.M. Beyle, Parijs; F. Carcano, Milaan; E. Carpentier, Cuerne; E. De Jans, Antwerpen; F.A. Delobbe, Parijs; A. Erdtelt, Munchen; T. Lacroix, Parijs; A. Laupheimer, Munchen; P.A. Leroy, Parijs; G. Moreau de Tours, idem; P.R. Morris, Londen; L. Nono, Venetië; L. Perrault, Parijs; F. Van Leemputten, Brussel; E. Ravel, Geneve; F. Rumpler, Weenen; E. Werenskjold, Christiana; E.S. Witkamp, Amsterdam.

Eervolle vermeldingen: T.H. Bachmann, Dusseldorp; L. Bazzaro, Milaan; O. Bjorck, Zweden; F. Bocion, Ouchy bij Lausanne; J. Brunet, Parijs; F. Calmettes, idem; G. Chierici, Reggio; H. Darnaut, Weenen; P.P. Hoeker, Berlijn; mej. B. Hubrecht, 's-Gravenhage; A. Hynais, Parijs; E. Joors, Antwerpen; mev. F. Kallmorgen, Carlsruhe; A. Kessler, Dusseldorp; A. Lahaye, Parijs; J. Montigny, Tervueren; H. Moore, Londen; A. Normann, Dusseldorp; H. OEhmichen, idem; P. Oyens, Brussel;

mev. J. Peyrol, Parijs; mej. Roosenboom, 's-Gravenhage; F. Thaulow, Christiania; W. Tholen, Kampen; H. Van Seben, Brussel; T. Verstraete, Antwerpen.

2e Afdeeling. Klasse 3. *Beeldhouwkunst.*

Vroeger behaalde eeremetalen: E. Carlier, Parijs; R. Dietz, Dresden; J. Dillens, Brussel; L. Longepied, Parijs.

Eeremetalen: E. Barrias, Parijs; J. Chaplain, idem.

Eeremetalen 1e klasse: J. Coutan, Parijs; G. Geefs, Antwerpen; V. Genuto, Napels; L. Mignon, Parijs.

Eeremetalen 2e klasse: L. Albert-Lefeuvre, Parijs; A. Cordonnier, Parijs; J. Cuypers, Brussel; F. Leenhoff, Parijs; H. Thornycroft, Londen.

Eeremetalen 3e klasse: D'Orsi, Hasselberg; E. Herter, Berlijn; J. Lambeaux, Antwerpen; M. Lock, Berlijn.

Eervolle vermeldingen: C. Barbella, Chito; I. De Rudder, Brussel; C. Namur, idem; R. Ockelman, Dresden; R. Pereda, Milaan.

3e Afdeeling. Klasse 4. *Bouwkunst.*

Vroeger behaalde eeremetalen: Commissie der geschiedkundige gedenkteekens van Frankrijk.

Eeremetalen: L. Bernier, Parijs; C. Peters, 's-Gravenhage.

Eeremetalen 1e klasse: A. Ballu, Parijs, en L. en H. Blomme, Antwerpen.

Eeremetalen 2e klasse: O. Courtois-Suffit, Parijs; E. Dieltiens, Antwerpen.

Eeremetalen 3e klasse: M. Calinaud, Parijs; F. Truyman, Antwerpen.

Eervolle vermeldingen: L. Calmand, Parijs; A. Gemund, Haarlem.

4e Afdeeling. Klasse 5. *Gravuur en steendruk.*

Vroeger behaalde eeremetalen: G. Biot, Brussel; C. Gaillard, Parijs.

Eeremetalen: T. Chauvel, Parijs; J. Jacquet, Parijs.

Eeremetalen 1e klasse: E. Bodven, Parijs; L. Lecouteux, Parijs; J.B. Meunier, Brussel.

Eeremetalen 2e klasse: E. Lefort, Parijs; L. Rousseau, Parijs; A. Sirouy, idem; J. Sonnenleiter, Weenen.

Eeremetalen 3e klasse: Antwerpsche etsers; B. Damman, Parijs.

Eervolle vermeldingen: F. Lauwers, Antwerpen; A. Léveillé, Parijs.

Kroniek.

Brussel. De prijs voor muzikale samenstelling, door de koninklijke academie van België uitgeloofd, is met eenparige stemmen toegewezen aan Paul Lebrun, van Gent.

- De oude Munt, die thans wordt afgebroken, werd in 1820 gebouwd naar het plan van den bouwmeester Vanderstraeten vader. De twee borstbeelden en het door twee geniussen gesteunde landswapen, die den gevel versierden, werden door den beroemden Franschen beeldhouwer Frans Rude gemaakt, die alstoen de stad Brussel bewoonde; zij zijn overgebracht naar het museum van de Hallepoort. Op de plaats, die het nu gesloopt wordend gebouw innam, stichtte Jan IV, hertog van Brabant, reeds vóór den jare 1420, een muntgebouw, waarin hij geld liet slagen. Dit gebouw werd in 1531 afgebroken en herbouwd, terwijl tevens eene nieuwe straat, de Muntstraat, over den aanklevenden grond werd aangelegd. Vóór 1820 werd het muntlokaal nog tweemaal afgebroken en herbouwd, namelijk in 1649 en 1755.

Buitenland.

Liverpool. In den wedstrijd voor de teekening van het plakkaat der wereldtentoonstelling op het gebied van scheepvaart, handel en nijverheid, in 1886 te Liverpool te houden, is de 3e prijs (20 guinjes) toegewezen aan het ontwerp van den Antwerpschen bouwkundige Eugenius Geefs. Belangrijk

STRAND VAN SCHEVENINGEN, zie blz. 135.
WATERVERFSCHILDERING VAN H. SEGHERS, PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DES SCHILDERS TEEKENING.

aan de tentoonstelling deelnemen door de inzending van kaarten en modellen van de Antwerpsche reede, de Antwerpsche haveninrichtingen enz.)

Sterfgevallen.

JAN BERNARD WITTKAMP, de zeer verdienstelijke historieschilder, geboren te Riesenbeck (Westfalen), sedert 1840 te Antwerpen metterwoon gevestigd, is aldaar den 15n Juni overleden in zijn huis Consciencestraat, nr 60. Hij genoot zijn eerste kunstonderwijs te Delft, waar hij in 1830 was komen wonen. Van 1837 tot 1840 leerde hij te Rotterdam bij W.H. Schmidt. Naar Antwerpen verhuisd, volgde hij ter academie de lessen van G. Wappers en werd leerling van N. De Keyser. De meeste zijner werken vindt men vermeld of beschreven in de 30 verschenen jaargangen van ons tijdschrift. Hij bekwam reeds in 1845 het gouden eeremetaal op de tentoonstelling te Brussel en behaalde later dergelijke onderscheidingen op tentoonstellingen te Brugge, 's-Gravenhage, Londen en Philadelphia. In de gemengde afdeeling der Antwerpsche wereldtentoonstelling voor schoone kunsten prijkt zijne *Parisina.* In 1852-1853 deed hij kunstreizen in Engeland, Italië, Zwitserland en Duitschland. Het museum te Gent bezit een zijner tafereelen, *Een gevangenbewaarder* voorstellende, en op de tentoonstelling van 1850 verkocht voor fr. 800. Een ander zijner stukken, *De page,* bevindt zich in een der ministeries te Brussel. Beide zijn op hout gegraveerd in het *Nederlandsch Magazijn* van 1865. Wittkamp heeft een aantal werken van Renier en August Snieders met platen opgeluisterd. Den 18n Juni werd de betreurde schilder plechtig ter aarde besteld op het kerkhof van de gemeente Berchem, nadat een lijkdienst voor belooft de afdeeling der Liverpoolsche tentoonstelling te wezen, welke zal gewijd zijn aan de geschiedenis en de ontwikkeling van het reizen te land, ter zee of door de lucht, waarbij zal worden opgenomen de uitbreiding, die de verbetering der gemeenschapsmiddelen heeft gegeven aan handel en nijverheid. (Het

gemeentebestuur van Antwerpen zal hem was opgedragen in de parochiale kerk van St-Jozef. Groot was het aantal vrienden en waardeerders, die waren opgekomen, om den overledene uitgeleide te doen naar zijne laatste rustplaats; groot was ook de lof die hem ten deele viel uit den mond van velen, die het voorrecht hadden genoten hem van nabij te kennen of omgang met hem te houden. Wittkamp, die hoofdzakelijk voor zijne kunst leefde en als geheel opging in hare beoefening, was werkelijk een man van een bij uitstek edelen aard en een hoogst rechtschapen karakter.

LODEWIJK ANTOON DE RYCKER, den 18^{n} Augustus te Gent overleden, in den ouderdom van 60 jaren, zou, volgens de nieuwsbladen verzekeren, verscheidene letterkundige werken nalaten, betrekkelijk dewelke wij hopen, dat zal worden onderzocht of zij ook geschikt zijn om te worden uitgegeven. De overledene liet onder andere een aantal geschiedkundige opstellen in tijdschriften verschijnen. Hij behoorde vroeger tot het onderwijs. Bij zijne begrafenis werden redevoeringen uitgesproken door de heeren Lefevre, J. Vuylsteke en W. Rogghé.

EDUARD AGNEESSENS, die met volle recht een kunstschilder van veel aanleg mocht worden genoemd, is op nauwelijks 42-jarigen leeftijd, den 20^{n} Augustus overleden, in het zinneloozenhuis te Uccle, waar hij reeds sedert een zestal jaren verblijf hield. Zeven schilderijen, door vriendenhanden ingezonden, houden zijnen roem op, in de thans te Antwerpen geopende wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. De betreurde schilder werd den 24^{n} Augustus te St.-Joost-ten-Noode begraven.

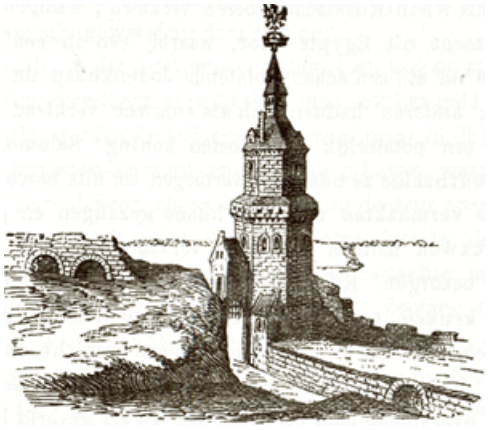
De oudste stadszegels van Antwerpen.

Het hier afgedrukte zegel, het oudst bekende stadszegel van het Antwerpsch markiezaat, werd in 1835 ontdekt, gehecht aan een charter van den

jare 1231, berustende in het archief der Sint-Baafsabdij, te Gent; het werd geteekend en op koper gesneden door C.H. Onghena en daarnaar later op hout gesneden door wijlen H. Brown.

Het mag er dus worden voor gehouden dat het al van veel vroeger dan 1231 dagteekent. Het stelt eene sterkte of vesting voor, die evenwel door niets, wat de uitwendige gedaante betreft, aan den bekenden Antwerpschen burcht[1] herinnert, en evenmin aan het kasteel gelijkt, hetwelk men op de jongere stadszegels van Antwerpen aantreft.

Er is beweerd, dat de toren, die op bovenstaande zegel prijkt, de Kronenburgtoren zou kunnen wezen, welke door de schrijvers der *Geschiedenis van Antwerpen* werd aanzien voor een overblijfsel van eene oude Romeinsche sterkte. Zooals men op de gravuur kan nagaan, bevindt zich in het oudst bekende Antwerpsche stadszegel een gepantserde arm, waarvan de hand eene banier houdt omklemd, op wier veld zes sterren prijken, in de orde van het sterrebeeld de Kleine Beer. Op den zegelkand staat te lezen: SIGILLVM MONARCHIE ANTVERPENSIS. Op het einde der XIIIe eeuw werd dit zegel vervangen door het volgende, hetwelk is vastgehecht aan eene akte van 1310, die wordt bewaard op het stadsarschief. Dit zegel voert een kasteel met

(1) Zie onzen jaargang 1883, blz. 6.

gekanteelde muren en vier torens; de toren, boven de poort, is drie verdiepingen hoog, heeft van boven kanteelen en aan de hoeken kleine torentjes. Op de poort, twee sterren. Vijf banieren bekronen de schietgaten, twee op de muren en drie op den grooten toren; in elke banier staat eene hand. Op beide muurbanieren prijken de wapenschilden van het heilige Roomsche Rijk (de dubbele adelaar) en die van Brabant en Limburg met het randschrift: SIGILLUM MONARCHIAE ANTVERPIENSIS.

In verband met wat voorgaat, verwijzen wij naar een opstel, afgedrukt in onzen jaargang 1882, blz. 197.

Eene belangrijke bijdrage voor de kennis der oude Antwerpsche zegels vormt het werk van den heer P. Génard, aangekondigd in onzen jaargang 1883, blz. 84, als uitgegeven wordende bij de wed. De Backer, te Antwerpen. Het voert voor titel: *Wapenboek der Antwerpsche gemeenteinstellingen sedert de vroegste tijden tot op onze dagen.* Zooals wij, ter aangewezene plaatse, mededeelden, kwam het Antwerpsch gemeentebestuur deze kostbare uitgaaf te gemoet met een hulpgeld van 2000 fr. De platen van het werk, bestaande in 200 gekleurde wapenschilden, met goud en zilver afgezet, zijn reeds verschenen. De tekst, die Nederlandsch en Fransch zal zijn, nog niet; met belangstelling wordt hij van verschillende zijden te gemoet gezien. Wij hopen dan ook, dat er niet lang meer zal moeten op gewacht worden.

Vloeibaar koolzuur.

Over het gebruik daarvan in de nijverheid, hield de heer Herberts onlangs eene voordracht in de vereeniging van Duitsche ingenieurs. Vloeibaar koolzuur werd door hem aanbevolen als drijfkracht voor tramwagens, luchtbollen enz. Hij zelve heeft een brevet genomen voor koolzuur-locomotieven. De prijs van het koolzuur is vrij gematigd. Spreker verwacht dan ook dat het weldra voor vele bedrijven den stoom zal verdringen, omdat het noch rook, noch damp veroorzaakt. (Zie de *Vlaamsche School* van 1883, blz. 89)

Eene Poolsche Jodengeschiedenis.

Jacob Dubno had eindelijk besloten zijn huis aan de markt te Segatin te laten herstellen. Waarom zou hij er ook niet toe besloten hebben? Ten eerste was hij een rijk man, de rijkste graanhandelaar uit de stad, dan was het huis werkelijk reeds hier en daar bouwvallig en eindelijk had hij reeds herhaaldelijk voor den toestand van het huis, die in strijd was met de politieverordeningen, boete betaald. Zoo besloot hij dus zich met zijn gezin in het achterste gedeelte terug te trekken en het voorste aan de metselaars en timmerlieden over te laten.

De bedrijvigheid van deze lieden was een waar feest voor de kinderen des huizes; maar niet voor deze alleen. Ook de groote, huwbare dochter van Dubno, de lieve verstandige Tulpe, lag gaarne met het hoofd uit het venster om te zien hoe de timmerlui de balken schaafden en hoe de metselaars de kalk mengden, de steenen aandroegen en hoog boven op de stelling hun gevaarlijk werk verrichtten. Het was eerst in het begin van den herfst en men kon de vensters nog open laten. Met een bijzonder genoegen, waarvan zij zich geene rekenschap kon geven, zag de bevallige Tulpe naar een armen Joodschen metselaar, die Levi Grosch heette.

Was het eene stille vreugde, een onbewuste hoogmoed, een jongen van het Ghetto, het Jodenkwartier, waartoe zij ook behoorde, zoo krachtig en moedig te zien arbeiden? Was het niets anders dan dat zij behagen schepte in de hooge gestalte, het mannelijke, door een blonden baard omlijste gezicht van den jongeling? Of waren het misschien zijne schoone zwaarmoedige, half Hebreeuwsche, half Slavische liederen, die het hart van het bijna als in een harem opgevoede meisje hadden gestolen? Zij vroeg er niet naar en zou ook zeker niet in staat geweest zijn er een behoorlijk antwoord op te geven.

Genoeg - er bestond weldra eene stomme verstandhouding tusschen de dochter van den rijken Dubno en den armen metselaar. Wanneer zij aan het venster verscheen, groette hij haar met eene lichte buiging van het hoofd en ging hij heen, dan nam zij met een bijna onmerkbaar glimlachje afscheid. Ging zij door den tuin hem voorbij, dan hield hij op met werken en staarde haar aan, terwijl zij haren blik ter aarde sloeg; - en stond hij hoog in de lucht en zong hij er zijne liederen uit volle borst, dan sloot zij vreesachtig de oogen en luisterde met zacht gebogen hoofd naar zijne zachte, welluidende stem.

Dit duurde zoo eenigen tijd; toen was het huis voltooid en op zekeren dag ging Levi Grosch met de anderen heen zonder van Tulpe afscheid te nemen. Hoe natuurlijk dit ook was, ergerde het haar toch, en toen zij hem na een paar dagen toevallig ontmoette, wendde zij fier haren blik af.

Toen evenwel de volgende ontmoeting op straat plaats had, stak zij het schoone kopje niet meer zoo hoog; zij stond sidderend in een donkeren hoek gedrongen, terwijl zij met beide armen de oude Sarah, die haar begeleidde, omklemde, en met hare groote, levendige oogen hem smeekend aanzag in het halfdonker van den winteravond. Eene schaar overmoedige jonge Polen, die den Hongaarschen wijn in den Witten Adelaar wat al te boud hadden toegesproken, bestormden het lieve weerlooze Jodinnetje met vurige liefdesverklaringen.

Plotselings stond daar Levi Grosch en schoof den lastigsten der nachtelijke zwervers op zij.

- Als het u belieft, zei hij beleefd, maar op vsstberaden toon, laat toch die juffrouw, die een deftig meisje is, rustig naar huis gaan.

- Marsch! riep een der jonge heeren, uit den weg!

- Slaag hem op zijn gezicht, dien onbeschaamden Jood! schreeuwde eene andere stem.

Op het oogenblik dat zij hem aangrepen, wierp de metselaar den eenen in de sneeuw en brak een tweeden zijn stok midden door. De anderen ruimden het veld, en Levi Grosch kon ongemoeid het sidderend meisje naar hare woning geleiden.

Eerst voor de poort van haar huis, vond Tulpe woorden om hem te danken.

- Wat zou het zijn! antwoordde Levi, of het mijn niet plicht was!

- Maar gij zijt zoo moedig, zei het meisje, en hare donkere oogen zagen hem aan en schitterden van een ongewonen glans.

- Ik heb toch niet meer gedaan dan ik moest doen, hernam de metselaar en ging haastiger heen dan Tulpe lief was.

Op den avond van het Purimfeest drong eene vroolijke bende jonge lieden het huis van Jacob Dubno binnen; de meeste waren als Klein-Russische boeren verkleed; eenigen stelden den uittocht uit Egypte voor, waarbij een in een lamsvel genaaide en als een schaap blatende Jodenknaap de hoofdrol speelde; anderen hadden zich als vrouwen verkleed en begeleidden een potsierlijk uitgedosten koning Salomo. Jacob Dubno onthaalde ze naar zijn vermogen en alle bewoners van het huis vermaakten zich met hunne gezangen en grappen.

De vrouwen hadden de handen vol om voor allen koek en wijn te bezorgen. Evenwel juist liep Tulpe den gang door naar de keuken, toen twee krachtige armen haar aangrepen. Zij behoorden aan Levi Grosch, wiens gezicht onder den breeden boerenhoed nauwelijks te herkennen was en die zich ten overvloede haar en baard nog zwart geverfd had.

- Tulpe, begon hij, ik ken een man die naar u smacht als de ree op de bergen naar de bron in het bosch.

- Hij is ook niets beters waard, antwoordde het meisje glimlachend, als hij niet den moed heeft wat te ondernemen.

- Wat moest hij ondernemen?

- Hij moest mij vragen.

- Maar hij is arm en gij zijt zoo rijk!

- Vraag ik of hij rijk is? sprak Tulpe. Als ik hem hebben wil, is dat genoeg.

Met deze woorden maakte zij zich los.

Levi Grosch wilde tot geen tusschenpersoon zijne toevlucht nemen; hij deed alles, wat hij deed, liefst zelf. Op een schoonen dag trok hij zijn besten kaftan aan, zette zijn streimel, zijne sabbatsmuts, op het netjes gekapte hoofd en begaf zich naar het huis van Jacob Dubno. Hij sprak zooals het hem betaamde, bescheiden, maar zonder zich zelf weg te werpen, en deed hem zijn voorstel.

Maar de rijke Dubno begon te lachen.

- Woudt ge anders niets? riep hij uit. Mij dunkt, ge hebt uw verstand verloren. Of meent ge misschien dat de oude Dubno gek is geworden en zijne dochter met zeventigduizend nette dukaatjes zal geven aan een bedelaar, die er mijn schoon geld zou doorbrengen?

- Als ge mij uwe dochter niet geven wilt, viel Levi Grosch hem in de rede, dan geeft ge ze niet, maar gij moogt niet zeggen dat ik een bedelaar ben. Ik ben een werkman en geen van de slechtsten. Ook ben ik niet gewoon geld te verbrassen, maar het door mijn werk en soms met gevaar van mijn leven eerlijk te verdienen. Verstaat ge, mijnheer Dubno?

- Waarom zou ik niet verstaan als ge toch schreeuwt alsof gij een overste en ik een regiment soldaten was?

Levi Grosch haalde de schouders op en ging heen.

- Bovendien is mijne Tulpe al beloofd aan den rijken Atlas van Tarnopol, riep Dubno hem na.

De laatste woorden troffen Levi Grosch als een bliksemstraal; hij ijlde de trap af als een bezetene en pakte zich voort.

In de eerste dagen zag men hem niet. Hij kwam niet te huis; hij kwam niet op het werk, nog minder in de herberg. Toen verspreidde zich plotseling het gerucht dat Levi Grosch naar Kolomea was gegaan en soldaat was geworden.

Had men Jacob Dubno gezegd dat de aarde zich voor zijn huis had geopend om hem te verslinden, het zou hem even aangenaam zijn geweest als deze tijding.

Toenmaals, in die patriarchale tijden, toen nog de stok zijne grove welsprekendheid ontwikkelde, was ook het geld macht. In Hongarië werden de soldaten geworven, maar in de Oostenrijksche kroonlanden werd eene lichting geheven, waarbij zoowel voor de willekeur als voor omkooping de deur open stond. Wat was natuurlijker dan dat de kinderen Israëls zich door verschillende, niet zelden zeer schrander bedachte middelen aan den krijgsdienst zochten te onttrekken. Zoolang er Joden te Segatin waren geweest, was het niet gebeurd dat een van hen den witten soldatenjas had gedragen, en nu zou een Jodenkind, een lid van de welvarende, algemeen geachte gemeente te Segatin, door Jacob Dubno tot wanhoop gebracht, den ransel dragen, een moordgeweer afschieten en, wat nog erger was, misschien wel op zich laten schieten, want de onlusten van 1846 waren pas achter den rug en reeds pakten zich nieuwe onweerswolken samen; het was in het begin van 1848.

Dubno trok zich de haren uit. Tulpe zat in eenen hoek en staarde met betraande oogen voor zich uit; vóór het huis liep het volk van de Jodenwijk te hoop; aan verwenschingen en dreigementen ontbrak het niet en ten overvloede kwam nog de koster en noodigde Dubno uit om voor den rabbijn te verschijnen.

In plaats van daaraan gehoor te geven, liet Dubno zijne slede aanspannen.

- Ik zal gaan naar Kolomea, riep hij herhaalde malen, terwijl hij zich aankleedde, ik zal hem loskoopen. Ik zal hem loskoopen, menschen, schreeuwde hij buiten tegen het volk, terwijl hij in de slede stapte, al zou het mij duizend dukaten kosten, ik doe het.

In weerwil van zijne goede voornemens gaven, de menschen hem geen zegen mee op weg en de zegen ontbrak hem dan ook inderdaad bij zijne onderneming. Dubno kwam te laat. Levi Grosch had reeds den eed gezworen aan het vaandel; geen mensch kon hem meer bevrijden. Hij moest zijn tijd uitdienen.

Dubno zocht hem op in de kazerne en vroeg hem vergiffenis. Daarna keerde hij zeer neerslachtig naar Segatin terug. Eer hij zich naar den rabbijn begaf, zond hij dezen tweehonderd dukaten voor de armen. Daardoor alleen gelukte het hem er met eene ernstige vermaning af te komen en een banvloek van den Besdin te ontgaan. Eerst toen hij van dezen kant veilig was, waagde hij het naar huis terug te keeren.

Tulpe hoorde hem rustig aan, zij deed hem geene verwijten; zij weende niet eens.

- Wat niet te veranderen is, daarin moet men zich schikken, zeide zij, maar dit zeg ik u, dat gij mij met geen huwelijk behoeft te plagen; ik zal noch dien Atlas van Tarnopol nemen, noch een ander.

In den tijd die daarop volgde ging het Dubno zoo slecht als het hem in veertig jaren van zijn leven niet was gegaan. Men ontweek hem op straat, op de markt, ja zelfs in de synagoge. Niemand bezocht hem, zelfs zijne beste vrienden bleven weg.

Ging hij uit, dan sloeg hij den blik ter aarde om de vijandige gezichten van zijne geloofsgenooten maar niet te zien en stopte katoen in zijne ooren om hunne booze schimpredenen niet te hooren. Hij waagde het niet ook zelfs den armsten, vuilsten Jood vlak in zijn gezicht te zien.

Nog erger werd zijn toestand toen de oorlog in Italië uitbrak en daarop de Octoberomwenteling te Weenen en de Hongaarsche oorlog volgden. Dagelijks vroeg de een den ander op straat of het Gallicische regiment, waarbij Levi Grosch diende, naar het oorlogstooneel was vertrokken of niet.

Tulpe las met treurige opmerkzaamheid des avonds het nieuwsblad. Jacob Dubno las het maar liever niet; hij liep in de kamer op en neer en bezag van tijd tot tijd met een schuinschen blik zijne dochter. En als zij eindelijk met een zucht het blad dichtvouwde en gladstreek, slaakte hij een zucht van verlichting en ging naar zijne kamer. Hij wist dan dat hij rustig kon slapen.

Doch op zekeren dag sloot Dubno zich op en liet zich slechts heimelijk, door een luikje in de deur, door zijne vrouw spijs en drank toereiken. Hij was van de jaarmarkt te Kolomea te huis gekomen en had het bataljon, waarbij Levi diende, zien uitrukken. Het trok naar Dukla, waar onder bevel van graaf Schlick een Oostenrijksch korps werd samengetrokken, om over de Karpathen naar Hongarië voort te rukken.

Zijne dochter las het in het nieuwsblad en weldra wist het geheel Segatin. Jacob Dubno waagde zich verscheidene weken achtereen in het geheel niet op de straat. Ondertusschen was Schlick Hongarië binnengedrongen en had Kaschau genomen. Daarop volgde de voor de Oostenrijkers zoo ongelukkige winterveldtocht.

Levi Grosch onderging den vuurdoop; herhaaldelijk streed hij mee en verdroeg alle moeiten en ongemakken met een voor-

beeldig, echt Joodsch geduld. Hadden de officieren hem in den beginne ook spotachtig en medelijdend behandeld, hadden de soldaten zich menige scherts met hem veroorloofd, nu was hij, daar hij met

WERELDTENTOONSTELLING VAN ANTWERPEN. BELGISCHE AFDEELING. UITSTALLING VAN OPGELOSTE PERU-GUANO. (Zie blz. 103.)

Polen, Klein-Russen, en Duitschers broederlijk alle gevaren deelde, bij allen bemind, en wijl hij lezen en schrijven kon werd hij spoedig na het gevecht bij Tarzsa tot korporaal benoemd.

In den slag bij Iszaszeg streed zijn bataljon in een dicht bosch tegen de Hongaren. Van den morgen tot den avond weifelde de krijgskans, doch met het invallen der duisternis werd het gevecht aan beide zijden afgebroken, en ofschoon de Oostenrijkers hunne stellingen wisten te handhaven, beval Schlick in den nacht terug te trekken.

Op een aanzienlijken heuvel aan den weg, waarover de Oostenrijkers voortrukten, stond eene groote landhoeve op een zeer gunstig punt. Hier werd het bataljon met twee kanonnen geposteerd om den aftocht te dekken.

Toen het gansche korps, door den vijand op geenerlei wijze lastig gevallen, afgetrokken en reeds eenige uren vooruit was, volgde de majoor met het bataljon en de twee stukken geschut. Op de hoeve bleef echter een officier met dertig man achter, waaronder ook Levi Grosch.

- Gij hebt mijn aftocht te dekken, zoo klonk het bevel van den majoor, en deze hoeve tot op den laatsten man te verdedigen. Eerst met het aanbreken van den dag moogt gij haar ontruimen.

Het bataljon trok af. Na verloop van eenigen tijd hoorden de aftrekkenden evenwel in de verte schieten. De Hongaren hadden blijkbaar het verdwijnen der Oostenrijkers ontdekt en een aanval gedaan op de landhoeve.

Het korps van graaf Schlick trok den ganschen dag voort en betrok tegen den avond nieuwe stellingen. In den vroegen morgen van den volgenden dag, de zon begon juist even de kim te vergulden, stond er plotselings een soldaat van zijn regiment, het geweer bij den voet, voor den majoor, die, juist ontwaakt, zich bij het wachtvuur zat te warmen en op zijne officieren toezag die soep kookten, - en deze soldaat, met bloed als overgoten en zwart van kruitdamp, was Levi Grosch.

- Gehoorzame d i e n a a r , mijnheer de majoor, zei hij met v a s t b e r a d e n stem, ik ben de laatste man.

W e d e r w a s het lente geworden. De aarde s c h i t t e r d e in v o l l e pracht; alles lachte, de hemel, de zon, de groene velden en weiden, zelfs de g r o o t s t e k n o r r e p o t t e n van menschen lachten: waarom zou Jacob Dubno ook niet eens weer gelachen hebben? En hij lachte werkelijk, toen hij de groote kamer binnentrad, waar zijne vrouw en zijne kinderen zaten, en hij lachte maar al door, terwijl hij zijne dochter Tulpe zacht bij de mouw trok.

- Hoor eens, begon hij, zijt ge altijd nog vast besloten geen man te nemen? zeg? Ik heb er een voor u, die u misschien wel zal aanstaan.

- Nooit, vader, nooit! betuigde Tulpe.

- Zeg liever: dadelijk neem ik hem, riep Dubno nu op zegevierenden toon; daar, bezie hem maar eens, zottinetje!

Hij opende de deur en wie trad er binnen? Levi Grosch, in de witte uniform van zijn Oostenrijksch regiment, met een litteeken op het voorhoofd, met zijnen rechterarm in een doek, maar op de borst de gouden dapperheidsmedaille.

Tulpe zag hem aan alsof hij niet uit deze wereld was geweest, daarna gaf zij een gil van vreugde en in het volgende oogenblik lag zij aan zijne borst. En nu waren zij niet meer te houden, de brave Joden van Segatin; een stroom van zwarte kaftans drong het vertrek binnen, en allen tegelijk riepen en vroegen, en betastten Levi Grosch en kusten hem.

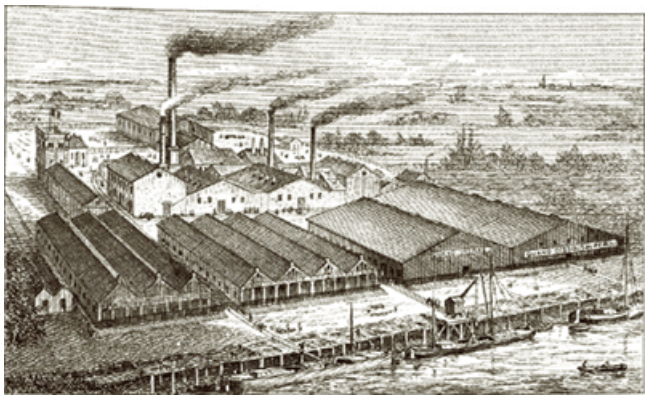
En zij weken eerst op zij toen de grijze rabbijn verscheen, om zijne handen te leggen op het hoofd van Levi Grosch.

- Mijn zoon, sprak hij, gij hebt uwe moeder, de gemeente, ons, alle eer aangedaan. De hemel zegene u, zooals ik u zegen!

Naar SACHER MASOCH.

De Wereldtentoonstelling van Antwerpen. (Vervolg van blz. 105.)

De befaamde Belgische zinkfabriek van de Vieille-Montagne

ANGLO-CONTINENTALE FABRIEK VAN OPGELOSTE PERU-GUANO TE BURCHT. STEENDRUKKERIJ VAN L. SEGHERS EN ZONEN TE ANTWERPEN.

heeft een prachtig gebouw opgericht en een groot getal zinkwerken ingezonden, die hare goed gevestigde faam waardig mogen worden genoemd, zoowel voor wat betreft de bewerking als voor wat het materiaal aangaat.

De heer J. Jaspar, van Luik, degelijke ijzeren, stalen en zinken werken; de heer J. Bertrand, uit dezelfde stad, heeft eene kolom van schoone vlechtwerken van ijzer- en koperdraad doen oprichten.

De firma J. Brand, door hare winkels te Brussel en Antwerpen zoo gunstig bekend, deed eene groote en uitgelezene inzending van gezichtkundige voorwerpen, lucht- en warmtemeters, tijdmeters, enz.

De inzendingen van de katoen- en wolfabrieken, uitmuntend door hare groote verscheidenheid, geven een goeden en gunstigen dunk van deze belangrijke nijverheidsinrichtingen.

De groote Antwerpsche solferfabriek van Koch en Reis stelt hare voortbrengselen ten toon in de gedaante van eene eigenaardig gevormde sterkte, verrijzende op een steenberg, die bezaaid is met zware bonken prachtig solfer; de forteres is bezet met kanonnen van solfer.

Om de aandacht van koopers en verbruikers van hout op de Antwerpsche Kempen te vestigen, werd van uit Wuustwezel eene verzameling hout van verschillende soorten ingezonden, in het *Sterrebosch* aldaar gekapt en gegroeid.

De heeren E. De Beukelaer en c°, de fabrikanten van zoogenoemd Engelsch lekker, te Antwerpen, hebben in de tentoonstelling een wezenlijk gebouw laten optrekken van doozen van hun gebak, benevens eene sierlijke uitstalkas, met bokalen, waarin men hun kleingoed kan zien.

De sedert vele jaren gunstig gekende rijststijfselmakerij van E. Remy en c°, te Leuven, en de vermicellemakerij van de naamlooze maatschappij de *Drie Fonteinen*, te Vilvoorde, stellen schoone partijen van hare waren ten toon.

Veel en verdiende belangstelling wekt de drie verdiepingen hooge brouwerij, door de aannemers A.J. Keyaerts en c°, uit ijzer en cement, in de tentoonstelling gebouwd, voor rekening van de vereenigde heeren brouwers. Aan de brouwerij is een toog of buffet verbonden, tegen welks wanden de adressen der vereenigde brouwers op koperen platen te lezen staan. De inrichting is zoo onbekrompen als fraai. De aanleggers halen er dan ook eer van. De kunstsmid Wauters-Koeckx, van St.-Jans-Molenbeek, heeft eene drievoudige merkwaardig schoone ijzeren afsluiting voor den bierwinkel geleverd met bovenop een verguld beeld van Cambrinus, gezeten op eene ton.

De gezamenlijke Antwerpsche stokers doen niet onder voor de brouwers. Zij hebben in de tentoonstelling eene gansche reeks paviljoentjes, kolommen, eerebogen en andere dergelijke optrekken gemaakt, veelal met behulp van tot hun vak behoorende voorwerpen. Wij gelooven niet, dat er eene enkele stokerij onvertegenwoordigd is. G r o o te, middelmatige en kleine, allen zijn hier te vinden. Naast Louis Meeus (*de Sleutel*), Van den Bergh

en c° (*de Klok*), Jan Meeus. G. Bal en c° (*De Kroon*), E. Masquelier (maagbitter), F.X. De Beukelaer (elixir), P. Cosijn (bitter). Al die namen klinken als tonnen. De heeren Louis Meeus en Van den Bergh en c° betalen iederen werkdag aan den fiscus de kleinigheid van zoowat 25,000 fr. accijnsrecht. Vijf en twintig duizend frank per dag, elke van de beide firmas! En de andere stokers naar evenredigheid. Of er jenever wordt gebruikt in ons gezegend land! In ons land en daarbuiten, natuurlijk, want de kunst om zooveel te drinken als de vaderlandsche branderijen stoken, is tot nog toe in België niet geleerd, ofschoon men niet kan beweren, dat er, in dit opzicht, geen *vooruitgang* valt waar te nemen... Ondertusschen werken onze stokerijen op groote schaal voor den uitvoer. De Meeusen en Van den Bergh en anderen ook zenden hun jenever niet slechts geheel Europa door, maar zelfs tot naar Afrika, Indië, Japan en China. Van buiten Antwerpen zijn, onder andere, de volgende stokers door inzending van sterken drank op de tentoonstelling vertegenwoordigd: J. Decondé-Delhaye, gebroeders Van der Schrick, Brias en c°, E. Schmidt, J. Roulleau, allen te Brussel; R. Callart en c° (Uccle); P. Daur (Laeken); J.N. Van de Velde (Gent); gebroeders Van Hoorebeke (Eecloo); Colle (Ste-Maria-Lerne); E. Bulcke (Oostende); L. Delleur (Luik); Th. Wilmotte-Dupont (Hoei); G. Bivort-Suinet (Fleurus); J. Chapeaux (Courcelles) enz. enz. Zeldzaamheidshalve zij hier gewezen op spiritus, door eene te Brussel nieuw opgerichte maatschappij tentoongesteld, welke spiritus zou getrokken zijn uit... zonnebloemen. Van deze spiritus wordt beweerd, dat daarmede eene groote verandering in het stoken van jenever zou kunnen worden teweeggebracht. Wat er van is, zal de tijd moeten leeren.

Het schijnt dus wel, of uit zonnebloemen van alles te trekken valt. In onzen jaargang 1883. blz. 111, gaven wij een kort opstel, waarin werd aangehaald dat de bieën was en honig uit de zonnebloem zuigen; dat uit de zaadkorrels, als lijnzaad behandeld, beste olie wordt getrokken, waarvan kostbare zeep wordt gemaakt, terwijl diezelfde korrels een smakelijk meel opleveren en ongemalen eene geliefkoosde faizantenspijs zijn; voorts dat uit de stengels fijne draden met zijdeachtigen glans worden vervaardigd. En nu nog, 't is waarlijk overstelpend, *spiritus van zonnebloemen!*

Nu betreden wij het gebied van visscherij en scheepvaart. De vischhandelaren van Oostende verleenden eene gewaardeerde medewerking aan de tentoonstelling. Zij schonken haar eene van hare aantrekkelijkheden, in de gedaante van een aquarium, opgetrokken uit rooden baksteen en eene oppervlakte van 75 vierkante meters beslaande, dat 90,000 franks heeft gekost. Het bevat eene vrij groote partij visch van verschillende soorten, gevangen aan onze kusten en in Belgische rivieren, onder andere: haring, makreel, poer, sprot, steur, zalm, en nog een 60-tal andere, opgesomd in de Nederlandsche en Fransche taal in eene gedrukte beschrijving, door de visscherij-vereeniging uitgegeven en op de tentoonstelling kosteloos verkrijgbaar; die visschen te zien zwemmen en gade te kunnen slaan in al hunne bewegingen is voor duizende bezoekers een geheel nieuw schouwspel. Allerlei visscherijgereedschappen hebben gediend tot het maken van eigenaardige tropeeën, in de nabijheid van het aquarium opgericht. Te vermelden zijn ook de belangrijke uitstallingen van scheepstouw en dergelijke. Reddingsbooten werden in groot getal tentoongesteld. Zooook modellen van allerlei andere vaartuigen en scheepsbenoodigdheden, tusschen welke laatste is te vermelden eene puike

verzameling kettingen, katrollen, lantarens enz., ingezonden door den heer A. Bouhoulle, van Antwerpen.

Van officieren hoorden wij met lof gewagen over de tentoongestelde afbeeldingen van verschansingen, vestingbouw enz. Er zijn ook een aantal spoorwegplannen tentoongesteld, onder andere van ontworpene ijzeren-wegen, die voor Antwerpen belang opleveren. Veel beziens, vanwege vakkundige bezoekers, hebben de afbeeldingen betreffende de onlangs in Antwerpen voltooide rivierwerken (Scheldekaaien enz.). Het Belgisch ministerie van buitenlandsche zaken verrijkte de tentoonstelling met gansch eene bibliotheek werken over den handel, statistieken, verslagen van Belgische consuls, enz.

De potten- en steenbakkerij bekleedt op de tentoonstelling eene ruime en met eere bezette plaats, dank zij de inzendingen, onder andere, van: L. Brogniet-Buchet en c^{ie}, te Fontaine-l'Eveque; J. Eckermans; J. Kamp en c^{ie} (Luik); w^{e} Camberling-Martin (Bouffioulx); *Compagnie générale des produits céramaques* (St.-Ghislain); L. De Smet en c^{ie} en K. Eggermont (Gent); De Clercq gebroeders en zuster (Bergen); L. Keef (Brée); A.J. Keyaerts en c^{ie} (Brussel).

Hetzelfde mag worden gezegd van de cementsnijverheid, die in België eene groote uitbreiding heeft genomen, niet het minst in de provincie Antwerpen, waar inzonderheid de namen der heeren Dufossez & Henry, op dit gebied, gunstig zijn gekend. Het zoogenoemd Portland-cement, door hen de eersten in België gemaakt, geniet ook buitenslands en tot zelfs in Engeland grooten aftrek. In de tentoonsteling is door hen eene cementkolom opgericht.

Belangrijke inzendingen, in hetzelfde artikel, deed de groote maatschappij, die de cementmakerij der heeren Josson en De Langle, te Niel, heeft overgenomen, en onder den naam van Niel-on Ruppel werkt. Ook haar cement voert den naam van Portland-cement en heeft groot vertier. Hare uitgebreide inrichtingen te Niel, zijn aangelegd en toegerust volgens de beste stelsels en worden met groote belangstelling bezocht en in al hare deelen bezichtigd door de meeste vreemde ingenieurs die de tentoonstelling naar Antwerpen had gelokt. Het aquarium, in de tentoonstelling, is gemaakt met cement uit de fabriek van Niel-on-Ruppel, die in den heer A. Gillis, een zoo bekwaam als ieverig bestuurder bezit.

Het bureel van weldadigheid van Antwerpen zond de plannen in (bouwmeester V. Durlet) van de werkmanshuizen, door die bestiering te Antwerpen gebouwd. De plannen en houten modellen.

Eene kas, die geen wetenschappelijk bezoeker onbezien voorbijgaat, is degene welke de overblijfselen bevat van den mam-

mouth en de steenen wapenen, ontgraven in de Henegouwsche gemeente Ciply.

De firma Van den Abeele en c^{ie} stelt monsters Peru-guano ten toon; zij richtte eene kolom op, staande op zakken vogelen-mest en gevormd uit gebeente van vogelen, visschen en andere dieren, versteende eieren enz., in de guano aangetroffen.

De heeren Cuperus, de welbekende Antwerpsche handelaren in thee, stelden daarvan 60 bokalen ten toon, uitgestald in een aardig lokaal, gevormd van theekisten, waartuschen er zich bevinden die sedert het jaar 1823 door hen werden bewaard.

Links van de Oostenrijksche afdeeling prijkt van den heer Frans Van Hal, van Antwerpen, gansch eene zaal gebeeldhouwde en andere meubelen van zijn maaksel, die zijne bedrevenheid, zijn smaak en zijne vinding grootelijks tot eere strekken. Op een dezer prachtmeubelen zagen wij een kruisbeeld en andere oude zilveren voorwerpen van den heer M. De Vries, koopman in oudheden, korte-Nieuwstraat n^{r} 2, te Antwerpen. Eene zeer eervolle vermelding verdienen twee schribanen, met koper en schildpad belegd, van den heer F. Van Hal, die versierd zijn met de vergulde koperen beeldjes van Maria-Theresia, Karel-den-Goede, Jan I, Albertus en Isabella en keizer Karel.

Aan het einde van de galerij, waarover wij hier gewagen, bevindt zich de zaal, waar de pianos en de glasschilderingen (zie blz. 124) te zien zijn.

Een te Parijs gevestigd Antwerpenaar, Eduard Dela Montagne, heeft in die zaal beschilderde doeken tentoongesteld, waarmede hij de oude Vlaamsche en Fransche muurtapijten nabootst. Wij vestigen de zeer bijzondere aandacht van alle tentoonstellingbezoekers op Dela Montagne's doeken, die, in hunnen aard, kunstgewrochten zijn en nog wel van ernstige en groote verdienste. De nabootsing van de oude tapijten is daarbij zoo bedrieglijk trouw gelukt, dat men de doeken als het ware moet aanvatten, met de hand, om er van overtuigd te wezen dat het geene tapijten met daarin geweven figuren en sieraden zijn. De heer Eduard Dela Montagne is waarlijk een kunstenaar en hij heeft zeer zeker volkomen het gouden eeremetaal verdiend, hetwelk hem werd toegewezen. Onder andere zijn op de nagebootste tapijten van Dela Montagne, de volgende voorstellingen geschilderd: eene *Vlaamsche kermis*, eene *Italiaansche herberg,* een *Huwelijksaanzoek* en *Kaartspelers.* Teekening en schildering zijn voortreffelijk. Den heere Dela Montagne is een zeer welverdiend diploma toegekend, en hij heeft al een zestal bestellingen voor zijne Vlaamsche kermis ontvangen.

Geschilderde sieraadwerken van verschillenden aard hebben wij hier en elders aangetroffen van L. Aertsens, J. Courtois, J. Dierckx, L. Moonens, G. Luyckx, A. Seeger, C. Pont, Th. Van Sluys en de reeds genoemde P. Veranneman en zonen, allen te Antwerpen, A. Jolhay, G.A. Lanneau, F. Van Rooten, te Brussel, J. Lefevre, te Gent, enz.

(Wordt voortgezet.)

Waar het nauwt, daar het grauwt.
P.G.C.

Willem Linnig, kunstschilder 1819 + 1885.

Deze werkzame schilder en etser, te Antwerpen geboren in 1819, deed zijne kunststudiën aan de academie zijner geboortestad en was later leerling van den beroemden Hendrik Leys; zijn lievelingsvak was de voorstelling van onderwerpen aan het huiselijk leven ontleend. Hij maakte ook eenige geschiedkundige stukken. Op driejarige en andere tentoonstellingen verschenen van hem de volgende tafereelen: *De kaartspelers;* 1840, eene *Vlaamsche herberg;* 1842, *Twee visschers voor eene herberg;* 1843, *De terugkomst van den soldaat;* 1844. *De bloemtuil voor moeder*, uiterlijke eener hoeve; 1846, *Markt;* 1847, *Opene plaats;* 1848, *Raadpleging;* 1849, *Het zieke kind* en *Het gebed van den pelgrim;* 1851, *Herbergmeid*, *De voorlezing* en *Kaartspelers in een wachthuis;* 1852, *Spaansche soldaten op de Antwerpsche beurs*, *na den inval van* 4 *November* 1576, *elkander den gemaakten buit betwistende* en de *Oude Statenzaal* van het Antwerpsch stadhuis, waar het stuk zich nu bevindt; 1855, *Wapensmid uit de* XVIIe *eeuw,* destijds aangekocht door den heer A. Muscar, *De onrust, Een ridder met zijne gade in eene straat te Antwerpen*, *Binnengezicht van eenen stal*, destijds aangekocht door den heer W.A. Ellerman, consul van Hannover te Antwerpen; 1854, *Waarzegster die de toekomst aan een jong Spaansch soldaat voorzegt;* 1856, *De muziekles;* 1857, *Wapenmakers der* XVIe *eeuw*, *Binnengezicht eener keuken;* 1858, *Neen*, *ik geef niet*, *Vlaamsche weverswoning in de* XVIe *eeuw*, *Puinen der Antwerpsche beurs* (dit laatste stuk bevindt zich op het stadhuis te Antwerpen); 1860, *Avondgezicht eener Antwerpsche straat in de* XVIe *eeuw*, *De lente van het menschelijk leven;* 1861, *Roovers hunnen buit deelende;* 1863, *Het goud maakt het geluk niet uit;* 1864, *Karel I in A. Van Dijcks werkplaats* en *Vertrouwelijk gesprek;* 1867, *Watertocht;* 1870, *Jan Appelmans, bouwmeester van O.-L.-Vrouwetoren*, *Een slotenmaker der* XVIe *eeuw;* 1871, *De wieg;* 1874, *De ledige wieg;* 1876, *Bij den advocaat, Bij de voedster;* 1877, *De oude van Heringsdorf;* 1879, *Wapenmaker der* XVIIe *eeuw* en *Openbare oven te Thuringen;* 1880, *De scheikundige;* 1882, *G. De Winters werkplaats* (nu in het Antwerpsch museum). In 1883 vervaardigde hij een tafereel voor de groothertogin van Saksen-Weimar. Op de thans te Antwerpen geopende 3-jarige tentoonstelling prijkt van hem *Eene keuken*, toebehoorende aan dokter A. Passenbronder. Zijne zeer talrijke schilderijen hebben haren weg gevonden door gansch Europa Naar men verzekert, zouden de heeren Demany, te Luik, en Allix, te Brussel, ieder een meesterstuk van hem bezitten. In 1875 was Linnigs zoon Willem tot leeraar aan de academie van Weimar benoemd. De zoon haalde den vader over, om hem naar Duitschland te vergezellen. Zij verbleven er een zevental jaren. Toen verlangde de vader, ter wille zijner vrouw, naar zijne geboortestad weder te keeren. In 1882 was hij weer metterwoon in Antwerpen gevestigd. De in Weimar onder de groothertogelijke bescherming nog bestaande etsersvereeniging, is er door vader Linnig in 1878 gesticht. Hij was de eerste voorzitter van het tot bloei gekomen genootschap.

Vader Linnig heeft ongemeen veel geëtst. Hij was in die

kunst uitnemend ervaren. In 1856 wedervoer hem reeds daarvoor eene bekroning op de tentoonstelling van Gent.

Getrouwd met mejuffrouw Paulina Praet, die hem overleeft, werden Linnig zes kinderen geboren, waarbij drie zonen.

Na zijn terugkeer uit Weimar, was Linnig al zieker, dan hij het zich verbeeldde. Hij woonde met zijne vrouw en hunnen zoon Willem, in de korte-Bisschopstraat n^{r} 30, te Antwerpen. Sedert lang reeds werd zijn gestel ondermijnd door een kanker aan de maag, die den lijder soms ondragelijke pijnen deed verduren. Den 8^{n} Augustus verwisselde hij het tijdelijke met het eeuwige.

Eene talrijke, ingetogene schaar van vrienden en waardeerders vergezelde den diep betreurden gestorvene den 11^{n} Augustus naar zijn graf, op de begraafplaats van het Kiel.

Voordat de groeve werd gesloten, schetsten drie sprekers hem in zijn leven en werken, te weten: de heer E. Van Genegen, namens de *Frisonsclub*, de heer J. Langlois, namens de vereeniging *Vrije Vlaamsche vrienden,* de heer F. Van Kuyck, namens de afdeeling beeldende kunsten van het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen te Antwerpen.*

> Zij zijn de gelukkigen, die niet leven in allemans mond.
> P.G.C.

Kroniek.

Mechelen. 23 September bracht prins Boudewijn een bezoek aan deze stad. Te dezer gelegenheid kwam hij ook op het stadhuis, uit welks archief hem onder andere de volgende twee kostbare stukken werden getoond: 1. het missael van Margaretha van Oostenrijk, aan deze prinses geschonken door haren vader keizer Maximiliaan, en hetwelk zeven op perkament geschreven en met miniatuurschilderingen opgeluisterde missen van den toonzetter Perichou de la Rue bevat; 2. het gebedenboek uit de XIVe eeuw, ook op perkament geschreven, versierd met zeven keurige miniatuurschilderingen en voorzien van een almanak die een meesterstuk van schrijfkunst is, een geschenk van wijlen den heer A. de Perceval, oud-volksvertegenwoordiger van Mechelen.

Brussel. De geleerde paleograef H. Omont bericht, dat hij in de bibliotheken van ons land de volgende Grieksche handschriften vond: in de koninklijke bibliotheek te Brussel: 121; in het huis van Plantijn te Antwerpen, 3; in de bibliotheek van Leuven, 2; in de stedelijke bibliotheek te Antwerpen, 1. De catalogus in-8° (61 blz.) eindigt met de aanwijzing der Grieksche handschriften van Pierre Pantin, van die van André Schott en met de lijst van die in 1790 naar Parijs vervoerd, maar in 1830 weer aan België werden teruggegeven.

- Te Sempst-Laar, eene onder de dekenij van Mechelen behoorende Brabantsche gemeente van ongeveer 2800 zielen, heeft den 14^{n} September, ten overstaan van den aartsbisschop mgr. Goossens, de wijding plaats gehad van de nieuwe dorpskerk, waarvoor wijlen Lodewijk Baeckelmans het plan leverde en die door zijnen broeder werd voltrokken. De kerk, geheel opgetrokken in den Gothischen stijl van het eerste

tijdvak, heeft geschilderde glasramen, muurschilderingen, veelkleurige beelden en een met drie hooggewerkte zinnebeelden prijkend hoofdaltaar.

Buitenland.

Berlijn. In deze stad zal, gedurende de maanden Mei tot October 1886, eene internationale tentoonstelling van schilderijen van levende meesters gehouden worden, ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan der tentoonstellingen van de koninklijke academie van schoone kunsten. De inzending der kunstwerken zal van 1 tot 31 Maart 1886 moeten geschieden. Uit alle landen zullen aangenomen worden werken der schilder-, beeldhouw- en bouwkunst en der veelvoudigende kunsten. Bovendien zullen uitstekende voortbrengselen der versierkunst op naam van den oorspronkelijken maker tentoongesteld worden. Kopieën en enkel werktuigelijke navolgingen zullen uitgesloten zijn. De academie der schoone kunsten te Berlijn zal voor alle kunstwerken, welke tot de tentoonstelling worden toegelaten, de kosten van heen- en terugzending per gewonen goederentrein op zich nemen, evenals de kosten der verzekering tegen brandgevaar. Ieder kunstenaar zal niet meer dan twee werken van hetzelfde soort ter tentoonstelling mogen inzenden. Uitzonderingen hierop kunnen slechts in zeldzame gevallen door de jury, belast met het aannemen der kunstwerken, toegelaten worden.

Rome. In een kleinen tuin, die tot den tuin van het Vaticaan behoort, in den Cortile della Pigna, is eene 25 meters hooge zuil van Afrikaansch marmer opgericht, tot aandenken van de laatste algemeene kerkvergadering. Boven op de zuil prijkt het beeld van den H. Petrus; half verheven beeldwerken in het voetstuk herinneren aan de werkzaamheden van het concilie.

Sterfgevallen.

JOSEPH SERVAIS, de uitstekende vioolkunstenaar, is te Halle, den 28^{n} Augustus, nadat hij den dag al jagend had doorgebracht, terwijl hij opstond van de tafel, waar hij met smaak gegeten had, doodgevallen, ten gevolge van eene slagaderbreuk. Te Halle, in 1849 geboren, had hij dus nauwelijks den ouderdom van 35 jaren bereikt. Hij was leeraar aan het Brusselsch conservatorium, voor hetwelk zijn dood een zoo zwaar verlies mag worden genoemd als voor de muziek in 't algemeen. Zijn eerste meester, was zijn beroemde vader, die stierf toen zijn zoon nog zeer jong was en hem onder andere de basviool van Stradivarius naliet, welke gehouden wordt voor de schoonste en beste ter wereld. Hij studeerde ook eenigen tijd te Weimar. Als mensch, genoot de overleden jonge meester de algemeene achting en genegenheid, iets wat nogmaals ten overvloede bleek bij zijne begrafenis te Halle, den 2^{den} September.

HANS CANON, die, na den dood van Hans Makart, de uitstekendste schilder in Oostenrijk was, is den 12^{n} September plotseling overleden te Weenen, zijne geboortestad, in den ouderdom van 56 jaar. Op de nu geopende Antwerpsche driejarige tentoonstelling prijken twee schilderijen van hem, een altaarblad voor eene huiskapel en het portret van de gravin Dubsky.

HENRI BARON, kunstschilder, geboren te Besançon in 1816, is volgens een bericht uit Geneve van 22 September aldaar overleden. Hij was leerling geweest van Jan

Gigoux. Tusschen zijne werken worden genoemd: *Eene beeldhouwerswerkplaats, Ribeira's kindsheid, Middagdutje in Italië, A. del Sarto O.-L.-Vrouw schilderende* enz.

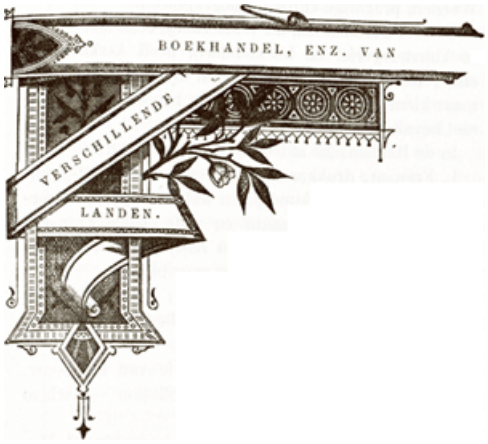
M. BLANDOT, een bekwaam bouwmeester, is volgens een bericht van 6 October te Hoei overleden, 50 jaren oud.

EDMOND MORIN, bouwkundige, teekenaar, plaatsnijder en schilder, is volgens een bericht dd. 7 October te Parijs overleden.

LEO HAYON, kunstschilder, is volgens een bericht van 8 October, te Parijs overleden, 44 jaren oud.

KARL SPITZWEG, de beroemdste Duitsche genreschilder, is den 23^{n} September te Munchen overleden, 78 jaren oud. Hij gold in zijn vak voor Duitschlands geestigsten schilder.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.

De boekhandel was in vroegere eeuwen bloeiend in Antwerpen. De boeken, door Plantijn, Nutius, Meursius, Verdussen, enz., uitgegeven, gingen de wereld rond - en heden is de Antwerpsche boekhandel op de tentoonstelling bijna niet vertegenwoordigd en zij die het gewaagd hebben zijn in het geheel niet gelukkig geweest. Wat is daarvan de oorzaak? Hadden de vroegere Antwerpsche boekverkoopers meer initiatief, meer levenskracht, meer exploitatiegeest in het drijven van hunnen handel? Wel, wij gelooven het niet. De oorzaak van het kwijnen des boekhandels in Antwerpen ligt niet daarin, maar wel in de taal des lands, in de concurrentie der groote steden, der groote landen, der groote volkeren. De meeste boeken, vroeger in Antwerpen uitgegeven, waren in het Latijn en gingen daarom de wereld door, en nog heden houden de voornaamste Belgische huizen zich met het uitgeven van Latijnsche boeken op en het zijn misschien nog wel deze die meest uit België verzonden worden.

De boekhandel wordt thans in Antwerpen overheerscht door Parijs, verder door Leipzig, Amsterdam en Londen; daartegen te worstelen, zal in Antwerpen altijd eene onmogelijke onderneming zijn en zij die het gewaagd hebben, van hier met Fransche boeken op de markt te Parijs te concurreren, hebben zich altijd bedrogen gevonden. Wat al moeite heeft het van eenen anderen kant niet gekost, om een Vlaamsch werk in Holland te doen verkoopen, en denken de Hollanders tot heden toe nog niet dat de Vlamingen eene andere taal, een *patois* van de hunne, schrijven? En nochtans zonder Holland is er hier geene mogelijkheid een goed Vlaamsch werk uit te geven; omdat het getal exemplaren, dat hier te land te plaatsen is, te klein is. Zien wij overigens in Vlaamsch België niet dat de meest gevierde schrijvers, om hunne werken aan den man te brengen, verplicht zijn hunne toevlucht te nemen tot het *Davids*- of *Willemsfonds,* iets wat in andere landen ongehoord is.

De boekhandel is dan ook weinig op onze wereldtentoonstelling vertegenwoordigd. Van Engeland, dat den schoonsten en grootsten boekhandel heeft, is er volstrekt niets; van Duitschland weinig, van Italië iets, van Frankrijk wat meer, van Holland betrekkelijk veel, van België iets of wat. Wij zullen het vluchtig in oogenschouw nemen.

Uit Duitschland vinden wij in de tentoonstelling:

Van ADOLF LESIMPLE, uit Leipzig, eenige schoolboeken, reisboeken en wijsgeerige werken. Hij is de uitgever van AHN's *Holländische Sprachlehre für Deutsche* en eener *Holländische Handelscorrespondenz für Deutsche.*

De heeren BAUMAN, uit Dusseldorff, en TEODOR HORMAN, uit München, hebben zeer schoone in kleuren gedrukte platen tentoongesteld.

De heer FELIX BAGEL, uit Dusseldorff, heeft die Duitsche boerterijen van nagemaakte Egyptische en andere papyrussen en perkamenten tentoongesteld. Maar deze boeken, hoe aardig ook, kosten te veel voor het vermaak dat zij verschaffen. Een dezer boeken bevat de beschrijving der zeven plagen van Egypte, van de uitdrijving der Hebreeuwen en van den ondergang des legers van den Farao, dat alles door een' Egyptenaar en wel een tijdgenoot van Mozes, een onderdaan van Meremphte, beschreven!!

De heer FRED. PUSTET, uit Regensburg, maakt in ons land met liturgische boeken concurrentie aan de huizen van Dessain, te Mechelen, en Desclée, te Doornik. Zijne boeken zijn zeer wel gedrukt, de zangnoten staan klaar en duidelijk en het papier is goed. Hij komt de liturgische werken der oude Plantijnsche drukkerij het dichtste bij.

De heer BONZ, uit Stuttgardt, heeft eenige schoone platen tentoongesteld.

De heer RÖDER heeft gekleurde platen, die zeer goed uitgevoerd zijn, tentoongesteld. Ook muziekdrukken en platen, gegraveerd en geslagen, om muziek te drukken.

Verder de muziekhandel BREITKOPF, uit Leipzig en Brussel, wiens uitgaven hier te land genoeg gekend zijn.

De heer B. HERDER, uit Freiburg (Baden), heeft zijne uitmuntende schoolboeken over dierkunde, plantenkunde, scheikunde, aardrijkskunde, gewijde geschiedenis, alsook zijne Vlaamsche overzetting van d^{r}. SCHUSTERS *Biblische Geschichte,* door J. WYNEN en P. TIMMERMANS, professors te St.-Truiden, tentoongesteld. Verder zijn *Lexikon,* kinderboeken met gekleurde platen, enz. Het huis Herder is een der voornaamste van Duitschland (zie blz. 12).

De heer MOESER, uit Berlijn, heeft eene Duitsche overzetting van Dante's *Divina Commedia,* met de platen van Gustave Doré, en van Lafontaine's *Fabelen,* met platen door denzelfden kunstenaar, tentoongesteld.

De heer BUXENSTEIN, uit Berlijn, heeft drukwerken, etiquetten, kleurendruk, enz., tentoongesteld; alles be-

wijst dat de drukkunst in dat huis tot eenen hoogen trap van volmaaktheid gestegen is.

De heer WILHELM GREVE (Berlijn en Londen) heeft landkaarten en platen in kleurendruk tentoongesteld, die met al de kunst der Duitschers uitgevoerd en gekleurd zijn.

BRUCKMANN'S *Verlag,* in München, heeft eene prachtuitgave van Homerus' *Ilias* en een ander prachtwerk, getiteld: *Die Säugethiere,* tentoongesteld.

Men vindt daar ook Frederik Prellers *Odyssee, Landschaften* in kleurendruk, welke volkomen den hemel van Griekenland weergeven.

In de Oostenrijksche afdeeling vinden wij:

Van den heer ALFRED HÖLDER, uit Weenen, wetenschappelijke en beroepswerken, welke zeer wel uitgevoerd zijn,

De heer HARTLEBEN, uit Weenen, heeft werken over reizen, nijverheid, een *Berg- und Huttenmann'sches Jahrbuch,* een werk over de nieuwste ontdekkingen en proefnemingen, alsmede *Faulmann's Illustrirte Geschichte der Buchdrukkunst,* enz., tentoongesteld. Al deze werken onderscheiden zich zoowel onder betrek der kunde en geleerdheid huns inhouds, als door netheid en klaarheid van druk. Zijne werken zijn prachtig. Daarnevens bemerken wij ook eene zeer keurige en duidelijke kaart in kleurendruk der Oostenrijksche en Hongaarsche ijzeren-wegen.

De heer MORITZ PERLES stelt wetboeken ten toon, die goed gedrukt en vooral handelbaar zijn, alsook geneeskundige werken.

Dit huis heeft ook tentoongesteld een groot hand-atlas van natuurgeschiedenis, dat de drie natuurrijken omvat. Dit atlas is bewerkt door Prof. D^{r}. Gustav von Hayck. Daarnevens zien wij het eerste deel van Gellers *Geschiedenis van Oostenrijk.*

De stad Weenen heeft photographiën van gebouwen, vooral van haar prachtig nieuw stadhuis, tentoongesteld. Onze bouwmeesters kunnen ze met veel vrucht beschouwen. Ook het huis CARL GEROLD UND SOHN heeft schoolkaarten, met dieren en planten op eene groote schaal, sommige op natuurlijke grootte, tentoongesteld.

Weenen is de voornaamste plaats in de wereld voor den kleurendruk en andere chemigraphische hedendaagsche uitvindingen.

Ook heeft de heer CZEIGER eenige staaltjes van kleurendrukken tentoongesteld, welke echte schilderijen zijn.

De boekbinderij van den heer HERMANN SCHEIBE, uit Weenen, heeft schoone en kostelijke banden tentoongesteld; misschien is daar wel niets nieuws aan en vooral zijn die banden in eene goesting of smaak die hier geene kans heeft van aangenomen te worden.

De heer R. VAN WALDHEIM heeft maroquinerie, platen en banden tentoongesteld en de heer REIFENSTEIN, uit Weenen, prachtige chromolithographieën.

De heer STEINBRENER, uit Winterberg, eene fabriek van boekbindersgerief en boekbinderij, heeft kerkboeken, enz., tentoongesteld. De banden zijn goed gemaakt, maar kleur, stof en behandeling der banden kunnen hier niet bevallen.

In de Italiaansche afdeeling vinden wij van:

L. FERRARI, drukker en uitgever voor de doof-stommen te Genua, letterkundige en wetenschappelijke werken, schoolboeken, romans en zelfs eenige Fransche boeken; ook eenige boeken *en relief* gedrukt, ten behoeve der opvoedingsgestichten voor blinden.

Van ROUX & FAVALI, te Turijn, aardrijkskundige hooggewerkte kaarten; kleuren en alles zeer goed aangewend.

Verder uitgaven van het ministerie van landbouw, nijverheid en handel: Annali - Bolletino - Archivo - Repertorio - enz.

Atlante Statistico del Regno d'Italia, groot in-fol. Men ziet daar op geen beetje druk.

Uit de stad Rome eene verzameling van *Journaux de classe!!*

Eene kaart van het *Corpo reale delle miniere* der Apuenische Alpen, met aanduiding der marmergroeven. De kleur der marmers is op de kaart aangeduid en stalen staan onder de kaart tentoongesteld.

(Wordt voortgezet.)

H.V.W.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
III.

De *Puerta del Sol* is wel degelijk de meest bezochte plaats van Madrid; niet om hare grootte of schoonheid, want zij heeft niets buitengewoons; evenmin is er iets van eene zonnepoort te zien, waaraan zij haren naam ontleent. Men verbeelde zich eene halfronde plaats, niet zoo lang als de Meir te Antwerpen, maar breeder. De negen voornaamste straten van de stad loopen er op uit, en dit is voorzeker eene der oorzaken van het onophoudelijk verkeer, van het immer voortdurend heenen weergeloop dat er heerscht. Overigens, het is ook daar dat de *flaneurs* bijeenkomen en uren lang samen staan te praten. Uitventers van verschillende voorwerpen ontbreken er natuurlijk evenmin en de meeste tramwagens houden er stil. Te midden der plaats staat eene fontein en daar vlak tegenover is de *Gobernacion,* of het ministerie van binnenlandsche zaken; er zijn daar sierlijke winkels, groote koffiehuizen en verscheidene voorname *fondas* of hotels.

Wij waren in eene dier *fondas* afgestapt, waar wij eenen Gentenaar als boekhouder in dienst vonden; de man was hoogst gelukkig, met ons zijne moedertaal te

kunnen spreken. Van 's morgens af waren wij, van uit ons balkonvenster, getuigen van het gewoel op de *Puerta del Sol,* hetwelk, altoos even levendig, tot een eind in den nacht voortduurde. De gazetverkoopers maken er, vooral in den vooravond, een oorverdoovend leven. Fransche bladen zagen wij geen enkel, maar des te meer Spaansche, meestal klein van formaat, met vinnige artikels tegen de regeering, andere met spotprenten tegen de ministers of tegen de monniken: men kan zien dat de drukpers er eene onbeperkte vrijheid geniet.

Madrid is eene zeer groote, doch ook eene zeer gewone hoofdstad, met eene bevolking van 335,000 inwoners. Wij zouden aan de waarheid te kort blijven, indien wij verklaarden dat er, buiten het koninklijk museum van schilderkunst, veel merkwaardigs te zien is: lange breede straten, maar allen volkomen aan elkander gelijk, niet zelden berg op, berg af; hooge huizen, omtrent allen volgens een zelfde plan gebouwd. Er zijn verscheidene kerken, doch allen zijn zeer klein en onbeduidend; stoelen vindt men daar niet: gedurende de goddelijke diensten knielen of zitten de geloovigen op matten, welke op den grond liggen uitgespreid.

Het koninklijk paleis onderscheidt zich door zijne grootte. Wij werden er niet in toegelaten, dewijl het vorstelijk paar er verbleef. Op de wandelingen, welke de schoone namen van *Prado, Delicias,* enz., dragen, stonden boomen en planten in den steengrond te treuren; ook moest ge eens zien met wat bezorgdheid de minste paardendrek en vuilnis op de straten worden bijeengescharreld, om dien mageren grond maar eenigszins te kunnen mesten en verbeteren.

De *Plaza de Oriente,* vlak voor het koninklijk paleis, is een kleine halfronde wandeltuin, rondom ontsierd door een twintigtal min of meer kunstelooze beelden; maar te midden ervan staat het inderdaad prachtige bronzen ruiterbeeld van Philip IV. Het zoo sierlijk steigerende paard heeft blijkbaar tot model gediend aan het ruiterbeeld van Lodewijk XIV, dat, te Parijs, de *Place de la Victoire* versiert. Aan de overzijde der *Plaza de Oriente* is de Spaansche operaschouwburg. Er werden tijdens ons verblijf geene voorstellingen gegeven; maar *El Favorita* was voor een lateren datum aangekondigd.

De *Plaza Mayor* is eene groote vierkante plaats, rondom met colonnades, waaronder kleine winkels en kleine koffiehuizen. Het was daar, dat vroeger de stierengevechten plaats hadden, en waar ook nu en dan de brandstapel werd ontstoken, voor de ketters die ten vure ware gedoemd. Te midden der plaats staat het ruiterbeeld van Philip III. Stellig heeft de artist, die daarvan het plan teekende, als model voor zijn paard, eene merrie voor oogen gehad, die wat al te blijkbaar het spoor draagt van een bezoek bij den hengst.

Doch wij verwachten tijding van huis en gaan naar de post onze brieven afhalen. Ongelukkiglijk kwamen wij daar in den namiddag, en de *postrestanten* worden er slechts des morgens van 9 tot 12 ure afgeleverd. Ook wilden wij er postzegels koopen, maar die waren er niet te bekomen, en, iets wat ons niet weinig verwonderde, men verzond ons daarvoor in de *tabacos* of tabakwinkels!.... Wij mogen hier bijvoegen, dat de postinrichting er nog al wat te wenschen overlaat: er lagen brieven en dagbladen aan ons adres; maar dewijl wij enkel de *letras* en niet de *diarias* hadden gevraagd, gaf men ons de nieuwsbladen niet.

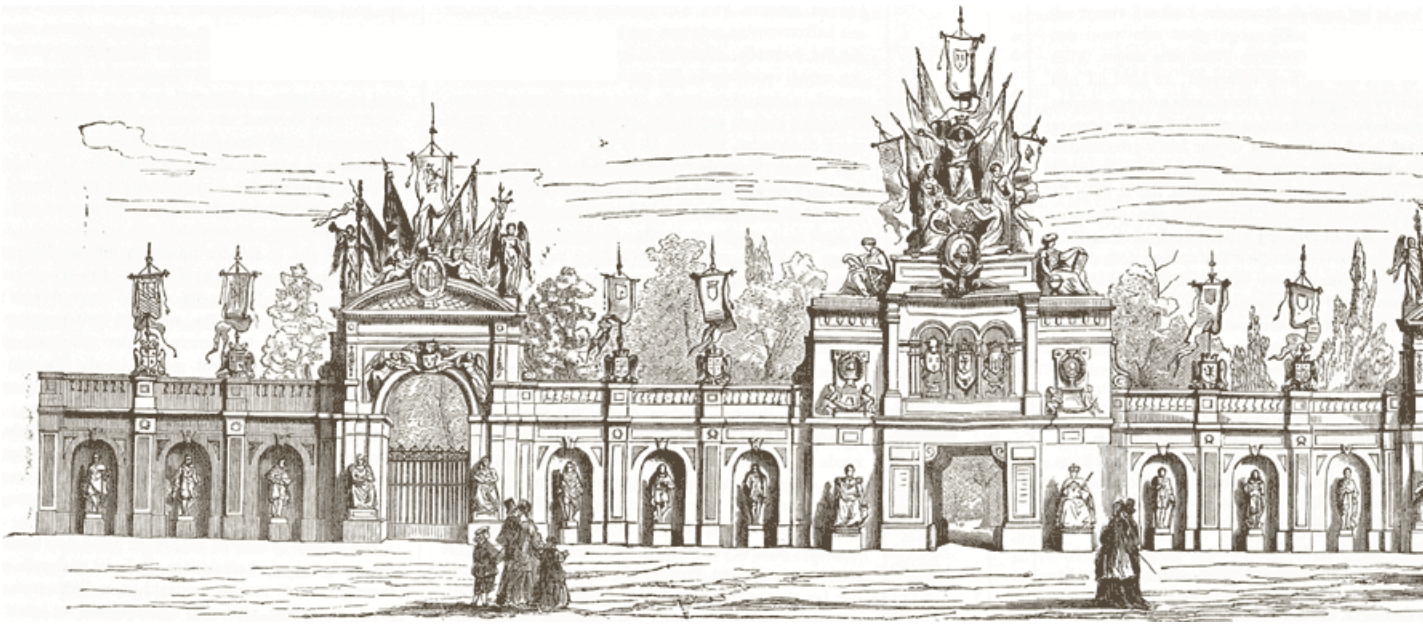
Madrid ziet er minder Spaansch uit dan Burgos en Valladolid. Voor de kleederdracht volgt men er meer de Parijsche mode. Wij zagen er veel meer dames met hoeden dan met *mantillas,* of zwart kanten sluiers op het hoofd; alleen de vrouwen

uit den minderen stand houden nog aan die dracht, maar laten daartoe dan ook allerlei kleurige doeken dienen. De waaiers zijn er evenwel nog door de zonneschermen niet verdrongen.

Ook in Spanje's hoofdstad scheen ons de kennis der Fransche taal weinig verspreid: wij kochten in voorname winkels verschillende voorwerpen, die wij op onze verdere reis dachten te zullen noodig hebben; nergens sprak men Fransch.

Des avonds bezochten wij, op en nabij de *Puerta del Sol*, eenige groote koffiehuizen. Er komt veel volk en in sommige wordt muziek gemaakt, aan Italiaansche en Fransche operas ontleend. Men drinkt er over het algemeen meer limonade dan koffie; ook wel wijn, maar weinig bier. Dit laatste is er buitengewoon duur: voor ééne flesch *cerveza del pais* liet men ons twee pezetas, dat is iets meer dan twee franks, betalen. Wanneer men den *mozo* (koffiehuisbediende) noodig heeft, hoeft men hem niet te roepen; men klapt enkel in de handen, en oogenblikkelijk staat hij aan uwe zijde.

De *calle de Toledo* is eene zeer lange straat en wordt, met de talrijke er doorheensnijdende en omliggende straten, door menschen uit den minderen stand bewoond, welke er allerhande winkeltjes houden. Ook is daar eene groote overdekte markt, waar men de echte volkstypen van Madrid kan leeren kennen. Die straat bracht ons, door eene schoone poort, aan de kolossale brug, die over den Manzanares ligt. De Manzanares is die ‘p r a c h t i g e ’ rivier, welke door de Spaansche poëten, zoo dichterlijk is bezongen en verheerlijkt. Welnu, die heeren poëten hebben ons heel eenvoudig knollen voor citroenen verkocht, want die zoogezegde rivier is bijna teenemaal uitgedroogd; hier en daar vliet nog een streepje water, waar men gemakkelijk kan over heen springen en dat door de waschvrouwen wordt benuttigd. Zij waren er buitengewoon talrijk en ijverig aan het werk, want het is daar dat al het vuil lijnwaad van de gansche stad wordt

VERSIERING DER KONINKLIJKE ACADEMIE VAN ANTWERPEN IN 1864, ZIE DE VOLGENDE BLADZIJDE. TEEKENING VAN VICTOR-LUCAS SCHAEFELS, HOUCHAEFELS, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

gewasschen. Het wordt er ook ter plaatse gedroogd.

Madrid heeft ook een standbeeld aan Cervantes willen oprichten: het staat op de *Plaza de Cortez.* Wij meenden eerst dat het een ridmeester of zoo iets moest verbeelden; maar het opschrift hielp ons uit onze dwaling. Oneindig schooner is datgene van den befaamden Spaanschen kunstschilder Murillo, op den *Prado,* waar insgelijks twee inderdaad sierlijke fonteinen worden gevonden. Murillo staat nabij het koninklijk museum van schilderijen, waar niet minder dan zes en veertig doeken van hem ten toon hangen. Volgens ons bescheiden oordeel verdient dit museum, door zijnen rijkdom en kunstwaarde, de voorkeur boven den *Louvre* van Parijs, zoowel als boven de *National Galery* van Londen en de *Galleria degli Uffizi* van Florence, waar evenwel geen gebrek is aan meesterstukken; maar het museum van Madrid is ruimer bevoorraad, vooral wat de Nederlandsche schilderschool betreft. Al onze beste schilders: Rubens, Van Dyck, Massys, Breugel, Teniers, Jordaens, Van Ostade, Van Eyck, Franck, Sneyders, Seghers, Wouwermans, De Vos, Rembrandt, Porbus, Ruisdael, en nog ontelbare andere, zijn daar op eene voortreffelijke wijze vertegenwoordigd, even als de Italiaansche en vooral de Spaansche school.

Men verwachte niet van ons, dat wij onze geringe krachten aan eene beschrijving van die overheerlijke kunstverzameling zouden wagen; bevoegder pennen hebben dit reeds gedaan. Doch wij kunnen in gemoede verklaren, dat wij er menig aangenaam uur hebben doorgebracht en veel gelukkige stonden hebben beleefd, omringd door al het merkwaardige dat de kunst ooit heeft voortgebracht. Zie, om van al dit schoone volop te kunnen genieten, daarom alleen zouden wij te Madrid wel een paar jaren willen wonen.

Wij bezochten er ook nog andere verzamelingen, als daar zijn de academie van *San Fernando,* de museums van natuurlijke historie, van oudheidkunde, van wapentuigen, enz.; maar het koninklijk museum op den *Prado* heeft bij ons de diepste herinnering nagelaten.

Op een schoonen zonnigen morgen deden wij een uitstapje naar Toledo, waar wij, na omtrent drie uren rijdens, aankwamen. Het is eene oude Moorsche stad, echt eigenaardig en zeer schilderachtig op een hoogen rotsberg gelegen. Wij klommen en klommen immer

verder, voorbij eene groote Arabische poort, ook *Puerta del Sol* geheeten en waar nog spreuken uit den koran op te lezen staan, en toen wij eindelijk de hoogte hadden bereikt, waren wij al spoedig in de ontelbare enge straatjes verdoold.

Zoo wij ergens een gids noodig hadden, dan was het wel hier, om ons door dien doolhof heen te leiden. Er was waarlijk geen gemis aan candidaten; minstens een half dozijn was ons van aan de spoorwegstatie opgevolgd, allen min of meer havelooze jonge Toledoanen. Met een hunner troffen wij eene overeenkomst: voor een pezeta zou hij ons het geheele stadje rondleiden en er ons al de zeldzaamheden van aanwijzen.

Eerst vooral lieten wij ons naar de kathedraal brengen, eene kerk, welke door haren rijkdom van beeldhouwwerk, degene van Burgos evenaart. Er zijn vijf beuken, en evenals in al de voornaamste Spaansche tempels, staat hier ook de *coro,* of het hooge koor met het gestoelte, juist te midden van den zeer hoogen middenbeuk; eene slechte gewoonte, want het algemeen zicht in de kerk wordt er teenemaal door bedorven. Het notelaren gestoelte is een wezenlijk meesterstuk, vooral het lagere gedeelte; het sierlijk halfverheven beeldhouwwerk vertoont ridderspelen, gevechten, belegeringen, enz. Het hoogaltaar is door beeldhouwwerk overladen. Wij traden in verschillende kapellen, rondom in de kerk; in die van *Santiago* zagen wij de meesterlijk gebeitelde witte marmeren praalgraven van don Alvaro de Luna en zijne vrouw.

Waarheen men in de kerk ook den blik wende, wordt het oog getroffen door overtolligheid van versiering: marmeren borduurwerk, festoenen en beelden. En dit alles is in een geheimzinnig licht gehuld, dat er door de echt kunstig geschilderde glasramen wordt opgeworpen.

Verder liepen wij in de stad nog een viertal kleine kerken binnen, onder andere die van *Santa Maria la Blanca,* welke voor honderde jaren eene moskee en nadien eene synagoge is geweest, en die van *San Juan de los Reyes,* waarvan wij ook het half in puin gestorte klooster rondwandelden, met zijne schoone colonnettes en sierlijke bogen. In het daaraan palend museum worden talrijke middelmatige schilderijen en vele oude voorwerpen bewaard.

Toledo is onbetwistbaar eene der oudste steden van

Spanje. Vroeger moet ze veel grooter geweest zijn dan nu, want oude kronieken verhalen, dat zij, in haren vollen bloei, toen zij de hoofdstad van een Moorsch koninkrijk was, eene bevolking telde van omtrent 200,000 zielen; thans zijn er slechts nog ongeveer 20,000. De bochtige straatjes, meestal met puntige keien belegd, klimmen en dalen zonder ophouden en zijn zoo eng, dat er nauwelijks twee menschen naast elkander kunnen doorgaan. De huizen zijn er op eene echt eigenaardige wijze gebouwd, met een *patio* of open koer te midden, waar men eene door bloemen en planten omringde fontein vindt. Schier aan elk der vensters van den voorgevel is een rondom in glas besloten balkon, dat door de Spanjaards *mirador* wordt genaamd. Waren ze niet gesloten, dan zou men, door de engte der straatjes, van het eene balkon gemakkelijk in dat aan de overzij kunnen overstappen, zonder eenig gevaar te loopen van armen of boenen te breken.

Van op het terras voor het Alcazar heeft men een prachtig uitzicht op het geheele stadje en op den Taag, die het langs drie zijden insluit. Het Alcazar zelve, voorheen een Moorsch paleis, is teenemaal herbouwd en hoogst onbeduidend. Te midden van den grooten koer, zagen wij een standbeeld van keizer Karel, dat weinig aandacht verdient.

Wij hadden onzen tijd in Toledo niet verbeuzeld; in die zonderlinge stad hadden wij gedurende een halven dag, schier aanhoudend rondgewandeld, en nu voelden wij ons tot rust genoopt. Wanneer men alles op betrekkelijk korten tijd zien wil, moet men zich ook wel een paar vermoeide beenen weten te getroosten.

In den laten namiddag namen wij de terugreis aan. In onzen waggon vonden wij een jongen, doch veelbelovenden Antwerpschen kunstschilder, de heer L. Vollen, metterwoon te Lyon gevestigd, en die geheel alleen in Spanje op reis was. Het was eene aangename kennismaking; evenals wij, had hij een halven dag in Toledo rondgedwaald, doch, jammer genoeg! wij hadden elkander er nergens ontmoet. Wij brachten den ganschen avond te Madrid in zijn gezelschap door en moesten beloven, hem op onze tehuisreis in Lyon te komen bezoeken.

De omstreken van Madrid zijn Spanje's hoofdstad niet waardig; het is al steengrond, waar men over rijdt, en rotsbergen, welke men te zien krijgt. Slechts hier en daar, op eene half vruchtbare strook land, ontwaart men enkele magere olijfboomen. Wij hadden dit reeds opgemerkt, toen wij het Escuriaal verlieten, en waren er nogmaals getuigen van, toen wij naar Toledo reden. Eerst in de nabijheid van die laatste stad, ziet de grond er vruchtbaarder uit: de olijfboomen worden talrijker, en geiten ontbraken er niet; maar koeien en ossen waren er uiterst zeldzaam.

En hoe is het met de Spaansche keuken? vraagt mij wellicht iemand. - Zij moge goed zijn voor den landaard, doch niet voor onze Vlaamsche magen. Alles wordt er met olie en look toebereid, en alsof dit niet voldoende ware, gieten de Spanjaards nog een goeden teug van die olie over hunnen schotel. Daarbij staan er op de tafels schoteltjes met olijven, iets grooter dan eene hazelnoot, waarvan zij er gedurig in den mond steken. Wij zouden schier gaan denken, dat ze door dit overtollig olieverbruik zoo bruinvellig zijn geworden. Wat daar ook van zij, wij hadden te Burgos met de Spaansche keuken een proefje willen nemen; doch slecht, zeer slecht bekwam het ons, en van dan af zochten wij bij voorkeur overal naar *fondas,* waar de spijzen op zijn Fransch of Engelsch werden toebereid, en op onze verdere reis vonden wij dit in de voornaamste hotels van elke stad. Koffie wordt er des morgens niet gedronken; maar wij, die van onze gewone levenswijze zoo weinig mogelijk wilden

afwijken, bekwamen er alle dagen. Er wordt tweemaal per dag gegeten: des voormiddags, tusschen 10 en 1 uur, en des avonds, ten 6 of 7 ure, telkens met een overvloed van vleesch en visch. Groenten bekomt men zeer zelden, ofschoon ze bij hoopen op de markten te koop liggen, maar *garbanzos,* een soort van groote witte boonen, ontbreken er nooit; die worden u bij elken maaltijd geregeld voorgezet. Jonge wijn van de streek staat, naar ieders believen, in karaffen op de tafel en is in den prijs van het eetmaal begrepen; doch over het algemeen doet men, zonder bijbedoeling gesproken, in Spanje nog al veel water in zijnen wijn.

J. STAES.

Victor-Lucas Schaefels 1824+1885.

De Antwerpsche academie voor schoone kunsten verloor op Donderdag 17^{n} September eenen harer verdienstelijkste leeraers, de *Vlaamsche School* eenen harer bereidwillige en belanglooze medewerkers. Een bijna schielijke dood, gevolg eener beroerte, waarvan reeds vroeger de kenteekens zich voordeden, trof den algemeen geachten Lucas Schaefels in zijne woning, Delinstraat, n^{r} 64.

Met de meeste dienstvaardigheid beloofde hij ons, pas weinige dagen geleden, ter opluistering van ons tijdschrift, de teekening zijns tafereels, thans op de wereldtentoonstelling voor schoone kunsten prijkend, en voor de verloting aangekocht door het bestuur der Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten.

Onder de werken van den kundigen meester, welke wij het voorrecht hadden te mogen opnemen, wijzen wij op de prachtigste etsing zijner hand (zie 1880, blz. 21). De houtsnede, thans hier opgenomen, werd door hem in 1864 geteekend, en vertoont de versiering der academie, onder zijne leiding uitgevoerd, ter gelegenheid van het 200-jarig jubelfeest van de stichting der kunstschool door David Teniers. Al, wat kon bijdragen tot den kunstroem zijner geboortestad, lag Schaefels nauw ter harte; de groote opofferingen, welke hij zich sedert bijna 16 jaar getroostte, met kosteloos de klasse van

sieraadschildering waar te nemen, brachten hem onderscheidingen noch eereteekens, maar wel den oprechten dank zijner talrijke leerlingen. Onlangs gewaagden wij nog van de merkwaardige vruchten van zijn onderwijs in dit vak (blz. 98). Als leeraar van sieraadteekening, bij onze koninklijke academie, was hij, sinds 1857, de opvolger zijns vaders, H.-R. Schaefels (zie 1882, blz. 67).

Zijn afsterven is niet alleen een groot verlies voor het kunstonderwijs aan de academie, maar ook de kunst verliest in hem eenen meester, de stad een sieraad, Antwerpen een zijner edelste burgers en wij eenen oprechten vriend, wiens aandenken ons immer zal lief blijven. Hij was een man van den goeden ouden stempel, het evenbeeld zijns dierbaren vaders, wiens dankbare leerlingen de nagedachtenis huns meesters vereeuwigden in de St.-Jacobskerk te Antwerpen.(1) Wij zijn verzekerd, dat men Victor-Lucas Schaefels evenmin vergeten zal.

De lijkdienst en plechtige begrafenis hadden plaats op 19 September. De Delinstraat was te klein om het volk te bevatten dat eene laatste hulde kwam bewijzen aan den overledene; talrijke kronen en andere huldeblijken waren door zijne leerlingen en oud-leerlingen, door vereenigingen, vrienden en geburen aangebracht.

Omtrent 10 ure werd het lijk uitgehaald door de kerkbedienaars van St.-Willebrordsparochie; de kist werd gedragen door zijne leerlingen en de slippen van het baarkleed door de heeren Joz. Geefs, dd. bestuurder, K. Verlat, eersten leeraar der schilderkunst, H. Verdonck, Schaefels' oudste medeleeraar in het lager onderwijs der academie, en E. Chappel, een zijner uitstekende leerlingen. Daarachter volgden des schilders broeder Hendrik en de andere familieleden; de leeraren der academie; het bestuur der Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten; leden van het academisch lichaam; het bestuur der afdeeling beeldende kunsten van het Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen van Antwerpen; de redactie van het tijdschrift *De Vlaamsche School;* de Antwerpsche etsers; Antwerpsche volksvertegenwoordigers, senators, de burgemeester, schepenen, gemeenteraadsleden, schilders, beeldhouwers, bouwkundigen, plaatsnijders, letterkundigen, niet alleen van Antwerpen, maar uit verschillende steden des lands.

De St.-Willebrordskerk was opgepropt van volk en de offerplechtigheid duurde ongemeen lang.

De begrafenis had te Deurne plaats, waar redevoeringen gehouden werden door de heeren G. Kempeneers, namens de koninklijke academie voor schoone kunsten, F. Van Kuyck, namens de afdeeling beeldende kunsten van het Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen, en door Frits Hanno, namens zijne leerlingen. Deze laatste zegde:

‘Beminde professor,

Wij, uwe leerlingen, wij achten het een heiligen plicht, u hier, op uwe laatste rustplaats, nog eens al onzen dank te betuigen.

Meer dan vijf en twintig jaren hebt gij ons *vrijwillig* uwe beste kunstenaarsstonden toegewijd.

De dankbaarheid en liefde uwer leerlingen zijn de *eenige* belooningen, die gij voor al deze moeite en tijdverzuiming ontvangen hebt, maar onze vriendschap en

(1) Het gedenkteeken voor H.R. Schaefels werd in deze kerk opgericht door de leden der Maatschappij ter bevordering van Kunstnijverheid (zie onzen jaargang 1857, blz. 39).

vooruitgang waren u voldoende, want gij bemindet ons niet als een leeraar, maar als een vriend, als een vader.

De dood heeft u aan onze liefde ontrukt, maar zoolang onze harten zullen kloppen, zal uwe geheugenis bij ons voortleven.

In naam van al uwe leerlingen, en gij weet of zij talrijk zijn, talrijker dan uw levensloop weken telt, in naam van allen, Lucas Schaefels, heb dank en vaarwel.'

Vooraleer de ingetogene schaar het kerkhof verliet, werden door den heer Max Rooses nog de volgende woorden uitgesproken:

'In naam van de Vereeniging der Antwerpsche etsers zij het mij toegelaten eenige woorden te voegen bij hetgeen ter eere van den ontslapen kunstenaar is gezegd. Van het oogenblik der oprichting van onzen kring was Lucas Schaefels er lid en ieverige medewerker van. Alhoewel hij eerst in lateren leeftijd begon zich op de etskunst toe te leggen, vervaardigde hij met de hem eigen nauwgezetheid en goeden smaak enkele verdienstelijke platen voor ons album. Wij verliezen in hem eenen talent- en gewetensvollen arbeider.

Wij en de duizenden die hem kenden, verliezen in hem nog veel meer: den hartelijken trouwen vriend, die nooit iemand eenig verdriet aandeed dan door zijn vroegtijdig heengaan, den immer goed geluimden makker, die, zelfs in zijne zieke dagen, opgewektheid rond zich wist te verspreiden, den ronden Antwerpenaar, die met zijne smakelijke taal, met zijne verrassende invallen en zijne echt Vlaamsche spreuken ons zoo dikwijls opruimde. Maar zoo zijn omgang aangenaam en zijne taal pittig was, nooit mengde zich een woord van haat en nijd in zijn jok, nooit verbitterde een druppel gal zijne scherts: het hoofd was vol geest, het hart was vol goedheid, het gemoed vol eenvoud.

Dit alles en zooveel meer hebben wij verloren in onzen vriend Lucas Schaefels; maar indien wij overvloedige gronden hebben tot treuren om het medelid dat is heengegaan, dan hebben wij niet minder reden om deelneming te voelen in de smart van ons medelid, den overblijvenden broeder, die den trouwen vriend zijns levens, den broeder naar ziel en lichaam verliest. Hem spreken wij een diepgevoeld woord van rouwbeklag toe; den ontslapene zeggen wij: Rust zacht, goede vriend, gouden hart.'

Het gezegde van den heer Rooses, dat Lucas Schaefels eerst op lateren leeftijd begon zich op de etskunst toe te leggen, is minder nauwkeurig. Reeds 30 jaren geleden maakte hij etsen. Onder andere is de almanak der St.-Lucasgilde voor 1855 versierd met eene zeer fraaie ets van den betreurden schilder.

Kroniek.

Antwerpen. In Augustus-September was in de zaal Verlat, Twaalfmaandenstraat, eene groote schilderij tentoongesteld van A. Hlavacek, uit Weenen, getiteld: *De keizersstad aan den Donau.* Zij gaf een merkwaardig uitgevoerd panorama van Weenen te aanschouwen.

- De heer Dozij, archivaris van de stad Amsterdam, heeft aan het huis van Plantijn een portret van Plantijn bezorgd, hetwelk voorzien is van eene eigenhandige aanteekening van Plantijns kleinzoon Frans Van Rave-

lingen. Volgens die aanteekening, zou de beroemde drukker 6 jaren later geboren zijn, dan men tot nog toe vermeende. Zijnerzijds heeft de heer stadsarchivaris van 's-Gravenhage, Servaas van Rooijen, aan het huis van Plantijn een afschrift geschonken van Plantijns oudste testament, hetwelk in het archief der Nederlandsche notarissen wordt bewaard.

- Het gemeentebestuur gaat voort, met het doen plaatsen van arduinen gedenksteenen tegen de gevels van de huizen, die beroemde kunstenaars hebben zien geboren worden of hun tot woning hebben gediend. Aldus zijn reeds steenen met toepasselijke opschriften geplaatst ter eere van P.P. Rubens, aan het huis n^{r} 17-19 Rubensstraat; van A. Van Dyck, aan n^{r} 4 Grootemarkt; van A. Jordaens, aan n^{r} 13 Hoogstraat; van Marten De Vos, aan n^{r} 51 Schuttershofstraat; van Jan Breughel I, aan n^{r} 17 Arembergstraat; van Jan Breughel II, aan n^{r} 3 Kolveniersstraat; van David Teniers II, aan n^{r} 11 Handschoenmarkt. Tijdens de eerste Rubensfeesten, in 1840, droegen deze huizen ook dergelijke toepasselijke opschriften.

Brussel. Het 8^{e} tijdvak van den 5-jaarlijkschen prijs van *Vaderlandsche geschiedenis* en het 1^{e} tijdvak van den 5-jaarlijkschen prijs der *Geschiedkundige wetenschappen*, ingesteld bij koninklijk besluit van 20 December 1882, loopen den 31^{n} December aanstaande ten einde.

- De uitgevers Bruylant Christophe & C°, maken bekend, dat zij eerlang een aanvang zullen maken met de uitgaaf van een lijvig boek, bewerkt door den heer P. Génard, stadsarchivaris te Antwerpen. Het zal getiteld zijn: *Anvers à travers les âges,* en opgedragen aan HH. MM. den koning en de koningin. In het voorafgaande bericht wordt medegedeeld, dat het werk met een aantal oorspronkelijke platen zal versierd zijn, onder andere gemaakt naar stukken berustende in het stedelijk archief, het huis Plantijn en het Steen, te Antwerpen, enz. Het Franschlezend publiek zal deze uitgaaf zeker met belangstelling te gemoet zien.

- Door den heer Lemonnier, ingenieur te Bergen (Henegouwen), zijn aan het rijksmuseum van natuurlijke geschiedenis ten geschenke gegeven eene bijl en een hamer, uit keisteen gemaakt en in de Henegouwsche gemeente Mesvin ontgraven, bij mijnwerken, in eene grondlaag, welke ook overblijfselen bevatte van mammouths en tichorinus-rhinocerossen.

Gent. Het *Willems-Fonds* looft een prijs van 500 fr. uit voor een *Handboek van den Vlaamschen burger,* geschreven met het doel om den Vlaming een duidelijk begrip te geven van zijne rechten en plichten als Vlaming en als burger in het algemeen. De omvang van het handboek wordt bepaald op minstens 100 en hoogstens 200 blz. druks, gewoon formaat der uitgaven van het *Willems-Fonds.* De werken, in de Nederlandsche taal opgesteld, en goed en leesbaar geschreven *door eene andere hand dan die van den opsteller,* moeten vrachtvrij ingezonden worden voor den 1^{n} November 1886 aan den secretaris van het algemeen bestuur van het *Willems-Fonds* te Gent, bij wien het omstandig programma van de prijsvraag verkrijgbaar is.

Buitenland.

's-Hertogenbosch. De geschiedkundige optocht ter herinnering van het 7e eeuwfeest van de stichting dezer stad is uitmuntend afgeloopen. De stoet was hoogst merkwaardig. De talentvolle A.J. der Kinderen, volgens wiens ontwerpen, zooals wij reeds vroeger (blz. 28) vermeldden, geheel de optocht werd voorbereid en samengesteld, heeft daarvan 12 zeer fraaie waterverfschilderingen vervaardigd.

's-Gravenhage. Wijlen de heer K.A. Van Dijk, raad van legatie te 's-Gravenhage, heeft zijne geheele bibliotheek, atlassen, kaarten, platen en plaatwerken aan de koninklijke bibliotheek vermaakt, bij uiterste wilsbeschikking.

Parijs. De hoogeschool, de zoogenoemde Sorbonne, krijgt een nieuw lokaal, waarvan de eerste steen den 6n Augustus werd gelegd.

Dusseldorp. Blz. 12 hebben wij melding gemaakt van klachten uit Parijs, over de schade, die namelijk de kunstschilders in die stad ondervinden van de hooge invoerrechten, welke in de Vereenigde-Staten van Amerika op buitenlandsche kunstgewrochten zijn gezet. Dezelfde klachten worden in Duitschland aangeheven en in een onlangs bekend geworden verslag van de kamer van koophandel van Dusseldorp wordt medegedeeld, dat er bijna geene schilderijen of beeldhouwwerken meer worden verzonden naar Amerika, hetwelk tot in den laatsten tijd (toen de bovengenoemde inkomende rechten op de kunstwerken niet bestonden) ieder jaar ettelijke duizenden liet verdienen aan Duitsche kunstenaars.

Hannover. Aan Eduard von Gebhardt is van staatswege de bestelling gedaan, zes tafereelen uit de gewijde geschiedenis in het Luthersche convict te Lockum te schilderen.

Weenen. Er wordt gemeld, dat de hoogleeraar Blaas, te Stockerau, in de bibliotheek van een klooster te Geras, twee bundels geschreven sermoenen heeft aangetroffen van een in 1465 gestorven geestelijke, die Görgen von Gingen heette en een groot geleerde is geweest. De sermoenen werden op- of afgeschreven door de non Barbara, te Perneg, bij Geras. In een of meer sermoenen berispt de predikant ‘de ijdele vrouwen, die kleederen met een langen sleep dragen.’ Er is sprake van, dat de handschriften zullen worden gedrukt.

Sterfgevallen.

TERENZIO MAMIANI, de befaamde Italiaansche wijsgeerige schrijver, is den 20n Mei op 86-jarigen ouderdom te Rome overleden.

A.-E.-J. MODDERMAN, oud-minister van justitie in Nederland en tevens een der meest uitstekende rechtsgeleerden van dit land, is den 7n Augustus te 's-Gravenhage overleden, nauwelijks 46 jaren oud. Het dagblad de Amsterdammer, nr 941, noemt dit sterfgeval een onherstelbare slag voor het gansche vaderland en laat zich onder andere als volgt over den gestorvene uit: ‘In hem is aan Nederland een dier zeldzame mannen ontvallen, die aan diepgaande kennis paren een krachtige overtuiging, een meesterschap over den vorm, een dier weinigen die door geschrift en woord onuitwischbare indrukken achterlaten en hun stempel drukken op hun geheele omgeving.’

ALEXIS PECLERS, als dichter in de Waalsche taal gunstig gekend, is einde September te Bergen (Henegouwen) overleden, 50 jaren oud. Hij was bestuurlid van de volksbank te Bergen.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen. In den tuin.

PAVILJOEN VAN HET DAGBLAD *L'Indépendance Belge.*
TEEKENING VAN A. NORMAND, HOUTSNEDE VAN A. NAUGER.

Het eerste gebouw, dat men, in den hof der tentoonstelling, rechts van den hoofdingang aan de Zuiderlei, aantreft, is het paviljoen van het Brusselsch dagblad *Indépendance Belge*, waarvan wij op de vorige bladzijde de afbeelding mededeelen.

Zooals men kan nagaan door de gravuur, doet het kleine gebouw zich zeer goed voor Het is inderdaad met smaak samengesteld. Het werd opgericht naar het plan van den bekwamen bouwmeester Nicolaas Escalier, te Parijs gevestigd in de straat van Rome, n^{r} 157.

Gelijk men het gebouwtje daar ziet, is het niet bloot een zoogenoemd parade-paviljoen; het is een wezenlijk kantoor van inlichtingen, of, in andere woorden, een nieuwskantoor, en dit zoowel voor het binnenland, als het buitenland. Het bevindt zich namelijk aangesloten bij het telefoon- en telegraafnet. Er worden daar berichten ontvangen van en verzonden naar dicht bij zoowel als naar ver af gelegene plaatsen.

't Is een dagbladbureel in 't klein, en eene gansch nieuwe inrichting op wereldtentoonstellingen.

Het dagblad *Indépendance Belge* was het aan zijnen rang in de Belgische en Europeesche pers verschuldigd, zich niet onbetuigd te laten, ter gelegenheid van de Antwerpsche wereldtentoonstelling. De redactie heeft getoond, zulks te beseffen, en dit niet slechts door de oprichting van het fraaie, hier bedoelde gebouw, in den tuin der wereldtentoonstelling, maar ook door de uitgaaf van een aantal buitengewone zoogenoemde *tentoonstellingsnummers,* met platen versierd.

Onder andere verdient eene zeer bijzondere vermelding te worden gemaakt van het extra-nummer der *Indépendance Belge*, hetwelk geheel was gevuld met platen naar schilderijen uit de driejarige wereldtentoonstelling voor schoone kunsten van Antwerpen.

De heeren Gaston Berardi en H. Lacroix betoonden in deze zooveel beleid voor de belangen van de *Indépendance* als waardeering voor de beide Antwerpsche wereldtentoonstellingen.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. Duitsche afdeeling.

De commissie der Duitsche afdeeling te Munchen was niet anders als het bestuur van het *Algemeen Duitsch Kunstgenootschap*, onder voorzitterschap van den heer Eug. Stieler, een kunstschilder, evenals de heer secretaris H. Bewer. De heeren H. Deiters, landschapschilder te Dusseldorp, C. Schraudolph, bestuurder der koninklijke school voor schoone kunsten te Stuttgart, en A. Spiess, historieschilder te Munchen, vertegenwoordigden de commissie te Antwerpen. Met veel zorg en smaak is heel de afdeeling ingericht en men vindt er talrijke stukken, die op de hoogte zijn van den kunstroem van Duitschland.

De gebroeders A. en O. Achenbach[(1)] openen de rij. Het zeestuk, *Eene onweersbui*, van den eerste, bevalt ons minder dan vroegere stukken van den beroemden meester, die ons aan beter afgewerkte, kunstiger gepenseelde tafereelen heeft gewoon gemaakt. Het landschap van den tweede, *De Posilipo*, *berg van Napels*, is daarentegen eene der prachtigste schilderijen der Duitsche afdeeling, zorgvuldig bewerkt, vol natuurlijke waarheid. De zee op den achtergrond is misschien íetwat slijkig.

(1) Zij, bij wier namen geene woonplaats aangegeven is, wonen te Dusseldorp.

A. Andersen-Lundby (Munchen) stelt een goed geborsteld *Bosch* ten toon. Wel getroffen zijn de *Houthakkers in het Zwartewoud* van H. Aschenbroich; de goed geschilderde *Godvruchtigheid* van denzelfden meester schijnt ons min gelukkig afgebeeld door een vrouwehoofd met rouwfloers omhangen; ware godvruchtigheid toch stemt niet tot treurnis, maar is bemoedigend en opwekkend. Zeer fraai is het stilleven, *In de keuken* getiteld, van C.M. Baer (Munchen), dat door den heer K. Van der Linden is aangekocht.

H. Baisch, leeraar aan de kunstschool te Karlsruhe, die vroeger reeds eeremetalen te Weenen, te Munchen en te Berlijn behaalde, pronkt hier met twee fraaie gezichten: *Een morgen* en *Omstreken van Rotterdam*, het eerste ook aan Holland ontleend.

G. Bauernfeind (Munchen) vertoont ons den *Bouwval van eenen tempel.*

Meestal zijn het landschappen en genrestukken, welke wij om beurt aantreffen. Hier hebben wij P. Baumgartner (Munchen) met zijne *Gasten der pastorij;* daar F.P. Baum (Weimar) met eene *Stad aan een meer;* elders van A. Baur de goed voorkomende *Bevelen van den intendant*, benevens een *Portret;* dan weerom C.A. Baur (Munchen) met een *Landschap in de Romeinsche vlakte;* en A. Becker met een gezicht *Aan het meer van Constanz.*

Geeft C. Becker, voorzitter van de koninklijke academie voor schoone kunsten te Berlijn, met zijn al te conventioneele, schoon degelijk uitgevoerde, historie-, beter gezegd theatervertooning, waar *Othello zijn levensloop aan Brabantio en Desdemona verhaalt*, eene oogenblikkelijke afwisseling - weldra zijn opnieuw *genre*- en landschapschilders aan de beurt.

Hier hebt gij T. Van der Beck met eene verbeelding *In de herberg,* en H. Behmer (Weimar), met een *Jongen zeeman;* daar geeft R. Bendemann, eene *Herinnering van Caïro*; E. von Bernuith, *Het meer in het bosch* en een *Houtrijk landschap*; G. von Bochmann, eene met veel waarheid geschilderde *Kade in Zuid-Holland* te zien. Dit laatste stuk behoort aan de Nationale Galerij te Berlijn.

Van F. Bodenmüller (Munchen) hebben wij *Nieuws.* Goed, of slecht? de aanschouwer zal het lichtelijk raden.

H. Böhmer brengt ons *In het park.*

C.L. Bokelmann. Met genoegen zien wij de waarheidvolle *Aanhouding* weder, voordezen reeds besproken (1882, blz. 161). Is 't wel mogelijk het tafereel te aanschouwen, zonder met de nieuwsgierige en angstige menigte naar de deur op te zien, waar de gerechtsdienaar binnentreedt, en die weldra

doortocht aan den geknevelden booswicht zal verleenen? De schoone tijd is uit; de bladeren vallen van de boomen; de voorspoed van den belichte is ten einde. Ja, alles spreekt in het uitmuntend tafereel, dat waardig eene plaats bekleedt in het museum van Hannover. Min sprekend, alhoewel prachtig samengesteld, is het speelhuis te *Monte-Carlo*, een ontwerp dat anders en belangrijker kon voorgesteld worden.

A. Bombach (Berlijn) brengt eenen gemoedelijken *Winteravond* en F. Bombach (Berlijn) de naar de natuur getroffene *Lichtbaak op het eiland Neuwerk*, ten toon. Zeer lief is het *Spaansch meisje* van E. Bosch. Een alledaagsch onderwerp: *Landschap met een molen*, vertolkte W. Brandenburg op keurige wijze.

Voortreffelijke hoedanigheden zijn op te merken bij de Munchensche meesters J. Brandt: *Moeielijke toestand*, en F.M. Bredt: *Zaïda*, evenals bij den Berlijner C. Breitbach, die een *Dorpsfeest in Hessen* op het doek bracht. De *Schapenstal* van A. Brendel, leeraar aan de kunstschool van Weimar, is tamelijk breed geschilderd.

F. Brütt. *Vrijgesproken!* Bedrogen we ons wellicht, wanneer wij den betichte van Bokelmanns *Aanhouding* eenen booswicht noemden? Is hij 't, die, door het gerecht vrijgesproken, hier in de armen zijner echtgenoote vliegt? Laat ons het veronderstellen. Schoon het onderwerp niet nieuw zij, de schilder heeft het op belangwekkende wijze en met een waar talent voorgedragen.

C. Buchholz (Oberweimar, Weimar). De *Novemberdag*, aangekocht voor de verloting, is prijzenswaardig, en niet onbevallig de voorstelling: *Aan de rivier* van F. Bunke (Weimar).

A. Burger (Cronenberg bij Frankfort a/M). Deze behaalde reeds het gouden eeremetaal te Munchen in 1879. Goed geschilderd is *De vleeschhal te Frankfort a/M.*

Van wijlen R. Burnier, een Hollander, te Dusseldorp overleden in 1884 (zie *de Vlaamsche School* van gemeld jaar, blz. 44), *Herinnering van de Ardennen.*

Dr. C.P. Burnitz (Frankfort a/M) brengt ons terug te Frankfort-aan-den-Main en geeft er eenen fraaien *Zomermorgen* te zien.

G. von Canal. Goed gelukt is de *Hollandsche vliet.*

H. Dahl legde veel uitdrukking in *Liefde en jaloezie*, ook is het stuk aangekocht door den heer Merry del Val, minister van Spanje te Brussel; *In de lente* is niet min goed gepenseeld.

F. von Defregger (Munchen). Des schilders *portret* is een der vele uitmuntende, welke in de afdeeling voorkomen. *Jagervertelsels* is eene niet min uitmuntende kabinetschilderij, die in de verzameling van den lastigsten liefhebber met eere zou prijken. H. Deiters, bovengenoemd onder de afgevaardigden ter inrichting der afdeeling, plaatste twee goede landschappen zijner hand: *In de schaduw van het bosch* en *Israëlietische begraafplaats*, dat voor de verloting is aangekocht. Van leeraar W. Diez (Munchen) hebben wij raadselachtig voorgestelde *Stroopers*, en van F. Ebel eenen *Herfstmorgen*, in Opper-Hessen gezien, die beide van geoefende penseelen getuigen.

A. Eberle (Munchen). Allerliefst en vol uitdrukking is het huiselijk tafereel *Na de school*, waar de bezorgde moeder boterhammen maakt voor het kleine volkje, dat met hongerige magen uit de school wederkeerde.

T. von Eckenbrecher. De *Aankomst van de stoomboot* laat ons redelijk koud.

W. Emelé (Munchen) meldt in zijn goed geschilderd *Tot afscheid!* dat het vertrekkensuur weer daar is.

G.H. Engelhardt (Berlijn) vertoont een landschap *In het Hartzgebergte,* het lievelingsoord der Duitsche landschapschilders.

A. Erdtelt (Munchen) heeft, benevens een goed portret, een goed geschilderden maar natuur missenden *Rooker* ingezonden.

H. Eschke (Berlijn). *In de duinen* en *Aan de monding der rivier Prerow* zijn twee puike tafereelen.

C.L. Fahrbach geeft ons een fraai gezicht op den *Bouwval van het slot van Heidelberg* Het is de afbeelding van de gracht des burchts.

C. Fehr (Berlijn). *Een kloosterling* schijnt ons een met zorg afgewerkt portret. A. Fink (Munchen) bracht eenen *Herfstavond*, in een moerasland opgemerkt, ten toon.

W. Firle (Munchen). Eene schilderij van eerste klasse noemen wij het *Morgengebed in een Hollandsch weezenhuis.* De dochterkens heffen in koor het morgengezang aan, waar de oude bestierster in haren leunstoel, ingetogen op toeluistert. Hij behaalde slechts het eeremetaal van de 2e klasse.

P. Franck. De herfst met zijne bonte treurnis schijnt bij de kunstenaars den voorrang op de andere seizoenen te genieten. Zooeven zagen wij den *Herfstavond* van Fehr; hier hebben wij *Een park,* in hetzelfde jaargetijde, met opmerkzame oogen waargenomen.

A. Gabl (Munchen). *De inenting* der kleinen, onder de oogen der moederlijke liefde, is allerbest opgevat, maar komt ons wat al te vlokkig van schildering voor.

Ed. von Gebhardt. *De opwekking der dochter van Jaïrus* draagt het kenteeken van een onbetwistbaar talent, ofschoon wij niet erg zijn ingenomen met de strekking, die de evangelische verhalen in andere tijden en op vreemden bodem verplaatst. Hier geschiedt de miraculeuze opwekking in eene Westfaalsche boerenwoning der XVe eeuw. De kat, op het vensterblad rustend, de hond den vader naar de deur volgend, al die huiselijke kleinigheden, voortreffelijk geschilderd, zoo gij wilt, zijn beneden de waardigheid van het onderwerp.

O. Gebler (Munchen). *Het einde van den vos* is het werk van een kundigen dierenschilder, die de natuur voor gids neemt, zooals het overigens behoort, wil men iets goeds aan het licht brengen.

N. Geiber (Berlijn). *Gelijke worp* is een aangenaam tafereel. Een deskundige beweerde, dat de teerlingen niet juist genummerd zijn, dus niet eerlijk.

F. Grebe. Welgelukt *Landschap*, aangekocht voor den tombola; *Aan den Sognefjord* (Noorwegen) is eene aangename voorstelling. De *Ten anker komende pink* van G. Grobe komt ons ook goed voor.

R. Grönland (Berlijn) brengt flink geschilderde *Zeekreeften en oesters* ter tafel.

E. Grützner (Munchen). *Een welkome gast.* De joviale gast is zeer waarschijnlijk een weldoener van het witheeren-klooster, die zijnen vrienden een goed nieuws brengt of eene aangename vertelling doet; het tafereel is een meesterstuk, dat onbetwistbaar in ieder museum een welkome gast zou zijn.

N. Gysis (Munchen). *De jonge lezer* is niet zonder verdiensten; het wezen mist natuur.

Th. Hagen, een leeraar der kunstschool te Weimar, leverde een fraai *Landschap in de duinen.*

E. Hallatz (Berlijn). *Op weg naar de paardenmarkt* mag tusschen de verdienstelijke werken dezer afdeeling gerekend worden.

E. Harburger. *De dorpsgeneesheer* bij het zieke kind, is scherp opgemerkt en gevoelvol wedergegeven.

L. Hartman. Dezes *Trekpaarden* schijnen van een schoon ras te zijn, en H. Hartwich geeft een kijkje *Onder de olijfboomen.* De drie laatstgenoemden wonen te Munchen.

A. Henke. Dezes *Herten* doen ons een goed dierenschilder opmerken, en het *Hollandsch landschap* van H. Hermann (Berlijn) is zeer fraai. Een *Overzetbootje* van C. Heyden hangt ruim hoog om goed gewaardeerd te worden.

R. Hirth du Frênes (Munchen) bepaalde zijne zending bij een goed getroffen *Studiekop.*

P. Hoecker (Berlijn) leverde verdienstelijk werk in zijn stukken: *Aan boord van een Duitsch oorlogschip*, waar de manschappen hunne geweren aan 't poetsen zijn en *Herinnering aan Zeeland.* A. Höffler (Frankfort a/M.) stelde eene *Herinnering van het Taunusgebergte* op doek. J.L. Hofner (Munchen) nam zijn onderwerp in het dierenrijk: flink getoetste *Schapen het voeder van paarden verslindende.*

Holmberg (idem). *De jonge zoeker*, een studielievend jongeling in een weelderig vertrek der XVe eeuw, is eene zorgvuldig uitgevoerde schilderij, vol karakter, die echter niet te koop is. F. Horadam (Weimar) komt voor den dag met eene gezellige *Avondpartij* en J. Huth (Berlijn) met een *Gezicht op de Zuiderzee*, nabij Harlingen genomen.

R. Jordan. *Op zoek naar eene vrouw* is eene geestige voorstelling, waarvan de typen en gelaatstrekken der aanwezige personen vooral goed getroffen zijn. Aangekocht voor de verloting.

C. Jrmer. Zeer fraai *Landschap in het Hartzgebergte.* C. Jungheim, *Het eiland Capri* is met indrukwekkende waarheid weergegeven.

Graaf L. von Kalkreuth (Weimar). *Biddende kinderen* is een bevallig stuk te noemen.

F. Kallmorgen (Karlsruhe ^{1}/B). Verdienstelijk is *Het graven van eene vaart*, *nabij de Noordzee*, en goed getroffen de *Melkboerinnen.* Mev. Kallmorgen, geb. Hormuth. Sappige, blozende krieken zijn het zoogezegde *Stilleven* door den catalogus aangegeven.

O. von Kameke (Berlijn) stelt ons het breed geschilderd *Kasteel van Grünewald*; A. Kappis (Stuttgart) een *Landschap*; A. Keller (Munchen), *Een orakel*; A. Kessler,

twee zeestukken: *De stranding van een jacht* en *Herinnering van de Noordzee*, voor oogen, dat door de heer J. Chojnovski is aangekocht. O. Kirberg bewerkte met kunst een versleten thema in zijne *Hollandsche kermis.*

W. Klein. *Een landschap*, afgebeeld bij 't vallen van den avond, mag gelukkig heeten. E. Klimsch (Frankfort a/M). Het portret van *Moeder en kind* in XVIe-eeuwsche kleeding, is allerliefst uitgevoerd op een gouden grond.

L. Knaus (Berlijn). In het portret van hoogleeraar Mommsen vindt men de kracht en het leven den meester eigen. Het is eer geheel een tafereel dan een eenvoudig portret. De geleerde is in zijne boekenzaal; het oog vol leven en de machtige uitdrukking, op zijn aanschijn te lezen, zeggen bij den eersten blik dat hij geen alledaagsch man is. Het stuk behoort aan de Nationale galerij te Berlijn.

E. Koerner (Berlijn). '*s Avonds op den Nijl* schijnt ons de ware uitdrukking van een natuurtafereel. G. Koken (Hannover). '*s Avonds* (weeral 's avonds!) *na den regen* is heel natuurlijk en goed gepenseeld. L. Kolitz (Kassel). De vreemde voorstelling eener begrafenis, welke den leeraar in schilderkunst aandoenlijk kan getroffen hebben, en hier *De nieuwe straat* getiteld, is niet erg aanlokkend. C. Kröner geeft ons een gezicht *Op den Brocken*, het hoogste punt van den Hartz. A. Laupheimer (Munchen). Heel aardig is de kleine *In vacantie.* Hoe genoeglijk is het hem, weder in het ouderlijk huis zich te kunnen vergasten aan den eierkoek, de geliefde spijs, waar in de kostschool nooit spraak van was. De ouders zelven hebben smaak in den eetlust van den jongen, en ons bevalt de schildering uitnemend wel.

H. Leinweber. *De eerste korhaan* is goed en geestig voorgesteld. F. von Lenbach (Munchen). Twee uitmuntende portretten van den leeraar Döllinger en van den heer von Lipphard, die aan Holbein en Tintoretto doen denken, derhalve als strekking niet aan te bevelen. Bij de gravuren hangt nog een puik geteekend vrouwehoofd van denzelfden meester. M. Liebermann (Berlijn). *De hof van een bierhuis te Munchen*, onlangs nog te Brussel gezien, is zeer wel opgevat; menschen en kinderen wemelen er om ter meest door elkander, L. Linder (Munchen): De zeer wel afgebeelde *Sint-Janskerk te Munchen.* J.W. Lindlar. *De bron van den Rijn aan den St.-Gothard.* L. Loefftz (Munchen). *De nood Gods,* een meesterlijk werk, echt godsdienstige schilderij, met veel talent en wijs behandeld; ook bekwam hij welverdiend het eeremetaal van de 1^{e} klasse.

Mej. M. Loewe. *Het kind der weduwe,* een klein meisje, dat in het gasthuis door de kloosterzuster verzorgd en nu door de moeder bezocht wordt, is zeer schoon. Wij verkiezen het stuk boven het fraaie *Damesportret.*

R. Lorenz (Weimar). Deze knappe dierenschilder leverde flinke *Paarden in de weide.*

C. Ludwig (Berlijn). De *Bergkloof met smidse van Cyclopen* is eene zeer wel bewerkte schilderij van dezen verdienstelijken leeraar.

J. Lulvés (Berlijn). *De vrienden* zijn wel getroffen en vormen een zeer aangenaam stukje; dat moet ook het gedacht zijn geweest van den heer C. Leroux, van Parijs, die het kocht, nadat het reeds voor de tombola was bestemd.

G. von Maffei (Munchen). *De vos zijne jongen onderrichtende* komt ons wat al te kleurig voor.

G. Majer (Munchen). *Het gebed* is met gevoel geschilderd.

Na eenige genoegelijke oogenblikken, doorgebracht bij de talentvolle werken van C. Mali, *Hoeve met eene kudde schapen*; W. Marc, *Kloosterhof;* P. Martin, *Idylle*, allen van Munchen; en G. Marx, *Harddraverij* en *Een val*; verwijlen wij gaarne wat langer bij de *Zinsverrukking van Catharina van Emmerich*, door G. Max (Munchen). Moet men niet kwistig met het woord *meesterstuk* omspringen, hier krijgt het met recht zijne toepassing. Algemeen wordt het tafereel de parel der Duitsche afdeeling genoemd. De wonderbare Catharina, halflijfs voorgesteld, op het rustbed neergezeten, wordt door de straks gedoofde vlam eener kaars en door de eerste schemering van den opkomenden dageraad verlicht. De blankheid van haar aanschijn is in volmaakte harmonie met het witte beddegoed. De vermagerde handen gaan omhoog naar den doek die de bloedige wonden van het voorhoofd bedekt. Die gegevens, zoo eenvoudig, zijn met eene onovertroffene volmaaktheid uitgevoerd; geene moeilijkheden van teekening, kleur, of harmonie hebben den kundigen meester afgeschrikt; stoutmoedig heeft hij ze aangegrepen en zegepralend verwonnen.

Van E. Meissner (Munchen) is tentoongesteld eene *Kudde schapen in een sneeuwstorm.*

A. Metzener. Verdienstelijk zijn de tafereelen '*s Morgens in het hoogland* en *Herfstdag.*

Möller, Nils Björnsen, brengt ons op de westkust van Zweden, bij de *Kirchhaven te Lysekil;* R. von Möller (Munchen), bij eene *Hollandsche vaart;* mej. P. Monjé, oefende haar talent in een *Volksfeest der XVI*e *eeuw,* een dikwerf geschilderd tooneel.

A. Montemezzo (Munchen). Een wezenlijk talent is in de *Paarden op de weide*, en in de *Weide* op te merken.

C. Mücke. *Vertroosting* is goed getypeerd. Ook ons komt eene vertroosting te pas, bij de droevige najaarsafbeeldingen die om strijd nu volgen.

Immers, bij E.J. Müller (Frankfort a/M) heet het '*s Morgens in 't laatst van den herfst;* bij C.W. Müller (Dresden) heeft men een goed geschilderd gezicht *In de kerk,* andermaal in den *Herfst;* bij Müller-Kürswelly (Berlijn), eenen *Herfstavond;* van de twee landschappen van L. Neubert (Munchen), heet het eene *Lente* het andere *Herfst;* bij G. Oeder is het hier *Avond,* ginds *Herfst.* Wij zijn nog niet ten einde met de herfstschilders; A. Schweitzer zal u buiten eene *Jacht bij sneeuwtijd* in het Eifelgebergte, eenen *Herfstmorgen in het Ilsedal*, Hartzgebergte, te zien geven; J. Wenzlein, leeraar te Munchen, *Lente*, maar ook *Herfst*, in een moerasland. - Goddank! H. Oehmichen brengt er wat meer leven bij, met zijn voortreffelijk *Bij den dorpsburgemeester.*

Vermelden wij ter loops mej. T. Ostermaeier (Munchen), die een lief *Stilleven* op de tentoonstelling liet verschijnen; B. Pallik, *Schapen en lammeren* in den stal; mej. A. Peters, kleurige *Bloemen;* en H. Petersen-Angelen, *De reddingsboot.*

G. Piltz, leeraar te Weimar, wist van *De naailes* eene pittige voorstelling te maken. R. von Poschinger (Schleifsheim bij Munchen) vergast het oog op een heerlijk *Landschap*, terwijl F. Possart (Berlijn) droever doet nadenken bij *De gevangentoren in het Alhambra te Granada.* Nota bene: Het droef nadenken valt op het voorgestelde, niet op de schildering, die loffelijke hoedanigheden bezit.

Wij houden niet lang stil bij het werk van mej. E. Preyer, *Fruit*, aangekocht door den heer J. Chojnovski. P. Preyer, *Snipperuren*, en C. Rahtjen (Berlijn), '*s Avonds*, nabij Dantzig opgemerkt.

W. Räuber (Munchen) toont twee fraaie portretten: eene *Oude dame* en een *Jongeling*, waarvan de achtergronden niet gelukkig te noemen zijn; de *Ontmoeting van eene Zweedsche voorhoede met een kloosterling*, is eene goede schilderij.

Een lachend, schoon en bloemig, fijn geschilderd *Tyroolsch meisje* van E. Rau (Munchen), heeft den meesten bijval; dat is ongetwijfeld een portret en wij wenschen den gelukkigen winner op voorhand proficiat, nu het voor de tombola is aangekocht.

P. Ravenstein (Karlsruhe) ontleent aan Italië: '*s Avonds op de Piazza te Assisi* en *Castel à la Riviera.*

W. Riefstahl (Munchen). Voortreffelijk geschilderd is *Een apostel in de Rhetische Alpen.*

P. Riess (Weimar). *Overstrooming in Warthebruch*, is eene fraaie lentevoorstelling.

T. Rocholl. *Afgestegen*, zijn kurassiers, die bij een oponthoud hunnen dorst lesschen aan eene beek.

C. Rodeck (Hamburg) gunt ons eenen oogslag op de *Kleine haven aan de Elbe*, nabij Hamburg.

M. Roman (Karlsruhe). *Herinnering der vallei van Borghetto*, *nabij Bordighera.* A. Sarter, eene *Grazende koe.*

H.F. Em. Schennis, eene *Idylle* (landschap) en *Versailles.*

Is Duitschland het land der denkers, 't verwondert ons des te meer, over het algemeen, zoo weinig gedachte in de werken der Duitsche afdeeling aan te treffen. Aan verdienstelijke uitvoering mangelt het niet, maar te nauwernood is hier en daar een tafereel, waar een denkbeeld u tot den geest spreekt. Hier hebben wij weer eene reeks van landschappen en dergelijke vertooningen: C.C. Schirm (Breslau), *Aan de Oder*; H. Schleich (Berlijn), een *Landschap in het duin.* Van te Munchen gevestigde schilders: E. Schleich, junior,

Mistige morgen; E. Schleich, senior, een gezicht op *Dachau; Het kasteel Pennenfelden* en twee landschappen, insgelijks te Dachau. Ietwat levendiger en geestiger zijn de twee tafereelen van M. Schmid: *Voor de zitting* en *De ingezeepte dorpsherder.* Het eerste stelt eenen dominee voor, die zich door een meisje de korte broek boven de kuiten laat vastgespen, en daar behagen schijnt in te nemen. In het tweede brengen dorpsmeisjes hunnen herder kippen ten geschenke, maar staan heel verbluft, ontsticht, daar zij hem in hemdsmouwen en met ingezeepte kin aantreffen. Het naïeve volk denkt niet na, dat ook de geestelijke eenen baard te scheren heeft; het booze ergert zich over al zijn doen en laten, hoe natuurlijk het ook zij.

Na de *Avondstilte* van H. Schmidt (Weimar), kunt gij een allerbest denkbeeld u vormen van Zwitserland, bij de *Maderan-vallei*, van E. Schoenfeld. L. Schönchen (Karlsruhe), geeft *Het strand* te zien; G. Schönleber, professor aan de kunstschool te Karlsruhe, de breed geschilderde *Overstrooming van de Neckar;* N. Schrödl (Frankfort a/M), *Bijeengeplaatste portretten* en eenen *Kloosterling van Sorrento;* W. Schröter, *Winteravond. Feestgroet*, zoo heet het fraaie doek van C. Schulteiss (Munchen), waar, van uit het balkon des kasteels, de bazuin wordt gesteken, ter aankondiging van het heerlijk feest; *Fruit en champagnewijn*, zooals G. Schulz allerfijnst op het doek verbeeldde, zal bij het feest niet ontbreken. Op eene geestige schilderij van C.M. Seyppel, getiteld *De ontploffing*, wordt de schuimende Rijnwijn in gezelschap ontkurkt.

Overzien wij, zoo kort mogelijk, wat er van de Duitsche afdeeling ons nog rest te beschouwen.

C. Schultze, *Winteravond.* T. Schüz, *Lentelandschap.*

E. Schultz-Briesen. *Bij een ziekbed* is indrukwekkend; moeder en dochter verbeiden met angst het woord, noodlottig, of hoopgevend, van den geneesheer, die den zieke den pols voelt; *Voor de kerk*, aangename voorstelling en een goed *Portret.*

A. Seel. *Eene vertelster in een Egyptischen harem* is eene fel kleurige maar zeer aangename schilderij.

A. Seitz (Munchen). *Na de jacht op korhanen* is nog al aardig.

O. Serner, *Hut op het eiland Rügen.* N. Sichel (Berlijn), *Salome.* A. Siegert, gewezen leeraar, wiens overlijden wij in 1884, blz. 11, vermeld hebben en die in zijn leven eeremetalen te Amsterdam, Weenen, Londen en Dusseldorp behaalde, heeft hier twee goede stukken, getiteld: *Goed bediend* en *Slecht betaald.* F. Sonderland, *Wel bewaakt.*

H. Sondermann. *De leeszaal in het Curhaus te Wiesbaden*, hangt wat hoog om goed gewaardeerd te worden. Mej. H. Stromeyer (Karlsruhe). Een goed stilleven getiteld: *Op het meer.* O. Strützel. *In Augustus.* C. Stuhlmüller (Munchen). *In rijtuig*, *Jonge koewachtster*, *Twee drinkende koeien.* Mej. M. Sturm (Munchen). *Stilleven.* F. Sturtzkopf (Weimar). *Binnengezicht van een paleis,* is prachtig, hoogst zorgvuldig bewerkt en meesterlijk gepenseeld.

C.G. Süs. *De vos in het hoenderhok* vormt een zeer eigenaardig dierentooneel; jammer dat het zoo hoog hangt.

Van de te Munchen gevestigde schilders melden wij nog: A. Thiele, *Gure winter.* V. Tobler, *Jan Klaasspel*, eene aangename voorstelling. M. Todt, *In de herberg*, een zeer fijn uitgevoerd kabinetstukje. A. Treidler. Hoogst vermakelijk en talentvol uitgevoerd is de voorstelling *Na het middagmaal.* W. Trübner, *Een landschap*, *met soldaten.* F. von Uhde, *Laat de kinderkens tot mij komen,* is eene verdienstelijke

samenstelling, maar niet gelukkig van kleur. L. Vollmar. *Grootmoeders feestdag* is goed getroffen en de gelukwenschen der kinderen alsook de voor hen te wachten smulpartij vol aantrekkelijkheid. J. Weiser. *Het binnenhalen van het hooi*, *in een klooster*, mist onderscheiding in de uitdrukking der paters en de achtergrond laat veel te wenschen als uitvoering.

R. Thierbach (Stolberg aan den Harz) geeft ons een echt Duitsch *Landschap* te aanschouwen.

A. Thomas (Dresden). *Diana en Acteon*, in een fraai landschap voorgesteld.

M. Volkhart. *Lentedroomen* en de *Picknick*, wat al te kletterend en bont van kleuren. Het eerste is aangekocht door den heer K. Van der Linden, te Antwerpen.

G. Wendling. Een goed weergegeven *Visschersdorp.*

F. Wichgraf (Berlijn). Een zeer lief *Napolitaansch meisje.* Van de volgende Munchener schilders: L. Willroider. Prachtige herinnering van *Riviera-di-Ponente.* C. Wimmer. *De opgang der maan*, doet goed zien dat het in den winter plaats heeft. E. Zimmerman. *De muziekles* en *Worstelaars* genieten veel bijval, en die bijval is ten zeerste gewettigd. H. Zugel. *Kudde* en *Schapen aan den zoom van een bosch*, zijn twee welgelukte schilderijen.

Portretten hebben wij hier nog ontmoet van: H. Crola, A. Erdtelt (Munchen), H. Lauenstein, M. Thedy (Weimar) en H.J. Sinkel.

Als *waterverfschilderingen* moeten wij vermelden van: H. Bartels. Een *Jong meisje* in de Riva degli Schiavoni, te Venetië. L. Bode (Frankfort a/M). *De legende van Lohengrin*, *naar de Parsival van Eschenbach*, zeer schoon. C. Clasen. *De twee levenswegen*, eene voorstelling van keus tusschen het goed en het kwaad; tusschen verschillende afbeeldingen ziet men in het midden die van Tobias en den engel Raphaël. J. von Lenbach, zeer fraai vrouwehoofd, met krijt geteekend. F. Skarbina (Berlijn), zorgvuldig bewerkt *Stilleven* in gomwaterverfschildering. Tushaus & von Abbema, twee bouwkundigen, geven ons eene uitmuntende waterverfschildering te zien van *De Drachenburcht*, *nabij Königswinter.*

In de *beeldhouwkunst* is er in deze afdeeling niet veel; het volgende dient echter aangeteekend te worden: G. Brossmann (Dresden). *Rembrandt en zijne vrouw,* eene bronzen groep, die ons wat kleintjes bewerkt voorkomt.

R. Cauer (Rome). *De bron*, naakt marmerbeeld, dat geen meesterstuk te noemen is.

R. Dietz (Dresden). *De ganzendief.* Een zeer gelukkig bronzen fonteinbeeld.

H. Goeschl (Munchen). Twee bronzen beeldjes: een *heer* en eene *edelvrouw* in de kleeding uit den tijd van Lodewijk XIV voorstellende.

E. Herter (Berlijn). *De stervende Achilles* is een uitmuntend pleisterbeeld. *Mozes de tafelen der getuigenis brekend*, een goed bewerkt houten beeld, alsook een pleisteren *portret*-borstbeeld.

M. Lock (Berlijn). *Dedalus en Icarus*, eene grootsch behandelde klassieke pleistergroep. R. Ockelman (Dresden). *Na het bad.* Fraai bronzen standbeeldje. J. Pollak (Munchen). Marmerborstbeeldjes van een *knaap* en een *meisje.* A.C. Rumpf (Frankfort a/M). *Adam en Eva*, bevallige kleine bronzen groep. M. Schulz (Königgrätzerstr.). Marmerborstbeeld, voorstellende *Eene hedendaagsche Romeinin*, dat bij gebrek aan plaats in de gemengde afdeeling staat; *Bacchus-dienares met een veldgod* en *Een leeuw*, beide in brons. R Schweinitz (Berlijn). Bronzen borstbeeld van *Willem I*, keizer van Duitschland en koning van Pruisen, alsook een marmerborstbeeld, *Giovannina.*

Wij besluiten met de plaatsneden.

R. Brendamour, eene beroemdheid in de houtgraveerkunst, die eeremetalen te Weenen, te Moskou, te Neurenberg en te Dusseldorp behaalde, heeft een aantal afdrukken van houtsneden naar verschillende meesters tentoongesteld, die algemeen bewonderd worden.

F. Dinger. *Voor den strijd* en *Na den strijd*, naar C. Kroner, twee puike kopergravuren.

P. Habelmann (Berlijn). Eene fraaie kopersnede: *Kinderfeest*, naar een tafereel van L. Knaus.

B. Mannfeld (Berlijn) 4 uitmuntende sterkwaterplaten: *Albrechtsburg te Meissen; Stadhuis te Breslau; Gezicht van een park*, naar Ad. Mentzel, en de *Synagoge te Praag*, naar G. Graeb. Het eerste is voor de verloting aangekocht.

H. Meyer. *Godsdienstige eerbied voor de H. Maagd en de H. Elisabeth; Poëzij*, naar Rafaël, en een *Portret*, naar L. Knaüs, zijn uitmuntende gravuren.

C. Schweigel (Munchen). Verscheidene afdrukken van zeer fraaie houtsneden.

G. Seidel (Berlijn). *Ontmaskerd*, naar Richter, is eene meesterlijk bewerkte kopersnede zooals men er weinige aantreft.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.
Feest, het uitvoerend comiteit aangeboden, door de drukpers. - 18 Juli.

Voor den drempel der wereldtentoonstelling werden de partijdriften te slapen gelegd; - spijtig, dat wij niet kunnen zeggen, dat zij er werden begraven, om nimmer op te staan. *Eendracht maakt macht!* Behoefde die gouden spreuk nog bewezen te worden, de boven ieders verwachting gelukte onderneming zou er feitelijk de waarheid van hebben doen uitschijnen. De dagbladpers, het groote voertuig der staatkundige verdeeldheden, had eveneens in grooten deele de wapens afgelegd, en alle bladen, op weinige uitzonderingen na, brachten het hunne bij tot het goed gelukken der wereldtentoonstelling. Voorstrijders en penners der tegenstrijdigste gezindheden gingen hand in hand, en tikten in menige omstandigheid vroolijk en gezellig de glazen, alsof alle verdeeldheid van de aarde was verbannen.

Door de comiteiten der drukpers werd den 18n Juli een eigenaardig banket aangeboden aan het uitvoerend comiteit der tentoonstelling, en hier ook was men getuige van die heilzame eendracht. Ridder Jozef Corona deelde aan het Milaneesch blad *Il Secolo* eene beschrijving van het feest mede, met teekenschetsen opgeluisterd, welke wij, eigenaardigheidshalve, met genoegen overnemen. Het is nooit te laat om de bewijzen der eensgezindheid te boeken, welke het jaar 1885 tot een der glorierijkste in de Antwerpsche geschiedenis maakte.

'Onmogelijk - zoo schrijft de Italiaansche opsteller - een feest zich in te beelden, gevoelvoller en beter gelukt dan dat der drukpers.

Terstond geef ik u de portretten der inrichters, aan welke men inderdaad eenen gedenkzuil zou moeten oprichten.

Arthur Goemaere is, gelijk ik te voren reeds meldde, voorzitter van het internationaal comiteit

Arthur Goemaere.

der drukpers en tezelfdertijd hoofdopsteller van den *Précurseur*, onder de liberale Belgische dagbladen een der voornaamste. Een onvermoeibaar man is hij, onderneemt alles en gelukt in alle zaken.

Ons, leden der drukpers, betoont hij niet alleen de grootste heuschheid, maar beievert zich alle dienstvaardigheid aan den dag te leggen. De Italianen liggen hem nauw ter harte, en in zijn dagblad schreef hij reeds menig ernstig artikel, ons land ter eere. Hij was 't, die de gedachte opvatte, al de volkeren, op de tentoonstelling vertegenwoordigd, tot een heerlijk banket te noodigen, en de leden van het Belgisch drukperscomiteit en die van het internationaal comiteit rond de feesttafel te scharen

Hij slaagde voortreffelijk in zijne onderneming. De verschillige commissarissen en tentoonstellers stelden bereidvaardig de uitgelezenste zaken, te Antwerpen aangebracht, te zijnen dienste.

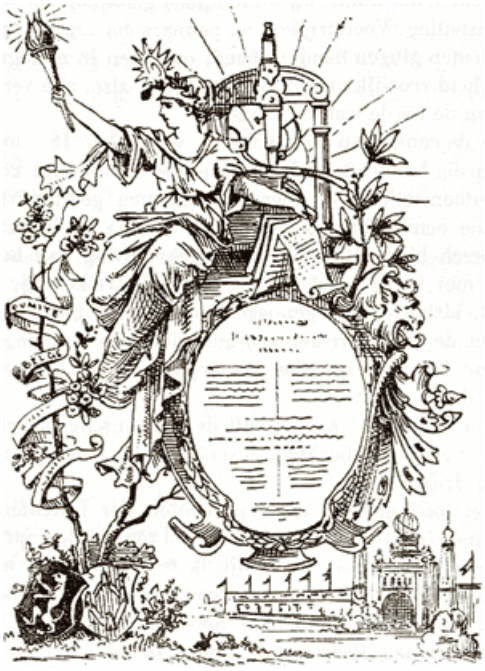
De spijskaart was kunstig geteekend en gesteendrukt op de tentoonstelling bij heeren gebroeders Ratinckx, van Antwerpen. Wij geven ze hierachter te aanschouwen.

Om 11 1/2 ure van den bepaalden dag, was de prachtige zaal, voor de drukpers bestemd en vroeger beschreven, met dagbladschrijvers gevuld, en dra verscheen onze Silombra met een goeden voorraad flesschen met Turijnschen vermouth en snoeperijen.

Na dit voorbeetje, haastten wij ons naar de boorden der Schelde, waar het stoomjacht *Ranée*, door de heeren Van der Taelen en Best te onzer beschikking

gesteld, ons wachtte. Genoemde heeren ontvingen ons met de blijken der levendigste toegenegenheid.

Weldra waren wij allen ingescheept en vertrokken, met een luid hoera! de stad Antwerpen begroetend.

SPIJSKAART PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DEN DRUK DER HEEREN RATINCKX.

Helder was de hemel, een frisch windje overdekte den breeden stroom met zachte rimpels, en het jacht *Ranée* snelde in vollen stoom vooruit.

Aan boord gingen de toebereidsels al niet minder met stoom, en spoedig was de kok gereed.

Onder tenten, voor de gelegenheid uitgespannen, was het luidruchtig gezelschap aangezeten. De Hollandsche haring en de Modeensche mortadellen van Bellentani openden het vuur.

Men was aan den champagnewijn, toen het bevallige jacht over de Belgische grens liep en de Hollandsche wateren der Schelde doorploegde. Een der tafelgasten, Goemaere, zoo 'k vermeen, stond recht en sprak voor de vuist eenen groet aan Holland, ter tafel vertegenwoordigd door den heer J. Duyvis, afgevaardigd commissaris voor Nederland bij de

J. Duyvis.

tentoonstelling van Antwerpen. Deze, wiens afbeeldsel hiernevens is geschetst, antwoordde, blijkbaar aangedaan, en dronk op de twee volkeren, zonen van eene en dezelfde moeder.

Ofschoon redevoeringen verboden waren, nu dat de dijk was doorgebroken, nu volgden de heildronken elkander driftig op.

De voorzitter van de inrichtingscommissie, de heer Victor Lynen, dronk op de drukpers, waar de tentoonstelling haren voorspoedigen uitslag aan dankte. In dien dronk lag er wel iets snijdigs, daar de Belgische pers, die van Brussel voornamelijk, de tentoonstelling scheen tegen te werken. Later

G. Bordiau.

sprak de bouwmeester der tentoonstelling, de heer Bordiau, die zich een reusachtig gedenkteeken oprichtte met zijnen voorgevel en met den stouten koepel, die heel Antwerpen overheerscht en met den prachtigen toren der hoofdkerk schijnt te wedijveren. Spijtig dat het gedenkstuk voor zoo korten duur bestemd is!

Ik verzwijg de andere heildronken; want de vertegenwoordigers van alle natiën spraken om beurt en werden driftig toegejuicht.

Baron A. de Haulleville.

Ik, in naam van *Il Secolo*, ik dronk op de stad Antwerpen, welker voorspoedige scheepvaart op al de zeeën der wereld, mij haar deed vergelijken met het oude Venetië.

Ik kan niet nalaten u schetsen te sturen van onze ambtsbroeders der drukpers, bij het banket aanwezig.

Ik begin met baron de Haulleville, afgevaardigde van de Belgische regeering bij het comiteit der drukpers. Onder het portret, dat ik u laat geworden, schreef hij: *Servire Deo, regnare est.* Hieraan zult ge al lichtelijk begrijpen, dat de heer de Haulleville, bij zijne verkleefdheid aan den koning, eene niet mindere toegenegenheid voor den paus in het hart draagt.

Zoo is het inderdaad. Hij is hoofdopsteller van het *Journal de Bruxelles*, thans, dat een

August Snieders.

katholiek kabinet aan het bewind is, het officieus orgaan van het ministerie. Hij is een voortreffelijk dagbladschrijver en een oprecht ridderlijk man.

Hier stel ik u den heer August Snieders voor, den hoofdopsteller van het *Handelsblad*, katholiek Vlaamsch dagblad. Zijn uiterlijk is vol karakter; door zijne gespraakzaamheid en hoffelijkheid heeft hij al spoedig eenieders hart gewonnen. Niet alleen is hij dagbladschrijver, maar ook een uitstekend Vlaamsch letterkundige.

Hier hebt gij zijnen tegenkanter, Paul Billiet, hoofdredacteur van den *Koophandel*, Vlaamsch liberaal blad. Hij

Paul Billiet.

is een lief en bevallig man, goed ter pen en ter taal.

Ziehier de heer P. Dela Montagne, bestierder van den *Précurseur*, een dagblad, hetwelk voortdurend in België de liberale gedachten verdedigt; sinds wel vijftig jaar op de bres, strijdt het vooral voor de vrijheid van handel.

De heer Eugenius Dumoulin is hoofdopsteller van den *Opinion*, een liberaal blad van Antwerpen. De toegestuurde schets zal u doen begrijpen dat hij een man moet zijn, fijn en bijtend van geest, gelijk

hij inderdaad is. Onder alle opzichten is hij een ware type van den dagbladschrijver, lustig en ernstig

P. Dela Montagne.

tezelfdertijd, immer levendig en vernuftig.

Joris Verdavaine is opsteller van den *Echo du Parlement* van Brussel en van andere bladen. Hij is een allerbeste gezel en vertegenwoordigt met eere de Belgische pers.

Gaarne gaf ik u nog het sympathiek figuur van Antonius De Haes, bestierder van het *Orchestre* en opsteller van verscheidene Antwerpsche bladen, maar gedurig vlucht het voor de teekenstift weg. Eveneens gaf ik gaarne het karaktervolle gezicht van Jan d'Ardenne, hoofdredacteur van een Brusselsch blad, en schrijver van een ellendig artikel over onze tentoonstelling van kunstnijverheid. In den grond is Jan d'Ardenne geen

Eugenius Dumoulin.

kwaad man; ik had hem voor gezel, niet alleen geheel den dag, maar ook nog 's anderendaags 's morgens. Ik hoop bijgevolg dat eene andere maal, hij uit wederkeerige genegenheid met wat meer liefde zal spreken over onze beelden van marmer en van albast, die voorzeker zoo leelijk niet zijn, als hij ze afschildert.

Ik laat de portretten van tal van andere collegas ter zijde, te weten: van Maximiliaan Lencht, Parijsch berichtgever der *Neue Freie Presse* van Weenen; van den vertegenwoordiger der Spaansche drukpers, wiens naam mij ontsnapt; van den heer Karel Bontems; van den heer T. Bell; van den heer Silombra der *Gazetta*

J. Verdavaine.

di Torino; van den heer Fr. d'Oliveira Chamisso, commissaris-generaal van Portugal; van Lax, correspondent van den *Times*, en van menige anderen, te veel om ze te noemen. Ik wilde u slechts een denkbeeld geven van het aangename feest en van de hoofdtypen die het tot bestaan riepen en door hunne hoffelijkheid en gezelligheid tot een prachtigen uitslag voerden.

Heel bijzondere, aanteekenenswaardige voorvallen werden verder niet aangetroffen.

Na het banket wierpen twee dagbladschrijvers, de heeren Bontems en d'Ardenne, eene flesch in het water, met een daar ingesloten briefje, waarop geschreven was: “Stervende

J. Van der Taelen.

van honger en dorst, roepen wij de hulp in van hen, die deze ledige flesch zullen vinden.”

Rond zes ure kwamen wij weder aan wal en ontscheepten, vroolijk gezind, minstens een derde van de mondbehoeften aan boord latend.

Eens op vasten grond, drukten wij den heer J. Van der Taelen, eigenaar van het jacht *La Ranée*, en onzen dierbaren reismakker, dankbaar de hand, en begroetten hem met een driedubbel hoera! Ik, van mijnen kant, ik stel hier zijne beeltenis, ten blijke der levendigste erkentenis van ons allen, dagbladschrijvers, aan welke hij het middel verschafte eenen dag over te brengen, die gedenkwaardig zal zijn in de jaarboeken der drukpers.’

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.
(Vervolg van blz. 147.)

Terugkeerende langs den overkant der internationale galerij, gaan wij Monaco en Rusland links voorbij.

Ongeveer in de volgorde der uitstallingen, vermelden wij de belangrijkste voorwerpen, die op deze wandeling onze aandacht en niet zelden onze bewondering opwekten.

Uitnemend fijn beschaafd lijstwerk en rolluiken van E. en P. Bollekens, te Antwerpen.

Candelabres, balkons, eene trap en andere voorwerpen in gegoten ijzer, door twee ijzeren honden van Deensch ras bewaakt, ingezonden door J. en G. Réquilé, uit Luik.

Rij- en voertuigen van alle klassen en modellen, voetwielers inbegrepen, paardetuig en ander toebehooren voor gerij, ingezonden door H. De Bruyn zoon, O. De Ruytter-Demessine, gebroeders D'Ieteren, gezusters Goedentydt, J. Matthys, J. Meuris en J. Diasson, L. Noiset, F.J. Schürmann, J. Serrurier, Snutsel en zoon, V. en J. Snutsel, A. Vandergoten, allen te Brussel; L. Dienne-Duhamel, te Charleroi; A. Gamette, H. Vogt & c°, te Luik; J.J. Gohy, te Dison; J. Michotte-Carlier, te Namen, Piret-Lambertz & c°, te Verviers; F. Pironf, te Spa; gebroeders Barbier, te Swevezeele; D. De Poorter, J. Koens, L. Longueville, C. Reckkers, J.M. Storms, L. Van Aken, G. Vandenplas, F. Verwilt, allen te Antwerpen; E. Peeters, te Borgerhout; J. Verwilt en zoon, te Lier; L. Claeys & zoon, te Brugge; L. Delbeke en L. Dobbelaere, te Kortrijk; K. De Ruytter, te Gent; A. Santy en G. Van Hecke, te Gent. Groentekarren, van N. Dassy, uit Erquelinnes, en deugdelijke karren van A. Michiels, te Antwerpen.

Rijtuigveeren, in rijke verscheidenheid, uitmuntend door schoonheid van bewerking, ingezonden door H.T. Colaert, uit Popheringhe. Allerlei benoodigdheden voor rijtuigen, van C. Peeters, uit Antwerpen.

Voorwerpen van het zadelmakersambacht, uitnemend schoon vervaardigd, benevens rijtuiglantaarns, koffers enz., ingezonden door C. Bervoets, J. Cornelisses-De Swert, De Laet, F. Olyslager, C.F. Van der Linden, wed. L. Verbeeck en zoon, L. Verellen, allen te Antwerpen; J.B. Bosmans, A. Carlier & c°, J.B. Colson, E. De Cock, J. Leurs, A. Lins, allen te Brussel; A. Joassart, te Etterbeeck; J. Lemoine te St.-Jans-Molenbeeck; V. Courtin, te Leuven; A. Rasquin, te Luik; E. Van Slijpe, te St.-Truiden.

Opgezette vogelen en andere dieren, uitgelezen bontwerk enz., ingezonden door F. en V. Claes, J.B. Croegaert, E. De Prelle en A. Stellfeld-Lekens, uit Antwerpen; L. Michiels (Brussel) en A. Delattre (Bergen). Eene verzameling vellen voor het maken van hoeden, van L. Rubbens, te Lokeren. Monsters haar van verschillende dieren, ingezonden door G. Van de Casteele-Dubar, te Gent.

Eene verzameling voorwerpen, vervaardigd met het doel om het lijden der dieren, in hunne betrekking met den mensch, te verminderen, tentoongesteld door de Antwerpsche Maatschappij ter bescherming der dieren.

Eene loffelijke vermelding voor de geheel van riet vervaardigde poort, in de Belgische afdeeling opgericht door de zoogenoemde rietjesfabriek van Alb. Van Oye, te Brussel. Een hofpaviljoen en meubelen, van G. Giertz, en Folkerts, te Antwerpen, en tafels, en stoelen, van J. Cools, uit dezelfde stad.

Keurige en sterke manden en mandjes en ander dergelijk vlechtwerk van twijgen enz., ingezonden door L. Bruneel, te Maldeghem, G.J. Cools, te Antwerpen, O.M. Malaise, te Luik, de Naamlooze Maatschappij *La vannerie flamande*, te Caprijcke, F. Van Damme-Claes, te Temsche enz.

Stroohoeden, die ons inderdaad als zeer goed gevlochten, voorkwamen, van F. Ballaux, te Forzée-Buisonville.

Lijsten, uit stroo gevlochten, van R. De Roeck, te Brussel.

Een hooggewerkt plan der dynamietfabriek te Arendonck, in de provincie Antwerpen, in 1872 gesticht, met een aantal monsters. Daarnevens buskruit uit de fabriek van Wetteren, aldaar in 1778 gesticht door J.F. Coopal. Lederen riemen van Ed. De Bruyne, van Dendermonde.

Monsters leder, wij gelooven van alle bekende soorten, benevens stoffen voor leerlooiers of huidvetters, ingezonden door een 50-tal tentoonstellers uit alle gewesten des lands, waartusschen Janssens-Servais, te Antwerpen, en F. Van Caster & c°, te Borgerhout, eene goede plaats bekleeden.

Drukletters, in alle soorten en van hoogst degelijk en zuiver maaksel, uit de gunstig bekende Brusselsche lettergieterijen van L. Groetaers en c°, A. Mertens, G. Schildknecht en A. en F. Van der Borght.

Velerhande blokmakersgerief, sterk en fraai van ijzer vervaardigd, ingezonden door Ed. Van Miechem, een meester smid, te Vracene, in het land van Waas, die zijn vak toont te verstaan.

Holleblokken, wij gelooven van elk denkbaar fatsoen, voor alle voeten, ingezonden door E.A. Van der Heyden-Oerlemans en A. Van der Heyden, te Antwerpen; de Vereeniging der Meesters Blokmakers van Sivry (Henegouwen); F.J. Middernacht, en C.L. Verniers, te St.-Nicolaas.

Timmermansschaven, in velerlei soorten, van G. Dhaenens, te Gent, en F. Mesdagh, te Antwerpen.

Kurken, waaruit gansch een monument is opgetrokken, van E.H. en A. Fagès, te Wasmes, bij Bergen.

Scheikundige voortbrengselen zijn in overgroote menigte en rijke verscheidenheid tentoongesteld. De befaamde pillen van het Zwart Kruis, van den Antwerpschen apotheker J. Tielemans, zoo probaat voor de genezing van zenuwzinkingen, hoofdpijn, koortsen op de tanden enz., bekleeden eene eereplaats, die haar met het volste recht toekomt.

De Antwerpsche firma B. Tielemans-Loos, welke, te Parijs en Brussel, reeds eeremetalen behaalde, stelt eene waskaars ten toon van zoo grooten omvang, dat zij wel aan een boom mag worden vergeleken.

Vormen voor banket- en peperkoekbakkers, van A. Huysmans en G. Disco, te Antwerpen, wekken de aandacht vooral van oningewijden met het ambacht.

Smedersgerieven, waartusschen uitnemende blaasbalgen, van A. Briard, wed. E. Jackson, F. Rondag-Claessen, allen te Luik.

Werktuigen voor het kappen van vleesch, van V. Van Damme, te Gent, die er een aantal verkocht.

Houten kranen, uitmuntend fraai bewerkt, van E. Ambroise, te Virton.

Scheikundige meststoffen, zeer schoon uitgestald, van P. Gillain, te Antwerpen.

Nu zijn wij weer aan de Oostenrijksche afdeeling, die wij rechts voor het oogenblik onverlet laten. Links ontmoeten wij alle denkbare keukengerieven, ingezonden door de nieuwe Maatschappij voor het maken van verglaasd en vertind keukengerief, te S^{t}.-Servais, bij Namen.

Tonnen en vaten, zelfs met beeldhouwwerk, die als modellen voor het kuipersambacht mogen gelden, van J. Persenaire en c°, te Antwerpen.

Schotels en verder sieraadwerk, in zijnen aard zeer opmerkelijk, vervaardigd uit geslagen en gedreven koper, door L. Dupuis, te Antwerpen, - een meester in zijn vak.

Eliaerts-Cools, te Aalst, had een monument van naaigarens.

Fraaie damastweefsels van L. De Witte-Lousbergs, te Mechelen, in allerhande soorten.

Eene uitgelezene verzameling koperen werken van den bekwamen Antwerpschen drijver J.J. Labaer.

Zeer schoone meubelen, meestal echte prachtstukken, van Delie en c°, te Antwerpen, gebroeders Herman en Carton, te Ath.

Keurige bronswerken, uitmuntend door smaakvolle opvatting en fijnheid van maaksel, ingezonden door E. Longueval, te Brussel, en verlichtingsvoorwerpen van P. Pilate, uit dezelfde stad.

Rijke spiegels en zeer schoon glaswerk van alle soorten is overvloedig tentoongesteld. De geslepen, verzilverde, gegraveerde en Italiaansche spiegels, van A. Nyssens en c°, te Brussel, werden door alle bezoekers bewonderd, alsook een in kristalgeslepen lichter van F. Dierckx, te Antwerpen.

Beschilderd porselein, van het beste, waard te worden geroemd als echt kunstwerk, zonden de juffrouwen M. Gasparoli, uit Brussel, M. Loos en M. De Mey, de twee laatsten uit Antwerpen, in.

A. Arens, uit Antwerpen, onderscheidt zich op de tentoonstelling meer dan iemand, in zijn vak, door zijne gebeeldhouwde meubelen en zijne koperwerken, welke niet minder dan twee zalen vullen, twee zalen die ongemeen druk worden bezocht.

Als eene echte merkwaardigheid van de zooveel merkwaardigs te zien gevende tentoonstelling, maken wij melding van het geheel uit porfier opgetrokken gebouw, voor rekening der Naamlooze Maatschappij ter aanbeveling der groeven van Quenast, waaruit, zooals men weet, de sterkste kasseien van onze bestrating afkomstig zijn.

De vereenigde suikerzieders droegen aan den beuwmeester E. Dieltiens de zorg op, hun eenen bouw in de tentoonstelling te bereiden; dit beluik munt waarlijk uit door zijne goede inrichting en goede werking. Tevens zijn de andere uitstallingen zeer fraai. De tentoongestelde stalen suiker zijn uitnemend schoon en bewijzen dat de suikernijverheid in Antwerpen en elders in België in bekwame handen rust en over kapitalen beschikt die het mogelijk maken de beste werkmanieren in toepassing te brengen. Waardig prijken verder naast elkander in prachtige uitstallingen de veelsoortige kandijsuikers van de heeren A. Peten, E. Gevers, Van Hoof-Rodrigo, de wed. Carpentier en Dehasque, de geraffineerde suikers der heeren Gits-Van Herck & c° enz.

Palend aan de zaal der vereenigde suikerfabrikanten, bevindt zich een net ingericht agentschapskantoor, van de heeren Geernaert & von Gienanth, behangen met fraai geschilderde doeken van N. Marqué, te Brussel.

Daarachter en nabij, zeer aantrekkelijke uitstallingen van allerlei koek- en suikerbanket, chocolade en andere eetwaren.

Dan de stapels zeebeschuiten van de *Brusselsche Broodbakkerij.* waaraan het gouden eeremetaal, zeer zeker welverdiend, is ten deele gevallen. Deze belangrijke broodfabriek, die geheel is ingericht op den ontwikkelden voet van den nieuwen tijd, gebruikt werktuigen voor het kneden en bereiden van haar deeg. Gesticht in 1854, was zij de eerste in Antwerpen om zulks te doen.

Gebroeders Chansel, van Antwerpen, openden in de tentoonstelling, gansch een winkel van zonne- en regenschermen, wandelstokken, enz.

Desgelijks deden de Luiksche wapenmakers die hier gansche kassen met jacht en andere geweren tentoonstellen, en de bekwame Antwerpsche zink- en loodwerker P G. Dielis, voor zijn vakwerk, bestaande in badkuipen, waschtafels en vele andere voorwerpen meer.

L. Grossé, van Brugge, zond misgewaden en kerksieraden, die door hunne kostbaarheid niet alleen, maar ook en vooral door hunne smaakvolle en zorgvuldige bewerking uitmunten. Eene zeer bijzondere vermelding verdienen zijne kazuifels.

C.L. Cardons gekleurde modelteekeningen, met Vlaamsche opschriften, ter versiering van het stadhuis van Brussel, vestigen hier de zeer bijzondere aandacht van alle bezoekers, en dit te recht: zij zijn zoo zinrijk als goed behandeld. Wij wenschen den heer Cardon zoon met zijn welgeslaagd werk geluk.

F. Franck, een der verdienstelijke meubelmakers te Antwerpen, heeft zeer vele en keurige meubelen ingezonden, genoeg om eenige woningen van al haar huisraad te voorzien. Zijne behangsels en meubelen in den Franschen trant uit den tijd van Hendrik II en Frans I behooren wel tot het opmerkelijkste van wat de tentoonstelling in dit vak te zien geeft. De heer Franck had zich verstaan met eenige meesters in aan het zijne verwante vakken, om op de tentoonstelling eenige kamers of vertrekken te vormen, wat iederen deelnemer in de gelegenheid stelde om op de gunstigste en best zichtbare wijze blijk te geven van zijne bekwaamheid. Zijne medewerkers waren J. Kerckx, sieraadwerker, H. Verbuecken, sieraadschilder, C. Rousseaux - De Wit, marmerwerker, F. Schaeffer, smid, allen te Antwerpen. De aanleg was inderdaad voortreffelijk. Onder andere vertrekken, waren er eene dameskamer, eene rookkamer, eene eetzaal en een van wit marmer gevormde wintertuin.

Belendende met de voornoemde, was onder den naam van Antwerpsche zaal, een groot vertrek ingericht, naar den trant van het tijdvak van Frans I; daarin prijkten

sieraadbeelden van E. Van der Linden, en was een album neergelegd, destijds den heere L. de Wael, burgemeester van Antwerpen, aangeboden. Dit album, een kunstgewrocht, werd gedrukt bij Buschmann, ingebonden door J. Mössly en in koperen platen gevat, door A. Arens, bewerkt en versierd met de afbeelding van het Antwerpsch stadhuis.

Hier bevinden wij ons weer aan de Leopoldsgalerij. Wij treden in de Belgischestraat. Voordat wij de Brusselschestraat bereikt en, teekenden wij het volgende aan.

Gebroeders Van der Borcht, te Brussel, eene rijke keus van stoffen en tapijten.

Gesticht voor doofstommen, te Berchem-Ste.-Agatha, allerlei voorwerpen, in het huis door aldaar verpleegden vervaardigd. Zeer merkwaardig.

De Belgische Turnbond, dien wij niet gaarne onvermeld zouden voorbijgaan, daar wij alle recht laten wedervaren aan zijn loffelijk streven voor de lichaamsontwikkeling, heeft op de tentoonstelling alles bij elkander gebracht, wat kan strekken om het nut van de gymnastiek te doen uitschijnen en beseffen. De verzameling turntoestellen en tuigen, alle naar de nieuwste en best gebleken regels vervaardigd, is hoogst merkwaardig. Zij doet zien, dat de Belgische Turnbond de zaak, waarvoor hij ievert, ernstig behartigt, onder de leiding van ervaren en deskundige mannen, waartusschen het ons een genoegen is den heer bondsvoorzitter Nic. J. Cuperus, te Antwerpen, in de eerste plaats te mogen vermelden. De betrekkelijk groote ontwikkeling, die de turnoefeningen in België reeds hebben genomen, is voor een goed deel aan zijn onvermoeid en krachtig pogen te danken. Zijn pogen met woord en daad. Hij is de hoofdopsteller van het sedert 13 jaar te Antwerpen bij Buschmann verschijnend weekblad *Volksheil* en de schrijver van een gewaardeerd *Woordenboek voor Turners*, op het laatste taal- en letterkundig congres te Brugge voorgebracht.

R. Heysse, te Eecloo, flink geteekende portretten, die des makers groote vaardigheid in dit kunstvak overtuigend bewijzen en hem dan ook zeer tot aanbeveling strekken.

Vereenigingen van den evangelist Joannes te Brugge, en den H. Augustinus, te Brugge en Rijssel, eene prachtige uitstalling van Gothieke drukwerken van den meest verschillenden aard, zoo onberispelijk van uitvoering, dat wij ons niet herinneren ooit iets schooners te hebben gezien.

Desclée en c°, te Doornik, schoone meubelen van gevernist grenenhout, eigenaardige lijsten, versierd met roode strepen en op gouden grond gedrukte bloemen, die bij vellen worden

verkocht in de voortreffelijke Joannesdrukkerij, te Brugge.

Desclée Lefebvre en c°, te Doornik, Desclée-De Brouwer en c°, Brugge, eene verzameling drukwerken, zóó zuiver, zóó schoon, zóó prachtig uitgevoerd, dat men het noch in Londen, noch in Holland, noch in Parijs beter maken zou.

De Belgische drukkunst was voor het overige op de tentoonstelling met eere vertegenwoordigd, onder andere door in zendingen van de volgende firmas: *Antwerpen*, gebroeders Bellemans, wed. C. De Backer, R. Huybrechts, L. Seghers, F.J. Michiels, gebroeders Ratinckx; *Brussel*, J. Abbanel, L. Bourlard en V. Havaux, J. Bouwens, F. Callewaert, F. Cloetens, J. De Meeûs, P. Desguin, J.B. Verver-De Weuwe, T. Fumière, geb. J. Goffin, X. Havermans, G. Huismans, H. Kistemaeckers, F. Larcier, A.N. Lebégue en c°, G. Mayolez, E. Pichot, J. Reynaert, J.P. Roux, Naamlooze Maatschappij *L'Economie financière*, F. Van Holder, A. Vromant, P. Weissenbruch; *Gent*, Ad. Hoste opvolger van C. Annoot-Braeckman; *Mechelen*, H. Dessain; *Namen*, J. Godenne, A. Wesmael-Charlier; *Braine-le-Comte*, Zech en Cornet; *Bergen,* H. Manceaux; *Leuven*, K. Peeters; *Luik*, C. Claesen, H. Vaillant-Carmanne.

De naamlooze maatschappijen *Papeteries Namuroises*, van St.-Servais, bij Namen, *Union des papeteries*, te Brussel, en vele andere papiermakerijen hebben de tentoonstelling met inzendingen verrijkt die een eerbiedwekkend gedacht geven van de belangrijkheid die deze groote nijverheid in België bezit. Het perkamentpapier van de *Union des papeteries*, een fabrikaat van betrekkelijk nieuwe vinding, zal mettertijd waarschijnlijk op eene groote schaal in gebruik komen, voor schriftelijk te behandelen zaken van eenig gewicht, daar het oneindig sterker en duurzamer is dan het beste papier en naar verhouding weinig duurder instaat.

Het ministerie van landbouw, nijverheid en openbare werken verdient den dank van de inrichters en bezoekers der tentoonstelling, om zijne hoogst belangrijke uitstallingen betreffende de werken van den dienst van bruggen en wegen.

De scholen der Broeders van Liefde, uit Aalst en Mechelen, leggen eer in, met wat zij tentoonstelden aan werk van hare leerlingen, leervoorwerpen enz.

De Gentsche *St.-Lucasschool voor de opleiding van beoefenaars der christelijke kunst en nijverheid*, schijnt er te hebben aan gehouden, om, ter gelegenheid van deze tentoonstelling, de voortreffelijkheid van haar onderwijs eens ter dege wereldkundig te maken, en *urbi et orbi* te laten zien, welke uitkomsten daarmede werden verkregen, het spreekwoord gedachtig, dat men den boom aan zijne vruchten kent. Zooals bekend, werd deze school, die nu 500 leerlingen telt, in 1861 gesticht door Jan Bethune baron van Ydewalle. De Lucasschool had op de tentoonstelling eene kapel, eene sacristij en eene eetzaal ingericht, het alles in Gothischen stijl. De kapel bevatte onder andere, een gebeeldhouwd altaarblad, een altaarlessenaar voor het misboek, het voetstuk en den troonhemel van een O.-L.-Vrouwebeeld, een kredens-tafeltje, een leunstoel, eene bank voor koorknapen, enz., een tabernakel en kruis van gevernist koper, vervaardigd door A. Bourdon-De Bruyne, van Gent. In de sacristij treft men onder andere aan: eene eikenhouten schrijftafel met ingediept snijwerk, eene dergelijke kas, een handdoekrol enz., uitgevoerd door L. Blanchaert, te Maltbrugge, St.-Denys-Westrem, bij Gent, die ook een eikenhouten altaarblad met hooggewerkte beelden en een beeld van O.-L.-Vrouw van Lourdes inzond. De heer A. Bressers-Blanchaert schilderde de kapel en al de sieraden. Gebroeders De Clercq, van Meirelbeke, vervaardigden een aantal van de meubelen, R. De Pauw maakte de portretten en de middeleeuwsche vleugelschilderij, L. Gildewijn het kunstig welfsel

van de kapel, in gevernist grenenhout, de eikenhouten zoldering van de sacristij en de eetzaal, de eikenhouten deuren en beschotten van de zaal, den gebeeldhouwden schoorsteenmantel uit steen van Zoniën, de vuurijzers enz. Gebroeders Janssens, van Nevele, schilderden in de zaal, onder andere, eene jacht, waaraan de H. Hubertus deelneemt. Tot de inzendingen van de St.-Lucasschool behooren voorts nog de volgende: navolging van oud bindwerk (boeken), van Duquesne, te Gent; een altaarblad voor het Vincentiuscollege te Zoniën, miniatuurschilderingen en een ontwerp van muurschildering uitgevoerd bij de dames van St.-Andries, te Brugge, van H. de Tracy, van Gent, een kalvarieberg, eene altaartafel en beeldhouwwerken van verschillenden aard, van M. Rooms, insgelijks van Gent, een beeld van Onze-Lieve-Vrouw der Zeven Weeën en ander beeldhouwwerk, van P. Pauwels, van Gent. De Gentsche bouwmeesters A. Van Assche en P. Van Kerkhove, hadden plannen ingezonden van belangrijke gebouwen, kasteelen, kerken, scholen enz., door hen verbouwd, hersteld, opgericht of ontworpen.

(Wordt voortgezet.)

De koffiedrinkers en Frederik-de-Groote.

Om zijne onderdanen het koffiedrinken af te leeren, zette Frederik-de-Groote, die van 1740 tot 1786 koning van Pruisen was, eene nog al hooge belasting op de koffie. De ingezetenen van Berlijn zonden aan zijne majesteit een verzoekschrift, om de afschaffing van die belasting te vragen. Zij kregen hunnen brief terug, met het volgende bijschrift:

''t Is afschuwelijk, hoe ver het gaat met het drinken van koffie; ieder boer en ieder gemeen mensch went er zich aan. Het is noodig, dat te beperken, om de menschen weer te gewennen aan het bier, waarbij onze brouwerijen dan wel zullen varen. Daardoor zal ook worden belet, dat er zooveel geld, aan koffie besteed, uit het land gaat. Voor het overige is zijne koninklijke majesteit zelf met biersoep grootgebracht. Derhalve kunnen zijne onderdanen het ook met biersoep stellen, die gezonder is dan koffie.' Was geteekend: *Friedrich.*

Vederschilderijen.

Van de vederen van sommige vogels maakte men vroegertijds in Mexico schilderijen. Een van die tafereelen, voortreffelijk uitgevoerd, bevindt zich tegenwoordig in het Ashmoleanmuseum te Oxford, in Engeland. Het stuk stelt voor: *Christus het kruis dragende.* Het is niet grooter dan de palm van eene hand, de figuren zijn nauwelijke een halven Engelschen duim groot.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen. Braziliaansche afdeeling.

TEEKENING VAN L. TITZ, HOUTSNEDE VAN VERMORCKEN ZOON.

Brazilië is goed vertegenwoordigd, dank aan de werkzaamheid van de heeren graaf de Villeneuve, minister van Brazilië te Brussel, A. Baguet, onder-consul, Ed. Pecher, eere-consul-generaal van België en dr. H.H. Carniero Leao, bijgevoegd commissaris te Antwerpen.

De afbeelding hierboven, geeft een algemeen gezicht van de Braziliaansche afdeeling. De opvatting is zeer goed te noemen; de versiering, zoo welgelukt als smaakvol en eigenaardig is het werk van den bekwamen Antwerpschen bouwmeester J.A. Schaeps.

De koffie is hier de hoofdzaak.

Het woord koffie, zooals onlangs in een tijdschrift werd herinnerd, is afgeleid van het Arabische woord *Kahwak*, en dit weder van *Kahija,* dat *onthouden* beteekent, dewijl de koffie de onthouding van eten en slapen begunstigt. De Turken noemen haar *Kaweh.* Sommigen zeggen dat de naam afkomstig is van *Kaffa*, het oorspronkelijke vaderland van de koffie. De naam is in verschillende oorden van den aardbol vrij wel eensluidend, zooals uit de volgende opgaaf blijkt: Holland en Vlaamsch-België, koffie; Duitschland, kaffee; Engeland, cof-

fee; Frankrijk, café; Spanje, café; Italië, caffé; Portugal, caffé; Turkije, kaweh, choava, ook tichaube; Perzië, kéwéh, ook tochem; Hindostan, kawa; Celebes, kopi.

Het verbruik van koffie in Europa is van het jaar 1750, toen het minder dan 40,000 kilo bedroeg, toegenomen tot ruim 420 ½ millioen kilo in het jaar 1871.

Noord-Amerika verbruikte in 1883 niet minder dan 165 millioen kilo koffie. In Duitschland en Oostenrijk bedroeg dit verbruik 125 millioen kilo. In Frankrijk 100 millioen. In Holland en België te zamen 50 millioen. In Denemarken, Zweden en Rusland 38 millioen. In Engeland 30 millioen.

Berekend per inwoner, is het verbruik als volgt:

België, 4 ½ kilo per jaar; Holland, 3 ½ kilo; Zwitserland, 3 ½ kilo; Denemarken, 2 ½ kilo; Duitschland, 2 2/10 kilo; Zweden, 1 8/10 kilo; Frankrijk, 1 6/10 kilo; Oostenrijk, ¾ kilo; Italië, ½ kilo; Engeland, ½ kilo; Rusland, 1/10 kilo; Vereenigde-Staten, 4 2/10 kilo.

Sedert eenige jaren speelt de koffiebouw in Brazilië eene groote rol op de wereldmarkt. Brazilië alleen brengt meer koffie voort, dan al de andere koffievoortbrengende landen te zamen.

Nederlandsch-Indië levert jaarlijks 1 3/4 millioen balen koffie, West-Indië 600,000 balen, Venezuela en Columbia 500,000 balen, Midden-Amerika 400,000 balen, Ceylon 300,000 balen, Britsch-Indië 300,000 balen, Afrika, Mexico en de Philippijnsche eilanden, te zamen omtrent 100,000 balen. Bij elkander geteld, bereikt de voortbrengst aan koffie in de opgenoemde landen, ongeveer 4 millioen balen.

Daar tegenover staat Brazilië, met eene opbrengst, voor zich alleen, van 6 millioen balen koffie per jaar. Sedert ettelijke jaren, is Brazilië op zeer groote schaal koffie gaan aanplanten; tot nog toe breidt die planting zich van jaar tot jaar uit en dit wel in niet geringe verhoudingen. Een bewijs daarvan vindt men in het feit, dat in het jaar 1862 de geheele koffieoogst in Brazilië 2,160,000 balen bedroeg, in 1872, dus 10 jaren later bedroeg hij 3,500,000 balen en, in 1883, weder 10 jaren later, 6 millioen balen.

Door Braziliaansche koffie overvoerd, heeft de Europeesche markt eene weergalooze daling van de koffieprijzen zien ontstaan.

Voor goede Javakoffie, die in 1874 bijna 1 1/2 frank gold, wordt nu nauwelijks een *halve frank* per pond besteed.

Wat de aanvoer van Braziliaansche koffie in Europa beteekent, bewijzen de volgende cijfers. In 1880 werden uit Brazilië in Europa aangevoerd 1,830,900 balen koffie, in 1880, 2,457,350 balen, in 1882, 2,575,500 balen, in 1883, 3,162,850 balen, in 1884, 2,134,800 balen.

De koffietuinen in Brazilië worden bewerkt door slaven, die men dagelijks gemiddeld 15 uren lang aan den arbeid houdt. Eigenlijk is in Brazilië tot de afschaffing der slavernij besloten, zelfs al sedert een aantal jaren; maar al de slaven zijn tot nog toe niet vrij gemaakt, ofschoon het is te voorzien dat tot die vrijstelling zal moeten worden overgegaan in eene wellicht niet ver verwijderde toekomst. Over het geheel, zijn in Brazilië nog 1 ½ millioen slaven. Het is vooral met het oog op de planting van koffie, waarvoor omtrent 284,000 slaven worden gebezigd, dat de vrijmaking van de slaven wordt vertraagd. Eens dat die zal hebben plaats gehad, zullen de koffieplanters zich veel grootere uitgaven voor de bewerking hunner tuinen hebben op te leggen.

Ondertusschen groeit ook de aankomst van landverhuizers in Brazilië zeer merkelijk aan. In 1870 belandden er 9123 landverhuizers, in 1877 was dit aantal gestegen tot 29,027 en in 1883 tot ruim 30,000 personen.

Brazilië, afgedeeld in 26 provinciën, beslaat eene oppervlakte van 154,656 veirkante mijlen; zooals men weet, is geheel Europa slechts 179,725 mijlen groot.

Brazilië's bevolking bedraagt minder dan 11 millioen zielen. Meer dan de helft van het land is dan ook onbewoond en ligt verlaten en braak of is bedekt met prachtige bosschen.

In den hof der wereldtentoonstelling is er een fraai gebouwtje, waar men de Braziliaansche koffie, opgeschonken, natuurlijk, kosteloos, kan proeven. Dit gebouwtje is getrouw nagebootst volgens de huisjes, die de Braziliaansche koffieplanters, de *Fazendeiros*, op hunne plantingen hebben en van waaruit zij de op de koffievelden werkende slaven bewaken.

Behalve koffie zijn op de tentoonstelling uit Brazilië nog te zien: huiden, leder, vleesch-extract, boomschorsen, granen, rijst, meel, cacao, suiker, tabak en soorten van verfhout. In Brazilië's tweede zaal vindt men een aantal lichtbeelden, gezichten van Rio-Janeiro, buitengezichten, afbeeldingen van spoorwegen en mijnen, prachtige verzamelingen delfstoffen enz. De tropeeën van oud-Amerikaansche oudheden zijn mede zeer aantrekkelijk. Braziliaansche tabak is onder alle vormen tentoongesteld, in blad, gevouwen en open, in rollen en gesneden, sigaren en cigaretten. Suikerriet prijkt er aan de ingangen. Verder vindt men er ijzer, ruw, gegoten en anders bewerkt.

Eene belangrijke verzameling boeken over geschiedenis, landbouw, handel, wetenschappen en muziek werd mede uit Brazilië ingezonden.

De Braziliaansche koffie is te Antwerpen in 1200 (twaalfhonderd) verscheidenheden tentoongesteld. De klassenverdeeling en rangschikking werd gedaan door een uitstekend Braziliaansch plantenkenner en landbouwkundige, den heer Ribeiro Silva, die als kenner van koffie ook buiten zijn land beroemd is.

Dezelfde deskundige, die een wetenschappelijk gevormd man is, had zich gelast met de rangschikking van de veelvuldige nuttige gewassen, welke van uit Brazilië naarde entoonstelling werden gezonden. Tusschen dezelve bevonden zich vele geneeskrachtige planten, waarvan ettelijke minder of niet bekend waren aan onze genees- en scheikundigen, artsenijbareiders enz. Het laat zich verwachten, dat de bedoelde inzendingen zullen leiden tot het aanknoopen van betrekkingen, welke ten goede mogen komen aan de geneeskunst. Brazilië had ook ettelijke soorten kina tentoongesteld.

Summa summarum: het machtige rijk, waarover don Pedro V den schepter voert, was op de Antwerpsche wereldtentoonstelling niet slechts met eer, maar inderdaad uitstekend vertegenwoordigd.

De Stradivarius der Servais.

Sinds den schielijken dood des meesters, slaapt de Stradivarius van Joseph Servais in zijne kast met zilveren sloten.

Naar het zeggen van een dagblad van Parijs, wordt het wonderbaar speeltuig de gelegenheid van eenen oprechten wedren tusschen kunstenaars. 't Is er om te doen, welk der bijzonderste museums van Europa in dien kamp den prijs wegdraagt.

Het conservatorium van Parijs bereidt zich ten strijde. In zijne rijke verzameling zou het onschatbaar juweel, het werk van een talentvollen drijver, een goed figuur maken. Maar er zijn ernstige tegenkampers; Berlijn, Sint-Petersburg en Londen.

Schoenmaker in de week, 's Zondags zanger, op de feestdagen vedelaar, droomde Jan-Baptist Servais voor zijnen zoon Frans eene hoogere bestemming; hij wilde hem tot kleermaker doen opklimmen; van den schoen tot de broek, dat was toch al een trap hooger. Van muziek kon er geen spraak zijn. Is er wel een ellendiger stieltje als dat van muzikant!

Maar wat baat het, tegen zijne roeping in te worstelen? Frans, in de leer gesteld bij eenen kleermaker van Hal, verliet aldra de naald voor de viool, den tegenbas of de klarinet. Tusschen die drie speeltuigen aarzelde zijn hart. Op zekeren dag toch sprak hij kortaf tot zijnen vader: ‘Ik zal muzikant worden!’

Tegen eene zoo stellige geloofsbelijdenis kon de vader al niet veel inbrengen. Hij leerde zijnen zoon al wat hij zelf kende, en dat liep niet hoog. Doch gelukkig, treffen ook soms muzikanten ‘den rijken liefhebber’, het droombeeld der schilders, aan. Markies de Sayve werd de Médicis van Frans. Die adellijke muziekliefhebber, den kunstenaar vermoedend, die in den jongen kiemde, legde er zich op toe hem te doen ontluiken. Maar na verscheidene jaren van studie, dobberde Frans nog immer van de viool naar de klarinet, van de klarinet naar den tegenbas, toen, op zekeren dag, den beroemden basvioolspeler Platel hoorend, hij zijne bestemming begreep: ‘Ik zal de basviool spelen!’.... Hij speelde ze.... en hoe!

Wij vertoeven niet langer bij zijn verblijf in het conservatorium; noch bij den gloriedoop, te Parijs hem gegund, toen de steller van *Guillaume Tell*, bij het eindigen van een concerto, met de tranen in de oogen, zegde: ‘Twee uitstekende kunstenaars hebben mij in de ziel ontroerd, Paganini en Servais;’ noch bij zijne zegevierende reizen door Europa; wij vinden hem op zijnen ‘Tocht in Rusland’, in 1841.

‘Aloude regeerende familie in de VIIe eeuw, onder hare voorouders verscheidene koningen en sultans van Damas, van Egypte, van Konstantinopel en van Antiochië tellend, vorsten des rijks sinds de XVIIIe eeuw:’ zoo spreekt de almanak van Gotha over de familie Yousoupoff, die Frans Servais te Sint-Petersburg onder hare bescherming nam. De vorstin had in haar bezit het raarste stuk der Italiaansche speeltuigmakerij, eenen bas, geteekend: ‘Antonius Stradivarius. Cremonensis. 1701.’, een kunstjuweel, op bijzonder bevel der familie door den vermaarden tuigmaker vervaardigd, eenig specimen van groot formaat van dit tijdstip.

- Volgaarne, sprak zekeren dag de vorstin tot den kunstenaar, hoorde ik u het snaartuig bespelen, dat sinds zoo vele jaren in onze verzameling slaapt.

Servais nam den Stradivarius.... en, bij den eersten boogstreek, ontwaakte de oude slapende ziel; hemelsche klanken, bovennatuurlijke harmonie welden er uit.... En

terwijl de snaren weenden, weende de vorstin mede. En toen de snaren en de vorstin uitgeweend hadden:

- Meester, sprak zij, de ziel van Stradivarius sprak mij stillekens aan het oor, terwijl de bas zong.... Naar het schijnt was 't voor u, dat hij het speeltuig maakte.... maar vermits gij in 1701 nog niet op aarde waart, zoo vertrouwde hij het aan mijne familie, in afwachting uwer komst. Nu zijt ge hier, ik schenk het u dus weer. Inderdaad, gij alleen zijt waardig het te bezitten.

En terwijl Frans, heel onthutst, wilde tegenspreken: ‘Bedroef de ziel van Stradivarius niet, voegde de vorstin minzaam er bij,... neem spoedig zijnen, beter gezegd *uwen* bas, op voorwaarde dat, komt gij weder te Sint-Petersburg, gij nogmaals hem zult laten hooren, niet waar?’

Hij kwam er weder, vijf en twintig jaar later, met eenen zijner leerlingen, dien hij zekeren avond bij de Yousoupoff's inleidde. Daar speelde de leerling op de beroemde basviool een stuk des meesters. - Is ook hij, vorstin, het speeltuig waardig? vroeg Franz Servais.

- Zoowel als gij, want u zelf hoorde ik. Enkel zijt gij vijf en twintig jaar jonger, en ik, ik ben vijf en twintig jaar ouder.

Het aangezicht van Servais straalde van geluk. Die tweede hijzelf was zijn zoon Joseph.

Bij het einde van ditzelfde jaar 1866, op eenen somberen Novemberdag, zag men andermaal, achter eenen doodenwagen met bloemen overdekt, den Stradivarius in zijne kast met zilveren sloten, thans met rouwfloers omhangen. Jongelingen droegen droevig hem op hunne armen, als ware 't eene tweede lijkkist. De leerlingen van Servais geleidden den meester naar het kerkhof van Hal[1]. Weinigen tijd daarna verrees de kunstenaar, in het prachtig marmeren standbeeld van Godebski, op het groote plein tusschen het stadhuis en de hoofdkerk van Hal; en de bedevaarders, die O.-L.-Vrouw van Hal, gaan bezoeken, houden sinds stil bij het beeld van den goedhartigen en zachtmoedigen Servais, en zien niet zonder aandoening zijnen marmeren Stradivarius.

De andere, van hout, werd het erfdeel zijns zoons Joseph die ook de erfgenaam was van zijn talent. In de villa van Hal, waar zijn broeder Frans de toonzetting der *Apollonide* voltooide, voor hem geschreven door graaf Leconte de Lisle, daar was de ziel des vaders ook tegenwoordig als onder de vingeren des zoons de basviool haar lied aanhief.

Voor eenigen tijd was Joseph ter jacht geweest met prins de Caraman-Chimay; 's avonds waren beide voor het familiemaal in de villa. Alhoewel een weinig vermoeid, had de meester zijn speeltuig aangegrepen, om zijnen gezel met eene sonate te vereeren. ‘Dat herstelt mij,’ sprak hij, en de basviool scheen onder den strijkstok hartscheurender te zingen dan ooit.

Pas waren de laatste trillingen uitgestorven, of Joseph Servais legde zijne hand op zijn hart en zonk ineen in de armen zijns broeders.

Hij was dood! (Zie onze blz. 148.)

In zijne kast met zilveren sloten slaapt de Stradivarius der twee Servais als in eene doodkist!...

Wie zal hem wekken?

Koffieboonen

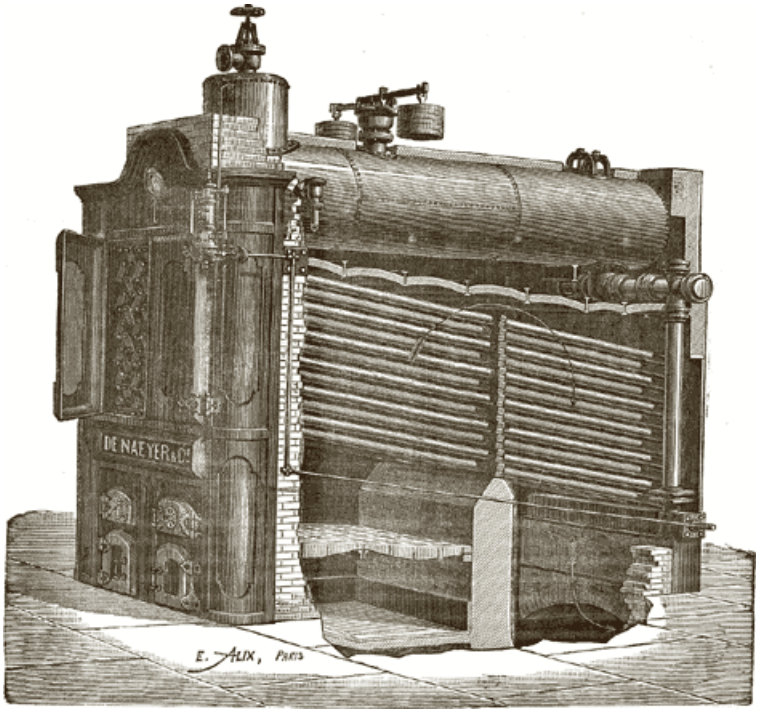
(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1866, blz. 196.

zijn buitengewoon gevoelig en nemen gemakkelijk den geur of de uitdamping van naburige lichamen op. Suiker, in de nabijheid van koffie gelegd, oefent in korten tijd op de boonen zulk een invloed uit, dat deze tusschen 10 en 20 ten honderd in waarde verliezen. Eenige met peper gevulde zakken, die, aan boord van een schip, in de nabijheid van koffiebalen waren gelegd, bedierven op de reis van West-Indië naar Europa de geheele lading.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen. Werktuighalle.

Hoe schoon, rijk en prachtig zekere andere zalen zich voordoen, bijzonderlijk in de zoogenoemde prachtnijverheden, toch zijn al die schatten en merkwaardigheden verre overtroffen door de werktuighalle, die, aan een reusachtig werkhuis gelijk, - sommigen hebben haar ook ‘het levend eiland’ genoemd, - mag gezegd worden een volledig wereldmuseum te zijn

voor de werktuigkunde. Voor alle vakken, voor alle beroepen zijn alle slag van werktuigen aangebracht, van de kleinste en eenvoudigste tot de reusachtigste, en het meerendeel, in werking gezet, stellen den toeschouwer in staat zich rekening te geven van hunne bestemming en de hoedanigheid van het werk dat zij verrichten.

De algemeene aanblik, van op de bovengalerij, vóór de groote trap, is zoo schilderachtig als aantrekkelijk.

Vlak vóór zich, baadt de toeschouwer in een oceaan van electriek licht, voortgebracht door eene menigte lampen van verschillige stelsels, en die, zoowel bij dag als bij nacht, een tooverachtig uitwerksel maken.

Zekere machtige nijverheidsinrichtingen stelden kolossale groepen ten toon, onder andere: de papiermakerij van de heeren De Naeyer en c^{ie}, te Willebroeck; de volledige stoomwerktuigen van het Russisch pantserschip *Tchesma*, geleverd door de maatschappij Cockerill; de groote stoommolens van Leuven, die 5000 zakken graan per dag vermalen.

De spoorwegen, de telegraaf, de telefoon, de metaalnijverheden, werktuigfabrieken van alle slag zijn op de breedste schaal vertegenwoordigd, en wie er op bedacht is geweest zich de prospectussen aan te schaffen, die bij duizenden werden uitgedeeld, zal een wetenschappelijk album zonder weerga bezitten van den toestand der werktuigkunde in het jaar 1885.

Wij hebben er een oogenblik over gedacht, om de honderde uitstallingen eenigszins te rangschikken, ten einde onze beschrijving zooveel te geleidelijker te maken; wij hebben er echter moeten van afzien, uit hoofde van de vertraging die de voorbereidende schikkingen zouden hebben veroorzaakt, en waardoor het verschijnen van ons overzicht te lang achterwege zou zijn gebleven. De meeste verslagen over de tentoonstelling handelen bijna uitsluitend over de groote nijverheidsinrichtingen: dit heeft voor gevolg, eene menigte kleinere nijveraars in het vergeetboek te laten, die niettemin verdiensten hebben, menigmaal nuttige stukken voortbrengen, en in alle geval zich betrekkelijk groote opofferingen hebben getroost voor het welslagen van de tentoonstelling. Wij willen dan ook trachten, om, zooveel mogelijk, door beschrijving, ontleding of enkele vermelding, naarmate ons de gegevens ter hand komen, niemand wetens en willens in het duister te laten. Ook eene bloote vermelding verschaft onzen lezers, in de verschillige vakken, steeds gelegenheid om zich bij de belanghebbenden verder in te lichten, het hoofddoel eener wereldtentoonstelling juist zijnde tot ieders voordeel betrekkingen aan te knoopen die vroeger niet bestonden.

Rechts de trap afkomende van de bovengalerij, treffen wij dichtbezette reeksen gerieven en werktuigen aan, in deze volgorde: Breimachines, P.E. Bevernage-Standring, Gent; veelvoudig werkende filters, Loze en Helaers, Braine-le-Comte; Smergel, H.L. Dumortier, Brussel; kammen voor weverijen, wed. M. Lonneux, Hodimont, Verviers; lederen scharnieren, J. Caster, Gent; ijzeren latten en kettingen, W. Xhoneux, te Verviers; lederen riemen, G. Dolne en c°, Verviers; werktuig om briefomslagen te maken, P. Floutier, Brussel; fakkels, wed. F. Cuylits-Latour, Antwerpen; heffers, gebroeders J. en L. Jacquemotte, Luik; middel tegen het vormen van ketelsteen (scheikundig vocht), P.M. Cerfontaine, te Chênée; veelbuizige stoomketel, 15 paardekrachten, 8 atmosferen, Mathot en Bailly, Chênée; draagbare molens, J. Delvaux en E. Hessal, te Hoei; waterleidingtoestellen, Algemeene Maatschappij der Waterleidingen, te Luik; scherpmachine, A. Francotte, te Luik; geteerd karton voor daken, Perigueux, Luik; graankuischer, gebroeders Grandry, te Sint-Hadelin (Nessonvaux); veiligheidstoestel, J. Smeets, te Herstal; baggertoestel, Naamlooze Maatschappij der Fabrieken van Gilly; werktuig om tonnen te kuischen, gebroeders Geronnez, te Wasmes; werktuig om de potaarde te zuiveren. voor pottenbakkerij, J. Baily-Ligot, Chatelet; uitzettingsbuis voor dampkolom, J. Clavier-Rorive, te Hoei; ijzeren raderen, Lambert en c^{ie}, te Marcinelle; draagbare smidsen, A. Enfer, te Parijs; coakebrekers en gaswasschers, Chevalet, te Troyes (Aube); draagbaar bluschtoestel, Tabouët en c^{ie}, Parijs; kunststeen van de *Société Générale des agglomérés de magnésie*, te Parijs; werktuigen om palen te heien, Lacour, te Larochelle; hoppers, gebroeders Martinot, Sédan; raderen, B. Brunon, te Rive-de-Gier (Loire); drukkersgerieven, gebroeders Foucher, te Parijs; kunstkolen voor electriek licht, Emiel Levy, te Parijs; draagbare spoorwegen, Achille Legrand, te Bergen; bierpompen, kranen en toebehooren, Capelle en c^{ie}, te Parijs; ijzeren tonnen, P. Legrand, te Parijs; kettingen zonder soldeering, Naamlooze Maatschappij der Stalen Kettingen, te Terrenoire (Loire); witte steen uit de groeven van St.-Leu (Oise); mechanische kneedkuipen, Deliry, vader en zonen, Soissons (Aisne); gastoestellen, A. Gibault, Parijs; kunstkolen, J. Mailfert, te Carvin-Libercourt; watermeters, Michel en c^{ie}, Parijs; weegbrug, L. Duru, Bordeaux; wielen in geslagen ijzer, Naamlooze Maatschappij der Smederijen van Lorette (Loire); uiteenzettende

roosters, A. Wackernie en c^{ie}, Parijs; spinwerktuigen, gebroeders Hannotte, te Roubaix; voorwerpen in caoutchouc, Person, Beaumont (Seine-et-Oise); werktuigen, spillen, mechanieken, Dandoy, Maillard, Lucq en c^{ie}, Maubeuge; dampmeters, Guichard, Bisson en c^{ie}, te Parijs; practische stoomketel, N. Roser, te Sint-Denijs (Seine); pulsometers, gebroeders Koerting, Hannover; middelpuntvliedende pomp, L. Dumont, Parijs; delfwerktuigen, Nationale Maatschappij van Openbare Werken te Parijs; ijzeren wielen, maatschappij J. Cockerill, te Seraing; photo-electrisch toestel, Sauter-Lemoinne en c^{ie}, te Parijs; klankdemper, d^{r}. Ochorovicz; accumulators, De Montaud, te Parijs; idem, Gaston Planté, Parijs; electrische kolommen, Barbier, te Parijs; hoefijzers, Hutchinson en c^{ie}; electrische kabels, Menier; onontplofbare ketels, De Naeyer en c^{ie}, Willebroeck; papierfabrikaat, dezelfden; electrische juweelen, J. Mortelette, te Brussel; electrische lichttoestellen, J. Jaspar, te Luik, Algemeene Maatschappij van Electriciteit te Brussel, Naamlooze Maatschappij *l'Électrique*, te Brussel, Naamlooze Maatschappij der Fabrieken van Gilly, Ganz en c^{ie}, te Budapest, H. Pieper, te Luik, (zie blz. 102), Schuckert, te Neurenberg, Spiecken en c^{ie}, te Keulen.

Stoomketels, V. Bietrix en c^{ie}, St.-Etienne (Loire); wolkaardwerktuigen, H. Duesberg-Bosson, Verviers; stoomtuigen, Van Goethem, Réallier en c^{ie}, Brussel; droog- en koelmachines, Naamlooze Martschappij van Verviers; werktuigen en toestellen voor stokerijen, suikerfabrieken enz., gebroeders Menning, Cureghem; stoomwerktuigen, J. Heinrichs, Hodimont; idem. Lebrun en c^{ie}, Nimy; id. A. Fetu en Deliège, te Luik; machines voor stoomschepen, Claparède, St.-Denis (Seine); draaipompen, Malcotte, Parijs; waterzuiveringstoestellen, Caillet en Huet (Rijssel); riemen, A. Domange, Parijs; vochtpersen, gebroeders Mabille (Amboise); stoomtuig, E. Boudier, Rouaan; stoomlandbouwwerktuigen, Albaret, Liancourt; toestellen voor houtbewerking, E. Kirchner en c^{ie}, Leipzig; Duitsch stokerijtoestel, P. Kyll, Keulen; gasmotoren, Spiecker en c^{ie}, Keulen; stoomtuigen, A. Knoevelnagel, Hannover; pompen, en brandspuiten, G. Allweiler, Bodensee; stoompompen, kranen en buiskoppelingen, Klein, Schanzler en Becker, Frankenthal; gasmotoren, gebroeders Koerting, Hannover; drijfriemen, Lohman en Stolterfort; groot stoomtuig, Ed. Bordier, Reims; zaagmachines, F. Aerbey en zoon, Parijs; ijzeren werken, G. Eiffel, te Levallois-Perret[1]; machines voor molens, suiker-

(1) In den tuin, bij de feestzaal, draagbare brug van 21 meters lang; in de werktuighalle, onder andere, de teekening van den ijzeren toren, 300 meters hoog, ontworpen om te Parijs opgericht te worden tegen 1889, ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling, welke men dit jaar in de Fransche hoofdstad rekent te houden.

fabrieken enz., gebroeders Beyer, Parijs; toestel voor het verbeteren der bieren, K. Docquin, Forcy-Sédan; koeltoestellen (voor dranken), Bandelot-Migeon, Harancourt; reukelooze beerruimtoestellen, Chabanel, Parijs; pletmolens, H. Jannot, Triel; mechanische klampen en dwarsstangen, J. Martiny, Montbéliard; mechanische vijlen voor lintzagen, gebroeders Prat; zelfwerkend smeertoestel, Henry, Parijs; nieuwe slagen andere machines, Saijn, Parijs; motoren voor electriciteit, gebroeders Salomon en Tenting, Parijs; zaagwerktuigen voor sieraadwerk in hout, Le Melle, Parijs; pulsometers, Kühlman, Rijssel; werktuigelijke deegkneders, houtzagen enz., Arbey en zoon, Parijs; buizen en allerhande voorwerpen in gegoten ijzer, Böcking en c^{ie}, Halbergen; stoomtuig, Tonlet, Reims; bruggedeelen en pantserplaten, Eisenwerke van Neunkirchen; mengelmolen, J. Leliman, Dresden; pletmachines, L. Hemmer, Aken; stoompompen, ijzerdraadmachines, Weise en Monski, te Halle; boekbinderswerktuigen, C. Krause, te Leipzig; draagbare drukpersen, Weider te Berlijn; snijmachines, Ech en zoon, Dusseldorp; stoomwerktuigen, Arnd en Marichal, Aken; verluchtingstoestellen, Trentler en Schwartz, Berlijn; stoomtuig van 200 paardekrachten, H. Bollinckx, Brussel; graankuischers, M. Martin, Bitterfeld; weefmachines, C. Terrot, in Cannstatt; boekbindersgerief, gebroeders Brehmer, Plagwitz; waterzuiveringsmachine, Emiel Savy, Brussel; voedingspomp, G. Hanarte, Bergen; weefstoel, gebroeders Roelant, Kerkxken; pletmachine, Aug. Chantrenne, Brussel; breekmolens, Paul Orban, Luik; werken in gegoten en geslagen ijzer, koperfabriek te Arbre; stoommachines, kanons, ketels, locomotieven enz., maatschappij Cockerill, Seraing; graankuischers, Coppée, Haine St.-Paul; lederen riemen, Sampson en c^{ie}; buizen verwarmingstoestellen, Green en zoon, Manchester; ijzeren balken, maatschappij De Voorzienigheid, Marchienne-au-Pont (deze maatschappij zond, onder andere, ijzeren balken ter tentoonstelling, van 40 (veertig) meters lengte en 300 millimeters breedte); stalen riggels en buizen, Naamlooze Maatschappij van Angleur; riemen van paardshaar, hennep en katoen, Versé-Spelmans, Ant. Brichot en c^{ie}; plaatijzer, Delloy, Dufrenoy en c^{ie}, Hoei; werktuigen voor gasfabrieken, Algemeene Maatschappij der Waterleidingen, Luik; mitrailleusen, L. Christophe, Luik; breimachines, Dhaenens-Gathier, Gent; vleeschhakmachines, M. Daelstaen, Brussel; stoomrijtuig, F. Pessen, Hasselt; verlaktoestel, J.J. Rensonnet, Antwerpen; gietijzer, Naamlooze Maatschappij der plaatijzers, *La Louvière*; geslagen ijzers, Smidsen van Haut-Pré, Ougrée; steenkolen, Nederrijnsche Westfaalsche steenkoolmijnen; plethamers, Brückmann en c^{ie}, Witten; asbestweefsels, O. Köhsel en zoon, Hannover; koperen kranen, H. Reusch, Keulen; bitterpeensnijder, geb. Wickert, Dusseldorp; snijmachine, Philiphson en Leschziver, Berlijn; lederboormachine, Fecken-Kirfel, Aken; plethamers, Breuer, Schumacher en c^{ie}, Kalk; id., Landbouwmachinesfabriek, Constanz; machines voor papierfabrieken, Flinsch, Offenbach a/M..; geheel toegeruste werkplaatsen, Ducommun, Mulhausen; allerhande ijzeren werktuigen, Smith en Coventry, Manchester; verwarmingstoestellen, Lowcock, Manchester; katoenspin- en weefmachines, Samuel Brooks, Manchester; electrische toestellen, J. Warnon, Parijs; tram-egge voor het reinigen der spoorstaven, Chaudron en Manoury, te Parijs; electriekdraden, Bouis; telefoontoestellen, Algemeen, Telefoonmaatschappij te Parijs; spintoestellen, Ryo-Catteau, Roubaix; ijzeren staven en dito balken, enz., Maatschappij van Vezin-Aulnoy; watermeters, Michot en c^{ie},

te Parijs; mechanieken, De Hulster, Crespin (Frankrijk); weefstoel, Verdol en c^{ie}, Parijs; machines om cigaretten te maken, Leblond, Parijs; machine om baksteen te maken, Joly en Fougart, Blois; werktuigen voor de boekdrukkerij, steendrukkerij en boekbinderij, Barre, te Parijs; muntwerktuigen, Bidault, Parijs; chocolade-, seruis- en andere molens, P. Tourneur, Parijs; suikergoedmachines, Le Cornu, Parijs; zaag- en snijmachines, Tiersot, Parijs; thermo-toestellen, Le Chaudron, Parijs; electriciteitmeters, Cauderay-Delisle & c^{ie}, Parijs; fornuizen en haarden, G. Alexis, Parijs; huismotor, Anglo-Belgische maatschappij voor electriek licht; snijmachine, J. Mary, St.-Denis; graveermachine, Landa; werktuigen voor wetenschappelijke waarnemingen, Hurtt, Parijs; ijzeren wielen en assen, J. De Schrijver & c^{ie}, steenhouwersmachine, Renard en Fèvre i Parijs; marmer van Languedoc, gebroeders Caffart, Cannes; molensteenen, Dupety en c^{ie}, Ferté-sur-Jouarre; idem, Al. Fauqeux en c^{ie}, idem; naaimachines, Dosme en c^{ie}, St.-Amand (Cher); molensteenen, Société générale meunière, Parijs; ijzeren buizen met stalen koppelingen, Jandon, Lyon; kardoezenlaadmachine, H. Gauchot, Parijs; snelpersen, H. Jullien, Brussel; wolkaard- en spintoestellen, C. Martin, Verviers; stoomtuig van 50 paardekrachten, A. Hoyois, Clabecq; idem, van 400, P. Van den Kerkhove, Gent; snelpersen, steendrukpersen, snijmachine, boortoestel voor drukkers, F. Uyterelst, Brussel; kleurendrukpers, geb. Ratinckx, Antwerpen; draagbare molens, graankuischers, Van Hecke, Gent; stoomtuig, 400 paardekrachten, gebroeders Carels, Gent; molens, locomotieven, monsterkanon, Cail, Parijs; ophaalgestellen, waterwerktuig, stoompompen, watermeters, Brutus zoon, Parijs; schaaf- en boortoestellen, Jos. Alexandre, Harancourt; gaswaterwerktuigen, J. Boulet en c^{ie}, Parijs. snelpersen, Alauzet en c^{ie}, Parijs; stoomtuig, 150 paarden, E. Boyers, Rijssel; gaswatermachine en hevels, Cazonba en zoon, Parijs; toestel voor het maken van briefomslagen, Rochette, Parijs; linieermachine, H. Brissard, Parijs; materieel voor steenbakkerijen, Boulet, Lacroix en c^{ie}; zelfwerkend smeertoestel, G. Delettrez, te Levallois-Ferret; stokerijtoestellen, L. Fontaine, Roubaix; houtbewerkingsmachines, Guilliet en zoon, Auxerre; aanbeelden, bankschroeven, heffers, tangen en houweelen, Soret en Leblond, La Cachette; fabrikaat van blik, Smederijen van Hennebaut; mechanische ziften, J. Cabassan, Parijs; machines voor papierwinkels en drukkers, A. en G. Lhermite; kranen en windassen, geb. Grillard, Le Havre; waterpersen, F. Morane, jonge, Parijs; luchtreinigers voor mijnen en schepen, Geneste, Hirscher en c^{ie}, Parijs; buizen in rood koper en vertind lood, Hubin, te Harfleur; groote ijzeren balken, smederijen La Providence, Hautmont; allerlei voorwerpen in gegalvaniseerd

gietijzer, A. Chappeé, Le Mans (Sarthe); ijzeren tonnen en vaten, P. Legrand, Parijs; allerhande mechanieken, Bariquand en zoon, Parijs; locomotieven, plaat- en gietijzer, spoorstaven, stoomtuigen, Naamlooze Maatschappij van Marcinelle en Couillet; graanmolen, L. Thinus en c^{ie}, Leuven; molensteenen, Naamlooze Molensteenmaatschappij, Namen; molen om natte stoffen te malen, L. Dassonville, Namen; sneldrukpersen, Marinoni, Parijs; kabelmachine, Larochaymond, Doornik; modelmolen van Leuven; waterzuiveringstoestel, Easton en Anderson, Londen; handwerkgereedschapsmachine, Kindall en Gent, Manchester; stoomovens, Van der Schuyt, Rotterdam; stamphamers, geb. Figee, Haarlem; pel- en glansmachine (ter bewerking van koffie), Van de Putte en Fertzweil, Gent; katoenen riemen, Gandy, Brussel; stuurtoestellen voor schepen, Davis en c^{ie}, Londen; veiligheidstoestellen voor spoorwegen, Saxby en Farmer, Londen; werktuigen, windassen enz., J. en M. De Moore, Brussel; stoomtuigen voor schepen en mijnen, Naamlooze Maatschappij van Sclessin; ijzeren buizen, Naamlooze Maatschappij Schelde en Maas, Luik; gebogen staal, Naamlooze Maatschappij van Ougrée; ijzeren staven, Naamlooze Maatschappij der pletterijen van Chatelet; gevormde ijzers, Hoogovens van Montceau; ijzeren platen, ijzerdraad, hoefijzers, G. Boël, La Louvière; plaatijzer, Delloye-Matthieu, Hoei; spoorwegriggels, F.S. Pierard en c^{ie}, Montigny sur Sambre; ijzeren staven en gebinten, balkons, Demerbe en c^{ie}, Jemmappes; koperen platen, Maatschappij der koperfabrieken, Moulins; hoekijzers, balken, gebr. Bonehill, Marchienne-lez-Brug; plaatijzers, IJzerfabrieken van Charleroi; groote ijzeren platen, naamlooze maatschappij De Hoop, Longdoz; ijzeren spoorweg, Caramin en c^{ie}, Thy-le-Chateau; borduurtoestel, L.A. Le Grand, Vilvoorde: verkoelmachine voor wol, afval en weefsels, Aug. Bailly; mechanische filters, Oscar Puvrez, Brussel; dorschmachine, J. Tixhon, Fléron; oogstmachine, P.J. Raze, Esneux; koperen buizen, V. Delvaux, Couillet; toestellen voor waterleidingen, Algemeene Maatschappij der Waterleidingen, Luik; pompen van alle stelsels, Garvens, Antwerpen; draagbare molens, A. Goubet, Leuven; toestel tot overhaling van spiritus, W^{e} Verbeeck, Brussel; verkoelingstoestel, De Meuse en c^{ie}, St.-Truiden; bluschtoestellen, Dutry-Colson, Gent; kranen, kanon, koperdraad, Maatschappij van phosphorbrons, Anderlecht (de kanonnen, in phosphorbrons gegoten, ingezonden door de Anderlechtsche maatschappij, die onder het bekwaam bestuur van den heer J. Manne staat, zijn ongemeen schoon en worden geroemd als best en sterk geschut); waggon in ijzer, zonder soldeersel, N. Libotte, Gilly; lintzaag, L. Levêque, Quaregnon; dorschmachine, C.B. Peeraer, Zoersel; amandelmolen, en eiwitklopper, E. Cougnet, Gent; oliewrijftoestel, L. Van Boxstaele, Gent; koperen kranen en buizen, J. Chantrenne, Nijvel; werktuigen voor oliefabrieken, R. Velghe, Gent; lederen riemen, J. Fétu, Brussel; luchttrekkers voor schouwen, Vallez, Brussel; werktuigen voor molens en brouwerijen, Delnest, Bergen; spoorbaan met toestellen, *Grand Central Belge*, Brussel; stoommachnen, Halot en c^{ie}, Brussel; toestellen tot het maken van chocolaid A. Goveneau, Doornik, G. Meurisse en F. Terneu, Antwerpen; stoomketel voor locomotieven, Petry-Chaudoir, Luik; toestellen tot de electrische behandeling van kopererts, Italiaansche Mijnmaatschappij, Genua; spoorwagens voor reizigers, Naamlooze Maatschappij van Braine-le-Comte; locomotieven, Krauss en c^{ie}, te Munchen; maatschappij St.-Leonard te Luik; Maatschappij van Haine-Sint-Pieter;

de grootste, reusachtigste locomotief die bekend is, Naamlooze Maatschappij der Werkhuizen van Tubize (deze locomotief werd te Tubize, in Brabant, vervaardigd, ter gelegenheid van de in 1885 te Brussel gevierde 50ste verjaring van het bestaan der ijzerenwegen in België; ofschoon zij niet minder dan 60,000 (zestigduizend) kilo weegt, is zij zoo gaaf en keurig afgewerkt, in al hare deelen, dat de deskundigen daarover opgetogen staan hare sterkte is buitengewoon groot; eene van de hoofdverdiensten dezer locomotief is, dat de druk op de assen zoovee mogelijk gelijkmatig is verdeeld); metalen dwarsliggers voor spoorwegen, stelsel Ponlet; locomotief, gebroeders Carels, Gent; sloten, Fondu, Vilvoorde; spoorwegrijtuigen, werkhuizen van den *Grand-Central belge*, Leuven; spoorwegrijtuig met binnengang en verwarmingstoestel, Maatschappij der werkhuizen van Mechelen; koninklijke waggon, Maatschappij Dijle en Bacalan, Leuven; dienstwagen, Ragheno, Mechelen; spoorwegrijtuig 1ste klasse, Nationale Maatschappij der Fabrieken van Savigliano; ijzeren waggon voor 't vervoer van kolen, maatschappij La Métallurgique, Nijvel; coke- en wolwaggon, A. en V. Halot, Leuven; platte waggons van 20 ton, Grand Central Belge te Brussel, de staatsspoorwegen, de Naamlooze Maatschappij van Morlanwelz; platte waggon van 10 ton Naamlooze Maatschappij van La Hestre; weegbrug voor spoorbanen, Fagel, Brussel; ijzeren platen, Smederijen van Clabecq; locomotief voor buurtspoorwegen, Decq, Brussel; spoorstaaf-verbindingen, A. Thibaut, Farciennes; rollend zaaitoestel Mirlaud, Frameries; waggonwielen uit een stuk, E. Lejour, Marcinelle; stoomtuigen, A. Fleurman, Gent; bouten en schroeven, F. Boseret, Herstal; ketels voor stoomschepen, V. Brouha, Luik; locomobile, Westinghouse vijlen, J. Jowitt en zonen, Sheffield; koperen deurplaten, A. Buehler, Weenen; draagbare molens, General Fibre company, Londen: verdampingstoestel, Wellner; graankuischer, G. Smith; wielen voor locomotieven, geb. Van der Rijpen, Deutz; geribde stoomketels, Schulz, Knaud en cie, Essen; draaiende mechanische ziften, Reinicke en Jasper, Cöthen; zelfwerkend smeertoestel, F. Tovote, Hannover; pulsometers, J. Blanke, Maagdeburg; stoomtuig, geb. Seck, Bakenhein; stalen wielen, assen en schroeven, Staalfabriek te Hagen; ijzeren ketels en buizen; Piedboeuf, Dusseldorp; smeeroliën, Hofman en cie, Gladbach; kabelkoppeling, Engelman, Hannover; luchtpomp, Ziemann, Stuttgart; draagbare molens, Machinesfabriek, Geislingen; landbouwwerktuigen en mechanische ziften, Mayer en cie, Kalk; koffiebranders, Van Gulpen, Lensing en von Gimborn; katrollen, A. Spengle, Gladbach; kroezen, Stettiner Chamottefabriek, Stettin; hangende kabelspoorweg, F.J. Pohlig, Siegen; toestellen voor suikerfabrieken, Selwig en

Langer, Braunschweig; maalmachine, Escher, Wijn en c^{ie}, Ravensburg; verschillende werktuigen, Otto Froriep, te Reydt; filterpersen, Actiën Maschien Fabrik und Eisengiserei Bagerhäusen; verglaasd huisgerief, Eisenhütte Prinz Rudolff, Dülmen; ijzeren buizen, W. Fitzner, Laurahütte; molens, Hoerde en c^{ie}, Weenen; onderscheidene werktuigen, L. Nemelka, Simmering; weeftoestellen, G. Hodgson, Bradford; lederglanswerktuig, Huxhan en Browns, Exeter; stoomketels, Naamlooze Maatschappij voor Ketelslagerij en Gietijzer te Luik; landbouwwerktuigen, Tixhon-Smal, Herstal; rijtuiggarniersels, F. Say, Brussel; stoommortelmolen, A. Barbier, Antwerpen; staande stoomketel, Pirant, Brussel; tappen, V. Mabille, Mariemont; veren, L. Poilvache en c^{ie}, Luik; asdoozen, E. Henriot, Court-St.-Etienne.

Onder de zeldzaamheden van de metaalnijverheid, op de tentoonstelling, mogen wij niet nalaten de plaat geslagen koper te vermelden, met verscheidene andere groote stukken geslagen koper ingezonden door het huis Clement Derossée en c°, te Moulins. De bedoelde plaat van geslagen koper is 2^{m}35 breed en 2^{m}35 lang en zij weegt 10,000 kilo.

De *Maatschappij J. Cockerill*, van Seraing, bekleedt in de werktuighalle de voornaamste plaats, door het aantal en de belangrijkheid van de ingezondene stukken, in hare werkplaatsen vervaardigd. Onder deze behooren: het bakboordstoomtuig van het Russische pantserschip *Tchesma*, een stoomketel van 800 paardekrachten, drie zware locomotieven, een mijntoestel voor den kolenput van Boussu, een blaasbalg voor Russische hoogovens, kanonnen, eene menigte andere ijzeren en stalen werken, vele plannen en modellen van door de maatschappij gemaakt werk, enz.

Het bovengemelde stoomtuig voor den Russischen oorlogsbodem *Tchesma* strekt de werkplaatsen der firma Cockerill in bijzondere mate tot eere. Het stoomtuig, naar het compoundstelsel vervaardigd, vertegenwoordigt 5000 paardekrachten; het is voorzien van 3 cylinders, waartusschen een hoogdrukcylinder van 2 1/2 meters middellijn. De schroef, van brons gemaakt, bestaat uit vier bladen, die elk afzonderlijk aan de spil geklonken zijn, om, in geval van beschadiging, gemakkelijk te kunnen worden vervangen. De *Tchesma* krijgt twee zulke stoomtuigen, wier beide schroeven te gelijker tijd zullen werken, wanneer het schip onder vollen stoom is.

J. Cockerills inrichting is niet slechts de belangrijkste van België, maar behoort tot de grootste van dezen aard, welke in Europa bestaan. Zij werd in 1817 tot stand gebracht te Seraing, door den Engelschman John Cockerill, die haar in 1840, toen hij stierf, tot een hoogen trap van bloei had gebracht. De maatschappij, aan welke de onderneming in 1842 overging, werd tot in 1866 bestuurd door G. Pastor, een man van uitnemende bekwaamheid, die sedert laatstgenoemd jaar een waardigen opvolger heeft gevonden in den heer E. Sadoine, hoofdingenieur van het zeewezen. De waarde der bezittingen van de maatschappij wordt berekend op 33 millioen frank. Tot dezelve behoort het voormalig kasteel der kerkvorsten van Luik, met 65 hectaren grond, kolenmijnen in België, metaalertsmijnen in Spanje, eene scheepstimmerwerf met droogdok te Hoboken enz., benevens eene vloot van een 10-tal ijzeren en stalen stoombooten van 1400 tot 2250 ton, die hoofdzakelijk dienen tot het aanvoeren van erts. Dat de maatschappij in bloeiende omstandigheden verkeert, moge onder andere blijken uit het feit, dat zij, voor haar eigen gebruik, nog 5 stoombooten in aan bouw heeft. Zij levert dan ook jaarlijks voor 30 of 40 millioen frank werk af. Aan arbeidsloon, wordt ieder jaar gemiddeld 10 millioen frank door haar uitbetaald. Wij

betuigen zeer van harte aan de maatschappij Cockerill den wensch, dat zij voor de uitbreiding van haar den lande zoo nuttigen werkkring, rijke vruchten moge plukken van de Antwerpsche wereldtentoonstelling.

Groote opmerkzaamheid, inzonderheid van deskundige zijde, genoten de kanons en de volledige veldbatterij, door de firma Cockerill ingezonden en in hare werkplaatsen vervaardigd. Al dit geschut zag er waarlijk prachtig uit. De veldbatterij werd aan de maatschappij Cockerill besteld door den keizer van Marokko.

De firma Cail, uit Parijs, stelde een stalen kanon ten toon, $11^{m}20$ lang en 37,500 kilo zwaar; de grootste breedte van de broek of het benedeneinde van het kanon bedraagt $1^{m}04$ en de bommen, welke daaruit kunnen worden geschoten, verschillen in gewicht van 420 tot 600 kilo, naarmate zij meer of minder worden gevuld; voor elk schot wordt tusschen 180 en 200 kilo buskruit vereischt; de aanvankelijke snelheid van de bom bedraagt 650 meters per seconde; de draagkracht bereikt 18 kilometers, of ruim 3 1/2 uren. De uitvinder van dit kanon, hetwelk gezegd wordt de kanons van Krupp te overtreffen, is een voormalig Fransch kolonel, de heer Bange, die thans het bestuur heeft van de firma Cail.

Eene hoogst merkwaardige uitvinding in het vak van ijzeren werken, hebben wij op de tentoonstelling toegepast gezien aan stukken van zeer verschillenden aard, welke in de werktuighalle waren uitgestald. Wij willen spreken van het *zacht gietijzer.* Op blz. 107 van onzen loopenden jaargang deelden wij mede, volgens een bericht van vakkundige zijde, dat in eene gieterij te Melbourne, door een toeval, was ontdekt, dat gietijzer, na afkoeling, door de indompeling in een mengsel van keukensiroop en water, zoo zacht wordt, dat men er gaten in boren en draad in snijden kan, even gemakkelijk als in smeedijzer. Van deze belangrijke uitvinding zagen wij op de tentoonstelling proefstukken bij dozijnen en nog wel zoo schoon vervaardigd, dat er eene niet geringe mate van vakkennis voor noodig was, om ze te kunnen onderscheiden van smeedijzeren werken. Niet lang geleden, zou men gespot hebben, met iemand die zou hebben gesproken van *kettingen* en *bajonetten* van gietijzer. Welnu, zulke kettingen en zulke bajonetten, van *gietijzer* namelijk, waren er op de tentoonstelling zeer veel te zien, benevens gebitten voor paarden, stijgbeugels, sleutels, hamers, enz. enz., alles in *gietijzer;* onder waarborg dat zij even zoo sterk zijn als dergelijke voorwerpen van smeedijzer. Het zacht gietijzer laat zich soldeeren en galvaniseeren. Door deze uitvinding heeft het smidsbedrijf op

alle trappen eene zeer groots aanwinst gedaan, welke wij hebben vermeend niet te mogen nalaten hier in het licht te stellen.

De gemeente Willebroeck, in de provincie Antwerpen, heeft in de laatste jaren in de handelswereld vermaardheid gekregen door de oprichting aldaar van de groote fabrieken der heeren De Naeyer en c^{ie}, voor het vervaardigen van papier en stoomketels. Zelden hebben nijverheidsinrichtingen zulken snellen en werkelijken voorspoed genoten als deze[1]. In 1880 gaf de firma op de landstentoonstelling te Brussel een gedacht van hare bekwaamheid en kracht, door de uitstalling, welke zij te Antwerpen heeft vernieuwd, van hare papiermakerij, met geheel volledige toestellen. Ook waren er hare befaamde veelbuizige stoomketels in werking.

Onontplofbare stoomketels. De gravuur, op onze bladz. 173, van den veelbuizigen stoomketel, uitgevonden door de heeren De Naeyer en c^{ie}, maakt eene beschrijving overbodig.

Deze stoomketels zijn tegen ontploffing gewaarborgd, in dezen zin, dat de uitvinders verzekeren dat zij *niet kunnen* springen. Hunne deugdelijkheid wordt van lieverlede meer en meer erkend. Zij komen letterlijk in alle landen in zwang en dit zoowel voor kleine als groote fabrieken. De Naeyers stoomketels vereischen slechts weinig plaatsruimte, zijn gemakkelijk te vervoeren en eenvoudig op te stellen. Zij geven eene belangrijke, herhaaldelijk beproefde bezuiniging van brandstof, laten zich zonder moeite reinigen, hebben eene groote verwarmingsoppervlakte, houden een ruimen voorraad water en drogen stoom, niet te heet, en de uitvinders waarborgen eene verdamping van 9 tot 10 liters water per netto kilo gebruikte steenkolen. Het stelsel van evenredige watervoeding, door de heeren De Naeyer en c° toegepast, neemt nagenoeg allen ketelsteen weg.

In De Naeyers papierfabrieken te Willebroeck, kan men dagelijks 30 veelbuizige stoomketels, die, te zamen, eene kracht van 2500 paarden vertegenwoordigen, in werking zien.

Sinds 1876 genoten De Naeyers stoomketels de voorkeur op zeer belangrijke tentoonstellingen, om er aan de werktuigen de noodige beweegkracht te geven, te weten:

1876.	Brussel. Gezondheid en redding	200 paardekrachten.
1880.	Brussel. Landstentoonstelling	700 paardekrachten.
1881.	Parijs. Electriciteit	500 paardekrachten.
1882.	Bordeaux. Leerzame tentoonstelling	250 paardekrachten.
1883.	Amsterdam. Wereldtentoonstelling	600 paardekrachten.
1883.	Weenen. Electriciteitstentoonstelling	800 paardekrachten.

(1) In 1878 bezigde de papierfabriek 700 werklieden; in 1884 klom dit getal tot 1000 en leverden tien papierwerktuigen 20,000 kilo per dag, zegge 6,000,000 kilo in het jaar.

1883-84.	Nizza. Wereldtentoonstelling	400 paardekrachten.
1885.	Antwerpen. Wereldtentoonstelling	1800 paardekrachten.

Het laatste cijfer geeft een gedacht van de belangrijkheid der wereldtentoonstelling van Antwerpen.

Maar dit is niet al. Op 30 Juni 1885 waren van De Naeyers veelbuizige stoomketels 1121 in gebruik en sinds de opening der Antwerpsche tentoonstelling, 2 Mei 1885, werden er 86 verkocht.

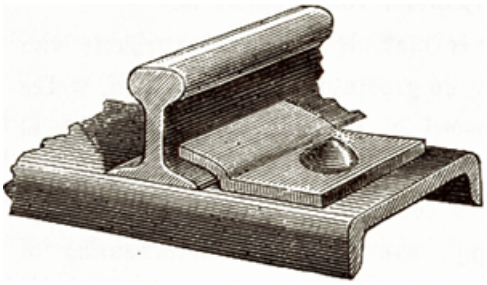
En het is bekend en blijkt uit de modellen van vele tentoonstellers, ook uit den vreemde, dat deze de gegevens van de heeren De Naeyer en c^{ie} hebben benuttigd, wier aanleg men thans in vele zoogenoemde nieuwe stelsels terugvindt.

Papierfabrikaat. De toestellen der papiermakerij van de heeren De Naeyer en c^{ie} beslaan op de wereldtentoonstelling zooveel ruimte als wordt ingenomen door de maatschappij Cockerill, die de oppervlakte inneemt van het dek van een der grootste Russische pantserschepen.

Aan den ingang van de halle der werktuigen, hebben de heeren De Naeyer en c° geheel een gebouw laten oprichten, uit alle soorten van door hen vervaardigd papier. Het eigenaardig gevaarte reikt tot boven de oppergalerij van de tentoonstelling. Op de onderscheidene soorten van papier staat vermeld, uit welke grondstoffen het is vervaardigd: lijnwaad, stroo, planten, hout enz. enz.

Een belangrijk schouwspel voor duizende bezoekers, is de beschouwing van het papiermaken zelve. Dit is eene van de groote aantrekkelijkheden der tentoonstelling en de heeren De Naeyer en c° hebben zich hiermede de hun wel niet betuigde maar desniettemin diepgevoelde dankbaarheid van zeer velen verworven. Inderdaad was 't een der wonderen van de nijverheid des nieuweren tijds, dat men hier te zien kreeg; *hout*, bij blokken in den maalketel gestoken, weldra tot pap en deeg overgegaan, treedt kort daarop weder te voorschijn, in de gedaante van *papier.* En die wonderlijke gedaanteverandering hebben de heeren De Naeyer en c° den bezoekers der tentoonstelling met eigen oogen laten zien, dag voor dag, gedurende 6 volle maanden.

Draagbare spoorwegen. Het huis A. Legrand, te Bergen, hetwelk wij reeds tusschen de tentoonstellers op blz. 174 hebben vermeld, heeft alles ingezonden, wat er noodig is tot het maken van draagbare of verplaatsbare spoorwegen, van de liggers voor de spoorstaven af, tot en met geheel het rollend materieel, zonder daarvan iets uit te zonderen. Voor groote nijverheids en landbouwinrichtingen, die veel te vervoeren hebben, is het blijkbaar, dat op dien lastpost aanzienlijke sommen zijn uit te sparen, wanneer het vervoeren kan vergemakkelijkt en weinig kostbaar worden gemaakt. Het huis Legrand heeft daarvoor verschillige stelsels.

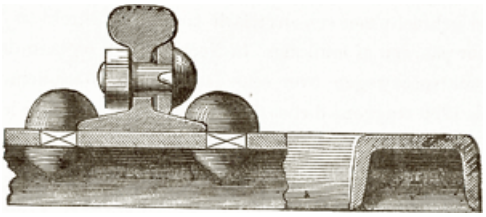

Wanneer de spoorbaan maar korten tijd op dezelfde p l a a t s moet blijven, h e e f t men lengten van gekoppelde riggels, leggens gereed, die malkaar g e v o e g d worden

op een ommezien, en vermits er bochten en kromme stukken, van afwisselende vormen, voor de draaien, eveneens voorradig zijn, zoo kan men reeds een deel van den spoorweg gebruiken, terwijl men het volgende deel legt, zonder hinder te hebben van de krommingen of de draaien van weg. Bovenstaande plaatje wijst aan, hoe de spoorbanen Legrand met grooten

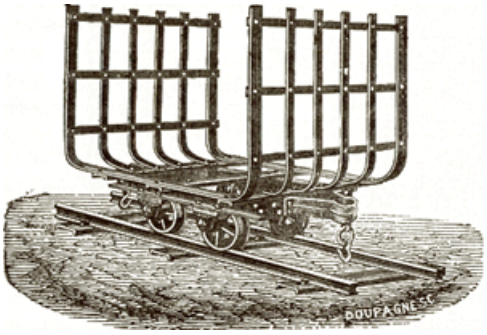
spoed kunnen gelegd worden. Op den ligger wordt een klamp aangebracht, waarin de riggel past, die met eenen hamer wordt vastgeklonken. Dit stelsel wordt veel gebruikt in de mijnen.

Wanneer de lijn zwaar moet worden bereden en voor tamelijk langen tijd wordt aangelegd, bezigt men het hier aangewezen

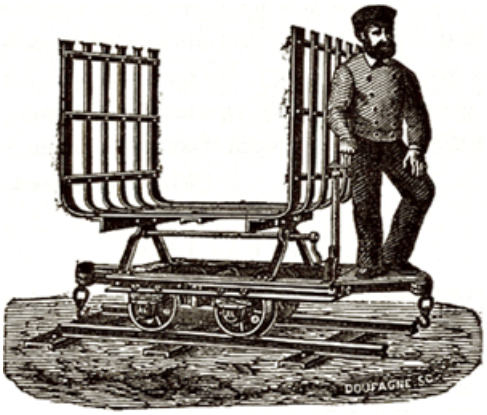

stelsel: de riggel wordt dan langs weerskanten vastgehecht.

Wat de stoomtrekkers en goederenwagens betreft, onder dit opzicht zijn er geene modellen denkbaar, die niet zouden bestaan, of niet dadelijk te vinden zijn, daarin begrepen locomotieven en waggons van bijzonder maaksel voor overzeesche landen.

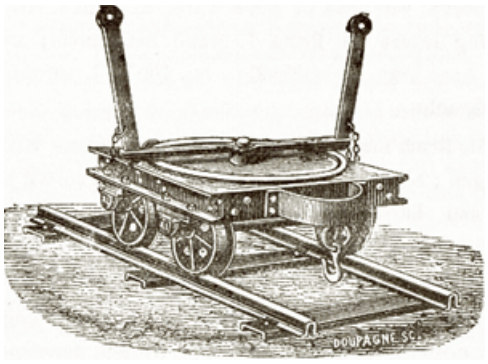

Bovenstaande model en het volgende worden gebezigd voor het vervoer van suikerriet, doch men bemerkt op het eerste zicht, dat zij kunnen gebruikt worden om iedereen veldoogst te vervoeren; evengoed als voor suikerriet, kunnen zij dienen om hooi, stroo, mutsaarden enz. te vervoeren.

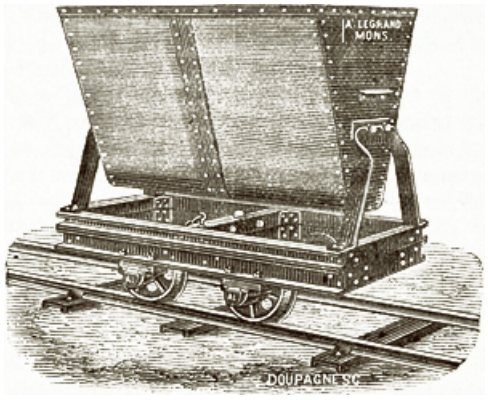

Het tweede model is voorzien van een bruggetje, voor den treinvoerder.

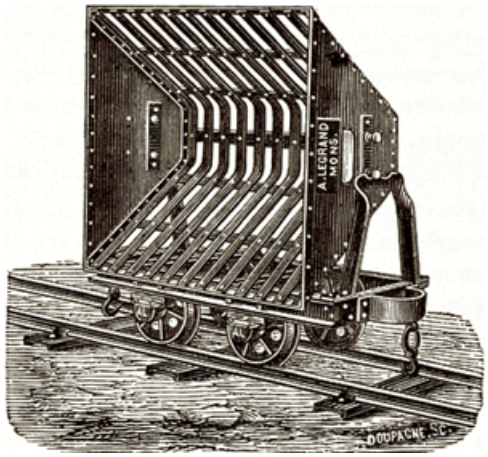
De hierna afgebeelde waggon is hoofdzakelijk bestemd voor het vervoer van boomen en sparren.

De twee onderstaande afbeeldingen vertoonen zoogenoemde tuimelwaggons; zij zijn bijzonder ingericht voor het vervoer van aarde, steengruis, kalk en andere waren, die niet veel onkosten kunnen lijden. De eerste is in gebruik aan de werken der doorgraving van de landengte van Panama (zie blz. 88). Zooals de gravuur aantoont, worden deze waggons gelost door omkanteling; maar er zijn er ook, die aan de onderzijde van

eene klep voorzien zijn, langs waar zij dan insgelijks op gemakkelijke, snelle en onkostbare wijze worden geledigd. Men bezigt ze bijzonder in de zandgroeven en cementfabrieken. Het onderstaande model, in omgekantelden stand, is uitmuntend geschikt voor het vervoeren van vele veld- en boomgewassen, zooals koolen, peen, rapen, beet, noten, appelen, peren enz.

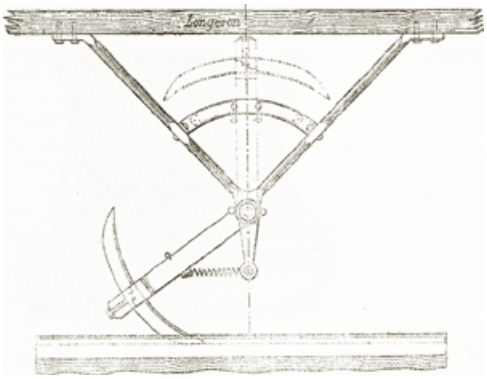

Er bestaan niet minder dan 27 verschillende modellen van deze waggons, al naar gelang zij bestemd zijn om te dienen tot

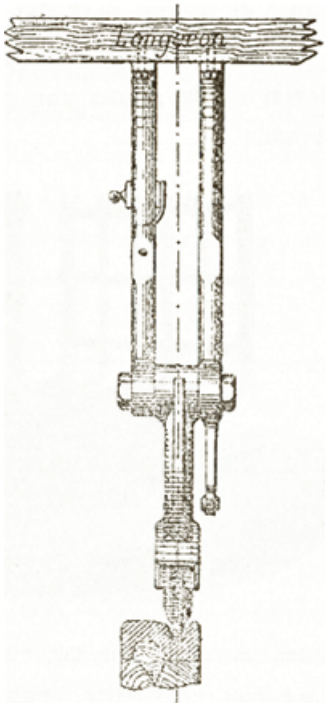
het vervoeren van deze of gene waren of stoffen. In gelijke verhouding levert de firma Legrand hefkranen; men kan zich bij haar kranen verschaffen van 1000 kil. en minder en meer hefkracht.

Dezelfde firma maakt ook waggons voor trams en gewone spoorwegen; eene bijzondere vermelding mogen wij niet onthouden aan hare zoogenoemde ziekenwagens, bestaande in een aan de zijkanten open tramwagen, waarop hangmatten worden geplaatst. Inderdaad zeer doelmatig bedacht.

Eene zeer belangrijke uitvinding, door den heer Legrand in werking gesteld, verdient loffelijk te worden genoemd naast zijne draagbare spoorwegen. Wij bedoelen den hangenden spoorweg. Hoe er die uitziet, zullen wij hier kortelijk aanhalen. Op ijzeren liggers worden sterke rechtstaande vorken bevestigd, waartusschen spoorstaven worden vastgehecht, van zulke lengten als men verlangt. Op die spoorstaven worden gekoppelde wielen geplaatst; op de koppelstangen der wielen is eene soort van vloer of dek aangebracht, waarop niet slechts goederen kunnen worden gestapeld, maar ook reizigers kunnen plaats nemen. De *trein* kan naar verkiezing in beweging worden gebracht met een electrisch toestel of getrokken worden door paarden of muilezels. In Noord-Afrika bestaan dergelijke luchtspoorwegen over eene lengte van 105 kilometers, waarbij 1200 waggons dienst doen; in Brazilië over eene lengte van 1000 meters, in Mexico over eene lengte van 500 en, dichter bij ons, in Noorwegen, over eene lengte van 1000 meters. Of het mogelijk is, de vindingrijkheid, op spoorweggebied, nog verder te drijven, zal de tijd moeten leeren, maar laat zich bezwaarlijk denken.

Tram-egge. Een lastig en vrij kostbaar onderhoudswerk op trambanen, is de reiniging van de spoorstaven. Niet slechts behoort men er steenen en andere harde voorwerpen van te verwijderen, maar zij moeten buitendien ook ontdaan worden van het slijk, hetwelk zich daaraan zoo gemakkelijk vasthecht dat de tramwagens gevaar zouden loopen te ontsporen, indien men ook maar gedurende een halven dag naliet het slijk van de sporen te scheiden. In den regel geschiedt zulks bij middel van ijzeren schupjes, vastgehecht aan een langen stok, welke gehanteerd worden door werklieden. Van verschillende zijden is reeds beproefd, om een *werktuig* te vinden, dat, aan de tramwagens vastgehecht, de spoorstaven zou ontdoen van aarde en slijk, zoodat men

op de baan daartoe geene werklieden meer diende te gebruiken. De Parijsche firma Chaudron en Manoury gelooft daarin gelukt te zijn en zij stelde het door haar vervaardigde werktuig ten toon, hierboven afgebeeld en waarvoor wij gelooven dat de naam van *tram-egge* niet misplaatst zou zijn. Het kan aan de uiteinden of het midden der rijtuigen worden vastgehecht.

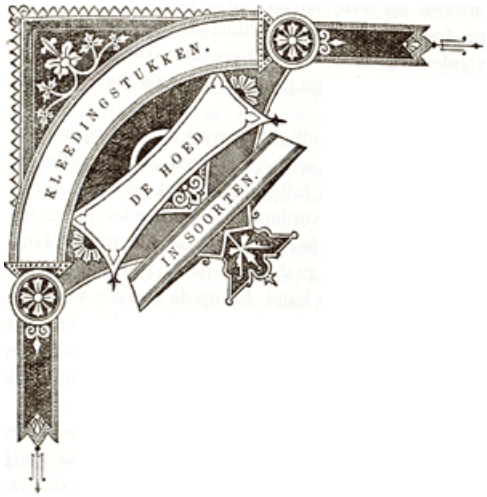
Dezelfde firma heeft op de tentoonstelling een thermo-electrischen generator, die de hitte rechtstreeks in electriciteit omzet. Hij wordt gebezigd voor de galvanoplastie, voor het laden der accumulators, voor verlichting enz. Volgens hunne berichtgevingen, zouden met dit stelsel geene ongezonde uitwasemingen te duchten zijn. Daar de bedoelde generator bij middel van gas wordt gestookt, kan men hem zoo spoedig in als buiten gebruik stellen. Hij is, voor matigen prijs, op alle grootten verkrijgbaar bij de heeren Chaudron & Manoury.

(Wordt voortgezet.)

Sterfgevallen.

JAN BAPTIST JOSEPH BACOT, de op 4 Juli overleden leeraar van vioolspel aan de Antwerpsche muziekschool, behoorde tot de beste oudere muziekkunstenaars in de Scheldestad. Hij was een uitmuntend leerling van Ch. Beriot. Zijn leven lang beoefende hij onverdroten de muziek; gedurende zijne gansche loopbaan ook, vond zijne bekwaamheid erkenning en waardeering. Sedert 1859 vormde hij deel van het onderwijzend personeel der Antwerpsche muziekschool en hij verwierf zich in die betrekking, door zijn degelijk onderwijs, de erkentelijkheid van zeer vele jongeren, die voor hunne opleiding inderdaad groote verplichting aan hem hebben. Bacot werd te Antwerpen geboren den 15^{n} Januari 1822.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.

Geen k l e e d i n g stuk is bij alle volkeren der wereld, en van de hoogste oudheid af, zoo algemeen als de *hoed.*

Wat is eigenlijk e e n h o e d ? D e z e vraag is moeielijk te beantwoorden, doch men behoort onder de gebruikte benaming ieder hoofddeksel te verstaan, de pet of klak, de tulband, de roode muts der Grieken, de lage vilten ronde hoed en hooge zijden buis.

Op onze tentoonstelling, kan men in de toonkas van den Antwerpschen hoedenmaker, J. Wynen, de geschiedenis van den hoed nagaan (zie blz. 103). Men vindt er, nevens den vilten hoed der oude Grieken, de bonte hoeden der middeleeuwen, en de zijden buis of cylindervormigen hoed onzer eeuw.

Hedendaags wordt de vilten hoed schier algemeen gedragen bij alle beschaafde volkeren van Europa, Amerika en Australië.

Wat is eigenlijk vilt?

Het is eene sterke, bijna waterdichte stof, gevormd uit samengeperste, aaneenklevende wol of haar. Waarschijnlijk kende men in de voorhistorische tijden de vervaardiging van vilt; men kende dit althans zeker lang voor alle gewone weefsels.

In de mideleeuwen was het vervaardigen van vilten hoeden een voorname nijverheidstak in ons vaderland, en tot in het begin dezer eeuw toe, telden wij honderden kleine hoedenfabrieken, over de steden en dorpen verspreid. Heden is deze nijverheid bijna gansch te niet in ons vaderland. De handenarbeid werd vervangen door de werktuigelijke nijverheid. De kleine fabrikant werd ten onderen gebracht door de groote kapitalen. Wij bezitten nog slechts een paar wollen hoedenfabrieken in de omstreken van Verviers en twee of drie groote fabrieken van vilten haarhoeden rondom Brussel. En dan nog werken deze laatste grootendeels voor den uitvoer naar Zuid-Amerika en Australië. De inlandsche markt wordt bijna uitsluitend bevoorradigd door Engelsch en Duitsch goed. Hoe belangrijk de invoer is van vilten hoeden, blijkt hieruit, dat in 1883 Engeland alleen in ons land ongeveer zeventig duizend dozijnen vilten hoeden invoerde. Duitschland zendt er ons jaarlijks bijna een even groot getal.

Zonderling, Engeland zond niet een enkelen hoed naar onze tentoonstelling; waarom, is moeielijk te gissen. Duitschland en Frankrijk, integendeel, zijn vertegenwoordigd door hunne voornaamste fabrieken in dit vak.

Voor de wollen hoeden munten de firmas Wilke, te Guben, in Silezië gevestigd, en de gebroeders Tirard, te Parijs, boven alle andere mededingers uit, door fijnheid en keurigheid van het voorwerp, evenals door de goedkoopheid der waren. Met recht werd aan den eerste een gouden eeremetaal, aan den tweede een eerediploma door de internationale jury toegekend.

Vilten hoeden worden niet alleen door het vollen van de wol voortgebracht, maar ook gemaakt van haar, vooral in de fijnere soorten. Men bezigt hier voor het haar van bevers, otters, muscus, ratten en vooral van konijnen.

De handel in konijnenhaar is heden in ons land belangrijk. Eenige haarbereiders hebben hunne waren tentoongesteld, zoo als de firmas De Jaegher & c°, uit Gent, en Lodewijk Rubbens, uit Lokeren.

Jammer genoeg, niet eene inlandsche hoedenfabriek is in onze tentoonstelling te vinden. Uit Frankrijk werden vele, fijn afgewerkte vilten haarhoeden ingezonden. Vermelden wij vooreerst de groote stoomfabriek van den heer Eugenius Provot, te Chazelles, bij Lyon, welke dagelijks niet min dan 2500 hoeden aflevert, en het gouden eeremetaal verwierf; noemen wij nog de firmas Casimir Fuziès en Leo Vitrac, te Albi, in het departement Tarn, en degene van Lucien Riel en Charles C. Morsant, beide te Bourg-de-Péage (Drôme); om andere van minder aanbelang onvermeld voorbij te gaan.

Duitschland moet nauwelijks voor Frankrijk onderdoen. Om zich hiervan te overtuigen, bezichtige men slechts de toonkassen van Max Forster, uit Altenburg, en Gottheil en Nathan, uit Hamburg.

Een lichter en goedkooper hoofddeksel is de pet of klak. Wij tellen, in ons land, een groot getal kleine fabrieken van deze wollen, laken of zijden mutsen, alhoewel men ze nergens in onze tentoonstelling aantreft. Misschien wel, omdat zij uitsluitend werken voor inlandsch verbruik en al te onaanzienlijk zijn om zich voor den uitvoer aan te bevelen. In de Fransche afdeeling vindt men de sierlijke en velerhande voortbrengsels van de voorname fabriek der gebroeders Quesney, te Charleville, in het departement Eure, gevestigd.

Gaarne hadden wij de stroohoedennijverheid goed vertegenwoordigd gezien. Het is eene belangrijke nijverheid in ons vaderland, gevestigd in de kantons Fexhe-Slins, in het Luiksche, en Sichem-Sussen-Bobré, in het Limburgsche. De hoofdzetel dezer landelijke nijverheid is te Ruckelingen. De jaarlijksche opbrengst van het stroovlechten gaat eene waarde van zeven millioen franks te boven, en verschaft werk aan meer dan twintig duizend personen. Het vervaardigen van stroohoeden is een even belangrijke nijverheidstak. Wij tellen hier te lande niet min dan vier tot vijf duizend stroohoedenmakers. Jaarlijks in Januari, verlaten zij hunne dorpen en verspreiden zich over al de groote steden van ons land, Holland, Frankrijk en Duitschland, om hunne nijverheid uit te oefenen, en keeren tegen den oogst, in Juni en Juli, ten hunnent terug. Voor het vervaardigen der stroovlechten gebruikt men uitsluitend de halmen van tarwe en spelt. Nergens, in geen land der wereld, vervaardigt men zulke fijne, glansrijke en welafgewerkte stroovlechten. Men kan eenige specimens zien van deze voortbrengsels, onder de voorwerpen door de lagere scholen tentoongesteld, en in de uitstalling der heeren gebroeders Valcke, uit Brussel. Deze voorwerpen zijn, echter, als verloren in de uitgestrekte hallen van het nijverheidspaleis en geven een zeer onvolledig gedacht van deze nijverheid. Het mangelt den Belgischen

werker aan ondernemingsgeest; er bestaat lamlendigheid bij velen onzer nijveraars;
zij gaan dan

ook niet vooruit, maar wel achteruit; velerlei inlandsch werk wordt verdrongen door de vreemde mededinging, ten gevolge van onze vadzigheid.

Vermits wij van stroohoeden spreken, vestigen wij ter loops de aandacht der bezoekers onzer tentoonstelling op de sierlijke panamahoeden uit den Elzas, van den heer De Langenhagen. Waarlijk, deze hoeden moeten niet onderdoen voor den zoolang gewaardeerden panamahoed, door de Indianen van Peru of van Nieuw-Grenada bewerkt. Waarschijnlijk zal menig hoed, door een Elzasser ineengevlochten, voor een echten panamahoed op de markt verkocht worden.

Wij zullen onze wandeling in de tentoonstelling niet eindigen, zonder een oogslag te werpen, op den hedendaagschen hoed van beschaafde lieden, de hooge glimmige buis, met zijden peluche overtrokken. Dit zonderling en toch zoo algemeen hoofddeksel dagteekent slechts van het begin dezer eeuw. Het bestaat uit een met schellak gesteven zoogenoemden bol van katoendoek, die met eene langharige zijden stof wordt overtrokken. De vervaardiging gaat moeielijk en langzaam in haar werk en geschiedt met de hand; machinaal heeft men dezen hoed nog niet kunnen maken. Wij bezitten eene menigte kleine fabrieken van zijden hoeden in ons land, over al de provinciën verspreid; zij hebben tot heden toe kloek stand gehouden tegen de mededinging des vreemdelings. Het werk van den heer C. Van Veckhoven (zie blz. 95) werd bekroond met een gouden eeremetaal. De heer Van Veckhoven is een behendig werkman, die in zijn vak door niemand wordt overtroffen.

Hiermede is ons overzicht afgeloopen. Hoezeer beknopt en onvolledig, zal dit verslag aangaande de hoedennijverheid op onze tentoonstelling voldoende zijn, om den lezer te doen beseffen, dat de hoedenmakerij een belangrijker nijverheidstak is, dan hij zich wellicht had ingebeeld.

L.M.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
IV.

Drie of vier jaren geleden, was de afstand van Madrid naar Lissabon, in spoorwegtrein, nog drie en dertig uren; maar sedert eenigen tijd is er eene nieuwe meer rechtstreeksche linie gelegd, waardoor die afstand tot op een en twintig uren is ingekrompen. Waarom zouden wij van die gelegenheid geen gebruik maken, om eens een uitstapje naar Portugal te doen, nu wij er toch zooveel dichter bij zijn? Waarschijnlijk komen wij er anders nooit.

Na een kort beraad, besloten wij de kans te wagen, en op Donderdag 23 April, stapten wij, ten 9 ure 's morgens, in den spoorwagen en gingen op weg naar Lissabon, rijkelijk van levensmiddelen voorzien, iets wat zeer geraadzaam is, want in de *fondas* der kleine spoorwegstatiën is dikwijls zeer weinig te vinden, en dan nog is het gewoonlijk peperduur.

Het was een schoone zonnige lentedag; tot tegen den avond was de landstreek waar wij doorreden, overal steenachtig; er was weinig plantengroei te bespeuren, en op de dorpen waar de trein stil hield, schenen de menschen op verre na niet in welstand te verkeeren. Maar toen de lange nacht eindelijk was voorbijgegaan, bevonden wij

ons in een veel vruchtbaarder oord; doch slechts op zeer weinige plaatsen was men met den veldarbeid bezig.

Voor ons vertrek uit Antwerpen hadden Spaansche reisverhalen ons, in sombere kleuren, al de kwellingen afgeschilderd, die de tolbeambten aan de grenzen den vreemdelingen doen verduren. Te Irun ondervonden wij reeds dat dit gansch bezijden de waarheid was: het onderzoek der bagages gaat daar integendeel zeer gemakkelijk en licht van de hand. En op de grenzen van Portugal geschiedt dit nog veel eenvoudiger; daar vroegen de tolbeambten ons enkel, of wij iets hadden aan te geven, en op ons ontkennend antwoord, lieten zij ons met vrede.

Het was 6 ½ ure 's morgens, toen wij eindelijk te Lissabon aankwamen. In onzen spoorwagen hadden wij kennis aangeknoopt met een Franschen handelsreiziger, die ons overhaalde, om met hem in het *Hôtel Français* af te stappen, een goed burgerlijk hotel, dat er van buiten niet aanlokkend uitzag, maar van binnen des te behagelijker was. Er kwamen geregeld verscheidene Fransche scheepskapiteins aan de tafel, en de gesprekken werden uitsluitend in het Fransch gevoerd.

Na het ontbijt deden wij eene lange wandeling door de stad. De inwoners zijn er zeer fier op en zeggen te recht: *Quem nâo vé Lisboa, nâo vé cousa boa:* Alwie Lissabon niet heeft gezien, heeft niets schoons gezien. Het is inderdaad eene der schoonste moderne steden, die wij, op onze omzwervingen door Europa, gezien hebben. Door eene geweldige aardbeving, op den dag van Allerheiligen 1755, schier teenemaal vernield, werd zij op eene veel steviger wijze herbouwd. Zij ligt niet verre van de zee, op de hellingen van een drietal hooge heuvelen, ter lengte van omtrent anderhalve uur, langsheen de rechterboorden van den Taag, eene waarlijk prachtige rivier, welke vlak voor de stad eene breedte heeft van niet minder dan negen kilometers, en een diepgang van vijf en twintig tot dertig meters.

Van op de rivier bij zonnig weder gezien, gaat het panorama van Lissabon wezenlijk alle beschrijving te boven: van in de laagte tot op de hoogte rust het oog met welgevallen op sierlijke gebouwen, kerktorentjes, lusthoven en wandelingen, vol heerlijken plantengroei. Palm-, citroen- en appelcienboomen behooren er niet tot de zeldzaamheid; wij zagen er rozenplanten en geraniums van vier meters hoog, prijkend met duizende bloemen, veel schooner en grooter dan wij in onze magere hofjes te zien krijgen.

De grootste plaats van Lissabon is de *praça do Commercio.* Zij paalt vlak aan den Taag en beslaat eene op-

pervlakte van 112,000 meters; langs drie zijden loopen breede zuilengangen onder kolossale, maar wat al te eentonige staatsgebouwen. Men vindt daar den postdienst, de beurs, de verschillende ministeriën, enz.; te midden pronkt het bronzen ruiterbeeld van koning Jozé I op een sierlijk voetstuk. De voorzijde der plaats daalt met marmeren treden tot in de rivier; aan de tegenovergestelde zijde staat eene groote, wat al te zware triumfpoort. Daaronder door gaande, komen wij in de *rua Augusta*, eene lange breede straat, met sierlijke winkels en welke ons op de *praça do Rocio* brengt, waar een bronzen standbeeld aan de nagedachtenis van keizer don Pedro is opgericht. De *ruas do Ouro* en *da Prata* zijn nog twee schoone straten, welke op diezelfde plaats uitloopen. Het is daar, dat men de prachtigste magazijnen van gouden en zilveren voorwerpen aantreft.

Ten einde de *rua do Chiado* staat het standbeeld van Camoens, den beroemden dichter van *Os Lusiadas;* kleinere beelden van Portugeesche schrijvers versieren de acht hoeken van het voetstuk. Het lot van Camoens was aan dit van vele andere muzenzonen gelijk; dat is, hij leefde en stierf arm en ongelukkig. De roem kwam eerst na zijnen dood; alsdan was zijn naam in ieders mond en was men fier op hem; maar bij zijn leven had men hem laten gebrek lijden.

Ook in het hoogere gedeelte der stad vonden wij zeer schoone straten. Op onze herhaalde wandelingen hebben wij opgemerkt, dat talrijke gevels, sommige van onder tot boven, andere slechts tot aan het eerste verdiep, met kleurige cementsteenen zijn bekleed, de meeste met blauwe, andere met roosachtige of gele teekeningen. Dit geeft aan die woningen een zeer eigenaardig voorkomen.

De huizen zijn meestal zeer hoog, hebben gewoonlijk vier verdiepen en worden bij gedeelten verhuurd; de eigenaars geven niet langer huurceel dan voor zes maanden, en dit moet telkens worden hernieuwd, zoo lang men van weerszijden tevreden is. Goedkoop is er de huur wel juist niet; wij hebben in de *rua de San Francisco,* eene zeer stille straat, een derde verdiep bezocht, uit vier of vijf plaatsen bestaande, dat 600 fr. per halfjaar kostte. Daar woonde een Antwerpsch huisgezin, zeer vriendelijke en gedienstige menschen, die, ofschoon zij ons niet kenden, ons niettemin met beleefdheden overlaadden. Op de tien jaren tijds, welke zij in de hoofdstad van Portugal verbleven, was het de tweede maal dat zij het genoegen mochten smaken, stadgenooten bij zich te ontvangen.

Schoone koffiehuizen, zooals wij die verstaan, hebben wij te Lissabon nergens aangetroffen; ook niet veel drankhuizen. Restauraties zijn er in 't geheel niet, evenmin als *cafés-chantants.* Daarentegen is er geen gebrek aan schouwburgen; wij telden er een half dozijn, waarbij een voor Italiaansche opera. Het *Real theatro de dona Maria de la Gloria*, aan de achterzijde van de *praça don Pedro IV*, is juist op de plaats gebouwd, waar vroeger het paleis der inquisitie stond. Een der laatste slachtoffers van dien beulenraad was een treurspeldichter geweest, met name Antonio Jozé. In de archieven van *da Torre do Tombo*, bewaart men nog geheele pakken processen-verbaal van de vonnissen dier bloedige instelling, welke zulk oneindig kwaad aan den godsdienst heeft gedaan.

Aan de haven hadden wij wel wat meer beweging verwacht, en ofschoon de reede buitengewoon schoon en gunstig heeten mag, lagen er echter niet veel schepen op anker. Wij vroegen er in het hotel, aan de spijstafel, de oorzaak van, en van verschillende zijden kregen wij ten antwoord, dat het Portugeesche gouvernement, in stede van den handel aan te moedigen, er in tegendeel slechts schijnt op bedacht

te wezen, hem allerhande hinderpalen in den weg te leggen. In hoeverre die klachten gegrond zijn, hebben wij niet kunnen onderzoeken.

Op de markten zijn allerlei eetwaren te koop; er wordt weinig of niet in de straten geleurd; het meest dat wij er zagen, waren vischverkoopsters, met de gevulde ben op het hoofd. Zij dragen schier allen een kleurigen rok, doch kousen of schoenen schijnen zij niet te kennen. Op hunne bloote voeten stappen zij over de kasseien en plonsen zij, bij regenweder, door het water, zonder er zich het minste om te bekommeren; enkel lichten zij hunnen rok een weinig op, ten einde hem niet al te zeer te bekladderen.

De kleederdracht is te Lissabon, bij den burgerstand, volkomen aan de onze gelijk, en slechts zeer weinige dames dragen er nog het zwarte kanten hoofdtooisel; verreweg de meesten hebben een Parijschen hoed naar de laatste modedracht, evenals ten onzent, met een ganschen bloemenhof er bovenop, en hier en daar lazen wij boven een goed gevuld winkelraam: *Modista franceza.*

Ofschoon Lissabon, zonder zijne twee voorsteden: Belem en Olivaes, eene bevolking van ruim 200,000 zielen telt, vonden wij er evenwel zeer weinig drukte in de straten. Dit komt wellicht omdat het gedurig klimmen en dalen, het onophoudelijk berg op, berg af, er iemand al te zeer vermoeit. Wij bezochten er verscheidene *passeios*, dat zijn openbare wandeltuinen, waarvan de sierlijkste in het hoogere gedeelte der stad worden gevonden. Op de Zon- en feestdagen worden daar militaire concerten gegeven. Alzoo woonden wij, in de *passeio da Estrella,* een *fancy-fair* bij; de gansche hof was gevlagd, er werden muziekstukken uitgevoerd en, zelfs in vollen namiddag, vuurpijlen afgestoken. Volk ontbrak er niet, en het feest was volop aan den gang,

toen er eensklaps een malsche slagregen viel, die de menigte uiteen dreef.

Wij hebben bevonden dat de luchtgesteltenis er zeer veranderlijk is: op het schoonste weder dat men wenschen kan, volgt dikwijls onmiddellijk een hevige wind- of regenvlaag; gewoonlijk zijn die echter niet lang van duur en komen de zonnestralen spoedig terug. Dit ongestadig weder wordt aan de nabijheid der zee toegeschreven. Vinnig koud is het er eigenlijk nooit, en sneeuw schijnt men er niet te kennen. Ook hebben de huizen geene schouwen en wordt er nergens vuur gemaakt dan in de keuken. Niettemin is het er soms toch zeer guur, maar dan vergenoegt men zich met warmer kleederen aan te trekken.

In den laten avond zijn de straten eenzaam en worden ook de hotels gesloten. Men moet evenwel niet ongerust wezen, al heeft men den sleutel niet op zak: men hoeft aan den hoek der straat, slechts hard in de handen te klappen, en welhaast verschijnt de nachtwaker, welke in drie of vier straten de wacht houdt, een grooten bos sleutels bezit, voor u de deur opent en u vriendelijk goeden nacht wenscht.

In de *Largo do Carmo* heeft men, als herinnering aan de zware aardbeving van 1755, de ruïnen laten bestaan van de deels verwoeste Karmelieterkerk. Men heeft daar een oudheidkundig museum ingericht, dat mettertijd belangrijk worden zal.

Het museum van schilderijen is gevestigd in de lokalen der koninklijke academie van schoone kunsten, *Largo da bibliotheca publica.* Men zou zich bedriegen, als men dacht, met de Portugeesche schilderschool daar goed bekend te worden; er is geene enkele schilderij, die voor een meesterstuk gelden kan. Wel is er eene gansche reeks paneelen, welke men als de voortbrengsels van de oude Portugeesche school wil doen doorgaan, maar die, naar wij meenen, met even veel recht, aan de oude Vlaamsche of Duitsche scholen zouden kunnen toegeschreven worden. De al te weinige doeken van Portugeesche schilders, welke het museum bezit, zijn echter voldoende om te laten oordeelen dat ze veel overeenkomst heeft met de Spaansche schilderschool; maar zij is niet tot die volmaaktheid gekomen, welke deze laatste, in hare beste meesters, kenmerkt.

Wij vonden te Lissabon een overvloed van kerken; men verzekerde ons, dat er omtremt de veertig zijn. In sommige straten zagen wij er twee, dicht bij elkander; doch groote of schoone hebben wij er niet gezien. De *Sé* of hoofdkerk, is op eenen heuvel gebouwd; zij werd door de aardbeving van 1755 schier teenemaal vernield: alleen de voorgevel bleef overeind. Binnen in zagen wij niets dat onze aandacht boeide; het verguldsel is er waarlijk al te overvloedig. De grootste kerk is die van *Santo Domingo* en de kostbaarste degene van *la Estrella*, welke volgens het model van St.-Pieters te Rome, doch op veel kleinere schaal, is gebouwd.

Wij deden een uitstapje naar Belem, eene der twee volkrijke voorsteden van Lissabon, op ongeveer een half uur afstand gelegen. Onderweg is er, langsheen den Taag, eene schoone beplante wandeling: de *Attero de boa Vista*, minstens een kilometer lang. Niet verre van daar staat het paleis van Ajuda, waar koning Luïz met zijne familie verblijft. Te Belem bezochten wij de schoone groote kerk der paters Hieronymieten; zij heeft drie beuken, waarvan die te midden, buitengewoon breed en hoog is. Er zijn prachtige glasramen en de deuren zijn met niet onverdienstelijke beelden versierd. Deze kerk, welke in den aanvang der XVIe eeuw werd gebouwd, ten dank aan God voor de ontdekking van Oost-Indië, door Vasco de Gama, heeft aan de aardbeving die Lissabon vernielde, weerstaan; thans was zij volop in

herstelling, zoodat wij er al het merkwaardige niet van zien konden. Het voormalige klooster dient nu tot jongensweezenhuis.

Daar schuins tegenover, aan den boord van den Taag en ook deels in de rivier, staat een eigenaardige vierkante toren. Bij lage tij kan men er rond gaan, doch bij hoog water spoelen er de baren tegen aan. Het is een zonderling oud gebouw, met balkonvensters en marmeren kolommen. Boven aan de vier hoeken van het platte dak staan aardige wachthuisjes; zeer schilderachtig! Voorheen was deze toren eene soort van versterkte forteres, die tot bewaking der rivier diende; thans wordt hij nog enkel als een gedenkteeken van vroegeren tijd beschouwd.

Evenals de Nederlanden, had Portugal veel van de Spaansche overheersching te lijden. De hertog van Alva, dezelfde die ten onzent als een bloedgierige tyran te werk ging, rukte in 1580, aan het hoofd van een machtig leger, naar Lissabon op, nam die stad in en leverde haar aan de plunderzucht zijner trawanten over. Het schavot bleef weken achtereen in werking, en de moedige Portugeezen, welke hij liet om het leven brengen, waren schier ontelbaar. Eerst zestig jaren nadien herwon Portugal zijne onafhankelijkheid.

J. STAES.

Zonnevlekken.

Van sterrekundige zijde wordt de aandacht gevestigd op ongemeen groote vlekken, die, sedert kort, aan de oppervlakte der zon worden waargenomen, en die men, vooral ter rechterzijde van de zonneschijf, bij middel van een zwart gemaakt glas, met het bloot oog heeft kunnen zien. De grootste vlek wordt gezegd eene breedte van ruim 6000 aardrijkskundige mijlen bij eene lengte van 20,000 mijlen te hebben, zoodat zij meer plaats beslaat dan er noodig ware om 50 aardbollen naast elkander te kunnen zetten.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten.

De kinderbeelden.

De heer J. Corona schreef in het Milaneesch blad *Il Secolo,* een vergelijkend artikel over de kinderbeelden, door kunstenaars van verschillige landen in de kunsttentoonstelling ingezonden. Met genoegen nemen wij het opstel over, dat eene loffelijke hulde brengt aan onze vaderlandsche beeldhouwers:

‘Ik beloofde u eene beschrijving van de wijze waarop beeldhouwers van de verschillende volkeren in Antwerpen vertegenwoordigd, kinderen voorstelden. Zulk eene vergelijking kan uwe lezers bevallen. Hetzelfde zou te doen zijn met de zee-, berg- en sneeuwgezichten, daarin het voorbeeld volgende van den geachten Ernest Biondi, welke binnen kort een nauwkeurig overzicht zal uitgeven van de landschapschilderingen van de verschillende volkeren.

Wij beginnen met de kinderen, later zien wij voor wat anders.

In Italië zijn de kinderbeelden altoos de nauwkeurigste en de bevalligste. En dit bevinden wij niet alleen in de tentoonstelling voor schoone kunsten, waar de Italiaansche

Een duo.

kinderen straks te talrijk voorkomen, maar ook in de nijverheidstentoonstelling, waar de kinderen het grootste deel uitmaken van de ontelbare beelden en beeldekens. Ik kies er drie uit, die ik voorstel. Allergrappigst is de groep, door den beeldhouwer Rainoldo Pereda van Milaan, getiteld: *Een duo.* Het is waarlijk om te lachen en eischt geene beschrijving. Onmogelijk, iets volmaakter en levendiger voort te brengen.

Ziehier het meisje van Eugenius Lombardi, eveneens van Milaan, het is evenals de groep van R. Perada, in marmer. De houding, de uitdrukking zijn treffend van waarheid; het is een tooneeltje dat altoos zal bevallen.

Dan hebben wij: *De waaier van mama,* door Quirino Tempra, ook van Milaan. Dit beeld is min natuurlijk dan de vorige. Een kleine

Moeders waaier.

jongen heeft den waaier zijner moeder gevonden, en wil hem met de zijden koorde medesleuren, maar de waaier, te groot zijnde, slingert hem tusschen de beenen en dreigt hem te doen vallen. De knaap heft de rechterhand tot aan zijn hoofd..... waarom?..... dat weet ik niet.....

Nu, hopend dat de Italiaansche beeldhouwers het getal kinderbeeldekens niet zullen overdrijven, gaan wij over tot de andere volkeren, waar wij ook gebeeldhouwde kinderen vinden, maar in kleine minderheid, zoodat wij ze moeten zoeken, terwijl in onze Italiaansche afdeeling zij elkaar verdringen gelijk in eene kinderschool.

Beginnen wij met België, waar de Italiaansche kunst in hare oude overleveringen gevolgd wordt.

Frans-Jozef Joris, van Antwerpen, stelt ten toon, buiten drie schoone borstbeelden, den knaap met den drijftol spelend. De schets (zie blz. 135), zal u genoeg zeggen, dat dit marmeren beeldje een van de liefste is van de tentoonstelling. Zoo, spreekt er eenieder over.

Een andere Antwerpsche beeldhouwer, toont ons eene recht schoone en eigenaardige groep in brons: *Te vroeg ontwaakt.* De oudste zuster heeft niet gewacht tot de kleinste uitgeslapen was en heeft ze plotselings opgenomen. Gij kunt u eene gedachte vormen van het stampen en huilen! Maar de warme pap zal weldra troost brengen en alles zal gedaan zijn, om morgen op nieuw te beginnen.

Dit zoo welgelukt beeld is gemaakt door Alfons Van Beurden en werd aangekocht voor de verloting (zie blz. 135).

Van België gaan wij naar

Kind met papegaai.

Nederland. Hier vinden wij slechts een enkel kinderbeeld. Het is in brons; de kunstenaar, heer Ludwig, heette het: *Gevaarlijke toestand.* Op de bloote schouders eens knaaps heeft een papegaai, een oogenblik van zijne ketens verlost, zijn klauwen gezet, de knaap weet niet wat doen, hij trekt met de koord, maar dit is nog erger en hij eindigt met de armen uit te steken en te schreeuwen, in afwachting dat moeder-voorzienigheid hem helpe. De knaap is goed gemodeleerd, maar stijf in zijne bewegingen. De papegaai zou meerder met de nagelen moeten krabben en met den bek bijten.

Vermits wij ons in de koude streken bevinden, zetten wij eenen voet in Noorwegen. Daar vinden wij een enkel kinderbeeld, en het is in gebakken aarde. Een lief groepje, dat kind met eenen

Vogelvriend.

vogel. Deze heeft zichtbaar genoeg gegeten, maar de kleine wil voortgaan met hem den knapzak op te dringen, die zijne moeder hem had gegeven; hij plaagt hem met de handen en stem, de vogel strekt de vleugelen uit en zou zich willen ontrukken aan die verschrikkelijke dwingelandij, maar het is te vergeefs. Het is een goed werk, alhoewel de bijhoorigheden wat verwaarloosd zijn.

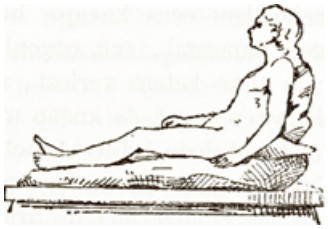
Als wij in de koude landen blijven, kunnen wij het

Gulzigheid.

eenig kinderbeeld, door Zwitserland tentoongesteld, zien. De ongelukkige! de beeldhouwer noemt het *Gulzigheid,* maar ik zou er bijvoegen “gedwongene.” Zijne ouders, die waarschijnlijk in het veld werken, hebben zich willen verzekeren dat er niets kwaads aan het kind zou voorkomen en hebben het met losgemaakte kleederen aan eenen boom gehangen zoodanig dat de voeten alleen den grond raken. Maar het kind weende en dat heeft men ten allen prijs willen vermijden. Wat gedaan? Men heeft het in de hand eenen schoonen druiventros gegeven, dien het zich nu vermaakt te kirrelen. De houding is niet natuurlijk en denkelijk bestaat zulk een gebruik maar in enkele kantons van Zwitserland. Wat er van zij, de plaatsingscommissie nam het werk aan en het werd zelfs bekroond. En nu, wie wijst mij nog een kinderbeeld aan? Ik heb al wel de uitgestrekte zalen te doorloopen, ik vind er geene meer.

Frankrijk levert

Ismaël.

slechts een *Ismaël* op; hij is een jongeling, dus geen kind; maar toch zullen wij hem met de anderen laten doorgaan. De ongelukkige is stervend van dorst, te midden der woestijn. Het wezen is oprecht dat van iemand op zijne laatste oogenblikken. Hij beziet nog den hemel, maar alle hoop is weg. En denken, dat misschien op dit oogenblik de engel het glas water bereidde dat hem moest redden! Als uitdrukking, is dit beeld een meesterstuk en het Fransch staatsbestuur heeft goed gedaan het aan te koopen voor zijne verzamelingen. De beeldhouwer Biondi noemde het in gepaste uitdrukkingen *Proximus tuus fanciullo.* Het is gebeeldhouwd door Jan Dampt, van Parijs. Maar het is tijd een einde te maken aan mijn schrijven over kinderbeelden, min of meer schoon, en min of meer klein, en ik sluit, op zoek gaande naar andere kunstvergelijkingen.

J. CORONA.'

Edison.

Den grooten uitvinder op het gebied van de electriciteit, en menig ander, over wien wij reeds dikwijls in de gelegenheid waren korte berichten op te nemen, den heer Edison, is het met zijne uitvindingen, wat zijne eigene stoffelijke omstandigheden betreft, beter gegaan dan de meeste ontdekkers van voor de samenleving nuttige zaken. Van de Western-Union Telegraafmaatschappij te Nieuw-York ontvangt Edison jaarlijks 20,000 dollars; hij is hoofdaandeelhouder in vijf fabrieksondernemingen, die een kapitaal van 900,000 dollars hebben, en alle fraaie winsten uitbetalen. In de maatschappij voor electrisch licht der benedenstad Nieuw-York heeft hij een bedrag van 80,000 dollars gestoken, dat hem ook winst opbrengt. In het geheel heeft hij, naar men berekent, tusschen vijf en zeventig en honderdduizend dollars inkomen per jaar, of, in onze munt, een klein half millioen franks.

Moederliefde.

(Het hier volgend opstel is bewerkt naar het Hoogduitsch van G.W.C. Starke, die als practisch godgeleerde en prediker geboekt staat. Hij werd te Bernburg in 1762 geboren, en stierf aldaar in 1830.)

In eene bloeiende streek van Italië, tusschen welriekende citroen- en appelcienwouden, bewoonde de goede Clementina een klein en eenzaam gelegen huis, waar zij haren echtgenoot en drie kinderen door hare onuitspreekbare liefde gelukkig maakte. Zij gaf haren gade meer door de teederheid haars harten, dan de natuur hem schonk door de bekoorlijkheid die hem toestraalde uit de schoone zwarte oogen van een fijn besneden wezen, omgeven van zwierige bruine lokken; voor hare kinderen deed zij meer door lieve, voorbeeldige zorg, dan zij gedaan had door hun het leven te schenken.

Eens had zij, terwijl haar man voor zaken uit was, van 's morgens af tot den naderenden avond, met vlijt gearbeid, en, zonder om zich zelve te denken, rusteloos hare zorgen tusschen de vereischten van haar huishouden en de bezigheden voor hare kleinen verdeeld. Over haar voltrokken werk verheugd, trad zij buiten de deur harer hut, en blikte, zooals eene moeder blikken kan, vol zorg naar haar knaapje Antonio, dat in de nabijheid met zijne kleinere zuster Francisca rustig zat te spelen bij een lauwerstruik, in het lommer van prachtige olijfboomen.

Gerustgesteld trad zij terug binnen, zette op de versleten tafel, het schamele, doch welsmakende avondeten gereed, boog zich lang met een lachend gezicht en ingehouden adem over de wieg waarin haar zuigeling met blozende wangen en regelmatige ademhaling den zoeten slaap genoot, en zette zich dan zonder gedruisch op een bankje naast de wieg neder.

De vreedzame stilte rond haar, het zacht ronken van haar slapend kind, het aangenaam koeltje dat in de dichte wijngaardranken aan haar venster scheen te fluisteren, het geheimzinnige en meermaals onderbroken gekwirrel eener zwaluw die onder het dak nestelde, en vooral de vermoeidheid na eene dagtaak van veertien uren, deden den slaap ongemerkt hare zware oogleden voor eene poos sluiten. Doch eensklaps sprong zij recht. Ik mag niet slapen, zoo dacht zij, Francisca heeft een nieuw kleedje noodig, en wreef de loomheid uit hare oogen. God alleen weet, hoe dikwerf en met welke liefde eene moeder den slaap verjaagt, als het voor hare kinderen noodig is. Zij zette zich aan 't spinnen, draaide haar spinnewiel zoo snel, als moest al het garen voor het kleedje nog dienzelfden avond gesponnen zijn.

Eenklaps deed een plotseling angstgeschreeuw van haren Antonio haar verbleeken. Zij sprong de hut uit, en zag bevend hoe hij de kleine Francisca huiswaarts leidde; ijskoud werd het haar om het hart, toen zij den knaap reeds van uit de verte haar hoorde toeroepen: ‘Moeder, zie toch, hoe Francisca's hand bloedt! Eene adder heeft haar gestoken.’ - ‘Ach, Francisca, mijne Francisca! eene adder! God! waarom liet ik u hier spelen? Hulp! Hulp!’ Dit was al, wat de moeder, met gebaren van wanhoop, kon uitbrengen, al wat zij een voorbijijlenden man in gebroken woorden toeriep.

‘Vrouwke, zoo sprak de man, ik kan mij hier niet ophouden, want mijn vader ligt in gindsch dorp doodziek; ook kan ik u slechts eenen raad geven: tracht u eenen hond te verschaffen, om het vergif uit de wonde te zuigen, doch verwijl niet, het eischt spoed; ik ken geen ander redmiddel.’

Na deze woorden ging de man verder, en Clementina scheen als door eene plotselinge zotheid overvallen, terwijl de wanhoop haar bleek gelaat stuiptrekkend bewoog. Doch na een oogenblik wierd zij kalmer. Haar wezen verhelderde. ‘Een hond het addervergif uit de wonde zuigen! riep zij, dat zal een hond niet doen, maar eene moeder kan dit, eene moeder zal dit.’ En haastig trok zij hare dochter tot zich, als rukte zij ze van eenen afgrond weg, drukte hare lippen op de wonde, en zoog er aan, zoog zoo hevig, en zoo lang, als moest zij een honderdjarig leven uit deze wonde trekken.

Intusschen ziet Antonio den vader naderen, vliegt naar hem toe, en verhaalt hem wat er gebeurd is, en wat moeder doet. De jonge man verbleekt van schrik, en wankelt zoodanig, dat hij zich aan den naasten boom vasthouden moet. ‘Wat overkomt er u, vader?’ riep de knaap, en sprong naar hem toe, als wilde hij hem helpen; doch, voor hij hem vastklemmen konde, trok hij zich weder terug, bij het zicht eener doode slang, die hij nu eerst, aan den stok zijns vaders gebonden, bemerkte, en stamelde: ‘Ach, die adder was het, ja, zulke adder heeft onze lieve Francisca gestoken.’

‘God lof! God lof!’ juichte de vader, ‘dit is geene adder, dit is eene onschadelijke slang, die niemand dooden kan.’ Met oogen vol tranen, bereikte hij zijne hut, klemde dochter en moeder tegelijk vast, hield hen lang op zijne borst gesloten, en riep vreugdedronken uit: ‘Gij, stoute, voortreffelijke vrouw, hoe zeer deedt gij mii ijzen! Doch, God zij geloofd! 't was geene vergiftige slang; de Heer zij geloofd en geprezen, wij blijven nog te zamen, en uwe moederliefde zal ik mij immer herinneren, en geen uwer kinderen zal ze ooit vergeten; deze hand, op welker wonde gij uwe moederlijke lippen druktet, zal ongetwijfeld later uwe grijze haren met rozen en mirtekransen versieren.’

Stom van vreugde en geluk, traden de echtgenooten met hunne kinderen hun huisje binnen. Door het venster bestraalde de ondergaande zon de opgedischte tafel, en de

zuigeling in de wieg lag met zijne wijdgeopende kijkers rustig rond te loeren, en lachte vriendelijk zijne gelukkige ouders tegen, die zich over zijne sponde bogen om hem te zoenen en te streelen.

Rennes, 1885.

ALEX STOOPS.

De munj-plant.

In Punjaub en eenige andere streken van Indië groeit de bovengenoemde plant overvloedig in het wilde, zonder dat zij tot nog toe de aandacht vestigde van de Europeesche nijverheid, die er evenwel groot voordeel zou kunnen uit trekken. De inboorlingen gebruiken de bladeren der munj-plant ter vervaardiging van daken voor hunne woningen; de stengels worden gebezigd voor mandewerk en er worden ook zittingen van stoelen en velerlei huishoudelijke voorwerpen uit gemaakt. Van de vezels der plant, die door sterkte en taaiheid uitmunten, wordt touw en garen vervaardigd. De inboorlingen en Indische pachters gebruiken geen ander touw voor hunnen landbouwarbeid, dan zij zelven maken van de vezels van munj. Buitendien dient de plant ook nog als veevoeder. Er wordt verwacht, dat deze zoo veelzijdig nuttige plant, te eeniger tijd een handelsartikel zal worden voor de Europeesche markt.

Rooken op niet rooken?

In een opstel van dr. T.C. van der Kulk, in het Nederlandsch maandschrift de *Tijdspiegel* verschenen, vertelt deze geleerde in de volgende bewoordingen hoe hij zich aan de tabak ontwendde:

‘Het is bekend, dat het misbruik van tabak - en wie kan evenals bij drank de grens aangeven tusschen gebruik en misbruik? - verscheidene lichamelijke ziekten teweegbrengt, waarvan de dokters tevergeefs naar de oorzaak zoeken, en die verdwijnen, wanneer men het gebruik van tabak nalaat.

De ziekten daargelaten, geloof ik, dat het veelvuldig gebruik van tabak, zooals dit in onze maatschappij is ingeweven, bij zeer vele menschen weinig minder schadelijk werkt dan het regelmatig gebruik van wijn en drank.

De schadelijke invloed van tabak ligt voornamelijk in de storing van het zenuwstelsel. In den regel openbaart zich deze in zekere ongestemdheid, prikkelbaarheid, beving, duizeligheid en in verband daarmee zwakkere werking van het verstandelijk vermogen en van de wilskracht.

... Ik was indertijd een zware rooker. Zelfs werd mij door een dokter het gebruik van zware tabak voorgeschreven. Nooit was het in mijn gedachte gekomen, sommige onaangename verschijnselen aan het geregeld gebruik van tabak toe te schrijven.’

Zekeren dag, las de heer van der Kulk een uit het Engelsch vertaald boekje van den Amerikaan dr. Allcott, die de nadeelen van de tabak met levendige kleuren opsomde en pleitte voor geheele onthouding. De onder-

vinding is de beste leermeesteres, dacht de heer van der Kulk, en hij rookte eenige dagen niet. Gemakkelijk ging dit niet; uit gewoonte greep hij telkens naar tabak. Toch hield hij eenige dagen vol en bemerkte, dat het hoofd op den duur helderder was; in het begin vlotte het denken minder snel, maar eenmaal aan het werk, bleef het hoofd helderder. Toen begon hij matiger doch allengs weer zooveel te rooken, dat er gedurende eenigen tijd loomheid, traagheid in het hoofd ontstond, zoodat het werken hem veel inspanning kostte en soms in het geheel niet ging. Na eenige proefnemingen van dien aard, besloot hij zich geheel te onthouden.

'In het begin (zoo verhaalt hij) is dit een zwaar werk; na verloop van een paar dagen is het verlangen naar den prikkel zeer sterk en heeft men veel wilskracht noodig, om weerstand te bieden aan de begeerte. Het plotseling ophouden van den prikkel oefent tijdelijk zelfs een nadeeligen invloed uit op het zenuwstelsel; men is meer dan gewoon ontstemd, maar langzamerhand wijken deze verschijnselen en men wint elken dag in frischheid en helderheid van geest. Bij het gebruik van tabak waren zekere tijden van den dag, dat het werken mij moeilijk viel; het kostte inspanning, mij bij sommige dingen te bepalen. Na de geheele afschaffing van het rooken is het mij onverschillig, wanneer ik werk; het hoofd heeft den geheelen dag de noodige helderheid.

Na verloop van zekeren tijd verdwijnt de behoefte aan tabak zoodanig, dat zij afkeer inboezemt; men kan niet alleen de tabak niet meer verdragen, maar de smaak is zelfs onaangenaam en men kan zich niet voorstellen, dat het ooit een lekkernij is geweest, waarop men zóó verzot was, dat men geen avond buiten rooken kon, zonder zich zeer onaangenaam te gevoelen. De gevoeligheid voor tabak is nu in omgekeerden zin zoo sterk, dat het mij onmogelijk is, het lang uit te houden in kamers of zalen, waar veel gerookt wordt. De tijd der afschaffing duurt nu reeds een jaar of zeven en ik bevind er mij voortdurend wel bij.'

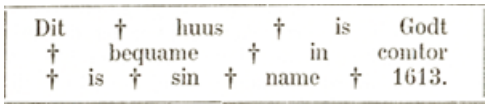
De heer van der Kulk noemt het gebruik van tabak vooral schadelijk wanneer men jong is. Hij wijst er op, dat onze vaderen ook rookten, maar herinnert er tevens aan, dat hun beginsel bij de opvoeding was: niet rooken, vóórdat men de tabak zelf verdienen kan. En, zoo luidt zijne opmerking, tegenwoordig ziet men de jongens al rooken, wanneer zij nog moeite hebben, een sigaar vast te houden.

Ofschoon erkennende, dat voor een matig gebruik van tabak veel te zeggen is, gelooft de heer van der Kulk, dat geheele afschaffing in de meeste gevallen beter is, omdat het moeilijk valt de grens te trekken.

'Gewoonlijk (zoo besluit hij zijn betoog) hoort men tegen geheele onthouding van tabak of drank aanvoeren, dat den mensch dan ook waarlijk niets meer overblijft. Voor 't oogenblik is het gebruik van tabak en drank zeer zeker een genot, maar waar vele minder aangename oogenblikken tegenoverstaan. Hebben wij gedurende eenigen tijd den strijd der onthouding gestreden, dan hebben wij gewonnen, dat wij ons voortdurend aangenamer gestemd gevoelen; inzonderheid is dit het geval bij de onthouding van tabak, die op de vroolijkheid, de opgeruimdheid, de lichtere opvatting van de dingen des levens een merkwaardigen invloed uitoefent. Spoedig is het genot verleerd en kan er derhalve van ontbering geen sprake meer zijn.'

Kroniek.

Brugge. In de *Brugsche Beiaard* van 29 Augustus wordt het volgende medegedeeld: ‘Men is soms in verlegenheid met het opstellen van een uithangbord, in ouden stijl, voor de huisjes, die men hier in Brugge zoo talrijk en zoo lief herstelt of nieuw opbouwt, naar vroegeren trant. Geene betere voorbeelden dan de oude uithangborden der huizen zelven. Dezer dagen, in een huis van den Molenmeersch, dat weer tot herberg werd ingericht, vond men, bij het opdelven van den grond, een klein arduinsteentje van ongeveer twee decimeters oppervlakte. Er stonden letters op, en men las het volgende, in de schikking en in den vorm dien wij hier teruggeven:

Dit † huus † is Godt
† bequame † in comtor
† is † sin † name † 1613.

‘Het huis keert dus tot zijne vroegere bestemming van herberg terug. Vroeger heette het: *in Comtor,* wat wil zeggen *in (den) compostor* of drinkebroer. Zoo ten minste legt men het uit.’

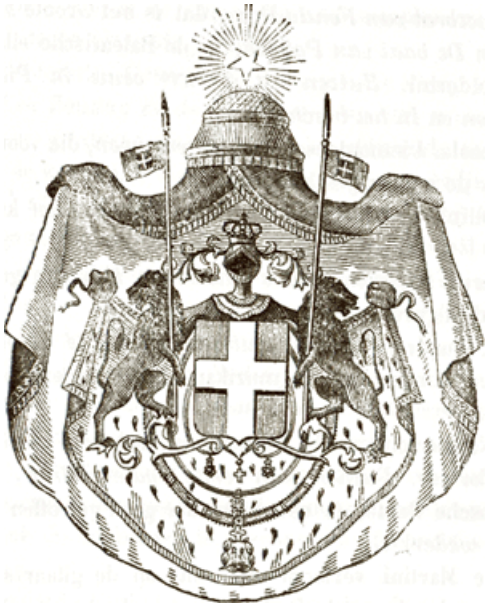
Buitenland.

Birmingham. In deze stad heeft rond het einde van Augustus de uitvoering plaats gehad van een oratorium of geestelijk zangspel van Charles Gounod, getiteld: *Mors at Vita,* hetwelk zeer belangrijk wordt genoemd. Het eerste gedeelte vertolkt de vrees der stervelingen voor Gods gerechtigheid en besluit met het bazuingeschal van den dag van 't laatste oordeel; in het ander gedeelte wordt een tafereel opgehangen van de hemelsche gelukzaligheid. Geheel het werk maakte een grooten en gunstigen indruk. De uitvoering wordt geroemd, zoo voor de koren als voor de solos (zangeressen Albany en Patey, zangers Lloyd en Santley). Het stuk is opgedragen aan Z.H. Leo XIII. De uitvoering heeft 69,875 fr. opgebracht.

Rome. In de tweede helft van September is uit den Tiber een bronzen Bacchusbeeld, van iets minder dan natuurlijke grootte, opgehaald, ter plaatse waar de middenpijler van de nieuwe brug komt, welke gaat worden gelegd, voor het behoef van de straalverbinding, nabij de kerk van S^{t}.-Crisogone. De werklieden botsten het eerst op de metalen plint, die, hol zijnde, klonk alsof het eene groote metalen plaat was. Het hoofd is gekroond met klimop en druiven. De linkerarm is opwaarts gebogen, terwijl de hand een langen met wijngaard gekroonden staf omvat. De rechterarm hangt neer en staat eenigszins buitenwaarts. Het gelaat is naar de rechterzijde gekeerd en de zwaarte van het lichaam rust op het rechterbeen, terwijl van het linker de knie eenigszins vooruit staat, zoodat enkel de bal van den voet en de teenen den grond raken. Het standbeeld is ongeschonden, behalve eene zuivere scheur, boven den rechterenkel, en dat de bacchusstaf in drie stukken is gebroken, welke zijn teruggevonden. Het brons heeft eene fraaie gouden tint. Naar gissing is het beeld van Romeinsch maaksel.

> Het bittere van den ouderdom is de naderende scheiding.
> GEORGE ELIOT.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. italiaansche afdeeling.

De commissie voor Italië is samengesteld uit Z.E. markies Maffei, buitengewoon gezant en gevolmachtigde van Z.M. den koning van Italië, en de heeren commissarissen ridder L. Petich, consul van Italië te Antwerpen; ridder W. de Sanctis, voor de schilderkunst; C. Barbella, voor de beeldhouwkunst; ridder professor G. Callegari, secretaris bij het ministerie van koophandel in Italië.

Geschiedkundige stukken zijn er in deze afdeeling zeer weinig; tusschen de bijzonderste noemen wij van: E. Gelli (Florence), *Karel I en A. Van Dyck*, een stuk zeer zorgvuldig in al zijne deelen bewerkt.

M. Faustini (Rome), *Louiza Sanfelice door Bourbonsche soldaten te Napels aangehouden*, verdienstelijke schilderij, maar die te hoog hangt om er een juist oordeel over te vellen.

In zaal 2 prijken de portretten van HH. MM. den koning en de koningin van Italië, goed geschilderd door M. Gordigiani (Florence), die ook eene uitmuntende schilderij heeft tentoongesteld, getiteld: *De verlatene.*

Van wijlen G. De Nittis, die verleden jaar te Parijs overleed (zie 1884, blz. 139), is hier een uitmuntend stuk: *De Pyramidenplaats te Parijs* voorstellende.

Van te Parijs verblijvende Italiaansche schilders ontmoetten wij hier een drietal, met nagenoemde werken:

C. Mezzara. Een goed portret van mej. P. Vaillant en twee schilderijen getiteld: *Hij bemint mij niet!* en *Droomerij*. Laatstgenoemd stuk, door den heer Ed. Simillion, te Antwerpen, gekocht, geeft eene bedaagde vrouw te zien, in stemmige kleeding, nabij een venster gezeten; zij gebruikt een kop koffie, en terwijl zij die omroert met een lepel, staart zij peinzend voor zich uit. Vandaar de titel der schilderij. De vrouw is blijkbaar naar het leven geschilderd en de schilder is uitnemend in zijn werk geslaagd, hetwelk met groote zorg uitgevoerd, eene zoo verdienstelijke als aangename voorstelling vormt. Het fraaie stuk, *Hij bemint mij niet*, werd gekocht door den heer D. Ratinckx, te Antwerpen.

F. Mezzara. *Keuken* en *Groenten,* twee bij uitstek fraaie, krachtig, frisch en met groote waarheid geschilderde stillevens; het eerste is aangekocht door prins Stirbey, te Courbevoie (Parijs), het tweede door den heer Ed. Simillion, te Antwerpen.

C. Pittara. *Buffels in de Romeinsche vlakte*, *Koeien* en een fraai *Landschap.*

Nagenoeg een vierde der aanwezige schilderstukken werden uit Milaan toegestuurd. Meesters en werken zijn als volgt:

L. Bazzaro. Twee welgelukte schilderijen: *Te Chioggia nabij Venetië* en *De voorlezer.* Dit laatste hangt te hoog en is daarenboven slecht verlicht.

B. Bezzi. *Omstreken van Rome, Romeinsche vlakte* en *Molen te Verona.*

M. Bianchi. *In het sermoen;* er zit, op den voorgrond, eene knielende dame, terwijl de tempel verder met volk bezet schijnt; *Het zog van de stoomboot* en een *Venetiaansch meisje*; drie verdienstelijke schilderijen.

G. Boggiani. *Eerste herfsttinten*, *Bergstroom* en *Kastanjeoogst;* dit laatste is het eigendom van het ministerie van openbaar onderwijs te Rome.

F. Carcano. 16 kleine, zeer fraaie *Gezichten* uit Pompeji, Venetië, Rome en Asiago, en *Op de weide* (berg van Scio).

B. Cascella. *Terugkeer uit het veld*; zeer fraai.

E. Crespi. *Eene christen-martelares.* Twee personen dalen de trappen der onderaardsche begraafplaats af, het lijk der martelares torschend. Daarboven verleent eene opening eenen doortocht aan het daglicht, dat ten volle op het doode lichaam neerstraalt. Grootsch en gevoelvol is heel die samenstelling; misschien toch is de doodskleur des lijks wat al te krachtig afgeteekend.

U. Dell'Orto. *Avondschemering tusschen de Alpen*, en een ander zicht *Tusschen de Alpen*, dat aan het ministerie van openbaar onderwijs te Rome behoort.

A. Dovera. *Plefna* (Meer-Orta), *Isola-bella* (Groote Meer).

I. Farina levert ons eene goede studie van een *Girondespeler.*

E. Gignous. *Herfst*, *In het bosch* en *Venetië*, drie aangename afbeeldingen, die van veel kunstvaardigheid getuigen.

B. Guiliano geeft ons *Het rijzen van de bladeren*, eene fraaie voorstelling van dit getijde in de natuur en in het menschelijk leven, dus in dubbel vertoon; op den voorgrond ontwaart men eene ziekelijke dame met eene juffer van gezelschap; achter haar volgt de knecht. Aangekocht voor de verloting.

F. Gnecchi. *Eene stille plaats* en *Rivera*, *visschershuizen bij het Groote Meer*, zeer goed afgekeken.

G. Induno. *Schaakspelers*, *De kunst op het dorp*, *Via Appia*, *omstreken van Rome*, zijn eigenaardige stukken;

vooral is in het tweede stuk de dorpsschilder goed getypeerd.

G. Mantegazza. *Hoofsche manieren* is eene geestige voorstelling, ten huize van rijke lieden, waar men een kind kunstmatig leert gaan. *Vreugde en verdriet* vertoont ons een huwelijksstoet, voorafgegaan van speellieden en daar tegenover eenen verbolgen vader, wiens dochter weenend vooraftreedt. Dit goed uitgedrukt tooneel, dat eene voortreffelijke schilderij vormt, is aangekocht door den heer J. Chojnovski, van Kiew.

G. Modorati toont ons *Een treurigen dag*, terwijl G. Quaranta ons een aangenamen *Veldlust* laat zien, en op *De hoeve* laat vertoeven. C. Rapetti, *De uitverkorene* en eene *Bergjacht.*

L. Rossi. Twee fraaie voorstellingen uit Lombardië: *Het etensuur* en *De pronkkamer in een boerenhuis;* dit laatste is vooral schoon van kleur: de pronkkamer, waar het gansche gezin aan 't kouten is, is een groote stal. Aangekocht voor de verloting.

G. Segantini. *Het schapenscheren* in Noord Italië en eene *Studie*, bevatten schoone hoedanigheden.

G. Zannoni. *Watergebrek op de hoeve*, *Dwarsweg*, *Verdeeld goed* en *De jonge meester is ziek*, zijn wat al te kleurig.

Uit Bologna zijn gezonden van wijlen prof. L. Busi: *Des kindjes feest*, een allerliefst en een zeer zorgvuldig bewerkt stuk; van G. Tivoli: *Zwaarmoedigheid;* van R. Faccioli: *Boezemvrienden* en *Voorheen;* de heer Ed. Simillion, voornoemd, kocht de *Boezemvrienden*, en hij mag zich vleien, daarmede de hand te hebben gelegd op eene der fraaiste schilderijen van de tentoonstelling. De bedoelde vrienden, die op de schilderij levensgroot zijn afgebeeld, zijn eene grootmoeder, hare kleindochter en de met den saaibol van het meisje spelende huiskat. De vrouw en het kind zijn meesterlijk geschilderd; men waant den lach van het meisje te hooren en het is alsof men de kat ziet bewegen. Het stuk is daarbij merkwaardig schoon van kleur.

Van schilders te Reggio (Emilia) gevestigd, zagen wij: van G. Chierici, *De goede stiefmoeder* en *Binnenhuis*, twee goede voorstellingen uit het huiselijk leven; van P. Ferretti, *Portret* van den wereldberoemden Humboldt; van C. Manicardi, *Zoo gaat het in de wereld!* voortreffelijk opgevat: terwijl men in eene woning aan iemand in stervensnood de laatste sacramenten der kerk brengt, is in dezelfde straat een stoet van een jong huwelijk; Manicardi's *Aanleg voor de kunst* is ook goed getypeerd.

L. Pasini. *De vreugd onder een schamel dak* en eene goede *Studie.*

Uit Verona zonden: A. Dall'oca Bianca, *Brand!, Mist in 't verschiet*, *Schoon weder* en *Zandvischers.* Het tweede stuk is bijzonder welgelukt.

N. Nani. *De gevolgen van het kwaad* is eene zedelijke voorstelling: een zwaar bedronken kerel, die weldra zal aangehouden worden. *Verkeerd geoordeeld*, zoo spreekt de wijnverkooper tot iemand die zijn wijn proeft en zich wellicht als kenner voordeed, doch het ditmaal niet geraden heeft van wat jaar de wijn is.

De Turijnsche schilders en hunne werken zijn: E. Bertea, *De overzetboot van Fondo Poce*, dat is het Groote Meer in Italië, en *De baai van Polloza*, op de Balearische eilanden.

M. Calderini. *Huizen uit de* XVe *eeuw in Piemont*, *Herfstzon* en *In het bosch.*

D Cosola. Piemonteesche *Waschvrouwen*, die voortreffelijk naar de natuur geschilderd zijn.

C. Follini. *De begrafenis van de pop*, een lief kabinetstukje.

E. Serra. *Nieuwmodische waaier* en *Edi* zijn goed gepenseelde figuren.

G.B. Quadrone. *Slecht onthaald* en *Na de vertooning:* een arme rondzwervende muzikant, met een ezel, apen en honden

Uit Napels zonden: F. Cortese, een zicht van *Poestum.*

E. Cortese. *Puinen van eene waterleiding,* uit de Romeinsche vlakte, en een bijzonder goed getroffen *Regenachtig weder.*

G. De Martini vertoont ons eene op de gitaar spelende vrouw, onder den titel: *De krekel*; aangekocht door den heer Th. de Lange, van Amsterdam; *Eene zwerfster*, van denzelfden schilder; twee goede schilderijen.

F. Mazzotta. *De liefde zooals zij is*, eigenaardig voorgesteld.

G. Toma. *De biecht*, eene goed getroffene voorstelling, die wat eentonig van kleur is, evenals *De poos*, van V. Volpe, voorstellende eenen pater kapucien, die met een ander liefhebber muziek maakt en welke zich beurtelings de keel ververschen.

De volgende schilders zonden hunne werken van uit de stad Venetië: G. Biasin. *Terugkeer van den doge Morosini uit den krijg van Morea* en eene *Begrafenis te Venetië.*

N. Bordignon. *Voor de eerste communie* en *Watersprenkeling.* Dit laatste stelt, op geestige wijze, meisjes voor, die aan den wasch zich vermaken met elkander met water te besprenkelen.

C. Carlini. *Venetië in de XVe eeuw*, *Oostersche kleedij* en *Moederleed*, drie goed getroffene tafereelen.

G. Ciardi. *Messidoro*; een der schoonste stukken dezer afdeeling is dit landschap, hetwelk de voorstelling bevat van een oogst in de vlakte van Treviso; *Stil water*, lagune van Venetië, is mede eene zeer gelukkige schilderij van G. Ciardi.

A. Comirato. *Opene plaats in Venetië* is een goet geslaagd stadsgezicht.

G. Favretto. *Suzanna*, eene geestig uitgevoerde schilderij, en *Venetiaansche kleederdrachten*, vertoond door eene volksmenigte die voor een loterijkantoor van Torretta staat, eenigszins bont van kleur, zijn echter zeer schoon. Van denzelfden schilder zagen wij een goed *Mansportret.*

L. Ferrazi. *De nieuwsgierigen* zijn goed weergegeven; *Hart en kunst* stelt een heer in kamerrok voor, die de piano bespeelt en door zijne dochter gezoend wordt.

L. Gasparini. Twee eigenaardige tafereelen; het eene is getiteld: *Kus uw vader*; het andere voert den volgenden langen titel: *Als 't u belieft*, *jongens*, *maakt eens dat gij weg komt!* Het is de vrouw van een snoepkraam, die zoo spreekt, tegen plagende jongens.

E. Lancerotto. *Geheime bijeenkomst*, is danig ingeschoten; *Een Zondag in de tentoonstelling van schoone kunten*, eene goede voorstelling van kunstlievende menschen, die, in de kunstzaal, rond een beeld gezeten, schijnen thuis te zijn; dat is al beter dan ten onzent, waar wij eens Zondags in een museum kinderen met den kaatsbal spelende zagen; *Voor het vertrek*, is een hartelijk afscheid.

A. Melesi. *Venetiaansche visschers*, doen zien dat de schilder goede modellen voor oogen had.

L. Mion. Levenslustige *Bedotspelers.*

L. Nono. *Zondagsche tooi* is eene prachtige schilderij, eene moeder voorstellende die hare dochter gouden oorbellen insteekt, vooraleer ter kerke te gaan. Het is een der puikste stukken dezer afdeeling; niet alleen de voorgestelde personen, maar ook de landstreek is overheerlijk afgebeeld in Nono's schilderij.

E. Paoletti. *Aankoop van een goeden degen* is goed getypeerd en *Aan het water* frisch getoetst.

L. Rosa. *Chioggia* bij Venetië en drie gezichten uit laatstgenoemde stad: *Het groot kanaal, De vischmarkt* en *Eene brug;* zij mogen alle als zeer welgelukt genoemd worden. De schilderij, *Chioggia* getiteld, geeft niet die stad, maar het daaraan gelegen bevaarbaar kanaal te zien, waarop een aantal inheemsche vaartuigen, kennelijk aan hunne eigenaardige zeilen, drijven; van Chioggia zelve ontwaart men de gebouwen op den achtergrond van het tafereel; de vaartuigen lossen voortreffelijk uit op het doorschijnend kalme water, waarover heen het schitterend licht van een schoonen Italiaanschen dag ongetemperd gloort. Werd aangekocht door den heer Ed. Simillion, van Antwerpen.

P. Sala. *Te Venetië*, geeft eene goede gedachte dezer stad.

E. Tito. '*t Is een model!* zoo schijnen de voorgestelde personen te zeggen van een opgesmukt meisje, dat voorbij is gegaan. De schildering kwam ons wat vlok voor.

T.C. Welsch. *Capri*, *na onweder.*

Uit Florence zonden: L. Bechi. *Twee kleine Ciociaren.* N. Cannicci. *Terugkomst uit het veld.* E. Ferroni. *Nabij Florence*, en een *Jong meisje aan de fontein.* A. Glisenti. Een weinig beduidend *Jachtverhaal.* A. Moradei. *De nieuwe Suzanna.* D. Pesenti. *Het paleis van den doge te Venetië.* A. Tommasi. *De fluit van den stoomwagen*, behoorende aan het ministerie van openbaar onderwijs te Rome. F. Vinea. *De bloemenleurster*, *de Medicissen op de villa van Antignano* en *Japansche Venus.*

Van te Rome gevestigde schilders zagen wij: *Moeder*, *Kleine bedelaressen*, *Verliefden* en *Schaduw*, van O. Bigion; zij schenen ons wat smodderig geschilderd.

N. Cipriani stelt ons *Een dichter* voor, uit het keizerlijk tijdvak, zijne scheppingen aan een vrouwengezelschap voorlezend. Onder het opzicht van geschiedkundige getrouwheid, laat het stuk niets te wenschen, maar wat de schildering betreft, gelijkt het al te veel aan kleurendruk.

G. Guardabassi. *Eene waarzegster*, *Het huwelijk van den burgemeester*, *De kiekenwachtster*, *Aan de kerkdeur*, alle met veel zorg uitgevoerd, maar wat al te kleurig.

M. Lovatti. *Wedrennen.* P. Ostini. *Een eerste bezoek aan de catacomben.* F. Petiti. *De Tiber.* G. Raggio. *Buffels in de Romeinsche vlakte.* A. Sartorio. *De malaria*, *Justinianus en Theodora* en eene *Vrouwestudie.* Het tweede stuk, in verouderden stijl opgevat, mist diepte in de voorstelling. E. Borsa (Mona). *In den voorhof.*

A. Costa (Genua) levert ons een zeer aanlokkend gezicht uit de *Omstreken van Napels*, en A. Muzii (Terano) twee fraaie *Landschappen*, terwijl L. Delleani (Polione Biella) ons *Op de Alpen* brengt. *De terugkomst van de markt* en *Rust* van L. Cima (Belluno) en '*s Morgens aan den oever van de Stura*, van F. Galateri di Genola (Cherasco), mogen wij niet onvermeld laten.

P. Mariani (Monza). *De haven van Genua*, bij maanlicht gezien en dezelfde *Haven,* 's avonds, doen een goed effect; *Aankomst van eene overzeesche stoomboot* en een *Winterlandschap*, 's avonds, zijn even verdienstelijk.

P. Ricca, Saluzzo (Cuneo). *Sneeuw* is de eenvoudige titel dezer schilderij, die geheel en al aan den winter denken doet.

De jonge boer in een boomgaard, van A. Coffa (Palermo), de *Arabieren op de vlucht* en *Poort van een oud Turksch arsenaal*, van A. Pasini, zijn bij de verdienstelijke stukken aangeteekend.

M. Carmine (Belinzona Zwitserland) heeft zijn onderwerp ontleend aan Noord-Italië; het is getiteld: *Terugkomst van de markt* en mag geroemd als goed bewerkt.

P. Loverini (Bergamo), *De touter* en *Het model* zijn twee goede studiën.

De prachtigste waterverfschilderingen komen van Rome.

C. Battaglia heeft er drie: eene *Boerin*, en twee, met name *Anna* en *Cecilia. Anna* werd gekocht door den heer J. Chojnovski, van Kiew.

A. Bompiani. *Herberg in de Romeinsche vlakte*, *Annuccia* en *Graziella.* Die laatste is voor de verloting aangekocht.

R. Bompiani. *Oostersche kleederdracht* en *Eene straat in Pompeji*, in gomwaterverfschildering.

A. Corelli. *Mijne arme Maria*, een meesterstuk, waaraan het gouden eeremetaal van de 1e klasse werd toegekend.

P. Gabrini. *De schipbreukelingen.* E. Monti. *In eene kerk der IXe eeuw.*

V. Beltrandi (Turijn). Sappig geschilderde *Italiaansche vruchten.*

Beeldhouwkunst.

Nagenoeg alles, wat van uit het klassieke land der beeldhouwkunst werd tentoongesteld aan werken in dit vak, verdient schoon te worden genoemd, zij het dan ook in onderscheidene mate, met inachtneming van trappen of graden.

De Italianen verstaan de kunst, niet slechts om het marmer te bewerken, alsof het was of potaarde ware; maar ook om de harde stof als het ware te bezielen en met levenswarmte te vervullen. Het moge al waar zijn, dat zij niet veel gewrochten tentoonstellen die tot de zoogenoemde groote kunst behooren, die academische of klassieke werken kunnen worden genoemd; maar hun klein beeldhouwwerk van groote verdienste is zoo talrijk en zoo schoon, er steekt zooveel geest in en het getuigt van zooveel natuurlijke kunstvaardigheid en wonderbare handigheid, dat men zich tot eerbied en hoogachting gedwongen voelt voor de *groote* kunst die er vereischt werd om deze voorwerpen van *kleine* kunst te maken.

De inzendingen van de te Milaan gevestigde beeldhouwers zijn even merkwaardig als afwisselend. A. Argenti's *Jonggetrouwde vrouw* is een bij uitstek keurig gewrocht. Van E. Astori's drie keurige beeldjes, geven wij hier in zincogravuur den flinken *Schouwvegersjongen;* als een zeer

verdienstelijk gewrocht vermelden wij van denzelfden kunstenaar den karaktervollen kop van eene *Landloopster.* Allerliefst is D. Barcaglia's zeepbellen blazende jongen; de catalogus vermeldt dit stuk onder den titel: *De zeepbel.* Uitmuntend zijn ook de werken van G.B. Bottinelli, uit Rome, *De regen* en *De wind.*

Puikstukken zonden G. Branca, G.L. Buzzi, Q. Corbellini, F. Crespi, R. Calli, P. Gindici, E. Lombardi (zie blz 185), A. Mazzuccheli, L. Pagani, C. Pandiani, R. Perada, van wien de heer Edm. Oppenheim, te Brussel, het lieve groepje *Grootmoeders muts* aankocht en wiens *Duo* op blz. 185 is afgebeeld. Tusschen de Milaneesche beeldhouwers vermelden wij nog met eere A. Ruga, G. Spertini, Q. Tempra (zie blz. 185), G. Villa, U. Zannoni et A. Zavatone.

Fraaie werken zonden ook C. Monari, van Bologna, G. Udny, van Carra en E. Serano, van Chieti, die zeer veel bijval had met zijn *Peter-Pauw* en *Rosina*, *Peter-Pauws zuster*, in gebakken aarde; het eerste werd aangekocht door den heer Miguel de Novaes.

Uit Rome zonden A. Bottinelli, L. Hasselrus, A. Maraini, G. Masini en G. Monteverde goede beeldhouwwerken in.

Uit Turijn: D. Calandra, die met zijne *Kloosterbloem*, die verschillende malen verkocht werd en ook op de nijverheidstentoonstelling in gebakken aarde voorkwam, groote belangstelling heeft opgewekt; P. Della Vedova, G. Dini, G. Ginotti, E. Tabacchi.

A. Flaibani, uit Udine, stelde een keurig vrouweborstbeeld ten toon, getiteld: *Eene maaister.*

Bronswerken.

Eene eerste plaats, tusschen de ingezonden bronswerken, wordt ingenomen door de gewrochten van C. Barbella, uit Francavilla, die een achttal kleine groepen en beeldjes tentoonstelde, welke ieder eene menschelijke aandoening, een gevoel uitdrukken, of een toestand voorstellen, met eene indrukwekkende juistheid. De schilderachtige kleederdracht der Abruzzische landlieden kwam den bekwamen meester voor zijne beeldjes uitmuntend te stade. Het werk van dezen kunstenaar is meesterlijk geslaagd. Hij doet het brons leven. Merkwaardig is daarbij de fraaiheid en afwisseling van tinten, welke hij heeft weten te verkrijgen en die hij als naar goeddunken schijnt te kunnen aanbrengen, op de plaatsen zijner keuze. Hij schijnt daarover te beschikken als over verf. Met dit aanbrengen van tintschakeering is hij inzonderheid uitnemend geslaagd in zijn groepje, hetwelk de catalogus vermeldt onder den titel: *De verjaardag,* en dat een grootvader voorstelt, die door zijne kleindochter wordt geliefkoosd: men zou zeggen, dat voor den hals, het gelaat en de handen van het meisje zachter brons is gebruikt dan voor die des ouden mans. De meeste beeldjes geven minnende paartjes te aanschouwen. De hier in gravuur afgedrukte *Idylle* en *Alleen* geven er een goed gedacht van; het eerste is duidelijk genoeg; het tweede vertoont twee verliefden die zich tot den veldarbeid begeven en, gaande weegs, half verborgen door eene opgehouden wan, eenen kus wisselen.

Veel beziens heeft E. Biondi's levensgroote voorstelling, in gebronsd hout en pleister, van Antigonus, *Jeruzalems laatste koning*, uit het geslacht der Macchabeeën. Dezelfde bekwame kunstenaar zond bovendien de volgende zeer fraaie bronswerken: *Bedelmonnik*, *Een Romeinsch tooneel*, *In karavaan* en *In Opper-Egypte.* De *Bedelmonnik* en de twee laatstgenoemde bronswerken zijn aangekocht door den heer Clark, te Londen.

A. Borchi, uit Milaan, stelt twee merkwaardige werken ten toon, een standbeeldje van den ridder Bernini, in brons, zuiver bewerkt en met niets dat gekunsteld schijnt in de uitdrukking, en een marmerbeeldje, getiteld: *Macherina.*

Niet minder loffelijk mogen worden genoemd de volgende werken, insgelijks van te Milaan gevestigde kunstenaars: A. Bottinelli, *Geheimzinnige woorden*, verkocht aan den heer Durand, van Rome; F. Confalonieri, *De verloofde;* F. Crespi, *Kanonnier*, *Rustuur* en een bij uitstek geestig groepje, getiteld: *Van de badreis terug;* R. Pereda, een *Waterspuiter*, zijnde een puik fonteinbeeld; G. Spertini,

WERELDTENTOONSTELLING VOOR SCHOONE KUNSTEN. - ITALIAANSCHE AFDEELING.
Idylle.

In Opper-Egypte.

Alleen.

De lustige schoenmaker; D'Orsi, *Uw evennaaste,* een krachtig bewerkt, in den vollen zin van het woord meesterlijk beeld, toebehoorende aan de galerij van nieuwere kunst te Rome, een boer voorstellende die, moede gewerkt, met de hak voor de voeten, wezenloos voor zich uitstaart; Franceschi, het uitmuntend zittend beeld van een *Grafschriftkapper*, ook aan voornoemd museum toebehoorende. Voor D'Orsi's beeld betaalde het Roomsch museum 25,000 fr.; voor het zittend beeld van Franceschi 9000 fr.

V. Gemito, uit Napels, geeft bewijzen van zeer veel talent in de portretten welke van hem op de tentoonstelling prijken, en waartusschen wij als bijzonder goed getroffen en welgelijkend dit van den Franschen schilder J. Meissonier vermelden. Gemito's portret van Verdi vermelden wij in 't bijzonder als een degelijk gewrocht. Zeer verdienstelijke beeldhouwwerken van denzelfden meester zijn ook: *Narcissus*, *Fortuny* en *Carmela.*

E. Marsili, uit Venetië en D. Sodini, uit Florence, mogen, blijkens hunne inzendingen, geteld worden tusschen de goede Italiaansche beeldhouwers. Marsili's bronzen beeld, *Roeping* getiteld, een uitstekend gewrocht, werd door den heer L. Jamar, uit Luik, aangekocht. Indrukwekkend is Sodini's pleisterbeeld *Het geloof*, voorgesteld door een blind man, neergeknield bij een kruis, waarop hij de eene hand legt, terwijl de andere rondtast en de mond bidt. *Ja of neen*, een bronzen groepje, en een *Studiekop* in gebakken aarde, van denzelfden kunstenaar, zijn mede vol verdienste.

> Gelukkig is slechts hij, wien *dat* in 't leven is opgelegd, wat hij *nauwkeurig verstaat.*
> P.G.C.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.
Toonkunst.

In de groote feestzaal zagen wij een niet aantrekkelijk geschilderd orgel van den befaamden C. Anneessens, uit Geeraardsbergen; deskundigen roemen dit orgel als een meesterlijk, ja, schier weergaloos gewrocht; wij hebben er door Wiegand overheerlijk hooren op spelen. Buiten een keur van harmoniums, werd door P. Schijven en c^{ie} (Brussel) een groot orgel ingezonden, hetwelk, zonder een prachtmeubel te zijn, als orgel een puikstuk is. Fraaie harmoniums werden ook ingezonden door Balthazar Florence (Namen); koperen en houten speeltuigen door den heer F. Andelhoff (Turnhout); schoone buffet-pianos door de heeren Coveliers en H.-L. Paeschuys (Antwerpen); keurige pianos door A. Berrens, te Antwerpen zoo gunstig gekend en aldaar woonachtig in de Leopoldstraat, n^{r} 31. Het huis A. Berrens is gesticht te Antwerpen in 1840. Zijne inzendingen, ter tentoonstelling, bestonden uit pianos met rechtstandige, schuinsche en gekruiste snaren. De pianos van Berrens, die wij hoorden bespelen, onderscheiden zich door haar krachtigen vollen toon, gemakkelijken aanslag en treffende welluidendheid. Wij geven op blz. 196 de afbeelding van eene door den heer A. Berrens tentoongestelde *eikenhouten* piano, een wezenlijk prachtmeubel, waarvan de teekening werd geleverd door den verdienstelijken kunstschilder J. Wagner. Dit soort van prachtpianos is zeer in trek gekomen voor de versiering van zoogenoemde Vlaamsche kamers of vertrekken, die ingericht of bemeubeld zijn naar den stijl der kunstherbloeiing. De keurders der pianos hebben aan den heer A. Berrens, met

algemeene stemmen, het gouden eeremetaal toegekend; ook dezes leveranciers van werktuigen en klavieren, Ch. Gehrling en C. Monti, van Parijs, ontvingen het eere-diploma en het gouden eeremetaal.

Onder de inzenders van schoone pianos, inzonderheid zoogenoemde buffet-pianos, behooren ook L. Derdeyn & zoon, de groote fabrikanten van Rousselare; - Klaes Cassard, te Geeraardsbergen; - C. Nuytens, E. Vits en B. Van Hyfte, te Gent; - Hainaut & zoon, te Bergen (Henegouwen), die gunstig gekend zijn, en sinds lang, om hunne uitnemende forte-pianos; - J. Gunther en J. Oor, te Brussel, die, als pianomakers, eene zeer groote en welverdiende faam genieten; - A. Liedel, te Brussel en Gebroeders Hainaut, te Binche, uitmuntend door hunne puike pianos met dwarssnaren; - G. Heineman en L. Hoeberechts & zoon, te Luik; - J. Herman, te Ath; - F. Rummel, te Antwerpen, die, onder andere schoone pianos, eene naar den stijl van den tijd van Lodewijk XVI bewerkte piano tentoonstelde, welke ongemeen prachtig is; - V. & C. Gevaert & zoon, te Gent.

De heeren Vivier en Oor stellen hunne uitvinding voor het *stemmen van pianos* ten toon. Zij wordt van bevoegde zijde als ernstig en doelmatig geroemd.

Ook van den heer Gevaert is eene nieuwe uitvinding op de tentoonstelling, namelijk een speeltuig, hetwelk den naam van *Harmonista* draagt en bestemd is om het begeleiden van kerkgezang te vergemakkelijken, ja, die begeleiding zóó gemakkelijk te maken, dat de begeleider zelfs de kennis der muzieknoten ontberen kan. De klanken en lettergrepen van den kerkzang zijn namelijk aangewezen door cijfers, waarnaar de begeleider zich dan heeft te richten, bij het aanslaan van de toetsen. De harmonista kost slechts 100 fr.

Op hoogst uitstekende wijze handhaaft de heer G. Van Engelen & zoon, te Lier, de reeds meer dan eene halve eeuw goed gevestigde faam van zijn huis, door de echt voortreffelijke blaasinstrumenten, die hij tentoonstelt. Ook de buitenlandsche deskundigen hebben deze speeltuigen, welke door hen zeer nauwkeurig werden onderzocht, den ruimsten lof toegezwaaid. Wij kunnen verzekeren, dat het werk, door den heer Van Engelen geleverd, dien lof onverdeeld verdient. De zoon betoont zich de waardige opvolger van zijnen vader, die, in zijn tijd, de eer genoot, in geheel de provincie Antwerpen te worden genoemd als de man die de beste koperinstrumenten wist te maken. Wij vestigen bij deze gelegenheid de aandacht van hen, die blaasinstrumenten mochten noodig hebben, op den winkel van den bekwamen Lierschen fabrikant, die, als dusdanig, onder alle opzichten uitmunt en een iegelijk, die tot hem komt, met Vlaamsche trouw, dat is op het woord, bedient.

De *Fransche afdeeling* levert eene inderdaad rijke keus op, aan speeltuigen van verschillenden aard, die ook door hunne verzorgde uitwendige bewerking den Franschen smaak alle eer aandoen. In de eerste plaats vermelden wij tusschen de inzenders van pianos, de heeren Erard & c°, A. Pleyel, Wolff & c°, J.G. Gaveau, F. Eletté & c° (opvolger Ed. Gouttière), die, geheel Europa door, voor wezenlijke meesters in 't pianomaken gelden. De firma Erard werd in 1779 gesticht. Pleyel werd reeds in 1827 met goud bekroond. Wolff zag zich het kruis van eer toekennen. Gaveau is al van kort na 1847 beroemd. Buiten de reeds vermelde, werden uit Parijs nog zeer schoone en deugdelijke pianos ingezonden door de pianomakers Focké oudste zoon, H. Herz, Passeneveu, Kriegelstein & c°, Ruch, Lévêque & Thersen, A. Thibout & c°, N. Winther en A.A. Wolter. De Fransche naam, in de kunst der vervaardiging van pianos, vindt zich op de tentoonstelling waardig gehandhaafd. Frankrijk doet

zich, voor het overige, met eere gelden voor het maken van allerhande muziekinstrumenten. Belangrijke inzendingen, aan houten en koperen speeltuigen, deden de Parijsche fabrikanten F. Besson, - Mille (opvolger van Antoon Courtois & Mille), - P. Goumas & c°, - F. Millerau en eenige anderen.

De firma Erard stelde ook harpen ten toon, die meesterlijk bespeeld werden door den heer Hasselmans, een Belg, thans leeraar aan het muziekconservatorium te Parijs.

Dumon, Lelièvre & c^{ie}, uit Andelys, stelden prachtige en inderdaad schoonklinkende harmoniums ten toon.

Van Gariolo zoon, zagen wij, met groote belangstelling, eene piano en een orgel, die zich op werktuigelijke wijze, mechanisch, laten bespelen.

Op hoogst eervolle wijze werd aan de tentoonstelling deelgenomen door de gunstig gekende fabriek van cylinder-orgels Alexander Gasparini, gevestigd te Parijs, boulevard Voltaire n^{r} 207. Dit huis is befaamd om zijne voortreffelijke muziekorgels, van groot en klein formaat, waaronder eene bijzondere vermelding toekomt aan de orgels van den heer Gasparini, die er op ingericht zijn, om zware krijgsmuziek te spelen. Wij achten het niet onbelangrijk, hier de prijzen van eenige bij Alexander Gasparini verkrijgbare orgels aan te halen. Een klein orgel, 12 kilos zwaar, samengesteld uit 22 toetsen en bijzonder bestemd om door vrouwen en kinderen te worden bespeeld (8 verschillende arias), kost 295 fr.; een orgel van 26 toetsen en 9 arias, 21 kil. zwaar, kost 440 fr.; een van 35 toetsen, 9 arias en 26 kil. gewicht, 520 fr.; dito van 44 toetsen, met bassen en tegenbassen, 580 fr.; deze orgels zijn zoogenoemde fluitorgels (uniflutes en harmonie-flûtes). Melotonsorgels (van alle tonen) kosten van 295 tot 550 fr. Orgels met trompetten, 550 fr. Voor groote orgels, 8 arias spelende en voorzien van houten trompetten, verschillen de prijzen van 750, 980, 1400 tot 2200 fr. Een orgel met 74 toetsen, 42 trompetten en 4 bazuinen, is 2800 fr. geteekend; een met 85 toetsen, 44 trompetten en 7 bazuinen, 5500 fr. Voor de orgels, waarmede groote krijgsmuziek kan worden gemaakt, blijven de prijzen tusschen 2500 en 4880 fr. Deze orgels hebben van 57 tot 92 toetsen.

De fabriek van muziekinstrumenten van het huis Halary, gesticht in 1768, heeft hier eene gansche verzameling toontuigen; Halary heeft voor opvolger den heer Fr. Sudre, Poitevins-straat 6 en 8, te Parijs.

De bekende Rijsselsche luitmaker en fabrikant van andere speeltuigen P.J. Hal, heeft uitnemend schoone instrumenten tentoongesteld.

C. Pecatte en F.N. Voirin, uit Parijs, befaamd voor het maken van vioolbogen, snaren en kammen, lieten zich met eere vertegenwoordigen.

Eene zeldzame verzameling Indische blaas- en snaarinstrumenten en andere speeltuigen, alsmede eene groote metalen galmplaat die in pagoden van Achter-Indië als klok schijnt dienst te doen, werden ingezonden ten name van de Fransche Cochin-Chineesche bezitting Cambodja.

In de *Duitsche afdeeling* werden de merkwaardigste inzendingen gedaan door Schiedmayer, uit Stuttgart, welke firma reeds sedert 1765 bestaat en 500 werklieden bezigt; L. Römhildt, uit Weimar, en Joh. Kuhse, uit Dresden (de vertegenwoordiger dezer drie groote fabrikanten van pianos en andere muziekinstrumenten is de heer A. Berrens, te Antwerpen). Verder zagen wij er ook van de *Concordia*-vereeniging, van Berlijn; Julius Deesz(Saarbrücken); Carl Ecke, Frati & c^{ie}, L. Mörs & c^{ie} (Berlijn); Th. Mann & c^{ie} (Bielefeld); F. Adam, van Crefeld; Carl Mand (Coblenz); Gerard Adam (Wesel); Wilh. Weischenberg (Dusseldorp); Gebr. Trau (Heidelberg); G. Ad. Ibach (Darmen).

Harmoniums, harmonicums en orchestriums van H. Burger (Bayreuth); Imhoff en Mukle, te Vohrenbach, F. Keller, te Lenzkirch bij Baden; E. Dienst, te Gohlis (Leipzig); Ch. F. Pietschmann en zoon, te Berlijn en van G.H. Jochem, te Worms, eene luit. In deze afdeeling bevinden zich twee *electrische orgels* van Welte-Schmoele & c^{ie} te Freiburg i/B.

Uit de *Engelsche afdeeling* verdient eene zeer bijzondere vermelding de schoone staartpiano van de Londensche firma J. Brinsmead en zoon. Deze piano wordt gezegd eene hoogst buitengewone waarde te hebben. Tusschen de zes Engelsche inzendingen onderscheidden wij ook eene buffetpiano zonder kas, volgens een nieuw stelsel gemaakt.

Oostenrijksche afdeeling. Eene staart- en andere pianos van: A. Caffol, te Triëst; C. Hofmann en R.W. Kurka te Weenen; violen en gitaren van gebroeders Lutz, te Schönbach (Bohemen); blaasinstrumenten van C. Stecher en harmonicas van W. Thie, te Weenen.

Zwitsersche afdeeling. Prachtige pianos van Huni & Hubert, uit Zurich, met een gebreveteerd stelsel van ijzeren trekkers, die het rekken der snaren, door weersverandering, tegengaan. Door de bekwame fabrikanten heeren gebroeders Mermod waren muziekdoozen in soorten ingezonden.

Afdeeling Canada. Harmoniums in soorten van de *Dominion Organ & Piano Company*, Bowmanville, O., alsook een orgel der *Huntingdon Organ Company*, Huntingdon; van G.M. Weber, Kingston, O., eene viool.

Italiaansche afdeeling. Een aantal fraaie pianos van C. Perotti, Carlo Roeseler (Turijn); J. Turconi (Konstantinopel); Domenico Vigo (Milaan); harmoniums van E. Colla, (Wiscomoscanos); ocarines van C. Gio en J.B. Gasparini (Milaan); violen en gitaren van H. Marchetti, A. Guadagnini (Turijn); E. Rogga (Genua); snaren van G. Trerisano (Bassano); Turksche tam-tams van Carradori & c°, te Pistoja.

De *Russissche afdeeling* bevat puike pianos; als voortreffelijk worden genoemd die van de huizen C.M. Schroeder, F. Muelbach, gebr. R. en A. Diederichs, C. Goetze,

te St.-Petersburg. Door N. Fedoroff, te Moskou, waren fraaie klarinetten en een aantal andere instrumenten ten toongesteld.

Engelsch-Indische afdeeling. De landvoogd sir J. Fergusson heeft een muziekinstrument ingezonden, *Vina* genaamd; het opperhoofd van Miraj, een onder den naam *Satar* gekend snaartuig, de nabab van Junagadh verschillende speeltuigen en de regeering 13 instrumenten.

Kroniek.

Antwerpen. *Koninklijke academie voor schoone kunsten.* Prijskamp van Rome voor de beeldhouwkunst. Voor den voorloopigen prijskamp werd het volgende gevraagd: 1. Uitdrukkingshoofd, op natuurlijke grootte geboetseerd: Afgunst van den oudsten broeder, bij het zien dat zijn vader den verloren zoon weder aanneemt als zijnen zoon, na hem alles vergeven te hebben; 2. Samenstelling van een half verheven beeldwerk, Nero's dood voorstellende; 3. Beeld naar de natuur geboetseerd. De proeven werden gemaakt van 7 tot 27 April en tentoongesteld van 4 tot 6 Mei. Als mededingers naar den eindprijskamp werden aangenomen: P. Braecke (Nieupoort); K. Samuel (Brussel); J. Lagae (Rousselare); G. De Vreese (Kortrijk); J. Anthone (Brugge); G. Van Hove (Wetteren). Bij koninklijk besluit van 4 Mei waren de volgende heeren tot keurders benoemd: Joz. Geefs, C.A. Fraikin, K. Verlat, K. Van der Stappen, J. Canneel, L. De Taeye, P. Drion, J. Pecher en J. Ducaju. Bijgevoegde leden: J. De Braekeleer en P. De Plyn. Voor den eindprijskamp was gevraagd een half verheven beeldwerk, voorstellende: Cesars dood. De beoordeeling had den 31^{n} Augustus plaats; de 1^{e} prijs werd toegewezen aan Juliaan Anthone, de 2^{e} aan Godfried De Vreese; eene eervolle vermelding bekwam Karel Samuel. De werken waren te zien geweest van 1 tot 8 September, dagelijks van 10 tot 5 ure.

- In plechtige zitting van 11 Augustus werden benoemd: als gewoon lid der academie, de bouwkundige T. Donaldson, te Londen, ter vervanging van wijlen L. Haghe (zie blz. 44); als buitengewone leden: mej. E.J. Beernaert, ter vervanging van C. Tschaggeny, in 1883 bevorderd tot gewoon lid; G.J. Thomas, beeldhouwer te Parijs, ter vervanging van J. Bonnassieux, beeldhouwer te Parijs, in 1884 bevorderd tot gewoon lid; C.A. Questel, bouwkundige te Parijs, ter vervanging van P. Abadie, bouwkundige, te Parijs overleden den 2^{n} Augustus 1884; tot leden van verdienste: de heeren G.V.A.G. Duplessis, bewaarder van de prentenverzameling der nationale bibliotheek te Parijs; kanunnik E.H.J. Reusens, hoogleeraar te Leuven; H. Rolin, voorzitter der Maatschappij ter Bevordering van Schoone Kunsten te Gent, en ridder G.C.A.M. van Havre, te Antwerpen.

- Een koninklijk besluit van 17 September, verleent het burgerkruis 1ste klasse aan de heeren E.J. Dujardin, J. Geefs en H. Verdonck, leeraars, het eeremetaal 1ste klasse aan Ph. Rombouts, griffier, J. Schadde, L.V. Schaefels, leeraars, P.J. Truyens, toezichter, en het eeremetaal 2^{e} klasse, aan A. Baudart, portier, bij de Antwerpsche academie.

Halle. Dagbladen verzekeren, dat voor de Stradivariusviool die nu wijlen Servais als een erfstuk van zijn vader bezat (zie blz. 171), 25,000 fr. is aangeboden door den vioolkunstenaar Jacobs, 28,000 fr. door den hertog van Camposelice en 60,000 fr. door den baron Mendelsohn.

Sterfgevallen.

CASIMIRUS HENCKENS, rustend pastoor en verdienstelijk letterkundige, geboren te Veerle den 13n Maart 1829, is te Merxem bij Antwerpen op 29 Juli overleden. Priester gewijd te Mechelen, den 28n December 1854, was hij gedurende 25 jaren onderpastoor te Zellick, toen hij er tot pastoor bevorderd werd den 31n December 1880. Drie jaren later vroeg hij zijn ontslag, om zijne overige dagen aan de studie en de letterkunde te

WERELDTENTOONSTELLING. - BELGISCHE AFDEELING. PIANO VAN A. BERRENS, TEEKENING VAN J. WAGNER, ZIE BLZ. 193.

wijden. Hij liet de volgende werken drukken: *Uitlegging van den Mechelschen catechismus*, 3 deelen, bij H. Goemaere, te Brussel, 2 uitgaven; *De martelaren van Gorcum; Leven van den H. Quirinus; De luister van den Godsdienst; De kerksymboliek; De maand onzer beste moeder of huldekrans aan Maria*, bij Schoubrechts, te St.-Truiden, 1878; *Korte overwegingen voor de 3e ordelingen van den H. Franciscus*, verschenen, onder den naam van Br. Deodatus, bij J.J. Van Moer, te Mechelen, 1879; *De heerlijkheden van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes*, een maandschrift dat zijn 2en jaargang beleefde, bij van Os-De Wolf, te Antwerpen. De overledene schreef ook in dag- en weekbladen en laat een aantal handschriften na, meestal sermoenen. Hij bezorgde de uitgaaf van *De heerlijkheden van den H. Joseph*, *volgens de Schriftuur, de HH. Vaders en Godgeleerden*, bij J. Van Gompel-Trion, 1877, te Brussel, welk boek een werk is van zijnen broeder Jozef, ook een zeer verdienstelijke letterkundige, in 1874 gestorven als pastoor te Beckerzeel en die in 1853 te Sint-Truiden een *Leven van de H. Christina de Wonderbare* liet drukken De gebroeders Henckens waren goede dichters, maar van hunne dichtstukken, die zeer talrijk zijn, zagen slechts weinige het licht; men verwacht, dat zich een uitgever zal opdoen, om ze tot een bundel verzameld te laten verschijnen.

F.S.

N. VAN DE WALL, die zich als wetenschappelijk schrijver een uitstekenden naam had verworven en tot de bekwaamste opstellers van het Nederlandsch tijdschrift *De Natuur* behoorde, is den 1n October te Arnhem overleden, in den ouderdom van 41 jaren.

MICHAËL BORISOBITCH TCHISTIAKOFF, in Rusland bekend als opvoedkundige en schrijver op het gebied van het onderwijs, is den 6n October nabij St-.Petersburg overleden. Zijne verhalen voor kinderen vormen verscheidene boekdeelen, die reeds verscheidene uitgaven beleefden. In 1883, bij zijn 50-jarig jubilé als onderwijzer, ontving hij een landgoed ten geschenke, gelegen in het gouvernement Orenburg. Hij is ter aarde besteld op de begraafplaats Volkow, te St.-Petersburg.

EMIEL PERRIN, regent van de Comédie Française, te Parijs, aldaar volgens een bericht den 8 October gestorven, was te Rouaan geboren 19 Januari 1814. Hij bezat degelijke letterkundige bekwaamheden en had zich in zijne jeugd als een niet onverdienstelijk leerling schilder doen kennen.

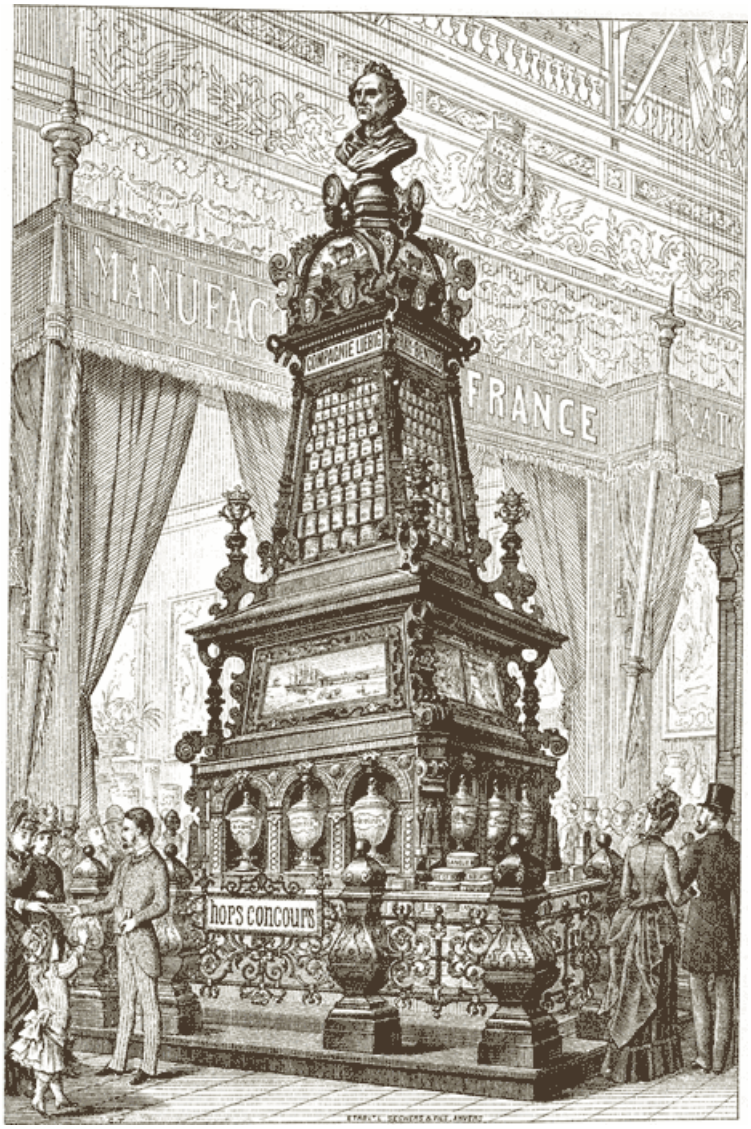
KAREL ROBIN, hoogleeraar in de ontleedkunde te Parijs en als wetenschappelijk schrijver beroemd, is volgens een bericht van 9 October, overleden.

J.T.P. CHANDELON, te Luik geboren den 29n Maart 1814, hoogleeraar in de scheikunde in voornoemde stad, is den 10n October overleden. Hij schreef verscheidene belangrijke wetenschappelijke werken.

J.M. NISEN, historieschilder, leeraar aan de academie van schoone kunsten, te Luik, is aldaar in de eerste helft van October overleden, 65 jaren oud. Op de Antwerpsche wereldtentoonstelling van schoone kunsten prijkten van hem een half dozijn portretten.

CHRISTIAAN MAES, den 14n October te Antwerpen overleden, 83 jaren oud, stond gedurende eene lange reeks van jaren aan het hoofd van eene bijzondere school, die, dank zij de bekwaamheid van den hooggeachten schoolhouder, eene groote en welverdiende faam en in zeer bijzondere mate het vertrouwen der ouders en voogden genoot. Inderdaad was de heer Maes, die zijn diploma als onderwijzer bekwam in den tijd toen België nog met Holland was vereenigd, uitnemend berekend voor zijne taak, die hij ter harte nam met al den ernst en de gemoedelijkheid, welke den waren opvoedkundige kenmerken. Hij heeft, gedurende zijne welvervulde loopbaan, honderden opgeleid tot nuttige leden der samenleving. In en buiten zijne school, heeft hij zich verdienstelijk gemaakt voor de Vlaamsche zaak. Sedert ettelijke jaren reeds rustte hij uit van zijnen arbeid, zonder dat hij daarom ophield wel te doen, waar hij het vermocht. Den 17n October, na een 10-ure-lijkdienst in de St.-Willebrordskerk, werd hij in de gemeente Merxem begraven. Hij was geboortig van Rosendaal, in Noord-Brabant.

Wereldtentoonsteling van Antwerpen. Belgische afdeeling.

UITSTALLING DER MAATSCHAPPIJ LIEBIG, ZIE BLZ. 103 EN 198.

De fraaie plaat, op de vorige bladzijde, afgedrukt, vertoont het prachtig monument, door de maatschappij Liebig in de middengalerij der wereldtentooonstelling opgericht, waarvan wij reeds eene beknopte loffelijke vermelding hebben gemaakt op onze blz. 103.

De onderscheidingen, door de maatschappij Liebig op al de groots wereldtentoonstellingen, waaraan, zij deel nam behaald, plaatsen haar zoo hoog, dat zij zich inderdaad heeft kunnen onthouden op onze tentoonstelling mede te dingen en niet verder behoeft aanbevolen te worden.

Niet minder dan 10 gouden eeremetalen en eerediplomas zijn haar reeds vroeger te beurt gevallen.

In onzen jaargang 1871, blz. 17, is eene omstandige beschrijving opgenomen van de hoofdinrichting der maatschappij Liebig te Fray Bentos, in de Zuid-Amerikaansche republiek Uruguay. De werkplaatsen zijn op eene reusachtige schaal aangelegd voor de vervaardiging van Liebig's vleesch-extract; er worden niet minder dan 800 werklieden in gebezigd. De inrichting der maatschappij Liebig te Fray Bentos beslaat eene uitgestrektheid van ongeveer 30,000 hectaren grond. Men zal zich een denkbeeld kunnen vormen van den omvang der weilanden, die de maatschappij van doen heeft, als men nagaat dat zij gemiddeld tusschen 40 en 50,000 hoornbeesten beschikbaar heeft en zij in den zomertijd, die aldaar van December tot Juni duurt, dagelijks 1000 tot 1200 runderen slacht. Gedurende ieder van de drie laatste zomers slachtte zij 160,000 beesten.

De maatschappij Liebig drijft niet alleen handel in vleeschextract, maar ook in gezouten huiden, reuzel, gezuiverd braadvet, tongen, vleesch in bussen, vleeschpoeder, enz. De omzet bedraagt jaarlijks tusschen 25 en 30 millioen frank. De voortbrengselen der maatschappij Liebig worden verzonden naar alle havens van Europa.

Het vleesch-extract evenwel, zooveel als er wordt gemaakt, gaat allemaal van Fray Bentos naar Antwerpen. Nadat het zorgvuldig is onderzocht, ten overstaan van professor Max von Pettenkofer, de wetenschappelijke bestuurder der maatschappij, en zijn medewerker, baron Herman von Liebig, wordt het extract in potjes en bussen opgesloten en allerwege verzonden.

Voordat het vleesch-extract te Fray Bentos wordt ingescheept naar Antwerpen, is het reeds scheikundig onderzocht. Liebigs vleesch-extract, wereldberoemd en hoog gewaardeerd als het is, kan elke aanprijzing missen. Zijne deugden getuigen voor hetzelve op alle plaatsen en bij alle menschen, in iedere streek der wereld.

Ter aangeving, met een enkel woord, van de krachtmaat van Liebigs vleesch-extract, zij hier vermeld, dat met één pond van dit extract, vleeschsoep kan worden bereid die zoo krachtig is alsof daarin 45 (vijf en veertig) pond versch geslagen vleesch ware gebruikt.

(Vervolg van blz. 168.)

In de *Brusselschestraat* zagen wij prachtmeubelen van de wed. Van Inthout en van Hendrickx en zoon, uit Mechelen, m e t een prachthaard (open vuur) van Mathijs-De Clerck, uit Brussel. Daar tegenover bevindt zich eene uitgelezene zaal in Vlaamschen stijl, voor wier aanleg de bouwmeester F. Van Dyk, te Antwerpen, zijne gewaardeerde medewerking verleende; zij is versierd met lijsten en spiegels van P.J. Backx, eene

kostbare marmeren schouw van V. Mutsaarts, een prachtvuur van F. Roeyackers, beschotten en pilasters van V. Merckx, een marmeren borstbeeld van F.C. Van Luppen, een in brons van J. Weijns; de wanden zijn beschilderd alsof zij behangen waren met muurtapijten, waarop Teniersachtige *Rookers* en *Spelers* zeer fraai zijn afgebeeld, door K. Pont; al de laatstgenoemden zijn woonachtig te Antwerpen. L.E. Belot, van Brussel, zond schoone vergulde lijsten en spiegels in; elders zagen wij er nog van D. Janssens-Van der Stucken en F. Gysels, beide te Antwerpen, alsook van P. Cloetens, van Cureghem. Wat verder treffen wij penningen en stempels aan, gemaakt door P.J. Van Damme, een bekwaam stempelsnijder te Brussel. Voorts zeer groote landkaarten, geschilderd door F. Van der Wee, te Antwerpen. Van hier af tot aan het einde dezer straat en zelfs in zijwegen en afdeelingen prijken de voortbrengselen van de Belgische onderwijsinrichtingen: de hoogescholen, de Antwerpsche nijverheidsschool, de academiën en teekenscholen van Ath, Arlon, Kortrijk, Nijvel, Zoniën; de teekenen nijverheidsscholen van Brugge, Veurne, Charleroi, Gent, Gosselies, Hodeny-Aimeries, Hoei, Jemmappes, Jumet, Luik, Leuven, Marchienne-au-Pont, Monceau-sur-Sambre, Morlanwelz, Namen, Oostende, Paturages, St.-Ghislain, Seraing, Doornik; de weezengestichten van Verviers en Gent; de gestichten voor doofstommen en blinden, te Brussel, Brugge, Gent, Berchem-Ste-Agatha, Luik, Maaseyck; de gestichten van de broeders der christelijke scholen te Aalst, Carlsburg, Malonne, Jemmapes, Gent, Brussel, het gesticht der broeders van O.-L.-Vrouw van genade te Mechelen; de normaalscholen van Brussel, Carlsburg, Malonne, enz.

Het ministerie van binnenlandsche zaken en openbaar onderwijs had op de tentoonstelling een waar schoolmuseum laten inrichten, hetwelk eenen schat van belangrijke zaken bevatte op het gebied van het onderwijs in alle graden, tot hetwelk de staatszorg zich uitstrekt: lager, middelbaar, hooger en vakkundig onderwijs, waarbij boeken en kaarten der hoofdcommissie voor statistiek.

Ook Autwerpens gemeentebestuur onderscheidde zich door zijne het onderwijs betreffende inzendingen. Zij golden allereerst de stedelijke bewaarscholen of kindertuinen, die, ten getalle van 11, te zamen ongeveer 3500 leerlingen tellen, tusschen 3 en 6 jaren oud. Naast de plannen van de stedelijke bewaarscholen uit de Beleg-, Bervoet- en Everaertsstraat, waren modellen van schoolmeubelen en de velerhande zoogenoemde Froebelgaven te zien, benevens vlecht-, knip-, prik-, teekeu-, boetseer- en ander dergelijk werk van de leerlingen. Van de lagere kostelooze gemeentescholen (15 voor jongens en 12 voor meisjes, met circa 11,000 leerlingen), waren bouwplannen van schoollokalen, meubelen en onderwijsgerieven, schrijf- en teekenboeken, albums met vrouwelijk handwerk enz., tentoongesteld. Hetzelfde voor de betalende jongens- en

meisjesscholen. Ook het plan van het prachtig gebouw, hetwelk de stad heeft opgericht voor het atheneum (zie onzen jaargang 1883, blz. 177), bevond zich tusschen de inzendingen van het Antwerpsch gemeentebestuur, die veel belangstelling opwekten.

Wij mogen niet nalaten eene zeer bijzondere vermelding te maken van het hooggewerkt plan der landkouwkolonie van Merxplas, des te minder omdat het werd vervaardigd door verpleegden van dit rijksgesticht voor behoeftigen. Bij de aanschouwing van dit kunstig gewrocht model, dringt zich als onwillekeurig aan den bezichtiger de vraag op, hoe zij, die tot zulk werk in staat zijn, er toe kwamen om onderhouden te moeten worden in een bedelaarswerkhuis? In ieder geval, wij herhalen het, het tentoongestelde hooggewerkt plan is uitmuntend en zou in elke ook openbare verzameling van dergelijke stukken eene goede plaats bekleeden.

Indrukwekkend waren de op de tentoonstelling voorkomende modellen van bewaarplaatsen voor zinneloozen, in den vroegeren en den tegenwoordigen tijd. De nieuwere invoeringen op dit gebied mogen metterdaad verbeteringen worden genoemd. Men ijst, bij de aanschouwing van sommige zijden der vroegere behandeling van krankzinnigen.

Het gemeentebestuur van Brussel heeft aan de Antwerpsche tentoonstelling deelgenomen op eene wijze, die inderdaad eene hoofdstad waardig mag worden genoemd. Daarin overtreft Brussel dan ook alle andere steden. Zijne inzendingen omvatten alles, wat tot het wezen en bedrijf van eene gemeente als dusdanig behoort. Zij waren daarbij op recht boeiende wijze beschreven in een flink boekdeel van omtrent 250 bladzijden; jammer, dat daarvan ook geene Vlaamsche uitgaaf was bezorgd. Tot de door Brussel ingezondene tentoongestelde voorwerpen behooren onder andere de oudste stedelijke archieven, als daar zijn: het *Coreboeck*, uit de XIVe eeuw, het *Statuytboeck*, uit de XVe eeuw, het *Boeck der Roodenbecksche geslachte* (XVIIe eeuw), het boek van den ouden gemeentebeiaard, met teekeningen en op muziek gezette arias (1642), het atlas der Willebroeckschevaart (1653-1661), het *Privilegieboek der bakkers* (1707), het boek van de *Privilegiën der Wervenaren* (1700); eene *Stadskaart van Brussel in* 1572; dergelijke kaarten van 1695, 1782 en 1830; een gedrukt plakkaat uit den jare 1561! waarbij de openstelling der Willebroeckschevaart ter algemeene kennis wordt gebracht; een groot getal oude gravuren, teekeningen en schilderingen die gezichten uit Brussel, op merkwaardige gebouwen enz., voorstellen; eene bronzen mudde (korenmaat), voorzien van een opschrift, waaruit blijkt, dat zij den 10^{n} Juli 1466 werd geijkt; oud kleergoed van het fonteinbeeldje Manneken-Pis enz.; de algemeene kaart van Brussel, met aanduiding van al de veranderingen, die de stad sedert 1830 onderging; de plannen van de academie voor schoone kunsten, het slachthuis, het stadsmagazijn, de stedelijke begraafplaats te Evere; het stadhuis; de Kapellekerk, wier koor en kruisbeuk van uit de XIIe eeuw dagteekenen; de hersteld, huizen der Grootemarkt; de wandelingen enz.; plannen en hooggewerkte modellen van de groote stadsriolen en de verwelving der Zenne, plannen voor de verbouwing of herschepping van stadskwartieren, ontwerpen voor den aanleg van dokken en waterwegen, stukken betrekkelijk de Willebroeckschevaart; het plan van de stedelijke gasfabriek; plannen van werkmanswoningen; de afbeelding van het gasbuizennet enz.; plannen van de drinkwaterleiding; bluschtoestellen; diagrammen, statistieken en werken betreffende den gezondheidsdienst; ziekenwagens; inentingsinstrumenten; scheikundige toestellen;

doodenwagens en alles wat tot begrafenissen behoort; afbeeldingen van voorwerpen uit den dienst van de stadsreiniging; de plannen van het te Middelkerke opgericht gesticht voor de verpleging van zieke en verarmde kinderen van Brussel en elders, waarvoor de burggraaf Roger van Grimberghe 500,000 fr. aan de godshuizen van Brussel heeft nagelaten; eindelijk: een geheel schoolmuseum, hetwelk alles bevat wat in en voor de scholen op alle trappen wordt gebruikt, benevens het werk van de leerlingen enz. Het gemeentebestuur van Brussel heeft zich voor de tentoonstelling hoogst verdienstelijk gemaakt.

Het gemeentebestuur van Schaarbeeck stelt verschillende plannen van scholen ten toon, gemaakt door den bouwmeester H. Jaumot, te Brussel.

De tentoonstelling bevatte exemplaren van school- of leerboeken bij honderdtallen, in alle vakken. De inzendingen van Belgische schrijvers en uitgevers waren zeer talrijk. Tusschen de werken over muziekonderwijs vermelden wij dit van den heer Ed. Gregoir, voor het leeren van de noten, volgens een nieuw stelsel van zijne vinding.

Tusschen de voor het ouderwijs belangrijke inzendingen, zij hier nog gewezen op de nieuwerwetsche schoollessenaren en schoolboeken, van J. Happel, waarvan wij eene beknopte beschrijving, toegelicht met afbeeldingen, hebben opgenomen in onzen jaargang 1882, blz. 191 en volgende.

Eene zeer bijzondere en hoogst loffelijke vermelding moeten wij maken van de met afbeeldingen opgeluisterde tafelen voor het practisch onderwijs der plantenkunde, de kweeking en het snoeien van fruitboomen enz., van J.-I. De Beucker.

F. Dierckx, van Antwerpen, vormde, met door hem gemaakte meubelen, eene fraaie zaal, die J. Dierckx, ook uit Antwerpen, keurig beschilderde.

Fraai bewerkt huisraad, in allerlei soort van meubelen, was ook tentoongesteld door Neutjens-Verlinden, uit Mechelen, Coppens-Neutjens en E. Grotkei-De Caluwe, uit Gent, en J.E. Van den Elsacker en I. Van Roey, uit Antwerpen.

De orde onzer aanteekeningen volgende, vermelden wij daarnaar:

J.M. Gerrits, te Antwerpen, eene puik gebeeldhouwde horlogekas, in Italiaansch notelaarhout, naar den Franschen trant uit den tijd van Frans I.

J. Janssens, leeraar aan de Antwerpsche academie, het model in gips van een gedeelte van een fraaien gevel.

J. Labhaye, te Othée-Luik, een kunstrijk ivoren Christusbeeld.

J. Herman, te Luik, zeer sierlijke en sterke vloertegels van gebakken aardewerk.

K. Eggemont en zuster, te Gent, vloertegels en plaveien in soorten, uitmuntend door zuiverheid en degelijkheid van bewerking en daarbij recht fraai.

B. Claes, te Luik, stevige en nette plaveien.

Souflet-Leblond, te Calonne, ook puike plaveien.

J. Ross, te Luik, zeer aardige

WERELDTENTOONSTELLING. BELGISCHE AFDEELING. UITSTALLING VAN J. MEEUS. ZIE BLZ. 145.

beeldjes in gebakken aardewerk.

Ad. Lerat, te Luik, vazen en beelden, die den vervaardiger tot eere strekken.

Mathys - De Clerck, J.B. Rocher, beide te Brussel, H. en L. Fraigneux, L. Clainge, twee firmas uit Luik, D. Delorge, te Gent, Ph. Hendrickx, te Brussel, brandkassen, voor groote en kleine fortuinen, bankiers en kapitalisten van iederen rang; de ingezondene brandkassen, die wij in de gelegenheid waren met eenen deskundige van nabij te onderzoeken, schenen ons de vergelijking te kunnen doorstaan met de beste buitenlandsche werken van denzelfden aard.

De Belgische glasmakerijen, meestal ondernemingen van naamlooze maatschappijen, hadden veel en schoon glas tentoongesteld De roem van het Belgisch glas raag voor het overige wel gevestigd worden genoemd.

Bastin en Williams, te Lodelinsart, eene verzameling voorwerpen in glas, voor scheikundige bereidingen, natuurwetenschappelijke verrichtingen enz.; zeer merkwaardig.

P. Willequet, te Lodelinsart, J. Duvivier, te Cureghem, zeer schoone spiegels, geslepen glaswerk enz. Eene bijzondere vermelding maken wij van eene door J. Duvivier ingezonden pendule van geslepen glas.

J. Dupont, V. Rigidiotii, H. Dupon, F. Vloeberghs, allen te Antwerpen, L. Van Emelen, te Leuven, H. Pickery, te Brugge, M. Zens, te Gent, bezetteden gansch een vertrek in het deel der tentoonstelling waarover wij handelen, met door hen gemaakte meest godsdienstige beelden, uit hout, pleister en steen, zoo gekleurd als ongekleurd.

Over het geheel genomen, zag deze verzameling grootere en kleinere beelden, zoo talrijk als zij was, er zeer goed en behagelijk uit. Wat hier voorhanden was, mocht niet gerangschikt worden onder het zoogenoemd postuurwerk, maar verdiende te worden bestempeld met den naam van kunstwerk. Het is ons aangenaam, den inzenders dit recht te kunnen laten wedervaren en hun dezen lof te mogen toezwaaien.

F. Van Rooten; te Brussel geschilderde sieraadpaneelen van groote verdiensten.

Verder vinden wij in deze richting op de tentoonstelling een gebouw, opgericht uit steenkolen van Bernissart, en eene kolom in rood koper, met een voetstuk van ijzererst; laatstgenoemde kolom dient ter aanbeveling van de voortbrengselen der kopermijnen van Vigsnaes (in België vertegenwoordigd door een kantoor te Hemixem).

Niet licht zal men, bij elkander, zooveel voorwerpen, vervaardigd uit ijzer, staal, koper, blik en zink, onder de oogen krijgen, als er uitgestald zijn in dat gedeelte van de tentoonstelling, waarover wij nu handelen. Alles, wat zich laat bedenken, als kunnende worden gemaakt uit de voornoemde metalen, is hier voorhanden; wij gelooven, dat men er zou mogen op wedden, dat geen voorwerp van den bedoelden aard, hoedanig het ook mag wezen, in de massa ontbreekt, mechanieken uitgezonderd, die hare eigene zaal hebben. De inzenders halen eer van hun werk, hetwelk veilig mag worden vergeleken met de beste dergelijke voorwerpen uit het buitenland. Voor vele artikelen zouden zelfs onze land- en stadgenooten de kroon mogen spannen.

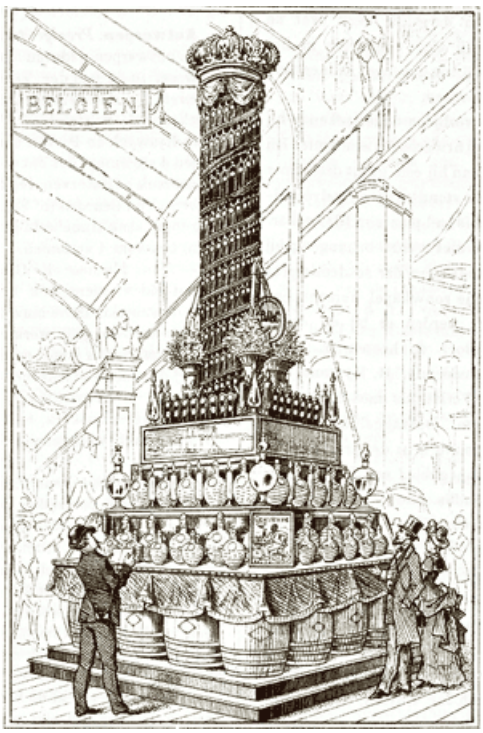
Door den heer L. Van Boeckel, te Antwerpen, was een fraai kunstgewrocht van smeedijzer ingezonden, als *Hulde aan Quinten Massijs.*

Aan den heer Geeraard Van Dyck, uit Antwerpon, viel de groote onderscheiding ten deel, dat de door hem vervaardigde en tentoongestelde volledige toerusting van eene met stoom gedrevene diamantslijperij, uitgevoerd in het klein, zonder een enkel stuk gereedschap te vergeten, aangekocht werd door het Parijsche conservatorium voor kunsten en ambachten. Eene dergelijke toerusting in het klein, van eene diamantslijperij, gelijk die werkte en gesteld was 100 jaren geleden, werd ingezonden door den heer J. Dikkes-Hartog, uit Antwerpen.

Van F.A. Pannemaker zagen wij de proef eener prachtige houtsnede, uitgevoerd voor de firma P. Dumont, te Parijs

waar de bekwame Belgische plaatsnijder insgelijks metterwoon gevestigd is,

Eene merkwaardigheid, in haren aard, hebben wij vergeten

WERELDTENTOONSTELLING. BELGISCHE AFDEELING. UITSTALLING VAN G. BAL EN Cie, ZIE BLZ. 146.

nader aan te duiden, op blz. 165, namelijk de zadel van nieuw model, tentoongesteld door den heer Bosmans, die de zadelmaker is van het regiment der Belgische gidsen; deze zadel beveelt zich onder andere aan door deze hoog te waardeeren hoedanigheid, dat het door 't paard te dragen gewicht, er met 9 kilo door verminderd wordt.

Hiermede besluiten wij ons overzicht van de Belgische afdeeling. Het was lang, en toch weer niet lang genoeg. Wij hebben ons beïeverd, om een zoo groot mogelijk aantal van de merkwaardige inzendingen te vermelden; maar onze plaatsruimte heeft niet toegelaten, dat wij al onze aanteekeningen verwerkten. Het gevolg daarvan is, dat, tot onze spijt, zeer vele fraaie zaken en derhalve ook zij, door wie ze werden tentoongesteld, niet in ons overzicht werden genoemd. Zij, die aldus werden overgeslagen, gelieven het ons ten goede houden. Wij hebben ons best en het mogelijke gedaan.

Levende haringen

kunnen nu voor het eerst worden gezien in het aquarium te Berlijn, waarheen zij met groote moeite werden overgebracht, want zij moeten steeds onder water blijven; komt hij een oogenblik met de lucht in aanraking, zoo verliest de haring zijne fijne schubben en sterft. Van de 17 haringen, zijn 10 levend overgekomen. Zij zwemmen nu vroolijk rond en wekken algemeene bewondering door de afwisselende kleurglansen welke zij vertoonen.

Menigeen prijst zich zelf, omdat zijne buren niet te huis zijn.
P.G.C.

Jozef Geefs. 1808 + 1885.

Deze uitmuntende beeldhouwer, waarnemend bestuurder der koninklijke academie voor schoone kunsten, te Antwerpen, overleed aldaar in zijne woning, Leopoldstraat n^{r} 45, na eene zeer kortstondige ziekte, den 9^{n} O c t o b e r . Meest al zijne werken werden in de *Vlaamsche School* vermeld, en verscheidene in plaatsnede opgenomen, gelijk nog onlangs (blz. 97) met eene zijner scheppingen g e b e u r d e . Een zeer goed gelijkend afbeeldsel van den kunstenaar stelden wij onzen lezers voor oogen, pas drie jaren geleden (1882, blz. 9). Een zijner laatste werken was het marmeren borstbeeld van zijn gewezen medeleeraar aan de Antwerpsche academie, wijlen F.J. Stoop, dat, zonder eenige plechtigheid, in den loop der maand Augustus 1885, in de trapzaal van het Antwerpsch museum werd bijgezet, als eene dankbare hulde der leerlingen en vrienden van den kundigen bouwmeester en gediplomeerd ingenieur.

Straks niet te tellen zijn de eervolle onderscheidingen, welke Jozef Geefs in het leven te beurt vielen. Hij was lid van de koninklijke academie van België, van het academisch lichaam der koninklijke academie van Antwerpen, van het bestuur der koninklijke maatschappij ter aanmoediging voor schoone kunsten, briefwisselend lid van het Fransch instituut; commandeur der Leopoldsorde, der orde van den Witten Valk van Saksen - Weimar, officier van de orde der Eikenkroon van Nederland, der orde van den Leeuw van Zähringen van Baden, ridder der orde van O.-L.-Vrouw ontvangenis van Villa Viciosa van Portugal; lid van een aantal academiën en maatschappijen van het land en den vreemde.

Aan een uitstekend talent, paarde Geefs eene onvermoeibare werkzaamheid. Als leeraar was hij oprecht een toonbeeld; de lessen van ontleedhunde, het lievelingsvak van den meester, wist hij niet alleen duidelijk en klaar, maar zelfs zoo boeiend voor te dragen; dat de aandachtige leerlingen hem gretig

aanhoorden en hem als aan de lippen hingen. Hij hield zijne voordrachten in de Nederlandsche taal, en niet zelden waren die met gepaste zedelessen voor de jeugd doormengd.

In 1882, blz. 8, zegden wij, dat de heer Geefs zijne lessen van ontleedkunde op steen had laten drukken; ook hield hij zich in de laatste jaren onledig met een dergelijk werk over de ontleedkunde van het paard, dat hij zich voorstelde in het licht te geven. Meermaals hadden wij het genoegen, 's meesters ontwikkelingen over die stof te aanhooren.

Slechts weinige dagen voor zijn overlijden onderteekende hij nog stukken als dd. bestuurder der Antwerpsche academie. Hij hield zich met deze instelling, waaraan hij een groot deel zijner dagen sleet, onledig tot in de laatste stonden zijns welvervulden levens. 's Mans plechtige begrafenis had plaats op 13 October. De drie poorten der woning waren met zwart behangen; bij den hoofdingang hadden twee toortsdragers der academie post gevat; het benedenhuis was in eene rouwkapel herschapen. Vooraleer men het lijk uitdroeg, werden er bij de doodbaar redevoeringen uitgesproken door de heeren G. Kempeneers, regent der Antwerpsche academie. H. Hymans, namens de academie van België, K. Verlat, als medeleeraar en vriend, J. Schadde, in eigen naam. Ontzaggelijk was de aanwezige menigte, waaronder de gouverneur der provincie, de burgemeester der stad, en al wat op gebied van kunsten en letteren of in wat vak ook uitmuntend is. Zonder uitnemingen, hebben wij al de bestuurders der academiën en teekenscholen des lands opgemerkt. De krijgseer werd bewezen door compagniën van de 2^{e}, 6^{e}, 8^{e}, en 14^{e} linieregimenten, onder het bevel van den kolonel van het 8^{e} linie. Boven de kist, omringd met lauweren en kronen door leerlingen en vrienden aangebracht, prijkten op een kussen al de eereteekens van den overledene. Zij werd gedragen door zijne leerlingen en de slippen van de baar werden vastgehouden door de heeren Jac. Cuylits, F. Deckers, J. Schadde, K. Verlat, A. Le Grelle en generaal J. Liagre. Daarachter volgden de familie; twee zwartzusters; de leerlingen der academie, eene kroon met het opschrift; *Aan onzen diepbetreurden meester*, dragend; de heer gouverneur, tusschen de twee toortsdragers der academie; de raad van bestuur en de leden van het academisch lichaam; de leeraren; het bestuur der Maatschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten; de maatschappij van Antwerpsche bouwmeesters enz. enz. Kwart na 11 ure kon eerst de stoet vooruit naar de Augustijnenkerk, waar de lijkdienst met den grootsten luister gecelebreerd werd; de begrafenis had plaats op het nieuw kerkhof van Berchem, nadat er in de kerk dezer gemeente nog eene laatste plechtigheid had plaats gegrepen.

Eigenaardigheidshalve zij hier vermeld, dat Jozef Geefs zich ten opzichte van de Vrijdagen en het getal 13 zonderling bijgeloovig betoonde. Aldus zou hij nooit 's Vrijdags of op een 13de stukken teekenen, en, zonderlinge samentreffing! hij overleed op een Vrijdag en werd op een 13de begraven.

J. Geefs was in 1844 in den echt getreden met mejuffrouw Odelia Roelandt, dochter van den beroemden bouwkundige, te Gent overleden in 1864. Uit dit huwelijk zijn gesproten 3 dochters en 2 zonen, Georgius en Eugenius, die beide reeds naam en faam op kunstgebied bezitten, de eerste als beeldhouwer en de tweede als bouwkundige; beide behaalden, ieder in zijn vak, den prijs van Rome.

Kroniek.

Antwerpen. *Praalgraf van Conscience.* Nadat de 34 ingezondens ontwerpen gedurende eenige dagen waren tentoongesteld geweest in de zaal der Venusstraat, hebben de kunstrechters (heeren F. Baeckelmans, H. Blomme, J. De Braekeleer, F. Deckers, H. Schaafels, J. Van Beers (vader), M. Rooses, L. Van Ryswyck en P. Van der Ouderaa), den 13^{n} October, met 5 tegen 4 stemmen, het ontwerp van Frans Joris bekroond (n^{r} 8, kenspreuk: Gestorven leeft hij voort). Het ontwerp van den heer A. Van Beurden (n^{r} 22, kenspreuk: Hij was mijn beroemdste zoon, eene zinnebeeldige voorstelling van de drie zustersteden) bekwam 4 stemmen.

- Van den heer E. Gregoir, die zich reeds zoo bij uitnemendheid verdienstelijk heeft gemaakt voor de geschiedenis van de vaderlandsche muziekkunst en hare beoefenaren, is een nieuw en belangrijk werk verschenen, onder den titel: *Les artistes musiciens belges au* XVIIIe *et au* XIXe *siècle.* Wij vestigen er bij deze de aandacht op.

- De verdienstelijke beeldhouwer D. Duwaerts heeft voor de St.-Laurentiuskerk, te Antwerpen, twee fraaie houten beelden gemaakt, voorstellende de H. Laurentius en de H. Catharina.

- Ter drukkerij van J.E. Buschmann is een schoon boekwerk van 200 bladzijden groot octavo verschenen, getiteld: *Proeve eener turnvaktaal*, door den heer N.J. Cuperus. Dit woordenboek is de vrucht van een veelomvattenden, zwaren en jarenlangen arbeid, dien de heer Cuperus heeft ondernomen met het hoogst loffelijk inzicht, om juistheid, duidelijkheid en eenheid te brengen in de uitdrukkingen en benamingen, welke bij het turnonderwijs en de turnoefeningen dienst doen. Deze taak was ook en vooral van taalkundige zijde zeer belangrijk en als dusdanig zal zij voorzeker de aandacht gaande maken van al de beoefenaars der taalkunde. De turners zelven kunnen wel niet nalaten zich het werk van den heer Cuperus aan te schaffen, waaraan de heer A. Cornette eene inleiding heeft toegevoegd. De prijs van het boek is 6 fr.

- Blz. 82 gewaagden wij van het ontwerp der vrienden en vereerders van den heer J. Van Beers, om dezen uitstekenden dichter, ter gelegenheid van de laatste hem te beurt gevallene onderscheidingen, een eereblijk aan te bieden. Er is daartoe overgegaan, met groote plechtigheid, Zondag den 27sten September, ten 11 ure, in het lokaal van het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Buiten een aantal andere geschenken, ontving de heer Van Beers zijn marmeren borstbeeld, een hoogst verdienstelijk gewrocht van F. Joris, benevens zijn uitstekend welgeslaagd portret, geëtst door P. Verhaert. Er werden redevoeringen uitgesproken door de heeren Max. Rooses, Jan ten Brink, hoogleeraar te Leiden, die, namens de Nederlandsche regeering, aan den dichter de eereteekens van ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw bracht, Jan Van Beers zelve en L. Franck. Laatstgenoemde bood den vereerde een prachtig album aan, namens zijne oud-leerlingen. Voorts werden gedichten voorgedragen door mej. Philomena Jonckers en den heer H. Schepmans, liederen gezongen door mej. Maria Flament en den heer H. Fontaine en, tot besluit, een voor de omstandigheid door de heeren V.A. Dela Montagne en Jan Blockx vervaardigd koor, *Hulde aan Jan Van Beers*, ten gehoore gebracht. Ten 6 ure 's avonds had een gezelligen

eeremaaltijd plaats, waaraan, met den heer Van Beers, ook de leden van zijn gezin waren aangezeten en waarvoor de kunstschilder F. Van Kuyck eene fraaie dischkaartteekening had geleverd.

- *Koninklijke academie voor schoone kunsten.* Bij koninklijk besluit van 5 October zijn de volgende heeren tot bestuurleden benoemd: J. Cuylits, baron A. de Pret, L. de Wael, L. De Winter, Th. Smekens, graaf A. Le Grelle.

- Den 15 October werden de beroemde kunstschilder Karel Verlat tot bestuurder en G. Kempeneers tot regent der academie benoemd. Den dag, dat de benoeming van Verlat in het staatsblad verscheen, werden de Hoogstraat, de Oever (waar de schilder woont), de Kloosterstraat enz., gevlagd en den 24^{n} October was gansch de buurt verlicht en de muziek der Koninklijke Maatschappij van Dierkunde, onder de leiding van den bestuurder J.F. Janssens, bracht eene schoone serenade. Onze lezers zullen zich wellicht herinneren, dat de beroemde Antwerpsche meester het portret van den heer Janssens schilderde ter gelegenheid van dezes 25-jarig jubelfeest (zie onzen jaargang 1881, blz. 121). De heer Verlat is ook een bijzondere vriend van den heer J. Vekemans, den uitmuntenden bestuurder der maatschappij van den dierentuin. Verlat bewees reeds van in zijne jeugd diensten aan voornoemde inrichting. Al de houtsneden, opgenomen in de eerste uitgaaf van den *Guide de la Zoologie*, in 1847 bij Buschmann verschenen, werden door den bekwamen dierenschilder geteekend.

- Samenstelling der commissie, bij koninklijk besluit van 3 December benoemd, tot het doen van aankoopen voor en de bewaring van het Antwerpsch museum van schoone kunsten: heeren A. de Pret-Roose van Calesberg, F. Lamorinière, H. Schaefels, K. Verlat.

- Rondom het gedenkteeken van den afkoop van den Scheldetol (zie 1883, blz. 132), is een uitmuntend fraai bewerkt ijzeren hek met koperen lantarens geplaatst, een echt meesterlijk gewrocht van fraaie smeedkunst, uitgevoerd door een jongen doch bekwamen Antwerpschen meester in dit moeielijk vak, Leopold Van Suetendael, volgens de teekeningen van den bouwmeester J.J. Winders. De onderneming van het werk werd hem door het stadsbestuur toegewezen voor 13,786 fr.

- Jan Blockx is benoemd als leeraar der muziekschool ter vervanging van wijlen H. Waelput.

Brussel. In het museum van natuurlijke geschiedenis zijn sedert eenige weken de merkwaardige overblijfselen tentoongesteld van voorwereldlijke dieren, ontgraven in de omstreken van Maastricht, Bergen en Erquelinnes, te weten: 1. uit den omtrek van Maastricht: twee koppen van een reusachtig dier, geheeten mosasaurus, twee geraamten van een zeedier, geheeten plioplatecarpus en twee ongemeen groote schildpadden; 2. uit den omtrek van Bergen: de kop, de wervelkolom en het kaaksbeen van een polygonodon; 3. uit den omtrek van Erquelinnes: een campsosaurus en de kop van eene reusachtige krokodil.

- Aan prins Boudewijn wordt door den leeraar Bosmans les gegeven in de Nederlandsche taal.

- Den 8^{n} November vierde de artillerie der Brusselsche burgerwacht de 50ste verjaring van haar bestaan, bij welke gelegenheid aan den majoor-bevelhebber Joseph Godefroy een bronzen artilleristbeeldje werd vereerd, vervaardigd door den beeldhouwer A. Van Rasburgh. De kunstwaarde van dit geschenk wordt zeer groot genoemd.

Gent. Ter gelegenheid van zijne bevordering in de Leopoldsorde (zie blz. 76), is den heere A. Samuel, door het onderwijzend personeel van het conservatorium, een bronzen kunstgewrocht van Marioton, getiteld *Graziella*, aangeboden.

Luik. 8 November is in deze stad de zoogenoemde groote bazar van de St.-Lambertusplaats geopend, een lokaal van ruim 1000 vierkante meters, gebouwd volgens het plan van den bouwmeester, Petit, en hetwelk in dezen zin eigenaardig mag worden genoemd, dat het een geheel *ijzeren* voorgevel heeft, die gemaakt werd door den heer Laurens Fraigneux.

Buitenland.

Maastricht. Nabij de gemeente Valkenburg, in het Ravenbosch, zijn in eenige keeren, bij het uitdoen van boomen, in den laatsten tijd, ongeveer 550 zilveren muntstukken gevonden, dagteekenend van tusschen 1312 en 1355, namelijk Toursche grooten van den Franschen koning Philips en sterlingsche denariën van Jan III, hertog van Brabant. Het oudheidkundig genootschap van Maastricht heeft een deel van dit oud geld aangekocht.

Parijs. In eene veiling van handschriften, verkocht men brieven (perstuk) van Emiel Augier, 50 fr.; van George Sand, 55 fr.; van Flaubert, 21 fr.; van Victor Hugo, 41 fr.; van Thiers, 30 fr.; van De Lamartine, 50 fr.; van Jules Janin 21 fr.; van Pailleron, 6 fr.; van Zola, 19 fr.; van Jules Grévy, 31 fr.; een brief van Chateaubriand, gedagteekend van 26 Juni 1831, en waarin men las: ‘Onze gouvernementen veranderen om de tien en vijftien jaar; dat is de maatstaf der Fransche verduldigheid,’ werd voor 77 fr. toegewezen; tien eigenhandig geschrevene verzen van Alexander Dumas brachten 400 fr. op, 40 fr. het vers.

- Op bestelling van het staatsbestuur, zal door E. Guillaume een beeld van Claude Bernard worden gemaakt voor de trapaan het collège de France. De geleerde zal worden afgebeeld, staande bij eene ontleedtafel, waarop een hond is vastgehecht.

- De Nationale Bibliotheek bezit 2,500,000 boekdeelen. Jemsad heeft uitgerekend, dat, als men gemiddeld elk boek op 200 bladzijden berekent en veronderstelt dat er geregeld 50 deelen per dag gelezen kunnen worden, 10,000 menschen 25 jaren zouden noodig hebben om de geheele bibliotheek uit te lezen,

Londen. Voor Walter Scott gaat te Londen, op de Theemskade, een bronzen standbeeld worden opgericht.

St.-Petersburg. Sedert eenigen tijd wordt op de programmas der keizerlijke schouwburgen, in de Russische, Duitsche en Fransche taal, het verzoek aan de dames gedrukt, om voortaan in de loges, het parket en op de galerij, *zonder* hoed te verschijnen.

Rome. Voor eenige weken werd door de pers het volgende bericht openbaar gemaakt: ‘Er is eene belangrijke ontdekking gedaan op het gebied van handel en pracht in oud-Rome, nabij Monte Testaccio en het Engelsch kerkhof. Heel de streek, ten westen van de Aventine, buiten Porta Tregemina, was ingenomen door magazijnen en stapelplaatsen. Tusschen de noordzijde van Monte Testaccio en den Tiber bestaan nog altijd de kolossale overblijfsels van het groot emporium (werf), gebouwd door Marius Emilius Lepidus en Emilius Paulus, onge-

veer 200 jaar voor Christus. In 1868 werd een aanzienlijk deel ontdekt van de kaaien, met ongeveer 600 blokken marmer, sommige buitengewoon groot, van zeldzaam marmer, die nog

WERELDTENTOONSTELLING VAN ANTWERPEN. IN DEN TUIN. WINKEL VAN KEMMERICH, ZIE BLZ. 104.

juist lagen zooals ze gelost waren van de galeien, waarmede ze waren aangevoerd uit Numidia, van de Grieksche eilanden en uit Klein-Azië, zoowat 15 eeuwen geleden. Bij opgravingen ter p l a a t s e , z i j n twee magazijnen of stapelplaatsen ontdekt, waarvan het eene gevuld was met olifantstanden, het ander met boonen. Zonderling is het, zulke w a r e n nevens elkander te vinden, maar daar zakken boonen somtijds werden ingescheept als ballast, kunnen die daarvoor zijn gereed gelegd. De ontdekking had eenen schat kunnen zijn, ware niet het ivoor te veel versleten door den ouderdom.'

Egypte. Ontgravingen, voor Oostenrijksche rekening gedaan te Luxor, in Opper-Egypte, hebben vijf prachtige granietbeelden aan het licht gebracht, die, volgens onderstelling, allen Pharao Ramses II moeten voorstellen. Vier der standbeelden zijn beschadigd; het vijfde is ongeschonden.

Folkestone. In de parochiekerk werkende metsers, hebben in eene nis van den noordermuur eene holte ontdekt, welke eene grootendeels vergane looden kist van 18 duim lengte, 12 duim breedte en 10 duim hoogte bevatte. Deze kist bevatte overblijfsels van een menschelijk wezen, men veronderstelt van de heilige Evan Swith, de patrones der kerk en dochter van Godbald, een der Saksische koningen van Kent, uit het begin der VIIe eeuw.

Sterfgevallen.

J.G.Th. GRAESSE, als schrijver beroemd door zijn *Lehrbuch einer allgemeinen Literaturgeschichte*, zijn *Trésor des livres rares et précieux*, in 6 deelen, verscheidene werken over de oudere Duitsche letterkunde en eene merkwaardige verhandeling over voor- en doopnamen, is den 27^{n} Augustus overleden te Wacherbarthsuhe. Hij was 18 Januari 1814 te Grimma geboren.

Mev. wed. C. GAY, als schrijfster bekend door een verzenbundel *Matin et soir* en een tooneelstuk *Qui ne risque rien n'a rien*, is in den aanvang van September te

Parijs overleden, 58 jaren oud. Zij was de schoonmoeder van den volksvertegenwoordiger uit Verviers A. Peltzer.

WILLEM JOSEPH ANDRIES JONCKBLOET, rustend hoogleeraar, geboren te 's-Gravenhage den 6^{n} Juli 1817, is den 19^{n} October gestorven te Wiesbaden, waar hij zich gezondheidshalve o p h i e l d . Zijn naam is een van de roemrijkste, waarop de N e d e r landsche letterkunde dezer e e u w k a n wijzen. Wie kent niet zijne *Geschiedenis der Midden - Nederlandsche letterkunst* en zijne *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, die alleen voldoende zouden wezen om zijnen roem te vestigen? Naar er wordt verzekerd, laat hij een vervolgwerk van laatstgenoemde geschiedenis, de nieuwere letterkunde betreffende, onvoltooid a c h t e r . H i j m u n t t e n i e t slechts uit als geleerd taalkenner, maar onderscheidde zich tevens op geschied- en staatkundig gebied. Hij bezorgde de uitgaaf van verscheidene belangrijke oudere werken, waartusschen de *Dietsce Doctrinale*, de *Dietsce Catoen*, de *Roman van Lancelot*, *Reinaart de Vos*, *Beatrys* enz., verrijkt met aanteekeningen en toelichtingen. Hij was beurtelings hoogleeraar te Deventer, Groningen en Leiden en ook gedurende eenigen tijd afgevaardigde bij de tweede kamer der staten-generaal. Hij genoot zooveel toegenegenheid als hoogachting en waardeering.

AUGUST SCHOY, de zeer bekwame bouwmeester en kunstenaar, leeraar aan de Antwerpsche academie, is den 4^{n} November, ten 11 ure 's avonds, bijna schielijk overleden. Den dag van zijn dood, had het staatsblad bekend gemaakt, dat de zoo verdienstelijke man tot ridder van de Leopoldsorde was benoemd. Den 7^{n} November werd August Schoy, aan wien de vaderlandsche kunst een zeer groot verlies doet, ter aarde besteld, nadat in de kerk van St.-Joost-ten-Noode, de gemeente zijner inwoning, een plechtige lijkdienst was opgedragen, die door ettelijke honderde personen werd bijgewoond. De heer Karel Verlat, bestuurder van de Antwerpsche academie, hield eene lijkrede, waarin hij Schoy's welvervulde loopbaan naging en hem volle recht liet wedervaren, niet slechts als kunstenaar, maar ook als leeraar en als mensch.

WILLIAM PAGE, voorzitter der nationale academie voor teekenkunde en een der beroemdste schilders van Amerika, is volgens een bericht van 15 November te Nieuw-York overleden, 74 jaren oud.

AUGUST VON SCHEVENDENHEIM, een bouwkundige van groote verdiensten, is te Weenen overleden, einde November.

T.L. DONALTSON, de beroemde Engelsche bouwmeester, geboren te Londen den 17^en^ October 1795 en aldaar overleden den 1^en^ Augustus, is de schrijver van de groote klassiek geworden werken over Pompeji, over deuren en portalen in de oudegebouwen van Griekenland en Italië enz. Als bouwmeester leverde hij de plannen voor de Londensche beurs, voor den Victoria-tempel, welke te Parijs in 1855 eene eerste eeremetaal verwierf, en het gedenkteeken van prins Albert. Hij was sedert 1853 buitengewoon lid van de Antwerpsche academie. (Zie blz. 195.)

GUSTAAF COPPIETERS, wiens schilderij *De terugkomst van de vischvangst*, op de laatste driejarige tentoonstelling van Antwerpen, des kunstenaars faam waardig handhaafde, is den 17^n^ October te Brussel, in welke stad hij in de Vooruitgangstraat n^r^ 159 woonde, bijna plotseling overleden, nauwelijks 45 jaren oud. Hij was een oud leerling van J. Portaels.

EDMOND T. CRAWFORD, landschapschilder, is in October te Edimburg overleden.

KARL TRIEBEL, landschapschilder, is in October te Berlijn overleden, 62 jaren oud.

HENRI WIESCHEBRENK, kunstschilder, is einde October overleden te Kassel, 34 jaar oud.

W.B. CARPENTER, de vermaarde natuurkundige, is te Londen overleden in 't begin van November.

KAREL GOETHALS, een veelbelovend schilder, geboren te Brugge, in 1853, is omtrent 12 November in de Romestraat, te St.-Gillis (Brussel) overleden. Na goede studiën in zijn land gedaan te hebben, ging hij zich verder bekwamen bij den kunstschilder Galant, te Parijs. Het Belgisch staatsbestuur droeg hem tweemaal kunstzendingen op, in Italië, van waar hij menigvuldige waterverfschilderingen medebracht. Tusschen zijne bijzondere schilderijen worden genoemd: *De berechting*, *De kantwerkster*, *De armoede te Brugge*, *Het einde van een dag* enz. Bij zijne begrafenis, werd eene Vlaamsche en eene Fransche redevoering gehouden.

SEVERINUS WILLEM VAN AERSCHODT, langs moederszijde een aanverwant der Van den Gheyns, de befaamde klokgieters van Leuven en Mechelen, overleed in eerstgenoemde stad, in 66-jarigen ouderdom, den 13^n^ November laatstleden. Na het eerste kunstonderricht, te Leuven genoten, oefende hij zich te Parijs, in de werkhuizen van den schilder Jan Ingres, en werkte daarna bij den beeldhouwer Etex. Hij beitelde de half verhevene beeldwerken van het graf van Napoleon I. Ofschoon door den beroemden Darochetti tot medewerker gevraagd, keerde hij naar zijne geboortestad weder, en beitelde eenige der beelden, die den gevel van Leuvens stadhuis versieren. Er werd zelfs over gedacht om hem de uitvoering van al de beelden toe te vertrouwen; doch enkel die welke men boven den voornaamstén ingang aantreft, werden door hem uitgevoerd. De God-de-Vader, boven het hoogaltaar der Sint-Quintenskerk, te Leuven, is ook een werk van Van Aarschodt. Rond 1855, verliet hij den beitel, om zich op eene meer geruchtmakende kunst, op de klokgieterij, toe te leggen. Door aanhoudende vlijt, deed hij den ouden roem der Leuvensche ervarenheid in die kunst herleven. Ter gelegenheid zijner inzendingen op de wereldtentoonstelling van Antwerpen, werd hem het eerediploma toegekend en bekwam hij het ridderkruis van de Leopoldsorde.

ANDREA MAFFEI, die Shakespeare en Schiller in het Italiaansch vertaalde, is, volgens een bericht uit Milaan, einde November overleden, oud 85 jaren.

ADOLF LE RAY, in den nacht tusschen 5 en 6 December te Doornik overleden, 76 jaren oud, genoot in het walenkwartier roem, als dichter van de *Choncq Clotiers* en zeer vele liederen, grootendeels voor het jaar 1840 gedrukt. Er wordt geld bijeengebracht, om hem een gedenkteeken op te richten.

W.H. VAN DER BILT, die den toegeworpen naam van Spoorwegkoning (*Railway King*) droeg, omdat hij zich in ondernemingen van Amerikaansche ijzeren-wegen een vermogen had verworven, hetwelk, blijkens zijn testament, 180 millioen dollars (900 zegge negenhonderd millioen frank) bedraagt (zijn in 1877 gestorven vader had hem circa 300 millioen frank nagelaten), is den 8n December te Nieuw-York in zijn paleis overleden, 64 jaren oud. Hij bezat eene verzameling kunstgewrochten van allen aard, die belangrijker is dan menig groot museum. Een groot getal van de uitstekendste schilderijen der beroemdste hedendaagsche meesters waren in zijn bezit. Inzonderheid de Fransche schilders werden door Van der Bilt begunstigd. Zijne verzameling bevat meesterstukken van Meissonier, Th. Rousseau, R. Bonheur, Diaz, Voyon, Corot, Delacroix, Detaille, Dupré, Millet enz.

ALFONS NICOLAAS LEBÈGUE, drukker-uitgever te Brussel, is aldaar den 12n December overleden. Hij was te Parijs geboren den 16n September 1814 en deed zich niet slechts als dagbladschrijver, maar ook als romanschrijver kennen.

JULIUS CONTANT, kunstschilder te Bordeaux, is aldaar overleden, omtrent half December.

JOZEF BEAUME, historieschilder te Parijs, is in December overleden, 88 jaren oud.

LOUIS GACHARD, rijksarchivaris, is te Brussel overleden den 24n December. Hij was te Parijs geboren 12 Maart 1800 en begon zijne loopbaan als letterzetter. Na de omwenteling van 1830, waaraan hij, naar het voorbeeld van vele in België verblijvende Franschen, een werkzaam deel nam, verwierf hij de betrekking van secretaris aan het ministerie van financiën, welke hij, eenigen tijd later, verwisselde met het ambt van bewaarder der rijksarchieven. Hij had zich tot Belg laten naturaliseeren. In 1834 werd hij benoemd tot lid der academie van België. 't Was een man van groote gaven en die zich in hooge mate werkzaam betoond heeft als archivaris en geschiedkundige. Met groote plechtigheid werd hij den 26n December begraven op de gemeentebegraafplaats der hoofdstad, die, zooals men weet, zich op het grondgebied van Evere bevindt en waar de heer Gachard zich een grafkelder had doen maken, nauwelijks eenige maanden geleden. De menigte, opgekomen om hem tot aan zijne laatste rustplaats te vergezellen, was zoo groot, dat zij letterlijk de kerk vulde, waar de lijkdienst werd gedaan. In het sterfhuis (Stroostraat) werden redevoeringen uitgesproken door de heeren ridder de Moreau, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, K. Piot, graaf Kervyn van Lettenhove, Arens, L. Devillers, L. Ruelens en kanunnik A. de Henne.

AMAURY-DUVAL, een van Ingres' beroemdste leerlingen, is volgens een bericht uit Parijs van 25 December overleden. Hij was te Montrouge in 1808 geboren. Jaren lang, gold hij voor Frankrijks besten portretschilder. Zijne eerste geschiedkundige schilderij, *Een Grieksche herder die een oud beeldwerk vindt*, verscheen op de Parijsche tentoonstelling van 1834. Een zijner meest befaamde schilderijen stelt het *Kindje Jezus slapende* voor. In de kerken van St.-Germain-en-Laye, St.-Germain-l'Auxerrois (Onze-Lieve-Vrouwe-kapel), Saint-Merry (kapel van de H. Philomena) maakte hij uitstekende muurschilderingen. De dozijnen portretten, door

hem geschilderd, gaan voor wezenlijke kunstgewrochten door. Onder andere wordt zijn portret van de treurspeelster Rachel een hoogst belangrijk stuk genoemd.

JULIUS VON GLASER, procureur-generaal bij het hoog gerechtshof te Weenen, wien de roem wordt nagegeven, dat

hij Duitschlands meest uitstekende rechtsgeleerde was, is volgens een bericht van 27 December overleden. Hij werd in Maart 1831 geboren te Postelberg (Bohemen). Hij schreef belangrijke rechtsgeleerde werken, was van 1871 tot 1879 minister van justitie in Oostenrijk en gedurehde een aantal jaren volksvertegenwoordiger voor Weenen. Ook de gave van het woord bezat hij in hooge mate.

Verzamelingen
Van der Straelen - Moons - Van Lerius.

Het 5e deel der catalogussen, uitmakende het 1e deel der handschriften enz., voorkomende in de bovengenoemde nalatenschappen, is verschenen bij Van Os-De Wolf, te Antwerpen. Ditmaal zijn het handschriften, getijdeboeken, geslachtslijsten, charters, diplomas, bullen, schriften, kaarten, plannen, die de heeren notarrissen A. Van Dael en L. Leclef, op 18 Januari 1886 en volgende dagen, in veiling zullen brengen, ten huize van mev. weduwe Theodoor Van Lerius, lange-Nieuwstraat 44, te Antwerpen. Merkwaardige stukken zijn hier voorhanden, inzonderheid over de geschiedenis van Antwerpen, voor de geschiedenis van de schoone kunsten en hare beoefenaren, alsmede voor die van vele adellijke en andere familiën. De catalogus, met veel zorg opgemaakt door de heeren P. Genard en A. Goovaerts, verschaft aan belanghebbenden en liefhebbers eene gemakkelijke en betrouwbare handleiding. Zij, die bod mochten willen stellen, zonder de verkooping bij te wonen, kunnen, in volle vertrouwen, hunne bestellingen opdragen aan den gunstig gekenden boekhandelaar J.B. Schoepen, Pandstraat nr 16, te Antwerpen. Er zijn 1286 loten te zien, een uur voor elke verkooping, met ingang van Maandag, 18 Januari 1886, ten 3 ure 's namiddags.

I. Algemeene bladwijzer.

Morgenbespiegelingen aan de boorden der Maas. Gedicht van M.H. de Graaff	5.
Kasper De Crayer, 1584 + 1669	8.
De reisvaart van het spook. Naar het Engelsch van Neele door D. Baetslé	9.
Antwerpsch museum D.V.S.	13.
Een zothuisbezoek	13, 21.
Boekaanbevelingen: Grétry, door Ed. Grégoir. - Antwerpsche reizigers van de vroegste tijden tot op heden, door J. Staes	16.
Buitenlandsche bouwkundige onderzoekingsreis voor het nieuw museum, te Antwerpen. Frankfort 17; Weenen, 23; Dresden, 31; Berlijn, 41;	

Munchen, 50; Kassel, 54; Amsterdam, 65; Besluit, 82
Lausanne 21.
Het paleis des konings, te Antwerpen 25.
Kleinooden. D.B. 26.
Het klooster Bethlehem te Zwolle 26.
De vischmijn te Antwerpen. Tafereel van E. Farasijn 29.
Eene schets uit het Iersche volksleven 29, 38.
De Pruyssenaere van de Woestijne, 1826 + 1864 32.
Henry Gregoir, 1818 + 1853. D.V.S. 32.
Chronijcke van Ghendt. 1384 + 1632 33.
Het plantenrijk, zijne legenden enz. door A.M. Oomen 35.
Moeder Benoit 36.
Bezoeken in den dierentuin, te Antwerpen, door H. Gobbers 37.
Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen 40.
Wandelterras op de Scheldekaaien te Antwerpen 46.
Tade Rink 46, 58, 62, 81, 90.
Zeeuwsche zeden 48.
Kornelis Musius. F.W. 52.
J.-L.-Wertheim-album 55.
Boekaankondigingen: Anvers et ses faubourgs, par L. Kintsschots. - De verzamelingen Van der Straelen enz. 57, 75, 206.
Brandnetels 58.
Victor Driessens, 1820 + 1885 61.
De beeldhouwer Egidius Hyacinth Melot 62.
Aan Pieter Geiregat. Emanuel Hiel 64.
Kloosterzegels. F.W. 64.
Boudewijn de ijzeren arm. 837 + 870. Romance door M.H. de Graaff 67.
Germania 73.

Gedenkteeken van de Spaansche Furie, door G. Geefs, beeldhouwer, en F. Van Dijk, bouwkundige 74.

De hen, door Karel Delmotte 74.

Als ick kan. Tentoonstelling 75.

Ter nagedachtenis van mev. Elisa Basse, geb. Mather. Emanuel Hiel 75.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen, 77; Openingsrede, 78; Gedicht van J. Van Beers, 79; Bezoek aan de hallen, 93, 101, 145, 165, 197; Avondfeest bij den heer V. Lijnen, 117; Glasschildering, 124; Boekhandel, door H.V.W., 149; In den tuin, 157; Feest der drukpers, 163; Braziliaansche afdeeling, 169; Werktuighalle, 172; Kleedingstukken. De hoed in soorten, door L.M., 181; Toonkunst, 193

To be or not to be. Gedicht door Leonard Buyst 80.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. Reglement, 49; Opening, 84. *Belgische afdeeling*: Beeldhouw- en schilderkunst, 85, 125; Teekeningen, waterverfschilderingen, 134; Gravuren, etsen, steendrukken, 135; Bouwkundige teekeningen, 137; Jury der belooningen, 138; Eeremaaltijd, 138; Belooningen, 139. - *Duitsche afdeeling:* 158. - De kinderbeelden door J. Corona, 185. - *Italiaansche afdeeling:* 189

De landengte van Panama 88.

Hersteld oud glasraam in O.-L.-V.-kerk, te Antwerpen 88.

Aan den dichter, Elisa Mather 91.

G.A. Bredero 96.

G.A. Van Swieten tuinbouwschool 97,

Koninklijke academie van schoone kunsten, te Antwerpen. Prijskampen 98.

Van de Distel. Door Emanuel Hiel 106.

De geboorte van den koning van Rome, te Rozendaal gevierd, 1811. F.W. 106.

Lijkplechtigheid van prelaat J.-Chr. Van der Sterre, 1652. F.W. 109.

In den vreemde. Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal. J. Staes 110, 122, 150, 182.

Lieven Bauwens. 1769 + 1822 112.

De watergraaf en Pier-Jan-Claes. Naar 't Fransch. D. Baetslé	114.
De kleine postiljon	120.
Boekaanbeveling: Anvers port de mer	121.
De oudste stadszegels van Antwerpen	141.
Eene Poolsche Jodengeschiedenis	142.
Willem Linnig, kunstschilder, 1819 + 1885	147.
Victor Lucas Schaefels. 1824 + 1885	154.
De Stradivarius der Servais	171, 195.
Moederliefde, door A. Stoops	186.
Rooken of niet rooken?	187.
Jozef Geefs, 1808 + 1885	201.
Kroniek	12, 19, 27, 35, 44, 51, 59, 76, 82, 91, 99, 107, 124, 139, 148, 155, 188, 195, 202

Mengelingen over Wetenschap, Nijverheid, enz.: Japansche rijtuigen, 18. - Oorsprong van den Sint-Pieterspenning, 19. - Kattenbaard, 19. - Een verzonken meer, 25. - Voor teringlijders, 32. - Robert Walpoole, 33. - Geperst glas, 35. - Mollen, 46. - Het koortsland, 48. - Nieuw voedingsmiddel, 49. - Schuimende melk, 49. - Koude, 63. - Mei, 64. - Roestvlekken, 64. - Vlekkenwater, 66. - Houtsteen, 72. - Glaspapier, 87. - Eene blinde koe, 95. - Pauline Lucca. 96. - Miereneieren, 97. - De metaalopbrengst, 97. - Brood van eikels, 105. - De grootste diamant, 107. - Het krimpen van hout, 107. - Zacht gietijzer, 107. - Roest van ijzer en staal, 107. - Een zetwerktuig, 112. - Manillapapier, 120. - Nieuw kleefmiddel, 120. - Velen geroepen, weinigen uitverkoren, 123. - Vloeibaar koolzuur, 141. - De koffiedrinkers en Frederik de Groote, 168. - Vederschilderijen, 168. - Koffieboonen, 171. - Zonnevlekken, 184. - Edison, 186. - De munjplant, 187. - Levende haringen, 201.

Spreuken en gedachten. 13, 17, 19, 29, 33, 34, 36, 40, 47, 49, 56, 72, 105, 147, 148, 188, 201.

Sterfgevallen. About, E.F.V., 28; Abstjörnsen, Ch., 20; Agneesens, E., 140; Amaury-Duval; 205; Bacot, J.B.J., 180; Basse, E., 76 Baron, H., 148; Beaume, J., 205; Beauvallet, L., 52; Blandot, M., 148; Brialmont, H., 108; Brouty, Ch. V., 108; Calisch, M.J.M., 12 Camphausen, W. 108; Canon, H. (Johan Straschiribka), 148; Carpenter, W.B., 205; Castro, R., 108; Cauer, K. 100; Chandelon, J.T.P. 196; Contant, J., 205; Coppieters, G., 205; Crawford, E.T., 205; De Bie, J.B., 20; De Cort, J.C., 28; De Coster, Ph., 20; de Knyff, A., 60; de Neu-ville, A.M., 83; de Pooter, A., 52, De Rycker, L.A., 140; de Saffron, M., 83; Deslys, K., 52; Dierckx, W., 100; Dobbelaere, H., 20; Donaltson, T.L., 205; Dremillette, M., 92; Drieghe, B., 92; Driessens, V., 61; Dupont, F.J., 60; Ebert, K., 52; Engels, J., 28; Förster, E.J., 108; Gachard, L., 205; Garucci, 108; Gay, C., 204; Godard, L., 28; Ghoete, W., 60; Goethals, K., 205; Grässe, J.G.Th., 240; Gugel, A., 108; Haak, J.J., 28; Haghe, L., 44; Hayon, L., 148; Hello, E., 108; Hiller, W., 83; Henckens, C. en J., 196; Hugo, V. 83; Jonckbloet, W.J.A. 204; Labbé, Ch., 108, Leclaire, V., 28; Linnig. W., 147; Maes, C., 196; Manciani, T., 156; Marchegay, A., 108; Melot, E.H., 62; Milne-Edwards, 180; Modderman, A.E.J., 156; Monge, A.T. 28; Monnier, M., 76; Morin, E., 148; Nicaise, H., 52; Nisen, J.M., 196; Olivier. W.C.D. 108; Page, W. 204; Peclers, A., 156; Peeters, J.J., 69; Perrin, E, 196; Rammelman-Elsevier, W.J.C. 108; Regnier, F.J., 76; Rigelé, E P., 76; Robin, K., 196; Rocher, A., 108; Rogier, K., 92; Rossetti, C., 60; Schaefels, V.L., 154; Scheltema, P., 28; Scharzenberg, F.J., 52; Scholten, J.H., 108; Schoy, A. 204; Servais, J., 148; Spitzweg, K., 148; Stappaerts, F., 52; Steinheil, L.C.A., 83; Stieler, K., 76; Syer, J., 108; Tchistiakoff, M.B., 196; Tellegen, B.D., H., 28; Tomgiani, P., 108; Van den Steen, X., 108; Van de Wall, N., 196; Van de Water, L., 108; Van der Bilt, W.H., 205; van Noailles, P., 100; Vera, A., 108; Verstraete-Yserbyt, 60; von Baumhauer, E.H., 20; von Eitelberger, R, 76; Von Glaser, J., 205; Von Schevenderheim, A. 204; Waelput, H., 108; Warner, S., 100; Wieschelrenk, H., 205; Witdoeck, J. Fr., 20; Wittkamp, J.B., 140.

II. Ontledende tafel der kroniek.

Academie van Antwerpen, tentoonstelling, 35. - Prijskampen 98; Prijs van Rome, 195; benoemingen van leden en onderscheidingen, 195, 203. - Academie van België,

12. - Prijs de Keyn, 59. - Antwoorden op prijsvragen bekroond, 91. - Prijsvragen, 99, 139. - Nieuwe leden, 107.

Archieven. Mechelen, 27, 148 - Leuven, 27. - Amsterdam, 28. - Gent, 51, 60.

Beeldhouwwerk. Antwerpsche Plantentuin, 12. - St.-Jozefskerk, 12. - St.-Nicolaas, St.-Jozefskerk, 37. - Amsterdam, statiegebouw, 28. - J. De Braekeleer, 76. - D. Duwaerts, 202. - Parijs, E. Guillaume, 203. - A. Van Rasburgh, 203.

Benoemingen. Academie van België, 12, 19. - Rijksarchief, te Brugge, 12. - Sauvenier, 's konings schoonschrijver, 12. - Fransche academieleden, 12, 19. - Reusens, der academie van Rome, 20. - Helleputte, Bethune, der commissie van monumenten, 27. - Hilda Ram, lid van Met Tijd en Vlijt, 35. - J. Winders, Institut régional, 44. - Leopoldsorde, 59, 203. - Muziek-juryleden, 76. - Cazenave, gedenkpenning, 76. - J. Blockx, leeraar aan de muziekschool, 203. -

Bibliotheek. 's-Gravenhage, gift, 91, 156. - Laurenziana, te Florence, 92. - Grieksche HS., 148. - Geras, 156 -. Parijs, 203.

Boeken aangekondigd en verschenen. Geïllustreerde muziekgeschiedenis, 12, 51. - Schusters, Bijbelsche geschiedenis, 12. - G. Van Havre, *Marques typographiques des imprimeurs et libraires anversois.*, 19. - Jan Van Ryswycks dicht- en prozawerken, 19. - W. Van Spilbeeck, Necrologium van het klooster Bethlehem, te Zwolle, 26. - *Neuer Anzeiger für Bibliographie* houdt op te verschijnen, 28. - J. de Petit, Eugenius de Pruyssenaere, 32. - De Potter, Chronijcke van Ghendt, 33. - A.M. Oomen, Het plantenrijk, 35. - Gobbers, Bezoeken in den dierentuin van Antwerpen, 37, 91. - I.V.S. *Une fleur cachée*, 51. - J. de Geyter, Reinaert-de-Vos, 51. - Brieven van Peter-den-Groote, 52. - L. Kintsschots, *Anvers et ses faubourgs*, 57. - Catalogus Van der Straelen enz. 57, 75, 205. - E. Hiel, volledige dichtwerken, 83. - Perk, Wandelingen in de provincie Antwerpen, 83. - Album der Antwerpsche etsers, 99. - E. Ipers, Rondom leelijk, 99. - P. Vermeire, Het vrije leger, 99. - Evangelie, 100. - *Anvers, port de mer*, 121. - Génard, *Anvers à travers les âges*, 156. E. Gregoir, *Les artistes musiciens belges au* XVIIIe *et au* XIXe *siècle*, 202. - N.J. Cuperus, Proeve eener turn vaktaal, 202.

Bouwkunst. Brugge, oude gevels, 60; spoorhalle, 100; huisbouw, 100, 188. - Gent, Vlaamsche schouwburg, 76. - Brussel, Munt afgebroken, 139. - Sempst-Laar, kerk, 148. - Parijs, Sorbonne, 156. - Luik, groote bazar, 203.

Feesthulde. Staedler, Lamy, 12, 83. - Alberdingk Thijm, Descamps, Helleputte, 20. - Hoogeschool van Montpellier, 20. - E. Serrure, 27. - Conscience, 28. - Hoeben, 44. - Hansen, 59. - Kleine-Gartman, 76. - Van Beers, 82, 202. - J. Godefroy, 203. - A. Samuel, 203.

Gedenkteekens en beelden. Amsterdam, prins Hendrik, 20. - Janssens-Smits, 27. - Woeste, 72. - A. Michiels, 35. - Washington, 35. - Malou, Verwilghen, 35. - Hoeben, 44. - Conscience, 76, 99, 202. - Dequesne, 91. - W. Bilderdijk, 100. - Antwerpen, gedenksteenen, 156. - Parijs, C. Bernard, 203. - Londen, Walter Scott, 203.

Graveerkunst. Van der Vekens werk, 19, 60. - Antwerpsche etsers, 99.

Kunstnijverheid. A. Jacobs, zilverdrijver, 19. - Traliehek, 76, 203.

Museums. Amsterdam, 92. - Antwerpen, 12, 35 203; oudheden, 124; Plantijn, 155. - Brugge, oudheidkunde, 51. - Brussel, 35; natuurgeschiedenis, 156, 203 - Dordrecht. 60, Engelsche, Zondags al of niet te openen, 28. - Kortrijk, oudheden, 35. - Leuven, 27. - Mechelen, 27. - Nottingham 88. - Parijs, 28, 203. - Pest, 52.

Onderwijs. Apothekerin, 100.

Ontvreemdingen, rampen, gedingen, enz. Bloemendaal afgebrand, 12. - Kunstenaarsklachten te Parijs, enz., 12, 156. - Geding Dumas-Jacquet, 20. - Rubens, schilderij, 35. - Puinen van Villers, 51. - Marat in het bad, 60. - Brand, museum Nottingham, 83. - Proces Bauduin-Van Beers, 99. - Napels, Ste.-Annakerk afgebrand, 107.

Oudheden enz. Rome, 28, 83, 148, 188, 203. - Gent, 35. - Tunis, 52. - Brief van Rubens door Antwerpen aangekocht, 82. - Donck, bij Maldeghem, 91. - Westdorpe, Middelburg, 92. - Amsterdam, gift van munten, 100. - Keulen, 100. - Brugge, uithangbord, 188. - Maastricht, munststukken, 203. - Brussel, geraamten van dieren, 203. - Egypte, 204. - Folkestone, 204.

Prijskampen. Koningsprijs, 12. - Praalgraf van Conscience, 19, 76, 99, 202. - Schoolkoor, 19. - Eeremetaal, 27. - Davidsfonds, toonkunde. 27. - Gent, landbouwmaatschappij, 51. 5-jarige van Vlaamsche letterkunde, 59. - Prijs de Keyn, 59. - Tooneelletterkunde, 76. - Toonzetting, 83. - Koninklijkeacade mie., 91, 99, 139, 156. Amsterdam, - rijksacademie, 100. - Breda, tooneel, 100. - Plakkaat Liverpool, 140. - Willemsfonds, 156.

Reizen. Hanssens, 51. - Ten Kate, 60. - Pierson, 91. - Naar Nieuw-Guinea, 92.

Schilderwerken. Antwerpsche gemeenteraadszaal, 12. - A. Janssens, 12, 35. - De Wilde-Houbraken, 12. - P. Van der Ouderaa, 19. - K. Verlat, 27. - G. Dou, 27. - Hennebicq, 27. - Fr. Hals, 28. - Paleis Morosini aan Venetië vermaakt 28, 100. - A. De Wilde, 35. - L. Gallait, 59. - J. Micker, 60. - Gainsborough, 83. - J. Van Genegen, diorama, 91. - Rubens, 92. - Giron, 100. - Philips, 100. - Rubens, 124. - Hlavacek, 155. - von Gebhardt, 156.

Taal en letteren. Antwerpen, Willemsfonds. Vlaamsche leergang voor Walen, 19. - Vlaamsche advocatenconferentie, 44. - Vlaamsche bankbrieven, 51. - Hansens' voordracht, 51. - 5-jarige prijs, 59. -

Tentoonstelling. Brussel, Cercle Artistique, 27. - Rotterdam, 28. - Meissonier, 28. - Antwerpen, Studies van primussen, 35. - Antwerpen, kunstvoorwerpen, 44. - Brussel, waterverfschilders, 59, 76. - Parijs, Delacroix, 60. - Als ick kan, 75. - Brussel, schoone kunsten, loterij, 83. - Liverpool, 140. - Berlijn, 148.

Tooneel. J. Hoste, Waterloo, 19.

Toonkunde. Mathieu's Freyhir, 12. - Davidsfonds, prijskamp, 27. - Decastro-Van Vlemmeren, *Vooruit,* 35. - Toonkundig congres te Antwerpen, 44. - Prijskamp, 83. - Oud-Nederlandschemuziekconcerten, 91. - Mors et Vita, van C. Gounod, 188.

Varia. De Braekeleerstraat te Antwerpen, 19. - 's-Hertogenbosch, historische optocht, 28, 156. - Mechelen, Consciencestraat, 35. - Davidsfonds, St.-Nicolaas, 60. - Optocht te Brussel, 76. - Huis Thiers te Marseille, 83. - Munt, te Brussel, 139.

Veiling van boeken en handschriften. Parijs, 28, 203. - Londen, 100.

Veiling van kunststukken. Parijs, 28. - H. Makart, 52, 92. - Guarnerius-viool, 52. - Amsterdam, 60. - Döling bij Weenen, 92. - Parijs, Bastien Lepage, 100.

III. Bladwijzer der platen.

Beeldhouwkunde. Germania, door J. Schilling, 73; Schelde Vrij, door J. Geefs, 97; Gedenkteeken J.F. Loos, door J. Pecher, 138; Te vroeg gewekt, door A. Van Beurden, 135; De drijftol, door F. Joris, 135; Een duo, door R. Pereda, 185; Mijne geliefden, door E. Lombardi, 185; Moeders waaier, door Q. Tempra, 185; Kind met papegaai, door Ludwig, 185; Vogelvriend, door J. Fjelde, 186; Gulzigheid, door L. Hasselrus, 186; Ismaël, door J. Dampt, 186; Schouwvegersjongen, door E. Astori, 192; Idylle en Alleen, door C. Barbella, 193; In Opper-Egypte, door E. Biondi, 193.

Bouwkunde. Koninklijk paleis te Antwerpen, 25; O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen, 41, 42; Wandelterras op de Scheldekaaien te Antwerpen, 46. Wereldtentoonstelling. Hoofdingang, 93; Handelstropee, 96; Fransche afdeeling, 101; Uitstalling der gebroeders Tinchant, 105; idem van Opgeloste Peru guano, 144; Fabriek te Burcht, 145; Paviljoen van het dagblad *Indépendance belge*, 157; Maatschappij Liebig, 197; J. Meeus, 200; G. Bal en Cie, 201; Kemmerich, 204.

Portretten. K. De Crayer, 8; K. Musius, 53; L. Bauwens, 112; F.A. De Pauw, 113; F. Liszt, 118; A. Goemaere, 163; J. Duyvis, 164; G. Bordiau, 164; Baron A. de Haulleville, 164; A. Snieders, 164; P. Billiet; P. Dela montagne, 165; E. Dumoulin, 165; J. Verdavaine, 165; J. Van der Taelen, 165.

Tafereelen. O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus, door P.P. Rubens, 13; de vischmijn te Antwerpen, door E. Farasijn, 29; stadhuis van Antwerpen, 57; een voorbijvarend schip, door E. Claus, 120; Karel VI, door A. De Vriendt, 129; uitdoen van boomstammen, door P.E.H. Rul, 132; Paus Paulus voor Luthers portret, door A. De Vriendt, 133; strand te Scheveningen, door H. Segers, 140.

Werktuigen Onontplofbare ketel, 173; Draagbare spoorwegen, 178; Voertuigen, 179; Tram-egge, 180.

Zegels en wapenschilden. Maatschappij ter aanmoediging voor Schoone Kunsten te Antwerpen, 49; Kloosterzegels, Soleilmont, 64, 65; wapen van België, 85; St.-Michielsabdij te Antwerpen, 100; J.C. Van der Sterre, 109; oudste zegels van Antwerpen, 141; wapenschild van Italië, 189.

Zinnebeelden en opluisteringen. Teekeningen van H. Gregoir, 32, 33; wereldtentoonstelling van 1885, plakkaat, 77; diploma der Maatschappij ter aanmoediging voor Schoone Kunsten, 84; wereldtentoonstelling: Avondfeest bij den heer V. Lijnen: uitnodigingskaart, 117; Hollandsche en Zwitsersche kleeding, 118; Welkom, Antwerpen, Italië en Rusland, 119; garnaalverkoopster enz. 120; haveninrichtingen van Antwerpen, 121; Versiering der Antwerpsche academie in 1864, 152; Spijskaart van het feestmaal der drukpers, 164; Piano van A. Berrens, 196.

Drukfeilen, terechtwijzingen en verbeteringen.

Blz. 76.

‘139, 1^{e} kolom, 3^{n} regel, lees: O. in plaats van A. Achenbach; 2^{e} kolom, 6^{n} regel, lees: V. Gemito, in plaats van Genuto, en aan denzelfden regel bij te voegen: L.O. Roty, Parijs; 10^{n} regel, achter: D'Orsi, *Italië;* en achter Hasselberg, *Zweden;* 26^{n} regel, lees: Calinaud, in plaats van Calmand; 32^{n} regel; Boilvin, in plaats van Bodven; 37^{n} regel, bij te voegen: W. Haussoulier en E.M. Mathey-Doret, beide te Parijs, die ieder ook het eeremetaal van de 3^{e} klasse behaalden.